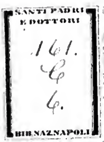

SCRIPTORUM VETERUM NOVA COLLECTIO.

HICPOSITAESTANIMA DVLCES
INNOCASAPIENSETPVLCRA·NOMINE·
QVIRIACEQVEVIXIT·ANNOS·III·AA·III·D·VIII
☧ INPACEIIII·IDIAN·CONSS·DN·TEVDOSIOAVG·II
ETMEROBAVDE·VOIII

PARENTESFIIIO· VIMX
AXVNGIO BENE· DPVIKAL
MERENTI INPACE OCT
QVI·VIXITANNIS

SCRIPTORUM VETERUM
NOVA COLLECTIO
E VATICANIS CODICIBUS EDITA

AB ANGELO MAIO

BIBLIOTHECAE VATICANAE PRAEFECTO.

TOMUS V.

ROMAE

TYPIS VATICANIS

M. DCCC. XXXI.

LECTORIBUS
ANGELUS MAIUS.

I. Saepenumero accidit sive in rerum utilium inventionibus, sive in variis humanorum ingeniorum molitionibus, ut quae plures homines diversis temporibus regionibusque vel animo cogitarunt, vel publice verbis spoponderunt, vel imperfecto opere conati sunt, ea demum ab uno aliquo praestante viro, et prae ceteris vel laborifero vel felici, ad optatum exitum perducerentur. Huius rei nuperum orbi litterario exemplum suppeditavit vir doctissimus, et meus in vaticanae bibliothecae praefectura decessor, Caietanus Marinius, qui a multis excogitatam promissamque, partim etiam opere inceptam et ad mediocrem corporis molem provectam christianarum inscriptionum collectionem, tandem aliquando quatuor grandioris formae mss. voluminibus, quae supremis tabulis bibliothecae vaticanae legavit, haud sane (in graecis praesertim) integram, quod a nemine omnino fieri potest, sed certe prae ceteris cumulatam, conficere connisus est. Latina christianarum inscriptionum princeps congeries videtur illa mihi quam vaticanus palatinus codex 833. nobis conservavit, qui codex saeculo circiter XI. scriptus, pertinuit olim ad satis nobile in eruditorum annalibus monasterium Laureshamense; ex quo deinde Heidelbergam ad augendam palatini Electoris bibliothecam commigravit, quam postremo ad romani Pontificis vaticanas aedes translatam comitatus est. Verum is codex, dum adhuc Heidelbergae maneret, Iani Gruteri diligentiam non latuit, a quo totus in suo famigerato priscarum inscriptionum corpore, anno MDCII., quamquam non satis fideliter, divulgatus fuit. Ea scilicet paulo minus ducentis epigrammata sunt, quorum pleraque in romanae urbis ecclesiis olim erant perscripta; nunc autem propemodum omnia sempiterno interitu exolevissent, nisi iis benemeritus palatini codicis scriptor vitam prorogasset. Dum enim romana urbs idemtidem renovaretur, dum neoterica priscis templa succe-

Collectiones mss. veteres christianarum inscriptionum.

derent, nondum nato eruditae vetustatis amore, nullo conservandorum operum vigente studio, incredibile dictu est quanta strages monumentorum omnis generis edita sit. Neque Romae tantummodo sed per universam ferme Europam, quum saeculo Christi XI. cunctae propemodum basilicae reformatae certatim sint (1), scripta in his monumenta passim perierunt. Scio equidem codicem einsildensem inscriptionum veterum a Mabillonio in analectis T. IV. p. 481. nono post Christum natum saeculo adtribui; verumtamen quia is libellus non tam christianam quam miscellam, immo plerumque ethnicam, collectionem continet, idcirco laus antiquissimae apud Latinos christianorum epigrammatum sylloges ad palatinum volumen adhuc redundat. Nequid dicam de codice closterneoburgensi, quem Marinius in adnotationibus saepe appellat, et cuius ipse apographum a cl. Garampio Vindobona sibi transmissum habuit: namque is palatino nostro recentior est, mixtumque ex ethnicis christianisque epigraphis cinnum tenet. Atque in hac mixti generis classe alius quoque palatinus codex est (nunc Heidelbergam postliminio relatus) graecus ille videlicet nobilissimus Cephalae, qui christianorum ethnicorumque epigrammatum anthologiam complectitur. Ceteros, qui utriusque generis inscriptionibus abundant codices, nec facile est numerare nec voluntatis meae: etenim tot vel una Pontificis maximi bibliotheca possidet, ut peculiari libro ad eos pro dignitate enarrandos opus sit.

Collectiones inscr. christ. editae.

II. Iam in libris typorum beneficio editis quantus sit christianarum inscriptionum numerus, nemo in studio epigraphicae rei paululum versatus, et libraria eiusmodi supellectile mediocriter instructus, nescit. Gruterus quidem palatinam poëticam ut iam dixi, syllogen, itemque aliam prosa oratione in calce ethnicarum edidit; ante quem iam bene Martinus Smetius de christianis inscriptionibus, quarum certum numerum extulit, meritus fuerat. Fabrettus octavum operis caput, et alia sparsim loca, Christianorum monumentis refersit. Reinesius totam suam classem vigesimam christianis lapidibus occupavit. Donius classem pariter vigesimam eodem argumenti genere implevit; Passioneius in tusculanae villae marmori-

(1) Sic affirmat Glaber Rodulphus antiquus historicus apud Duchesnium T. IV. scriptt. francicor. lib. III. cap. 4.

bus duodecimam; Bonada decimam; Marinius noster in inscriptionibus nobilissimae albaniae gentis sextam; in veliternis item sextam Cardinalius. Gorius T. III. p. 305 — 360. non spernendum numerum christianorum titulorum exhibuit. Fleetwoodus, Gudius, atque Oliverius, collectionum suarum postremam partem christianis epigraphis addixerunt. Boldettus in eximio de romanis coemeteriis opere innumeras fere Christianorum veterum epigraphas divulgavit. Auctor corporis poëtarum lat. Pisauri editi tomo VI. p. 277—282. christiana epitaphia posuit. Porro multo maiorem christianorum lapidum numerum Muratorius quarto in tomo thesauri sui collocavit. Grandem quoque christianarum epigrapharum copiam ostentant Margarinius et Nicolaus in monumentis basilicae ostiensis; Marangonius in appendice ad acta S. M. Victorini, et in opere de profanis rebus ad ecclesiarum christ. usum ornatumque translatis; Odericus in sylloge inscr., Lupius in epitaphio S. Severae; Lancillottus et Gualtherius in marmoribus siculis; Capacius in antiquitatibus neap.; descriptores Romae subterraneae Bosius, Severanus, Aringius, atque Bottarius; Ciampinius in monumentis atque in aedificiis: et qui aeternae urbis ecclesias vel sacra cetera enarraverunt, veluti praedictus Severanus, Panvinius, Hugonius, Turrigius, Davanzatus, Sidonius, Laderchius, Rasponius, Memmolus, Nerinius, Rondininius, Martinellius, Philippinius, Millinius, Iacchettius, Crescimbenius, Alemannus, Monsacratus, Dionysius, Borgia, Cancellarius, aliique. Quorum aemuli fuerunt Bertolius et Rubeus in rebus sacris aquileiensibus; Spretus, et Beltramus in ravennatensibus; Blancolinius in veronensibus; Vermiliolius in perusinis; Remondinius in nolanis; Frisius in modoëtiensibus, Galiardus, Totus, aliique in brixianis, Allegrantia, et Bugatus in mediolanensibus; Labusius in ambrosianae mediol. basilicae monumentis et in sanctorum fastis; alii plurimi in aliis. Neque vero silere licet quantopere de christianis epigraphis meriti sint graeci historici varii quos dicimus byzantinos, nec non Bandurius et Duchesnius in antiquitatibus cpol.; Baronius magnus in annalibus, Ughellius in Italia sacra, Floresius in Hispania item sacrâ, Sammartanus in Gallia christ., Bollandiani in sanctorum actis, Moralius et Mariana in historia hispanica, Blanchinii duo in Pontificum rom. vitis et in ecclesiasticae histo-

riae demonstratione, Sponius in miscellaneis, Sirmondus in variis scriptis, Mabillonius in analectis aliisque scriptis, Holstenius et Suaresius tot conficiendis epigrapharum schedis, quae apud Barberinios aliosque depositae non parum Marinio profuerunt; Maffaeius in museo veronensi, Ficoronius in gemmis et sigillis, Bonarotius in sacris vitris, Paciaudus et Mamachius in antiquitatibus christianis, Browerus in annalibus trevirensibus, Sponius, Welerus, atque Pocochius in itineribus, Fontaninius in disco aliisque operibus et in adversariis mss. apud Marinium, Oldoinus, Lamius, Anastasius, Vignolius, Amadutius, Pratillus, Pellicia, in operibus quisque suis: et si pergere porro velim, infinitus sim. Singularem ceteroqui commemorationem meretur is qui aetate nostra vixit Aloysius Gallettus, in vaticana bibliotheca scriptor latinus, deinde episcopus, qui christianarum inscriptionum nonnulla volumina edidit, et plura apud nos edenda reliquit: quae quidem saepius infimi aevi monumenta sunt; verum iisdem multa quoque immiscentur aetatis priscae, et quae ad marinianam collectionem aevi miliarii prorsus adtinent.

Collectiones cogitatae aut coeptae.

III. Nunc et illi partim saltem commemorandi sunt, qui christianarum inscriptionum collectioni studuerunt quidem, sed in lucem non ediderunt. Inscriptiones antiquarum Romae ecclesiarum in farnesiano codice conservatas memorat Marinius in quadam scheda: quem ego codicem cum Farnesiorum bibliotheca Neapolim migravisse valde arbitror. Petrus, quem Sabinum a patria dictum puto (fuit enim M. Antonii Coccii sabellici auditor quem Variae natum in Sabinis scimus) sub XV. saeculi finem antiquarum inscriptiorum volumen ex marmoribus Urbis, musivis, atque codicibus mss. sibi confecisse et Gallorum regi obtulisse in epistula ad Coccium narrat (1), atque ethnicis addidisse circiter ducentas temporum christianorum. Sabini opus numquam lucem aspexit, sed eius pretiosus propter summam raritatem codex in bibliotheca vaticana servatur; quem ego inspiciens, temporum quidem christianorum multas epigraphas vidi, christianas tamen id est verbis emblematibusve chris-

(1) In opp. M. A. Coccii Sabellici T. III. edit. Basil. epist. lib. IX. 1. p. 434. Nota fuit haec epistula Burmanno praef. ad Grut. p. 3, et Tiraboschio hist. litt. Ital. ed. Rom. T. VI. p. 184. Neuter tamen de Petro Sabino quicquam praeterea nobis narrat.

tiani cultus conceptas vel ornatas, perpaucas oppido in Sabini opere inveni. Sebastianus Maccius in urbinate ditione apud castellum, quod Urbania nunc dicitur, natus volumina duo inscriptionum antiquarum congessit, quae in Albaniorum bibliotheca Marinius vidit, cum Holstenii praefatione et indicibus: ibique cum ethnicis christianae quoque inscriptiones versantur. Atque hoc pariter Maccii opus lucem desiderat. Aleandri iunioris nec non P. Danzettae collectiones inscriptionum, quas inter christianae multae, in vaticanis codicibus a me observatae sunt. Brutius item tifernas permultas Christianorum inscriptiones in suis monumentis posuerat, cuius ampli operis mss. volumina Marinius habuit, deque auctore in prolegomenis locuturus erat, quoniam Brutius diligentissimo scriptorum italorum historico Mazzuchellio ignotus fuit. Laurentius Pignorius sacrorum monumentorum librum paraverat, invisum hactenus, teste episcopo Fontaninio praef. ad disc. p. 11: qui ait insuper p. 14. Philippum quoque Vinghium opus christianum reliquisse inscriptum *tituli sepulchrales.* Praeterea in hagioglyptis mss. Iohannis Macarii, quae laudibus Fontaninius p. 14. effert, magnam christianorum titulorum copiam Romae praesertim collectorum contineri necesse est. Iohannes Marangonius, diligentissimus antiquarius, praeter quam quod permultos christianos titulos in suis variis libellis protulit, volumen quoque sacrarum inscriptionum picturarumque collegerat, quod inflammata eius domo periit, ut ipse in praefatione ad acta S. Victorini M. narrat.

IV. Sed ecce vir litteratissimus Scipio Maffaeius in sua luculenta ad Benedictum XIV. P.M. epistula, quae museo veronensi praeit, valde suadet ut lapidum christiani argumenti collectio fiat, quorum veras utilitates demonstrat et praedicat. Atque eius sane epistulae insignis extitit fructus: illa enim commotus Pontifex, postulantibus simul romanae urbis eruditis viris, christianum museum in vaticana bibliotheca instruxit, providenterque decrevit, ut quicquid monumentorum rei christianae apud almam urbem effoderetur, id omne in sacrum bibliothecae vat. museum migraret. Quod utinam sedulo actum esset, et non potius alibi κειμήλια huiusmodi saepenumero distracta fuissent! Iam quaenam praedicti musei supellex sit, nunc sane haud vacat dicere; lapides certe christianos centum ferme ac quadraginta sub ipsis bibliothecae fenestris, quà

Museum sacrum vat.

**

ad sacrum museum est iter, longo ordine collocatos videmus. Quin adeo Maffaeius idem, adstipulantibus patriae suae praeclaris viris, ingentis quod animo moliebatur inscriptionum omnium corporis, volumen ultimum christianis adsignabat. Sic enim legitur in programmate anno 1746. Veronae impresso in calce operis maffaeiani de siglis graecis p. 133. " Tomo ultimo christiana monumenta „ tum ex lapidibus nondum editis, tum ex multis quibus inter- „ spersa ac dissipata sunt voluminibus colligentur. Ab iis profecto „ sive ad theologica dogmata, sive ad rationem disciplinae, sive „ ad traditionem, ad mores ac ritus antiquorum temporum, ad „ sacram chronographiam, et ad plurium vocum ecclesiasticarum „ intelligentiam, utilissima non infrequenter ac praeclarissima hau- „ rire est documenta. In classes suas has quoque inscriptiones dis- „ pertiemus, quod de christianis nondum quisquam praestitit. Quam „ plurimis ex his monumentis subnotabitur, haud quidem ex cu- „ ius schedis eruta fuerint, sed locus ubi marmora servantur ipsa, „ atque ubi consuli propterea possunt. „ Haec Maffaeius, qui nihil tamen huiusmodi cum suis sociis ultra verba praestitit.

De colligendis Romae lapidibus scriptis consilia.

V. Quia tamen non Maffaeii solum consilium ad Benedicti animum altius penetraverat, sed ipse per se pontifex, natura magnificus neminique eruditione christiana secundus, magnopere id probabat, de colligendis disponendisque christianis lapidibus serio tum Romae cogitatum fuit. En quippe ut F. Blanchinius in libello ad Benedictum pontificem loquitur (1). " Devo ai venerati comandi della „ Santità vostra l'onorevole commissione di ritrovare tutte le iscri- „ zioni cristiane esistenti in Roma ecc. Queste sacre iscrizioni, che „ in gran copia io ritrovo, a giudizio mio si potrebbero utilissi- „ mamente collocare nelle pareti del lunghissimo corridore, che „ mena dall' armeria alla biblioteca vaticana „. Iohannes pariter Bottarius, in romana curia praesul doctissimus, in praefatione ad tertium Romae subterraneae volumen p. 18. ait. " Delle tante disper- „ se iscrizioni, richiedendosi per esse un sito molto spazioso, si „ poteva ornare alcuno de' lunghissimi corridori del palazzo vati- „ cano; come sarebbe fra gli altri quel vastissimo, che è avanti

(1) Apud Gallettum *memorie del card. Passionei p.* 227.

„ alla grande biblioteca. „ Quin adeo ante Blanchinium atque Bottarium iam memoratus a nobis summus vir Boldettus consilium id agitaverat, ut in ms. Ioh. Marangonii scheda inter chartas Marinii servata legi, quae est huiusmodi. " Trent' anni sono già scorsi da „ che alla S.M. di papa Clemente XI fu suggerito dal canonico Boldetti custode delle reliquie, rappresentando alla Santità sua, „ che sarebbe stata cosa molto gloriosa ed utile il raccogliere tutte le iscrizioni così sacre come profane, che nell' agro romano „ si vanno ritrovando, e farle affiggere nel corridore della biblioteca vaticana a comodo degli eruditi. Piacque molto a quel gran „ Pontefice tale disegno e lo approvò: ma considerando le gravi „ calamità de' tempi, e le molte disavventure che allora premevano il suo pontificato, e che per ciò fare vi avrebbe voluto una „ congregazione di uomini eruditi deputata a tale affare, con un „ annuo assegnamento di entrata sufficiente per le persone, le quali „ invigilassero sopra le cave, e per comperare le profane da' padroni de' territorii, e farle trasportare ed affiggere, giudicò per allora di differire a tempo più opportuno la risoluzione. „

Vaticana lapidum scriptorum collectio.

VI. Haec, inquam, molimina et cogitationes fuerunt, quin tamen quicquam ad exitum pertraheretur: namque haec demum gloria memorandum Pii VII. benefactoris mei pontificatum manebat, cuius iussu et auspiciis in vaticano palatio longi parietes iuliani atrii, quo ad bibliothecam est aditus, marmoreis inscriptionibus convestiti fuerunt, hinc quidem temporum ethnicorum, illinc christianorum: et christiani quidem in hoc atrio lapides centum et amplius supra mille sunt; non tamen in classes, exceptis consularibus, distributi: ethnici autem lapides et multo maiore numero sunt, et classibus suis apte adsignati. Aque haec permagna collectio admirationem visentium merito excitat; valde tamen abest, ut plena sit atque absoluta: tanta enim in romanis templis, aedificiis publicis atque privatis, cavaediis, cryptis, viis, villis (puta Casaliorum in Coelio et Pamphiliorum in Ianiculo), hortis, vineis, agris, monasteriis, pavimentis (ex. gr. basilicae ostiensis, S. Caeciliae, S. Clementis, S. Mariae in foro boario et trans Tiberim) omni propemodum loco, copia adhuc scriptorum lapidum praesertim ethnicorum dispersa visitur, ut iuliani atrii congeries sine

dubio perexigua ac minima, prae dispersorum numero, reputanda sit. Quis autem nescit lapidum Romae christianorum alias minores collectiones, veluti in claustro coenobii ad S. Paulum in via ostiensi, in porticu et secretario ad S. Mariam trans Tiberim quae auctorem Boldettum habet, ad S. Georgium in Velabro, ad S. Laurentium in via tiburtina, ad S. Agnen in nomentana, ad SS. Nereum et Achilleum in appia, ad S. Petrum in cryptis vaticanis, apud alias denique Urbis basilicas aut ecclesias? Caietanus Marinius cum cl. V. P. Becchettio anno 1787. XI. kal. mart. coenobium sacrarum S. Magdalenae virginum in quirinali colle ingressus, christianas veteres epigraphas XXIV. in pavimento interioris sacelli reperit exscripsitque; id quod speciminis exemplique causa narrasse sufficiat. Neque heic ego vaticanam lapidum collectionem pluribus verbis narrandam lectoribus meis puto: nam profana quidem pars ad institutum praesens non adtinet; christianam vero in Marinii opere, qui et illi disponendae ut audio praefuit, universam legi necesse est.

De lapidibus desideratis.

VII. Profecto in his sive vaticanae bibliothecae sive atrii iuliani lapidibus complures vidi a romanis olim antiquariis vulgatos: quis tamen tot illos nobis monstret Romae olim prostantes lapides, quorum ectypa in libris legimus, archetypa desideramus? Ubinam sunt tot illi graece et latine scripti lapides, tum ethnici tum christiani, quibus ecclesia S. Martini ad montes, id est in Carinis, constrata erat, teste Hugonio in stationibus p. 254. b? Quidnam superest tot literatorum monumentorum in antiquis basilicis, quibus novae iam successerunt, vaticana videlicet lateranensi ac liberiana? Sed enim qui amissorum christiani argumenti lapidum urbanorum luctificam historiam diutius audire avet, is adeat Boldettum de coem. lib. II. 1, qui dispersionem illorum saepe spontaneam candide narrat; multoque magis Bottarii laudatam iam praefationem, in qua is tragico prope cothurno et quasi threnis detrimentum hoc idoneis auctoribus docet atque declamat. Atque hoc scriptorum lapidum damnum eo magis mirari licet, quod Pontificum maximorum conservandi eosdem studium probe novimus. Primus enim post fugatam barbariem Nicolaus V. P. M. scriptos lapides coacervandos curavit. Primus item Leo X. P. M. Iacobo Mazochio romanae acade-

miae bibliopolae, cuius lapidum scriptorum princeps in orbe editio est, privilegium favorem laudemque contulit. Quin adeo Leonis eiusdem extat epistula (in edd. XXI) per Petrum Bembum ad Raphaëlem urbinatem, pictorum apicem, scripta qua summo viro, quem aedificandae vaticanae basilicae praefecerat, curam demandavit ne quid res lapidaria detrimenti caperet, id est ne scripti lapides a marmorariis per occasionem eius fabricae pessum darentur. Hem quales quantique viri, Deus bone, conservandis Romae inscriptionibus paene frustra invigilaverunt, Leo X, Petrus Bembus, Raphaël urbinas! Praedictus quoque Clemens XI. severo edicto vetuit (bullar. eius P. II. p. 338) ne quid priscarum inscriptionum laederetur; id quod multo ante ab Eugenio IV. et Callixto III. gravibus poenis cautum fuisse scimus.

Aliae cogitatae collectiones inscriptionum christ.

VIII. Nunc ut aliorum hominum molimina persequar, qui coacervandarum conservandarumque saltem in libris inscriptionum christ. curam gesserunt; Gregorius Terribilinius, romanus sacerdos, opus prelo paraverat cum hoc titulo: "Collectio veterum inscriptio„ num ad illustrandam romanorum Pontificum historiam adornata.„ Idque opus se adgressum fatebatur, adhortante Iosepho Blanchinio, a quo mediocrem inscriptionum acceperat numerum ex basilica ostiensi et ex Etruria comparatarum. Reliquas ipse Terribilinius descripserat ex lapidibus, aedium sacrarum musivis, codicibus denique librisque impressis. Sane opus Terribilinii lucem aspexisse non videtur; schedis tamen eius se fuisse usum Marinius in suis scholiis saepe demonstrat: quin ego Terribilinii quoque brevem operis prologum inter Marinii chartas videre me memini. Iosephus quoque canonicus Scalabrinius inscriptiones multas christ. in ferrariensi agro conquisiverat, lignoque excudendas curaverat, quas ego schedas in marinianis adversariis multas vidi. Alexius Pelliccia, qui in opere de ecclesiae politia T. III. rem lapidariam Christianorum diligenter tractavit, syllogen lapidum christ. in neapolitano regno superstitum vulgaturum se aliquando spondebat. A Benedicto quoque Bacchinio, clari nominis viro, inscriptionum christianarum thesaurum coeptum fuisse coacervari, testis est in litteris, quas ego legi, ad Marinium datis Angelus Mazza V.C. parmensis, qui hanc notitiam e scriptis Bacchinii iam demortui nactus erat. Neapoli iterum de vulganda

christianarum inscriptionum sylloge cogitatum ante hos annos scio. Certe et ego nuper in publico regiae Parthenopes museo christianos lapides prostantes, sed oppido paucos, vidi; quare alios alibi extare necesse est. Ecce enim illos, qui erant Neapoli in secretario aedis S. Martini, diligentissima manu descripsit, et cum rubrica ornatibus suisque formis ad Marinium transmisit V. C. Fr. Xaverius Gualtherius casertanus episcopus, vir omni laude maior, et in devexa aetate vividum adhuc splendidumque ingenium retinens.

P. Zachariae cogitationes de inscr. coll.

IX. Sed enim inscriptionum christianarum, quam a se curatum iri sperabat, collectionem nemo disertius delineavit, quam celeberrimus P. Fr. Zacharias (qui et earum magnum numerum in variis operibus protulit) cuius nuncium prodromum, seu suscepti operis descriptionem, heic ponere operae pretium est. Sic ergo ille in historia sua litteraria T. IX. p. 306. " Da questo libro (dal terzo tomo della Ro-
„ ma sotterranea) vogliamo prendere occasione di annunziare al pu-
„ blico una opera, che da molto tempo prepara chi fa questo estrat-
„ to (il P. Zaccharia). Il nostro autore (monsig. Bottari) accenna di
„ voler dare una raccolta di molte cristiane iscrizioni più importan-
„ ti. Bellissima idea è questa; ma io (il P. Zaccaria) una più ampia
„ collezione di tutte le antiche cristiane iscrizioni sino all' ottavo o
„ nono secolo dell' era nostra vo da alcuni anni allestendo, e piac-
„ cia a Dio che a fine possa condurla. Non sarà intanto inutile cosa,
„ che io tutto ne proponga a parte a parte il sistema, affinchè ed
„ aiuti e lumi mi si somministrino da coloro, i quali di sì preziose
„ memorie si trovano forniti, e desiderio si accenda ne' nostri stam-
„ patori di darla a luce. Dee dunque a questa raccolta dare co-
„ minciamento il bel libro di Onofrio Panvinio *de ritu sepeliendi*
„ *mortuos apud veteres Christianos*, *et de eorumdem coemeteriis*,
„ che mi trovo avere della edizione di Colonia A. 1568, con ampie
„ annotazioni. A questo libro seguiranno due dissertazioni: nella
„ prima si tratterà della lingua, in cui scritti sono gli epitaffi cri-
„ stiani, de' caratteri che vi si veggono, della ortografia, della in-
„ terpunzione, delle note croniche in essi usate, di alcune formo-
„ le più comuni nelle cristiane iscrizioni, e finalmente degli orna-
„ menti, tra' quali il primo luogo certamente aver debbono i va-
„ rii simboli, con che a' misteri della religione si alludeva da' pri-

„ mi fedeli. Nell' altra dissertazione metterannosi in veduta i dom-
„ mi della fede ed i riti santi, de' quali nelle lapide si trova men-
„ zione, aprendosi così a' teologi un nuovo fonte da difendere con-
„ tro gli eretici la dottrina cattolica. Quindi verranno le iscrizioni
„ in varie classi distribuite. Eccone l' ordine. CLASSE I. *Religio*
„ *in Deum*. CLASSE II. *Religio in sanctos.* CLASSE III. *Templa.*
„ CLASSE IV. *Templorum ornamenta, vasa sacra, idque genus*
„ *cetera.* CLASSE V. *Dies festi.* CLASSE VI. *Sacramenta.* CLAS-
„ SE VII. *Hierarchia ecclesiastica, ac primo romani Pontifices.*
„ CLASSE VIII. *Episcopi.* CLASSE IX. *Presbyteri.* CLASSE X.
„ *Ordines maiores.* CLASSE XI. *Ordines minores.* CLASSE XII.
„ *Monachi.* CLASSE XIII. *Laici.* CLASSE XIV. *Laici dignitate*
„ *praestantes*. CLASSE XV. *Artes atque officia minora*. CLASSE
„ XVI. *Leges ecclesiasticae.* Oltre gl' indici necessarii sul metodo
„ de' gruteriani, penso di aggiugnere 1. Un martirologio lapidario,
„ nel quale per ordine de' mesi distribuiransi i santi martiri nelle
„ lapide rammemorati. 2. Un lessico lapidario, nel quale si spie-
„ gheranno le parole e le formole che trovansi nelle lapide (per-
„ ciocchè solo brevi annotazioni porremo a luogo a luogo, quante
„ bastar possano a rischiarare il senso delle iscrizioni.) 3. Una rac-
„ colta delle dissertazioni, con le quali sono state particolari la-
„ pide cristiane dichiarate; come la dissertazione del Cotta sopra
„ l' iscrizione di Filacrio vescovo di Novara; la dissertazione del
„ P. Lupi sopra l' epitaffio di S. Severa; le dissertazioni fatte so-
„ pra la lapida d' Ilaro, alcune del P. Corsini ecc. „ (1)

X. Hi atque alii sine dubio plurimi facem praetulere Marinio in incipienda moliendave christianarum epigrapharum collectione: quod egregium opus omnibus denique numeris, si fieri poterat, absolvendum cumulandumque Marinius in se recepit; neque tamen vel publici iuris morte interceptus fecit; neque reapse, ut postea dicam, perfectum illustratum limatumque, quantum gravitas prolixitasque rei postulabat, reliquit. Est igitur marinianum inscriptionum christianarum ms. exemplar in quatuor ut dixi volumina distributum, quorum singulis Collectio Marinii.

(1) Idem Zacharias tres suas promiserat editurum dissertationes 1. *de dogmatibus christianis*, 2. *de sacramentis*, 3. *de hierarchia*; atque has doctrinas perpetua inscriptionum auctoritate confirmaturum. (Cancellar. de SS. MM. Simplicia et Ursa p. 100.)

paginis glutine adnexae sunt inscriptionum schedae, a primis ecclesiae saeculis usque ad decimum : quo in consilio et instituto praeivit Marinio Donius, qui reapse usque ad hunc terminum inscriptiones christianas a se collectum iri dixit in epistula encyclica, quam ad episcopos praecipue misit suppetiarum gratia impetrandarum (1). In his marinianis schedis inscriptiones maioribus litteris sunt exaratae (exceptis carminibus) atque interdum ad imitationem archetyporum efformatae : immo hae schedae quandoque typis sunt excusae, quippe quas Marinius e libris dissertationibusque impressis haud raro abscisas sibi vindicavit. Insunt etiam christiana symbola seu hieroglyphica, columba videlicet, agnus, pastor cum ovicula, Christi monogramma, palma, corona, vasa diversa, cruces, piscis, navicula, Daniel cum tribus pueris, atque Ionas. Insunt praeterea instrumenta artium varia vel martyriorum, ornatus vel aedificia, picturae multae, musiva, anaglypha, sigilla, diptycha eburnea, plumbei orbiculi, vitra picta, anuli, arae etc. Haec inquam figurata opificia in primo pleraque sunt volumine ; namque in sequentibus perraro apparent. Sane Marinius laudabiliter haec artium christianarum monumenta collegit, sed idem sibi atque aliis gravissimum obicem vel certe moram diuturnam ac prope perpetuam iniecit edendi operis inscriptionum : quum enim non sine his figuris curandum opus inspicienti cuique videretur, magnitudo impensae, et difficultas varii laboris cunctos deterruit, qui aliquando animum ad editionem forte converterant. Ego vero ipse his considerationibus valde permotus, edendi officium detrectassem, si certe aliquis opulentioribus adiumentis instructus in se provinciam recepisset; quod quum secus esset, planiorem denique viam ingredi statui, qua propositum attingere finem utcumque liceret. Itaque in primis quum litterarum formae maioris, quarum in edendis epigraphis sollemnior est usus, idonea copia carerem, decrevi exemplum sequi Fleetwoodi angli, qui suam antiquarum inscriptionum syllogen satis commodam atque probatam, et ab ipso Marinio omni fere in pagina commemoratam, communibus id est minoribus formis edidit tum latinis tum etiam graecis: quod typographicum tamen institutum nihil eius libro obfuit, quem manibus studiosi homines libentissime versant. Ceteroquin utrum id

(1) Apud Bandin. vit. et epist. Donii ep. XLV.

meum consilium reliquamque editionis rationem eruditis quibusdam vel Timonibus sim probaturus, qui nihil praeter sua vel familiarium suorum amant, valde dubito: neque tamen alienis iudiciis magnopere moveor, tum quia haud ignarus sum, facinora viventium gravatius, mortuorum gratius accipi, faveri praeteritis, invideri praesentibus, ut ait Fronto; tum quia nihil imperiosius necessitate est: cuius ego nutum secutus, monumenta quoque ficta vel picta praetermisi, exceptis aliquot christianis symbolis, cruce scilicet, ove, pisce etc. quorum formas metallo mihi effingendas curavi.

Artium monumenta omittuntur.

XI. Quamquam vero quam dixi necessitas hac in re satis me excusat, nihilominus ea sunt edendorum tot monumentorum incommoda, et quandoque etiam absurditates, ut omnino tali consilio temperandum mihi iudicaverim. Cur enim paucorum verborum causa, quae his monumentis impressa sunt, obiiciemus lectoribus quamlibet molem? Reapse Marinius in suam collectionem invexit cruces varias et magnas, quas Borgia aliique ediderunt; tabulam amplam foroliviensem, quam Cancianus; kalendarium marmoreum neapolitanum, quod Mazochius; picturas multas et amplas ac musiva urbanarum ecclesiarum quae Ciampinius, Alemannus, aliique; ambones, quos Rubeus atque Spretus; calices, coronas, clypeos votivos, alia donaria plurima, quae in tabulis aeneis cusa multi publicaverunt. Titulorum vero minorum capitula mariniana pictis, fictis, scalptis, plasticisque opificiis omnia constant. Ibi enim sunt monogrammata vel monocondyla innumera, gemmae, et plumbea sigilla, puta Ficoronii; vitra inaurata Bonarotii, maiores gemmae Victorii, eburnea diptycha Donati, lucernae et figlina Aringii atque Boldetti, muliebris mundus argenteus a Quirino iam Vicecomite illustratus, historiae Christi martyrumque eius late depictae. Quid ni vero basilianum quoque martyrologium cum litteratis innumeris picturis suis, cuius aetas ab aevo milliario vix abest, in censum veniat? Si ergo artium christianarum monumenta omnia, dummodo aliquam litteram inscriptam habeant, in nostram inscriptionum collectionem transferenda sunt, res meo iudicio operosa nimis geritur et prope exitus desperati. Illud denique ab hac sententia vel maxime dehortatur, quod ipsa monumenta veram formam in marinianis schedis non retinent. Nam sive ea scriptorio calamo

deformata sunt, rudes hae atque arbitrariae sunt lineae quas nemo artifex imitari velit; sive etiam in aere cusa atque a diversis libris detracta, ne sic quidem veritati monumentorum satis consultum video: liberius enim haec quondam ab artificibus nostris exprimebantur et perfunctorie, quae nunc accurate et severe repraesentari solent. Quis autem cuncta haec monumenta late dispersa et inventu perdifficilia aut pessum data conquirere possit, et sub artis ac veritatis examen revocare? Mihi igitur epigraphas, detracto omni opificiorum ornatu, satius edere visum est.

Operis titulus et partitio.

XII. Sed enim mariniani exemplaris diligentiorem adhuc imaginem exhiberi lectoribus aequum est. Eius quidem titulus est huiusmodi. *Inscriptiones christianae latinae et graecae aevi milliarii. Conlegit, digessit, adnotationibus auxit, Caietanus Marinus a bibliotheca vaticana, item a scriniis Sedis apostolicae.* Sequitur deinde *partitio operis.*

PARS I.

CAPUT I. Vota, precationes, divorum elogia, item nomina in lipsanothecis, fastus, cycli.

CAP. II. Arae, templa, aedes, fontes, donaria, cetera monumenta sacra facta data dicata restituta consummata.

CAP. III. Bona in commoda ecclesiarum donata legata.

CAP. IIII. Inscriptiones honori augustorum, regum, dynastarum.

CAP. V. Virorum et feminarum clarissimarum.

CAP. VI. Leges, aedificia, loca publica, privata.

CAP. VII. Tituli minores in ligno et in gemmis.

CAP. VIII. In auro et argento.

CAP. VIIII. In aere.

CAP. X. In plumbo.

CAP. XI. In ebore.

CAP. XII. In vitro.

CAP. XIII. In musivo et pictura.

CAP. XIIII. In opere doliari.

CAP. XV. Miscellanea inscriptionum incertarum sedium.

PARS II. (*)

CAP. XVI. Epitaphia martyrum.

(*) Partes operis a me paulo aliter in editione distribuuntur.

 Denique in quarti voluminis calce sunt *indices totius operis.* CAP. I. *Nomina divorum divarumque.* CAP. II. *Nomina pontificum maximorum.* CAP. III. *Nomina pontificum minorum.* CAP. IV. *Nomina augustorum, regum, item augustarum, reginarum.* CAP. V. *Nomina consulum.* CAP. VI. *Dignitates, honores, officia, artes, professiones, negotiationes.* CAP. VII. *Regiones, populi, urbes, loca publica, privata.* CAP. VIII. *Nomina propria virorum.* CAP. IX. *Nomina propria mulierum.* CAP. X. *Nomina virorum et mulierum in inscriptionibus calaritanis.* CAP. XI. *Index carminum latinorum graecorumque.* Iamvero ad hoc mariniani operis fidele speculum nonnulla adnotanda sunt. 1. Adnotationes Marinius non nisi inchoatas aut rudes, ut mox dicam, reliquit. 2. In operis partitione nihil

molestius editur quam capita illa titulorum minorum: nuda enim saepe verba, sine idonea sententia, leguntur: ego igitur partem hanc titulorum minorum universam interim praetermisi. Ad indices quod adtinet, ii sane perutiles sunt; sed tamen postremum carminum indicem Marinius sine effectu promisit; ceteri quia sunt accommodati ad manuscripti exemplaris paginas, quarum ratio et ordo in editione servari non potuit, reformandi scilicet erunt, statim ac universi operis profligata editio fuerit.

Adnotationes Marinii. XIII. Adnotationes, quas in operis titulo promisit Marinius, si certe tam ponderosas et doctas facere suscepisset, quam ad papyros, ad acta Arvalium, vel etiam ad Albaniorum epigraphas concinnavit, nullum ut arbitror scribendi finem fecisset. Ergo contrario instituto, nihil aliud saepe in scholiis posuit quam fontium, unde singulae inscriptiones dimanant, demonstrationes. Neque vero haec scholia inscriptionibus ipsis adtexta sunt, sed ea Marinius separatis in foliis et quidem imperfecta et rudi ratione scripsit: modo enim latine loquitur, modo lingua Italorum vulgari, modo utramque dialectum in eadem adnotatione permiscet: quae evidens demonstratio est, nondum his scholiis manum auctoris ultimam accessisse: quae quidem ego scholia paene fortuito inter eius chartas offendi. Saepe vero adnotationis loco nihil aliud dicit Marinius, quam *vedi la scheda*: sive quia illa inscriptio paulo prolixius eruditiusque illustranda erat, sive quia ipsam illustrationem in aliud tempus opportunitatemque differebat. Hae schedae mihi diu nusquam apparuerunt; itaque in meis animadversionibus saepe harum desiderium testatus sum. Postremo, absoluto propemodum hoc volumine, nactus sum schedarum latitantium indicium, cuius ductu eas demum reperi impolito opere ut cetera scholia scriptas, modo nempe vulgari lingua modo latina, et sine nexu orationis ut in lucubrationibus inchoatis fit. Itaque quod unum supererat, schedarum harum summas res aut praecipuas in voluminis calce scripsi, ne vel lumen epigraphis vel Marinio laboris sui gloria periret. Iam quum mariniana collectio paginas impleat 1025, scholiorum tamen descriptio nonnisi usque ad p. 375. pertingit: neque ulterius Marinium fuisse progressum, vacuae postremorum foliorum paginae satis testantur. Reliqua vero scholia in confusis imperfectisque tam vasti operis sche-

dis acu quodammodo conquirenda erunt. Porro haec scholia, in quibus plurimi appellantur auctores, a me ad fontes unumquodque suos conferri atque exigi aequum erat; id quod sane impigre in parte operis feci: cuius sedulitatis fructum tuli multorum sive in ipsis epigraphis sive in aliis errorum emendationes: verum postea partim libris Marinio familiaribus destitutus, partim meis occupationibus vehementius abreptus, in alienis adfirmationibus conquiescere coepi: quamquam signa certe arithmetica paginarum ex tot libris adnotatarum nutantia interdum ac mendosa subdubitabam vel potius deprehendebam. Sed enim hosce humanae conditionis infirmitatisque defectus, siqui sunt, bonitas aequitasque legentium non inhumaniter ut spero feret. Sane in multis editionis huius quaternionibus adnotationes quoque meas cum Marinii scholiis contexui; ita tamen ut litteris *Mr.* Marinium, litteris vero *A.M.* memet ipsum significaverim. Mox progrediente opere, Marinii ferme scholiis contentus fui, tum ob viri reverentiam, tum etiam ut tempus meum susceptis aliis impenderem lucubrationibus. Atque haec de ratione scholiorum dicta sufficiant.

XIV. Praefationem Marinius voluminibus a se in vaticana bibliotheca depositis nullam prorsus adiecit (1): de qua quum quaererem, nihil aliud reperi quam minutarum schedarum vernaculo sermone scriptarum quendam numerum nullo ordine, nullo nexu, nullumque corporis simulacrum adumbrantium. In his pertenuis speciei chartulis frustulisve (quae saepe sunt ex alienis epistulis vel scripturis quibuslibet detracta opisthographa) adnotabat per otium proque re nata

Praefatio Marinii nulla.

(1) Ne quis suspicetur me hac in re quicquam dissimulare, en testimonium ex libello de vita et scriptis Caietani Marinii anno 1815. Romae apud Aiauum impresso p. 114. *Non havvi in questa opera (delle iscrizioni cristiane del Marini) prefazione alcuna, e le iscrizioni sono riferite colla semplice indicazione del luogo, da cui sono desunte, senza che annotazione alcuna siavi aggiunta. Era bensì intenzione dell' Autore di farvi illustrazioni copiosissime, ma avvenne a lui, come a tanti altri uomini dotti, che molto scrivono, più disegnano di scrivere; frattanto sopragiunge la morte, e vani restano i loro ottimi disegni, o imperfette le opere loro. E Marini aveva realmente incominciato a fare alle sue predilette iscrizioni cristiane delle illustrazioni diffuse, ed io ne viddi presso il di lui Nipote molti frammenti; ma la brevità della vita non gli permise di condurre a fine una opera sì grande.* Profecto ad praefationem quod adtinet, ego in schedis Marinii paulo amplius, quam auctor testimonii, reperi; neque tamen prorsus materiam tantam, quantam alii fortasse narraverunt, quorum adfirmationi haud equidem contradico, si de oculorum suorum indicio loquuntur; meos tamen certe oculos multo hercle minus, idest nihil praeter vagas ac breves foliisque Sibyllae perturbatiores schedulas, vidisse scio.

vir doctissimus si quid ad praefationem instruendam videbatur aliquando profuturum: miscella sane ac prope nullius usus congeries, nisi certe ab eodem informaretur qui orditus fuerat: ipse enim pro suarum cogitationum norma ac ductu, ei demum rudi exiguaeque materiae, tamquam Deus in chao, spiritum sucum nervos ordinemque indidisset. Ceteroquin mihi has obiter chartulas lectitanti visus est Marinius in praefatione acturus de inscriptionum collectionibus variis et editoribus tum ethnicarum tum christianarum, deque harum fatis et vicissitudinibus ab heroicis ferme temporibus usque ad nos: quae tractatio quum duas partes complexura videretur, ego priorem omittendam iudicabam de ethnicarum vel miscellarum collectionibus, tum quia ab aliis, veluti Reinesio, Burmanno, Gudio, Muratorio, Saxio, Gorio, adornata satis videtur, tum quia a nostro argumento distantior est. Itaque christianae tantummodo classis collectionum qualemcumque notitiam e marinianis schedis aegre hausi, eamque intermixtis curis meis passim auxi, meisque verbis digestam sub huius prohoemii initio lectoribus obtuli, marinianis inquam saepe coloribus, penicillo meo. Praeterea de falsis suspectisve inscriptionibus dicturus erat Marinius, cuius rei plurima exempla apud celeberrimae famae libros sibi adnotavisse videtur; et de inscriptionibus certe calaritanis, deque Vitalis, Esquirri, atque Bonfantii circa has historica levitate locuturus, ut puto, erat: verumtamen de hac quoque labe docti alii verba fecerunt; immo et falsarum syllogen ob legentium cautelam admonitionemque, veluti Gruterus, Gudius, Finestresiusque, dederunt. Ego a Marinio disquisitionem potissime optassem de inscriptionibus, quae utrum ethnicae an christianae sint, dubitatur: quod sane incommodum neque a vaticana lapidum collectione, neque ab ipso Marinii opere, semper abest: quamquam in eius chartis mediocrem numerum inscriptionum reperi ab eo reiectarum quia christianae non videbantur. Fateor id quidem magni ac subacti esse iudicii, diuturnaeque peritiae atque laboris, nec sine multarum rerum cognitione (quae in Marinio abundabat) veluti formularum, et signorum quae saepe eadem in utriusque religionis castris militant, dictionum etiam, emblematum, atque siglorum, in dubiis huiusmodi certum denique aliquid posse constitui. Nam quis non rideat boni illius credulitatem viri, qui litteras *I·O·M.* lapi-

di inscriptas, prae foribus monasterii cui praeerat, interpretabatur *introitus omnium monachorum*, et non potius *Iovi optimo maximo*, ut in classe inscriptionum de diis ethnicorum passim legimus?

Coniectura de praefatione Marinii.

XIII. Quod si Marinius praefationem, vita comite, instruere potuisset, de peculiari quoque inscriptionum lingua dicturus erat, de idiotismis, de compendiis, de acrostichis, praecipueque de formulis plerumque christianis quidem, sed quae tamen in ethnicis quoque monumentis interdum occurrunt. Chartam, exempli causa, Marinii paulo longiorem reperi, in quam de Christi monogrammate meditationes aliquot coniecerat, quibus certe carere facilius poterimus, si tot illas de hoc argumento legerimus plurimorum eruditorum, qui in additamentis indicum Gudii p. 7. et 8. appellantur: tum aliam aeque fere prolixam schedam vidi in qua de sanguineo martyrum vase et de catacumbis muginabatur: verum neutra scheda ordinatum aliquid nedum perfectum continet: cumque antiquitatum christianarum scriptores nostri, veluti Aringius, Scacchius, Boldettus, Muratorius, Victorius, Gorius, Rosweidus, Blanchinius, Lupius, Mazochius, Bonarotius, Pelliccia, Trombellius, Lazarus, Georgius, aliique multi, et ipse pontifex maximus Benedictus XIV. in epistula ad canonicos bononienses (1) de his similibusque rebus abunde disseruerint, abstinendum mihi a marinianis his rudimentis putavi; quae ipse utique pro sua multiplici eruditione, proque inchoatis iampridem mentis propriae commentationibus egregie absolvisset, mihi vero perdifficile perque molestum ac taediosum erat alienas cogitationes serviliter persequi atque connectere. Atque eadem dicta sunto de variis etiam christianis symbolis in epigraphico regno obviis, de quibus ne veteres quidem siluerunt, veluti Tertullianus, Hieronymus, Augustinus, Prosper, qui de cruce, calice, et pisce, Clemens alex. qui de columba, lyra, navi, anchora, Eusebius et Paulinus qui de Christi monogrammate, aliquid dixerunt: verumtamen hanc materiam plenissime evolverunt Aringius R. S. lib. VI., Mamachius AA. lib. III: et ne alios auctores plurimos quasi ad pompam enumerem, symbola selecta quatuor

(1) Bullar. eius T. IV. app. p. III.

supra viginti nuper recensuit et elegante dissertatione enarravit vir illustris atque doctissimus Fridericus Munterus danus (1). Sed certe in primo praefationis suae ingressu commendaturum late fuisse Marinium rem epigraphicam eiusque laudes sapienter praedicaturum, satis nisi fallor docent schedae; ego vero hanc praecipue partem libentius omisi, quia et res luculenter per se patet, et laudantium multitudine minime caret.

Natura operis mariniani.

XVI. Sed enim ante quam praefatione defungar, defendendus mihi quodammodo Marinius est adversus eos, qui quum falso praeiudicio ineditas christianorum temporum inscriptiones ab illo forte expectarent, nunc novas prae cognitis perpaucas vident: namque omnia fere Marinii scholia in hoc versantur, ut libros, unde singulae epigraphae ab eo desumuntur, nominent. Quid vero dicam? nisi quod ipse titulus operi a Marinio praepositus, pure demonstrat non esse hanc inscriptionum chr. publicationem sed collectionem. Marinius videlicet hoc soritico studii genere delectatus, iamdiu eiusdem dederat specimen volumine edito papyrorum diplomaticarum, quae item pleraeque omnes a maioribus nostris editae fuerant. Et tamen nemo cordatus est, qui magnam gratiam Marinio non habeat, propterea quod diplomata late dispersa, et saepe perperam edita, coniuncte demum atque emendatissime, non sine copioso commentario recudit. Quid? Arvalium acta et archiatrorum pontificiorum catalogum nonne alii eruditi anteà vulgaverant? Quis tamen tali tantoque monumentorum horum illustratori Marinio maiorem laudem non tribuat, quam si primus ipse edidisset? Cumque Morcellius inscriptiones albaniae villae nudas omni ornatu in publicum emisisset, nonne Marinius, rogante ipso Morcellio, egregia sua supellectile eas postea convestivit, comites alias adiunxit plurimas, librumque gratissimum eruditorum manibus tradidit? Quamquam reapse labor colligendi inscriptiones christianas prope innumeras, in classes dispertiendi atque indicibus instruendi, longe gravior quam edendi reliqua monumenta, credendus est. Summa vero studiosis hoc mariniano labore suppeditatur commoditas, quia iam licet, tot libris iisque interdum valde raris omissis, in uno Marinii

(1) Symbola veteris ecclesiae artis operibus expressa. Hafniae MDCCCXIX.

thesauro universam simul christianam rem epigraphicam contueri. Quam ego utinam editionem cito absolvere possim! Certe inceptum laborem pro animi viribus proque opibus perurgebo. Nunc tamen ex triginta duobus quibus opus constat capitibus, octo dedi, id est quartam mariniani exemplaris partem; unde licet lectoribus de reliqua adhuc edenda planissime iudicare.

De classe inscript. martyrum.

XVII. Etsi autem de singulis huius operis partibus disputare non vacat, unam tamen praeterire indictam vix licet. Ex omnibus christianarum inscriptionum classibus, illa martyrum et praestantior fere ceteris est, et criticorum sacrorum lumen artemque desiderat: quam nunc ego disquisitionem pro tantae rei dignitate commovere vix queo, nedum apte contexere et consummare: alioquin haec praefatio, quae iam diu protrahitur, in immodicam molem excresceret. Satis igitur in praesenti fecero, si modo digitum ad indagandos cognoscendosque veritatis fontes intendero. 1. In primis quod adtinet ad ingentem martyrum multitudinem, sententia ecclesiae catholicae tam valide contra Dodwellum a doctoribus nostris propugnata fuit, veluti a Ruinartio in praefatione ad martyrum acta, et a Mamachio, qui ceterorum scriptis sollerter uti solet, in AA. christianis lib. II. 8, ut siquis praeterea hac super re digladiari velit, actum agere visurus sit. 2. Romam praecipue cruore martyrum christianorum redundasse et demonstravit late Boldettus in opere de coemeteriis, et inventa innumera cum indubiis passionis indiciis corpora adserunt. 3. In romanis catacumbis, quae sunt praecipuae lipsanorum horum fodinae, numquam ethnicos, sed christianos tantummodo homines fuisse sepultos, evidenter aeque comprobavit Boldettus, ita ut omnis errorum sit sublata suspicio, et iam Basnagii, Gronovii, Burnetii, ac Missonii et similium dubitationes vel calumnias contemnere liceat. Nihilominus, nisi inscriptiones vel congrua signa adsint, commoveri a nobis Christianorum veterum corpora de suis locis non solent. Sane quod Christiani contaminari coemeteria sua profanorum corporibus non sint passi (quod hodie quoque catholica ecclesia summe aversatur) locus classicus S. Cypriani demonstrat in ep. 68, ubi lapso Martiali episcopo asturicensi inter cetera crimina obiicit, *quod filios apud profana sepulchra deposuisset, et alieni-*

genis consepelivisset. Ad quae verba Baronius ad an. 258. n. 4. ait: " illud est observandum (quod ad pristinos ecclesiae mores per„ tinet) his verbis plane significari, Christianos a gentilibus sepul„ chra discreta habere solitos, nefasque fuisse se illis post obitum „ commiscere, a quibus viventes abhorruissent: quae obsignasse „ voluimus ob aliquos leviter nimis dicentes, in Urbis coemete„ riis una cum Christianis gentiles quoque sepeliri consuevisse; „ nam immane scelus id, ut vidimus, esse censebatur. „ Is autem mos, cum alias causas tum illam non ultimam habuit, quod Christiani haud se in sepulchris, ut ethnici, sed in coemeteriis, id est *dormitoriis* iacere dicebant, propter spem resurrectionis certissimam, quae profanis ad beatam vitam futura non erat. Hinc S. Hieronymus in funebri Lucinii laudatione (ep. 75) *neque enim mors*, inquit, *sed dormitio et somnus appellatur. Unde et beatus apostolus vetat de dormientibus contristari: ut quos dormire novimus, suscitari posse credamus, et post digestum soporem, vigilare cum sanctis.* Quod separationis studium eo demum processit, ut Christiani aliqui nonnisi in monosomo condi se voluerint, interpositisque diris, ut in lapide bibl. vat. Bonosa quaedam, vetuerint nequis alterum hominem super se poneret: unde et illud sive serium sive iocosum epitaphium Feliciani veronensis apud Grut. p. 1052. 8. qui se solitarium libenter iacere ait, ut in die censorio sine impedimento facilius resurgat.

Signa martyrii. XVIII. Iam de signis, quibus martyrum corpora discerni a ceteris Christianorum in antiquis coemeteriis possunt, varie a catholicis criticis disputatum fuit. Ut omnium severissimos nominem, Fortunatus Scacchius pontificii sacrarii olim praefectus et reliquiarum custos, opus nobile Urbano VIII. P. M. inscripsit cui titulus de notis ac signis sanctitatis beatificandorum et canonizandorum: in eo autem peramplo libro sect. IX. cap. 2. disquirit quodnam argumentum sanctitatis sumatur a coemeteriis et cryptis arenariis antiquis, aitque palmam, cruces, monogramma ☧, columbam, anchoram, haud certa esse martyrii signa, nisi alia conspirent adminicula, veluti instrumenta consepulta passionis, sanguinis vascula, aut cruenti panniculi. Passionis instrumenta intelligo gladios, lora plumbata, ungulas ferreas, fodiculas: nam fodiculas, non fidiculas, recte lectum est in vetere Isidori glossario; quam lectionem tue-

tur fodicularum forma, instrumentum scilicet ferreum (non funiculus) variis armatum aculeis ob suffodienda tum reorum tum martyrum viva corpora; cuiusmodi instrumentum in museo sacro vat. visitur, et in vulciensibus etiam Etruscorum sepulchris nuper repertum fuit; nisi id potius bustuarium est, fodicandis videlicet rogi ignibus adhiberi solitum. Sed enim Tillemontius H. E. T. V. p. 536, et Mabillonius it. italic. p. 141. certissimum martyrii signum illud esse pronunciant, si vetus inscriptio adsit, quae rem apertis verbis adfirmet. Verum enim vero id demum testimonium est, non indicium. Et paucas sane inscriptiones diserte martyrii vocabulum prae se ferre Mabillonius in epistula mox citanda dixerat, et Boldettus etiam confessus fuerat; nunc vero qui collectionem nostram (neque martyrum tantummodo classem, sed alias quoque tum editas tum edendas) attente legerit, ingentem lapidum numerum martyria nominatim testantium inveniet. Idem autem Mabillonius in prolixa celebri epistula de SS. ignotorum cultu, quam sub Eusebii romani larvato nomine edidit, tum secundis curis castigatiorem effecit, post multa severe dicta, sanguinea tamen vascula pro certis martyrii argumentis habet. Neque est cur Tillemontio loc. cit. scrupulus oboriatur, propterea quod sanguinea vascula in sepulchris etiam parvulorum deprehendantur, quorum innocens aetas a persecutione tyrannorum plerumque tuta videtur. Etenim plurimos pueros martyrium fecisse, prolatis in medium omnigenis antiquorum temporum monumentis demonstravit pontifex maximus Benedictus XIV. in luculenta ad Ben. Veteranum fidei promotorem epistula, Romae anno 1755. impressa, quam harum rerum studiosos legere necesse est, nec non in opere de C. SS. lib. I. cap. 14: idemque argumentum docte Balutius attigit in suis ad Cypriani epistulam 77. animadversionibus. Nuperius autem nonne in Iaponia multos pueros, perseverante erga ecclesiam Dei gratia, martyrii palmam adeptos scimus? Postremo inter severos criticos appellandus est Muratorius, qui in antiquitatibus italicis medii aevi T. V. dissert. 58. quae est de Christianorum erga sanctos post declin. imp. rom. veneratione, coemeteriorum christianorum symbola et reliquam huiusce generis materiam latissime pertractavit; eoque demum recidit, a Boldetto patrono palmae recedens, ut sanguinea tantum-

modo vascula veluti indubia martyriorum testimonia agnoscat : quod sane sanguinis testimonium concordes admittunt sacri antiquarii, veluti Aringius R. S. lib. III. 22, Lupius epitaph. S. Sev. p. 31. sqq., Blanchinius H. Q. T. I. part. 2. p. 199. et 200, Trombellius de cultu SS. ed. Bonon. an. 1741. T. II. part. I. p. 4. sqq. et p. 168, Bonarotius in praef. ad vitr. p. XI., in primis vero Boldettus qui in praedicto opere de coemeteriis nullum rei confirmandae argumentum praetermisit ; et nequis haec cruenta vasa miretur, dubitationem sustulit demonstrato veterum Christianorum studio colligendi conservandique martyrum sanguinis. Fabrettus vero inscr. p. 556. chemicum etiam Leibnitii experimentum narrat, quo sanguinis veritas adserta est. Atque his coronidem quodammodo imponit Benedictus pontifex, qui lib. IV. cap. 27. fin. disputationem ita concludit : " His consonat praxis eorum, qui modo praesunt eruendis „ corporibus e catacumbis ; a Nobis enim interrogati dixerunt, se „ solam palmam non habere pro sufficienti signo martyrii, sed to„ tum fundamentum a se constitui in vase sanguine tincto. „

Regulae critic.

XIX. Hactenus de martyrii signis. Quid autem de cautela, quam extrahendis romana humo sacris ossibus, fideliter custodiendis, prudenterque distribuendis, adhiberi scimus? Eius rei complures regulas Benedictus pontifex lib. cit. cap. 28. recitat, easque decreto praecessoris sui Clementis X. firmat. Ego insuper exterorum hominum atque ignarorum in gratiam aio, effodiendis martyrum coemeteriis, iudicandisque divorum lipsanis, praeesse Romae purpuratorum patrum speciale concilium, itemque Pontificis maximi card. Vicarium, et apostolici sacrarii praefectum, nec non sacrarum reliquiarum custodem (quod munus aeternae famae viri gesserunt Scacchius, Boldettus, Marangonius, atque Fabrettus) cum idoneorum administrorum cohorte ; quorum religiosam severitatem, doctrinam, prudentiam, veritatisque amorem, neminem non suspicere aequum est. Sunt item apud nos conscripti tractatus, leges, ac methodi, puta Scacchii, Bruni, Laderchii, quominus a recto tramite quispiam discedat : quae si leges omni tempore et ubique gentium servatae fuissent, disquisitio Ferrandi reliquiaria nata non esset. In his igitur rebus si romanos homines, pios dico atque prudentes, extraneis quibusvis, nedum heterodoxis, antetulero, eorumque iudi-

cia in primis secutus fuero, id aequo me iure facere semper putabo. Itaque et Marinius recte prudenterque fecisse mihi videtur, cum in classe martyrum illos quoque omnes conclusit, qui ob calicem sanguinolentum sepulchris adpositum martyrum in numero habiti sunt.

XX. Liceat mihi in extrema praefatione meum quoque laborem commemorare, qui hanc hercle editionem ante complures annos adgressus sum, mox quadriennio fere intermisi, alienato propter taedium et difficultates varias animo adversus eam fui, iterum in manus sumpsi, et abiectis prioribus editionis meae quaternionibus, qui ferme scholiis carebant, ratione nova et eruditiore librum adornavi: neque vero inscriptiones tantum edidi, sed saepe cum archetypis contuli, multas perdifficiles lectu quas Marinius vetustis formis expresserat explicavi, distinctionem et interpunctionem cunctis appinxi, romanam urbem eiusque templa, id est sedes inscriptionum, ἀκριβείας causa non semel concursavi, (de qua re p. 40. locutus sum) librorum struem pervolutavi, menda plurima sustuli, Marinii scholia recensui nec raro latina feci sententiisque interpositis conglutinavi, typothetarum molestissimae operae praefui, impensas denique omnes toleravi. Quin adeo epigraphas quoque aliquot Marinio incognitas addidi; kalendarii gothici fragmentum, a me Mediolani editum, quod liberiano et chartaginiensi kalendariis suppar aetate est, quae duo antiquissima hactenus habita sunt, et quaedam alia monumenta ex codicibus protuli; kalendarium lat. neapolitanum cl. Mazochii multis in locis reformavi; codicem palatinum perpetuo contuli, eiusque paginas, quod Marinius non fecerat, adnotavi; scholia denique multa de penu meo subtexui. Sed peculiarem, ut reor, mentionem postulat insignis et maximus lapis annonarius stratonicensis, qui diu post obitum Marinii romanae urbi innotuit, atque a me post aliorum eruditorum primas curas neque segniter neque impatienter declaratus est, totusque textus ad veriorem archetypi lectionem revocatus: quod sane monumentum a pag. 296. usque ad p. 315. spatiositate sua pertingens, in hac magna inscriptionum silva tantum fere eminet, quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Curae editoris.

DE SECUNDA VOLUMINIS PARTE.

Codicum manu scriptorum, qui in Europae bibliothecis custodiuntur, impressi iamdiu catalogi in eruditorum usu versantur. Quis anglicanarum bibliothecarum coniunctum syllabum, quis parisiacos catalogos, lugdunenses, matritenses, batavicos, vindobonenses, mosquenses, bavaricos aliosque germanicos multos ignorat? Atque hi quidem trans Alpes praecipui; quorum honori Italia non cedit: etenim taurinenses, venetos, patavinos, veronenses, et florentinos numerosissimos codices, praeter alios aliarum urbium familiarumve plurimos, in impressis catalogis novimus: et nunc Neapoli etiam tum latini tam graeci codices ad communem notitiam beneficio typorum delati sunt. Atque horum catalogorum in publicam lucem deductorum quanta et quam patens utilitas sit, dum clausae bibliothecarum opes, quasi fruges ex horreo, ad alimoniam studiorum protrahuntur, praedicare nil interest. Mihi igitur, ut inceptam a praecessoribus meis orientalium codicum, qui in vaticano palatio sunt, notitiam absolvam, post descriptos in superiore volumine arabicos, nunc aliarum orientis linguarum codices, supplementi veluti loco, persequi libet. Nam vaticanos syriacae linguae codices quinquaginta septem supra ducentos clarissimi viri Iosephus et Stephanus Assemani, duobus grandibus voluminibus anno MDCCLVIII. et IX. Romae impressis, descripserunt. Sed ecce ducenti alii syriaci codices, ex hereditate ac bibliotheca praedictorum duumvirorum coëmpti, in bibliotheca vaticana servantur; quorum catalogum, brevem sane et latinis tantummodo litteris exaratum, praedicti Assemani manu sua scriptum reliquerunt: vix enim ego dubito quin ab ipsis reapse codicum dominis haec descriptio, quamquam duplici manu confecta, processerit. Ergo hanc reliquam syriacorum codicum partem haud diutius impressi catalogi honore carere patior: immo et indicem quem Assemani non confecerant, attexendum curo. Iam et hebraicos codices CCCCLIII. praedicti Assemani duo, primo in tomo catalogi sui Romae item anno MDCCLVIII. et IX. divulgato, cum erudito orbe communicarunt. Sed enim post illud tempus, octoginta circiter alii in vaticanos plu-

teos delati sunt codices Hebraeorum lingua conscripti, quorum brevissimam saltem notitiam evulgare nunc placet. Aethiopicorum bibliothecae vaticanae manuscriptorum syllabum plane ieiunum et vix luce dignum Vanslebius olim apud nos confecit, ut certe existimant Assemani. Hunc ego typis sic committo, ut multo accuratiorem aethiopicorum codicum notitiam me aliquando traditurum non desperem. His subtexui slavicorum, indicorum, sinensiumque, qui penes nos sunt, mss. codicum recensionem. Deinde copticae linguae manuscriptorum catalogum ab alterutro vel utroque simul Assemano diligenti studio elaboratum (priscus enim kirkerianus apud nos neglectus iacet) prelo subieci, eiusdemque indicem concinnavi. Et danus quidem Zoëga in suo perdocto catalogo cum borgianis copticis vaticanos etiam plerosque immiscuit; nihilo tamen minus vaticana series peculiarem distinctamque notitiam postulabat. Post codices copticos commode collocavi Iosephi Assemani luculentam disputationem italico sermone scriptam, in qua de Coptorum gente, et de recta apud illos sacerdotalis ordinis collatione, pro sua eximia ac prope incomparabili sapientia disserit: quae sane lucubratio quaestionibus theologorum gravissimis de re sacramentaria, et ecclesiae graecae orientalisque ritibus atque historiae lucem plurimam impertitur. Ibi etiam pontificalis libri Coptorum, quem Kirkerius mendose admodum latinum fecerat, partes haud modicas Assemanus peritius interpretatur. Postremo codicum armeniacae linguae vaticanorum notitiam posui, quam perdocti armenii monachi Congregationis venetae a reverendo Mechitario institutae roganti mihi elaborarunt; ego vero latinam feci: nam noster antiquus armeniacorum codicum syllabus parum oppido bonae frugis habebat.

TABULAE EXCUSAE EXPLICATIO.

Ad specimen lapidum christianorum delegi sex, qui bibliothecae vaticanae parietibus inter alios adfixi sunt et imaginibus aliquot rudi arte exornati.

I. Habet imagines Adami et Evae, Pastoris boni cum ovibus, et Danielis nudi orantisque inter duos leones; quas ipsas imagines cernere licet etiam in prima vitrorum sacrorum tabula a Bonarotio editorum, cuius commentarium legere pretium operae erit. (Mirum quippe, quomodo res adeo tenuis atque in speciem vilis, cuiusmodi ea vitrorum fragmenta sunt, summo viro explicandae eruditionis innumerae et optimae occasionem praebuerit.) Adest etiam delineatio villae. Ante aedes paulo nobiliores dominus sedet stolatus; deinde tugurium rusticum; bubulcus flagello boves territans; servus rusticus eos caula veluti concludens; alius iunctis tauris, *nudus* ut ait poëta *arat*. Denique catelli atque gallinae. Pro villae domino cogitaveram primo de Orpheo plectrum tenente qui beluas sono mulceret. Et sane Orpheum inter symbola christianorum monumentorum numeratum scio, deque eo docte Aringius loquitur R. S. lib. VI. 21; verumtamen in hoc lapide ornatus eius ab illo nimis differt, quem in vaticano Virgilio vat., et apud Bottarium R. S. T. II. tab. 63. et 71. spectamus. Epigraphe *vibas* (*vivas*) *Pontia in aeterno*. Littera *I.* voc. *Pontia* latet in *A.* oblonga.

II. Petrus et Paulus apostoli, quos inter Christi monogramma. Lapis inventus in coemeterio S. Hippolyti, quem rudi ultra rei veritatem opere exhibet Boldettus p. 193, cum alia quoque epigraphe, quae apud eum legitur, et in lapide adhuc superest.

III. Deipara sedens cum puero Iesu in gremio. Retro Iosephus coniux. Stella imminet. Coram Magi tres cultu barbarico, cum pileis phrygiis et palliis, qualis est oratorum troianorum ad Latinum regem habitus in Virgilio vat., qui pariter eodem corporum gestu munera offerunt, ut heic Magi: quorum obsequium in christianis monumentis exprimi solitum occurrit etiam apud Spretum inscr. Ravenn. T. I. tab. VIII, et apud Aringium in sarcophago R. S. lib. III. 22. T. I. p. 617; et saepe alibi; deque ea re late disserit idem Aringius op. cit. lib. VI. 2. Legendus insuper elegantissimus Bonarotius vitr. tab. IX. fig. 3. p. 68 — 71.

IV. Titus Eupor (seu Euporistus) puer decennis manibus elatis, qui est orantium in christianis lapidibus habitus. Columbae seu pulli cum ramis.

V. In hac inscriptione tertius apparet Merobaudis consulatus cum magno Theodosio iterum consule, id est anno 388. Erat autem incognitus hactenus hic tertius Merobaudis consulatus: namque et Muratorius in annalibus Italiae ad hunc annum adnotat cum Idatio, Cynegium Theodosii collegam mortuum esse in consulatu mense tertio; sed quisnam ei suffectus fuerit, non dicit: nunc vero cognoscimus suffectum Cynegio fuisse Merobaudem. Item in inscriptione occurrit vocabulum *innoca* lexicographis fortasse adnotandum, nisi forte maleat iudicare mendum fabrile pro *innocua*.

VI. Puer Axungius sexennis orans manibus passis, et tamquam ad Dei conspectum admissus admirans. Superne Christi monogramma, inferne columba cum ramusculo, quae avis innocentiae aeternaeque pacis index videtur.

INSCRIPTIONUM CHRISTIANARUM

P A R S I.

C A P U T I.

VOTA, PRECATIONES, DIVORUM ELOGIA, NOMINA IN LIPSANOTHECIS, FASTUS, CYCLI.

1

Romae in basi statuae Constantini magni, quam ipse longam hastam in modum crucis manu dextra sustinentem, in celeberrimo urbis loco collocari iussit. Euseb. vit. Const. I. 40.

[Imp. Caes. FL. Constantinus maximus
triumphator P. F. aug.]
hoc salutari signo
quod verum fortitudinis argumentum est
urbem vestram tyrannico iugo
liberatam servavi
S. P. Q. R. in libertatem asserto
pristinum decus nobilitatis splendoremque restitui (1).

(1) Hanc inscriptionem posuerat quintam in collectione sua ms. Marinius; ego vero feci primam; tum quia quae Marinio prima est (nunc p.3.1.) ne christiana quidem fortasse est, ut postea dicetur; tum quia romanae urbi magis honorificum et gratum fore mihi videbatur si hac insigni Constantini magni epigraphe volumen exordirer. Ceteroquin in lapidibus haud extat nunc haec inscriptio; verumtamen Eusebius vit. Const. l. 40. ex eoque chronicon alex. olymp. 273. testantur latina lingua iussu Constantini positam fuisse; ipse vero Eusebius graece recitat sic: *τούτῳ τῷ σωτηριώδει σημείῳ, τῷ ἀληθεῖ ἐλέγχῳ τῆς ἀνδρείας, τὴν πόλιν ὑμῶν ζυγοῦ τυραννικοῦ διασωθεῖσαν ἠλευθέρωσα· ἔτι μὲν καὶ τὴν σύγκλητον καὶ τὸν δῆμον ῥωμαίων τῇ ἀρχαίᾳ ἐπιφανείᾳ καὶ λαμπρότητι ἐλευθερώσας ἀποκατέστησα.* Variat chronicon alex. *ἀπὸ ζυγοῦ δουλείας τοῦ τυράννου Μαξεντίου.* Ergo latina verba huius inscriptionis recentiorum hominum sunt, eaque sane variant v. gr. apud Baronium ad an. CCCXII, et apud Eusebii chronicique alex. interpretes. Marinius sequutus erat valesianam Eusebii interpretationem, ita tamen ut titulum *imp. caes.* etc., qui deest in graeco textu, suppleverit ex Panvinio de VII. urbis eccl. p.203, recteque transtulerit ad initium inscriptionis verba quae Panvinius in calce collocaverat. Ego titulo addidi *triumphator*, admonente chronico alex., in quo legitur *νικητής*. Verba etiam aliquot in aliorum latina interpretatione immutavi, ut graeco exemplari pressius insisterem. Porro Nazarius in paneg. cap. XXXI. de Constantini adversus Maxentium triumpho loquens, videtur prae oculis habu-

1

Romae olim in basilica vaticana in cruce aurea, quam magnus Constantinus imposuit tumulo s. Petri, litteris nigellis. Anastas. cap. XXXIV.

Constantinus· aug· et Helena· aug·
Hanc· domum· regalem·
simili· fulgore· coruscans·
aula· circumdat (1).

2

Schema crucis argenteae inauratae et gemmis distinctae, cum insigni particula crucis ipsius dominicae, ex Iustini iunioris imp. et Sophiae coniugis dono Romam missae. Extat adhuc in basilica vaticana.

Ligno quo Christus humanum subdidit hostem
dat Romae Iustinus opem et Socia decorem (2).

3

Ravennae in tecto veteris baptisterii crux marmorea.

✝ De donis Dei et sce Marie
Felex et Stefanus optulerunt
temporibus DN Theodoro
apostolicum (3).

isse nostram inscriptionem. Sic enim loquitur: *non agebantur quidem ante currum vincti duces, sed incedebat tandem soluta nobilitas: non coniecti in carcerem barbari, sed educti e carcere consulares: non captivi alienigenae* etc. *sed Roma iam libera* etc. Item auctor anonymus panegyrici in eundem Constantinum cap. XX. de Constantino post victoriam ingresso urbem ait: *quid ego de tuis in curia sententiis atque actis loquar, quibus senatui auctoritatem pristinam reddidisti?* Sic loquitur etiam Eusebius lib. cit. cap. XLI. — A. Maius.

(1) Anastas. in vit. s. Silvestri tom. I. p. 92. ed. Vign. — In aliis codd. est *cum Helena et regali fulgore coruscantem*; item *regali aulae simili fulgore coruscantem circumdat*; item *regali simili fulgore*. Panvinius de VII. urb. eccl. p. 40. habet *regali conruscantem auro circumdant*. Vegius de reb. antiq. basil. vat. lib. II. 3. in cruce tantummodo scriptum ait: *Constantinus aug. et Helena aug.* (et sic Manlius apud Bolland. iun. tom. VII. p. 38. Vide etiam Torrig. p. 49; Blanchin. Anastas. tom. I. p. 42. Ciampin. de sacr. aedif. p. 42.) ita ut alia verba in alia fortasse (immo credibiliter M.) basilicae parte scripta fuisse videantur. Ceteroquin inscriptio sic integra legitur etiam apud auctorem vitarum pontiff. editarum a Blanchinio in prol. ad Anast. tom. IV. p. V. Videsis demum quae aiunt Blanchinius aliique in adn. ad vit. s. Silvestri. — Caietanus Marinius.

(2) De hac cruce atque inscriptione, quoniam extat copiosus Stephani Borgiae commentarius, satis consultum studiosis videtur. Versus autem secundus felici sane coniectura corrigitur scribendo *sociatque*; sed quis erratum fabrile credat *et socia* pro *sociatque*, vivente tum, immo et donum coniunctim mittente, regina Iustini coniuge? — A. Maius.

(3) Beltramus *forastiere in Ravenna* p. 32. Iam Theodorus archiepiscopus obiit anno Christi DCLXXXIX. Spret. hist. Raven. T. II. part. I. p. 369. Mr.

1

Veronae in museo publico, olim prope S. Euphemiam in cippo.

Deo mag-
no aeterno
L. Statius Di-
sic
odorus quot
se precibus
compotem
fecisset
V. S. L. M. (1)

2

Aquileiae repertus lapis anno 1731. in viridario sanctimonialium.

Deo
aeterno
pro salute
L. Comat.
Dionysi
Clodia
Chrisa
V. S. L. M. (2)

3

In templo grumentino provinciae Lucaniae.

D. O. M. imp. M. Flavio Valer. Consant. (4)

4

In cruce aenea, quae fuit olim in basilica Ostiensi, in ara principe.

CRUX (4) Romanorum victoria.
Romanorum arma.
Romanorum salus.
Romanorum fortitudo.

CHRISTUS Imperat in saecula.
Regnat in aeternum.
Dei filius vincit.
Iubar regni Romanorum.

Stephanus iunior papa fecit (5).

(1) Christianam esse hanc inscriptionem atque omnium christianarum antiquissimam contendit Maffaeius M. V. p. 178. 1. et Ver. ill. p. 163. Vide et Blanchiuium hist. eccl. demonstr. tom. II. p. 197; Bertolinm AA. Aquil. p. 329; Mamachium orig. tom. III. p. 17. aliosqne. Muratorius AA. med. aev. T. V. p. 43. praedictis subscribit; sed idem contra num potius ethnica sit, subdubitat inscr. p. CVI. 6. Res sane videtur incerta; nam palma quidem cum corona in ethnicis inscriptionibus interdum occurrit v. gr. apud Boldettum coem. p. 218. et p. 444, et Murator. inscr. p. 1424. 1., item in vaticanis atrii iuliani, ubi semel etiam anchora est. Idem Boldettus p. 459. hanc ipsam inscriptionem inter ethnicas habet. Tum ipse Marinius in suis schedis duas profert a se exscriptas ethnicas inscriptiones cum corona palmaque; unam quidem in suburbano Capizuchiorum, alteram in cavaedio monast. S. Pauli. De palma diu Muratorius AA. med. aev. T. V. p. 33. sqq. multo plura rei exempla congerens; cuius sententiam non improbat Ben. XIV. de can. SS. lib. IV. cap. 27. fin. Formula *Deo aeterno* extat apud Gruterum p. IV. 5. in inscriptione sine dubio ethnica, quia sequitur *deabusque*. Tum et epitheton *magnus* datur diis gentilium v. gr. act. ap. *magna dea Diana*, et in lapidibus *magnus deus Iupiter*. Vide Brissonium form. p. 72. Haec partim e scholiis Marinii. — A. M.

(2) Bertolius AA. Aquil. 329. qui et christianam existimat. Muratorius p. CVI. 7. scribit *Comati* et *Chrysa*. Mr.

(3) Apud Ughellium ital. sacr. tom. VII. p. 493. Mr.

(4) Perperam deest vocab. *crux* in ms. Marinii.

(5) Margarinius n. 487. ex Panvinio lib. cit. p. 77. qui refert ad Stephanum II; Murator. p. 1944. 5, cui missa fuit a Blanchinio. Severanus autem p. 391. ait adhuc extare, spectareque ad Stephanum III. In nummis antiquis regum Galliae legitur *XPC vincit. XPC regnat. XPC imperat.* V. Cangium voc. *moneta*. Stephanus II, qui et III, sedit ab an. 752. ad 757. Confer etiam Gretserum T. I. oper. p. 222. Mr. — Ego observo persimilem crucis laudem apud Eusebium vit. Const. I. 40. — A. M.

1

In cruce marmorea quae est in aede s. Iulianae castri Butrii in agro bononiensi.

In· n̄· dni· nri· IHV· XPI· tempore· dn̄n̄· Hludovvicus· et Hlotarius. eius· filio· an· imperii· eorum· XPO· iuvante· quarto· decimo et sexto. die octavo· mē· novemb· per· ind· sexta· (1) Petrus· presbiter· fieri· rogā·

2

Oveti in cruce aurea, quam rex Adefonsus dono dedit templo s. Iacobi.

Hoc signo vincitur inimicus; hoc signo tuetur
pius. Ob honorem sancti Iacobi apostoli
offerunt famuli Dei Adefonsus princeps
cum coniuge Scemena regina. Hoc opus
perfectum est in era DCCCC. (2) duodecima. (3)

3

Ibidem in cubiculo, quod sanctum dicitur, extat crux aurea ingentis magnitudinis, operis pulcherrimi, et pretii ex gemmarum multitudine immensi, cum hac a tergo litteris aureis prominentibus epigraphe.

Susceptum placide maneat hoc
in honore Dei quod offerunt
famulus Christi Adefonsus prin-
ceps et Scemena regina.
Quisquis auferre haec donaria
nostra praesumpserit, fulmine
divino intereat ipse.
Hoc signo tuetur pius. Hoc sig-
no vincitur inimicus. Hoc opus
perfectum est, concessum est
sancto Salvatori Ovetensis se-
dis; et operatum est in castel-
lo Gauzon anno regni nostri
XVII. discurrente era DCCCCXVI. (4)

(1) Id est an. DCCCLXXXVII, uti adnotat Muratorius inscr. p. 1924. 7. Vide eundem AA. m. aev. T. V. p. 554. — Mr.

(2) Perperam in ms. Marinii *DCCC*. — A. M.

(3) Morales chron. lib. XV. 5. — Mr.

(4) Morales in fine operum s. Eulogii cordub. p. 131. et chron. XIII. 38. XV. 9. Item Mariana hist. Hisp. VII. 16; denique Baronius T. XV. p. 335. Videsis etiam historiam Lucae Tudentiae, et Bosium cruc. triumph. p. 614. Mr. — Perperam ergo apud Marinium *DCCCXVI*. — A. M.

1

Ibidem in simili cruce angelorum nuncupata.

Susceptum placide maneat hoc in honore Dei;
Offert Adefonsus humilis servus Christi.
Quisquis anferre presumpserit michi,
Fulmine divino intereat ipse.
Hoc signo tuetur pius.
Hoc signo vincitur inimicus.
Nisi libens ubi voluntas dederit mea.
Hoc opus perfectum est in era DCCCCXVI (1).

2

Venetiis in s. Iacobi de Rialto in pariete exteriore maioris sacelli.

Sit crux vera salus
huic tua, Christe, loco (2).

3

In tabella ex ebore, in lipsanotheca canonicorum civitatis Foriiulii (pacem vocant.) Supra crucis latus transversum orbes duo visuntur: in utroque figura hominis cum face, solis nempe et lunae symbolo, uti adiecta ibi verba ostendunt.

IHS· Naza· rex Iude
Ursus dux fecit.

Heic Crucifixi imago.

M̄· en fil̄· tuus — Ap̄· ecce M̄· tua

heic virgo Maria. — *heic s. Ioh. ev.*

Ursus dux (3) fieri pc̄ep.

(1) Ms. perperam Marinii *DCCCXXVI.* — A. M.

(2) Extat in tom. VII. p. 40. memor. Valvasensis. Legere item licet: *sit crux Christe loco huic tua vera salus.* Item: *vera salus sit crux huic tua Christe loco.* (Sub cruce legitur: *Hoc circa templum sit ius mercantibus aequum: Pondera nec vergant nec sit conventio prava.*) Huiusmodi lectiones multiplices in variis medii aevi monumentis fieri posse exploratum est. V. gr. apud Blancolinum eccl. Veron. T. III. p. 72. extat inscriptio quae quaquaversus lecta idem valet.

SATOR
AREPO
TENET
OPERA
ROTAS — Mr.

(3) De Rubeis monum. Aqu.l. p. 326. Muratorius p. 1961. 10. Bonarot. vitr. p. 267. — Mr.

1

Romae in s. Mariae in porticu, in lamina argentea sculpta est crux. In superiore perpendicularis hastae parte legitur.

De ligno
crucis
Dni. de
veste
sca Ma-
ria. (1)

2

In hasta recta est protome Virginis et nomen MATER; *in sinistro latere protome s. Iohannis et litterae* S. IOHS; *inferne* RELIQUIAE.

S. Petru (sic)
et s. Pau-
lus· sca Barba-
ra GG (2)
aurifes
serbus
De· ser-
bus Dei.

Pone supradictam laminam (inscr. 2.) crux alia insculpta visitur. Superne et inferne haec epigraphe.

GG· AVR· cu. Benedicta coniuge mea.

3

In s. Mariae ad Pulianum *dictae, intra aediculam s. Nicolai prope rudera herculanensia, in umbilico veteris sarcophagi, sequiore aevo usui sacro addicti, sustinendae scilicet anticae altaris parti.*

Crux adoranda per quem (sic) inluminatus
est totus mundus.
Ἐγὸ (sic) Ἰοάνης καὶ Μάρου ἐδηφικάβημους (3).

4

Bononiae in aedibus academicis parva tabella, bonis litteris.

+ Christus + rex
+ venit + in + pace
+ et + Deus + homo
+ fatus (sic) + est + (4)

5

Nubilariae dioeces. pisaurensis in domo quondam Urbinatium ducis.

Christus rex gloriae
venit in pace; Deus
homo factus est; verbum
caro factum est·

6

Romae in museo collegii romani ex aere.

IHS XPS salbator mundi
primus et nobissimus
agnus Di qui tullit
peccata mundi
miserere nubis amen. (5)

(1) Vide Borgiam de cruc. velit. p. 204. Mr.

(2) Nempe *Gregorius*. De hac quoque inscriptione videsis Borgiam de cruce velit. p. 204. Mr.

(3) Rosin. dissert. isagog. I. tab. 1. Mr.

(4) Harduin. oper. select. p. 648; Blancolin. eccl. Ver. T. III. p. 199. Mr.

(5) Exscripsit Agincurtius. Mr.

1

Romae in museo vaticano.

✝ XPS· rex ✝
✝ venit· in· pace· ✝
✝ et· ✝ Deus homo· ✝
✝ factus· est ✝

2

In aede s. Georgii in Velabro muro affixa, intrantibus parte laeva.

✝ ·XHS· rex· ✝
✝ venit· in· pace· ✝
✝ et· Deus· homo· ✝
✝ factus· est· ✝

3

Urbini in palatio ducali in pariete post theatrum.

✝ Iesus ✝
XPS rex glorie venit in pace
et Deus homo factus est
et verbum caro factum est.

4

Polae in monasterio s. Theodori.

Dictione· g- (sic)
nitoris mei
Iohannis ego
Sergius cu
coniuge me-
a Antonina
vel Passi-
vo filio ha-
nc crucem
optulimus
beate Ma-
rie semp· (1)
. . . . . .

5

Constantinopoli in columna historicis caelaturis ornata.

IC ✝ XC
NI ✝ KA (2)

6

Treviris in cruce marmorea.

Ob (3) memoriam signorum crucis quae celitus super homines venerant anno dominicae incarnationis DCCCCLVIII· A· vero episcopatus sui secundo Henricus archiepiscopus trevirensis me erexit. (4) .

(1) Carlius AA. Ital. T. III. p. LVIII. LXII.

(2) Cangius Cpol. chr. p. 79. Bandur. AA. Cpol. p. 381. ed. Ven. Vide Pocock. inscr. p. 66. n. 1. Mr.

(3) Bollandiani infra citandi habent *in pro ob*. — A. M.

(4) Brower. annal. Trevir. T. I. p. 462. ad an. CMLVIII. Bolland. sept. T. III. p. 145. Mr. — Crucis prodigium caelitus apparentis renovatum nuper novimus apud Gallos in pictaviensi dioecesi die XVII. decembris an. MDCCCXXVI. Res est celeberrima, eiusque narratio typis non semel commissa fuit. Romae etiam apud Poggiolium an. MDCCCXXVII. Iam ut de trevirensi prodigio docte pieque Stiltingus disseruit, sic nostri homines de pictaviensi; ne physicis nimirum causis res, quae praeter naturam visa est, imputetur. — A. Maius.

1

Sine loci nomine.

Filius ecce Dei conculcat colla leonis,
Quem metuunt regulus aspis et ipse draco.
Huic famuletur homo; famuletur et angelus omnis;
Hic Deus est verus; huic famuletur homo.
Omnia quique regit solus, qui cuncta gubernat;
Nostra salus hic est, omnia quique regit. (1)

2

Constantinopoli in basi columnae, quae visitur in horto domus privatae.

IC XC NI KA

In alio basis eiusdem latere.

Fortunae reduci
ob devictos Gothos. (2)

3

Ravennae in s. Mariae maioris.

Salvo DN· Papa N· Petro
Laurentius· V· R· (3) subdiac·
S· R· E· praepositus
fabricae huius votum solvit. (4)

4

Modoëtiae in cruce aurea, in qua Christus tunicatus. In titulo hinc inde Virgo mater et s. Iohannes, cum epigraphe.

ICX

IΔΕΟΥCCOΥ   IΔΟΥΗΜPCOΥ (5)

5

Simile prorsus encolpium ex aere servatur Romae in coenobio alexiano in Aventino.

ΦC

IΔΕΟΥC   IΔΟΥΗΜ
COΥ   ΗΡ COΥ (6)

6

Mediolani in cruce aenea reperta cum corpore s. Celsi.

ΦC

IΔΕΟΥC   *Christus cruci suffixus*   IΔΟΥΜΙ
COΥ   ΤΙΡCOΥ (7)

7

In brevi cruce aenea reperta Cremae.

IC XC   Η ΠΑΝΑ-
NI KA   ΓΙΑ ΘΕ-
    ΤΟΚC (8)

Imago I. Ch. tunicata   *Imago B. Virginis*

(1) Gruterus 1168. 7. ex codice palatino. Item Fleetwood p. 526. 3. Mr.—Contuli ego codicem ipsum palatinum p. 48, ubi est *metuum* pro *metuunt*. — A. M.

(2) In append. ad Gudii praefat. n. 10; e schedis Vander Hostii qui mercaturam Smyrnae faciebat, quasque ad Hesselium misit Bucherius. Mr.

(3) Nempe *vir religiosus*. Et infra *sanctae ravennatensis ecclesiae*. — Mr.

(4) Muratorius 1924. 1. ex Hier. Rubeo p. 177. Spectat autem ad Petrum seniorem, qui ordinatus fuit episcopus an. DLXVIII. — Mr.

(5) Frisius dissert. II. memor. eccl. Modoët. p. 52. — Mr.

(6) Apud Borgiam de cruc. Velit. p. 152. Mr.

(7) Bugatus memor. S. Celsi p. 174. tab. II; Borgia de cruc. vat. p. 45. — Mr.

(8) Fea miscell. p. 282, cum Allatii epistula rem declarante. — Mr.

1

In templo s. Iuliani monasterii brivatensis in cruce laminis aureis gemmisque ornata · priscis litteris.

In Christi nomine et in honore sancti Iuliani martyris hanc crucem Bernardus comes et Liutgardis coniux fieri iusserunt (1).

2

In s. Michaëlis de Muriano hierothecium ex argento inaurato.

Ὁ ἅγιος Κωνσταντῖνος
Ἡ ἁγία Ἑλένη· (2)

3

Ianuae in cathedrali templo crux argentea.

Τοῦτο τὸ θεῖον ὅπλον Βάρδας μὲν ἐτεκτήνατο,
Ἐφέσου δὲ ἀρχιθύτης Ἰσαὰκ παλαιωθεῖσαν ἀνεκαίνισεν.
Ὁ ἅγιος Ἰω. ὁ θεολόγος.
Ὁ ἅγιος Μιχαήλ.
Ὁ ἅγιος Γαβριήλ.
Μήτηρ θεοῦ. (3)

4

In coenobio s. Vincentii ad nemus dioeces. carnotensis extat crux, quam sustinent bini angeli ex argento, in quorum alis expressae visuntur icones Constantini magni eiusque matris Helenae cum lemmatibus.

O KOCTANTHNOC (sic) H AΓIA EΛENH

Item haec verba

IΔOTOCOT IΔOT HMPCOT (4)

5

Crux verulana pectoralis.

In titulo.

ICIXC (NIKA)

Infra

MP ΘT HOANA

In partis aversae brachiis.

LEO PORPHYRIUS

Reliqua scriptura constat siglis incertioribus (5).

(1) Mabillonius annal. T. III. p. 264; Sammartan. G. ch. T. II. p. 471; et Balutius hist. dom. Alvern. T. I. p. 5, quam legesis. — Mr. Est saeculi IX. — A. M.

(2) Apud Calogera T. XXXIX. p. 109.

(3) Ita lego schema quod ab Oderico genuensi se accepisse ait Marinius; qui etiam cogitat de Barda caesare Nicephori Phocae parente, quem hanc dignitatem obtinuisse dicit circa an. CMLXVI. Sed enim haud video quin pari iure cogitare possimus de Barda caesare aetate Photii; immo vero de Barda quovis non caesare sed privato incertae aetatis homine et artifice. — A. M.

(4) Cangius Cpol. ch. lib. IV. p. 112. — Mr.

(5) Borgia de cruc. vat. p. 45. — Mr.

1

Panormi in museo monasterii s. Martini crux argentea Syracusis reperta.

Christus cruci affixus. Infra brachia

IC XC

In parte aversa stat mulier stolata capite velato et expansis manibus cum epigraphe.

ΘΚ
Ε
ΒΟ
ΑΝ ΝΑC. (1)

2

In coenobio monachorum Fontis Avellanae in eugubina dioecesi servatur capsula argentea inaurata, in cuius operculo opere anaglypho visitur Iesus Christus cruci suffixus cum duobus angelis, Deipara, et Praecursore; tum epigraphe Η СΤΑΥΡΩCIC, *et in titulo crucis* IC XC. *In aversa parte crux gemmata, supra quam maioribus litteris* IC XC. *Intus autem tabella pariter ex argento inaurato in sex loculamenta dispertita cum suis ostiolis, in quibus eodem opere sancti viri eorumque nomina hoc ordine conspiciuntur.*

Ὁ ἅγιος Θεόδορος (sic) ὁ στρατηλάτης.
Ὁ ἅγιος Κοσμᾶς.
Ὁ ἅγιος Γεόργιος.
Ὁ ἅγιος Βάϐηλας.
Ὁ ἅγιος Μηνᾶς.
Ὁ ἅγιος Γρηγόριος τῆς μηγάλυς (sic) Ἀρμενήας (sic). (2)

3

Crux aenea in templo monasterii rosarnensis ord. s. Basilii in Calabria.

Σοὶ τῇ πανάγνῳ μητρὶ τοῦ Θεοῦ λόγου
προσῆξε Κωνσταντῖνος εἰς παθῶν λύσιν. (3)

4

Mediolani in museo trivultio in cruce aenea.

Εἰς τοὺς ἑῶνας (sic) νικᾷ.
Κύριε βοήθει εὐγαμίαν.

(1) Videlicet Θεοτόκε βοήθει Ἀναστασίῳ. Borgia de cruc. velit. p. 155. — Mr.

(2) Crux similis apud Venutum dissert. de cruce cortonensi. — Mr. Ceteroquin qua notitia fretus Marinius hasce omnes cruces intra aevum miliarium concludat, non satis video. — A. M.

(3) Placentinius de palaeogr. gr. p. 30. — Mr.

1

Traiecti ad Mosam in templo virginis Mariae, in cruce ex auro gemmisque eleganter artificioseque confecta.

Pars antica crucis.

Margo aureus variis floribus constratus.

	A	
IC XC *Imago* *B. I.* B *S. Ch.*	Ὡραῖον εἰς ὅρασιν ὀφθὲν τὸ ξύλον γεύσει με νεκροῖ τὸν θεοῦ κατ᾽ εἰκόνα. ὡραῖος ὢν κάλλει δὲ θείας οὐσίας ζωοῖ με Χριστὸς σαρκικὸς θανὼν ξύλῳ· οὗ τήνδε θήκην Ῥωμανὸς γῆς δεσπότης	MP OT *Imago* *B.* C *V.*
M X *Imago* *s. Mich.* D *arch.*	ὡραίοτησιν ἀρετῶν ἐστεμμένος χάρισιν ὡραίωσε τιμίων λίθων ἡττῶν δι᾽ αὐτὸν δαίμονας καὶ βαρβάρους.	Γ B *Imago* *arch.* E *Gabric-lis.*
	Ὁ ἅγιος *Imago s.* F *De-metrii.* Δημήτριος. (1)	

Pars postica crucis habet in margine litteras I. L.
In corpore N. B. A. C. O. D. M. F. H. T. P. Q. E. G. R. S.

2

In cruce aurea, quam rex Persarum Chosroës misit ad Gregorium episcopum antiochenum dicandam honori s. martyris Georgii. Evagr. hist. eccl. VI. 21. (2)

Τοῦτον τὸν σταυρὸν ἐγὼ Χοσρόης βασιλεὺς βασιλέων υἱὸς Ὁρμίσδου, ὅτε ἐκ διαβολικῆς ἐνεργείας καὶ κακουργίας τοῦ δυστυχεστάτου Βαράμου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ καβαλλαρίων, εἰς Ῥωμανίαν ἀπήλθομεν, ϗ διὰ τὸ ἔρχεσθαι τὸν δυστυχῆ Ζαδεσπρὰμ μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Νίσιβιν ἐπὶ τὸ ὑποσύραι τοὺς καβαλλαρίους τοῦ μέρους τοῦ Νισίβι εἰς τὸ ἀντάρα καὶ καταῤῥάξαι, ἐπέμψαμεν καὶ ἡμεῖς καβαλλαρίους μετὰ ἄρχοντος εἰ τὸ Χαρχὰς, καὶ διὰ τῆς τύχης τοῦ ἁγίου Σεργίου τοῦ πανσέπτου καὶ ὀνομαστοῦ, ἐπειδὴ ἠκούσαμεν δοτῆρα εἶναι αὐτὸν τῶν αἰτήσεων, ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας ἡμῶν, μηνὶ ἰανουαρίῳ ἑβδόμῃ ᾐτησάμεθα ὡς ἐὰν οἱ καβαλλάριοι σφάξωσι τὸν Ζαδεσπρὰμ ἢ χειρώσωνται, σταυρὸν χρυσοῦν διάλιθον εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ πέμπομεν διὰ τὸ πάνσεπτον αὐτοῦ ὄνομα· ϗ τῇ ἐννάτῃ τοῦ φευρουαρίου μηνὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ζαδεσπρὰμ ἤνεγκαν ἐπὶ ἡμῶν· ἐπιτυχόντες οὖν τῆς δεήσεως ἡμῶν, διὰ

(1) Gruterus p. 1048. 2. ex Apiano p. 509, qui ait: *hanc picturam cum hac inscriptione Wilibaldus secum Venetiis attulit.* Apud Gruterum legitur etiam interpretatio latina. Extat eadem ligno cusa notisque declarata apud Gretserum de cruc. T. III. p. 350. Est saeculi X. sub Romano imp. — Mr.

(2) Lege etiam Baronium T. X. p. 559.

τὸ ἕκαστον ἀναμφίβολον εἶναι, εἰς τὸ πάνσεπτον αὐτοῦ ὄνομα τοῦτον τὸν σταυρὸν τὸν παρ' ἡμῶν γενόμενον μετὰ τοῦ πεμφθέντος σταυροῦ παρὰ Ἰουστινιανοῦ βασιλέως Ῥωμαίων εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ τῷ καιρῷ τῆς ἀμιξίας τῶν δύο πολιτειῶν ἐνεχθέντος ἐνταῦθα παρὰ Χοσρόου βασιλέως βασιλέων υἱοῦ Καβάδου τοῦ ἡμετέρου πατρὸς, καὶ εὑρεθέντος ἐν τοῖς ἡμετέροις θυσαυροῖς ἐπέμψαμεν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἁγίου πανσέπτου Σεργίου.

I

Item in disco ex auro, quem idem rex Chosroës paulo post dono misit eidem martyri, haec inscripsit. Evagr. ibid.

Ἐγὼ Χοσρόης βασιλεὺς βασιλέων υἱὸς Ὁρμίσδου τὰ ἐν τῷδε τῷ δισκῳ γεγραμμένα οὐκ εἰς θέαν ἀνθρώπων, οὐδὲ ἵνα ἐκ τῶν λόγων μου τὸ μέγεθος τοῦ πανσέπτου ὀνόματος γνωσθῇ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀλήθειαν τῶν γεγραμμένων ἢ διὰ τὰς πολλὰς χάριτας καὶ εὐεργεσίας ἃς ἔσχον παρά σου· εὐτυχία γάρ μοι ἐστὶν ἵνα τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐμφέρηται τοῖς ἱεροῖς σου σκεύεσιν· ἐν τῷ εἶναι με ἐν τῷ Βεραμαῖς ἠτησάμην παρά σου ἅγιε ἐλθεῖν εἰς τὴν βοήθειάν μου, καὶ ἐν γαστρὶ συλλαβεῖν Σιρην· καὶ ἐπειδὴ ἡ Σιρὴ χριστιανή ἐστιν, κἀγὼ ἕλλην, ὁ ἡμέτερος νόμος ἄδειαν ἡμῖν οὐ παρέχει χριστιανὴν ἔχειν γαμετήν· διὰ οὖν τὴν ἐμὴν πρός σε εὐγνωμοσύνην εἰς ταύτην τὸν νόμον παρεῖδον, καὶ ταύτην ἐν γυναιξὶν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἐν γνησιότητι ἔσχον καὶ ἔχω· καὶ οὕτως συνεῖδον νῦν δεηθῆναι τῆς σῆς ἀγαθότητος, ἅγιε, ἐν γαστρὶ συλλαβεῖν αὐτήν· καὶ ἠτησάμην καὶ συνεταξάμην ἵνα ἐὰν ἐν γαστρὶ συλλαβῇ Σιρὴ, τὸν σταυρὸν τὸν φορούμενον παρ' αὐτῆς πέμψω τῷ πανσέπτῳ σου οἴκῳ· καὶ τούτου ἕνεκα κἀγὼ καὶ Σιρὴ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔχομεν ἵνα εἰς μνημόσυνον τοῦ ὀνόματός σου, ἅγιε, τοῦτον τὸν σταυρὸν κρατῶμεν· καὶ συνείδωμεν ἀντ' αὐτοῦ τὴν τιμὴν αὐτοῦ μὴ συντείνουσαν περαιτέρω τῶν τετρακισχιλίων τετρακοσίων στατήρων μιλιαρησίων. πεντακισχιλίους στατῆρας ἐκπέμψαι· καὶ ἐξ οὗ τὴν τοιαύτην ἑαυτῷ ἔσχον αἴτησιν, καὶ ταῦτα διελογισάμην ἕως οὗ ἐφθάσαμεν τὸ Ῥοσονχόσρον, δέκα ἡμέραι πλέον οὐ διῆλθον· καὶ σὺ, ἅγιε, οὐ διὰ τὸ εἶναι με ἄξιον, ἀλλὰ διὰ τὴν σὴν ἀγαθότητα ἐφάνης μοι ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς, καὶ τρίτον εἶπας μοι ὅτι Σιρὴ ἐν γαστρὶ ἔχει· κἀγὼ ἐν αὐτῷ τῷ ὁράματι τρίτον ἀναπεκρίθην σοι λέγων, καλῶς· καὶ διὰ τὸ εἶναι σε δοτῆρα τῶν αἰτήσεων, ἐκ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡ Σιρὴ τὸ εἰθισμένον ταῖς γυναιξὶν οὐκ εἶδεν· ἐγὼ δὲ διστάσας εἰς τοῦτο, εἰ μὴ τοῖς λόγοις σου ἀπίστευσα, καὶ ὅτι ἅγιος εἶ καὶ δοτὴρ τῶν αἰτήσεων, μετὰ ταῦτα τὰ γυναικεῖα μὴ ὑπομεῖναι· ἐκ τούτου ἔγνων τὴν δύναμιν τοῦ ὁράματος, καὶ τὴν τῶν παρά σου ῥηθέντων ἀλήθειαν· παρ' αὐτὰ οὖν ἔπεμψα τὸν αὐτὸν σταυρὸν, καὶ τὴν τούτου τιμὴν ἐν τῷ πανσέπτῳ σου οἴκῳ, κελεύσας ἐκ τῆς τούτου τιμῆς

δίσκον ἕνα καὶ ποτήριον ἓν γενέσθαι, εἰς λόγον τῶν θείων μυστηρίων· ἀλλὰ μὴν καὶ σταυρὸν γενέσθαι· καὶ πηχθῆναι ὀφείλοντα ἐπὶ τῆς τιμίας τραπέζης, καὶ θυμιατήριον, τὰ πάντα χρυσά· καὶ ἀμφίθυρον οὔννικον κεκοσμημένον χρυσίῳ· καὶ τὰ ἀπομένοντα τῆς τιμῆς μιλιαρήσια εἶναι τοῦ ἁγίου σου οἴκου, ἵνα διὰ τῆς τύχης σου, ἅγιε, εἰς πάντα, ἐξαιρέτως δὲ εἰς τὴν αἴτησιν ταύτην, ἔλθῃς εἰς τὴν βοήθειάν μου καὶ Σιρῆς· καὶ ὃ διὰ τῆς σῆς πρεσβείας γέγονεν ἡμῖν, τῷ ἐλέει τῆς σῆς ἀγαθότητος καὶ τῷ θελήματί μου καὶ Σιρῆς εἰς τέλειον προέλθῃ· ἵνα κἀγὼ καὶ Σιρὴ καὶ πάντες οἱ ἐν τῷ κόσμῳ εἰς τὴν σὴν δύναμιν ἐλπίζωμεν καὶ εἰς σε ἔτι πιστεύωμεν.

1

Nicaeae ad moenia urbis occidentem versus.

Ἔνθα θεεικῇ βοηθείᾳ τὸ τῶν ἐχθρῶν καταισχύνθη θράσος, ἐκεῖ οἱ φιλόχριστοι ἡμῶν βασιλεῖς Λέων καὶ Κωνσταντῖνος ἀνεκαίνησαν πόθῳ τὴν πόλιν Νηκαίαν ἀνεπράνταις διὰ τῆς τοῦ ἔργου ἐπιλείζεως (sic) νηκητικὸν ἀναστήσανταις ιμριον κεντιναρχοων (1) καὶ μόχθῳ ἐγνηρο . . . . σεναρταυασλοσπανιυφαιαρκακ ορυπαλα . . .

2

In ecclesia Cryptae ferratae tusculanae dioeceseos.

Salbo· Lotunato· epis· semper. cresc·
aut a divina + ipsius· temporib·
adhuc maiora videvis.

A ☧ Ω

Hic· pro· voto· Sarabo· presb. fecit. (2)

3

*

Theodosius pater, Eudocia cum coniuge, votum
cumque suo supplex Eudoxia nomine solvit. (3)

(1) E busbequianis corruptissimis Gruterus p. 1160. 17. Corsinius not. gr. ed. Flor. p. 73. ait: *Scaliger corrigendum observavit νικητικὸν ἀναστήσαντες σημεῖον κεντεναρίων χιλίων, quemadmodum, Casaubonus centenariorum nomen ac valorem ex monumentis aliis compertum esse animadvertit.* — Mr.

(2) Donius XX. 69. e schedis Nic. Alemanni. Item Muratorius 1904. 5. ex Donio. Et sic ego vidi in schedis Bart. — Mr.

(3) Gruterus 1174. 6. ex codice palatino; — Mr. In cod. pal. p. 71. reapse primo loco est *Eudocia*, secundo *Eudoxia*. — Flectw. p. 496. adnotat: *Theodosius iun. cum Eudocia Leontii phil. filia coniuge votum solvit. Ille obiit an. 450, haec an. 458. Eudoxia Arcadii aug. uxor obiit an. 404. Nescio quaenam haec sit.* — A. M.

1

A Spoletio prope diversorium le Vene, *extat vetustissimnm Christianorum sacellum, quod immerito Clitumni olim fanum fuisse creditur, cuius in fronte satis bonis et magnis litteris inscriptum est.*

Heic crux cum racemis.

✝ Scs Deus· angelorum· qui· fecit· resurectionem. (sic) ✝

In dextero latere.

✝ Scs Deus· apostolorum· qui· fecit· remissionem.

In sinistro latere.

✝ Scs Deus· prophetarum· qui· fecit· redemptionem. (1)

2

Romae in bibliotheca vaticana lapis utrimque litteratus, effossus anno MDCCXLIX. in area prope thermas Diocletiani.

In parte antica.

Sanctis· marturibus
Papro· et· Mauroleoni·
domnis· votum· redd· ☧
Camasius qui· et Asclepius· et Victorin.
nat· H· IIIX· kal· octob·
pueri· qui vot. H· Vitalis· Maranus·
Abundantius· Telesfor···

In parte postica.

Domnis· sanctis
Papro· et· Mauroleoni
☧ marturibus ☧
Camasius qui et Asclepius et Victorina vot· redd.
natal· hab· D· xIII· kal· octob·
···rane· Vitalis
···ti· Teles [pos·] (2)·

(1) Fabrettus p. 738. n. 490. Item Venutus de templo Clitumni p. 60. Marinius innuit se legisse unicam *r* in voc. *resurectionem*. Atqui Venutus a me inspectus variat, *profetarum* pro *ph*; *salvationem* pro *redemptionem*; vicissimque *redemptionem* pro *remissionem*. Cui credas? — A. M.

(2) Legesis Garampium de B. Clara p. 74; Mamachium AA. ch. II. p. T. 466. 467; ne alios nominem. Zacharias hist. lit. T. II. p. 533. lactandum ait, quod tam vetere aetate iam *domini* vocentur martyres, iisque vota reddantur. Mendosa vero exhibetur inscriptio a P. Merenda, Romae licet degente, oper. s. Damas. p. 231. — Mr. Extat adhuc lapis in bibliotheca vat. — A. M.

1

*

Balbilla votum debitum reddo tibi. (1)

2

*

Asterius comis pictorum et Syra cum suis votum solvere. (2)

3

Romae in sancti Michaëlis regionis leoninae.

D
D S
I B
C O
H E
V E
M E
D R
E O
O D
B N
A V
S M
I
L
I
V
S (3)

4

In sancti Laurentii prope Chesium, agri brixiani.

Thomas tribunus
pro voto dedit. (4)

5

E coemeterio Cyriacae cum vase sanguineo.

Petrus et Pancara [sic] botū po–
[sic] suent marture Felicitati. (5)

6

In urna reperta sub ara maxima basilicae Liberianae referta frustulis tophaceis, gypseis, marmoreisque ex bethlemetico specu adlatis.

✝ Suscipe, intemerata Virgo, preces famuli tui Pascalis papae.
✝ Tuere Christe famulum tuum Pascalem papam.
✝ Intende voci orationis meae rex meus et Deus meus Pascalis papae.
✝ Exaudi Domine vocem servi tui Pascalis papae. (6)

(1) Gruter. 1171. 11. ex cod. palat. (p. 60.) Fleetwood p. 367. — Mr.

(2) Grut. p. 1171. 13. ex cod. (pal. p. 60) et Fleetw. p. 363. — Mr. — Fleetwoodus legendum monet *comes*, et fortasse etiam *pistorum*; quod postremum vix probo. — A. M.

(3) Explicandum videtur: *dedicavit hoc donum Deo Basilius.* — Mr.

(4) Muratorius p. 1949. 4. ex Vinaccesio.

(5) Boldettus p. 431; Muratorius 1925. 2; Blanchin. hist. eccl. T. I. saec. II. n. 54. part. III. p. 489. Victorius dissert. philol. p. 74.

(6) Zacharias hist. litt. T. II. p. 534. Confer Anastas. in Paschal. n. 30.

1

Romae in ss. Cosmae et Damiani ingens tabula parieti adfixa.

✝ Constat nimirum dil[sic]etissimi frs de promissio[sic] que ex cor-
de fecimus coram Do et scis eius ut unusqsq. nostrorum frs sacerdotes et
epos et posteris nris sacerdotes im[sic] perpetuu qualiscumq· ex· hac luce
migraverit· XL. missas pro eius anima per unumquemq· sacerdotum
qui superstites st canere promittimus. Si tam infirmitas fuerit occupatus,
non reputet ei in peccatu·Et si receptus fuerit pristin. sanitate, haec omnia
quod supradictum est adimpleat· Qui vero custus[sic] et observator fuerit,
habeat benedictionem Dei patris omnipotentis et fili et sps sci· et ce-
lestem[sic] regnum possideat cum omibus scis· Et qui hoc non ob-
servaverit, sit anathematis vinculo innodatus et a regno Dei
separatus. Ista vero promissio facta fuit ante sacru scm
dominicum altare huius aulae· temp· dom· Iohi· XIIII· PP.
mense feb· die· XXII· indic· XII· anno domc· incarnati-
onis. DCCCCLXXXIIII·
Bened. sacr· exarav· ort· pro· me· peccat· (1)

(1) Baronius T. XVI. p. 272; Turrigius p. 457, apud quem legitur postremus quoque versus qui nunc in lapide desideratur, quia pars illa, ut reor, saxi praecisa fuit. Vide etiam B. Thomasium T. VII. p. 29. Iam in historia ecclesiae ss. Cosm. et Dam. p. 57. dicitur Iohannes XIV. creatus papa die XVI. iulii an. CMLXXXIV, ita ut sit mendum in lapide mensis februarius. (Hinc Baronius legendum existimat 985 pro 984. — A. M.) Plurimi facit hanc inscriptionem Mabillonius in annal. benedict. Supra lapidem veterem posita fuit novella inscriptio haec. *Urbanus VIII. P. M. monumentum hoc, quo priscorum patrum erga fidelium defunctorum animas pietas declaratur, ad retinendam rei memoriam hic voluit collocari A. sal. MDCXXXII. pontif. X.* — Mr.

Legi ipse hanc inscriptionem die XXVIII. maii an. MDCCCXXVII, quae perbonis litteris est exarata. Porro quod attinet ad incruenta sacrificia pro defunctorum animabus celebranda, aliud insigne monumentum nuper ego protuli (ss. Nicetae et Paulini opuscul. ined. p. 57) ex chronico quodam aquileiensi, in quo Severus patriarcha saec. VI. testamento mandat, ut pro se missae singulis sabbatis celebrentur. Item in pervetere ms. necrologio fuldensi pactum quoddam extat saeculo IX. initum de expiandis incruento sacrificio tum sollemni tum etiam privato defunctorum animabus. Fuldense monumentum romanae inscriptioni apprime consonum heic collocare placet. *Anno dominicae incarnationis DCCCLXIII, mense martio, XXXI die eiusdem mensis, convenit atque complacuit inter illos quorum nomina inferius scripta sunt, ut unusquisque illorum singulis annis generaliter pro omnibus vivis X. psalteria vel X. missas cantet vel perficiat. Si aliquis eorum languore correptus infirmetur, ceteri qui potentes sunt viribus, si in vicinitate positi, visitent eum et solacia praebeant. Atque si in tanta infirmitate teneatur, ut horas canonicas non possit persolvere, unusquisque valentium, ex quo hoc audierit, cotidie quamdiu in infirmitate teneatur, V. psalmos pro eo Domino reddere curet. Siquis*

1

In ss. Iohannis et Pauli bono litterarum genere, ferme ut in lapidibus apud ss. Cosmam et Dam. et s. Mariam in Cosmedin.

✝ Constat nimirum dilectissimi frs· de promissione quam ex corde
fecimus coram Deo et SS· eius ut unusqsq· nrum frs sacerdotes
et posteri nostri sacerdotes in perpetuum qualiscumq·
ex hac luce migraverit XL· missas pro ei· anima per unumquemq·
sacerdotum qui superstites st· canere promisimus. Si tn·
infirmitate fuerit occupatus, non reputetur ei in pctm·
et si receptus fuerit in pristinam sanitatem, omne quod
supradictum est adimpleat. Qui vero custos et observator fuerit,
habeat benedictionem Dei pris omnipotentis et filii et sps sti
et caeleste regnum possideat cum omnibus SS· Qui et hoc non observaverit,
sit anathematis vinculo innodatus et a regno Dei separatus. (1)

2

Romae in vestibulo aedis s. Hadriani in foro, tabulae lapideae fragmenta duo posita olim in pavimento templi ante quam exaggeraretur.

✝ Constat nimirum dilectissi fres de promissio, que
ex corde fecimus coram Deo et scis eius unusquis-
que nostrorum frts sacerdotes nostris et posteris
sacerdotes in perpetuum qualiscumque ex hac luce mi-
graverit XL· missa pro eius animam per unumquemque
sacerdotes qui supersunt canere promittimus. Si tamen in-
firmitate fuerit occupatus, non reputetur in peccatum.
Et si receptus fuerit in pristinam sanitatem, omnia quod supra
dictum est adimpleat· Qui vero custus et observator fu-

eorum metam huius vitae reliquerit, unusquisque superstitum pro anima defuncti infra triginta diebus (sic) *postquam audierit, tria psalteria et tres missas, vigilias quaque XII. tatidemque vesperas cantet vel cantari faciat. Pro patre quidem et matre fratribus sororibusque psalmos L., vigiliam quoque vesperamque impendat. Pro ceteris vero defunctis eadem affinitate coniunctis, ordinem XXX. psalmorum persolvat. In circula vero anni pro animabus defunctorum unusquisque XII. missas aut XII. psalteria cantet vel perficiat. Si dua continuatim, idest si unus in alterius XXX. diebus moriatur, decantetur eis simul quod supra constitutum est. Singulisque annis generaliter omnium defunctorum in IIII. feria quae constat ante palmas, habeant memoriam et celebrent ieiuniis, psalmodiis, missis, atque eleemosynis.* Fuldense hoc fragmentum ego fidelissime ex authentico monasterii codice antiquissimo exscripsi. At Leibnitius script. Brunsw. T. III. p. 759, valde infideliter mendoseque, nescio cuius socordià, edidit; nec nisi unum errorem in calce praefationis emendavit. — A. M.

(1) Rondininus de basilica urb. ss. Ioh. et Paul. p. 141, qui legit perperam *permissione*· (et alia plura arbitratu suo pervertit. — A. M.) Confer etiam Turrigium p 456. Mr. — Legi egomet eodem tempore quo praecedentem inscr. Notanda vero est in hoc lapide orthographia melior, quamquam litterae speciosiores in praecedente videntur. Apparet igitur hanc e superiore fuisse sumptam, emendatis barbarismis — A. M.

erit, habeat benedictionem Di patris omnipotentis et fili et spu
sci, et celeste regnu possideat cum omnibus sanctis. Et qui hoc
non observaverit, sit anathematizatus vinculo innodatus
et a regno Dei separatus. Ista vero repromissio facta fuit ant-
e sacru scm dominicu altare Baptiste Iois tepre B· Iohis vx· PP· M·
in die xxvii· ind· vii teporib· dom Leoni archipresbyteri· Benedictus·
Iohs· Benedictus· Sergius· Stefanus· Benedictus Petrus· Iohs·
Ego Bene· cu frb meis plum (1) et absol.

+

ROMAE. (2)

1

Romae in pavimento templi s. Mariae in Cosmedin intrantibus parte laeva.

Constat nimir· dicl· fr···
missi·· ex corde fecimus c···
scis eius ut unquisq· nostr···
sacerdotes et posteris nr···
cerdotes in perpetuu qualis··· (3)

2

Crux in cavaedio palatii Capponiorum.

Τῆς εὐσεβείας ὁ προεκλάμπων τύπος
καὶ πίστεως τῆς ἐνθέου.

3

Romae apud card. de Zelada inscriptum columellae vitineae.

Α ☧ Ω Εὐχὴ Ἀλαφινοῦ καὶ Σευήρας.
Μάκαρις υἱὸς αὐτῶν ἐπλήρωσεν.

(1) Turrigius explicat *completum*. Sed melius Marinius *complevi et absolvi*.—A. M.

(2) Marinius in sua coll. ms. imperfectissimam lacunisque deformem exhibet hanc inscriptionem, uti etiam Donius XX. 78. Id cur ab eo fiat, non video; quoniam extat, Marinio non inscio, integra apud Turrigium p. 455. unde ego sumpsi. Ceteroquin ipsum lapidem, post instauratam nuper s. Hadriani ecclesiam, non inveni. Porro Turrigius qui integrum legebat lapidem s. Hadriani, nonnisi tenue fragmentum vidit alterius lapidis in ss. Ioh. et Paul.; quem egomet lapidem nunc apprime integrum legi. — A. M.

(3) Legi egomet lapidem die XI. iunii MDCCCXXVII. Apparet autem complures ecclesias urbanas, dum invicem imitantur, eiusdem voti exemplaria multiplicasse. — A. M.

1

In insula prope Basi in saxo excavato, in quo sacra effigies picta.

Ὑπὲρ εὐχῖς (sic) καὶ σοτερίας (sic) Γεοργίου ὑποδιακ. καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ
πο . . λιας εκαπιέργισεν τὸν γιον δ . . τι κ . . κοπι. (1)

2

Emeritae in columna reperta anno MDCCLII.

Ὑπὲρ εὐχῆς καὶ σωσίατος
κυγκυβερνήσεως καὶ
πάντων τῶν συμπολιτῶν. (2)

3

Romae in museo vaticano cum rotunda ara.

Θεῷ ὑψίστῳ εὐχὴν ἀνέθηκεν
Κλαυδία πιστή. (3)

4

Neapoli ex coemeterio s. Ianuarii.

Ἐγὸ Ιοάνης καὶ Μάρου ἐδηφηκάβημους
ρ[α]ισον…φκ. Σέργη φάβη.
Δὲ δένης Δέη ἐθ σάνκτη Γεόργη
Βότουμ ὀπτούλλη κούη νόμεν Δέους σκίθ. (4)

5

Cremonae.

Ἀπαρχάς. μου. θηλικὰς. ἀρσενικάς. τε. δύο. τόκων.
ζεῦγος. περιστερον (sic). ἡγίασα. τῷ. θεῷ δεσπότῃ.
ἵνα. ἐμὲ. ἔτι. ἐπιβλέπῃ. εὔχομαι. (5)

6

Ciprani in templo s. Mariae maioris.

Ic celum terris iunguntur et ima supernis·
Nexa relaxantur; ic et non nexa ligantur· (6)

(1) Chandlerus p.18. n.15. quem videsis. — Mr.

(2) Florez Hisp. sacr. T. XIII. p. 228. Explicandum autem videtur ὑπὲρ τύχης καὶ σωτηρίας συγκυβερνήσεως etc. — A. M.

(3) Extat in atrio iuliano inter graecas inscriptiones. Notemus autem epitheton πιστή ob indicandam christianam professionem. — A. M.

(4) E schedis Suaresii, qui anno MDCLIII. missam dicit Romam hanc iscriptionem a quodam carmelita religioso. — Mr.

(5) Blancus marm. cremon. p. 279. — Mr.

(6) Exscripsit Iuvenatius. — Mr.

1

Romae subiecti versus imagini s. Gregorii magni, quam ipse pingendam curavit.

Christe potens domine nostri largitur honoris
Indultum officium solita pietate guberna. (1)

Eius porro imago fuit cum nimbo quadrato pone caput in sacello s. Andreae ad clivum Scauri; item illa Gordiani et Silviae parentum cum epigraphe.

Gregorius Silviae matri fecit.

In codice aperto, quem sanctus vir habet prae manibus, legitur.

Vivit anima mea et laudabit te
et iudicia tua adiuvabunt me.

2

Prope Berytum.

Τῷ κυρίῳ ἁγίῳ GVANOIC
εὐχαριστῶν ἀνέθηκεν. (2)

3

Shai-hee in Africa, non longe ab Cirta.

+ Domine protege nomen +
gloriosum. (3)

4

Neapoli in s. Iohannis maioris.

Omnigenum rex aitor (4)
scs + Ian·
Parthenopem tege fauste (5)

5

Romae in epistylio veteris ianuae in porticu ecclesiae s. Apollinaris prope circum agonalem.

Circa imaginem Salvatoris.

Ad me ponderibus pressi, recreabo, venite.
Sum requies tranquilla Deus, sum vita, salusq·

(1) Ioh. diac. vit. s. Gregor. lib. IV. 84.; Aleman. pariet. lateran. p. 40; A. Rocca schol. in D. Gregorium M. Romae MDXCVII. p. 1. et 2; Baron. T. XI. p. 56.; Mabillon. ss. Bened. T. I. p. 476 et 477; Bolland. propyl. p. 177. S. Damasus in carmine II. scribit *Christe potens rerum.* — Mr.

(2) Lamius notit. an. MDCCLXVIII. p. 608. — Mr.

(3) Shawius iter per provincias libycas et orientales p. 155. — Mr. Fides heic et in nonnullis aliis sit apud Marinium. Neque enim omnes ab eo citati libri mihi ad manus sunt. — A. M.

(4) Lege *autor.* — A. M.

(5) Vide Neap. sacr. p. 54. — Mr.

Circa imaginem s. Petri apostoli.

Christi iam fidei docto satis Apollinari
Sume Ravennatum, Petrus inquit, pontificatum.

Circa imaginem s. Apollinaris.

Tu qui cum Petro Deus omnipotens operaris
Praeceptore meo, mecum nec non operare.

Sub ipso epistylio.

Currite christicolae, templum ingredite cuncti;
Sit pax intranti, redeunti gratia Sancti. (1)

1

Romae in basilica s. Mariae trans Tiberim.

· · · ncere (2) supplicib· properas qui sidera verbis
Infusasq· · · · · · on tendis in astra praeces (sic) ∅
Hic pete quo Dominus praesentem commodat aurem ∅
Hac nullus hominum tristis ab arce redit ∅
Nullus (3) hoc fructus pereunt sub culmine voti
Iulius (sic) hic Christum q· cupis ille vocat (4) ∅
Hic duo pro populis dominum suffragia flectunt:
Cum pariter templum sancta Maria tenet ∅
Omnibus in templis quod iussit (5) gratia praestat·
Hic et peccantis inpetrat alma fides ∅
Hinc exauditus Crescentio (6) reddit honorem,
Qua instructis aditis vota secunda tulit. (7)

2

✝

Virgo parens hac luce Deumque virumque creavit,
Gnara puerperii, nescia coniugii.
Obtulit haec iussis uterum, docuitque futuros
Sola capax XPI quod queat esse fides.

(1) Hugonius station. p. 285. Confer etiam Allegrantiam expl. monum. p. 31. Mr. — Equidem incassum quaesivi post renovatam s. Apollinaris ecclesiam has inscriptiones. — A. M.

(2) Corr. *tangere*. — A. M.

(3) Corr. *nullius*. — A. M.

(4) Schedae Celsi Cittadinii *quae cupis interrogat*. — Mr.

(5) Schedae Cittad. *iustis*. — Mr.

(6) Sch. Cittad. *Crescenti*. — Mr.

(7) Extat inscriptio in codice Donii p. 586, ad quem pervenit e schedis vaticanis. Mr. — Equidem hanc epigraphem nequiequam in praedicta basilica vestigavi — A. M.

Credidit et tumuit, verbum pro semine sumpsit;
Saepserunt magnum parvula membra Deum.
Fit fabricator opus; servi rex induit artus;
Mortalemque domum vivificator habet.
Ipse sator semenque sui matrisque creator;
Filius ipse hominis qui pater est hominum.
Affulsit partus, lucem lux nostra petivit,
Hospitii linquens hostia clausa sui.
Virginis et matris servatur gloria consors:
Mater dans hominem noscere, virgo Deum.
Unius colitur duplex substantia nati;
Vir Deus; haec duo sunt; unus utrumque tamen.
Sp̄s huic genitorque suus sine fine coherent:
Triplicitas simplex, simplicitasque triplex.
Bis genitus sine matre opifex, sine patre redemptor;
Amplus utrisq· modis, amplior unde minor.
Sic voluit nasci domuit qui crimina mundi;
Et mortem iussit mortuus ipse mori.
Nostras ille suo tueatur nomine vitas:
Protegat ille tuum Gregori praesulem genus. (1)

1

Romae in icone s. Petri.

Solve iuvante Deo terrarum Petre catenas,
Qui facis ut pateant caelestia regna beatis.
Ipse tua, Petre, disrumpi vincula iussit,
Qui te constituit mundanos solvere nexos. (2)

2

★

His solidata fides, his est tibi, Roma, catenis
Perpetuata salus: harum circumdata nexu
Libera semper eris. Quid enim non vincula praestent,
Quae tetigit qui cuncta potest absolvere vincta?

(1) Gruterus p. 1174. 3. e codice palatino; Fleetwood p. 534. Mr.—Contuli egomet codicem p. 70; sicque revera se habere ultimum quoque versum deprehendi. — A. M.

(2) Grut. p. 1175. 10. e cod. pal. (p. 76, qui habet *nexos*, non *nexus* ut alii); Fleetw. p. 464; Baron. T. VII. p. 514; Borgia confess. vat. p. 185; Rocca de campanis p. 90. In alio codice item antiquo primi duo versus ponuntur *in iconia s. Petri*. Item pro *iuvante* legit Rocca *iubente*, ut est in graduali missae s. Petri — Mr.

Haec invicta manu vel relegiosa triumpho
Moenia non ullo penitus quatientur ab hoste.
Claudit iter bellis qui portam pandit in astris. (1)

1

Romae in s. Sebastiani extra muros lapis affixus parieti prope aram in qua iacet corpus s. martyris, litteris antiquis.

✝ In isto loco promissio vera est
et peccatorum remissio: splen-
dor et lux perpetua, et sine fine
letitia, quā meruit xpi mar-
tir Sebastianus. (2)

2

Prope Fesulas in fronte vetustissimae ecclesiae monasterii ss. Bartholomaei et Romuli visitur ingens tabula, in qua insculptae magno artificio rosae, aviculae, quarum una piscem carpit, et sequens inscriptio uncialibus litteris.

Omnia que-
cumq· orantes
petitis, credi-
te quia acci-
pietis et eveni-
ent vobis.

Cum stabitis
ad orandum,
remittite si-
quid habe-
tis adversus
aliquem. (3)

3

Placentiae in ecclesia beati Antonini.

Non sim pro meritis sanctorum coetibus exsul,
Qui regnas dominans sursum in astra Deus.
Elue probra pater, delicti crimina (4) tolle,
Qui bonitate cluis et deitate viges.
Urentes picei flammas restingue barathri (5)
Gurgite quo sordes purificare vales.
Et pietatis opem defuncto inde redones (6),
Unde dare vivo munera sacra soles (7).

(1) Grut. p. 1174. 4. e cod. pal. (p. 71); Fleetw. p. 507; Baron. T. VII. p. 513. V. Monsacratum de caten. p. 8. Mr. — Item Cancellarium de eodem argumento cap. XIV. Sunt autem subdiaconi Aratoris versus — A. M.

(2) Verba sunt angeli ad s. Gregorium M. sacris operantem ad dictam aram, ut ibidem adfixa tabula docet. Mr. — Legi egomet exemplar ipsum litteris pulchris magnisque exaratum.—A. M.

(3) Vide Bandinium epist. fesul. p. 48. Item notit. flor. an. MDCCXXXI. p. 43, ubi et *veniet* pro *evenient*. — Mr.

(4) Cod. *crimine*. — A. M.

(5) Cod. *baratri*. — A. M.

(6) Cod. *indere donis*. — A. M.

(7) Grut. p. 1169. 2. ex cod. pal. (p. 49.) Fleetw. p. 527. — Mr.

1

Velitris in museo borgiano tabella plumbea.

Scti Genesii templum·
Quicumq· venitis
fundite corde preces
nri sacer o miserere.
Omne malum vestrum precib· solvet Ds eius.
Nam corpus totum iacet eius
hic tumulatum.

In aversa facie.

In hoc venerabili loco condita sunt
gloriosa ossa beati Genesii hu-
ius quondam urbis episcopi, cu-
ius festivitas celebratur
octavo kalendas septembrium. (1)

2

Post baptisterium lateranense occidentem versus in zophoro peristylii portae oratorii s. crucis ab Hilaro PP. constructi.

Introibo· in· domum· tuam· et· adorabo· ad· templum· sanctum·
tuum· in· timore· tuo· (2)

3

Versus domini Petri referendarii in basilica palatii s. Mariae.

Qualiter intacta processit virgine partus,
Utque pati voluit natus, perquirere noli.
Haec nulli tractare licet, sed credere tantum. (3)

4

Nunc quoque (4) tristes veniunt et laeti recedunt.
Nec miror pulchrum fieri quod XPS adornat. (5)

(1) Marinius provocat ad schedas Constantini Rugerii, inter quas hanc inscriptionem ego non reperi. propter vel earum perturbatissimum ordinem vel aliam causam. Inscriptioni veteri subtexitur alia recentior, barbarioribus exarata litteris: *MCCCLXV. die XXVIII. aprilis ego Ambrosius de Velate abas monesterii sancti Genexii de Besillo (reperi) corpus.* — Item alia: *MCCCCII. die XXIII. augusti dominus Cardinalis Bon. fecit aperiri arcam; s. Genexii ossa sunt reperta.* — A. M.

(2) Panvinius de VII. urb. eccl. p. 164; Rasponus de basil. later. p. 232. — Mr.

(3) Burmannus anthol. T. II. p. 637. — Mr.

(4) Corrige *huc quique* — A. M.

(5) Grut. p. 1171. 12. ex cod. pal.; Fleetw. p. 532. — Mr. — Mendose autem in Marinii schedis et apud praedictos editores *adorat.* Habet enim *adornat* codex pal. p. 60. — A. M.

1

Toleti in portarum aditu.

Erexit factore Deo rex inclytus urbem
Wamba suae celebrem protendens (1) gentis honorem.

In memoriis quoque martyrum, quas super portarum turriculas idem rex statuit.

Vos sancti Domini, quorum hic praesentia fulget,
Hanc urbem et plebem solito servate favore. (2)

2

Romae in zophoro maioris absidis tricliniaris aulae in lateranensi palatio ab s. Leone III. constructae.

Deus cuius dextera beatum Petrum ambulantem in fluctibus ne mergeretur erexit, et coapostolum eius Paulum ter naufragantem de profundo pelagi liberavit; tua sancta dextera protegat domum istam, et omnes fideles convivantes qui de donis apostoli tui hic laetantur; qui vivis et regnas cum Deo patre in unitate spiritus sancti Deus etc. (3)

3

In ecclesia beati Anastasii quam construxit Leutbrandus rex in Italia.

Continet ista manus mundum, prosteruit elatos,
Et humiles erigit, iuste miserata roganti. (4)

4

In epistylio portae maioris in ecclesia s. Pudentianae.

Ad requiem vite (sic) cupis o tu quicumque venire,
En patet ingressus fueris si rite reversus.
Advocat ipse quidem via dux et ianitor idem,
Gaudia promittens et crimina quaeque remittens.

(1) Schedae Marinii perperam *protendes*; Namque in editis vidi *protendens* et apud Burm. *pretendens*.

(2) Morales lib. XII. 48; Mariana hist. VI. 14.; Baron. T. XI. p. 595; Burman. anthol. T. II. p. XXXVII. Mariana et Burmannus habent in 1. versu *fautore* pro *factore*, et infra Mariana cum Baronio *domini sancti* pro *sancti domini*. — Mr.

(3) Panvinius de VII. urb. eccl. p. 184, quem vide; Raspon. p. 326.

(4) Grut. p. 1168. 9. ex cod. pal. (p. 48.); Fleetw. p. 526.

Vir dextra librum tenens.

Hic cunctis vite (sic) pastor dat dogmata sancte.

Sancte precor pastor pro nobis esto rogator.

Virga cum lucerna.

Virgo Pudentiana coram stat lampade plena.

Protege praeclara nos virgo Pudenq·tiana (sic).

Agnus.

Hic agnus mundum restaurat sanguine laps*sum*

Mortuus et vivus ; idem sum pastor et agnus.

Virgo cum lucerna.

Occurrit sponso Praxedis lumine claro.

Nos, pia Praxedis, prece sanctas confer ad edis.

Vir dextra volumen tenens.

Almus et iste docet Pudens ad sidera cales. (1)

Te rogo sancte Pudens, nos purga, crimina trudens. (2)

I

Lesinae in zophoro absidis veteris templi.

Quos· sotiat· fidei· meritum· quos· gloria· caeli·
Corporib· pausant· sacro· sub· tegmine· templi·
Primianus· item· Firmianusq· verendus·
Fortis· Alexander· simul· et· Tellurius· almus·
Martyrio· clari· Lesinae· tutamina· gentis·
Orent· pro· populo· Dominum· et· mala· cunta (sic)· repellant· (3)

(1) Sic Marinii scheda; sed apud alios vidi *calles.*

(2) Ciampin. vet. monum. T. I. p. 26. Blanchin. hist. eccl. part. III. p. 480, Panvin. de VII. urb. eccl. p. 267. cum varietate. (*Requiem vitae accipere* dicitur apud Lactantium de mort. pers. p. XXIV.) Martinellus in primo crucis tropaeo p. 53. edit hos versus, existimatque anni DCCCLXX, sub Hadriano I. — Mr. — Equidem volui hos versus ad s. Pudentianam legere ; sed partim sublimitate scripturae impeditus sum, partim etiam nonnullis stemmatibus incommode ibi collocatis.

(3) Ex opusculo ms. Ioh. Bapt. Polydori, quod est apud me inter schedas Rugerii, de vita s. Pardi episcopi Larinatium. Mr. — Contuli inscriptionem cum schedis praedictis. — A. M.

1

Romae in cryptis basilicae vaticanae.

Exaudi· nos· omnp· et· misericors· Ds *et famulum tuum*
Gregorium· tertium· quem· tua· gratia· iussit *esse pastorem, per haec quae*
agimus· aeternae· beatitudini· et· consortio· tuo *aggreges eique pro cat-*
holica· fide· religionis· XPianae· praemia· vitae aeter*nae et refri-*
gerii· cum· fidelibus· tuis· praepares· mansionem· Per *D. N. I. Ch.* ☧
Haec Dne· oblata· sanctifica· et· animam· famuli· tui· Gregor*ii*
*maculis emu*nda· et perpetuae· vitae· facias· esse· par*ticipem*
Domine· indulgentia· tua· animam· famuli· tui· *Gregorii*
*cor*poris· et· sanguinis· participatio· sacr*a*
*s*aginet· et· sempiterna· redemptione· mun*iat*· (1)

2

Prope mansionem dictam le case bruciate *inter Anconam, Aesium, et Senogalliam, inscriptio detecta inter rudera in praedio gentis Marcoliniae anno MDCCLXVIII.*

T. N. L. Tu nos salva Domine. (2)

3

Constantinopoli in porta Chalces.

Ἄφωνον εἶδος καὶ πνοῆς ἐξηρημένον
Χριστὸν γράφεσθαι μὴ φέρων ὁ δεσπότης
ὕλῃ γεηρᾷ ταῖς γραφαῖς πατουμένῃ
Λέων σὺν νἱῷ τῷ Κωνσταντίνῳ
σταυροῦ χαράττει τὸν τρισόλβιον τύπον,
καύχημα πιστῶν ἐν πύλαις ἀνακτόρων. (3)

4

Silimbriae in moeniis.

✝ Κε βοίθη τὸ σῷ δούλῳ
Σεργίῳ βασιλῖ σπαθαιω... (4)

(1) Dionysius crypt. vat. tab. VIII; Turrig. p. 86; Blanch. ad. Anast. T. I. praef. n. 48; Ciampin. aedif. sacr. p. 104. Mr. — Inscriptionem in cryptis vaticanis ipsemet legi, deprehendique tinctorem litterarum fecisse *Gaudino* pro *exaudi nos*; item in tertio versu verb. 4. *pe* pro *et*. In extremo autem versu perperam schedae marinianae habent *Deo emptione* pro *redemptione*. Supplementa denique imperfectae inscriptionis a Dionysio sumpsi. — A. M.

(2) Pars haec inscriptionis et reliqua ibidem compendia vel litterae merito videbantur Marinio legenda: *tu nos libera, tu nos salva Domine, agios, fortis, et immortalis.* — A. M.

(3) Bandurius numm. T. II. p. 702. et AA. Cpol. T. I. lib. VII. p. 155. ed. Ven. — Mr.

(4) Spon. miscell. p. 332; Borgia de cruc. velit. p. 156; Fleetw. p. 482; Cang. gloss. gr. app. T. II. p. 173. — Mr.

1

Hadrianopoli.

Κε βοήθει τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ
φιλοχρίστῳ βασιλεῖ ἡμῶν Ἰωάννι. (1)

2

Mileti in muro theatri.

ΙΕΙΟΥΑΗΩΙΑΩΑΙΘΟΥΑΗΩΙΩΑ ΕΗΟΥΙΑΩΙΗΕΟΥΕΝΟΝ.

ΑΕΟ	ΕΗΙΟ	ΗΙΟΥ	ΙΟΥΩ	ΟΥΩ	Λ.
ΟΥΩ	ΥΩΑ	ΩΑΣΑΓΙΕ	ΑΕΗΑΓΙΕ	ΑΕΗΙΑΓΙΕ	Λ.
	ΑΓΙΕ				

φύλαξον	φύλαξ[ον]
τὴν πόλιν	τὴν πόλιν
Μιλησίων	Μιλησίων
καὶ πάντας	καὶ πάντας
τοὺς κατοι—	τοὺς κατοι—
κοῦντας.	κοῦντας.

Ἀρχάγγελοι φυλάσσεται ἡ πόλις Μιλησίων καὶ πάντες οἱ κατ. (2)

3

In Bonaura *prope Smyrnam.*

Ὑμνῶ Θεὸν Μέλεσσα Ποταμὸν τὸν
σωτῆρα μου ἀπὸ παντὸς κακοῦ
καὶ λιμοῦ παυουμένου. (3) *sic*

4

Prope Smyrnam in parietinis dirutae ecclesiae in vico deserto.

Κε μνήσθητει τοῦ δού— *sic*
λου σου Αἰθερίχου τοῦ
ἀρχιεπισκόπου ἡμῶ ὁ (4)

5

Versus columnae inscripti in foro constantinopolitano.

Σὺ Χριστὲ κόσμου κοίρανος καὶ δεσπότης,
Σοὶ νῦν προσῆξα τήνδε σὴν δούλην πόλιν,
Καὶ σκῆπτρα τάδε καὶ τὸ τῆς Ῥωμης κράτος.
Φύλαττε ταύτην, σώζε τ' ἐκ πάσης βλάβης. (5)

(1) Spon. miscell. p. 332; Fleetw. p. 482.
(2) Chaudler. p. 16. n. 42.
(3) Pocok. inscr. p. 39. n. 1.
(4) Chandler. p. 6. n. 15.
(5) Bandur. AA. Cpol. lib. VII. p. 156. 310.

1

Tarvisii apud Paulum Grespanium.

IC + XC

Crux duobus hominis brachiis retenta.

Κύριε ϐοήθει α . . κω . . Ιω. (1)

2

Spoletii in Cathedrali in sacello Deiparae extat huius imago a graeco artifice picta, tegumento inaurato obtecta, in quo sequens inscriptio.

sic sic
Τί μῆτερ αἰτῆς τὴν βροτῶν σο-
τηρίαν; παρόργισάν με. συμπάθη-
σον ὗέ μου. διὰ τί οὐχ ἐπηστρέφη; σὴν Κε
sic sic
σῶσον χάρην πρὶν ἱ πέτρα πίφηνας. (2)

3

Veronae in museo publico. Ex Peloponneso Venetias transtulit Sigismundus Alborgettus V. C.

+ Ἁγία Μαρία Θεοτόκε φύλαξον
τὴν βασιλείαν τοῦ
φιλοχρίστου Ἰουστινιανοῦ·
καὶ τὸν γνησίως
δουλεύοντα αὐτῷ
Βικτωρῖνον + σὺν τοῖς
οἰκοῦσιν ἐν Κορίνθῳ κ. Θεῶν
ζῶντας + (3)

(1) Missam sibi dicit Marinius a comite Tomitano an. MDCCLXXXIV. Sed cuiusnam saeculi ipsa est? — A. M.

(2) Equidem laudo Marinium qui tam sedulo monumenta christiana, quibus litterae inscriptae sunt, conquisivit; ceterum, quod iam alibi dixi, quam tute ante annum Christi millesimum hanc et alias nonnullas collocet epigraphas, haud satis scio.

(3) Corsin. not. gr. p. 25; Blanchin. hist. eccl. part. II. p. 333, ex Maffacio mus. lapid. p. 66. 2. Hanc inscriptionem ai dixerim ephesinae synodi de profligato Nestorio insigne tropaeum, non mentiar. — Mr.

1

Santini apud Virgines clarissas, tabella argentea auro iuncta.

IC
NI

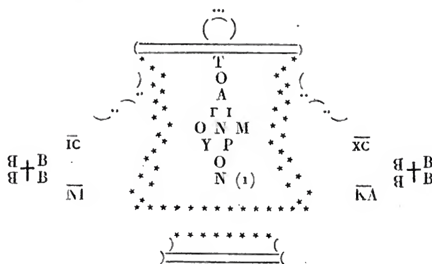

XC
KA

Heic in octogono sunt litterae argenteae tessellatae sic:

Heic amethystus insculpta, more carneolae, facie imberbi.

Item heic simili modo hae litterae apparent:

Ω μεγαλομάρ-
τυς Δημήτριε
μεσίτευσον πρὸς
Θεὸν ἵνα τῷ
πιστῷ σου δού-
λῳ τῷ ἐπιγείῳ
βασιλεῖ ῥω-
μαίων Ἰουστι-
νιανῷ δοίη μοι
νικῆσαι τοὺς
ἐχθροὺς ἐμοῦ
καὶ τούτους ὑ-
ποτάξαι ὑπὸ
τοὺς πόδας
μου.

O
Θ *a* C
Π

a
O...HY
P I

Heic effigies sancti Demetrii opere tessellato, extantioribus corporis partibus pictura expressis. Dextera gerit hastam; sinistra scutum habet oblongum, in qua cernitur leo, floribus interpositis. Amicitur veste militari, et crura tibialibus instructa sunt:

Αὕτη ἡ στάμ-
νος φέρει μύ-
ρον ἅγιον ἐκ
τοῦ φρέατος
ἀντλήσασα ἐν
ᾧ τὸ σῶμα
τοῦ μυροβλύτου
θείου Δημη-
τρίου τοῦτο
ἀναβλύζον κεῖ-
ται, ἐκτελῶν
sic
ταυμάσια πά-
σῃ τῇ οἰκου-
μένῃ καὶ τοῖς
πιστοῖς.

Heic duae aquilae consociatae. A ΓΙΟ C

Heic gemma anaglyptica exprimens imaginem cum cruce.

A ΓΙΟ C *Heic item duae aquilae consociatae.*

(1) Nempe τὸ ἅγιον μύρον. — A. M.

1

Romae in fronte ecclesiae s. Petri.

Credite victuras anima remeante favillas
  Rursus ad amissum posse redire diem.
Nam vaga bis quinos iam luna resumpserat orbes,
  Nutabat dubia cum mihi morte salus.
Inrita letiferos auxit medicina dolores;
  Crevit et humana morbus ab arte meus.
Pro quantum Petro largitur Christus honorem!
  Ille dedit vitam, reddidit iste mihi. (1)

2

*

Ianitor ante fores fixit sacraria Petrus;
  Quis neget has arces instar et esse poli?
Parte alia Pauli circumdant atria muros.
  Hos inter Roma est: hic sedet ergo Deus. (2)

3

Romae in arcu, de imagine Petri.

Ianitor hic caeli est, fidei petra, culmen honoris,
  Sedis apostolicae rector et omne decus. (3)

4

*

Iam dudum quod fama refert te Graecia misit;
Sanguine mutasti patriam, civemque fratremque
Fecit amor legis. Sancto pro nomine passus
Incola nunc Dni servas qui altaria XPI,
Ut Damasi precibus faveas precor inclyte martyr. (4)

5

Vercellis.

Quisquis post mundum aetherias conscendere plagas
Posse putat iustos, Marcellinum quoque credat
Presbiterum caeli sedes habitare quietas.
Nam rectis castum gessit sub moribus aevum

(1) Grut. p. 1163. 2. ex cod. pal. (p. 27) Saveranus p. 65; Fleetw. p. 523. In codice v. 5. est *laetiferos*; v. 6. *credite* pro *crevit et*. — Mr.

(2) Grut. p. 1170. 8. ex cod. pal. (p. 57); Fleetw. p. 463; Baron. T. IV. p. 53. Codex in secundo versu habet *instar esse* omiss. *et*.

(3) Ex codice clostuneburgensi saec. XV. Post hosce duos versus sequitur ibi de imagine Pauli *presbiter hic positus* etc.

(4) Grut. p. 1173. 10. ex cod. pal. (p. 68); Fleetw. p. 533. Merend. ad Damas. in addend. p. 8, et s. Dam. op. p. 234. Sarazanus in secundo versu recte posuit *fratremque*, pro *fratrem* quod est in cod. pal. Ex vocabulo *iamdudum* incipit carmen Damasi de s. Paulo; et ex *fama refert* aliud eiusdem de s. Agnete. (In cod. pal. *Grecia* sine diph.) — Mr.

Religione pius Bessorum in partibus ortus,
Et gemina vitam felix aetate peregit. (1)

1

Romae in basilica s. Sebastiani. (2)

Hic habitare (3) prius sanctos cognoscere debes,
Nomina quisque Petri Pauli pariterque (4) requiris;
Discipulos oriens misit quod sponte fatemur.
Sanguinis ob meritum Christum per astra secuti
Aetherios petiere sinus regnaque (5) piorum.
Roma suos potius meruit defendere cives.
Haec Damasus vestras referat, nova sidera, laudes.

2
*

Heraclius (6) vetuit lapsos peccata dolere,
Eusebius miseros docuit sua crimine flere.
Scinditur in partes populus gliscente furore,
Seditio caedes (7) bellum discordia lites.
Extemplo (8) pariter pulsi feritate tyranni
Integra cum rector servaret foedera pacis
Pertulit exilium omnino sub iudice laetus
Litore trinacrio mundum vitamque reliquit.
Damasus. (9)

3

Romae in ecclesia s. Laurentii extra muros.

Haec est aeterno florens et grata inventus,
Sanguine quae fuso pulchra trophaea tulit.
Ibant ut sererent quae semina pulchra ferebant,
Et lacrymis flentes immaduere genae.

(1) Gruterus p. 1169. 11; Fleetw. p. 448. — Mr.

(2) Marinius in scholiis nihil aliud dicit, nisi *vide schedam insertam.* Ego vero hanc schedam frustra quaesivi; excidit enim e Marinii adversariis. Itaque quum ad s. Sebastiani me contulissem, lapidem quidem reperi in hypogeo, ubi s. Silvestrum papam sacras ordinationes fecisse traditum est. Sed tamen in dicto lapide, formis litterarum rudioribus exarato, nonnisi tres priores versus extant; reliqui numquam ibi fuerunt. Ergo exemplar marinianum aliunde derivatum est, praesertim quia aliquoties in tribus quoque discrepat prioribus versibus. — A. M.

(3) Ita lapis a me lectus; at Marinius scribit *habitasse.* — A. M.

(4) Marinius *pariter Paulique.* — A. M.

(5) Corrige *regnumque.* — A. M.

(6) Recitat hoc carmen Gruterus p. 1171. 17. ex cod. pal. p. 61; Fleetw. p. 415; Bolland. sept. T. VII. p. 268; Merenda s. Dam. p. 228, qui etiam censet sermonem esse de Eusebio papa.-Mr.

* (7) Marinius in suo ms. habet *sedet loca ede*, quae corruptissima lectio est amanuensis palatini p. 61; sed ea facile emendatur si pro *e* ponas *i*, et pro *l* legas *i*, aliterque verba dividas, id est *seditio*; deinde *caede* pro *caedes*. Sane ita emendatum a Baronio observat Fleetwoodus, et sic dedit Merend. — A. M.

(8) Cod. pal. *exemplo*; et sic Merend. — A. M.

(9) *Damasus* deest in cod. pal. — A. M.

Nunc de messe suis portantes farra maniplis
  Laetitia redeunt se comitante nova. (1)

1
*

Hic positus (2) caeli transcendit culmina Pauli
Cui debet totus quod XPO credidit orbis. (3)

2

Romae in ecclesia s. Agnetis via nomentana ingens tabula.

*Fam*a refert sanctos dudum retulisse parentes,
*A*gnen cum lugubres cantus tuba concrepuisset,
*N*utricis gremium subito liquisse puellam;
Sponte trucis calcasse minas rabiemque tyranni;
Urere cum flammis voluisset nobile corpus,
Viribus immensum parvis superasse timorem,
Nudaque profusum crinem per membra dedisse,
Ne domini templum facies peritura videret.
O veneranda mihi sanctum decus alma pudoris,
Ut Damasi precibus faveas precor inclyta martyr. (4)

3

In ecclesia s. Laurentii in Damaso.

Non mirum est fallax nimium quod flamma minatur
  Martyris, et corpus nil nocitura cremat.
Namque docet fidei magnam sine vindice poena
  Ad caelum mediis ignibus esse viam.
Hunc etenim fruitur martyr Laurentius ignem,
  Et meritis summis ne moriatur agit. (5)

(1) Marinius testes huius epigrammatis citat schedas presbyteri Terribilini; quae rursus citabant ms. Capocium. Ego perlustrans s. Laurentii ecclesiam, non inveni hoc epigramma. — A. M.

(2) In codice quodam videtur fuisse scriptum *presbyter hic positus.* Recole p. 31. n. 3. — A. M.

(3) Gruterus p. 1172. 8. ex cod. pal. (p. 64); Fleetw. p. 532. — Mr.

(4) Marinius prolixo in schedio scribit heic auctores multos, qui modo recte modo secus hoc Damasi carmen ediderunt. Veruntamen ne ipse quidem Marinius legisse videtur insignem hunc lapidem, qui adhuc prostat conspicuus in s. Agnetis ecclesia, pulcherrimis maximisque litteris scriptus. Etenim Marinius in septimo versu scribit mendose *diffusum*, pro *profusum* ut verius a me in lapide lectum est; Merenda autem op. s. Dam. p. 237. errores auget scribens *perfusos crines et membra*; et in fine *virgo* pro *martyr*. Quare ne Merenda quidem, Romae licet praesens, lapidem legisse credendus est. Scriptus fuit lapis aetate ipsa s. Damasi, litteris maximis speciosis et ornatulis, prorsus ut alii duo ingentes aeque lapides, cum eiusdem Damasi carminibus; quorum lapidum unus in cryptis vaticanis incipit *cingebant latices montem*; alter in s. Sebastiani, cuius initium est *Eutychius martyr.* — A. M.

(5) Gruterus p. 1164. 12. e cod. pal. (p. 32.)

1
*

Verbera carnifices flammas tormenta catenas
Vincere Laurenti sola fides potuit.
Haec Damasus cumulat supplex altaria donis,
Martyris egregii suspiciens meritum. (1)

2
*

Cultores domini Felix pariterque Philippus
Hic virtute pares contempto principe mundi,
Eternamque (2) petiere domum regnaque (3) piorum,
Sanguine quod proprio XPI meruere coronas.
His Damasus supplex voluit sua reddere vota. (4)

3
Romae.

Par meritum quicumque legis cognosce duorum,
Quis Damasus rector titulos post praemia reddit.
Iudaicus populus Stephanum meliora monentem
Perculerat saxis, tulerat qui ex hoste tropaeum:
Martyrium primus rapuit levita fidelis.
Tarsicium sanctum Christi sacramenta gerentem
Cum male sana manus prerieret pulgare (5) profanis,
Ipse animam potius voluit dimittere caesus,
Prodere quam canibus rabidis caelestia membra. (6)

4
Nolae olim in ecclesia s. Felicis.

Corpore· mente· animo· pariter· re· et· nomine· Felix·

Sed male Gruterus *ac corpus* pro *et corpus*, *paena* pro *poena* (contra codicis fidem. Gruterum autem exscribit Fleetw. p. 441. — A. M.) Habet hoc inter carmina Damasi Sarazanus p. 165; sed Merend. de eo dubitat p. 230. — Mr. Ego in renovata s. Damasi ecclesia nequicquam praedictum carmen quaesivi. — A. M.

(1) Gruterus p. 1177. 1. e cod. pal. (p. 81) et Fleetw. p. 435; Sarazan. p. 186; Merend. p. 230: sed hi omnes *egregium* pro *egregii* — Mr. Scilicet omnes mendum Gruteri exscripserunt, qui codicem palatinum male legerat. — A. M.

(2) Ita scheda Marinii. — A. M.

(3) Corr. *regnumque*. — A. M.

(4) Ex cod. clostuneburgensi saec. XI. p. 265. Post versum *his Damasus* in codice ilico additur *veridicus rector*, qui est certe Damasi versus apud Merend. p. 227. — Mr. Ergo carmen hoc de mm. Fel. et Phil. addendum est Damasi editionibus. — A. M.

(5) Baronius haec informia duo verba emendat *peteret vulgare*. Mr. — Cod. pal. *prerieret* et *cesus*; at scheda Marinii mendosius *prericeret*. — A. M.

(6) Gruterus p. 1174. 2. ex cod. pal. (p. 70) qui habet *premia*, *perieret*, *cesus*. Fleetw. p. 496. *perie-*

Sanctorum· in· numero· Christi. sacrate· triumphis·
Qui· ad· te· sollicite· venientibus· omnia· praestas·
Nec· quemquam· pateris. tristem· repedare· viantem·
Te· duce· servatus· mortis· quod· vincula· rupi.
Hostibus· extinctis· fuerant· qui· falsa· loquti·
Versibus· his· Damasus· supplex· tibi· vota· rependo· (1)

1
*

Tempore quo gladius secuit pia viscera matris,
Hic positus rector caelestia iussa docebam.
Adveniunt subito rapiunt qui forte sedentem,
Militibus missis populi tunc colla dedere.
Mox sibi cognovit senior quis tollere vellet
Palmam, seque suumque kaput prior obtulit ipse,
Inpatiens feritas posset ne laedere quemquam.
Ostendit XPS, reddit qui praemia vitae,
Pastoris meritum; numerum gregis ipse tuetur. (2)

2
*

Tempore quo gladius secuit pia viscera matris,
Egregius martyr contenpto principe mundi
Etheris alta petit Christo comitante beatus.
Hic tibi sanctus honor semper laudesque manebunt.
Care Deo, ut foveas Damasum, precor alme Tiburti. (3)

3

Tempore quo gladius secuit pia viscera matris,
Sexaginta duo capti feritate tyranni,
Extemplo ducibus missis tunc colla dedere (4)
Confessi XPM, superato principe mundi,
Aetheriam petiere domum regnaque (5) piorum. (6)

ret. Lege Sarazan. p. 183; Merend. p. 232. Severanus autem p. 436. ait extitisse hos versus in s. Sebastiani coemeterio ad sepulchrum s. Tarsicii. Confer Bolland. aug. T. III. p. 201; Bosium Rom. subt. p. 176. — Mr. Adnotemus in postremo versu testimonium Damasi de Christi in eucharistia corpore praesente. — A. M.

(1) Remondinus T. I. hist. Nol. p. 575 ex lectionibus s. Maximi in breviario vetustissimo negat votum hoc redditum esse a Damaso s. Felici, peramque in editis esse ait *Felix* pro *Magne*. Edidit Sarazanus p. 145, et Merend. p. 230, cum varietatibus, quas in notis videsis. Habet etiam Ant. Caracciolus cap. 2. ant. monum. eccl. Neap. p. 35. ex breviario salernitano Romualdi episcopi, in quo item est *pariter re et nomine Felix*; in versu 6. *locuti*. Confer Bolland. febr. T. II. p. 22. — Mr.

(2) Gruterus p. 1173. 13. ex cod. pal. (p. 69.) Confer eundem Grut. p. 1171. 7. et 1172. 2. Fleetw. p. 533. Lege s. Dam. Merend. p. 137. 227. et in add. p. 7. apud quem editorem est lemma *de s. Stephano P. et M.* — Mr.

(3) Ex codice clostuneburgensi saec. XI. — Mr.

(4) Cod. *dederi*. — A. M.

(5) Corr. *regnumque*, cum Grutero — A. M.

(6) Gruterus p. 1171. 7. ex cod. pal. (p. 60);

1

*

Olim sacrilegam quam misit Graecia turbam
Martyrii meritis nunc decorata nitet.
Q. medio pelagi votum miserabile fec.
Reddere funerea dona nefanda Iovi.
Ypoliti sed prima fides celestibus (1) armis
Respuit insanam pestifera lucem. (2)
Quem monachi ritu tenuit spetunca (3) latentem
Christicolis gregibus dulce cubile parans.
Post hunc Adrias sacro mundatus in amne,
Et Paulina sua consociata viro.
XIII. k. iun. (4)

2

*

Conspectis properanter aquis ardescere coepit
Eunuchi fecunda fides; quiescit emersus. (5)

3

Arelate in pallio statuae marmoreae s. Trophimi episcopi ante annos mille positae.

Cernitur eximius vir Christi discipulorum
De numero Trophimus hic septuaginta duorum. (6)

4

Romae in icone s. Petri.

ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΛΟΛΟΝΘΕΝCΕΡΥΣΩ
ΤΗΝ ΘΕΟΤΑΥΠΤΟΝ ΠΕΡΑΝΕΝΗ
ΒΕΒΗΚΩΣ ΟΥ ΚΛΟΝΥΜ. (7)

Fleetw. p. 531. Primus versus est ex Damasi carm. X. et XX. Merend. Quartus et quintus conferendi sunt cum carm. XXIV. Extat apud Merend. in append. cum variet. — Mr.

(1) Ita sched. sine diph. — A. M.

(2) Ita sched. — A. M.

(3) Ita sched. — A. M.

(4) Ex cod. clostuneburgensi. An. s. Damasi? — Mr.

(5) Grut. p. 1174. 3 ex cod. pal. (p. 70). — Mr.

(6) Petrus Sanicus hist. pont. arelat. p. 1. — Mr.

(7) Mabillonius analect. ed. vet. T. IV. p. 505. n. 80. ex cod. einsildensi saec. IX. Tum in notis p. 518. ait idem Mabillonius: *graecae huius inscriptionis sensum plane difficilem reddunt mendosi characteres. Consultis amicis, haec tandem restitutio probabilior et genuina visa est:* τὸν θεὸν λόγον θιᾶσθε χρυσῷ· τὴν θεόγλυπτον πέτραν, ἐν ῃ

1

Romae in s. Stephani.

Pulchra patris splendet Baptistae mensa (1) Iohannis
Martyris in Stephani venerabilis aede sacrata:
In qua sancta simul conduntur pignora summi
Egregiique Sabastiani multisque aliorum
Tempnentum mundi mortalem principe vitam,
Cum XPO caelis meliorem vivere semper
Optantes potius, pastor quam struxit honestus,
Aeternam ut requiem mereatur habere Palumbus
Quorum gessit amor repentibus ista tonante. (2)

2

Romae in ipso aditu coemeterii ss. Sixti et Praetextati.

Hic congesta iacet, quaeris si, turba piorum.
Corpora sanctorum retinent veneranda sepulchra;
Sublimes animas rapuit sibi regia caeli.
Hic comites Xysti portant qui ex hoste tropaea;
Hic numerus procerum servat qui altaria XPI;
Hic positus longa vixit qui in pace sacerdos;
Hic confessores sancti quos Graecia misit;
Hic iuvenes puerique senes castique nepotes,
Quis mage virgineum placuit retinere pudorem.
Hic, fateor, Damasus volui mea condere membra,
Sed cineres timui sanctos vexare priorum (3)
Systi Dionisii Cornelii Felicis Pontiani Fabiani Gai
Eusebii Melciadis Stefani Urbani Luci Mannus Anteros
Numidiani Ladicei Iuliani Policarpi Optati. (4)

βεβηκὼς οὐ κλονοῦμαι. Vide etiam de-Magistris act. MM. ost. p. 351. — Mr.

Duae sunt in vaticano templo sedentes Petri apostoli statuae; altera aenea quae ad venerationem omnium mortalium haud procul ara maxima posita est; altera vetustior marmorea in templi cryptis. Iam graeca haec inscriptio, sub neutra ex his statuis nunc conspicitur, neque iam fere extat nisi, ut arbitror, in Mabillonii libro; quare et eius restitutio difficilior incertiorque est, quia coniecturis tantum fit, amisso archetypo. De statua aenea, quae in orbis christiani meridiana luce versatur, nihil dicam; sed marmoreae secretioris, quae item sedet, ut dixi, dextrâ tenens claves, sinistrâ deiectâ, inscriptionem recitabo, quam ipsemet legi, superimpositam. *S. Petri apostolorum principis statua mamorea antiquissima, quae erat inter columnas porticus veteris basilicae supra valvas aeneas, huc translata. Paulo V. P. M.* — A. M.

(1) Id est *altare.* — A. M.

(2) Gruterus p. 1165. 1. ex cod. pal. (p. 34) in quo est *pulchra Sabastiani multisque*, non ut edidit Gruterus *pulcra Sebastiani multique*; item Fleetw. p. 462. De catalogis reliquiarum ss. qui in marmoribus occurrunt videsis Paulium in oper. de s. Felice p. 114. — Mr.

(3) Corr. *piorum* cum Grutero — A. M.

(4) Gruterus p. 1172. 11. ex cod. pal. (p. 64. qui desinit in vocabulo *piorum.* — A. M.)

1

In s. Sabinae tabula eximiae magnitudinis muro adfixa intrantibus parte dextera.

Summa papatus Eugenius arce locatus
Corpus Alexandri presulis egregii ;
Nec non Theodoli; simul et te martir Eventi,
Iuxta Savinam Seraphiamque piam ;
Ede sub hac posuit, quam Petrus presbiter edit
Sub Caelestino praesule Roma tuo.
Illis et cunctis sacro baptismate lotis
Vos sancti Dominum esse rogate pium. (1)

2

Tuscanellae in lamella plumbea.

Anno Domini CCCCCCXLVIII· ind· VI·
corpora sanctorum martyrum Secundiani
Marcelliani Viriani et Deodati a domo
sanctorum translata sunt in civitatem
Tuscanam. (2)

3

Romae in s. Praxedis, haud procul ara maxima, optimis litteris (3).

✝ In n̄ Dn̄i D̄i Sal̄v· n̄ri Ih̄u xp̄i temporibus scis-
simi ac ter beatissimi et apostolici d̄n Paschalis

Est etiam in cod. clostuneburgensi, quem consuluit Garampius. in quo post *piorum* leguntur nomina illa sanctorum. At in 4. vers. pro *Xysti* est *et isti*; pro *numerus* in quinto est *nostris*; in 9. pro *quis* est *queis*. Extat etiam apud Fleetw. p. 507. (Profecto videtur mihi plerumque inutiliter Marinius post Gruterum citare Fleetwoodum, qui nonnisi Gruteri impressum librum exscribit; nihilominus Marinii scholia hac in parte non imminuo — A. M.) Carmen hoc occurrit inter opera s. Damasi n. 29. Sarazan. et n. 33. Merend. quem postremum vide in add. p. 9. Item vide Bos. p. 190; Arringh. T. I. p. 478; Severan. p. 437; Baron. T. V. p. 579. Quartum versum habes fere totum inter carmina Damasi ed. Merend. p. 223, et apud Kollar. analect. vindob. T. I. p. 398. — Mr.

Ego lapidem in s. Sebastiani non reperi; sedem tamen eius certam ablatique prope nupera indicia, id est in pariete effossionem, mihi deprehendere visus sum — A. M.

(1) Bolland. aug. T. VI. p. 497; Gallet. inscr. rom. T. III. p. 455. Vide in arch. vat. secr. Brutium T. XVII. p. 92. *Summa Petri sedes* legebatur in musivo basilicae vaticanae. Ciampin. de aedif. Const. p. 42; Blanchin. hist. eccl. part. II. p. 224, qui hoc monumento utitur pro Papae primatu; Martinell. Roma ex ethn. sacr. p. 297. In hoc lapide haec incisa leguntur: *supra hunc sepulchralem lapidem, quo olim ss. martyrum Alexandri, Eventii, Theoduli, Sabinae, et Seraphiae, corpora claudebantur, S. P. Dominicus toto corpore prostratus orare consuevit.* — Mr.

Ego hunc lapidem invisens, male tinctam videbam primam tertii versus litteram. Item de inconstantia *pre* et *prae* in 1. et 6. versu subdubitabam. — A. M.

(2) Turriotius memor. hist. urbis Tuscaniae p. 5. — Mr.

(3) Edidit hanc inscriptionem Davanzatus hist.

papae infraducta sunt veneranda scorum cor-
pora in hanc scam et venerabilem basilicam
beatae XPI virginis Praxedis; quae praedictus
pontifex diruta ex cymiteriis seu cryptis iacen-
tia auferens et sub hoc sacro sco altare summa
cum diligentia propriis manibus condidit in men-
se iulio die· XX· indictione decima ❧
Nomina vero pontificum haec sunt· Urba-
ni, Stephani, Antheri, Meltiadis, Faviani, Iulii, Pon-
tiani, Siricii, Lucii, Xysti, Felicis, Anastasii, et Caelestini ❧
Item nomina episcoporum· Stratonici, Leucii, et
Optati ❧ Quamquam presbiterorum et levitaru
Nicomedis archipbri, Iustini, et Cyrini, Cyriaci dia-
coni, Nemesii, atque Iachei ❧ Etiam et marty-
rum nomina ista sunt· Zotici, Herenei, Iachin-
thi, Amantii, Mari, Audifax, Abbacu, ac (1) scorum
octingentorum quorum nomina scit omps·
Castuli, Felicis militis, Gordiani, Epimachi, Servi-
liani, Sulpicii, Diogenis, Basti (2), et alii LXII· Marcel-
liani, Marci, Festi, et alii duo· Tertullini, Fausti, Bo-
nosi, Mauri, Calumniosi, Iohannis, Exsuperantii,
Casti, Cyrilli, et septem germanos, Honorati,
Theodosii, Basilii, Crescenti, Largi, Smarag-
di, Crescentionis, Iasonis, Mauri, Yppoliti,
Pontiani, Chrysanti, et alii LXVI. Simul-
que et alii mille centum viginti quattuor
quorum nomina sunt in libro vitae· Mauri,
Arthemii, Polionis, et alii sexaginta duo mar-
tyres ❧ Nomina quoque virginum scilicet
et viduarum, Praxedis, Pudentianae,
Iulianae, Simferosae, Feliculae, Marinae,
Candidae, Paulinae, Dariae, Basillae, Pau-
linae, Memmiae, Marthae, Emerentianae,
Zoe, et Tiburtiadis ❧ Quocirca et in ipso
ingressu basilicae manu dextra, ubi utique
benignissimee suae genitricis scilicet dom-

s. Praxedis p. 293; Martinell. 1. troph. cruc. p. 46; Panvin. VII. urb. p. 259. cum varietatibus (v. gr. v. 6. *dirutis* pro *diruta*, emendans scilicet; et v. 10. post *pontificum*, sponte addit *romanorum*; v. 14. omittit *quamquam*; v. 16. *Zachei* pro *Iachei*, et alia contra lapidis veritatem. — A. M.) Vide lib. pontif. ed. Vignol. T. II. p. 326, et Aleman. de later. par. p. 13. Confer denique Brutium T. XVII. p. 320. — Mr.

(1) Deest *ac* in scheda Marinii; sed extat in lapide. — A. M.

(2) Ita legitur *Basti* in lapide; tum etiam in scheda Marinii 1. manu; at 2. *Blasti*, contra lapidis fidem. Ceteroquin infra in barbara epigraphe occurret nobis *Blastus*. — A. M.

nae Theodorae episcopae (1) corpus quiescit, condidit iam dictus praesul corpora venerabilium haec, Zenonis presbiteri et aliorum (2) duorum· pariterque et in oratorio beati Iohannis Baptistae manu leva praenominatae basilicae, qui [sic] et secretarium esse dinoscitur, condidit corpora scilicet Mauri et aliorum quadraginta martyrum ɕ Simili modo et in oratorio beatae XPI virginis Agnetis, quod sursum in monasterio situm est, ipse pastor eximius posuit corpora piorum martyrum, videlicet Alexandri papae atque Eventii et Theoduli presbiteris [sic] ɕ Hos omnes Dei electos frequentius deprecans, quatenus per eorum valeat preces suae post finem carnis ad caeli conscendere culmen. Amen ɕ

Fiunt etiam insimul omnes sci duo milia CCC.

1

Romae in s. Angeli ad forum piscium, grandis tabula adfixa parieti intrantibus parte dextera (3).

Haec· sunt· nomina· scorum· corum· (4) beneficia· (5) hic· requiescunt· idest·
Dni· et· Salvatori· N· IHC· XPI· scae· quae (6) eius· genetricis· Mariae· dominae· N·

(1) Notandus titulus *episcopa*, qui etiam alibi semel occurrit in his nostris inscriptionibus. Neque tamen heterodoxi hinc forte sibi plaudant, quasi episcopi mariti gesserint ministerium. Sufficit enim s. Paulini nolani episcopi exemplum, apud quem vivebat quidem uxor Therasia, ut ex Paulini Augustinique epistulis constat; sed iam *de coniuge facta soror*, ut ait Idatius in chronico ad Honorii annum XXX. — A. M.

(2) Hactenus legitur in Marinii schedis (collect. ms. T. I. p. 18. n. 5); reliqui XV. versus apud eum desunt; neque defectum sensit ipse Marinius qui notam numeralem in schedae fundo adscripsit. Ego vero mendum non subodoratus, mutilam inscriptionem edideram, scholiis etiam Marinii hoc loco alibique omissis, quia sic brevitati consulendum antea putaveram. Mox ubi typis impressam a me inscriptionem cum lapide contuli, equidem cohorrui tanto defectu agnito; coepique de schedis Marinii, viri licet summi et diligentissimi, subdubitare, nisi proprio monumentorum intuitu certior fierem. Hoc igitur errore edoctus curavi urbana monumenta laboriosius invisere ac lectitare; quaterniones in libro meo complures refeci; menda multa purgavi; editionem accuratiorem instruxi. Ceteroquin ultro fateor tantas esse suscepti operis difficultates, tantum temporis dispendium, tantum laboris discursationisque urbanae taedium, tantam denique librorum inspiciendorum multitudinem, ut absolutam numeris omnibus editionem praestare non possim. — A. M.

(3) Ita reapse ego comperi. At in scheda Marinii *laeva* dicitur. — A. M.

(4) Ita pro *quorum*. Ut *cotidie* pro *quotidie*.—A. M.

(5) S. Gregorius magnus Brunichildae reginae Franc. misit beneficia (id est corpora) ss. hominum. Vide comment. de rosa aurea Pontif. don. — Mr.

(6) Ita est pro *sanctaeque*.

Sci· Michael· et· Gabriel· archangeli·
Sci· Petri· scti· Pauli. sci· Andreae·
Sci· Iaccobi· sci· Iohanni· sci· Thomae·
Sci Iaccobi· sci· Philippi· sci· Bartholomei·
Sci· Matthei· sci· Simonis· sci· Thaddei·
Sci· Iohanni· Baptistae· sci· Selbestri·
Sci· Stephani· sci· Zini· sci· Laurenti· (1)
Sci· Cesarii· sci· Nicandri· sci· Celsi·
Sci· Enpli· sci· Petri. sci· Marcellini·
Sci· Balentini· sci· Donati· sci· Nicolai·
Sci· Pancratii· sci· Anastasii· sci. Iuda.
Sci· Theodori· sci· Georgii· sci· Christophori·
Sci· Alexandri· sci· Erasmi· sci· Thothaclii·
Sci· Abbaquiri· sci· Iohanni· sci· Dometii· (2)
Sci· Procopii· sci· Pantaleoni· sci· Nicasi·
Sci· Cosmae· sci· Damiani· sci· Anthimi·
Sci· Leontii· sci· Enprepii· sci· Antipae·
Sca· Anna· sca· Elisabet· sca· Enphumia·
Sca· Sophia· sca· Thecla· sca· Petronella·
Sca· Theodotae· sca· Theopisti· sca· Aurea·
Sca· Athanasia· sca· Teoctisti· sca· Eudoxia·
✝ Est· enim· dedicatio· ecclesiae· istius·
At· nomen· beati· Pauli· apostoli· calen·
iunias· per· indictione· octaba· anno·
ab· initio· mundi· sex· milia· ducentos·
sexxaginta· (sic) tres· temporibus· domni·
Stephani· iunioris· papae· Theodotus·
holim· dux· nunc· primicerius· scae· sedis·
apostolicae· et· pater· nius (sic)· Ben· diac· a· solo·
edificavit· pro· intercessionem· animae· suae·
et· remedium. omnium· peccatorum· (3)

I

★

In nomine Dni amen· Istae sunt reliquiae eccliae sci
Ioannis de pede mercati. Videlicet in altari maiori
beati Nicolai episcopi sunt reliquiae sequentes·
De ligno crucis dni nri Iesu XPI.

(1) Ita est in lapide, non *Laurentii*, ut in scheda Marinii. — A. M.

(2) Ita rursus est in lapide, non *Domitii* ut in scheda Marinii. — A. M.

(3) Turrigius p. 540; Borgia mem. Benev. T. I. p. 192; Laderchius de inv. corp. s. Getulii p. 31; Gallett. Gabio p. 32; Primicer. p.52; inscr. R. T. I. p. 13. Confer mus. ital. Mabill. T. II. p. XVII. — Mr.

De lapide sepulchri dni nri iesu xpi·
De velo beatae virginis Mariae·
De brachio beati Nicolai confessoris·
De manu sancti Andreae apostoli·
De reliquiis sancti Iacobi apostoli·
De lapide sancti Stephani protomartiris·
De reliquiis trium puerorum·
De reliquiis ss. Prothei et Hiacinthi martiris·
De candela quae fuit accensa de igne qui de celo descendit ad sepulchrum dni nri Iesu xpi·
De humo et oleo beati pontificis et confessoris Nicolai de Baro·
De reliquiis quatuor Coronatorum·
De reliquiis ss· martirum Felicissimi et Agapiti·
De reliquiis ss· martirum Marcellini et Petri·
De reliquiis ss· martirum Nerei et Archilei atque Pancratii·
De reliquiis ss. mart· Mauri et Papiae·
De reliquiis s· Sebastiani martiris·
De reliquiis sancti Exsuperantii martiris·
De reliquiis sancti Dionisii martiris·
De reliquiis Herencii martiris·
De reliquiis sancti Hermetis martiris·
De reliquiis sancti Vitalis martiris·
De reliquiis sancti Heustachii martiris·
De reliquiis sancti Maximi mart.
De reliquiis sancti Restituti mart·
De reliquiis sancti Andreae apostoli·
De reliquiis sancti Sabriciani mart·
De reliquiis sancti Marcelli papae et mart·
De reliquiis sancti Silvestri papae·
De reliquiis sancti Sisti papae et mart·
De reliquiis Bonifatii papae·
De reliquiis sancti Iustini presbyteri·
De reliquiis sanctae Mariae Magdalenae·
De reliquiis sanctae Potentianae virginis·
De reliquiis sanctae Praxedis virginis·
De reliquiis sanctae Susannae virginis·
De reliquiis scae Scolasticae virginis·
De reliquiis sanctae Roffinae virginis et mart·
De reliquiis sanctae Secundae virginis et mart·
De reliquiis sanctae Petronillae virginis·

De reliquiis sanctae Luciae virginis·
De reliquiis sanctae Marthae·
De reliquiis sanctae Prescae virg· et mart·
De reliquiis sanctae Quiriacae viduae·
De reliquiis sancti Valinani mart·

Et reconditae sunt supradictae reliquiae per manus archiepi Leonardi de Sardinea de mense decembris die sexto indictione quarta natis dni nri ab incarnatione Iesu xpi millesimo· (1)

1

Modoctiae·

In hac cruce condite sunt reliquie iste· Lignum Domini·
Reliquie sci Stephani protomart· Reliquie sci Anastasii sacerdotis·
Reliquie sce Verene virg· Reliquie sci· Lucani mart·
De cilicio sci Augendi eximii confessoris xpi·
De vestimento sci Leudegarii mart· et episcopi viennensis· (2)

2

Veronae in confessione s. Proculi.

Hic cito consenui; iam me pre-
cedet longior aetas +
vivamque diu meliori-
bus annis· Proculi epi
corpus, et sanctorum mar-
tyrum Cosme et Damiani,
sed et confessores Martini
reliquiae quiescent in pace· (3)

3

Placentiae in s. Sabini.

Conradus
episcopus
in hoc tumulo corpora
ss· Victoris,
Domnini.Gelasii, et
Peregrini recondidit
anno Domini
DCCCC XXXXIII· (4)

(1) E schedis presbyteri Terribilinii. In Sardinia autem neminem invenio archiepiscopum Leonardum nisi calaritanum unum saeculi XII, et arborensem alium saeculi XIII et XIV. Mr. — Vide Matthaeium Sardin. sacr. — A. M.

(2) Frisius dissert. III. mem. eccl. Modoët. p. 20. exhibet hanc inscriptionem e vetustissimo codice, in quo est sacramentale s. Gregorii M.; qui codex adservatur in thesauro modoëtiensi. Existimat autem Frisius insculptam fuisse epigraphem cruci, quam rex Berengarius eidem ecclesiae donavit saeculo X. ineunte. Ego, inquit Marinius, inscriptionem in praedicti codicis calce observavi, in eaque nonnulla deesse deprehendi, neque ad crucem pertinere iudicavi. — Mr.

(3) Gruterus p. 1058. 3, cui misit Scultetus; Fleetw. p. 460; Ughell. T. V. p. 675. 684; Murat. p. 1929. 6. ex Maffacio Ver. ill. P. I. p. 166. 361. 210; Blancol. eccl. Ver. T. I. p. 7. 327. excus. in ligno; Bolland. mart. T. III. p. 451. 453. et sept. T. VII. p. 444. Mr. — Veram lectionem nos protulimus praesertim ex Blancolino. At illa, quae est apud Gruterum eiusque asseclam Fleetwoodum, a veritate non semel discedit. — A. M.

(4) Ughellus T. II. p. 204. — Mr.

1

Romae in cryptis basilicae vaticanae.

...s· Lucii PP·
s. *Pigm*enii pbi
scr *Chr*ysanthi· et
*Thras*onis· s· Caii pi (1)
*Qu*irini· s· Militi·
scr Trophi et Calocer*i*
scr Zefferini· pap· et
Tarsicii· s· Ippoliti
scr· Quiriaci· Largi
Smaragdi et Archelai
s· Gorgonii et alioru
scr· quor· nom· Ds scit
s· Iannarii· scr· XXV·
scr· Pamphyli et Pauli
scr· Proiecti et Seder...
scr· Optati et Polycham·
Dionysii PP· s· Nemesii· DC·
scar· Dariae et Hilariae
scar· Memmiae· et Iulianae
scar· Arthemiae Concord·
scar· Sofiae· Pistis· Helpis et
Agapae· sce Conchiliae et
Trifoniae· Sev· Cyrilla
scr· Stephani Silvestr· (2)
. . . .

2

In iisdem cryptis basilicae vaticanae inscriptio translata ex veteri savello Iohannis VII. P.M. pessimis litteris.

Temporibus
dn· Hadriani
papae hic recun-
sic
dita sum reliqu*i*-
as sanctor· in
mese· nobebr·
D· XXII· ind·
septima bin
a clusura in
*i*ntegro qpi
Septinia.. (3)

3

Cordubae in paroecia s. Petri ad loculum reliquiarum.

✝ Scorum
martyr·
XPI IHU ꝺ
Fausti Ia-
nuari et
Martia..
...Zoyli ꝺ
...Tacisceli ꝺ
...arita...
...ats...
...n... (4)

(1) Male Turrigius legit *papae*. Idem mendose alibi quoque legit interdum. — A. M.

(2) Dionysius crypt. vat. tab. XXXIX; Turrig. p. 18. et 329; Farlat. Illyr. sacr. T. II. p. 553. Mr. — Ego hanc inscriptionem nuper observans, male tinctas reperi litteras duas, ita ut primo intuitu legatur *Arcielai* et *Pamphyii*. Huiusmodi tinctorum lapidariorum sphalmata vidi innumera in romanis inscriptionibus. Supplementa vero litteris inclinatis scripta ex Turrigio sumpsi. — A. M.

(3) Dionys. op. cit. tab. XVII. Vide et Turrig. p. 81; sed omnino Sidonem et Martinettum de basil. s. Petri lib. I. p. 29. 32. De barbarie temporum Hadriani I. consule Eckhelium doct. N. tom. IV p. 181, ubi loquitur de huius pontificis nummu, cum typo postico nummi imperialis. Quid sit *clausura* disce a Muratorio tab. vellei. p. 51. Mr. — Nihil addo, quia festinanter inspiciens vaticanas cryptas, hanc epigraphem non vidi. Porro quod ait Muratorius de voc. ital. *chiusura*, haud scio an hic ad rem faciat. Turrigius legit seu potius explicat *quae ponitur in septimiano*. — A. M.

(4) Maurin. diplom. T. II. p. 589. — Mr.

1

*

Breve recordationis facio ego Igizo
de corpora sancti quae tulit de cemeteria Sens· Ermen· Et isti ss· avebit
nomen Blastus et Longinus et Ioan.
martyr ad via salaria de porta pinciana. (1)

2

Auximi.

Hic quiescunt
reliquie· s· Blasii· s. Nycolai·
s· Brigide virgo· (sic)
de pallio s· Michaelis· (2)

3

In ecclesia s. Mariae de platea Civitatis regalis reatinae dioec. ingens tabula, in qua extant adhuc vestigia veteris inscriptionis. (3)

✝ Sci Micaeli
sci Silvestri papae·
Clementi· Sixti. Urbani· Corneli· Leoni· Gregorii·

✝ Sci Ilarii· Martini·
Remedii· Mauricii· Dionisii·
Benedicti· Severi. et in honore
omniu confessoru·

✝ Dni Salvatoris· sci Petri·
Pauli· Andree·
et in honore omniu apostoloru· atque omniu scorum ꝺ

✝ Sce Marie· Ioh.
Baptiste. Stefani· Laurenti· Sebastiani· Savini·
Eleutheri· Victorini· Anthie· Anatolie. Victorie·
et in honore omniu martiru ꝺ

✝ Post vastationem Saracinoru ego Takebrandus peccator renovare et (4)
consecrare rogavi cum Sintari et Perto prbri temporibus domno Iohi pape

(1) Zachariae dedit Mansius qui edidit in suo diario p. 225. Occurrit autem in s. Silai vita, litteris saec. decimi scripta. — Mr.

(2) Dedit Marinio Zacharias cum ectypo litterarum formae maioris. — Mr.

(3) Extat haec inscriptio in commentario de s. Barbara, auctore Marinio episcopo reatino p. 228. et 300. — Mr.

(4) Scheda Marinii habet *ett* pro *et* — A. M.

et Tofi epo civitate Reatine et Rodulfo regi ab incarnacione dni nri Ihu xpi anno nuucentesimo vicesimo quarto quinta die ms december per indictio tertio decimo. Petrus
eps condidit
Leo archiprbt
Reatina ꝯ

1

Supra aram (1) *principem confessionis ecclesiae s. Caeciliae ingens tabula.*

✝ Hanc fidei zelo Pascalis primus ab imo
Ecclam renovas dum corpora sacra requirit,
Elevat inventum venerando martyris alme ő
Cecilie corpus hoc illud marmore condens.
Lucius Urbanus huic pontifices sociantur ő
Vosq· Dei testes Tybuti, Valeriane,
Maxime, cu dictis consortia digna tenetis ő
Hos colit egregios devote Roma patronos ꝯ (2)
✝

2

Romae in s. Martini in montibus tabula grandis adfixa parieti scalarum, quae ducunt ad confessionem.

✝ Teporib· domi Sergii iunio-
ri PP· (3) recondita st in hoc s-
ac: altare beati Silvestri praesu-

(1) Intellige supra aram quae est in hypogaeo; alioquin si quaeres in ara superiore inscriptionem, frustra eris. — A. M.

(2) Litterae sequioris aevi sunt. Vide Paulinum de s. Felice p. 42; Olduinum ad Ciaccon. T. I. p. 588; Baron. T. XIV. p. 15; Bolland. mart. T. I. p. 302, april. T. II. 209, mai. T. III. p. 397. Mr. — Iuxta hunc lapidem est alia inscriptio de Gregorio VII, qui altare dedicavit anno MLXXX. — A. M.

(3) Pertinet ad Sergium II. Videsis P. Philippinum AA. eccl. s. Mart. in mont. p. 77. a quo non satis fideliter exhibetur. Ad eundem papam refertur etiam ab Hugonio in station. p. 256. b. qui citat Anastasium in Sergio II. Extat etiam apud Gallet. inscr. R. T. I. p. 24. Vide et Bolland. mart. T. II. p. 512 et mai. T. III. p. 464. T. IV. p. 131. iun. T. I. p. 674; Ciaccon. T. I. p. 225. 458. 619. Initium lapidis simile est illi Paschalis I. in s. Praxedis supra relato p. 58. In opere rarissimo de origine urbis Romae de indulgentiis et reliquiis ecclesiarum legitur. *Ad s. Mart. in mm. temporibus domni Sergii PP. iunioris in sacro altari B. Silvestri praesulis et B. Martini cum beatissimis Fabiano et Stephano et Sotere martyribus ac summis pontificibus, insimulque Asterio cum sanctissima filia eius sanctoque Cyriaco. De sanctorum pluribus habetur sculpta in marmore ad dexteram partem chori summi altaris istius nominatae ecclesiae inclytae.* Mr.

Latine non vidi hunc librum, sed eius interpretationem italicam Romae MDXLIV. editam legi, quae cum recitato latino textu congruit. Alias multas ecclesiae montanae s. Martini attribuit ss. reliquias Nicolaus Signorilis, in opere ms. de sacris profanisque rebus aedificiisque romanae urbis fol. 60—61. Sed quia certe partem illam, quae est de sanctorum in urbe reliquiis, editurus sum, idcirco lectorem ad praedictum locum ablego. — A. M.

li corpus et beati Martini· et beati-
ssimo Fabiano: atq: Stephano
et Sotere martyrib· hac (sic) pontificib· insi-
mulq: Asterio: cum sactissima filia e-
ius· scoq: Ciaco· Papia· s· Mauro La-
rgo et Smaragdo Tson· Sisinio· atq·
Anastasio· et Innocentio· pontific-
ib: una cu sco Quirino· ac Leone epis·
pariter· Atemio: Sisiano· Polione· The-
odoro: Nicandro: Crescentiano. mar-
tyrib· cum quib: beata Sote· atq: Pauli-
na· nec non Memia· Iuliana· et Quiri-
lla: Theopiste: Sophia· virginib:
atq: Ma: et beate Quiriace· vidu-
e· et beata Iusta cum aliis mul-
tis: quor· nomina. Do· soli sunt
condita (sic)· utrosq: sub· sacro· al-
tare· dedicas· collocavit.
Hec· scor· corpora. translata
sunt· de cimiterio· Priscille· vi-
a salaria: statues: omni ann· in fe-
stivitatib·: VI: ecclesie: indulgentia· trium
agnor (sic)· et· III: quatragenar· omnib· ad eande (1)

1

In s. Quintini de Monte dioecesis noviomensis in diptycho argenteo inaurato, variis angelorum sanctorumque imaginibus distincto.

Εσχηκα Χριστοῦ σπαργάνων μικρὸν μέρος.
ἥλων ἐγὼ δὲ τῶν σεβαστῶν τι τρύφος.
ζοὴν (sic) κἀγὼ τὸ βλῦσαν αἷμα τῷ κόσμῳ.
στέφους ἀκανθίνου δὲ κἀγὼ τμῆμα τι.
τίμιος λίθος ἐκ (2) τοῦ κρανίου.

(1) Fortasse aliquid deest. Lapidem cum apographo mariniano ipsemet contuli. — A. M.

(2) Scheda Marinii mendose κε. — A. M.

λίθος ἐκ τοῦ τάφου.
ἐκ τῆς τοῦ Χριστοῦ φάτνης.
οἱ τόνδε (1) προσκυνοῦντες εὐσεβεῖ νῷ,
καὶ τῷ λόγῳ φέροντες ὕμνον εὐμενῆ,
εὔχεσθε κἀμοὶ τῷ μοναχῷ Τιμοθέῳ
ὅπως γένοιτό μοι βοηθὸς καὶ λιμὴν,
ῥύστης τε τῶν πολλῶν τάχει μου πταισμάτων. (2)

1

Romae in pavimento ecclesiae s. Caeciliae trans Tiberim prope aram maximam, fragmentum lapidis, cuius primi quinque versus scripti sunt litteris satis antiquis, ceteri posteriori manu additi.

+ In hoc altari condi-
te sunt reliquiae
videlicet sce *Mariae ma-*
tris Dni· ex ligno *scae crucis·* sci
Bap· sci Iohis evg sc· · ·
Item· ex lingo (sic) sanc· · ·
de· barba· Petri· apli · · ·
Andree· apli· et· de· ve· · ·
Ioannis· apli· ex· ossib· · ·
apli· et s·Stephani·pro*tomartyris*
Stephani· pape· et· ex· de· ·
Laur· ex· ossib· XL· mar*tyrum·s·*
Anastasiae· et· alior· ss· · (3)

2

In ecclesia monasterii Camalariensis apud Claromontanos extat corpus s. Theclae in capsula, in qua anno 1699. reperta est lamina plumbea, inscriptis his verbis.

He sunt
reliquie
beate
Tecle: vir-
ginis: que Hico-
nie oriunda
fuit: dehinc ve-
ro a Paulo: aplo
conversa Se-
luciam requi-
evit· (4)

3

Tarvisii.

Reliq· scor· cfes·
atq· epor· Floren-
tii· et· Vindemialis· (5)

4

Oveti.

Omnis conventus populi Deo dignus catholici cognoscat quorum inclytas veneratur reliquias intra praetiosissima praesentis

(1) Scheda Mar. mendose τόδδε. — A. M.

(2) Sammartau. Gall. ch. T. IX. p. 1101. — Mr.

(3) Turrigius p. 234. cum aliquot varietatibus Mr. — Ego lapidem contuli cum apographo Marinii, prorsusque congruere cognovi — A. M.

(4) Mabill. annal. Benedict. T. I. p. 443. Confer Maurin. diplom. T. II. p. 594. 602. Mr. — Lege autem *Seleuciae* pro *Seleuciam*, et supra *Iconii* pro *Iconie*. — A. M.

(5) Edidit Avogadrus mem. B. Henrici part. I. p. 267. — Mr.

archae latera. Hoc est de ligno plurimum sive de cruce Domini; de vestimentis illius quod per sortem divisum est; de pane delectabili unde in cena usus est; de sindone dominico eius atque sudario et cruore sanctissimo; de terra sancta quam piis calcavit tunc vestigiis; de vestimentis matris eius virginis Mariae; de lacte quoque eius quod multum est mirabile. His pariter coniunctae sunt quaedam sanctorum maxime praestantes reliquiae, quorum prout potuimus haec nomina subscripsimus. Hoc est de sancto Petro, de s. Thoma, s. Bartolomei, de ossibus prophetarum, de omnibus apostolis, et de aliis quam plurimis sanctis quorum nomina sola Dei scientia colligit. His omnibus egregius rex Adefonsus humili devocione preditus fecit hoc receptaculum ss. pignoribus insignitum argento deauratum, exterius adornatum non vilibus operibus: per quod post eius vitam mereatur consortium illorum in celestibus sanctorum iuvari precibus. Haec quidem saluti et re (1). . . novit omnis provincia in terra sine dubio . . . . manus et industria clericorum et presulum, qui propter hoc convenimus cum dicto Adefonso principe et cum germana lectissima Virraca nomine dicta, quibus Redemptor omnium concedit indulgentiam et suorum peccatorum veniam per hoc (2) ss. pignora apostolorum et s. Iusti, et Pastoris, Cosmae, et Damiani, Eulaliae virg., et Maximi, Germani; Baudili, Pantaleonis, Cypriani, et Iustinae, Sebastiani, Facundi, et Primitivi, Cristophori, Cucufati, Felicis, Sulpicii. (3)

1

Prope Cordubam.

Hic sunt reliquiae numero sanctorum.
Sancti Romani monachi, sancti Martini episcopi,
Sanctae Marinae virginis, sancti Petri apostoli,
Sancti Ioannis Baptistae, sancti Aciscli, et
aliorum numero sanctorum. (4)

(1) Heic et infra plus dimidio versu legi nequit in monumento. — A. M.

(2) Ita scheda Marinii. — A. M.

(3) Morales los otros cinco libros etc. p. 64. quem videsis. — Mr.

(4) Morales lib. XII. 28, ubi de s. Aciscio. Florez Hisp. sacr. T. X. p. 304. — Mr.

1

Asturicae in secretario maioris ecclesiae in arca argeutca lipsauis sanctorum plena.

Alfonsus rex Xemena regina (1)

2

Ravennae in immani saxo, quod tectum praebet mausoleo Theodorici regis Gothorum, inscripta leguntur apostolorum nomina hoc ordine.

Scs· Lucas· scs· Thomas· scs· Simeon· scs· Petrus· scs· Paulus·
scs· Andreas· scs· Iacobus· scs· Iohannes· scs· Philippus·
scs· Mathaeus· scs· Mathius· scs· Marcus· (2)

3

Caietae ad aram s. Erasmi in ecclesia cathedrali.

In hoc loco inventum est corpus
B. Erasmi martyris illibatum
et integrum temporibus Io. papae
a Bono episcopo caietano. (3)

4

Romae in lamella plumbea orbiculata, reperta initio saec. XVIII. in arae maximae loculamento eccl. s. Mariae in Dominica in capsula reliquiarum.

Corpus
s. Balbinae
virg. (4)

5

Versus inscripti capsae reliquiarum missae per Salomonem nescio quem ab rege Carolo ecclesiae monasterii s. Galli.

En crucis atque piae cum sanctis capsa Mariae.
Hanc Carolus summam delegit habere capellam. (5)

(1) Morales los otros cinco libros etc. p. 180. Mr. — Recole p. 4. et 5. — A. M.

(2) Vide opus cui titulus *saggi sulla società lett. di Ravenna* p. 16. — Mr.

(3) Ughellus T. I. p. 529. — Mr.

(4) Blanchin. ad Anastas. T. III. p. 34. in vita s. Damasi; et Blanchin. hist. eccl. quadr. part. III. p. 701. qui ait esse saeculi IX; et n. 200 refert aliam quam item existimat veterem. — Mr.

(5) Canisius ed. Basnag. T. II. part. III. AA. lection. p. 231. — Mr.

1

Reperta in territorio Utraviensi Hispaniae baeticae long. palm. IV.

+ Reliquie ssoru mir. Ioanni Baptiste, Eulalie, Iuste, Rufine, et Felici martirum. Dedicata est hec basilica a Pimenio antistite sub ꝺ VIII kalendas iunias era DCLXXX. (1)

2

In secretario ecclesiae montis Casini, in theca argentea; in qua brachium s. Faustini martyris, Brixia Casinum translatum per Petronacem civem brixianum, et abbatem montis Casini saec. VIII, litteris langobardicis.

R· Patronacis abb· Cas· ope· ex Brixia Casinum deveni. (2)

Infra.

s· Faustinus martyr.

3

Treviris in cathedrali inscriptum arcae eburneae, quae altaris, quod portatile dicitur, vicem praebuit.

Hoc sacrum reliquiarum reconditorium Egbertus archiepiscopus fieri iussit, et in eo pignora sancta servari constituit: clavum videlicet Domini, dentem s. Petri, de barba ipsius et de catena, sandalium s. Andreae apostoli, aliasque sanctorum reliquias: Quae si quis ab hac ecclesia abstulerit, anathema sit.

In capsae autem tegumento.

Hoc altare consecratum est in honorem s. Andreae apostoli. (3)

4

Nolae in epistyliis duarum columnarum, quibus superimposita arca continens utriusque infrascripti sancti lipsana, cum eorum imaginibus opere musivo.

Sanctus Felix

Sanctus Faustillus (4)

(1) Marinius heic lectorem ad schedam suam peculiarem amandat, quae in manus meas non incidit. — A. M.

(2) Vidi egomet hanc inscriptionem in celeberrimo Casini montis supradicto monasterio. — A. M.

(3) Brow. annal. Trevir. T. I. p. 483. ad an. CMLXXX. — Mr.

(4) Remondinus hist. Nol. T. I. p. 514. 589. — Mr.

1

Urbini in palatio ducali in duobus lapidibus formae et sculpturae rudioris.

Figura Cherubim	*Figura Seraphim*
Cherubin	Seraphin

2

Romae olim in basilica vaticana inscriptum lamellae argenteae super theca, in qua lignum s. crucis.

✝ Μερίδιον ἐκ τοῦ τιμίυ καὶ ζωοποιοῦ (1)
ξύλου τοῦ σωτῆρος ΙΥ ΧΥ. (2)

3

Roviati prope Alepum in Syria in muris veteris ecclesiae.

Α ☧ Ω

Πέτρος Παῦλος (3)

4

Claromonti in Arvernis in ecclesia cathedrali inscriptum est tribus lipsanothecis.

In nomine Di sumi et in honore scor·
martir· Agriculi et Vitalis Arvernorum civitatis hanc
capsa (sic) ex elimonia Carolo rege ann· XVIII. regni
sui; nec non Hicterio comite vel reliquis christianis
qui hunc (sic) auro vel gemas congregaver. per animas
eor· Haddebertus eps fieri rogavit. Et vos domni
epi successores nostri cum clero vestro in mercide vestra
orate pro nobis. Deoddigus fecit.

Hic habes reliquias de caput sci Agricili (4) et de sci
Vitalis schina. Haddebertus eps in Bononia civitate
iubente Carolo rege recipit festo eorum
IIII. id decembris.

(1) Perperam scheda Marinii ζωποιοῦ.—A. M.

(2) Millinus de sacell. lateran. p. 44. qui citat praeterea A. Roccam. Modo non superest monumentum hoc. — Mr.

(3) Pococke voyag. en Egypte. Londres 1745. T. II. part. I. cap. 14. p. 148. — Mr.

(4) Ita est; non *Agriculi*. — A. M.

In nomine D̄i sum̄i in honore (sic) sc̄i Mariae sc̄i
Petri et sc̄i Marcialis, vel quorum reliquiae
hic condite sunt. Haddebertus ep̄s fieri iussit. (1)

1

Mediolani in museo trivultio anaglyphum marmoreum repertum in cavaedio veterum aedium canonicalium s. Mariae de scala. (2)

Ἄγν	*Effigies s. Nazarii cum agno.*	Ναζα–	Ἄγνους	*Effigies s. Celsi cum agno.*	Καί
ο		ῥηνους	ἀρνὸς		λσ
υ	ὁ υἱὸς	ὁ	ὁ υἱὸς		ους
ς	θεοῦ.	ἀρνός	τοῦ		
			θεοῦ.		

2

Romae

OY	XV	*Hic statua virilis obtruncato capite.* (3)
O	K	
A	S	
A	E	
T	P	
E	T	
P	E	
P	M	
A	B	
I	R	
j	E	
	S	
	j	

3

Romae in museo vaticano, optimis litteris, fragmenta translata e basilica s. Martini in montibus. (4)

DEP.
. . .ET Z
E
N
O
N
. . .S IS.
. . .V ID. FEBR.

S(5) AIV..
C
R
I DI...
B
S
I Z
T
F
V IO
R H
I
V
S
D
I
O
(6) A . . .
. . .

. . . I DE
PO
SI
TI
O
. . . VS XI
KAL.
. . . I IUN.
DE
PO
S. .
. . .

(1) Muratorius p. 1883. Vide T. VI. inscr. et B. L. p. 667; nec non diplom. Maurin. T. II. p. 606. 607. 655. Muratorius observat Haddebertum episcopum claromontanum sedisse temporibus Caroli magni; annum vero XVIII. Caroli regis incidere in Christi annum DCCLXXXVI. vel sequentem. — Ex Mr.

(2) Bugatus de s. Celso in fronte operis et p. 78. 79. qui saeculi VI. vel VII. existimat. Mr. — Fides aetatis sit penes auctorem Bugatum. — A. M.

(3) Apud Muratorium p. 1095. 4, qui exscripsit ex codd. ambrosianis Mediolani. — Mr.

(4) Extat in atrio iuliano inter utramque ianuam bibliothecae vaticanae. — A. M.

(5) Scribo inclinatam litteram *s*, quia praecisa fuit e marmore. — A. M.

(6) *Scripsit Furius Dionysius.* Ballerinii T. I. s. Leonis p. 496. arbitrantur Furium Dionysium

1

Constantinopoli in theca reliquiarum ss. martyris Acacii et Alexandri sacerdotis.

Μάρτυρος Ἀκακίοιο Ἀλεξάνδρου θ' ἱερῆος
Ἐνθάδε σώματα κεῖται ἅπερ χρόνος ὄλβιος ηὗρε. (1)

2

DEPOSITIO EPISCOPORUM. (2)

VI. kal. ianuar.	Dionisi in Calisti.
III. kal. ian.	Felicis in Calisti.
Prid. kal. ian.	Silvester in Priscillae.
IIII. idus ian.	Miltiades in Calisti.
XVIII. kal. febr.	Marcellini in Priscillae. (3)
III. non. mart.	Luci in Calisti.
X. kal. mai.	Gai in Calisti.
IIII. non. aug.	Steffani in Calisti.
VI. kal. octobr.	Eusebii in Calisti.
VI. idus decembr.	Eutichiani in Calisti.
Non. octobr.	Marci in Balbinae.
Prid. idus april.	Iulii in via aurelia miliario III. in Calisti.

Philocalum etiam catalogi Pontificum, aetatis liberianae, esse auctorem, nec non episcoporum et mm. depositionis. Sic Lazarus in op. catalogi duo antiquor. Pontif. ed. Romae MDCCLV, qui hominem vixisse putat s. Iulii et Liberii PP. aetate. — Mr.

(1) Scheda Marinii mendose πάπερ in 2. versu. Sed recte ἅπερ in anthologia graec. pal. ed. Lips. MDCCCXIII. T. I. p. 28. — A. M.

(2) Kalendarium sumptum ex T. VII. iun. Bolland. p. 185, editumque etiam a Bucherio, Eckardo, et Ruinartio. Auctor eius creditur Furius Dionysius Philocalus, qui kalendarium profanum condidit constantianum, nec non illud cuius fragmentum nos edidimus p. 53. Ursus dissert. apol. pro ss. Perpetua et Felicit. p. 22. observat kalendarium hoc praeter ss. Perpetuam et Felicitatem et s. Cyprianum, nullos de externis habere sanctos. Carthaginiense apud Mabill. omnes habere ex Africa: nimirum ecclesiam quamque proprios tantum habuisse martyres. (Confer infra kalendarii moesogotici fragmentum cum scholiis meis — A. M.) In claustro ecclesiae s. Mariae in Aventino colle extitit pictura quaedam saeculi XII, cum sanctorum totius anni nominibus. V. Grimaldum cod. arch. vat. p. 49. — Haec fere et alia quaedam Marinius italico sermone, ut in aliis compluribus scholiis, utens; quae ego ad latinam linguam necessario transtuli. — A. M.

(3) Corrige *XVII. kal. febr. Marcelli* etc. Bolland.

DEPOSITIO MARTYRUM.

VIII. kal. ian. natus Christus in Betleem Iudeae.

MENSE IANUARIO.

XIII. kal. feb. Fabiani in Calisti, et Sebastiani in catacumbis.
XII. kal. feb. Agnetis in nomentana.

MENSE FEBRUARIO.

VII. kal. martii natale Petri de catedra.

MENSE MARTIO.

Non. martii Perpetuae et Felicitatis, Africae.

MENSE MAIO.

XIIII. kal. iun. Partheni et Caloceri in Calisti, Diocletiano VIIII. et Maximiano VIII. coss.

MENSE IUNIO.

III. kal. iulii. Petri in catacumbas, et Pauli ostiense; Tusco et Basso coss.

MENSE IULIO.

VI. idus Felicis et Filippi in Priscillae: et in Iordanorum Martialis, Vitalis, Alexandri: et in Maximi, Silani. Hunc Silanum martyrem Novati (1) furati sunt. Et in Praetextati, Ianuari.
III. kal. aug. Abdos et Semnes in Pontiani, quod est ad ursum piliatum.

MENSE AUGUSTO.

VIII. idus aug. Xysti in Calisti; et in Praetextati, Agapiti et Felicissimi.
VII. idus aug. Secundi, Carpoferi, Victorini, et Severiani, albano et ostiense.
VI. Ballistaria (2) Cyriaci, Largi, Crescentiani, Mammiae, Iulianetis, et Ixmaracdi.

(1) Scilicet *Novatiani*. — Bolland.

(2) Nempe *via salaria*. — Bolland.

IIII. idus aug. Laurenti in tiburtina.
Idib. augusti Ypoliti in tiburtina, et
Pontiani in Calisti.
XI. kal. sept. Timothei, ostiense.
V. kal. sept. Hermetis in Basillae salaria vetere.

MENSE SEPTEMBRE.

Non. sept. Aconti in Porto; et Nonni, et
Herculani, et Taurini.
V. id. sept. Gorgoni in labicana.
III. idus sept. Proti et Iacincti in Basillae.
XVIII. kal. octob. Cypriani Africae; Romae
celebratur in Calisti.
X. kal. octob. Basillae salaria vetere; Diocletiano VIIII.
Maximiano VIII. coss.

MENSE OCTOBRE.

Prid. idus octob. Calisti in via aurelia miliario III.

MENSE NOVEMBRE.

VI. idus novemb. Clementis, Semproniani, Clavi (1),
Nicostrati, in comitatum.
III. kal. dec. Saturnini in Trasonis.

MENSE DECEMBRE.

Idus decemb. Ariston in Pontum. (2)

1

Romae in porticu s. Silvestri in capite, ingens tabula. (3)

✝ In N· Dni hec est notitia nataliciorum.
scorum· hic requiescentium ϭ

(1) Nempe *Claudi.* — Bolland. Atqui etiam *Calvi* in kal. neap. die XX. mart. et XVIII. novembr. — A. M.

(2) Videtur corrigendum *in Portu.* — Bolland.

(3) Gallet. I.R. T.I. p 504. 505. Muratorius p. 1966. priorem tantummodo partem exhibet ex Vignolio lib. Pontif. T. I. initio cusam aere. Confer Muratorii adn.; item Mazochii kalendarium neap. T. III p. 905. (qui saeculo IX. adiudicat contra Muratorii sententiam cui videtur antiquius hoc monumentum — A. M.) Blanchinius hist. eccl. quadr. part. III. p. 642. observat nominari heic sanctas Pistin, Helpidem, et Agapen, de quibus copiose ipse loquitur. Lapis hic illustratur a Iachetto hist. ecclesiae s. Silv. in cap. p. 62. Super s. Quirino videsis De-magistris act. MM. ost. p. 8. Porro de more cudendi in lapidibus nomina reliquiarum verba facit Ferrandus disquis. reliquiar. p. 191. — Mr.

Mense· ianuario· die III· nat· sci· Antheri· papae·
Die X· mens· ss· n· sci Miltiades· papae ɵ
Mense· febr· die· XI· n· scor· Caloceri
et Parthenii ɵ
Mense· martio· d· II· n· sci· Lucii· papae ɵ
Die VIIII· m· ss· n· scor· quor· nom· ds· scit·
Die XVIII· m· ss· n· sci· Pymenii· pb· et mart·
Die· XVIIII· m· ss· n· scor· Chrysanthi
et Thrasonis ɵ
Die· XXIII· m· ss· n· sci· Quirini· mart·
Mense april· d· XXII· n· sci· Gaii· papae·
Die· XXV· m· ss· na· sci Militi· mart·
Mense· maio· d· XII· n· scor· Trofimi
et Caloceri ɵ
Mense· iulio· die· XXVI· n· scor· Zeferini· papae· et· Tarsicii· martyris ɵ
Mense· augusto· die· VIII· na· scoru· Quiriaci· Largi· et Smaragdi· Archel·
Die· XIII· m· ss· na· sci· Yppoliti ɵ
Mense· septimbrio· die· X· n· sci· Gorgonii· et· alior· quor· nom· ds· scit ɵ
Die XX· m· ss· n· sci· Ianuarii· d· XXI· n· scor· Pamfili· et Pauli mitis ɵ
Mense· oct· die VIIII· n· scor. multor· mart·
Die· XIII· m· ss· n· scor· Proiecti et Seberi ɵ
Mense· nov· d· XXVII· n· s· Optati· et Polychami
D· XI· m· ss· n· scor. viginti quinque ɵ
Mense· dec· d· XXVII· n· sci· Dyonisii· (sic) papae·
D. XXVIIII· m· ss· n· sci Nemesii· diaconi·

1

Ibidem. (1)

In N· Dni· haec· not· nat· sc*orum*·
hic requiescent*ium*·
Mense· mart· D· XVIIII· N· scae *Dariae*·
et Hilariae· V· *et M*·
Mense· aug· D· VIII· N· scar· M*emineae*·
et Iulianae ϭ
D· VIIII· M· SS· N· scae· Arth*emiae*·
D· XII· M· SS· N· sc· Conco*rdiae V*· *et M*·
Mense· sept· D· XXX· N· scar· *Sophiae viduae*.
Pistis· Helpis· et Agape· ϭ
Mense· oct· D· XIII· N· scae *Cyrillae V*. *et M*·
D· XVIII· M· SS· N· scae· Trifo*niae viduae*·
D· XXVII· M· SS· N· scae Co*nciliae V*. *et M*·

2

Kalendarium marmoreum saeculi IX Neapoli anno MDCCXLII. in s. Iohannis maioris inventum (2).

In fronte summa marmoris.

MIHI AUTEM NIMIS HONORATI SUNT AMICI TUI DEUS, NIMIS CONFORTATUS EST PRINCIPATUS EORUM. DINUMERABO EOS ET SUPER ARENA MULTIPLICABUNTUR.

M. ianuarius D. XXXI.

I. Circumcisio Dni. DP s. Basili.

II. DEP. Silvestri PP.

(1) Fracto veteri lapidi adiecta sunt supplementa opere satis recenti, quae Marinius in scheda sua omisit, ego vero die XXVI. maii an. MDCCCXXVII. exscripsi e lapido, atque heic attexui. — A. M.

(2) Quod heic ponimus kalendarium nullo scholio declaravit Marinius; immo ne exscripsit quidem, sed in ms. collectione sua tabulam tantummodo posuit in qua marmoris neapolitani imago excusa est. Ego vero duplicem eius monumenti tabulam extare comperi; unam nempe sequiore artificio effectam, mendisque aliquot inquinatam; alteram elegantiorem, quodque pluris interest emendatiorem. Prior, idest illa peior, ad manus Marinio fuit: posterior extat in Mazochii volumine, quin tamen ipse Mazochius eàdem usus fuerit, dum commentarium adornaret, quia scilicet nondum confecta fuisse videtur. Itaque Mazochius ad mendosum apographum meditatus est, id quod cognosco ex erroribus aliquot, qui eruditissimum commentarium commaculant. Ego in hac editione mea textum pono ex emendatiore tabula accurate expressum, eique brevia scholia, ubi opus est, appingo — A. M.

III. NT. (1) s. Gordii mr.
IIII. NT. s. Metrophani pat. con.
V. NT. s. Epiphani pat. con.
VI. Epuphania.
VII. PAS. s. Iuliani et Basil.
VIII. DEP. s. Severini.
VIIII. DP. s. Agnelli epi.
X. s. Iohannis Chrim.
XI. NT. s. Theodosii monachi.
XII. NT. s. Marciniani (2) et Theodore.
XIII. NT. s. Potiti.
XIIII. NT. s. Felici nolani.
XV. NT. s. Elpidii epi.
XVI. NT. s. Galatiani.
XVII. NT. s. Antoni (3) mon.
XVIII. NT. s. Athanasii epi.
XVIIII. NT. s. Pauli heremite.
XX. s. Eufim. Sevastiani.
XXI. NT. s. Agne.
XXII. NT. Anastasii et Vin.
XXIII. s. Agathangelu. (4)
XXIIII. NT. s. Philoni.
XXV. DEP. s. Gregorii theo.
XXVI. s. Xenofon mon.
XXVII. NT. s. Iohannis Chr.
XXVIII. s. Efrem.
XXVIIII. NT. s. Ignati.
XXX. DEP. s. Peregrini.
XXXI. PAS. s. Kiri (5) et Iohis.

M. februarius D. XXVIII.

I. NT. s. Trifonis.
II. Purif. SCE Marie. Sumeo. (6)
III. NT. s. Blassi.
IIII. NT. s. Claudii mon.
V. P. (7) s. Agathe.
VI. NT. s. Fausta.
VII. P. s. Saturnini. (8)
VIII. DP. Victoris epi.
VIIII. PS. Nicifori.
X. NT. Scolastice.
XI. NT. s. Castrensis.
XII. D. quo electus est s. Petrus pap. (9)
XIII. NT. s. Timothei patr.
XIIII. NT. s. Balentini.

(1) Mazochius heic et saepe alibi nonnisi *N* ponit, quia compendium graphicum marmoris non satis observavit, quod plane significat *NT*. — A. M.

(2) Ita est in utraque tabula e marmore expressa, nempe *Marciniani et*. At Mazochius (quod mirum in tanto viro) legit *Marcinianie et*; deque hac sua imaginaria *Marciniania* in adnotationibus diu nequicquam laborat ac fabulatur senex optimus et doctissimus. — A. M.

(3) En rursus Mazochii sphalma qui legit *Antonini* pro *Antoni*, quae postrema veraque lectio in utraque tabula, seu marmoris imagine, apparet. Frustra igitur Mazochius exempla congerit ut demonstret *Antoninos* non semel fuisse dictos qui erant *Antonii*. — A. M.

(4) Terminationem hanc genitivi *u* pro *i* graecam esse, cuilibet graece gnaro patet. Eam autem in graeca urbe Neapoli vulgo usurpatam, satis demonstrat hoc kalendarium, ut iam observavit Mazochius T. III. p. 747.

(5) Mazochius ait sculptum in margine *Firi*, nempe *F* pro *K*. Equidem vix fidem adhibeo, neque dubitavi scribere *Kiri*. — A. M.

(6) Nempe *Simeonis*, cuius festum hoc die occurrit in martyrologiis. — Mazoch.

(7) Scilicet *passio*. — A. M.

(8) Lap. *Saturnni*. — A. M.

(9) Est festum cathedrae. — Maz.

XV. NT. s. Pantaleonis.
XVI. NT. s. Iulianes.
XVII. DP. Pauli epi iunioris.
XVIII. NT. s. Pimeni. (1)
XVIIII. DP. Quodvultdei epi.
XX. s. Cindinu.
XXI. DEP. Ursi epi nri.
XXII. NT. s. Thecle.
XXIII. P. s. Policarpi epi.
XXIIII. Inventio capitis s. Io. Ba.
XXV. s. Theodosii epi.
XXVI. NT. s. Porfirii.
XXVII. NT. s. Hierontii.
XXVIII. NT. s.Marcelli epi de Suria.

M. martius D. XXXI.

I. NT. s. Sofronii mon.
II. NT. s. Adriani et Natalee. (2)
III. DP. s. Pauli epi nri maioris.
IIII. NT. s. Marci abb.
V. NT. s. Ierasimi.
VI. P. s. Basili epi Cerson.
VII. NT. Arcadi epi.
VIII.
VIIII. PA. s. quadraginta.
X. NT. s. Poplii epi mar.
XI. NT. s. Pioni mar.
XII. DE. s. Gregorii pape.
XIII. P. s. Cristine.
XIIII.
XV. NT. s. Nicodemu.
XVI. NT. s. Montani mar.
XVII. Ponisimi epi.
XVIII. NT. s. Curilli epi Hieru.
XVIIII. NT. s. Crisanthi et Darie.
XX. DE. s. Calvi epi nri.
XXI. DP. s. Benedicti ab.
XXII. NT. s. Thome pat. (3)
XXIII. P. s. Castuli mr.
XXIIII. NT. s. octo. (4)
XXV. Annuntiatio Dni Ihu.
XXVI. NT. s. Sabini.
XXVII. P. s. Isacii.
XXVIII. DP. Etuchii (5) epi.
XXVIIII. DP. Reducis epi.
XXX. NT. s. Menandri.
XXXI. NT. s. Ilucerii. mar. (6)

M. aprilis D. XXX.

I. P. s. Callinici mar.
II. NT. s. Policarpi.
III. DP. s. Iohannis epi nri.
IIII. P. s. Theodulu mar.
V. P. s. Thermi mar.
VI. NT. s. Eutichii patr.
VII. P. s. Rufini mar.
VIII. DP. Celestini pp. Rom.

(1) Lap. *Pimetni*. — Maz.

(2) *S. Natalia* uxor s. Adriani. — Maz.

(3) *Patriarchae*. — Maz.

(4) Sunt illi celeberrimi octo, quorum Eusebius hist. mart. Palaest. tum nomina tum genus martyrii scribit. — Maz.

(5) Lege *Eutychii* vel *Hesychii*. — Maz.

(6) *Mar.* est in marmore, sed omittit mendose Mazochius p. 135. Recte autem ibid. Mazochius explicat *Glycerii*, ut die V. mart. *Gerasimi*. — A. M.

VIIII. DP. Mariae aeguptiae. (1)
X. P. s. Terentini et Africani.
XI. DP. Stephani epi. nri.
XII. P. s. Gerontii mar.
XIII. Translatio beati Ianua.
XIIII. NT. s. Tiburtii et Valeriani.
XV. P. s. Theodori mar.
XVI. P. s. Leonidi mar.
XVII. NT. s. Agapiti pp. Rom.
XVIII. NT. s. Eleutherii.
XVIIII. NT. s. Philippi epi mar.
XX. NT. s. Papnutii mon.
XXI. NT. s. Maximi epi con.
XXII. P. s. Gai pp. Romis. (2)
XXIII. NT. s. Georgii mar.
XXIIII. P. s. Innocentii pp. R.
XXV. P. s. Marci evan.
XXVI. P. s. Basilei epi.
XXVII. P. s. Irini (3) mar.
XXVIII. NT. s. Vitalis.
XXVIIII. DP. s. Severi epi nri.
XXX. DP. Pomponii epi nri.

M. maius D. XXXI.

I. NT. s. Iacobi et Philippi.
II. NT. s. Athanasii patri.
III. Inventio s. crucis.
IIII. P. s. Afrodisii et cgregatio eius.
V. NT. s. Ananie apli.
VI. NT. s. Mathei apli.
VII. NT. s. Samuhelis prophete.
VIII. Appar. s. Angeli. prop. (4)
VIIII. NT. s. Cristofori et Esaie.
X. DEP. Eustathi epi nri.
XI. NT. s. Ilarionis mon.
XII. NT. s. Epiphanii epi.
XIII. NT. s. Polibii epi.
XIIII. NT. s. Bonifatii mar.
XV. NT. s. Zachrie (5) prophe.
XVI. NT. s. Restitute.
XVII. NT. s. Marci evng. (6)
XVIII. NT. s. Epafroditi epi.
XVIIII. P. s. Patricii mar.
XX. P. s. Thallalei mar.
XXI. Memoria Constantini imp.
XXII. P. s. Basilisci.
XXIII. DEP. s. Ephebi epi.
XXIIII. N. s. Sumeoni.
XXV. NT. Iacobi apli.
XXVI. P. Iude apli.
XXVII. P. s. Anastasie.
XXVIII. PA. s. Criscentii mar.
XXVIIII. P. s. Theodosie mar.
XXX. NT. s. Isaaciu mon.
XXXI. P. s. Cristine mar.

(1) Sic in palimpsestis legitur *Summachus* pro *Symmachus*. — A. M.

(2) Ita lap., ut infra *Critis*; scilicet ex graeca pronunciatione Ῥώμης et Κρήτης. — A. M.

(3) Ita est in lap. — A. M.

(4) Non explicuit hoc compendium Mazochius; neque ego hinc rem illam ad Garganum gestam extundo. — A. M.

(5) Ita lap. Sed tamen infra *Zacharie*.—A.M.

(6) Ita heic lapis. At XXV. april. *evan*.—A.M.

M. iunius D. XXX.

I. P. S. Iustini phil.
II. P. S. Erasmi mar. et Petri.
II. P. S. Lucianu.
IIII. NT. S. Mitrophani epi.
V. P. S. Zinaida.
VI. NT. S. Anthimi epi.
VII. NT. S. Curilli (1) epi.
VIII. NT. S. Alexandri epi.
VIIII. P. S. Nicasii.
X. NT. S. Barnabe apli.
XI. DP. Maximi et Antonini.
XII. P. S. Zinoni.
XIII. P. S. Acilina. (2)
XIIII. DEP. Fortunati epi nri.
XV. DP. Maronis epi nri et S. Viti.
XVI. P. S. Athinogeni.
XVII. M. S. Nicandri.
XVIII. NT. S. Marci et Marcellia.
XVIIII. P. S. Gervasii et Prota.
XX. P. S. Sincriti mar.
XXI. P. S. Rufi mar.
XXII. DP. S. Paulini epi.
XXIII. P. S. Aristoclei.
XXIIII. NT. S. Iohannis Bap.
XXV. P. S. Febronie.
XXVI. P. S. Iohis et Pauli.
XXVII. P. S. Irini. (3)
XXVIII. NT. S. Leonis pp.
XXVIIII. NT. S. Petri apli.
XXX. NT. S. Pauli apli. (4)

M. iulius D. XXXI.

I. NT. S. Sumonis et Iude ap.
II. NT. Processi et Marcuni.
III. PM. S. Thomem (5) pos.
IIII. NT. S. Donati epi.
V. S. Archageli mic.
VI. S. Pollicarpus.
VII. S. Curillu epi alex.
VIII. S. Pancrati epi.
VIIII. PM. S. Rufine et Sec.
X. NT. Imsoni et Mmuri.
XI. NT. SCE Eufimie.
XII. NT. Gaudiosi et reli.
XIII. NT. SCE. Miroppis.
XIIII. NT. SCI. Theodori.
XV. NT. Curici et Ilitte
XVI. SCI. Antiochi.
XVII. NT. SCI. Spermti.
XVIII. NT. S. Marcelli.
XVIIII. NT. S. Maurici.
XX. NT. SCI Felicis nol.
XXI. S. Simeon salu.
XXII. S. Agapii mar.
XXIII. NT. SCI Apollenarii.
XXIIII. NT. S. Cristopho.

(1) Ita lapis. Ergo heic mendose Mazochius *Curillu*. — A. M.

(2) Idest *Aquilina*. — Maz.

(3) Die XXVII. april. additur *mar*. Porro et ibi non *Iriuu*, ut Mazoch., sed *Irini* habet lapis. Intellige autem *Irenaei*. — A. M.

(4) Posthinc nos destituit Mazochii commentarius, qui posteriores sex menses inexplicatos heu dimisit.

(5) Ita lapis. — A. M.

XXV. NT. s. Euprax. et Anne. (1)
XXVI. DEP. Leontii epi.
XXVII. NT. s. Pantaleon.
XXVIII. NT. s. Nazari.
XXVIIII. s. Felicis et Sim.
XXX. NT. s. Abdon et Senne.
XXXI. NT. Germani episc.

M. augustu (sic) D. XXXI.

I. PAS. Maccab. et sce. Eeli.
II. NT. s. Stephani epi.
III. DEP. Aspren. epi.
IIII. s. Patrisunodi in Ephesu.
V. PAS. s. Eusignii.
VI. Transfig. Dn. nri IH. XP.
VII. DEP. s. Dometi. confes.
VIII. PAS. s. Donati et Curiaci.
VIIII. NT. s. Constantini pat.
X. N. PAS. SCI. Laurenti.
XI. NT. SCI. Tiburtii.
XII. NAT. s. Eupli mar.
XIII. NAT. PAS. SCI. Uppoliti (sic).
XIIII. NT. SCI. Eusebii conf.
XV. Adsumptio s. Marie.
XVI. DEP. Cosme epi.
XVII. NT. s. septe de Ephesu.
XVIII. SCI. Agapiti.
XVIIII. s. Andreas milex (sic).
XX. NT. s. Taddei apos.
XXI. DEP. s. Chrusanti.
XXII. NT. PAS. SCE. Thecle.
XXIII. DEP. s. Pauli epi.
XXIIII. NT. Titu epi Critis.
XXV. NT. PAS. s. Barthol. ap.
XXVI. PAS. s. Adriani et Natal.
XXVII. NT. SCI. Rufi mar.
XXVIII. DEP. s. Augustini.
XXVIIII. PAS. s. Ioh. Bap.
XXX. PAS. s. Felicis epi.
XXXI. NT. Alexandri.

M. september D. XXX.

I. NT. s. Prisci et s. Adiutori.
II. PAS. s. Mama.
II. NT. s. Vitaliani.
IIII. P. s. Alexandri.
V. PAS. s. Thuthail provi.
VI. P. SCE. Cristine.
VII. P. Festi et Desiderii.
VIII. Nativitas s. Marie +
VIIII. s. Ioachi et Anne.
X. PAS. s. Simonis apos.
XI. NT. Proti et Iacinthi.
XII. P. Autonomu epm.
XIII. NT. SCI. Niceta.
XIIII. P. s. Cipr. et exal. SCE crucis.
XV.
XVI. NT. SCE Eufimie.
XVII. NT. s. Simoni ser. Dni.
XVIII. P. Thome apos.
XVIIII. NT. s. Ianuarii.
XX. P. s. Eustathii. Plac. voca.

(1) Lapis *eanne*.

XXI· p· Isaac· epi· Cupru·
XXII· p· s. Foca et Prisci·
XXIII· c· s. Ioh· Bap· et s· Sossi·
XXIIII· Pas· s· Thecle·
XXV· Pas· s· Romani·
XXVI· Adsumpt· s· Ioh· eva·
XXVII· Pas· s· Cosm· Damia·
XXVIII· Pa· s· Ripsimi· Gaini·
XXVIIII· Ded· s· Archa· Mici·
XXX· s· Ieron· et s· Gregor· epi· de Armeni·

M· octuber· d· XXXI·

I· dep· Adeodati epi· et s· Aretha.
II· nt· s· Dionusii epi·
III· nt· s· Dometi· et s· Dionusii epi·
IIII· p· s· Theotegnus·
V· nt· s· Pelagia·
VI· nt· s· Renati· in Surr·
VII· nt· s· Marcelli et s· Sergii·
VIII· p· s· Arthemona et Bach·
VIIII· nt· Abrae patriarche·
X· p· s· Eulampii et Eulampia·
XI· nt· sce Zinai·
XII· p· s· Florentii·
XIII· p· s· Pauli. et Carpi·
XIIII· p· Gervasi et Protasi Fortunate.
XV· p· s· Savini·
XVI· p· s· Longini·
XVII· p· s· Ignati· epi·
XVIII· nt· s· Luca ev· et s· Eutice et
XVIIII· Acutii
XX· nt· s· Cornelii·
XXI· nt· s· Hilariu·
XXII· p· s· Cosme et Damia·
XXIII· Memorie s· Zacharie·
XXIIII· p· s· Aretha·
XXV· p· s· Grisanti et Daria·
XXVI· nt· s· Dimitri·
XXVII· dep· Gaudiosi epi·
XXVIII· p· s· Diomidii·
XXVIIII· nt· s· Barnaba. apo·
XXX· nt· s· Max· et s· Marcia·
XXXI· nt· s· mar· Eraclii Epimachi·

M· nobemb· d· XXX·

I· nt· s· Cesarii·
II· p· s· Acindinu· Pigasium·
III· nt· s· Ambrosii·
IIII· p· s· Theodoti·
V· nt· s· Methodii·
VI· p. s· Pauli epi const·
VII· p· s· triginta tres·
VIII· P· s· Coronati·
VIIII· nt· s· Agrippini·
X· nt· s· Theodosii· imper·
XI· nt· s· Menne et Martini·
XII· p· s· Arsacii· Victoris·
XIII· dep· s· Iohan· Chris·.
XIIII· nt· s· Philippi apos·
XV s· Iacobi· ap· et Samo·
XVI· s· Mathei· evan·
XVII· dep· Gregorii thaumr·
XVIII· Natale s· Calvi ep·
XVIIII· nt· s· Philothei·
XX· P· s· Dasii et Procli·

XXI· DEP· S· Macarii·
XXII. NT· S· Cecilie·
XXIII· NT· S· Clementis·
XXIIII· NT· S· Chrisogoni·
XXV·P· S· Petri· pap· de Alexa·
XXVI· NT· S· Sila apos·
XXVII· P· S· Iacobi· de Persi·
XXVIII· NT· Elissei prophe·
XXVIIII· NT· S· Saturnini·
XXX· NT· S· Andree apos·

M· december D· XXXI·

I· Dedic· basil· Stephan.
II· P· S· Gregorii epi·
III· P· Gregorii· de Arme·
IIII· NT· S· Barbare·
V· DEP· S· Sabe·
VI· NT· S· Nicolai·
VII· DEP· Ambrosii epi·
VIII· S· Marturii·
VIIII· Cceptio·S· Anne (1) Marie vir·
X· NT·S· Eulalie· et S· Eustrati·
XI· P· S· Terentii·
XII· NT. S· Daniel stulita·
XIII·NT·P·S·Eustrati et Lucia·
XIIII· NT· S· Spiridoni epi·
XV· P· S· Eleutherii epi·
XVI· P· S· Patermuthii·
XVII· S. tres pueris· et (2) Daniel·
XVIII· P· S· Ignati et Modesti·
XVIIII· P· S· Probi· et Iliu·
XX· P· S· Ignati· de Suria·
XXI· NT· S· Thome apos·
XXII· NT· S· Efrem et Abramiu·
XXIII· P. S· dece (3) Critis· Icon·
XXIIII P· S· Scino· Eususio Aga·
XXV· NT· Dni· nri· Ihu· XPI·
XXVI· NT· S· Stephani·
XXVII· NT· S· Ioh· evang·
XXVIII· P· Innocentoru· (4)
XXVIIII· NT· S· Iacobi apos·
XXX· NT· S· Antoni epi·
XXXI· NT· S· Silvestri· pap·

(1) Immo valde arbitror in lapide esse *sancte*; nam lectio ambigua. Certe ego in antiquo kalendario cod. vat. 5644. lego: *VI. idus decembr. conceptus s. Mariae.* — A. M.

(2) Lapis *e* pro *et*, ob sequentem similis soni *d.* — A. M.

(3) Ita lapis. — A. M.

(4) Ita lapis. Nunc siquis puer in ludo grammaticali sic scriberet, sexcentas plagas ab Orbilio magistro referret. — A. M.

(*) Quaeret haud immerito quispiam, cur Marinius neapolitanum kalendarium saeculi IX. posuerit; alia fortasse antiquiora v. gr. albanium a Morcellio editum, et vaticana aliquot, praetermiserit. Num iccirco id egit, quia neapolitanum in marmore scriptum est, cetera in membranis? Atqui depositio quoque episcoporum et martyrum a Marinio supra scripta, atque aliae complures marinianae collectionis inscriptiones tum prosaicae tum metricae, nonnisi in codicibus extant, neque in lapidibus umquam exaratae fuerunt. — A. M.

I

Kalendarii gothici fragmentum ex antiquissimo palimpsesto ambrosianae bibliothecae Mediolani (1)

* * * * * *

𐌺𐌲 𐌸𐌹𐌶𐌴 𐌰𐌽𐌰 𐌲𐌿𐍄𐌸𐌹𐌿𐌳𐌰𐌹 𐌼𐌰𐌳𐌰𐌲𐍂𐌹𐌶𐌴 𐌼𐌰𐍂𐍅𐍄𐍂𐌴 (2) 𐌾𐌰𐌷 𐍆𐍂𐌹𐌸𐌰𐍂𐌴𐌹𐌺𐌴𐌹𐌺𐌴𐌹𐍃 (3).	XXIII. Τῶν *apud gothicam gentem excruciatorum martyrum et Fritharici.*
𐌺𐌳	XXIV.
𐌺𐌴	XXV.
𐌺𐌵	XXVI.
𐌺𐌶	XXVII.
𐌺𐌷	XXVIII.
𐌺𐌸 𐌲𐌰𐌼𐌹𐌽𐌸𐌹 𐌼𐌰𐍂𐍅𐍄𐍂𐌴 𐌸𐌹-𐌶𐌴 𐌱𐌹 𐍅𐌴𐍂𐌴𐌺𐌰𐌽 𐍀𐌰𐍀𐌰𐌽 𐌾𐌰𐌷 𐌱𐌰𐍄𐍅𐌹𐌽 𐌱𐌹𐌻𐌰𐌹𐍆 𐌰𐌹𐌺-𐌺𐌻𐌴𐍃𐌾𐍉𐌽𐍃 𐍆𐌿𐌻𐌻𐌰𐌹𐌶𐍉𐍃 𐌰𐌽𐌰 𐌲𐌿𐍄𐌸𐌹𐌿𐌳𐌰𐌹 𐌲𐌰𐌱-𐍂𐌰𐌽𐌽𐌹𐌳𐌰𐌹 (4).	XXIX. *Commemoratio martyrum, qui cum Vereca presbytero et Batuse ministro ecclesiae catholicae apud gothicam gentem exusti fuerunt*(5).
𐌻	XXX.

(1) Recitatis iis, quae Marinius antiquissima iudicavit, kalendariis, male credo mererer de hoc opere, si pretiosissimum gothicae ecclesiae kalendarium, seu potius eius fragmentum, quod ego Mediolani anno MDCCCXIX, cum aliis eius linguae speciminibus (socio operis cl. Castillionaeo) edidi, praetermitterem; quod monumentum aetate quidem uni kalendario Dionysii philocali vix cedit, raritate autem et litteraria curiositate ne huic quidem. Sane fieri potest ut id gothicum kalendarium ipsa Ulphilae aetate, idest Valente imperante sit confectum; sed certe ante regni gothici in Italia occasum, idest ante annum DLIII, qui fuit eius regni extremus, conscriptum fuisse necesse est: neque enim post id tempus gothicus sermo apud nos vixit. Porro alibi (praef. ad specimen Ulphilae p. IV) dixi scripta omnia gothica hactenus nota italicam habere originem. Et quidem illum etiam guelpherbytanum codicem, qui gothica aliquot s. Pauli fragmenta obtulit, ii qui nuper eum inspexere, Bobii scriptum deprehenderunt; in qua italica urbe ambrosianos codices, qui longe uberiores Ulphilae partes mihi exhibuerunt, scriptos fuisse iampridem demonstravi. — A. M.

(2) Ita bis in hoc kalendario cum metathesi, pro 𐌼𐌰𐍂𐍄𐍅𐍂𐌴. — A. M.

(3) Ita codex; verumtamen fortasse pro 𐍆𐍂𐌹𐌸𐌰𐍂𐌴𐌹𐌺𐌴𐌹𐍃. Huius vero hominis nullam notitiam invenimus. — A. M.

(4) Ita codex terminatione casus primi, quum utendum videatur terminatione secundi. — A. M.

(5) Sermo est de illa insigni multorum in Gothia Christianorum ad Danubium nece sub Vinguricho seu Athanarico et Fridigerno principibus gothis saeculo Christi quarto, quam caedem vetera kalendaria et historici passim recitant. Et quidem etiam graeca menaea in ambrosianis codicibus B. 193, et Q. 40. part. sup. commemorant diserte principes martyrii presbyteros Verecam et Batusem. Martyres autem partim in sacra aede partim in tabernaculis subiecto igne cremati traduntur. Porro retinebant eo tempore christiani Gothi dogma catholicum, teste certissimo Augustino de C. D. XVIII. 52, qui de hoc in Gothia martyrio loquens ait, *cum ibi non essent nisi catholici*; cui sententiae suffragatur Orosius VII. 32. Quare non videtur audiendus Cassiodorius hist. VIII. 13, qui

	° ° ° 𐍆𐍂𐌿𐌼𐌰 𐌾𐌹𐌿𐌻𐌴𐌹𐍃 ·𐌻·	. . . . *Initium iulii* ·XXX·
𐌰̅		I.
𐌱̅		II.
𐌲̅	𐌺𐌿𐍃𐍄𐌰𐌽𐍄𐌴𐌹𐌽𐌿𐍃 𐌸𐌹𐌿𐌳𐌰𐌽𐌹𐍃.	III. *Constantini regis.*
𐌳̅		IV.
𐌴̅		V.
𐌵̅	𐌳𐌰𐌿𐍂𐌹𐌸𐌰𐌹𐌿𐍃 𐌰𐌹𐍀𐌹𐍃𐌺𐌰𐌿𐍀𐌿𐍃 (1).	VI. *Dorothei episcopi* (3).
𐌶̅		VII.
𐌷̅		VIII.
𐌸̅		IX.
𐌹̅		X.
𐌹̅𐌰̅		XI.
𐌹̅𐌱̅		XII.
𐌹̅𐌲̅		XIII.
𐌹̅𐌳̅		XIV.
𐌹̅𐌴̅	𐍆𐌹𐌻𐌹𐍀𐍀𐌰𐌿𐍃 𐌰𐍀𐌰𐌿𐍃𐍄𐌰𐌿𐌻𐌰𐌿𐍃 𐌹̈𐌽 𐌾𐌰𐌹𐍂𐌿𐍀𐌿𐌻𐌰𐌹.	XV. *Philippi apostoli Hierapoli.*
𐌹̅𐌵̅		XVI.
𐌹̅𐌶̅		XVII.
𐌹̅𐌷̅		XVIII.
𐌹̅𐌸̅	𐌸𐌹𐌶𐌴 (2) 𐌰𐌻𐌸𐌾𐌹𐌽𐍉𐌹𐌽𐌴 𐌱𐌰𐌹𐍂𐌰𐌿𐌾𐌰𐌹 ·𐌼· 𐍃𐌰𐌼𐌰𐌽𐌰.	XIX. Τῶν *venerabilium monialium Beroeae ·XL· simul* (4).

hos martyres arianos existimat. De hoc famigerato martyrio legatur etiam ad diem XXVI martii menologium basil.; praesertimque ad eamdem diem et ad XII aprilis Bollandiani, qui res gothicae ecclesiae copiose illustrant. — A. M.

(1) Cod. 𐌰𐌹𐍀𐌹𐍃𐌺𐍃. Legimus autem 𐌰𐌹𐍀𐌹𐍃𐌺𐌰𐌿𐍀𐌿𐍃 pro 𐌰𐌹𐍀𐌹𐍃𐌺𐌰𐌿𐍀𐌰𐌿𐍃. Sic enim legendum esse demonstrabant Gothorum alia exempla in exteris praesertim nominibus. — A. M.

(2) Ita cod. 𐌸𐌹𐌶𐌴 terminatione masculina pro feminina, cuiusmodi exempla in germanica etiam lingua non desunt. — A. M.

(3) Doritheus, seu Dorotheus, Tyri episcopus, eruditione et scriptis clarissimus, persecutionem vitans Odyssopolim Thraciae seu Moesiae confugit, ibique imperante Iuliano illustri morte occubuit. De hoc Dorotheo (praeter menologium basil. ad IX. octobris) legendi sunt Bollandiani ad diem iunii quintam, qui eumdem et Odyssopoli sepultum et praecipue cultum existimant, quod nunc moesogothicum kalendarium confirmare videtur. Consulantur etiam figuratae Moschorum ephemerides apud Bollandianos tom. I. mensis maii. Nihil autem moramur Dorotheum quemdam Arianorum praesulem, Selinae successori Ulphilae coaetaneum, qui occurrit apud Sozomenum VII. 17. — A. M.

(4) Martyres moniales XL in urbe Macedoniae, seu potius Thraciae, Beroea commemorant menologium basil. et Bollandiani ad diem I. septembris. — A. M.

K̄	XX.
K̄λ	XXI.
K̄Ƃ	XXII.
K̄Γ	XXIII.
K̄d	XXIV.
K̄Є	XXV.
K̄u	XXVI.
K̄Z	XXVII.
K̄h	XXVIII.
K̄φ	XXIX.
λ̄. λNdλKiíns λπλnsτλnλns.	XXX. *Andreae apostoli* (1).

1

Ex litaniis anglo-saxonicis fragmentum pervetus. (2)

Sc̄e Eadmunde ·II·	or̄.	Sce Byrine	or.
Sce Eadwarde	or.	Sce Botulfe ·II·	or.
Sce Aethelbyrhte	or.	Sce Hiurmine ·II·	or.
Sce Albane	or.	Sce Guthlace	or.
Sce Kynelme	or.	Sce Dunstane	or.
Sce Cuthberhte	or.	Sce Eorconwolde	or.

(1) Postremo loco notandum est, nihil esse in hoc kalendarii fragmento, quod iure aliquo ad Gothos non pertineat. Nam iunio quidem mense martyres diserte gothi scribuntur: julio autem Constantiuns rex, Gothis foedere olim iunctus (ut tradit Iornandes cap. XXI) et venerandus; tum beroeenses moniales et Doritheus in Gothorum prope patria gloriose extincti sunt. Denique Philippum et Andream Scytharum (quo nomine intelliguntur etiam Gothi) fuisse apostolos nemo ignorat; immo Andream nominatim Moschi, Gothorum finitimi, suae fidei auctorem aiunt. Atque haec licet ita se habeant, nihilominus pronum creditu est Gothos, dum adhuc in Moesia versarentur, ut sacra biblia sic etiam sua kalendaria e graecis plerumque fontibus derivavisse. Denique gothicum hoc kalendarium nullatenus simile est latini kalendarii, vulgariter gothici, quod et iamdiu impressum est cum eius ritus breviario, et in Hispaniae angulo adhuc viget. — A. M.

(2) Litanias sanctorum nullas posuit in sua coll. ms. Marinius; quamquam hac pari iure utuntur quo kalendaria. Mihi vero post gothicum kalendarium, litaniarum quoque specimen evulgare placuit, et quidem fragmentum earum anglo-saxonicum, omissis latinis sanctis. (In his litaniis ultimus apostolorum ponitur s. Martialis, lemovicensis scilicet episcopus, quem eo honore tituloque apud Gallos etiam mactatum scimus. Legesis Bollandianos iun. T. V. die XXX.) Iam horum divorum divarumque pleraque nomina apud nos ignota videntur; nullaque ex his occurrunt in anglicanis carolinisque litaniis a Mabillonio vulgatis analect. T. II. Extant autem nostrae litaniae in codice insigni saeculi X vel XI. bonis litteris scripto, qui olim pertinuit ad coenobium s. Edmundi in agro suffolciensi, nunc vero servatur in vaticana bibliotheca inter sveeae reginae codices. Huius fragmenti litteras tres anglo-saxonicas, nempe duas homophonas, quae significant *th*, et tertiam quae significat *w*, ad hodiernas Anglorum formas propter hexoticorum typorum inopiam transtuli. — A. M.

Sce Athelwolde	or.	Sca Aetheldrytha	or.
Sce Oswolde	or.	Sca Wihtburh	or.
Sce Swithune	or.	Sca Sexburh	or.
Sce Iudoce	or.	Sca Eormenhyld	or.
Sce Grimbalde	or.	Sca Eadburh	or.
Sce Machu	or.	Sca Aethelburh	or.
Sce Hyue	or.	Sca Aelfgyfu	or.
Sca Brigida	or.	Sca Toua	or.
Sca Helena	or.	Sca Mildrytha	or.

1

Vesunae Petrocoriorum ingredienti basilicam s. Stephani a dextris vetustum saxum.

Hoc· est· pascha· sine· termino· et· num · · o· Cum· finierit· a. capite· reincipe·
Marcius· XXIIII. | Ap· XII· | Ap· IIII· | Ap. XXIIII· | ... IIII·
Mr. XXXI· | Ap. XX· | Ap· V· | Mr· XXVIII· | Ap· XVI·
Ap· VIII· | Mr· XXIIII· | Ap· XIII· | Ap. IIII. Ap· XXIIII·
Ap· VIIII· | Ap· ·· R·XX· | Ap· V· | Mr·XXVIII· | Ap· XVII·
Ap· I· | Ap· XXI· | Ap. XIII· | Mr· XXVIIII· Ap· XVII·
Ap· VIIII· | Mr· XXV· | Ap· XIIII· | Ap· V· | Mr·XXVIII·
Ap· X· | Ap· II· | Ap· XXI· | Ap· VI· Marci ··· XXVIIII·
Ap. XVIII· | Ap· VIIII· | Mr. XXV· | Ap· XIIII· | Ap· VI·
Ap· XXV· | Ap· X· | Ap· II· | Ap· XXII· | Ap· VI·
Mr· XXVIIII· (sic) | Ap· XVIII· | Ap· IIII· | Mr· XXV·
Ap· XIIII· | Mr· XXX· | Ap· XVIIII· | Ap· X· | Mr· XXVI·
Ap· XV· | Ap· VII· | Mr· XXVIIII· | Ap· XI· | Ap· III·
Ap· XXIII· Ap· XIIII· | Mr· XXX· | Ap· XVIIII· | Ap· XI·
Mr· XXVI· | Ap· XV· | Ap. VII· | Mr· XXV· | Ap· XI·
Ap· III· | Ap· XXIII· | Ap· VIII· | Mr· XXX· | Ap. XVIIII·
Ap· IIII· | Mr· XXVII· | Ap· XV· | Mr· XXXI· | Ap· XX·
Ap· XII· | Ap· III· | Ap· XVI· | Ap· VIII·
| Mr· XXXI· | Ap· XVIIII· | Ap· IIII· |
M· XXVII· Ap· XVI· | Mr· XXX· |
Ap· XX· (1)

(1) Reliqua, quae olim sequebantur, ne apparent quidem. Hoc paschale vetustum esse ostendit littera proxima bonae, qualis erat adhuc ab Honorii augusti saeculo ad Iustiniani imperium. Incipit hoc paschale anno XV. vel DXLVII. Legit cum P. Pithoeo amico Scaliger. Haec Gruterus p. 1161. 5. Confer Blanchinii opuscula T.II. p. 54. 55.—Mr.

1

Romae in bibliotheca vaticana inscriptio sellae marmoreae cui insidet s. Hippolytus episcopus et martyr (1).

* * *

. . . . . . (2) ΟΥΣ

. . . . ΝΙΑΣ

. . . . ΑΛΜΟΥΣ

ΓΑΣΤΡΙΜΥΘΟΝ

ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΙΩ ΑΝΗΝ (sic)

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟ ΚΑΛΥΨΕΩΣ

ΠΕΡΙ ΧΑΡΙΣΜΑΤΩΝ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

ΧΡΟΝΙΚΩΝ

ΠΡΟΣ ΕΛΛΗΝΑΣ

ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΠΑΤΩΝΑ (sic)

ΕΤΟΥC Α. ΒΑCΙΛΕΙΑC ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟC
ΕΓΕΝΕΤΟ Η. ΔΙ. ΤΟΥ ΠΑCΧΑ ΕΙΔΟΙC ΑΠΡΕΙΛΙΑΙC
CΑΒΒΑΤΩ ΕΜΒΟΛΙΜΟΥ ΜΗΝΟC ΓΕΝΟΜΕΝΟΥ. ΕCΤΑΙ
ΤΟΙC ΕΞΗC ΕΤΕCΙΝ ΚΑΘΩC ΥΠΟΤΕΤΑΚΤΑΙ ΕΝ ΤΩ
ΠΙΝΑΚΙ. ΕΓΕΝΕΤΟ ΔΕ ΕΝ ΤΟΙC ΠΑΡΩΚΗΚΟCΙΝ ΚΑ-
ΘΩC CECΗΜΕΙΩΤΑΙ. ΑΠΟΝΗCΤΙΖΕCΘΑΙ ΔΕ
ΔΕΙ ΟΥ ΑΝ ΕΝΠΕCΗ ΚΥΡΙΑΚΗ. (3)

ΕΙΔΟΙΣ ΕΜ. ΑΠΡΕΙ Ζ		ϛ ΕΣΔΡΑ ΚΑΤΑ ΔΑΝΙ	Ε	Δ	ΓΒΑ
ΠΡΟ Δ ΝΩ ΑΠΡΕΙ Δ	ΓΕΝΕΣΙΣ ΧΣ Γ	ΗΛ ΚΑΙ ΕΝ ΕΡΗΜΩ	Β	Α	ΖϛΕ
ΠΡΟ ΙΒ ΠΡΟ Α. ΚΑ ϛϛ ΑΠΡΕΙ Α	ΕΖΕΚΙΑΣ Ζ	ϛ ΙΗΟΥΣ		Ε	ΔΓΒ
ΕΜ. ΠΡΟ Ε. ΕΙ ΑΠΡΕΙ Ζ	ΙΩΣΕΙΑΣ ϛ		Ε	Δ	ΓΒΑ
ΠΡΟ Δ ΚΑ ΑΠΡΕΙ Δ	Γ		Β	Α	ΖϛΕ
ΠΡΟ ΙΕ. ΚΑ ΑΠΡΕΙ Α	Ζ ΕΖΕΚΙΑΣ ΚΑΤΑ ΔΑ. ΚΑΙ ΙΩΣΕΙΑΣ ϛ			Ε	ΔΓΒ

(1) S. Hippolyti statua delineata absque capite visitur in vaticano codice 3439. p. 124. b. qui fuit F. Ursini. Legesis praeterea bibl. gr. Fabr. Harl. T. VII. p. 183. sqq.; Asseman. catal. bibl. vat. praef. p. XXV. sqq.; De-Magistris act. mart. ost. p. 83. 4. 5. 174. 175. 184. 185. 217. 348. 355; Corsin. N. G. p. 19. 21. 73; Blanchin. hist. quadr. part. III. p. 600. 628; et not. ad Anast. T. II. p. 159. 160; et in vindiciis canon. scriptur. p. CCLXII. Mr. — Immo vero videsis praecipue quae collegit Fabricius in s. Hippolyti editione T. I. Effossa fuit statua ex agro verano prope urbem anno MDLI, auspiciis Marcelli card. Cervini, eamque Pius IV. P. M. in vaticana bibliotheca collocavit; cuius complures partes recenti artificio esse instauratas nemo inspiciens non agnoscit. Et quidem ursiniana delineatio, a Marinio citata, et a me nuper observata, vehementius adhuc demonstrat, quam statua nunc alitèr se habeat, in superioribus certe corporis partibus. Scriptura tamen nullam interpolationem passa est; quamquam in variis editionibus mendosa exhibetur. Immo vero Assemannus, quod Marinio non est animadversum, ordinem dominicalium laterculorum flagitiose perturbavit. — A. M.

(2) Catalogus hic est operum s. Hippolyti (cuiusmodi legitur tragoediarum iuxta statuam Euripidis, olim in suburbano Albaniorum, nunc ut audio Parisiis.) Initio tam parum scripturae deest, ut vel nullum opus desideretur, si certe catalogo titulus praefixus fuerat, vel unum alterumve opus absit; quandoquidem nonnisi spatium duorum versiculorum detritum est. Rursus in fine catalogi nihil deest; quia scriptura cessat in marmoris spatio puro. Primum autem imperfectum verbum legitur in editis ΙΟΥΣ (cui lectioni favet interpretatio *εἰς τοὺς πρωτοπλάστους*); mihi non apparebat nisi ΟΥΣ. Secundum in editis legitur ΝΙΑΣ; mihi vero videbatur ΜΑΣ. Tertium versiculum interpretantur *εἰς τοὺς ψαλμούς*. Cycli hippolytaci vaticani brevis declaratio extat in cod. vat. 6225, et in codd. ottob. 648. et 2267. — A. M.

(3) Sequitur methodus inveniendi paschatis. De chronico s. Hippolyti opere sic Hieronymus vir. ill.

Η ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΣ

ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣ ΣΕ ΒΗΡΕΙΝΑΝ

ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΧΡΟΝΩΝ

ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

ΚΑΤΑ ΕΝ ΤΩ ΠΙΝΑΚΙ

ΩΔΑΙ ΙΣ (sic) ΠΑΣΑΣ ΓΡΑ ΦΑΣ

ΠΕΡΙ ΘΥ ΚΑΙ ΣΑΡΚΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΠΕΡΙ ΤΑΓΑΘΟΥ ΚΑΙ

ΠΟΘΕΝ ΤΟ ΚΑΚΟΝ

ϛϛ ΝΩΝΑΙΣ ΕΜ ΑΠΡΕΙ	Ζ	ϛ	Ε	Δ ΙΗΣΟΥΣ	ΓΒΑ	
ΠΡΟ Η. ΚΑ ΑΠΡΕΙ	Δ	Γ	Β	Α ΚΑ. ΔΑ	ΖϛΕ	
ΕΙΔΟΙΣ ΕΜ. ΑΠΡΕΙ	Γ	Β	Α	Ζ	ϛΕΔ	
ΠΡΟ Δ. ΝΩ ΑΠΡΕΙ	Ζ	ϛ	Ε	Δ	ΓΒΑ	ΕΞΟΔΟΣ
ΠΡΟ ΙΒ ΠΡΟ ΙΑ. ΚΑ ΑΠΡΕΙ	Δ	Γ	Β	Α	ΖϛΕ	
ΠΡΟ Ε ΕΙ ΕΜ. ΑΠΡΕΙ	Γ	Β	Α	Ζ	ϛΕΔ	ΕΝ ΕΡΗΜΩ
ΠΡΟ Δ. ΚΑ ΑΠΡΕΙ	Ζ	ϛ	Ε	Δ	ΓΒΑ	
ΠΡΟ ΙΕ. ΚΑ ΑΠΡΕΙ	Δ	Γ	Β	Α	ΖϛΕ	
ϛϛ. ΝΩΝΑΙΣ ΕΜ. ΑΠΡΕΙ	Γ	ΕΞΟΔΟΣ ΚΑΤΑ ΔΑΝΙΗΛ Β	Α	Ζ	ϛΕΔ	ΕΣΔΡΑ
ΠΡΟ Η. ΚΑ ΑΠΡΕΙ	Ζ	ϛ ΠΑΘΟΣ ΧΙ	Ε	Δ	ΓΒΑ	

cap. LXI: *Hippolytus episcopus rationem paschae temporumque canones scripsit, usque ad primum annum Alexandri imperatoris, et sexdecim annorum circulum, quem Graeci ἑκκαιδεκαετηρίδα vocant, reperit; et Eusebio, qui super eodem pascha canonem, decem et novem annorum circulum, id est ἐννεακαιδεκαετηρίδα composuit, occasionem dedit.* — A. M.

1

ΕΤΕΙ Ā ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΚΑΙΣΑΡΟΣ

ΤΘ Ā ΑΡΧΗ

ΑΙ ΚΥΡΙΑΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ ΚΑΤΑ ΕΤΟΣ.
ΑΙ ΔΕ ΠΑΡΑΚΕΝΤΗΣΕΙΣ ΔΗΛΟΥΣΙ ΤΗΝ ΔΙΣΠΡΟΕΞ.

A	B
ΠΡΟ ΙΑ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΥ	ΠΡΟ ΙΖ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΥ
ΠΡΟ Η ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ	ΠΡΟ Ζ ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Ε ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ	ΠΡΟ Δ ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ ΙΕ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΥ	ΠΡΟ Γ ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Δ Ν. ΑΠΡ. ΚΥ	ΠΡΟ Γ ΝΩ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Η ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ	ΠΡΟ Ζ ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ	ΠΡΟ Ζ ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Δ ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ	ΠΡΟ Γ ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ ΙΔ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΥ	ΠΡΟ Γ ΚΑ. ΜΑΡ ΚΥ
ΠΡΟ Δ ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ	ΠΡΟ Α ΝΩ. ΑΠΡ* ΚΥ * *lege* ΜΑΙ.
ΠΡΟ Η ΚΑ. ΑΠΡ· ΚΥ	ΠΡΟ Ζ ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ ΙΗ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΥ	ΠΡΟ ΙΖ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΥ.
ΠΡΟ Η ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ	ΠΡΟ Α ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ ΙΑ ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ	ΠΡΟ Ι ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Δ ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ	ΠΡΟ Γ ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Δ ΝΩ. ΑΠΡ. ΚΥ	ΠΡΟ ϛ ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ

Γ

ΠΡΟ Ιϛ. ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΥ	ΠΡΟ ΙΒ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΥ
ΠΡΟ ϛ ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ	ΝΩ ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Ι ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ	ΠΡΟ ϛ ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Α ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ	ΠΡΟ Ιϛ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΥ
ΠΡΟ Α ΝΩ. ΑΠΡ. ΚΥ	ΚΑ ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ ΙΓ ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ	ΠΡΟ Θ* ΚΑ ΑΠΡ. ΚΥ * *lege* Ε.
ΠΡΟ ϛ ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ	ΠΡΟ Α ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Α ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ	ΠΡΟ Ε ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ

Δ

ΠΡΟ ΙΕ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΥ
ΠΡΟ Ε. ΕΙ ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Θ ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΕΙ ΑΠΡ. ΚΥ
ΝΩ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ ΙΒ ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Ε ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ ΙΑ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΥ
ΠΡΟ Η ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Ε ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΤΟ ΙΕ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΥ
ΠΡΟ Δ ΝΩ. ΑΠΡ. ΚΙ
ΠΡΟ Η ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΕΙ ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Δ ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ

ϛ

ΠΡΟ ΙΓ. ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΥ
ΠΡΟ Α ΝΩ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Ζ ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ ΙΖ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΥ
ΠΡΟ Α ΚΑ ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Ι ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Γ ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ ϛ ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Ιϛ ΚΑ. ΜΑΡ.* ΚΥ * *lege* ΜΑΙ
ΠΡΟ ϛ ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Ι ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Α ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Α Νω. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ ΙΓ ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Γ ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Α ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ

Ε

ΠΡΟ ΙΔ. ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΥ
ΠΡΟ Δ ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Η ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ ΙΗ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΥ
ΠΡΟ Η ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ ΙΑ ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Δ ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Δ ΝΩ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ ΙΖ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΥ
ΠΡΟ Ζ ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Δ ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Γ ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Γ ΝΩ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Ζ ΚΑ. ΑΠΡ· ΚΥ
ΠΡΟ Ζ ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Γ ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ

Ζ

ΠΡΟ ΙΒ. ΚΑ ΜΑΙ. ΚΥ
ΝΩ ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ ϛ. ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Ιϛ. ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΥ
ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Θ. ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Α. ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Ε. ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ ΙΕ. ΚΑ ΜΑΙ. ΚΥ
ΠΡΟ Ε. ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Θ. ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΕΙ ΑΠΡ. ΚΥ
ΝΩ ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ ΙΒ. ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΠΡΟ Ε. ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ
ΚΑ ΑΠΡ. ΚΥ

CAPUT II.

ARAE, TEMPLA, AEDES, FONTES, DONARIA, CETERA MONUMENTA SACRA, FACTA, DATA, DICATA, RESTITUTA, CONSUMMATA.

1

Romae in altari ecclesiae s. Petri.

Caelorum dominus, qui cum patre condidit orbem,
Disponit terras virgine natus homo.
Utque sacerdotum regumque est stirpe creatus,
Providus huic mundo curat utrumque geri.
Tradit oves fidei Petro pastore regendas,
Quas vice Hadriano crederet ille sua.
Quin et romanum largitur in urbe fideli
Pontificatum famuli, qui placuere sibi.
Quod Carolus mira praecellentissimus rex
Suscipiet dextra glorificante Petri.
Pro cuius vita triumphique haec munera regno
Obtulit antistes congrua rite sibi. (1)

2

Ibidem.

Vox arcana patris caeli quibus aequa potestas
Descendit terras luce replere sua.
Hanc Deus humanam sumens de virgine formam
Discipulos mundo praecipienda docet.

(1) Gruterus 1163. 8. ex cod. pal. (p. 29) quibus in membranis est *utquae* mendose, non *utque* ut emendavit Baronius T. XIII. p. 97. ex eoque Gruterus, itemque Fleetw. p. 317. et Bolland. propyl. p. 222. Sermo autem est de muneribus ad basilicam vaticanam a Carolo magno missis, perque PP. Hadrianum offerendis. Alia multa misit Carolus dona sub Leone III. Mr.—Pro *pontificatum*, uti reapse est in cod. pal., scribit emendandi causa *imperium* in octavo versu Papebrochius apud Bolland. loc. cit. Idem v. 9. scribit *mire* pro *mira*, additque *hic* ante *rex*: nec non v. 11. scribit *triumphisque* pro *triumphique*, et *regia* pro *regno*; quae omnia contra membranarum palatinarum, unde carmen hoc fluxit, (namque ipsum monumentum frustra iam quaeres) fidem audet, atque ita sinceritatem scripturae veteris pessum dat. — A. M.

Quae modo Pelagius praesul cum plebe fidelis
Exercens offert munera sacra Deo.
Ut romana manu caelesti sceptra regantur,
Sit quorum imperio libera vera fides.
Pro quibus antistis reddens haec vota precatur
Saecula principibus pacificata dari.
Hostibus ut domitis Petri virtute per orbem
Gentibus ac populis pax sit et ista fides. (1)

1

Hipponae in mensa hos versus inscripsit s. Augustinus.

Quisquis amat dictis absentum rodere vitam,
Hanc mensam indignam noverit esse sibi. (2)

2

In ecclesia monasterii Mediani, ad altare.

Hoc altare in honore Dei sanctaeque Mariae
Munere de proprio Reginardus contulit abbas. (3)

3

Mediolani in altari s. Ambrosii carmina inscripta limbis seu fasciis ipsius altaris, quod totum ex auro argentoque est.

Emicat alma foris rutiloque decore venusta
Arca metallorum gemmisque cumpta coruscat.
Thaesauro tamen haec cumpto potiore metallo
Ossibus interius pollet donata sacratis.
Egregius quod praesul opus sub honore beati
Inclitus Ambrosii templi recubantis in isto
Obtulit Angilbertus ovans Dominoque dicavit,

(1) Gruterus 1163. 3. ex eodem cod. pal. (p. 29) in quo legitur *antistis*, non *antistes*, ut apud praed. Grut.; nec non apud Baron. T. X. p. 158; Oldoin. ad Ciaccon. p. 387. in Pelag. I; Fleetw. p. 465. — Mr.

(2) Vide Sirmondi opera T. II. p. 1061. In secundo versu tres mss. codd. habent *hac mensa*. Est etiam qui legit *hanc mensam vetitam*. — Mr.

(3) Mabill. annal. Bened. T. II. p. 317. 387. ex Iohanne de Bayonne hist. Mediani monasterii. Vide Broweri AA. fuldens. p. 119. qui exhibet carmen incipiens *hoc altare quod Rabani est*. Vide Rab. T. VI. p. 214. 215. 219. 220. 221; et Mabillonii analecta in fol. p. 412. — Mr.

Tempore quo nitidae servabar (sic) culmina sedis.
Aspice summe pater, famulo miserere benigne. (1)

DOMNUS

S̄ Am bro si us	*S. Ambrosius coronam imponens, capiti Angilberti a quo ipsi altare offertur.*	An gil ber tu s domnus	Wol vi nus magis. phaber	*S. Ambrosius item capiti Vuolvini coronam imponens.*	SC̄S Am bro si us

1

Ocriculi in maiore ecclesia litteris antiquis.

✝ Iubante Deo Fulgentius episcopus invento corpore beati martyris Victoris in X̄P̄I nomine super altarem (sic) construxit. (2)

2

Polae ad aram maximam.

Aulae tribunalis caelesti sede praeclara
specula altaris ·IIII· in quo sacri-
fici oblatio immaculata offertur.

·(3)

Vota desiderii benigne quesomor (4) anplectere . . .
Nos praecamur humiles ut apte digneris suscipere opus
et maiestati perpetuae facias esse dignum
ad laudem sempiterne cl̄ae eius. (5)

3

Brixiae.

Faustino et Iovitae martyribus
Victor Maurus ex voto
Posuit mensam civibus suis. (6)

(1) Puricellius monum. basil. ambros. T. I. p. 88. 103. 128, item tab. excus. in fine op.; Ughell. T. IV. p. 82 (qui scripturam non semel immutat — A. M.) Puccinell. zodiac. eccl. mediol. p. 373; Iulin. T. I. p. 179. sqq. — Mr.

(2) Vide Ughell. T. X. p. 150. — Mr. Scribit praedictus Ughellius s. Fulgentium gessisse ocriculanum episcopatum aetate Vigilii papae et Totilae Gothorum regis; sed de epigraphe nihil. — A. M.

(3) Heic interponitur monogramma, quod mihi videtur legendum *sanctus Leo episcopus*. Cerno enim litteras SCLOEP. — A. M.

(4) Num pro *quaesumus*? Sic infra *cl̄ae* pro *ḡlae*, *gloriae*. — A. M.

(5) Ex codice inscriptionum Donii. — Mr.

(6) Fleetw. p. 405. Videsis Bollandum april.

1

In Foro Cornelii in s. Mariae della regola. *Prima legitur in columella cui imminet mensa altaris; altera in ipso altari ea parte quae chorum respicit.*

1

+ De donis Dī et scōr.
suor. servus tuus
tibi Sirvīe
Basilius ēps ꝺ.F. C.
P· IND· X·I·

2

+ ServꝺtuꝺtibiꝺSe
B r
a vi
si eꝺ
lꝺ d
sꝺ ꝺ
ci m
sꝺmꝺeꝺfꝺp·ꝺindꝺx·ꝺII·

3

In Foro Iulii in sancti Martini.

. . . . . . xima dona Xpī ad clarit subeimi
. . . . . . concessa pemmoni ubique diruto
. . . . . *for*marentur templa. Nam et inter reliquas
*solar*ium beati Iohannis ornabit pendola
+ ex auro pulchro altare
ditabit marmoris colore Ratechis Hidebohohrit. (1)

4

In cathedrali civit. Ruthenensis, in ambitu arae maximae.

Deusdedit episcopus indignus fecit fieri hanc aram. (2)

C. II. p. XLVIII, et Cangium voc. *mensa*. Mr. — Mensa intelligitur lapis tumulo martyrum impositus, vel potius altare ibi dedicatum. Ad mensas martyrum dictae sunt multae Patrum homiliae, ut libri mss. editique testantur. — A. M.

(1) Marinius in sua collectione posuit tabulam excusam monumenti forocorneliensis, qualis ea extat apud Cancianum leg. barb. T. III. Porro dicta tabula exhibet 1. B. Virginem quae complectitur Elisabetham. 2. Magos puerum Iesum adorantes. 3. ipsum, ut puto, Iesum inter angelos sedentem. Scripturam Marinius non explicuit. Ego vero Muratorii p. 1923, quem citat ipse Marinius, lectionem posui. Addit Marinius narratum sibi a P. Cortenovio, peragi solitum in Forocorneliensi civitate festum s. Maximae, quia sibi videntur ii cives nomen hoc in monumento legere; ceteroquin Maximam celebrem esse divam urbis Fori Iulii in Gallia. Muratorius adnotat, sic lectam inscriptionem a Fontaninio fuisse. Item adnotat, sub Liutprando Langobardorum rege Remmonem Fori Iulii ducem fuisse, cui successit Rachis filius, etiam rex postea renunciatus. — A. M.

(2) Sammartanus G. ch. T. I. p. 200. — Mr.

1

Spoleti in ecclesia cathedrali parieti infixus lapis.

A ☧ Ω

Spes episcopus Dei servus sancto Vitali martyri
*A se primum invento altaris hon*orem fecit. (1)
*Martyris hic locus est Vitalis nomin*e vero,
*Quem servata fides et Christi passi*o votat.
Solus hic e nostris victrici*a don*a reportans
Aeternam caelo meruit per*ferr*e coronam.
Hunc (2) precor ut lucis promissae gaudia carpam.
Et quae virgo precans poscit Calv*enti*a praestet,
Corporis intacto puri decor*ata pudore*,
Plusque datura fide decoris *quam quod pia patri*
Exhibet officia et puro venera*tur a*more.
Utque probante Deo maneat per *sae*cla fidelis,
Praemia laeta (3) sibi concesso mu*nere sumens.*
Sanctis laetus ego Spes haec mu*nuscula* . . . . . .

Sancti Vitali (4) martyris pass*ionis n*atalis die XVI. (5)

2

Extra urbem Volaterranam in divi Marci in mensa altaris.

ore sci Iusti Alchisill Gastaldi
us fieri iusset *tempore*
domn. Cunincper regi ei Gaudei
utiano episcopo a . . .

(6)

(1) Don. class. XX. 1. *honore affecit.*

(2) Don. *nunc.*

(3) Deest *laeta* apud Don.

(4) Don. *Vitalis.*

(5) Quas partes inscriptionis litteris inclinatis scripsi, eae extant nunc in monumento, supplementi loco in parietina calce exaratae litteris bonis, ut ait Marinius. Iam de Spe episcopo spoletino legesis Ughellium qui ait eum vixisse Honorii Arcadiique temporibus; additque in ecclesia ss. apostolorum prope Spoletum superesse eius monumentum marmoreum cum inscriptione. *Depositio sanctae memoriae venerabilis Spei episcopi, qui vixit in sacerdotio annis XXXII.* — A. M.

(6) Notit. florent. an. 1750. p. 676. Item Zaccarias hist. litt. T. III. p. 661; Lamius AA. Tusciae p. 455. — Mr.

1

In basilica Classensi extra Ravennam ad aram Virgini deiparae dicatam.

Ursus· levita· et· abbas· huius· regularis· monasterii
in· nomine· Dei· et· sanctae· Mariae· fieri· praecepit.
Qui· legitis· Dei· misericordiam· pro· eo· exorate. (1)

2

Alicubi in Gallia ad altare s. Aniani.

Hanc tibi celsitonans aram Theodulfus adorno.
At faveas votis rex Deus ipse meis.
Quisquis et hanc cernens, et tu sanctissime praesul
Aniane, exigui sis memor oro mei. (2)

3

Ratisbonae in monasterio s. Hemerammi asservatur parvum altare, quod portatile dicitur, ab Arnulpho imp. in castris circumlatum, aureis laminis coopertum, quadratae figurae, uno pede latum, altum duobus, cum turricula, quae in crucem desinit, quaeque hos versus legentibus offert.

Rex Arnulfus amore Dei perfecerat istud
Ut fiat ornatus se . . . . tibus istis (3)

4

Treviris.

Quam bene concordes divina potentia iungit
Membra sacerdotum quae ornat locus iste duorum!
Eucharium loquitur Valeriumque simul.
Sedem victuris gaudens componere membris
Fratribus hoc sanctis ponens altare Cyrillus
Corporis hospitium sanctus metator adornat. (4)

5

In ecclesia monasterii Mediolacensis dioeceseos Trevirensis.

Claviger alme poli Ruotbertus mente fideli
Hanc tibi praeclaram praesul devoverat aram
Abbas, quam Ruothuic devotus rite peregit,
Praemia communis sibi quo sint aequa laboris. (5)

(1) Annal. camald. T. I. p. 17. — Mr.
(2) Sirmond. opp. T. II. p. 779. Mr.
(3) Mabill. analect. in fol. p. 10. — Mr.
(4) Brower. annal. trev. T. I. p. 297. ann. 455, qui putat verba fieri de Cyrillo trevirensi episcopo. Vide Gall. ch. T. XIII. p. 378. 543, et Bolland. T. III. maii p. 331. — Mr.
(5) Brower. op. cit. p. 455. — Mr.

1

Remis in ecclesia beatae Virginis ad aram.

Hanc aram Domini genitricis honore dicatam
Cultor ubique suus decoravit episcopus Hincmar
Muneribus sacris functus hac sede sacerdos.
Iam bene completis centenis octies annis,
Quadraginta simul quinto volvente sub ipsis,
Quum iuvenis Karolus regeret diademata regni,
Hunc sibi pastorem ponentibus urbis alumnis.

Ibidem ad imaginem in ipsa ara locatam.

Virgo Maria tenet hominem, regemque, Deumque,
Visceribus propriis natum de flamine sancto. (1)

2

Constantinopoli in mensa auro argento et gemmis insigni.

Ταῦτα· ἐκ· τῶν· σῶν· σοι προσφέρο-
μεν· οἱ· δοῦλοι· σου· Χριστὲ
Ἰουστινιανὸς· καὶ· Θεόδωρα
ἃ· εὐμενῶς· προσδέξαι· υἱὲ
καὶ· λόγε· τοῦ· θεοῦ· ὁ· σαρ-
κωθεὶς· καὶ· σταυρωθεὶς
ὑπὲρ· ἡμῶν· καὶ· ἡμᾶς· ἐν
τῇ ὀρθοδόξῳ· πίστει
σου· διατήρησον· καὶ· τὴν
πολιτείαν· ἣν· ἡμῖν· ἐπίστε-
υσας· εἰς· τὴν· ἰδίαν· σου
δόξαν· αὔξησον· καὶ· φύλα-
ξον· πρεσβείαις· τῆς· ἁγίας
θεοτόκου· καὶ· ἀεὶ· παρθένου Μαρίας· (2)

3

*

Aula trinitatis haec est mater innocens,
Valida qui sacris pectora mundat aquis

(1) Sirmond. T. IV. p. 113; Sammart. G. ch. T. IX. p. 40. — Mr.

(2) Murator. 1895. 1. e schedis farnes.; Baron. T. X. p. 177; Bandur. AA. Cpol. T. I. lib. VII. p. 155. ed. ven.; Caug. Cpol. ch. p. 48; Fontanin. de disco p. 20. refert ex Cedreno; Borg. de cruce velit. p. 25. — Mr.

Vivit in aeternum de nomine fama vetusto.
Qui nec culminibus fulgent laquearia tectis. (1)

1

Romae in abside s. Iohannis in Laterano musivo opere.

Augustus Caesar totum quum duceret orbem
Condidit hanc aulam Silvestri chrismate sacram.
Iamque salutifera lepra mundatus ab unda
Ecclesiae hic sedem construxit primus in orbe
Salvatori Deo qui cuncta salubriter egit.
Custodemque loci pandit te sancte Ioannes.
Inclinata ruit senio volventibus annis.
Spes dum nulla foret vestigia prisca recondi,
Sergius ad culmen produxit tertius ima,
Cespiteque ornavit fingens haec moenia Papa. (2)

2

Ibidem supra fores eodem opere.

Sergius ipse pius Papa (3) hanc qui coepit ab imis
Tertius explevit istam quam conspicis aulam.

3

Ibidem.

Cum subitis peragi fallax clementia veris
  Et sacer addendo festa vetaret aquis,
Simplicius praesul sacraria celsa petentem
  Porticibus iunctis texit ab imbre diem. (4)

(1) Grut. p. 1174. ex codice pal. (p. 72). Gruterus tamen emendat *squalida* pro *valida*. Sic etiam Fleetw. qui nullum epigrammati sensum inesse queritur. — Mr. et A. M.

(2) Panvinius de septem ecclesiis p. 110. ait: *Sergius III. basilicam restauravit, musivis signis ornavit . . . cuius rei memoria extabat in his versiculis absidi musivo opere inscriptis, qui exoleverunt.* Confer Ciampin de aed. p. 8; Raspon. p. 28. Gallet. T. I. p. 1; Severan. p. 514. Marangon. res ethn. p. 413; Bolland. propyl. p. 115; Paciaud. de S. Ioh. Bapt. p. 13. Crescimbenius de statu eccl. S. Io. lateran. p. 161. ait hoc esse princeps monumentum, quo S. I. Baptista patronus titularis templi lateran. vocitatur. In 1. versu habent *cum* Ciamp. Rasp. et Cresc.; in 4. *orbem* Ciamp. Rasp. Panv. — Mr.

(3) *Papa* perperam deest in schedis Marinii, sed adest apud Ciampinium. — A. M.

(4) Grut. p. 1164. 1. ex cod. pal. (p. 30); Canonic. Rom. ed. a Petro de Angelis p. 66; Baron. T. VIII. p. 419; Severanus p. 54. ponit in atrio S. Petri. Oldoinus ad Ciacc. T. I. p. 322. sub S. Simplicii vita ait: *aedificium construxit ad paradisum (erat is locus amoenus in basil. S. Petri vel atrium) ut patet ex antiquis inscriptionibus, et sunt: cum subitis* etc. Alia sequitur quae erat super limine ecclesiae *qui regni* etc. In 4. versu videtur legendum *porticibus*. V. Ciamp. de aed. p. 35. — Mr.

1

Ibidem in throno.

Aula Dei haec similis Synai sacra iura ferenti,
Ut lex demonstrat hic quae fuit edita quondam.
Lex hinc exivit mentes quae ducit ab imis,
Et vulgata dedit lumen per climata secli.
Flavius Constantius Felix V. C. magister
utriusque militiae patricius et con. ord.
et Padusia eius inl. foemina voti compotes
de proprio fecerunt.

2

*

Pauper excessu melius nunc ista resurgunt
Divite sed voto plus placitura Deo.
Plange tuum gens saeva nefas; periere furores,
Crevit in his templis per tua damna decus. (1)

3

Romae in paradiso ecclesiae lateranensis.

Gallus Anastasie natus decus addidit aulae,
Quod prosit meritis illius atque suis.
Munus ut grate sumat divina potestas
Efficiet Petrus regia claustra tenens. (2)

2

Ravennae in ecclesia S. crucis a Galla Placidia aedificata, in arcu.

Christum fonte lavat paradisi in sede Iohannes,
Qui vitam tribuit felicem martyrem mostrat. (3)

In fronte templi, in quo quatuor paradisi flumina depicta.

Christe patris verbum cuncti concordia mundi,
Qui ut finem nescis sic quoque principium;
Te circum sistunt dicentes ter sanctus et amen
Aligeri testes quos tua dextra regit.
Te coram fluvii currunt per secula fusi
Tigris et Eufrates Phison et ipse Geon.
Te vincente tuis pedibus calcata per aevum
Germanae mortis crimina saeva tacent.

(1) Grut. p. 1171. 8. ex cod. pal. (p. 60.) Fleetw. p. 531. — Mr.

(2) Grut. 1164. ex cod. pal. (p. 30); Fleetw. p. 410. — Mr.

(3) Agnellus p. 78. Extant hi versus cum varietate in cod. vat. 5834. p. 129. — Mr.

1

Malasti, quod est oppidum dioeceseos Carcassonensis, in ecclesia s. Iohannis.

Amelius nutu Dei vice comes
in honore scae trinitatis patris et filii et spiritus sci Deo gratias
Tres miru gratia Dei abba edificavit hanc domum
et iussit dedicari.
Vox per deserta frendens leo cuius imaginem Marcus tenet †
Rite mactatur taurus ad aram cuius tipum Lucas tenet †
More volatur aquila ad astra cuius figuram Ihes tenet †
Speciem tenet et naturam Mateus ut homo †. (1)

2

Clusii in tabula marm. rubris litteris infixa parieti ecclesiae cathedralis.

† Hanc ecclesiam una cum pavimento
Arialdus eps fieri iussit A. D. M. . .
B. hoc tectum . . . . . novatum. (2)

3

Narbonae in palatio archiepiscopi.

† Do. et. XPO. miserante. lim. hoc. C. L. K. T. E. anno. IIII.
CS. Valentiniano. aug. VI. III. KL. D. XVIIII. anno
eptus. Rusti. . .

Rusticus. eps. epi. Bonosi. filius
epi. Aratoris. de. sorore. nepus. †
epi. Veneri. soci. in monasterio
conprb. eccle. Massiliens.
anno XV. eptus. su. D. ann. V.
an. id. octob. c. Urso prbo. Hermete
diaco. et cor. seq. tib.
coep. depon. pariet. eccl. dud.
exustae XXXVII. d. quad. in fun-
dam. poni. coepi. anno. II. VII. id.
octb. absid. P. F. Montanus. subd.
Marcellus. Gall. pref. Di. cultor
prece exegit. epm. hoc. ons. suscip.
inpendia. necessas. repromitens. (sic)
quae. per bienn. administ.
suae. brebu artifi. b.
merced. sol. DC.
ad oper. et. ceter. sol. id.
hinc. oblat. sci.
epi Veneri. solc...
epi. Dynami l...
Oresi. co...
Agroeci. i..
et de conla..
saluti. (3)

(1) Mabil. annal. Bened. T. III. p. 461. Vivebat autem hic abbas anno 948. — Mr.

(2) Gorius T. II. p. 401. n. 3. — Mr.

(3) Lapis sic legitur: *Deo et Christo miserante limen hoc collocatum est anno quarto, consule Valentiniano aug. VI, tertio kal. decembr., XIX. anno episcopatus Rustici Rusticus episcopus, episcopi Bonosi filius, episcopi Aratoris de sorore nepos, Venerii socius in monasterio, compresbyter eccl. Massil., anno XV. episcopatus sui, destructionis anno quinto* (*vel dic anni quinta*) *III. id. oct. eum Urso presbytero, Hermete diacono, et eorum sequentibus, coepit deponere parietem ecclesiae dudum exustae. XXXVII. die quadratum in fundamento poni coepit. Anno secundo, VII. id oct. absidem poni fecit Montanus subd. Marcellus Galliarum praefectus Dei cultor prece exegit episcopum hoc onus suscipere, impendia necessaria repromittens, quae per biennium administrationis suae praebuit artificibus.*

1

Parentii in sacra aedicula palatii episcopalis.

† Famul· Di· Eufrasius· antis· temporib· suis· ag· an· XI·
Locum hunc cond· fondamen· Do· iobant· sce· accl· catholec· (1)

2

Lugduni in ecclesia constructa ab episcopo Patiente.

Quisquis pontificis patrisque nostri
Collaudas Patientis hic laborem ,
Voti compote supplicatione
Concessum experiere quod rogabis·
Aedes celsa nitet , nec in sinistrum
Aut dextrum trahitur ; sed arce frontis
Ortum prospicit aequinoctialem.
Intus lux micat , atque bracteatum
Sol sic sollicitatur ad lacunar ,
Fulvo ut concolor erret in metallo.
Distinctum vario nitore marmor ,
Percurrit cameram , solum , fenestras ,
Ac sub versicoloribus figuris
Vernans herbida crusta sapphiratos
Flectit per prasinum vitrum lapillos.
Huic est porticus applicata triplex
Fulmentis aquitanicis superba :
Ad cuius specimen remotiora
Claudunt atria porticus secundae :
Et campum medium procul locatas
Vestis saxea sylva per columnas·
Hinc agger sonat , hinc Arar resultat.
Hinc sese pedes atque eques reflectit ,
Stridentum et moderator essedorum :
Curvorum hinc chorus helciariorum ,
Responsantibus alleluia ripis ,
Ad Christum levat amnicum celeuma·
Sic sic psallite nauta , vel viator :
Namque iste est locus omnibus petendus ,
Omnes quo via ducit ad salutem (2)·

mercedem solidorum sexcentorum ad operas et cetera solidorum mille quingentorum. Hinc oblationes sancti episcopi Venerii solidos G· · · episcopi Dynamii · · · L· · Oresi· · · CC. Agroecii · · · M· · · et Decoriae · · · saluti · · · Vide Histoire de Languedoc in calce p. 4· n· 9 ; Sammart· G· C· T· VI· p· 8 ; Fleetw· p· 475 ; Grut· p· 1059· 1 ; Donat· p· 194 ; Maurin· T· II· p· 564 ; Blanchin· T. I. praef· ad Anastas. et T. III. p. 158. — Mr.

(1) Episcopus Parentii Niger in folio impresso apud Marinium *do. Iobant* legit *donno Iohanne antistite* , intelligitque Iohannem II· qui pontificatum romanum adiit anno DXXXII· Ego tamen suspicor legendum *Deo iuvante* . Nam *iobant* perspicuum est in tabula aere cusa· Denique Niger *Euphrasium* intelligit illum in quem invehitur Pelagius I· papa epist. ad Narsetem· — A· M·

(2) Sirmond. opp. T. I. p. 506. — Mr.

1

Remis in pinnaculo ecclesiae maioris.

Ludovicus Caesar factus coronante Stephano
Hac in sede Papa magno. Tunc et Ebo pontifex
Fundamenta renovavit cuncta loci istius:
Urbis iura sibi subdens praesul auxit omnia. (1)

2

Polae in porta laterali cathedralis ecclesiae ex marmore pario.

An· incarnat· Dñi DCCCLVII
ind· V· rege Loudowico imp· aug·
in Italia Handegis huius aecce
elec· D· pent· cons· epss sed· an· V· (2)

3

Ticini, in cathedrali, in ferrea lamella reperta anno MDCCIX. quum sacellum gentis Beccariae dirueretur.

Nomine Guodvo citans ornavit marmore pulcro
Intima cum varii templi fulgore metalli
Templum Dño devotus condedit anso
Tempore praecelsi Liutprandi denique regis
Aedibus in propriis Mariae virginis almae
Orantes penitrent hinc caelos vota God. (3)

4

Capuae in porta aquilonari templi maximi.

Hoc pius antistes cleri lux Otto paravit
Ecclesiaeque pater res mores amplificavit. (4)

(1) Sammart. G. ch. T. IX. p. 34. Item La Cointe annal. T. VII. p. 369. — Mr.

(2) Muratorius p. 1883. 3. observat, hunc polensem episcopum Handegin ignotum Ughellio fuisse; legitque *elec. P. cons.* Profert eandem inscript. Carlius T. IV. annal. Ital. p. 270. V. p. 283. At Cortenovius Marinium admonebat legendum videri *Handelgis*, ita ut sit *Andelgisus* episcopus. — A. M.

(3) Murat. p. 1883. 4. qui scribit *pulchro et auso*. Marinius exhibet e Zaccaria, qui praesens Ticini exscripsit, protulitque quasi ineditam T. I. excurs. litter. p. 206. Videsis Murat. AA. med. aev. T. IV. p. 766. — A. M.

(4) Ciamp. V. M. T. II. p. 167, et Murat. T. III. AA. med. aev. p. 701. — Mr.

1

Sistarici in cathedrali ante aram s. Iohannis repertus lapis.

In honore D. nostri I. C. hic est locus
aedificatus, quem fieri procuravit
Campanus praesul tempore . . . .
nomine Iohannis ep. Sistaric. anno XII.
Chlotarii filii Caroli. (1)

2

Tarracone.

Stephanus alexandrinus in honore
Dei et omnium sanctorum die VIII. id.
april. an. tertio ordinationis eius cum
suis sub pontificatu Georgii epi. sigillum
hic esto. (2)

3

In fronte basilicae monasterii s. Vincentii ad Volturnum litteris aureis.

Quaeque vides hospes pendentia celsa vel ima,
Vir Domini Iosue struxit cum fratribus una. (3)

4

*

Scribere versiculos Iohannis conpulit istos
Successor patrui custos venerabilis aulae
Huius et expletor sancti pulchrique laboris,
Quem coepit Thomas Dni devoto corde minister
Aut si tota cupis lector cognoscere gesta,
Egregium sancti librum scrutare Iohannis:
Illic invenies vero revelante magistro
Discipulum scripsisse sacris quod fulget in atriis. (4)

(1) Sanmart. G. Ch. T. I. p. 477. — Mr.

(2) Floresius Hisp. sac. T. XXV. p. 94, ubi disserit de hoc Georgio tarraconensi episcopo incertae aetatis. V. Ant. August. apud Flor. loc. cit. p. 238. et T. VII. p. 218. — Mr.

(3) Mabill. saec. Bened. T. V. p. 81; ann. Bened. T. II. p. 396. ad an. 816. ex chr. casin. Leon. marsic. lib. I. cap. 26. V. Cangium T. III. hist. Franc. scriptt. p. 681; et Murat. S. R. I. T. I. part. II. p. 368. — Mr.

(4) Grut. p. 1168. 5. *Ioannis pulcri* ex cod. pal. (p. 47.) sed mendose, ut codicem inspiciens cognovi. Fleetw. p. 498. V. Mazzoch. calend. p. 494. n. 106. — Mr.

1

In villa Germaniaci, tertio ab floriacensi monasterio lapide, in turri ecclesiae, de qua signa pendebant, hi versus argenteo colore expressi.

Haec in honore Dei Theodulphus templa sacravi,
Quae dum quisquis ades, oro, memento mei.

Idem abbas Theodulphus in dicta ecclesia Cherubim super aram artificiosissimo magisterio expressum his decoravit versibus.

Oraculum sanctum et Cherubin hic aspice spectans,
Et testamenti en micat arca Dei.
Haec cernens precibusque studens pulsare tonentem (sic)
Theodulphum votis iungito, quaeso, tuis. (1)

2

Iliturgi in Hispania.

Ihesu Christo dño nostro
Regn A ✝ Ω ante
constructum era DCLXV
anno VII regis Suinqhile. (2)

3

In monasterio s. Stephani de Ribas dioec. Ari.

✝ Cum Dei admini-
clo
Frakila abba con-
didit opus·
era D·CCCCLVI· (3)

4

In antiquissima et ferme IX. vel X. saeculi ecclesia s. Mariae, de loco nuncupata, tribus lapidibus ab Suriano in Ciminiis distante; in lapide quadrato supra ianuam, quae boream respicit.

Ego· Ursus
petr prior
infelis
et· pecca-
tor· q· hoc
opus· perfe-
cit·

(1) Baluz. T. I. miscel. p. 79, Sirmond. T. II. p. 779. 892, Mabill. ss. Bened. T. I. p. 528. — Mr.

(2) Flores. Hisp. sac. T. II. p. 207, et T. XII. p. 366. — Mr.

(3) Flores. H. S. T. XVII. p. 19. — Mr.

1

Ibidem, in s. Mariae de luco, *in peristylio eiusdem ianuae.*

✝ Introeuntibus cum pax (sic) exeuntibus cum letitia amen fiat fiat
Ad onore (sic) Dni· nri· Ihu· xpi· et sce Marie sep· vir· (1)

2

Mediolani in pavimento s. Salvatoris in xenodochio opere vermiculato.

Sancte memento Deus quia condidit iste Datheus
Hanc aulam miseris auxilio pueris. (2)

3

Oveti in templo principe, quem condidit Galloeciae rex Alphonsus castus.

Quisquis hic positus degis iure sàcerdos, per Christum te obtestor, ut sis mei Adefonsi memor, quatenus sepe, aut saltem una die per singulas hebdomadas, semper Christo pro me offeras sacrificium, ut ipse tibi sit perenne auxilium. Quod si forte neglexeris ista, vivens sacerdotium amittas. Tua sunt domine omnia, que tu inspirasti, vel conferre nobis dignatus es. Tibi Domine, tibi tua offerimus, huius perfectam fabricam templi: exiguus servus tuus Adefonsus exiguum tibi dedico muneris votum: et quod de manu tua accepimus, in templo tuo dantes, gratanter offerimus.

4

Ibidem.

Quicunque cernis hoc templum Dei honore dignum, noscito hic ante istum fuisse alterum, hoc eodem ordine situm, quod princeps condidit Salvatori domino supplex per omnia Froyla, duodecim apostolis dedicans bis sena altaria. Pro quo ad Dominum sit vestra oratio cunctorum pia, ut vobis det Dominus sine fine premia digna.
Preteritum hic antea edificium fuit partim a gentilibus dirutum, sordibusque contaminatum, quod denuo totum a famulo Dei Adefonso cognoscitur esse fundatum, et omne in melius renovatum.

Sit merces illi pro tali, Christe, labore;
Et laus hic iugis sit sine fine tibi. (3)

(1) Morales lib. XIII. cap. 52. Vide etiam opus los cinco libros p. 52. — Mr.

(2) Murat. T. III. AA. m. aev. p. 588. ex codice ambrosiano. Cognoscebatur Datheus ab an. 777 ad 790. Iulin. T. I. p. 52. — Mr.

(3) Morales op. cit. p. 32; et los cinco etc. p. 52; Baron. T. XIII. p. 255. — Mr.

1

Ibidem in ingressu templi Salvatoris ab eodem rege aedificati.

In nomine domini Dei et salvatoris nostri Iesu Christi sive omnium eius. . . . eius gloriose sancte Marie virginis, bissenisque apostolis, caeterisque sanctis martyribus, ob cuius honorem templum aedificatum est in hunc locum Oveto a quondum religioso Adefonso principe. Ab eius namque discessu usque nunc quartus ex illius prosapia in regno succedens consimili nomine Adefonsus princeps, divae quidem memoriae Ordonii regis filius, hanc aedificari sunxit (1) munitionem cum coniuge Scemena duobusque pignore natis, ad tuitionem muniminis thesauri aulae huius sanctae ecclesiae residendum (2) indepnem. Caventes, quod absit, dum navale gentilitas pyratu (3) solent exercitu properare, ne videatur aliquid deperire. Hoc opus a nobis offertum iidem ecclesiae perheni sit iure concessum. (4)

2

In ecclesia S. crucis prope Cangas.

Resurgit a preceptis divinis haec macina sacra
Opere suo comptum fidelibus votis.
Perspicue clareat hoc templum obtutubus sacris,
Demonstrans figuraliter signaculum alme crucis.
Sit Christo placens hec aula ob crucis tropheo sacrata
Quam famulus Tafila sic condidit fide provata,
Cum Troiliuba coniuge ac suorum prolium pignera nata.
Quibus, Christe, tuis muneribus sit gracia plena,
Ac post huius vite decursum preveniat misericordia longa,
Hic valeas kirio sacratas ut altaria Christo
Diei revolutis temporis annis CCC.
Seculi etate porrecta per ordinem sexta. (5)

3

Caesaraugustae in claustro monasterii Servatoris de val de Dios.

Larga tua pietas Deus claret ubique,
Salvatque saepe impios larga tua pietas.
Fatentur ista viri, dant plausus agmine passim:
Extincta quod vivifices fatentur ista viri.
Sis favens, misero parcas citra merito bono,

(1) Corrige *sanxit*. A. M.
(2) Corr. *reddendum*. A. M.
(3) Corr. *piratae*. Sic alia infra. A. M.
(4) Morales lib. XV. cap. 8. Et los cinco etc. p. 153. — Mr.
(5) Morales lib. XIII. cap. 9.

Clementia qua superas esto favens misero.
Memet namque diva collidunt funera tuentis,
Sauciatque culpa memet nempe dira.
Clareat nunc tua fructuosa gratia clemens,
Quae sublevat elisum, clareat: nunc tua
Pietas adsitat (1) fovens quae tegmine cunctos
Celicos beatificans pietas adsitat.

Consecratum est templum hoc ab episcopis septem, Rudesindo dumiense, Nausto conimbriense, Sisnando iriense, Ranulpho astoricense, Argimiro lamecense, Reccaredo lucense, Elleca caesaraugustanense, sub era nongentesima trigesima prima, die decimo sexto kalend. octobris. (2)

In basilica Fundana constructa a s. Paulino hi versus inscripti.

De pictura.

Sanctorum labor et merces sibi rite cohaerent,
Ardua crux pretiumque crucis sublime corona.
Ipse Deus nobis princeps crucis atque corona
Inter floriferi caeleste nemus paradisi,
Sub cruce sanguinea niveo stat Christus in agno,
Agnus ut innocua iniusto datus hostia leto,
Alite quem placida sanctus perfundit hiantem
Spiritus et rutila genitor de nube coronat.
Et quia praecelsa quasi iudex rupe superstat,
Bis geminae pecudis discors agnis genus hoedi
Circumstant solium: laevos avertitur hoedos
Pastor, et emeritos dextra complectitur agnos. (3)

De reliquiis.

Ecce sub accensis altaribus ossa piorum
Regia purpureo marmore crusta tegit.
Hic et apostolicas praesentat gratia vires
Magnis in parvo pulvere pignoribus.
Hic pater Andreas, et magno nomine Lucas
Martyr et illustris sanguine Nazarius.
Quosque suo Deus Ambrosio post longa revelat
Saecula Protasium cum pare Gervasio.

(1) Ita schedae.

(2) Flores. H. S. T. XXX. p. 212. Idem ediderat iam T. XVI. p. 128. ex Morales lib. XV. cap. 25. cum var. *Nausti*, *Ellecana*, *Kalendas*. Verumtamen Flores nonnisi partem prosaicam protulit. — Mr.

(3) S. Paulin. ed. Veron. 1736. ep. XXXII. p. 206. — A. M.

Hic simul una pium complectitur arcula coetum,
Et capit exiguo nomina tanta sinu. (1)

I

Mediolani in domo basilicae variis rebus ab episcopo Laurentio exornatae.

Aedibus ad genium duo sunt concessa per aevum,
Si niteant crustis, aut domini merito.
Herbida pasturam simulantia saxa virentem
Illiciant oculos nobiliore dolo.
Pellat opus tamen arte, regat natura figuras,
Viscera dum lapidum fingit imaginibus.
Candorem roseo perfundat doctor ab ore,
Depingat sparsis congrua membra notis
Aurum, culmen, ebur, tabulas, laquearia, gemmas:
Non datur humanis plus rutilare bonis.
In pretio cautis fors et sine lege iocatur.
Moribus ut constes, crede, laboris erit.(2)

Item ibi.

Aspice de cuius biberit domus arcta fluentis,
Atria quod superat porticibus modicis.
Pontificis summi studio constructa renidet,
Laurenti proprium possidet ista diem.
Splendida per census consurgunt tecta ruinam;
Occasum nescit quod venit a domino.
Vix caries senium comitata hoc deterit unquam,
Gloria factoris quod bene condiderit.
Fabula de magnis nunquam tacitura reservat,
Quod vincens aevum nomen ad astra ferat.

2

Romae olim in basilica Liberiana supra maiorem portam opere vermiculato.

Virgo Maria tibi Xystus nova tecta dicavit
Digna salutifero munera ventre tuo.
Tu genetrix ignara viri, te denique feta
Visceribus salvis edita nostra salus.

(1) Paulin. loc. cit. p. 207. Remondinus hist. N. T. 2. p. 148. disquirit utrum vox *martyr* tertii pentametri ad Lucam referatur an ad Nazarium. — Mr.

(2) Sirmond. T. I. p. 1116. 1119. Vide Oltroch. hist. ligust. p. 233. 236. 239. — Mr.

Ecce tui testes (1) uteri sibi praemia portant,
Sub pedibusque iacet passio cuique sua,
Ferrum flamma ferae fluvius saevumque venenum:
Tot tamen has mortes una corona manet.

1

Romae in exteriore pariete ecclesiae Cruciferorum ad aquam virginem.

✝ Hanc vir patricius Vilisarius urbis amicus
Ob culpae veniā condidit ecclesiam.
Hanc hiccirco pedem sacram qui ponis in edem
Ut miseretur eum sepe precare Deum.
Ianua hec est templi D̄no defensa potenti. (2)

2

Romae in ecclesia beatae Mariae trans Tiberim.

Haec domus est X̄P̄Ī semper mansura pudori
Iustitiae cultrix plebi servavit honorem. (3)

3

Romae in S. Maria in Domnica sub musivo opere in abside.

✝ Ista domus pridem fuerat confracta ruinis ⸿
Nunc rutilat iugiter variis decorata metallis ⸿
Et decus ecce suus (*sic*) splendet ceu Phoebus in orbe ⸿
Qui post furva fugans tetrae velamina noctis ⸿
Virgo Maria tibi Paschalis praesul honestus ⸿
Condidit hanc aulam laetus per saecla manendam. (4)

4

Ibidem in arcu triumphali.

Xystus episcopus plebi Dei.

A ☧ Ω

Hierusalem Bethleem (5)

(1) Martyres scilicet, qui cum suis insignibus circumstabant in pictura. — A. M.

(2) Contuli ipsemet adhuc prostantem in pariete — A. M. Ediderunt Baron. T. IX. p. 871, Ciaccon. T. I. p. 374, Remond. H. V. T. III. p. 79. Vide etiam Murat. AA. m. aev. T. III. p. 689, Fleetw. p. 501, Bolland. propyl. p. 81. — Mr.

(3) Grut. p. 2164. 10. ex cod. pal. (p. 32), Fleetw. p. 524. Panvinius de VII. urb. eccl. p. 73. recitat seq. inscriptionem quae extabat in foribus ecclesiae S. Pauli sub Alexandro II.

Haec domnus est Domini et sacri limina regni.
Huc properate populi, haec domus est Domini.
— Mr.

(4) Panvin. de VII. urb. eccl. p. 235; Blanchin. ad Anast. T. III. p. 106, Ciampin. vet. mon. T. I. p. 213 tab. 49; Montf. diar. ital. p. 106; Blanch. hist. lib. IV. T. II. p. 230; Ciaccon. in vita Sixti M.; Baron. ad martyrol. p. 382. — Mr.

(5) Murat. p. 1920. 4; Marang. res ethn. p. 412; Ugon. stat. p. 119; Gallet. T. I. p. 21. — Mr.

1

In monasterio s. Petri de Montes *agri complutensis.*

A ✝ Ω

Aeccle sce crucis

In honore sce
crucis sce
Marie sci Ins
Bpte sci Ia-
cobi sci Matei
sci Cleme-
ntis. (1)

Era DCCCCXIII. kals. dcbr.

2

Romae in ecclesia s. Mariae de Vallicella, in columna.

Regnante dn
Theodorico
Constantius VC
pudic. (2)

3

Romae in ecclesia Armeniorum s. Mariae aegyptiacae repertus lapis inter parietinas a Carolo Iul. Ant. Sanctorio dum ecclesiam instauraret, ad aram maximam positus.

Virginis in variis radiat domus alta figuris,
Quae Dominum castis visceribus tenuit.
Cuius amore pius Stephanus cum coniuge fretus
Cum geminisque pium quod nitet duxit opus,
Nobilis ingenuus doctissimus integer almus
Aethereum est et erit culmen is Ausoniae.
Praesulis octavi nunc tempore iure Ioannis
Templa dicanda Dei plena favore pio.

(1) Floresius T. XVI. p. 137. Et vide Sandovalium. Floresius legit *era DCCCCXLIII* id est an. 905. — Mr.

(2) E Manutii schedis in cod. vat. 5253. p.

Ut simul angelicum teneat super aethera thronum
Sicque sui pulcrum seminis inde genus.
Nat. Domini II. M. F.

1

Ibidem ut supra.

Hoc dudum fuerat fanum per tempora prisca
Constructum Phoebo mortiferoque Iovi·
Quod Stephanus veteri purgavit stercore iudex
· Atque decora . . . . .

2

In musivo antiquo quod visitur in abside ecclesiae cathedralis civitatis Parentii in provincia Hystriae.

✝ Hoc fuit in primis templum quassante ruina
Terribilis labsu nec certo robore firmum,
Exiguum magnoque carens tunc furma (sic) metallo,
Sed meritis tantum pendebant putria tecta.
✝ Ut vidit subito labsuram pondere sedem,
Providus et fidei fervens ardore sacerdus (sic)
Eufrasius sca precessit mente ruinam.
Labentes melius sedituras deruit aedes,
Fundamenta locans erexit culmina templi
✝ Quas cernis nuper vario fulgere metallo.
Perficiens coeptum decoravit munere magno.
Aecclesiam vocitans signavit nomine ·XPI·
Congaudens operi· Sic felix vota peregit. (1)

3

Capuae in ecclesiae s. Mariae della Sorresca.

Ego Iohannes imperialis
patritius filius dni
Docivili ypata a fun-
damentis edificavi. (2)

185. Gruter. p. 1082. 14. habet *Theoderico.* Mr. Quaesivi frustra in supradicto templo hanc inscriptionem. — A. M.

(1) Musivum opus exhibet B. Virginem cum Iesu puero in ulnis; adstantibus angelis divisque hominibus. Visitur etiam *Eufrasius episcopus* nominatim appellatus, qui templi conditi imaginem sustinet. Item *Claudius arc.* et *Eufrasius fil. arc.* et *sanctus Maurus.* Edidit hoc opus Gaspar de Nigris Parentii episcopus. — ex Mar.

(2) Gesuald. via app. p. 166. In alio exemplari sequentis inscript. apud Mar. *Ioh imrii dom ypa p*

Ibidem in turri campanaria ecclesiae maioris.

Hoc edificium feci ego Iohannes
imperialis patricius filius domini
Docivili ypata, qui in traiecto
flumine post dissipationem
Agarenorum reaedificavi hanc
venerabilem inclitam domum
Etiamdio (1) turrem dilecto filio
meo Docivili ypata donavi.

1

Calari in crypta, quae est in ecclesia s. Antiochi in insula Sulci, quae eiusdem sancti viri appellationem obtinet, intra veterem aram, ubi posita ipsius lipsana cum hoc titulo.

✝ Aula micat ubi corpus beati sancti
Antioci quiebit in gloria ☧
Virtutis opus reparante ministro.
Pontificis XPI. Sic decet esse domum
Quam Petrus antistes cultus splendore
Renobabit marmoribus titulis ☧
Nobilitate fidei dedicaturus
XII· k· februs· (sic) (2)

2

Romae in cryptis vaticanis in tabula marm. litteris anaglypticis, quae palmi dimidium superant, ex diruta aedicula, quam honori Mariae virginis excitavit Ioannes VII. P. M.

IOHANNIS SERVI S. MARIAE·

In eodem sacello ex opere vermiculato historiae variae conspiciebantur de rebus gestis a Servatore nostro, a virgine Maria a S. Petro, cum appositis titulis.

CIVITAS HIEROSOLYMA· CIVITAS ANTIOCHIA· ROMA· NERO· MAGUS
S. PETRUS· S. PAULUS· AVE GRATIA PLENA DOMINUS TECUM
IOSEPH· ANNA· SVMEON·

dissipatione Agarenorum rahe vener. inclita domu ypa. Huius *Docibilis*, seu *Decibalis* hypati caietani supremas tabulas anni MCCCCVI. vulgavit Marinius pap. dipl. p. 262. — A. M.

(1) Notemus vocabulum aevi infimi. Nunc reapse Itali dicimus *eziandio*. — A. M.

(2) Mur. p. 1829. 6. ex Bonfanto p. 154. Esquivel. p. 106. Vide Bolland. T. V. mart. p. 221. Bonfantus habet *Antiochi*. Muratorius cupit ab eruditis viris audire quonam tempore Petrus hic episcopus calaritanus vixerit. — Mr.

Tum ipse Iohannes pone caput quadratum apicem gestans, manibus sacel lum offerens Deiparae stanti cum epigraphe.

✝ IOHANNES INDIGNUS EPISCOPUS FECIT ꝺ
BEATAE DEI GENITRICIS SERVUS ꝺ

Im ambitu anterioris arcus aediculae inscriptum fuit.

DOMUS· SCAE· DEI· GENITRICIS· MARIAE. (1)

1

In ecclesia s. Petri monasterii Hamensis dioeceseos Constantiensis, in quadrato lapide reperto anno MDCLXXXXIII, cum crucis signo in medio et in quatuor angulis.

Constantiensis urbis rectur[sic] domnus Fredomundus pontifex in honore almae Mariae genetricis Domini hoc templum hocquae[sic] altare construxit fideliter atquae[sic] digne dedicavit mense agusto[sic] medio· Et hic festus celebratus dies sit per annus[sic] singolus. (2)

In exteriore margine lapidis.

Annis III· (3) iam regnante Theodorico rege
in Francia hoc cinubium chingxit abens
curam pasturalem in amore Dei suarum
ovium· Patravit causas quam pulcherrime
nec amor se bu···rum···pascua perpetua
choro nexas virginale cum Maria almis
sema cum ips· vivant et exultent in aeter-
na secola· Locum rex concessit ad istum
cenubium· Ipsi etenim primus cipit strue-
re hic monastirium demum pontifex ure-
mus atque cetera sparn· optinari numero
· · · · ·

2

Arimini apud Iacobum Villanium in duabus tabulis marmoreis.

I

ΑΔΗΩΝΩΡΗ̄CΨΑΙ
ΨΩΛ̄ȣΒΑΙȣΙΡΓΙΝΙ.

II

ΥΝΗΩΝΩΡΗΙCΤΗ
ΚΩΛȣΜΒΑΙ. (4)

(1) Dionys. crypt. vat. tab. 18; Rocca T. I. p. 263; Turrig. p. 85; Ciampin. de sacr. aed. cap. IV. saec. IX; Savaran. hist. p. 70; Grimald. cod. instrum. p. 53. 54. 71. 112; Martinel. de basil. vat. lib. I. p. 25. — Mr.

(2) Mabillon. annal. Bened. T. I. p. 496. et in app. p. 641. — Mr.

(3) Hae notae numerales luxatae incertaeque sunt in Marinii scheda.

(4) Videlicet *ad — in honorem s. Columbae virginis.* — A. M.

1

In ecclesia s. Mariae prope Vulturnum.

Zmilla humilis ancilla sanctae Mariae. (1)

2

In basilica Fuldensi super epistylia columnarum litteris semiuncialibus.

In honorem s. genitricis Mariae semper virginis ac sanctosum apostolorum Petri et Pauli et omnium duodecim apostolorum sanctorumq· martyrum Bonifacii, atque Simplicii, Innocentii, et ceterorum sanctorum omnium . . . s. curia ab universis catholicis eodem die veneratur et celebratur ad laudem et gloriam Dei . . anno incarn . . . transduxit . . . . hanc aulam Domino rite dicavit. (2)

3

Romae in arcu.

Virginis aula micat variis decorata metallis,
Sed plus namque nitet meritis fulgentior amplis.
Qui studium tumulis rimati funera fertis,
Istic nos prius busta veneranda sat est,
Linquunt namque suis animae vestigia membris,
Et miscent meritum corpora mensque suum.
Hic iacet a teneris $\overline{\text{XPO}}$ quae vixerat annis,
Cui fuit in mundo nescia vita mori.
Hanc dum corporei pre (sic) vicinia laeti
Quarear (sic) in $\overline{\text{XPO}}$ dextram de carius ire,
Cui fas post thalamos non sit abesse Deo.
Hinc nunc circumdat tumulus sua membra parentum
Ut reddat fructum corpus originibus. (3)

4

Ravennae in ecclesio beatae Mariae virginis
a s. archiepiscopo Ecclesio aedificata.

Virginis aula micat Christum quae coepit ab astris
Nuncius e caelis angelus ante fuit.

(1) Cangius Script. hist. Franc. T. III. p. 683. ex chronico antem vulturn. putat legendum *Grilla*. — Mr. Sed enim *Zmilla* scribitur recte ut *Zmyrna*, de qua scriptura disserui ad Cic. de rep. I. 8. — A. M.

(2) Brow. annal. fuld. p. 123. ad saec. X. — Mr.

(3) Ex cod. membr. saec. XII. claustronde-

Mysterium verbi genitrix et virgo perennis,
Auctorisque sui facta parens Domini.
Vera magi claudi caeci mors vita fatentur.
Culmina sacra Deo dedicat Ecclesius. (1)

1

In ecclesia s. Mariae ad caput Liris prope eccl. s. Benedicti constructa ab abbate Theodemare et ornata pulcherrimis figuris versibusque, quorum quatuor sequentes sunt qui foris in circuitu medianae turris descripti leguntur.

Sublatis tenebris quia per te mundus habere
Lumen promeruit, virgo et sanctissima mater,
Celsa tibi idcirco consurgunt templa per orbem,
Et merito totis coleris celeberrima terris. (2)

2

Romae in porticu s. Mariae in Cosmedin, litteris rudioribus.

. . . is D̄i et s̄ce D̄i genetricis Ma. . .
temporibus dōni Adriani pape ego Gregorius no. . . (3)

3

Legione.

Omnibus exemplum sit quod hoc venerabile templum
Rex dedit Ordonius quo iacet ipse pius.
Hanc fecit sedem quam quondam fecerat aedem
Virginis hortatu quae fulget pontificatu. (4)

4

Aquini supra fores dirutae cathedralis ecclesiae ex opere musivo.

✝ Aula dei genitrix inchoata
modern. (5)

burg. exscripsit Garampius. Confer Gruter. p. 1164. 16, qui p. 1172. 5. ex cod. pal. (p. 63.) edidit duos priores versus. V. Fleetw. p. 532. Suspicor autem hos versus fuisse in arcu s. Agnetis, quia post epitaphium s. Agnetis quod incipit *aurea concisis*, sequuntur in cod. pal. illi duo versus. Ex Mr. partim.

(1) Agnellus p. 95; Bolland. T. VI. iul. p. 443. — Mr.

(2) Chron. casin. apud Murat. T. IV. S. R. I. p. 276.

(3) Legi egomet in lapide, contulique ad exemplar Marinii. — A. M.

(4) Morales lib. XV. cap. 55, et los cinco libros p. 208. — Mr.

(5) Blanchin. opusc. var. T. II. p. 218. — Mr.

1

Neapoli in ecclesia s. Mariae maioris.

Basilicam hanc Pomponius
episcopus neapolitanus
Famulus Iesu Christi Domini
fecit. (1)

2

Perusiae in porticu s. Petri.

Memmius Sallustius
Salvinus Dianius VS
basilicam sanctoru
angelorum fecit in
qua· sepelliri non licet.

3

Romae in sacello prope triclinium leonianum.

. . . ita Petri ad honorem archangelorum Leo tertius papa fieri iussit. — LEO.

4

Ravennae in s. Michaëlis, in camera tribunae.

Consecuti beneficia archangeli
Michaëlis Bachauda et Iulianus
a fundamentis fecerunt et dedi-
caverunt sub die non. maii
quater P. C. Basilii iunioris
viri clarissimi cos. ind. VIII. (2)

5

Romae in introitu ecclesiae s. Michaëlis.

Regna poli ianuas populus intrare per almas,
Currite Christiculae, prendite regna poli.
Nuntius hic Dni cuius intratis in aulam
Semper videt faciem nuntius hic Dni.
Offerat ipse preces vestras pia vota creanti,
Tundite vos pectus, offerat ipse preces.
Dicite cum lacrimis quicquid culpastis in actis,
Parce rogamus Deus dicite cum lacrimis.
Moxque vobis tribuet veniam pius ille remissor
Plangentibus miserens datque vobis veniam. (3)

(1) Reinesius XX. 373, Flectw. p. 45. — Mr.

(2) Mur. p. 426. 2. ex Agnello p. 107.

(3) Grut. p. 1167. 10, ex cod. pal. (p. 45), Floetw. p. 526. Gruterus *nuncius*, sed cod. pal. *nuntius*. — Mr. Immo codex habet etiam *Christiculae* v. 2, et *miserens* v. 10; non *Christicolae* et *miseris*, ut mendose in schedis scripsit cum Grutero Marinius. — A. M.

1

In ecclesia s. Michaëlis archangeli ad radices montis constructa a Poto abbate Casinensi.

Ore truces ululare lupi sub nocte silenti
Alopicesque olidae dudum gannire solebant
Implexisque ursi diro cum murmure villis
Setigerique apri . . .
Damna fugax pavidique simul discernere cervi.
Optimus at postquam Poto sacra septa regenda
Suscepit vigili studio pater . . . .
. . . .
Quin regi altithrono vastum qui continet orbem
Cui cite coelicolae comportant nuntia iussi
Addidit haec magni Michaëlis nomine templum,
Sanguine rubrantem coelo qui depulit hydrum.
sic
Isdem sed celeri praeventus morte sacerdos
Indedicatam aram pariterque reliquit asylum. (1)

2

Romae in Laterano in duabus valvis aeneis variis caelaturis argenteis distinctis aediculae s. Iohannis Baptistae in fonte.

I

In honorem beati Iohannis Baptistae

II

Hilarus episcopus D̄i famulus ofert.

3

Ibidem in zophoro ianuae sacelli s. Iohannis evangelistae.

Liberatori suo beato Iohanni evangelistae Hilarus episcopus famulus X̄P̄Ī.

In corona addita posteriore manu.

Diligite alterutrum·

Ibidem in epistylio alterius ianuae sacelli s. Iohannis Baptistae.

+ Hilarus episcopus + sanctae plebi Dei +

(1) Ex chron. casin. apud Murat. T. IV. S. R. I. p. 275; ubi et adnotatio. — Mr.

In corona epistylii posteriore item manu.

Erunt aspera in vias planas.

Intus supra portae zophorum in tabula porphyretica eadem manu.

Domine dilexi decorem domus tuae. (1)

1

Hadriae supra fores ecclesiae della Tomba.

+ Ad honore beati Ioh Bapta Ioh epc fieri curavit post ind. I. (2)

2

Modoëtiae olim in ecclesia s. Iohannis Baptistae constructa a regina Theodelinda.

Condidit hoc templum multa virtute verendum
Theudelinda potens regni diademate pollens
Pro se pro natis votum dulcedine matris
Christi Baptistae cui sacratur locus iste.
Hic nostrae gentis voluit caput esse decentis
Et Lombardorum talemque parare patronum.

3

In ecclesia Pinnatensi.

Ego Iohannes primus in hoc loco eremita,
qui ob amorem Dei spreto hoc saeculo
praesenti, ut potui hanc ecclesiam
fabricavi in honorem sancti
Ioannis Baptistae, et hic requisco (*sic*), amen. (3)

4

De Carolo magno versus dni magistri in aula.

Hanc tibi, praecursor Dni, Fradulfus opimam
Condidit ornatam divinis cultibus aulam;
Vota tibi reddens supplex quae voverat olim,
Exilii primum coepit dum nosse laborem.

(1) Ex his inscriptionibus nonnullas adhuc superstites ipsemet in loco legi. — A. M.

(2) Muratorius p. 1888. 8. qui sic adnotat. *Iohannes iste hadriensis episcopus praetermissus fuit ab Ughellio in Italia sacra. A Ferrettio praeponitur Leoni episcopo, qui in ea cathedra sedit anno Ch.* 860, *ex privilegio Nicolai I. papae. Ita Bochius vir doctus ad me scripsit.* — Mr.

(3) Hieronym. Blanca in commentariis rerum aragonens. T. III. hist. illustr. p. 587, qui lapidem refert ad saec. IX. — Mr.

Annuit his Carolus dictis pulcherrimus heros,
Quem placidum voluit vestris sibi reddere Christus
Pro meritis famulum magnis et honoribus auxit.
Nunc sibi solvendi voti est concessa potestas. (1)

1

In ecclesia s. Ioannis Baptistae in villa de Bannos Vallisoletani districtus.

Praecursor Domini martyr Baptista Ioannes
Posside constructam in aeterno munere sedem,
Quam devotus ego rex Reccesuinthus amator
Nominis ipse tui proprio de iure dicavi,
Tertio post decimum regni comes inclytus anno
Sexcentum decies era nonagesima novem. (2)

2

Capuae olim in ecclesia s. Ioannis nobilium hominum.

Me tibi, Ioannes XPI precursor, Idulfus
Huius ecclesie sacer et archipreviter ante
Offero: tu cineres serva, tu criminis umbras
Terge, ut ab altitono veniam merear: miserere
Et celi lucem post ignem tenebrarum. Amen. (3)

3

Ravennae in s. Ioh. evangelistae templo a Galla Placidia exstructo, in quo testudo erat duabus innixa columnis, et in maiestate Deus libellum Iohanni porrigens, cui erat subscriptum.

SANCTUS IOANNES EVANGELISTA.

Hinc atque inde mare vitreum, in quo duae naves tempestate agitatae; in altera divus Iohannes, Placidiae opem ferens; septemque candelabra; item Constantii et ceterorum eius familiae Augustorum imagines; cum epigraphe.

GALLA PLACIDIA PRO SE ET IIS OMNIBUS VOTUM SOLVIT.

Erant porro hae imagines in arcu testudinis ad dexteram quinque appositis nominibus.

D· CONSTANTINUS· D· THEODOSIUS. D· ARCADIUS· D· HONORIUS· THEODOSIUS· NEP·

(1) Cangius Script. hist. Franc. T. II. p. 645. ex vetusto codice. — Mr.

(2) Morales lib. XII. cap. 52. V. Burman. anthol. T. II. p. IV; Brow. AA. fuld. p. 239; PP. toletan. T. I. p. 79; Raban. maur. T. VI. p. 219. 230; Baron. T. XI. p. 526; Paciaud. de s. Ioh. Bapt. p. 35. Apud PP. tolet. legitur *tertii* et *aera.* — Mr.

(3) Pratillus hist. Princip. longob. T. III. p. 324. e schedis — Mr.

Ad laevam.

D· VALENTINIANUS· D· GRATIANUS· D· CONSTANTIUS· GRATIANUS· NEP· IOANNES NEP.

Circa subsellia ad dexteram in extrema parte.

DN· THEODOSIUS· ET· DN· EUDOCIA·

Ad laevam.

DN· ARCADIUS· ET· DN· EUDOXIA· AUG·

In testudinis templi medio Deus aderat sedens in solio, duodecim divinis libris undique obsignatis circumsaeptus, et haec inscriptio.

SANCTISSIMO AC BEATISSIMO APOSTOLO IOANNI EVANGELISTAE
GALLA PLACIDIA AUGUSTA CUM SUO FILIO
PLACIDO VALENTINIANO AUGUSTO ET FILIA SUA
IUSTA GRATA HONORIA AUGUSTA
LIBERATIONIS PERICULUM MARIS VOTUM SOLVENTES.

Ipse Christus Deus apertum in manu habebat librum, in quo legebatur.

BEATI MISERICORDES QUONIAM MISEREBITUR DEUS.

Augustorum augustarumque imaginibus sic erat inscriptum.

CONFIRMA HOC DEUS QUOD OPERATUS EST IN NOBIS A TEMPLO
SANCTO TUO QUOD EST IN HIERUSALEM TIBI OFFERENT REGES MUNERA.

In limine valvularum ex argento et gemmis circa aram maximam.

SANCTE IOANNES ARCA CHRISTI ACCEPTA TIBI SIT ORATIO
SERVI TUI. (1)

1

Romae in ecclesia ss. Philippi et Iacobi, in maiore superliminari.

Pelagius coepit, complevit papa Ioannes:
Unum opus amborum, par micat et meritum. (2)

(1) Rubeus p. 101. 102; Baron. T. VII. p. 491; Spretus T. I. p. 362; T. II. p. 83; Grut. p. 1048. 1; Vide Agnellum p. 68. 74. 75; Fleetw. p. 518. Muratorius edidit e schedis farnesianis; habetque *Eudocia, Iohanni, filia sua, periculo maris votum.* — Mr.

(2) Vide Marinii papyros dipl. p. 213. Ipse profert e codice saeculi XI. — A. M.

1

Ibidem in abside.

Hic prior antistes vestigia parva reliquit:
Supplevit ceptum papa Iohannes opus.
Largior existens angusto in tempore presul
Despexit mundo deficiente premi.
Fluctibus humanis portum scit ferre salutis,
Cui semper cure est reddere vota Deo.
Nomine censura mente et sermone Iohannes,
Qui sibi commissas pascere novit oves.
Hoc opus excoluit quo plebs festina recurrens
Eripitur morsu dilaceranda lupi.
Quisquis lector ade, Iacobi pariterque Philippi
Cernat apostolicum lumen inesse locis.

2

Eugubii tabula reperta anno MDCCLXXXV. in effossionibus nescio cuius aediculae in paroecia s. Ioh. Baptistae.

Aelianus Arcediaco-
nus ad fabricam b...
icae sanctor*um*
*apos*tolorun... (1)

3

Novariae in basilica apostolorum versus Ennodii.

Antiquum ecce nitet templum, quod sorduit ante,
Cui faciem veterem lux nova composuit.
Perdidit antiquum quis religione sacellum,
Numinibus pulsis quod bene numen habet?
Di quibus hoc patuit, possessas linquite sedes,
Quod fecit Victor, victor ubique tenet.
Addidit ad cultum merito successor et actis,
Qui morum nomen hinc, Honorate, geris.

(1) E schedis Marinii.

Nubila viperei qui gestat corda veneni
    Non datur ut faciat culmina pulcra Deo. (1)

1

Romae olim in paradiso basilicae s. Petri sub navi opere vermiculato.

Quem liquidos pelagi gradientem sternere fluctus
Imperitas, fidumque regis trepidumque labantem
Erigis, et celeremque redis virtutibus amplum;
Hoc iubeas regnante Deus congredere portum. (2)

2

Ibidem in arcu absidis eodem opere.

Quod duce te mundus surrexit in astra triumphans
Hanc Constantinus victor tibi condidit aulam. (3)

3

Ibidem in abside.

Iustitiae sedis fidei domus aula pudoris
Haec est quam cernis, pietas quam possidet omnis:
Quae patris et filii virtutibus inclita gaudet
Auctoremque suum genitoris laudibus aequat. (4)

4

Ibidem in paradiso.

Quamvis clara fides multum de luminis aulae
    Plusque loci meritis nobilitetur opus;
Est tamen his pulchris specialis gratia rebus
    Spectantumque oculos ars pretiosa rapit.
Iohannes hoc compsit opus, quem rite coronat
    Urbis romanae pontificalis apex. (5)

(1) Sirmond. T. I. p. 1846. — Mr.

(2) Mur. p. 1968. 9. mittente Passerio. — Mr.

(3) Mabillon. T. IV. analect. p. 484. n. 6. ex cod. einsild. saec. X; Panvin. de VII. urb. eccl. p. 56; Baron. T. IV. p. 50; Mur. p. 1853. 9. e schedis suis, et habet *triumphus*, putatque inscriptionem positam aliquot post Constantinum saeculis; Ugon. stat. p. 90. ex Fulvio lib. III. AA; Severan. hist p. 37. V. a Nuce apud Mur. T. IV. S. R. I. p. 443; adversar. Barbar. p. 50; Canis. thesaur. anecd. ed. Basnag. T. II. part. I. p. 378; Sindon. de basil. vat. p. 13. — Mr.

(4) Grut. p. 1163. 6. habet *sedes*. Sed cod. pal. (p. 28.) *sedis*. — Mr.

(5) Grut. ibid. n. 2. ex eodem cod. pal. (p. 27.) Sed Grut. *aula* et *pulcris*; Fleetw. p. 424; Severan. hist. p. 53; Rosweid. in notis ad S. Paulinum p. 813; Ciampin. de aedif. p. 35. — Mr.

1

Ibidem super limina introitus.

Qui regni claves et curam tradit ovilis .
Qui caeli terraeque Petro conmisit avenas;
Ut reseret clausis ut solvat vincla legatis,
Simplicio nunc ipse dedit sacra iura tenere,
Praesule quo cultus venerandae cresceret aulae. (1)

2

Ibidem in porta dextera eiusdem introitus.

Lumine sed magno vibrare ianua cerno
    Astriferumque polum indicat ipse nitor.
Terrae oret vultus servantum limina sacra:
    Geminis in portis ora iucunda nitent.
Simonis aspectus fulgens praecluditur una
    Altera sed Pauli radiat orbe docens.
Aditus interior gazarum aestuat opes,
    Et depicta nitent cumulis ipsa suis.
Aureis in petalis gemmarum clauditur ordo,
    Et superba teget blattea palla fanum.
Sic quoque coniunctim servatur gloria rebus
    Et variata simul nexa natura manet.
Inclita cum opere surrexit fama perennis;
    Indubitante fide reddite cuncti vota. (2)

Ibidem in porta sinistra.

Lux arcana Dei verbum sapientia lucis,
    Atque coruscantis splendida imago patris,
Ad nos descendit, nec quo fuit esse recessit,
    Ut caecas mentes erueret tenebris.
Plenus homo in nostris et verus nascitur isdem
    Virginis ex utero totus ubique Deus.
Discipulis praecepta dedit Petrumque beatum
    Hos inter primum sanxit et egregium.
Cuius in arbitrio caelum terramque reliquit,
    Pandere vel potius claudere cumque velit

(1) Ita cod. pal. p. 27. Sed Grut. 1163. 3. habet *commisit*, et *ligatis*. Confer Baron. T. VIII. p. 413; Aleman. lateran. par. p. 63; Turrig. p. 445; Oldoin. ad Ciac. T. I. p. 322; Victorell. ib. p. 808; Fleetw. p. 49. — Mr.

(2) Ita cod. pal. (p. 27.) Grut. loc. cit. n. 5. Sed v. ult. *cuncta*; Fleetw. p. 416. 466; Oldoin. ad Ciac. T. I. p. 442, ex Canis. V. L. T. VI, et ex ed. Basnag. T. II. p. 378. cum var. lect; Baron. T. XI. p. 223. — Mr.

Nam sub mortiginae (1) quidam latuere gehennae
Verbere confossi mente fide opere.
Histria testatur possessa hostilibus annis
Septies et decies scismate pestifero.
Esset ut impletum Hieremiae voce canentis
Ultio captivis tam numerosa fuit.
Sed bonus antistes dux plebis Honorius armis
Reddidit ecclesiis membra revulsa piis.
Doctrinis monitisque suis de faucibus hostis
sic Austulit exactis iam peritura modis.
At tuus argento praesul construxit opimo
Ornavitque fores Petre beate tibi.
Tu modo caelorum quapropter ianitor alme
Fac tranquilla tui tempora cuncta gregis.

1

Lapis positus post absidem basilicae vaticanae, quem Maphaeus Vegius vidit descripsitque.

Salvo papa Leone Agnellus presbyter ornat. (2)

2

Romae olim in s. Petri ad vincula.

Hoc Domini templum Petro fuit ante dicatum.
Tertius antistes Sixtus sacraverat olim.
Civili bello destructum post fuit ipsum.
Eudoxia quidem totum renovavit ibidem.
Pelagius rursus sacravit papa beatus,
Corpora sanctorum condens ibi Machabaeorum.
Apposuit Petri pretiosa ligamina ferri
Illustris mulier quae detulit ab Hierusalem,
Et quibus est Petrus Neronis tempore vinctus.
Augusti mensis celebrantur festa calendis.
Huc accedenti purgantur crimina cuncta. (3)

(1) Grut. *mortigenae.* — Mr.

(2) Bosius p. 34; Arr. T. I. p. 159. ex Vegio; Turrig. p. 384. 444; Fontanin. disc. p. 27; Cancellier. p. 638. — Mr.

(3) Martinell. R. ex ethn. p. 284, et in rarissimo opere de origine urbis et de ecclesiis, reliquiis, indulgentiis; vbi sunt varietates *Petrus. vincula* non *ligamina*, *quique huc accesserint lavantur.* Idem opus recusum an. 1550. in quo p. 34. habentur eadem verba. V. Monsacrat. de catena p. 6. 16. 19; Zaccar. hist. litt. T. III. p. 385. ex Martinello; Blanchin. H. Q. Tom. III. p. 702. — Mr.

1

*

Cede prius nomen novitati cede vetustas;
Regia laetanter vota dicare libet.
Haec Petri Paulique simul nunc nomine signo
Xystus apostolicae sedis honôre fruens.
Unum quaeso pares, unum duo sumite munus,
Unus honor celebrat quos habet una fides.
Presbiteri tamen hic labor est et cura Philippi
Postquam Effesi X̅P̅S̅ vicit utrique polo.
Praemia discipulis meruit vincente magistro,
Hanc palmam fidei rettulit inde senex. (1)

2

Romae.

Qui Romam Romaque venis hinc aspice montem,
Eque Petri sede pone viator opem.
Quae meritis quae sancta fide distat ab illa
Crux illic regnum hic quoque vincla Petri.
Omnia magnanimus pastor construxit Achillis
Sollicitos populi huc adhibete praeces [sic]. (2)

3

In ecclesia monasterii Altivillarensis in dioec. Remensi repertum anno MDCCXXIX.

Fulgida qui sacri perlustras moenia templi,
Rotmarus mihi nomen erat dum vita manebat.
Nam Domino statuente loco praelatus in isto
Haec in honore Petri renovavi templa beati:
Huncque locum fovi rebus, vel sumtibus auxi. (3)

4

Fuldae in abside ecclesiae s. Petri in monte.

Ecce sator hominum victor super aethera scandit,
Discipulisque suis regni sacra limina pandit:

(1) Ita cod. pal. (p. 71); Grut. p. 1174. 7; Fleetw. p. 470; Monsacr. l. cit. p. XVII; Baron. T. VII. p. 530; Zaccar. l. c. — Mr.

(2) Ita cod. pal. (p. 76); Grut. p. 1175. 9. corrigit *posce*, *sollicitas*, *preces*; Fleetw. p. 335; Monsacr. p. 44. Vide Sirmond. T. II. p. 1077. — Mr.

(3) Sammart. G. Ch. T. IX. p. 254. — Mr.

Quem sic venturum angelica huc oracula spondent.
Coetus apostolicus pariter cum plebe fideli
Dona Paracleti igne micante capit. (1)

1

*

Quidnam igitur mirum magno si culmina Petro
Quolibet existant aedificata loco?
Cum que (sic) per totum celebratur ecclesia mundum
In fundamento fixa Petro maneat.
Namque illi Deus ipse caput qui corporis extat
Propterea Petre nomen habere dedit,
Dicens: esto Petrus quoniam fundabo super te
Quam mihi nunc toto molior orbe domum.
In te per cunctas consistit ecclesia gentes
Vincit et inferni carceris imperium.
Nam clavibus caelorum claudere poteras (sic),
Et reserare dedit pro meritis hominum.
Quaecumque in terris fuerit sententia Petri,
Haec erit in caelis scripta notante Deo.
Dixit enim tu es magno mihi nomine Petrus,
Et tibi caelorum fortia claustra dedi.
Hac dicione potens terra caeloque Petrus stat,
Arbiter in terris, ianitor in superis. (2)

2

*

Antistes XPI Dni devotus Achillis
Culmina magna pii struxit honore Petri
Nemo putet vacuam venerandi nominis aulam,
Sistere quod non sit corporis ista domus.
Magna quidem servat venerabile Roma sepulchrum
In quo pro XPI nomine passus obit.
Sed non et meritum monumenta includere possunt,
Nec que corpus habent saxa, tenent animam.
Victor enim mundi superata morte triumphans
Sps ad summum pergit in astra Deum.

(1) Brow. AA. fuld. p. 162; Rab. Maur. T. VI. p. 215. n. 47. — Mr.

(2) Ita cod. pal. (p. 75.) Gruterus p. 1175. 8. corrigit *quae*, *illum*, *Petri*, *portas* pro *poteras*, *ditione*. Videsis Baronium T. VII. p. 513; et de Angelis p. 6. — Mr.

Cumque sit in XPO vita durante repostus
    Ad XPM totus martyr ubique venit.
Ille suos sanctos cunctis credentibus offert,
    Per quos supplicibus praestat opem famulis. (1)

1

In suprema templi Glastoniensis praecinctione.

Siderei montes speciosa cacumina Sion,
    A Libano geminae flore comante cedri,
Coelorum portae lati duo lumina mundi
    Ore tonat Paulus fulgurat arce Petrus.
Inter apostolicas radianti luce coronas,
    Doctior hic monitis, celsior ille gradu.
Corda per hunc hominum reserantur, et astra per illum;
    Quos docet ille stylo, suscipit ille polo.
Pandit iter coeli hic dogmate, clavibus alter:
    Est via cui Paulus, ianua fida Petrus.
Hic petra firma manens, ille architectus habetur:
    Surgit in his templum quo placet ara Deo.
Anglia plaude lubens; mittit tibi Roma salutem,
    Fulgor apostolicus Glasconiam irradiat.
A facie hostili duo propugnacula surgunt,
    Quot fidei turres urbs caput orbis habet.
Haec pius egregio rex Ina (1) refertus amore
    Dona sua populo non moritura dedit.
Totus in affectu divae pietatis inhaerens,
    Ecclesiaeque iuges amplificavit opes.
Melchisedech noster merito rex atque sacerdos
    Complevit verae religionis opus.
Publica iura regens et celsa palatia servans,
    Unica pontificum gloria, norma fuit.
Hinc abiens, illinc meritorum fulget honore:
    Hic quoque gestorum laude perennis erit. (2)

2

Salerni in basilica ss. apostolorum Petri et Pauli ab Ariche principe aedificata.

Christe salus utriusque decus spes unica mundi
Duc et educ clemens, Arichis pia suscipe vota,

(1) Ita cod; pal. (p. 75.) Grut. ibid. n. 7. corrigit *Achilles*, *sepulcrum*, *quae*. Fleetw. p. 355; Baron. T. VII. p. 513. Borgia confess. vat. p. 87. — Mr.

(2) Bolland. T. I. febr. p. 906; quem videsis; Cambdenus Britannia p. 165. — Mr. Schedae Marinii omittunt *Ina*, et infra perperam habent *ictus* pro *totus*. — A. M.

Perpetuumque tibi haec condas habitaculum templi.
Regnator tibi summe decus trinominis ille
Hebraeae gentis Solymis construxit asilum,
Pondere quod factum sic circumsepivit obrizo.
Duxit opus nimium variis sculptumque figuris
Brac . . . (1)

1

In vetustissima ecclesia s. Petri extra muros Tuscanellae.

+ Iohs III eps. (2)

2

In Gressy ditionis genevensis.

+ Eufrasius pbr
In honore S. Petri
apostoli voto suo fecit. (3)

3

Romae in arcu absidis basilicae Ostiensis opere musivo.

Integra inscriptio, quae hodie legitur opere restituto, haec est.

Theodosius cepit, perfecit Onorius aulam
Doctoris mundi sacratam corpore Pauli
Placidiae pia mens operis decus omne paterni +
Gaudet pontificis studio splendere Leonis. (4)

Persequitur dum vasa Dei, fit Paulus honoris
Vas, sed electum gentibus esse probat.

Voce Dei fis Petre Dei petra, culmen honoris
Aule celestis splendor et omne (5) decus.

4

Ibidem supra portam medianam introrsum.

Exsultate pii lacrimis in gaudia versis +
Et protectori ϭ reddite vota Deo:
Cuius sic tenuit resolutum dextera tectum,
In vacuum ut caderet ϭ tanta ruina solum.
Solus et invidiae princeps tormenta subiret
Qui nullum ex ampla ϭ strage tulit spolium.

(1) Ughel. T. VII. p. 358. — Mr.

(2) Turiotius Mem. s. Tuscan. p. 70. Intelligendus autem vel Ioh. III. papa, vel Ioh. III. episcopus Tuscaniae. — Mr.

(3) Mur. p. 1863. 10 ex Guichenonio hist. gen. de la mais. de Savoye T. I. p. 38. — Mr.

(4) In cod. palat. p. 56. continentur haec duo distycha. Et quidem *omne* non *homne*. — A. M.

(5) Schedae Marinii *homne*; sed in musivi excusa imagine lego *omne*. — A. M.

Nam potiora nitent reparati culmina templi
Et sumpsit vires ꝺ firmior aula novas.
Dum ꝺ xpi ꝺ antistes cunctis Leo partibus aedes
Consulit, et celeri ꝺ tecta reformat ope.
Doctorem ut mundi Paulum plebs sancta beatum
Intrepide solitis ꝺ excolat officiis.
Laus ista felix respicit te praesbiter;
Nec te levites Adeodate praeterit;
Quorum fidelis atque pervigil labor
Decus omne tectis ut rediret instituit. (1)

1

Ibidem in ingressu ad confessionem.

Leo gratia Dei III eps hoc (sic) ingressum scae
Plebi Dei miro decore ornavit.

2

Ibidem in claustro pessimis litteris.

Domnus Iohs XVIII
Papa. (2)

3

Ibidem in epistylio maioris portae ad laevam.

✝ De donis Di et beati Pauli apostoli· Dometius diac· et arcarius· scae· sed· apostol· adque ·pp· una cum Anna diac· eius· germana hoc votum beato Paulo optulerunt. (3)

4

Ravennae in divi Andreae templo aedificato a Petro chrysologo, supra valvas, in quibus eius imago vermiculato opere conspiciebatur.

Aut lux hic nata est, aut capta hic libera regnat
Lex est ante venit coeli decus unde modernum.

(1) Margarin. n. 19; Bolland. T. I. iun. p. 23; Fleetw. p. 399; Gallet. T. I. p. 18; Arring. T. I. p. 249; Bos. p. 151; Panvin. de VII. U. E. p. 72; Severan. hist. p. 394. — Mr.

(2) Margarin. n. 294. — Mr.

(3) Fabret. X. n. 639, Margarin. n. 2; Fontanin. disc. p. 19, quem vide; Gallet. primicer. p. 209; Morell. de s. Callisto p. 19. — Mr.

Aut privata diem peperere tecta nitentem,
Inclusumque iubar secluso fulget olimpo.
Marmora cum radiis vernantur cerne serenis,
Cunctaque sydereo . . . in mirice saxa.
Auctoris pretio splendescunt munera Petri.
Huic honor huic meritum tribuit sic condere parva,
Ut valeant spatiis amplum superare coactis.
Nil modicum Christo est; arctas bene possidet aedes
Cuius in humano consistunt pectore templa.
Fundamenta Petrus, Petrus fundator et aula.
Quod domus, hoc dominus, quod factum factor et idem.
Moribus atque opere Christus possessor habetur,
Qui duo consocians mediator reddit et unum,
Huc veniens fundat pariturος gaudia fletus,
Contritam solidans percusso in pectore mentem.
Ne iaceat, se sternat humo, morbosque latentes
Ante pedes medici cura properante recludat.
Saepe metus mortis vitae fit causa beatae. (1)

1

Neapoli in castro s. Salvatoris ad mare, nunc castello dell' Ovo, repertum anno MDCVIII.

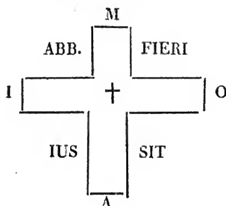

Quisquis in hoc templo steteris quod limpha refundit,
Aspice quale decus hic Mayo contulit abbas
Petro seu Paulo Iacobo vel Bartholomeo,

(1) De Rubeis H. R. p. 106, ad an. 449; Agnell. p. 79. 83; Amades. T. I. p. 86. 90. 99. 116. 134. In operibus s. Petri chrysologi, edente Paulo, extat huius vita ex Agnello cum variis codicis vallicelliani lectionibus. Et quidem cap. III. p. XI. exhibetur inscriptio cum varietatibus; nempe v. 6. pro *sereno* codex habet *sydereo*, in 8. pro *comere* est *condere*; in 11. pro *consistunt* est *consistit templum*; in 12. pro *fundator* est *fundavit de aulam*; in 15. pro *reddit* est *reddidit*. Quod adtinet ad dictionem *iaceat*, lege Blanchinium in praef. ad Anast. p. 14. — Ex Mar.

Sic Stephano primo levitae seu Ianuario,
Martino Stephanoque papae Blasio Dariaeque,
Baptistae, Eugepioque, Crisanto coelitus almo.
Gaudia cui Christus et donet. Dicito fiat. (1)

1

Romae olim In abside basilicae Sicinianae in Exquiliis, quae et S. Andreae cata barbara patritia, sub opere musivo, in quo Iesus circumstantibus sex sive apostolis sive aliis divis.

Haec tibi mea (2) *valide decrevit pr*aedia XPE,
Cui testator opes detulit ille suas ❧
Simplicius quae papa sacris caelestibus aptans ❧
Effecit vere ❧ muneris esse tui.
Et quod apostolici deessent limina nobis ❧
Martyris Andreae nomine composuit ❧
Utitur hac heres titulis ecclesia iustis ❦
❧ Succedensque domo mystica iura locat ❧
Plebs devota veni, perque haec *commercia disce*
❧ Terreno sensu ❧ ❦ regna *superna peti.*

2

Apud Ravennam in tribuna sacelli s. Matthaei apostoli ad latus basilicae Petrianae opere vermiculato.

✝ Salvo· domno· papa· Agnello· de· donis· Dei
et· servorum· eius· quae· obtulerunt· ad
honorem· et· ornatum· sanctorum
apostolorum· et· reliqua· pars· de
summa· cervorum· qui· perierant
et· Deo· auctore· inventi· sunt
haec· absida· musivo· exornata· est (3)

3

Mediolani in basilica Sanctorum versus Ennodii.

Vilia tecta prius facibus cessere beatis.
Sic splendor per damna venit, sic culmina flammis
Consurgunt habitura Deum. Si perdita crescunt
Ignibus innocuis, si dant dispendia cultum,

(1) In codice quodam archii pontificii miscell. p. 135 ait Marinius extare inscriptionis huius declarationem.

(2) Sic est in impresso exemplari apud Marinium. — A. M.

(3) De Rubeis H. R. p. 171, Aguell. p. 114. 115; Mur. p. 1823. 2; Fontanin. disc. p. 22, ubi de formula *salvo*. — Mr.

Qualis erat reparans crepitantibus aucta ruinis?
Laurenti tua bella gerens incendia vince.
Sordida marcenti latuisset terra recessu,
Si status faciem tenuissent antra vetusta.
Sed postquam superi flammas misere secundas,
Ad lumen cineres traxerunt ista colendum.
Huc oculos converte pios, qui cuncta vapore
Praedicis mundanda, pater, rebusqus docendos
Instrue, ne verbis titubet mens nescia recti. (1)

1

Romae in s. Agnetis in tribuna musivo opere, ubi media est s. Agnes, dextra autem s. Symmachus papa ferens templi conditi imaginem, sinistra Honorius papa cum libro. Nomina in musivo scripta sunt.

✝ Aurea concisis surgit pictura metallis,
Et conplexa (2) simul clauditur ipsa dies.
Fontibus e niveis credas auroıa subire
Correptas nubes roribus (3) arva rigans.

Vel qualem inter sidera lucem proferet irim,
Purpureusque pavo ipse colore nitens.
Qui potuit noctis vel lucis reddere finem,
Martyrum e bustis hinc reppulit ille chaos.

Sursum versa nutu quod cunctis cernitur uno
Praesul Honorius haec vota dicata dedit.
Versibus et factis signantur illius ora,
Lucet et aspectu lucida corda gerens. (4)

2

Constantinae Constantini filiae versus scripti in abside basilicae, quam condidit in honorem s. Agnetis.

Constantina Deum venerans Christoque dicata,
Omnibus impensis devota mente paratis,

(1) Sirmond. T. I. p. 1843. — Mr. Mendose schedae Marinii habent in penultimo versu *mundana* pro *mundanda*. — A. M.

(2) Marin. *complexa*; at cod. pal. p. 63. *conpl.* Sic infra Marinius *nibeis*; at cod. pal. *niveis* — A. M.

(3) Ita cod. pal. At Mr. mendose *ruribus*, — A. M.

(4) Fleetw. p. 418; Pelliccia T. III. p. 320; Grut. p. 1172. 4. ex cod. pal. (pag. 63.) sed corrigit *niveis*, *roribus*, *lucet et*. Margarin. res ethn. p. 408. V. Ant. Brutium T. XVIII. p. 482. Baron. T. XI. p. 321. Ciampinius denique exhibet cum musivo excuso tab. XXIX, non sine multis varietatibus. — Mr. Ipsum quidem monumentum nunc aegre legitur ob loci excelsitatem, pulverisque sordes. — A. M.

Numine divino multum Christoque iuvante,
Sacravit templum victricis virginis Agnes,
Templorum quod vincit opus terrenaque cuncta,
Aurea nam rutilant summi fastigia templi.
Nomen enim Christi celebratur sedibus istis,
Tartaream solus potuit qui vincere mortem
Invectus caelo solusque inferre triumphum,
Nomen Adae referens et corpus (1) et omnia membra
A mortis tenebris et caeca morte levata.
Dignum Agnes munus martyr devotaque Christo
Ex opibus nostris per saecula longa tenebis.
O felix virgo memorandi nominis Agnes! (2)

1

Romae in museo Albanio olim, nunc in capitolino litteris non bonis.

...tyre Agneti Potitus serbus Dei ornavit. (3)

2

Remis in basilica Agricolae Iovino quondam militum magistro exaedificata.

Felix militie sumpsit devota Iovinus
Cingula virtutum culmen provectus in altum,
Bisque datus meritis equitum peditumque magister
Extulit aeternum seclorum in secula nomen.
Sed pietate gravi tanta haec praeconia vicit,
Insignesque triumphos religione dicavit:
Ut quem fama dabat, rebus superaret honorem,
Et vitam factis posset sperare perennem.
Conscius hic sancto manantis fonte salutis
Sedem vivacem moribundis ponere membris,
Corporis hospitium laetus metator adornat,
Reddendos vitae servari providet artus. (4)

3

In ecclesia beati Anastasii, quam construxit Leutbrandus rex in Italia.

Quando Leo cecidit misero doctore suasus
Scismatis in foveam recto de culmine Caesar,

(1) Mendose in schedis Marinii *detorquet* pro et *corpus*.

(2) S. Damasus ed Sarazan. p. 40. — A. M.

(3) Muratorius p. 1926. 6. exhibet velut integram; existimatque *tyre* positum pro θύρας *protas* aedis S. Agnetis, quas ipse servus Dei ornaverit. — Mr. Ego vero multo malim, pace tua o maxime Muratori, ex *tyre* facere *martyri*. — A. M.

(4) Duchesne Script. H. Fr. p. 79. ex Paplr. Massonii hist. calamit.

Tunc ego regales statui his mihi condere thermas
Mamoribus pulchris Leudbrant rex atq· columnis·
Sed Romam properans postquam devotus ad ipsam
Perveni atque sacro capiti mea basia fixi,
Sancti Anastasii servus tuus ecce repente,
Paterna de sede meo hanc in pectore XPE
Praeclaram fundare domum sub culmine monstras.
Talibus unde meas tendens ad sidera palmas
Vocibus oro, Dei fili, pro plebe fideli,
Qui regis angelicos coetos qui cuncta gubernas,
Fac praecor ut crescat mecum catholicus ordo,
Et templo concede isti ut Salomoni locutus. (1)

1

Ibidem.

Ecce domus Domini perpulchro (2) condita textu
Emicat, et vario fulget distincta metallo:
Marmora cui pretiosa dedit museumq· columnas
Roma caput fidei, illustrant quam lumina mundi.
Euge auctor sacri princeps Leutbrando laboris.
Te tua felicem clamabunt acta per aevum:
Qui proprie gentis cupiens ornare triumphos
His titulis patriam signasti denique totum. (3)

2

Prope pontem balineum Iuliorum Akariorum, in abside S. Anastasiae.

Antistes Damasus picturae ornarat honore
Tecta, quibus nunc dant pulchra metalla decus.
Divite testatur praetiosior aula nitore
Quos rerum effectus possit habere fides.
Papae Hilari meritis olim devota Severi
Nec non Cassiae mens dedit ista Deo. (4)

(1) Grut. p. 1168. 10. ex cod. pal. (p. 48.) Sed immutat *Leutbrant* et *caetus*. Conf. Flectw. p. 439; Baron. T. XII. p. 308. — Mr.

(2) Ita cod. pal. At Marinius *perpulcro*.

(3) Grut. n. 8. ex cod. pal. (p. 48.) Sed immutat *Leutbrande, propriae, totam*. Flectw. p. 439; Baron. l. c. p. 309. V. Mur. T. II. A. M. AE. p. 363; Furiett. de musiv. p. 81. Sirmondus T. II. p. 883. exhibet epigramma quod incipit *ecce domus Domini*. — Mr.

(4) Grut. p. 1164. 6. ex cod. pal. (p. 31), ubi dicitur *in ecclesia S. Anastasiae in throno*. Flectw. p. 487; Mabillon. ex cod. einsild. T. IV. annal. p. 489. n. 27, in quo dicitur extare prope pontem. — Mr.

1

Ravennae in S. Apollinaris classensis in tribuna opere musivo.

IMDVC

Moses A ✝ Ω Helias

SALUS MUNDI.

Micael sanctus Apolenaris Gabriel

Matheus

Ad pedes Reparati archiepiscopi haec olim carmina legebantur.

His igitur socius meritis Reparatus ut esset
Aula novos habitus fecit fragransq. per aevum.

Ad caput impp. fuit.

Constantinus maior imperator. Heraclii et Tiberii imperatorum. (1)

2

Ibidem olim.

In· nomine· Dei· Val· Felix· proc· Rav·
locum· dulcissimis· tum· vetustate
conlapsum· restituit· atq· adampliavit
et· libens· animo· iduum· maiarum· die
dedicavit. (2)

3

Ibidem in ardica seu porticu.

B· Apollinaris sacerdotis basilicam mandante viro beatissimo Ursicino episcopo a fundamentis Iulianus argentarius aedificavit ornavit atque dedicavit consecrante vero B· Maximiano episcopo die VIIII· maiarum ind· XII· octies P·C· Basilii. (3)

4

Ibidem.

Marmoreum hoc splendet opus sub tegmine cuius
Munera sacrantur corpore Christe tuo.

(1) Agnell. p. 148; annal. camald. T. I. p. 2. V. Ciampin. V. M. T. II. p. 83. 84. — Mr.

(2) De Rubeis H. R. lib. II. p. 99; Mur. p. 2012. 10. Lege adnotationes Rubei, qui arbitratur heic agi de Fl. Felice cons. an. 428: verum Zirardinius in opere vet. monum. ad Class. p. 34. subdubitat. — Mr.

(3) Agnell. p. 87. B. 107. A; de Rubeis l. c. p. 162.

Argenti quondam constructum rite decore
Barbara destructum sustulit ausa manus
Basilicum munus martyr ne despice verax:
Imo libens aula cede manere tua.
Quaeq· prius statuit vates sublime Ioannes,
Non mediocre sacer Dominicus statuit. (1)

1

Ibidem.

Theodoricus rex Gothorum fundavit hanc
ecclesiam in nomine Domini Iesu XTI. (2)

2

Ibidem.

D· N· Damianus archiep· fecit. (3)

3

In absidis hemicylo ecclesiae s. Agathae Gothorum opere musivo.

Fl· Ricimer· V· I· magister· utriusque· militiae· patricius· et· excons. ord· pro· voto· suo· adornavit·

Iesus mundano orbi insidens adstantibus apostolis. Ad Iesu laevam est Petrus clavem sustinens: ceteri apostoli aperto capite stant. Sub Iesu pedibus scribitur

Salus totius generis humani.

Sub singulis apostolis nomina sunt.

S. Iacobus Alphei. S. Simon Zelotes. S. Iacobus.
S. Iudas Iacobi. S. Philippus. S. Paulus. S. Petrus.
S. Andreas. S. Iohannes. S. Thomas. S. Mattheus.
S. Bartolomeus.

4

Praeneste in vestibulo maioris templi in grandi tabula.

A ☧ Ω

☧ ·M· Aq· ad· Fab· sancti martyris Agapiti· (4)

(1) De Rubeis l. c. p. 249; annal. camald. T. I. p. 24. — Mr.

(2) Agnell. p. 113. D; notit. florent. an. 1750. p. 667; Donat. p. 152. 9. — Mr.

(3) Bacchin. ad Agnell. p. 159; annal. Camald. T. I. p. 22; Spret. T. I. p. 283. T. II. part. I. p. 365.

(4) Cecconus p. 250; Suaresius Praenest. p. 129. ait: videntur additae posteriore manu verba *molae agrique ad fabricam.* — Mr.

1

*

Hic furor hostilis templum violavit iniquus
Cum premeret vallo moenia septa Getes.
Nullius hoc potuit temeraria dextera gentis,
Haec modo permissa est quod peritura fuit.
Nil gravat hoc tumulo sanctorum pessimus hostis,
Materiam potius repperit alma fides.
In melius siquidem reparato fulget honore;
Cum scelere hostili crevit amor tumulis.
Suscipe nunc gratus devotae munera mentis,
Diogenis martyr, cui dedit ista volens.
Quisquis ad hoc templum petiturus dona recurris,
Spes tibi sit; larga est munere vera fides. (1)

2

Romae in throno s. Chrysogoni.

Sedes celsa Dei praefert insignia XPI,
Quod Patris et Filii creditur unus honor. (2)

3

Mediolani in basilica s. Calemeri quando reparata est, versus Ennodii.

Libera captivum meruerunt culmina lumen;
Arridet facies nubila nulla gerens.
Hic nuper astrigeri dos proxima venit olympi,
Laurenti vatis ducta ministerio.
Aedibus et vitae cuius nunc una figura est;
Ceu solis radiis forma, color similis.
Euge vetustorum reparator, perge novorum
Conditor, et vultu clarus et ingenio.
Abiurant priscam, te praesule, tecta figuram,
Advena casuris porrigitur genius. (3)

4

Versus inscripti fronti maioris ianuae ecclesiae s. Benedicti Castrensis.

Faustinus lapsis a Mauri morte decem octo
Lustris, has sancto Benedicto dedicat aras.

(1) Grut. 1170. 13. e cod. pal. (p. 58.), sed corrigit *Diogenes.* Fleetw. p. 391. — Mr. Perperam in schedis Marinii *maenia, Diogeni, sibi.* — A. M.

(2) Grut. 1170. 15. e cod. pal. (p. 55) Fleetw. p. 524. — Mr.

(3) Sirmond. T. I. p. 1867; Oltrocch. H. L. p. 242. — Mr.

Impensisque suis tota est structura peracta:
Aptavitque suis humeris de more cucullam.
Religionis amans cellis se devovet istis,
Atque abbas factus mira pietate refulsit. (1)

1

In ecclesia monasterii Floriacensis ad altare s. Dionysii parte laeva.

Ista Dionysius penetrantes limina sanctus
Auxilio sancto consociet Domino.
Quem quicumque petis, Dominum deposce tonantem
Quatenus Helgaudum servet amore suum.
Cuius amor XTO sic sic venerabile templum
Construxit Dno atque Dionysio. (2)

Parte dextera.

Est domus ista Deo sine fine dicata superno
Helgaudi studio consilioque boni.
Hinc paradisiaci pulsatur ianua regni:
Hinc pia plebs Dno coniubilat supero.
Intrantes pariter Christus conservet Iesus.
Dicite cuncti voce fideli omne per aevum: sic fiat, amen amen amen.

2

Lutetiae Parisiorum in basilica s. Dionysii.

Hoc opus Airardus caelesti munere fretus
Offert ecce tibi Dionysi pectore miti. (3)

3

Romae in opere vermiculato in abside s. Caeciliae. In vertice nomen Paschalis.

+ Haec domus ampla micat variis fabricata metallis ꝺ
Olim quae fuerat confracta sub tempore prisco ꝺ
Condidit in melius Paschalis praesul opimus ꝺ
Hanc aulam Dni formans fundamine claro ꝺ

(1) Le Cointe T. III. p. 703. ex T. VII. spicileg. Baluzii p. 538. qui dat ex codice in quo chron. abbatum Castrensium. Vereor ne versus sequioris aetatis sint, id est saec. XII, uti versus omnes qui sequuntur, quos omisi omnes, etsi dicuntur parieti picto inscripti. V. Mabillon act. S. Bened. T. I. p. XXIII. — Mr.

(2) Helgaudus vel Helgaldus monachus floriac. in epitome vitae Roberti regis apud Duchesne S. H. Fr. T. IV. p. 75. — Mr.

(3) Mabillon. annal. Bened. T. II. p. 236. ex Mur. T. III. A. M. AE. p. 692. — Mr.

Aurea gemmatis resonant haec dindima templi ϭ
Laetus amore Dei hic coniunxit corpora sca ϭ
Caeciliae et sociis rutilat hic flore iuventus ϭ
Quae pridem in cruptis pausabant membra beata ϭ
Roma resultat ovans semper ornata per aevu ϭ (1)

1

Coloniae Agrippinae in sacello s. Erasmi.

S. Evardus me fecit.
Quicunque
hunc locum
destruere voluerit,
ira Dei feriatur
et nemldgnsul iaceat. (2)

2

Romae in s. Clementis opere vermiculato in arcu triumphali.

Intrantibus parte laeva imagines SS. Pauli et Laurentii cum epigraphe.

Agios
Paulus.
De cruce Laurenti Paulo
famulare docenti.

Intrantibus parte dextera sub imaginibus SS. Petri et Clementis.

Agios
Petrus.
Respice promissum
Clemens a me tibi sanctum.

In medio arcus eminentiore loco visitur Servator noster, ad cuius latera quatuor animalia, evangelistas repraesentantia. Item monogramma.

A ☧ Ω

ISAIAS cum volumine explicato, in quo

Vidi Dominum
sedentem super solium.

IEREMIAS cum epigraphe in volumine

Hic est Deus noster et non ae-
stimabitur alius absque illo.

Circa absidem litteris cubitalibus.

Gloria in excelsis Deo sedenti super thronum
et in terra pax hominibus bone voluntatis.

(1) Legi ipse contulique cum excuso apud Marinium apographo, quod mendis non carebat. — A. M.

(2) Gelenius de admir. magnit. Coloniae Agripp. p. 277. legit *aeternae maledictioni subiaceat.* — Mr.

In tribuna, seu ad hemicyclum absidis est grandis vitis, e cuius stipite magna exurgit crux cum Christo affixo: hinc et inde Maria et Iohannes post vitis propagines, in quarum flexibus depicti sunt quatuor ecclesiae doctores cum nominibus.

Augustinus· Hieronymus· S. Gregorius· S. Ambrosius.

Item

Bethlem Hierusalem.

Item volucres variae, pastores, aliaque. Cernitur agnus cum aureo diademate, et hi versus in fine perpetua linea leguntur.

+ Ecclesiam Christi viti similabimus isti,
+ Quam lex arentem sed crux facit esse virentem.
+ De ligno crucis Iacobi dens Ignatiique
+ In suprascripti requiescunt corpore Christi.

1

Ibidem ingens tabula.

+ Quod perago Clemens Crescentius excipe sce:
Ferque tui mihimet auxilium iugiter.
Vite perpetue teneam quo gaudia semper,
Cardinalis ovans me tibi consocians. (1)

2

Capuae repertum prope basilicam Constantinianam.

. . . ecius alb . . .
. . . . n· cons . .
. . . ilicam . . .
. . barba . . .
. . . ionib. . . . (2)

3

In ecclesia patriarchali Gradensi in pavimento tessellato.

Atria quae cernis vario formata decore
Squalida sub picto caelatur marmore tellus
Longa vetustatis senio fuscaverat aetas
Prisca en cesserunt magno novitatis honori

(1) Videsis Ugon. stat. p. 124; Martinell. Rom. sacr. p. 90. — A. M.

(2) Pratill. *consol. dello Camp.* p. 117.

Praesulis Heliae studio praestante beati
Haec sunt tecta pio semper devota timori.

Laurentius V. C.
palatinus vo-
tum cum suis
solvit et de do-
sic
num Dei fece-
runt P. D. CC.

Lautus actoa-
rius setae eccl.
Aquil. cum su-
is vot. solvit

Servus XPI
Luciuus Ro-
mana Lucian-
nus et Lucia
fecerunt P. C.

Εὐχαριςῶν
τῷ Θεῷ ϗ τῇ
ἁγίᾳ Εὐφημίᾳ
ὑπὲρ παντὸς
τ͂ οἴκυ μυ
ἐποίησα πδ. ρ. (1)

Paulus notarius
et Diugenia
cum suis
votum sol-
vent ☋

Amara lect.
et Antonina
cum filiis suis
Halia et Melli-
ta votum
solvent.

Famuli scae
martyris
Euphemiae
Nounus et Eu-
sebia Petrus
et Iohannes
pro salute
sua et omnium
suorum ex veto
suo F. R. P. C.

Iohannis
lect. cum
matre sua
Agneta
F. P. XXV.

Iohannis
mil. de num.
Cadisiano
cum uxore
sua Severian.
fecer. P. XXV.

Victorinus
lect . . . .
Anto . . . .
suis vo-
tum solvit.

(1) Lege Muratorium p. 1917. qui scribit mendose, ut reor, ἐπόησα. Idem compendia explicat πόδας ἑκατόν. Idem in monogrammate adiuncto intelligit *Probus* vel *Probinus*. Denique aliter disponit has inscriptiones. — A. M.

In nomine
domini
Petrus vo-
sic
tun solvit.

Ursus et
Aureliana
votum
solvent.

Concordi-
us et Nitia-
na cum su-
is FR· P. XXV.

Stephanus
nauclerus
cum suis.

Marcus Bibulus cum fratribus
suis votum solverunt·

Gazeus diaconus
cum matre sua Bona ne· v· s·
solvit.

Iohannis milis de numero
equit· perso· Iustiniani votum
solvit·

Laurentius milis de numero
travisiano et filius Domni
fecit P· XXV.

Murgio
lector
et Bona
cum filiis
suis fecerunt.

Vitales
et Vale-
rianus
cum suis
FR. P. XXXV.

Domnicus caliga-
rius cum coniuge
sua Severa . . . .
runt pedes . . .

Guderit
cum
suis fecit
pedes
XX ☧

Servus XPI
Laur . . ;
diac. . . . .
votum
solvit.

Petrus
notarius
votum
solvet

Dominicus
notarius
cum suis votū
solvet.

CCCCC
LXXX
IV.

seco . .
lectu . . .
vens . . .
tigisac . . .
simia fu . . .
tum so . . .

Gradi in cavedio parochi.

Tala
et Ben . . .
votu . . .

Probinae et filio suo Thomate
notario votum solvent.

1

Brioiciae in vetere ecclesia s. Petri in pavimento ex musivo.

Maximianus
et Leontius
cum suis
P. C.

2

Ibidem in S. Mariae.

Sirus diac.
HLTCS

3

In paroecia Inzini agri Brixiensis item ex musivo.

Crescentio
et Paterna
cum suis
eg. P. C.

4

Ibidem.

Crescentio
et Crescentina
cum suis
eg. P. C.

5

Romae in tribuna ss. Cosmae et Damiani sub musivo, in quo praeterea leguntur fluviorum nomina.

IORDANES, GEON, FYSON, TIGRIS, EUFRATA.

Item.

HIERUSALEM, BETHLEEM, SANC. FELIX PAPA, SANC. THEODORUS.

Aula Di claris radiat speciosa metallis ✝
In qua plus fidei ☧ lux pretiosa micat.
Martyribus medicis populo spes certa salutis
Venit, et ex sacro ☧ crevit honore locus.
Optulit hoc Dno Felix antistite dignum
✝ Munus ut aetheria ☧ vivat in arce poli. (1)

(1) Ugon. Stat. pag. 178; Ciampin. V M. T. II. p. 62. tab. 16; Grut. p. 1164. 16, ex cod. pal. (p. 53.); Marangon. res ethn. p. 407; Baron. ad an. 530. T. IX. p. 413; Blanchin. ad Anast. T. III. p. 271; Lamius de E. A. p. 538; Fleetw. p. 406; Miss. moz. p. 594. — Mr. Ugonius in ultimo versu habet *sumat* pro *vivat*. — A. M.

1

In hypogaeo s. Eutychii extra Surianum Hort ze dioec.

✝ Stephanus vates tibi mar-
tyr Eutichi speciae (sic) marmoris dedi.

2

Nolae in basilica s. Felicis a s. Paulino condita.

Hic pietas hic alma fides hic gloria Christi
Hic est martyribus crux sociata suis.
Nam crucis e ligno magnum brevis astula pignus
Totaque in exiguo semine vis crucis est.
Hoc Melanae sanctae delatum munere Nolam
Summum Hierosolymae venit ab urbe bonum.
Sancta Deo geminum velant altaria honorem
Cum cruce apostolicos quae sociant cineres.
Quam bene iunguntur ligno crucis ossa piorum!
Pro cruce ut occisis in cruce sit requies. (1)

3

Ibidem intra ipsam transennam (qua breve illud, quod propinquas sibi basilicas prius discludebat, intervallum continuatur) e regione basilicae novae super medianum arcum hi versus sunt.

Ut medium valli pax nostra resolvit Iesus,
Et cruce discidium perimens duo fecit in unum,
Sic nova destructo veteris discrimine tecti,
Culmina conspicimus portarum foedere iungi.
Sancta nitens famulis interluit atria lymphis
Cantharus intrantumque manus lavat amne ministro.
Plebs gemina Christum Felicis adorat in aula,
Paulus apostolico quam temperat ore sacerdos. (2)

Haec autem binis notata versiculis epigrammata legebantur super arcus alios dextra laevaque. In uno.

Attonitis nova lux oculis aperitur, et uno
Limine consistens geminas simul aspicit aulas.

In altero.

Tergeminis geminae patuerunt arcubus aulae
Miranturque suos per mutua limina cultus.

(1) S. Paulinus ep. XXXII. ed. Veron.; ubi Iuvenatius in notis criticis ined. corrigit *Hierosolyma*. — A. M.

(2) Ibid. Vide Bolland. T. VII. iun. p. 89. 90. 136. 139. 144. — Mr.

Item hi versus in iisdem arcubus a fronte, quae ad basilicam s. Felicis patet, mediana.

Quos devota fides densis celebrare beatum
Felicem populis diverso suadet ab ore,
Per triplices aditus laxos infundite coetus.
Atria quamlibet innumeris spatiosa patebunt,
Quod sociata sibi per apertos comminus arcus
Paulus in aeternos antistes dedicat usus.

In aliis vero versiculi sequentes.

Antiqua digresse sacri Felicis ab aula
In nova Felicis culmina transgredere.
Una fides trino sub nomine quae colit unum
Unanimes trino suscipit introitu.

In secretariis duobus, quae erant supra absidem, parte absidis dexteriore.

Hic locus est veneranda penus qua conditur, et qua
Promitur alma sacri pompa ministerii.

Parte sinisteriore.

Si quem sacra tenet meditandi in lege voluntas,
Hic poterit residens sacris intendere libris.

1

In ipsis ingressibus.

Ardua floriferae crux cingitur orbe coronae,
Et Domini fuso tincta cruore rubet.
Quaeque super signum resident caeleste columbae
Simplicibus produnt regna patere Dei.

Alma domus triplici patet ingredientibus arcu,
Testaturque piam ianua trina fidem.

Item de eodem.

Hac cruce nos mundo et nobis interfice mundum,
Interitu culpae vivificans animam.
Nos quoque perficies placitas tibi Christe columbas,
Si vigeat puris pars tua pectoribus. (1)

(1) Ibid. et Remondin. p. 415. 416.

1

Supra portas, quae meridiem respiciunt. In una.

Pax tibi sit quicumque Dei penetralia Christi
Pectore pacifico candidus ingrederis.

In altera, in qua crux picta erat floribus coronata, et columbae.

Cerne coronatam Domini super atria Christi
Stare crucem duro spondentem celsa labori
Praemia. Tolle crucem qui vis auferre coronam.

Alteri autem basilicae, qua de hortulo quasi privatus aperitur ingressus, versiculi hanc secretiorem ianuam pandunt.

Caelestes intrate vias per amoena vireta
Christicolae, et laetis decet huc ingressus ab hortis
Unde sacrum meritis datur exitus in paradisum.

Hoc idem ostiolum aliis versibus ab interiore sui fronte signatur.

Quisquis ab aede Dei perfectis ordine votis
Egrederis, remea corpore, corde mane. (1)

2

Ibidem in fornice.

Pleno coruscat Trinitas mysterio.
Stat Christus agno: vox Patris caelo sonat:
Et per columbam Spiritus sanctus fluit.
Crucem corona lucido cingit globo,
Cui coronae sunt corona apostoli,
Quorum figura est in columbarum choro.
Pia Trinitatis unitas in Christo coit,
Habente et ipsa Trinitate insignia.
Deum revelat vox paterna et Spiritus.
Sanctam fatentur crux et agnus victimam.
Regnum et triumphum purpura et palma indicant.
Petram superstat ipsa petra ecclesiae,
De qua sonori quatuor fontes meant
Evangelistae viva Christi flumina. (2)

3

Ibidem in septis arae maioris.

Hoc quod cernitis discite quod Lupenus episcopus compsit et ornavit in hac ecla amore Dei et sanctorum Felicis et Paulini Rufi Laurenti et Patricii. (3)

(1) Ibid.

(2) Ibid. et Remond. p. 411. — Mr.

(3) Ita Holstenius exscripsit e scheda barberinia. Mur. p. 1905. 9. ex Blanchinio habet *Lupercus*. Remondinus T. I. p. 480. 522. et T. III. p. 90. habet *Leo solerter tertius* loco *Lupenus*; verumtamen aliter T. I. p. 518. 599. et T. III. p. 95, ibique de hoc episcopo verba facit. Vide e-

1

Ibidem in duobus lapidibus.

Lupenus eps fieri praecep.

Item in alio.

Hoc opus Lupinus renovabit. (1)

2

In fascia, quae ambit arcum quaqua versus.

Intus supra quadrilaterum.

Parvus erat locus sacris angustus agendis +
Supplicibusque negans pandere posse manus +
Nunc populo spatiosa piis altaria praebet +
Officiis merito martyris in gremio +
Cuncta Deo renovata placent, novat omnia semper +
Christus, et in cumulum luminis amplificat +
Haec ut dilecti solium Felicis honorans +
Et splendore simul protulit et spatio. + (2)

In facie exteriore unica linea tres primi versus.

Felicis penetral prisco venerabile cultu +
Lux nova diffusis nunc aperit spaciis +
Angusti memores solii gaudete videntes +
Praesulis ad laudem quam nitet hoc solium +

3

Versus inscripti templo in honorem s. Illidii episcopi Arvernensis constructo ab episcopo Bernowino.

Omnipotens Dominus qui celsa vel ima gubernas,
Maiestate potens semper ubique Deus;
Respice de solio sanctorum gloria summo
Auxiliumque tuis rex bone da famulis.
Principibus pacem, subiectis adde salutem,
Hostis pelle minas et fera bella preme.
Haec quoque quae statui fulgentia culmina templi
Bernowinus ego, sint tibi grata Deo.

tiam Ughel. T. VI. p. 253. Fleetew. p. 434. Blanchin. praef. ad tom. I. Anastas. — Mr.

(1) Sic. Holstenius.

(2) Remondinus T. I. p. 403. 514. Holstenius legit *spaciis* pro *sacris*. In ed. veron. S. Paulini p. 658. *ante sacris*. Et sic alii auctores a Marinio citati.

Augusto et Karolo, cuius virtute peregi,
Concede imperii gaudia magna sui.
Quisquis et hinc summas precibus pulsaverit aures,
Effectum tribuat semper habere Deus.
Hoc construxit opus lector quod cernis honestum
Bernowinus ovans ductus amore Dei.
Illius nec non magni pro patris amore,
Corpore qui sanctae pausat in arce domus.
In qua multa Deus iam iam miracula mitis
Saepius ostendit illius ob meritum.
Si veniet quisquis fidei de munere dives,
Quod petit invenit, quod cupit ecce tenet.
Vos fratres veniae petitores obsecro vobis
Poscite factori dona superna domus.
Haec tibi constitui, Illidi magne sacerdos,
Quae nitet hic Domini . . . clara domus,
Bernowinus ego sanctorum parvus amator
Qui tibi praecipue vota precesque fero.
Te rogo suppliciter pro me prece posce tonantem
Ut purget venia crimina cuncta mea.
Et Carolo augusto, cuius pietate fovemur,
Praebeat aetherei praemia larga soli. (1)

Item sequentes.

Qui cupiat rerum studiosus forte viator
Auctorem scire carminis aut operis;
Cum redit quaeso modicum subsistat eundo,
Et legat hunc titulum qui sibi cuncta refert.
Bernowinus ego nam dicor humillimus epus
Culmina quae feci carmina quae cecini.
Qui veniet veniam scelerum deposcere fletu,
Transeat has portas ad loca sancta situs.
Corpore Illidius celsa qui pausat in aula
Eximius meritis et pietate potens.
Illic inveniet solatia certa salutis.
Et quam cum lacrymis poscet, habet veniam.

1

In ecclesia priorali s. Hadriani prope Legionem iuris monasterii s. Petri de Esconza.

Hanc Christi aulam sanctorum Adriani et Nataliae nomine dicatam instruxit Dei famulus Gisundo cum coniuge Leubina

(1) Mabillon ann. Ben. T. II. p. 372. 668. ex codice ottoboniano ad an. 811; et in saec. Ben. T. V. p. 105. V. Bolland. T. III. febr. p. 94. T. VI. iun. p. 15. — Mr.

Era discurrente novies centena octava quinquagena. Sit tibi Domine ratum famulorum rarissimum votum quod tibi alacri devotione in honorem tuorum testium paraverunt. Suscipiantur a te pie Deus orationes miserorum. Quisquis Hic tristis ingreditur, fusa prece laetior inde redeat. Consecratumque est templum ab episcopo Cixilanensi, era DCCCCLXIIII. IIII. idus octobris. (1)

1

Romae in ss. Iohannis et Pauli.

Bi . . . . . . sordius qua
nuditate deforme
locavit ϭ (2)

2

Ibidem infra ecclesiam.

Templum ingens Dño Salomon rex dedicat, (3) adstant
Pontifices et plebs magno circumflua coetu.
Iustus Asa simulacra patrum lucosque profanos
Sustulit et matrem regni privavit honore. (4)
Iosaphat sola confidens laude tonantis
Perculit adversas acies hostilibus armis.
Ezechias pius in Dñum perquae (5) omnia clarus,
Cui Deus ad vitam ter quinos addidit annos.
Claret mira Dei bonitas in rege Manasse,
Quem regno et vineae post multa piacula reddit. (6)

3

Ibidem in introitu.

Antistes domini celsa sacraria XPI
Vestibulum decorat gratia pulchra (7) loci.
Quae quia compta nitet primaque in fronte renidet, (8)
Ostendit quantum numinis intus inest.

(1) Morales lib. XVI. cap. 5; et los cinco libros p. 213. 1; Mabillon. annal. Ben. T. III. pag. 340. cum his varietatibus: *aula*, *dicata*, *Gisvalo*, *Leduvina*, *purissimum votum*, *honore*, *inde recedat episcopis Ciailla nomine Tresnimio et Fortis era DCCCCLVIII.* — Mr.

(2) E schedis Suaresii in bibliotheca barberinia. — Mr.

(3) Cod. pal. *dedicant.*

(4) Cod. pal. *honores.*

(5) Ita cod.

(6) Cod. pal. (p. 31); Fleetw. p. 524; Grut. p. 1164. 9. more suo cum variet. — Mr.

(7) In cod.; at Grut. *pulchra.*

(8) Ita Grut. p. 1169. 8. Sed cod. pal. p. 31. *renitet.*

Quis tantas $\overline{\text{XPO}}$ venerandas condidit aedes
Si quaeris, cultor Pammachius fidei. (1)

1

Viennae Allobrogum.

Heroas Christi geminos haec continet aula,
Iulianum capite, corpore Ferreolum. (2)

2

Lapis repertus in pago dicto Alcazar do Sal *duobus milliariis infra Terranum in Lusitania, litteris valde inter se implicatis.*

✝ Hunc denique edifi-
cium sanctorum no-
mine ceptum Iusti et
Pastoris martirum
quorum constat esse
sacratum consu-
matum est oc opus
era DCCXX. (3)

3

Lugduni in abside memoriae s. Iusti.

Christi sancta domus, praepollens aula piorum,
Hospita sanctorum, virtutum sedula mater,
Haec est quam cernis, semper ubi rite precanti
Gratia larga patet per tot cumulata patronos,
Quos propriis titulis distinguit gloria consors:
Convexo varia rutilant in sydera caelo. (4)

4

Augustae Veromanduorum in basilica s. Quintini litteris aureis.
In prima tabella.

Cum denis lustris ternos minus inclytus annos (5)
Rex ageret Karolus sceptra tenendo pia;

(1) Lege Fleetw. p. 463; Arring. T. II. p. 175; Ugon. ex eoque Rondanin. de SS. Ioh. et Paul. p. 169; Mazoch. calend. N. p. 723. V. Venant. Fort. T. I. p. 5. Raban. T. VI. p. 204. Baron. T. VI. p. 262. Bolland. T. VI. aug. p. 557. — Mr.

(2) Sirmond. T. I. p. 1716. Baron. T. VIII. p. 334. Bolland. T. II. mai. p. 630. T. V. sept. p. 761. — Mr.

(3) Grut. p. 1053. 11. ex Regendic. AA. lusitan. lib. IV; Fleetw. p. 423; Flores. T. VII. p. 189. ex Morales X. 9, aitque pertinere ad an. 682. Regendic. in epist. ad Morales edita a Schot. Hisp. ill. T. II. p. 1031. ait scriptam epigraphem litteris admodum inter se complicatis, habetque *martyrum*, Flores autem *consummatum.* — Mr.

(4) Martenius T. V. thes. nov. anecd. p. 618. inter opuscula quaedam poëtica Flori lugdunensis eccl. diaconi, ex museo Rigotiano. Vide et p. 596.

(5) Sunt versus Theodulphi apud Sirmond. T. II. p. 1058. Mabill. annal. T. II. p. 383. Duchesne H. F. supplem. p. 648. Sammart T. IX. p. 1041.

Rebus et humanis exemtus, culmina regni
Linqueret ingentis, rex Ludovice, tibi;
Datque octingentis Christi incarnatio felix
Addere curriculis quattuor atque decem;
Condere coepit opus huius venerabilis aulae
Abbas Fulradus nobilitate cluens.
Namque huic Hieronymus, Carolus pater exstitit illi,
Qui propriae specimen gentis ad alta tulit,
Bella gerens, pacemque tuens, qui culmina regni
Ad prolem misit, auxiliante Deo.

In secunda tabella.

Martyris egregii Quintini hic membra quiescunt
Mens haeret Christo cuius in arce poli.
Huius honore pio veteri fundamine templum
Constructum hoc fuerat, constitit atque diu.
Sed dum scissa dares paries fera signa ruinae,
Surgendi causas ad meliora dabas.
Namque piis votis Domino tribuente peregi
Hoc ego Fulradus ut foret istud opus.
Scilicet ut maior studioque operosior omni
A fundamentis surgeret ista domus.
Quam dum quisquis adis Domino tua vota daturus,
Votis me et precibus iungito quaeso tuis.

In tertia tabella.

Haec domus alma Dei est via qua itur ad atria coeli;
Hic patet ecce bonis porta serena poli.
Haec via vita salus; Christus sua templa revisit
Iustorum acceptans munia vota preces.
Hic bene Quintini requiescunt ossa beati,
Qui studuit Dno vita placere suo.
Sanguine qui proprio est mercatus caelica regna,
Atque locum sibimet emit in arce poli.
Cuius martyrium devota mente frequentat
Plebs vivens quaerens et peregrinus opem.
Quos memores nostri Fulradus cernuus opto,
Ut vestri semper sit memor ipse Deus.

I

Romae in ecclesia B. Laurentii martyris.

Laurenti merito flammis vitalibus uste,
Qui fervente fide victor ab igne redis,

Vir dilecte Deo terreno in corpore quondam,
Tunc quoque sidereus iam tibi sensus erat.
Qui potuisti oculos tactu revocare sepultos,
Rursus et in vacua fronte referre diem.
Luminis extinctas iterum accendisse lucernas
Credimus, haec signo te faciente crucis.
Addita nunc etiam populi miracula praestas,
Ut fidei tribuas indubitanter opem.
Dum tua templa novant breviori robore plebis,
Creveruntque trabes, crevit et alma fides.
Stipite contracto tua se mercede tetendit,
Quantum parva prius postea cesa fuit.
Crescere plus meruit succisa securibus arbor,
Et didicit sicca longior esse coma.
Unde recisa fuit, populis fert (1) inde salutem:
Si venit intrepidus, lumina cecus habet.
Tu levita sacer poena purgate fideli,
Unde prius flammas, hinc modo lumen habes.
Visaque temporibus venerandi antistitis acta,
Sed tamen aeterno sunt memoranda die. (2)

1

Romae in arcu ecclesiae S. Laurentii extra moenia opere musivo. Iesus medius globo mundano insidens crucem sinistra tenens, dexteram erigens ad alloquendum vel benedicendum. Adstant divi quorum haec scribuntur nomina, dextra quidem S. PETRUS, SCS LAURENTIUS, *retro autem* PELAGIUS EPS· *Laeva* S. PAULUS, SCS STEPHANUS, SCS YPPOLITUS. *In musivi curva basi haec sunt:*

Martyrium flammis olim levita subisti;
Iure tuis templis lux ben*eranda redit.*

2

Ibidem.

Demovit Dominus tenebras, ut luce creata
His quondam tenebris sic modo fulgor inest.
Augustos aditus venerabile corpus habebat
Huc ubi nunc populum longior aula capit.

(1) Cod. pal. p. 34. *ferit.*
(2) Grut. p. 1165. 2. corrigit *caecus.* Fleetw. p. 435. V. Venant. Fort. T. I. p. 325. — Mr.

Eruta planities patuit sub monte reciso,
Estque remota gravi mole ruina minax.
Praesule Pelagio martyr Laurentius olim
Templa sibi statuit tam pretiosa dari.
Mira fides gladios hostiles inter et iras
Pontificem meritis haec celebrasse suis.
Tu modo sanctorum cui crescere constat honores,
Fac sub pace coli templa dicata tibi.

1

Romae in ecclesia s. Laurentii in Damaso.

Quisquis plena Deo mysteria mente riquiris, (1)
Huc accede, domus religiosa patet.
Haec sunt tecta pio semper devota timori,
Auditumque Deus commodat (2) hic precibus.
Ergo laetiferos propera conpescere (3) sensus,
Iam propera sacras laetus adire fores.
Ut transacta quaeas (4) deponere crimina vitae,
Et quicquid scelerum noxius error habet.
Attica Felicis Magni clarissima coniunx
Sumptibus hoc propriis aedificavit opus. (5)

2

Inter parietinas aedis s. Laurentii ad titulum s. Eusebii repertum epistylium, et inlatum in museum cardinalis Alex. Albani cum epigraphe.

✝ Auxiliante dn̄o Dō ·n̄· xp̄o, orante beato Laurentio martyre,
Hilarus archidiac fecit. (6)

3

Romae in s. Marci in abside.

Vasta tholi firmo sistunt fundamine fulcra,
Quae salomoniaco fulgent sub sidere ritu.
Haec tibi proque tuo perfecit praesul honore
Gregorius, Marco, eximio cui nomine quartus.

(1) Ita cod. pal. p. 32.

(2) Schedae Marin. perperam *comodat*. Sed bene cod.

(3) Ita *con* cod. At Mar. *com*.

(4) Ita cod.

(5) Grut. 1164. 13. habet *lethiferos*; Fleetw. p. 363. Vide omnino Sirmond. T. I. p. 1226, Sazan. ad S. Damas. p. 20, et Merend. p. 230. n. a. — Mr.

(6) Blanchin. praef. ad Anast., et in notis ad T. III. p. 169. Hinc liquet Hilarum, rom. eccl. archidiaconum ac deinde pontificem refecisse S. Laurentii sacellum. — Mr.

Tu quoque posce Deum vivendi tempora longa
Donet, et ad coeli post funus sidera ducat. (1)

1

Ravennae supra valvas monasterii ss. Marci, Marcelli, Feliculaeque.

Inclyta praefulgent sanctorum limina templi.
Marci, Marcelli, Feliculaeque simul.
Pontifices hos Roma coepit, haec martyr habetur:
Horum Gregorius dat papa reliquias.
Quas petit antistes meritis animoque Iohannes
Parvula pro summis reddere dona parat.
Oraculum statuit tanta virtute repletus,
Cuius ab auspiciis gratia constat opus.
Qui bis septeno sacri diadematis anno,
Tractatu vigili quo regit ecclesiam,
Hanc quoque regentem verendi culminis arcem
Fixit, et eventum traxit ad arbitrium.
Miranda subito suspendens arte cacumen,
Inflexum reparat parte ab utraque latus.
Additur his meritis felix Smaragdus in aevum,
Cuius in his titulis participatur opus.
Sedit annos XVI. mens. I. dies XIX. (2)

2

In monasterio s. Martini de Castaneda *ord. cisterc. prope pagum Senabriae.*

Hic locus antiquitus Martinus sanctus est honore dicatus, brevi opere instructus diu mansit dirutus, donec Ihoannes abba a Corduva venit, et hic templum litavit· edis ruinam a fundamentis erexit et acte saxe exaravit; non imperialibus iussis, sed fratrum vigilantia instantibus duo et tribus mensibus

(1) Ugon. station. p. 156; Gallett. T. I. p. 21; Marang. res ethn. p. 412; Borgia de cr. velit. p. 126. litteras APT quae sunt in nimbo mystici agni ibidem expressi explicat *ἄρτος panis*. Ugonius habet *patefecit* pro *perfecit*, et v. 6. *caeli post funus funera ducat.* — Mr.

In musivo exprimitur Iesus librum tenens in quo verba *ego sum lux, ego sum vita, ego sum resurrectio.* Adstant divi cum nimbo rotundo et nominibus, laeva quidem Redemptoris, SCS MARCUS PP. SCS AGAPETUS, SCA AGNES. Dextra autem SCS FELICISSIMUS, SCS MARCUS EVANGELISTA, et cum quadrato, (utpote vivens) nimbo, SANCTISSIMUS DN. GREGORIUS PP. In musivi summitate scribitur GREGORIUS PP. Hinc et inde in eiusdem musivi parte infima urbs HIERUSALEM, urbs BETHLEEM. Interponuntur oves cum agno mystico. — A. M.

(2) De Rubeis H. R. p. 188; Agnell. p. 126; Baron. T. X. p. 596; Venant. Fort. T. I. p. 8; Ughell. T. II. p. 338; annal. camald. T. I. p. 14. — Mr.

peracta sunt haec operibus· Ordonius peragens sceptra
era novies centena novies dena. (1)

1

Romae in s. Martini in montibus.

✝ Post obitum dmn· Serg. PP· rdeps ·C· fecit ✝ (2)

2

In duobus lapidibus simul iunctis supra portam ecclesia s. Martini de Ampurias *dioec. Geronensis. Spectat ad annum DCCCCXXVIII.*

Aula iacebat hec longis neglecta ruinis
Nomine Martini dudum sacrata beati.
Cum ter trecentos bis denos ter qnoqui inos·
Corporeos IHS annos XPS haberet.
Coeperat annis ter quinis indicio volvi,
Bive quater denis Karolus regnabat in annis.
Tunc comes hanc Gannbertus ovans aeros renovavit.
S. Nerii proles Ermengardis de matre natus.
Septiambris id· pridie fine beato quievit.
Hunc pater et natus parit quoctsalmus
Ignoscat delicta, requiem detque beatam· Am. (3)

3

Turonis in basilica s. Martini, a Perpetuo episcopo constructa, versus inscripti parietibus.

in foribus primae cellae.

Venimus en isthuc, hic nemo personat eheu,
Venimus en isthuc, et crucis arma silent.
Vere bellator Domini dormit, sonat eheu,
Bellator Domini desiderandus homo.
Intremus tamen, et fletu precibusque precemur
Sanctorum dominum, Martinique Deum.
Sternamurque loco quem sanctus flendo rigabat,
Auxilium nobis spiritus eius erit.

(1) Morales lib. XVI. 23; los cincos libros p. 935. — Mr.

(2) E schedis barberinianis. Suaresii. Scheda habet SERS. PP . . . . EPISC. G. — Mr.

(3) Exscriptam diligentissime profert Floresius H. S. T. XXVIII. p. 74. 75. 76. atque in prologi eius tomi postumi fine, ubi de hoc lapide, et de comitibus Ampuriae Sunario, seu Suario, et Gaumberto. Legatur *quoque quinos*, *bisque* aut *sive quater*, *Sunerii*, et in penultimo versu *pariter quoque spiritus*. — Mr.

Bellator dormit; tu nos sed protege XPE,
    Qui non dormitas protege Israhelem.

In cella alia.

Hic inhabitavit Domini vestigia lambens,
    Hic inhabitavit vir crucis arma gerens.
Hic inhabitavit sanctus purusque sacerdos,
    Hic inhabitavit corpore corde probus.
Hic inhabitavit scutum cui sancta fides est,
    Umbo crucis verbo splendidus atque micans.
Hic inhabitavit felix eremita sub antro,
    Hic inhabitavit quem paradisus habet.

In cellula interiore.

Sancte Deus miserere loci quem semper amasti,
    Dilige, multiplica, protege, semper ama.
Quando completo pastorem tempore nostrum
    Ad loca migrasti lucida sancta bona.
Nos quoque vallata alarum sancte tuarum
    Protege, conserva, dilige, semper ama.
Suppliciter petimus dones tribuasque benignus
    Ut nosmet sanctus ac simul ille iuvet.

Super locum eius lecti.

Qualia sint isthic bellantis tela frequenter
    Vidimus, absentem cum fuit esse virum.
Carbones atros cerneres, horrentia quaeque
    Pulveris ut nebulas, squalida cuncta nimis.
Cilicium, subter capiti lapis, et cinis altus,
    Exesis membris hic videbare torus.
Sedula namque fuit requies in nocte silente,
    Pro scamno aut cathedra hic haec quoque sella die.

In basilica a parte orientis.

Ingrediens templum ferto ad sublimia vultum,
    Excelsos aditus suscipit alta fides.
Esto humilis sensu sed spe spectare vocantem,
    Martinus reserat quas venerare fores.
Haec tuta est turris trepidis, obiecta superbis,
    Elata excludens, mitia corda tegens.
Celsior illa tamen quae coeli vexit ad arcem.
    Martinum, astringens ambitiosa viris.

Unde vocat populus, qui praevius ad bona XTI
    Sidereum ingressus sanctificavit iter.

A parte alia.

Intraturi aulam, venerantes limina XTI
Pellite mundanas toto de pectore curas,
Et desideriis animum vacuate profanis.
Votorum compos remeat qui iusta precatur.
Quisquis templa Dei petiturus mente serena
Ingrederis, veniam culpis deposcere seris.
    Non animo debes non titubare fide.
Quae petis impetras si puro pectore poscas:
    Fides, ut ipse ait, sic tua salus erit.

In introitu a parte occidentis.
Historia evangelicae viduae.

Discat evangelico Xtum sermone fateri
    Quisque venit summo vota referre Deo.
Quamvis corde tremens supplex genu cernuus oret,
    Si cesset opere nempe fides vacua est.
Lege sub hac pariter locuples pauperque tenetur,
    Cui census desit mente probabit opus.
Nec quemquam excuset tenuis atque arta facultas,
    Affectu constat gloria non pretio.
Qui tribuit quaecumque opus est, is plurima confert;
    Parva licet dederit, maxima quaeque capit.
Inter opum cumulos scimus vel dona potentum
    Praelatam viduae pauperis esse fidem.
Mercantem nummis coelorum regna duobus
    Sublimem vexit iustus in astra pater.
Non quae multa dedit, sed quae sibi nulla reliquit
    Laudari meruit iudicis ore Dei.

A parte Ligeris super ostium.

Discipulis praecipiente Dno in mari navigantibus, ventis flantibus, fluctibus excitatis, Dominus super mare pedibus ambulabat, et sancto Petro mergenti manum porrigit, et ipse de periculo liberatur.

Item.

Sanctissima Xti ecclesia quae est mater omnium ecclesiarum, quam fundaverunt apostoli, in qua descendit spiritus Deus super apostolos in specie ignis linguarum;

in ea positus est thronus Iacobi apostoli, et columna, in qua verberatus est Xtus.

Quisque solo adclinis mersisti in pulvere vultum,
Humidaque illisae pressisti lumina terrae,
Attollens oculos trepido miracula visa
Concipe, et eximio caussam committe patrono.
Nulla potest tantas complecti pagina vires,
Quamquam ipsa his titulis caementa et saxa notentur:
Terrenum non claudit opus quod regia coeli
Suscipit, et rutilis inscribunt sidera gemmis.
Martini si quaeris opem, trans astra resurgens
Scande polum, angelicum scrutatus in aethera coetum.
Illic coniunctum Domino perquire patronum,
Sectantem aeterni semper vestigia regis.
Si dubitas, ingesta oculis miracula cerne,
Queis famuli meritum verus salvator honorat.
Accedis reliquis inter tot millia testis,
Dum narranda vides, sollers et visa retexis,
In sanctis quidquid signavit pagina libris,
Instaurante Deo, quo sancti munere gaudent,
Coecus, claudus, inops, furiosus, et anxius, aeger,
Debilis, oppressus, captivus, moestus, egenus.
Omnis apostolicis gaudet curatio signis.
Qui flens adfuerit laetus redit, omnia cedunt
Nubila, quod meritum turbat, medicina serenat.
Expete praesidium, non frustra haec limina pulsas,
In cunctum pergit pietas tam prodiga mundum.

Item super arcum absidis altaris.

Quam metuendus est locus iste! vere templum
Dei est et porta coeli.

Item circa tumulum ab uno latere.

Hic conditus est sanctae memoriae Martinus episcopus,
cuius anima in manu Dei est; sed hic totus est
praesens, manifestus omni gratia virtutum.

Item in alio latere.

Certamen bonum certavit, cursum consum̃avit,
fidem servavit, de cetero reposita est illi corona
iustitiae, quam reddet illi Dnus in illa die iustus iudex.

Item desuper.

Confessor meritis, martyr cruce, apostolus actu
Martinus coelo praeminet, hic tumulo.
Sit memor, et miserae purgans peccamina vitae,
Occultet meritis crimina nostra suis.

Item in abside.

Martini corpus totis venerabile terris,
In quo post vitae tempora vivit honor.
Texerat hic primum plebeio machina cultu,
Quae confessori non erat aequa suo.
Nec desistebat cives onerare pudore
Gloria magna viri, gratia parva loci.
Antistes sed qui numeratur sextus ab ipso
Longam Perpetuus sustulit invidiam.
Internum removens modici penetrale sacelli,
Amplaque tecta levans exteriore domo.
Creveruntque simul, valido tribuente patrono,
In spatiis aedes, conditor in meritis.
Quae salomoniaco potis est confligere templo,
Septima quae mundo fabrica mira fuit.
Nam gemmis, auro, argento si splenduit illud,
Istud transgreditur cuncta metalla fide.
Livor abi mordax, absolvanturque priores,
Nil novet aut addat garrula posteritas.
Dumque venit Xtus, populos qui suscitet omnes,
Perpetuo durent culmina Perpetui.

Depositio S. Martini III. idus novembris, pausavit in pace nocte media.

In memoria secus ramum.

Quinque beatorum retinet domus ista coronas,
Quorum si titulum relegas, et nomina noscas,
In coelis quae scripta manent semperque manebunt.
Hic ovat ex utero sanctus Baptista Iohannes,
hic Felix, Victorque pii, Gervasius almus,
Protasiusque sancti sunt hic per saecula testes.
Qui veram docuere fidem cruce, sanguine, morte,
Iuncti quinque simul digiti de corpore Xti
Efficiunt celsam magno certamine palmam,
Perpetuis dignisque Deo quam floribus ornant.

Eusebii sibi sancta fides, si Christo dedita mens est,
Pontificis sacri meritorum et mole perennis.
Hic studiose potes Martini discere lector,
Ortum, militiam, natales, gesta, parentes,
Doctrinam, mores, praeconia, bella, triumphos
Supplicia, patriam, discrimina, dicta, labores,
Praemia, virtutes, aevum, praeconia, laudes.

Basilica s. Martini abest a civitate passus quingentos fere et quinquaginta. Habet in longum pedes CLX, in lato pedes LX, habet in alto usque ad cameram pedes XLV, fenestras in altario XXXII, columnas XL, in toto aedificio fenestras LXXII, columnas CXX, ostia VIII, tria in altariis, quinque in corpore.

Item solemnitates basilicae s. Martini.

III· idus Novembris depositionem s. Martini esse noveris: XI· die mensis missam celabrabis· IV· nonas iulias ordinationem episcopatus, translationem corporis, dedicationem basilicae esse cognosces. Quarta die ipsius mensis missam devotissime celebrabis. Hoc si feceris, et in praesenti saeculo et in futuro patrocinia illius promerebis. Lege ut credas, crede ut vivas in aeternum. (1)

1

Vindonissae in Helvetiis, in parochiali s. Martini.

In honore sci
Martini ecpi
Ursinos eb-
escubus it de
Tibaldus· ✝ Lin-
culfus ficit. (2)

2

Mediolani in abside basilicae ambrosianae opere musivo.

IGXGOBAGHAEVTIG

AΩ ΞH

(1) Hieronym. de Prato in append. ad T. I. Sulpicii Severi p. 387. 6. ponit hos versus ex codice bevilacqueo sumptos. P. Pellegrinus misit ad me varias horum versuum lectiones aliquot, quas suis locis inserui, ex codice zeniano. — Mr.

(2) Gerbert. iter. germanic. p. 20.

X
O AP.
MI
XA
IHA

Sedet in throno Christus servator apertum librum manu tenens in quo verba.

EGO SUM
LUX MUNDI

X
O AP.
ΓABPI
HA

Toronica

Mediolanium

B. S. Martinus

S. Ambrosius
eccla Faustae.

Protasius
S. Marcellina

Gervasius
Satirus. S. Candida. (1)

Martinus moritur, sed vitae dona meretur.
Tristatur mundus, adiubilatque polus.
Mors tua digna bono fertur celebrata patrono,
Spiritus Ambrosii dum famulatur ibi.

1
Clusii in s. Mustiolae.

+ Ego Hanastasius diac· obtuli
+ martire XPI.

Hic dilecta Deo recubans Mustiola quiescit
Clara parentatum clarior et merito.
Deo gratias.

Ibidem in impluvio.

+ Sparge rosas lector et lilia candida pone,
et rite sacrum sic benerare locum.

Virtutum gemmis et morum flore venusta
Hanc imitare velis, si bonus esse cupis. (2)

2
Ibidem.

C + XPE fabe votis Gregorio et Austreconde docis
L Quod Mustiole optulerunt martire XPI
V Hoc tegmen ciburii sublata betustas
S Que meliore·cultu noviliore redit.
I Cedat novitati diruti antiquitas ligni,

(1) Puricell. ambr. basil. monum. p. 88. 112. 150. 134. 114; Murat. T. III. AA. M. AE. p. 693; Iulin. T. I. p. 192. 195. — Mr.

(2) Hi sunt versus S. Eugenii III. episcopi toletani, extantque in T. I. PP. tolet. p. 28. — Mr.

O Pulcrius ecce micat nitenti marmoris decus
D Domus Mustiole meritu benerandaque fedis
I Roseis virgineis crocis amore paratus.
C Novilior prosapia qui et de Claudii prolem:
I Cuius aule moenia a fundamentis dicavit
T Gregorius armipotens et robustissimus Do. (1)

1

Ibidem in altera tabula ad sacrarium

Nobilis vasta nitens rediviva an fabrica templi ò
Regia progenies ornarunt culmina pulchre ó
Fulgidus vita pius Gregorius aptus ubique ó
Hoc opus patrarunt Liusprandi tempore regis ó
Tramites ut recto Arcadi pollet in alto ó
Mustiola praeveat tu post gaudia illis ó
Celsus ubique suis concedat prospera votis ó
Mox dabitur placide si non dubitarit oberrans ò
Martyra Sisebuti sis memor alma miselli ò
XPE fabe votis Gregorio et Austreconde docis ò
Quod Mustiole optulerunt martyre (2) XPI ò
Hoc tegmen ciburii sublata betustas ò
Que meliore cultu noviliore redit ò
Cedat novitati diruti antiquitas ligni ó
Pulchrius ecce micat nitenti marmore decus ó
Quod cucumen culmenis faciendum curavit ó
O Mustiole meritum veneravili pollet ó
Roseis virgineum croces amore paratum ó
Cuius aule moenia a fundamentis dicavit ó
Pristina sublata innovavit potestas ó
ò Temporibus D. N. Liutprandi catholico regis
ò Exactis tribus lustribus et aristis duobus
ò Arcadi praeoli tempore restituta est aula
ó Multa per innomerus complexa modico vorsu
ó Gregorio cristicole complevit iussa mon.

2

Mediolani in ecclesia s. Nazarii.

Condidit Ambrosius templum Dominoque sacravit
Nomine apostolico, munere, reliquiis.

(1) Muratorius p. 1882. 1; Gorius T. II. p. 422. n. 46. 47; Lupus p. 182; iter duorum Benedictinorum p. 292.

(1) Ergo recte ego p. 116. n. 3. *tyre* explicabam *martyri*, adversus improbabilem Muratorii sententiam.

Forma crucis templum est, templum victoria XPI,
Sacra triumphalis signat imago locum.
In capite est templi vitae Nazarius almae,
Et sublime solum martyris exuviis.
Crux ubi sacratum caput extulit orbe reflexo,
Hoc caput est templo Nazarioque domus.
Qui fovet aeternam victor pietate quietem,
Crux cui palma fuit, crux etiam sinus est. (1)

1

Ravennae in atrio sacelli ss. Nazarii et Celsi tessellis argenteis.

Ardua consurgunt venerando culmine templa
Nomine Vitalis sanctificata Deo.
Gervasiusque tenet simul hanc Protasius arcem,
Quos genus atque fides templaque consociant.
His genitor natis fugiens contagia mundi
Exemplum fidei martyriique fuit.
Tradidit hanc primum Iuliano Ecclesius arcem.
Qui sibi commissum mira peregit opus.
Hoc quoque perpetua mandavit lege tenendum
His nulli liceat condere membra locis.
Sed quod pontificum constant monumenta priorum
Fas sibi sit tantum ponere sed similes. (2)

2

Romae in s. Pancratii in abside.

Ob insigne meritum et singulare beati Pancratii martyris beneficium, basilicam vetustate confectam extra corpus martyris neglectu antiqnitatis extructam, Honorius episcopus Dei famulus abrasa vetustatis mole ruinaq. minante a fondamentis noviter plebi Dei, construxit et corpus martyris, quod ex obliquo aulae iacebat altari insignibus ornato metallis loco proprio collocavit. (3)

(1) Grut. p. 1167. 1. ex cod. pal. (p. 41.) Fleetw. p. 360; Oltrocch. p. 68, Bolland. T. VII. iun. p. 507; Puccinel. zodiac. p. 308; Sirmond. ad Ennod. p. 87; Mur. T. IV. S. R. I. p. 63; Bugat. S. Cels. p. 11; Allegrantia p. 40. — Mr. Schedae Marinii ultimum verbum habent *erit*; sed in cod. pal. *est*. — A. M.

(2) Bolland. T. VI. iul. p. 443, et T. III. iul. p. 295; Rubeus H. R. p. 160. et T. III. iul. p. 295. Agnell. P. II. p. 50; Ciampin. T. II. p. 74. Vide Zirardin. papyr. p. 922. — Mr.

(3) Mabill. analect T. IV. p. 490. n. 26. ex cod. einsild. saec. X. et in fol. p. 359. habet *neglecti antiquitatis*; sed in marg. scribit *antiquitus*. Vide Ciampin. T. I. p. 205; Oldoin ad Ciaccon. T. I. p. 441; Gregor. turon. op. ed. Ruin. p. 1307; Mur. p. 1886 4; Marang. res ethn. p. 409; Ugon. station. ubi de eccl. S. Pancrat. Vide Anastas. de Honorio I. — Mr.

1

Treviris in basilica s. Paulini in crypta musivo opere.

P
A Quam bene pontifici dux patriciusque cohaerent! N
U Gallica Palmacius, thebaea dat agmina Tyrsus. U
L Ducit uterque suos, et ducit utrumque sacerdos. (1) S
I

2

Regii Lepidi in pariete cathedralis ecclesiae.

Teuzo praesentem fundavit episcopus aedem
Ad decus et sancti instituit Prosperi.
Cuius ad hanc semper veneranda transtulit ossa
Cum papa quinto nomine Gregorio,
Forte Ticinensem qui tunc pergebat ad urbem
Concilii sacri causam habiturus ibi.
Pontificem . . . multaque turba secuta
Suscepit Teuzo quos pater hospitio.
Venerat antistes iuuior et ipse Ioannes
Sede Ravennali dexter abiturus ibi.
Cum quibus a dicto primo Teuzone rogatus
Hoc per se templum reddidit ipse sacrum.
Tot simul ac tantis domus sacrata patronis
Corpus est positum hic Prosper alme tuum.
Cum quo Venerii simul ossa levatà beati
Huius in ecclesiae condita sunt latere.
Sunt häec dante Deo dum tertius imperat Otho
Atque kalendarum facta nova februi. (2)

3

Romae in ecclesia ss. quatuor Coronatorum lapis repertus initio saec. XVII. in capsula plûmbea.

✝ Ego· Leo· feci· ✝ (3)

5

In lapidea tabula, alta p. m. pedes III, lata IIII, in ecclesia plebis s. Mariae novellae in Chianti, *in regione, quae* Volpaia *dicitur, iuxta castellum Raddae XX. a Florentia lapide.*

✝ De donis D̄ī et beati Quirici
Ego Iohan· indig· pprb· fieri rogavi (4)

(1) Brovver. annal. trevir. T. I. p. 242. ad an. 358; Bolland. T. VI. aug. p. 672. — Mr.

(2) Ughell. T. I. p. 270. — Mr.

(3) Oldoin. ad Ciaccon. T. I. p. 618. sub Leone IV. — Mr.

(4) Gorius T. II. p. 489. n. 82.

1

Romae in s. Pudentianae in musivo absidis exhibente Christum D. N in medio apostolorum sedentem, tenentemque dextra librum inscriptum

Dominus conservator ecclesiae Pudentianae.

Item sanctum virum nescio quem ibidem sedentem cum ovicula hinc et inde. aliasque imagines cum epigraphe.

Maximus fecit cum suis.

Sub arcu absidis ex opere pariter vermiculato.

·HRDS·

In scabellis, quibus pedes ss. apostolorum Pauli et Petri innituntu.

S. Paulus S. Petrus

2

Ibidem in tribus tabulis ingentibus, quarum una nunc longe ab altera distat, maximis litteris.

Salvo Siricio episcopo
Ecclesiae sanctae
Tilicio Leopardo. (1)

3

Romae in limine supero forium ecclesiae s. Priscae.

Haec domus est Aquilae seu Priscae martyris almae
Quas saepe Paule tuo ve . . . .
Hic Petre divini tribuebas fercula cibi,
Saepius hoc templo sacrificasse. . . . . (2)

4

Olim in coemeterio Basillae via salaria.

Martyrib· scis Proto pariterq· Hiacyntho
Symmachus hoc parvo beneratus honore patronos
Exornabit opus; sub quo pia corpora rursus
Condidit. His aevo laus sit perennis in oni. (3)

(1) Ugon. stat. p. 163; Brutius T. XVIII. p. 407. et T. VIII. p. 123; Blanchin. pr.ef. ad Anast. T. I; Fontanin. de disc. p. 27; Baron. ad an. 390. n. 42. — Mr.

(2) Ex cod. ms. abbatis Terribilini. Fortasse spectat ad Callixti III. aetatem, quo tempore ecclesia haec instaurata fuit atque ornata. — Mr.

(3) E schedis Ursini Petrus Polydorus dedit. V. Mamach. T. II. p. 237. — Mr.

1

Romae in s. Praxedis in epistylio oratorii s. Zenonis constructi a Paschale PP. I.

✝ Paschalis praesulis opus decor fulgit in aula ❦
Quod pia optulit vota studuit reddere D̄o Paschalis. ❦ (1)

2

Ibidem in zophoro.

Inlustris ex primicer. notarior sacri pal.
Squaloribus porticum a fundament. (2)

3

Ibidem in abside ex opere vermiculato.

Emicat aula pia variis decorata metallis
Praxedis Domino super aethra placentis honore
Pontificis summi studio Paschalis alumni
Sedis apostolicae, passim qui corpora condens
Plurima sanctorum subter haec moenia ponit
Fretus ut his limen mereatur adire polorum. (3)

4

Lugduni in fronte ecclesiae s. Romani.

Templi factores fuerant Fredaldus et uxor
Marturis egregii quod constat honore Romani
Illius ut P̄C̄ be(sic)queantur sede perenne. . . . (4)

5

Asculi in sacrario ecclesiae principis.

Hic iacet humatus in terris amic. . . . s
Regi aeterne Augustinus sess. cum ienit
suos pro XP . . . . . ae coronatus cui

(1) Ciampinius T. II. tab. 48. p. 150; Baron. T. XIII. p. 608; Brutius T. XVIII. p. 318; Gallet. T. I. p. 20; Oldoin. ad Ciaccon. T. I. p. 584; Marang. res ethn. p. 411; Severan. hist. p. 680; Panvinius de VII. urbis eccl. p. 261. habet *decore obtulit domino*. Ciacconius *decora fulget* et *quae pia obtulit*. — Mr.

(2) E scheda Suaresii.

(3) Fleetw. p. 404. V. De-Colonia hist. litt urbis Lugduni T. I. p. 297. — Mr.

(4) Ciampin. T. II. tab. 47. p. 149. habet *moenia condens*. Vide Ugon. stat. p. 298; Severan. hist. p. 680; Panvin. de VII. U. E. p. 258; Gallet. T. I. p. 20; Venant. Fort. T. I. p. 346; Baron. T. XIII. p. 608. — Mr.

P. P. corpus Cliel . . . episcopus ex dibersis
A. moris hac pictor . . . circumdedit
decoris in qua modo propter angelorum
decoris consortes animae bona illi qui pro
XPI amore suo antro circumfluxit honorem. (1)

1

Romae in s. Sebastiani via appia.

Temporibus sancti Innocentii
episcopi Proclinus
et Ursus presbb.
tituli Byzantis
sancto martyri
Sebastiano ex voto fecerunt. (2)

2

Romae in s. Sabinae opere musivo.

Hic mulier stans.
Ecclesia ex circumcisione.

Culmen apostolicum cum Caelestinus haberet
Primus et in toto fulgeret episcopus orbe,
Haec quae miraris fundavit presbyter urbis
Illyrica de gente Petrus vir nomine tanto
Dignus ab exortu Christi nutritus in aula;
Pauperib. locuples sibi pauper, qui bona vitae
Praesentis fugiens meruit sperare futuram.

Hic mulier altera stans.
Ecclesia ex gentibus. (3)

3

Ravennae in B. Severi testudine.

Multorum lucens divino fabrica cultu
Esse sacerdotem se manifestat opus.
Coeperat egregius hoc Petrus condere pastor,
In quo nescit eum mors retinere virum.
Sed quae tecta senex nec dum perfecta reliquit,
Romae vir natus hocce peregit opus.

(1) Ughell. T. I. p. 442. qui ponit episcopum *Cliel* (cuius nominis nescitur terminatio ante Fi-lerum qui erat episcopus anno 925. — Mr.

(2) Reines. class. XX. n. 155; Bos. p. 177; Arring. T. I. p. 273; Fleetw. p. 460; Muratorius p. 1929. 4. dat e schedis Cyriaci apud Stoschium, refertque ad tempora Innocentii I. papae. In concilio rom. sub Symmacho nominatur *Asellus presbyter tituli Vizantis.* — Mr.

(3) Ciampin. T. I. tab. 48. p. 186. 187; Grut. 1174. 10; Vignol. lib. pont. T. I. p. 146; Galles. T. I. p. 3. T. III. p. 455; Fleetw. p. 465; Bonarot. vitr. p. 48; Raban. T. VI. p. 216; PP. tolet. T. I. p. 75. aliique, quos erudite recenset Marinius.

Successor prudens Petri pastorque Iohannes,
    Qui quod inest tanto tulit honore decus.
Ipse pater populi veniens romanus ab urbe
    Digna suis meritis haec monumenta dedit.
Haec est prisca domus sancto renovata Severo,
Cuius honore Deo psalluntur cantica vero.
Quingentis Domini sub denis septies annis
Amplius his quinque bone lector in ordine iunge
Virginis a partu quae peperit absque reatu,
Imperium retinente secundo Iustiniano
Annis undenis regnando vivus in orbe. (1)

I

Sublaquei in atrio ecclesiae s. Scholasticae in marmore, in quo duo cervi bibentes de calice. Secunda inscriptio legitur in pectore cervi, qui dextrum locum tenet.

. . . *taberna*culum quintanas et fenestras cum pabimento quo
. . . iutor· qui pro amore Di et beati Benedicti abbati
qui in hunc locum magnum certamen habuit.

+ Edifi-
catio u-
ius ecle
sce Scolas-
tice
tempore
domni Be-
nedicti VII.
PP. ab ipso
PPa. dedicata
QD. S. an. ab in-
carnatione
Dni CCCCCCC.
CCLXXXI. M.
decb. D. IIII indictione
VIII. ID. (2)

(1) Ughel. T. II. p. 338; Amades. T. I. p. 164; Agnel. p. 116; Rubeus p. 178; annal. camald. T. I. p. 147. — Mr.

(2) Accepit a Galletto Marinius.

1

Romae in subterraneo sacelli ss. Silvestri et Martini.

Fracta vetusta nimis solisque relicta ruinis,
Ne Silvestri obeat noctis amica domus;
Presbyter hanc renovat sacrumque altare vetustum
Reparat; hincque Dei praesulis hincque decus. (1)

2

In abside opere musivo.

Sergius hanc coepit praesul quam cernitis aulam,
Cui moriens nullum potuit conferre decorem ☙
Sed mox papa Leo quartus dum culmina sumpsit
Romanae sedis divino tactus amore
Perfecit sollers melius quam ante manebat,
Atque pia totam pictura ornavit honeste.
Coenobiumque sacrum statuit monachosque locavit ☙
Qui DNO assiduas valeant persolvere laudes.
Talibus ut donis caelestia scandere possit
Regna, quibus Martinus ovans Silvester et almus ☙
Praefulgent gaudentque simul cum praesule XPO,
Quorum pro meritis haec templa dicata coruscant. (2)

3

Romae in navi media ecclesiae s. Bibianae.

+ Ad honorem S. Simplicii ego
Eufrosina hum. abb. hoc
opus fieri iussi. (3)

4

Romae in s. Stephano.

Exquirens pietas tectum decorare sacratum
Pastoris summi Theodori corda direxit,
Qui studio magno sanctorum corpora cultu
Hoc dedicavit, non patris neglecta reliquit. (4)

(1) Philippinius de ecclesia S. Silvestri M. p. 8; Flectw. p. 488. — Mr.

(2) Baron. T. XIV. p. 341; Oldoin. ad Ciaccon. T. I. p. 609. 619; Hugon. stat. p. 254; Brutius T. XVIII. p. 360. — Mr.

(3) Bosius p. 585. — Mr.

(4) Grut. 1164. 18. ex cod. pal. (p. 35.) in quo legitur *corde merexit*; Fleetw. p. 497; Baron. T. XI. p. 397; Ciaccon. T. I. p. 452. V. Bolland. T. VII. iun. p. 45. n. 9. ad epitaphium Theodori I. — Mr.

1

In s. Stephani in monte Caelio.

Opus quod basilicae beati martyris Stephani
defuit, a Iohanne epo marmoribus inchoatum,
iuvante DNO Felix papa addito musivo splendore
sanctae plebi Dei perfecit. (1)

2

Romae in s. Stephani rotundi opere musivo.

SCS· Primus.	*Manus, clypeus, in quo aeternus pater, crux.*	SCS· Felicianus.
Imago s. Primi.		*Imago s. Feliciani.*

✝ Aspicis auratum caelesti culmine tectum
Astriferumque micans praeclaro lumine fultum· ✝ (2)

3

Dno iuvante Felix eps Dei famulus
forum basilicae beati martyris
Stephani musivo et marmoribus
decoravit. (3)

4

Ravennae in s. Stephani.

In honorem sancti ac beatissimi primi martyris Stephani
servus Christi Maximianus episcopus
hanc basilicam ipso adiuvante a fundamentis
construxit et dedicavit die III. idus
decembr· indict· XIIII. novies
P· C· Basilii iunioris. (4)

5

Ibidem supra arcum testudinis extrinsecus.

Templa micant Stephani meritis et nomine sacra
Qui primus eximium martyris egit opus.

(1) Grut. p. 1164. 17. ex cod. pal. (p. 33); Fleetw. p. 405; Baron. ad an. DXXXI; Ciampin. V. M. T. I. p. 204, T. II. p. 110; Marangon. res ethn. p. 407; Oldoin. T. I. p. 356. — Mr.

(2) Ciampin. T. II. p. 113. tab. 32; Grut. 1164. 19; Baron. ad an. DXXX; Fleetw. p. 524; Oldoin. T. I. p. 356. — Mr. Legi egomet in praedicto loco. In cod. pal. p. 34. legitur *praeclare*. A. M.

(3) Grut. p. 1164. 20. ex cod. pal. (p. 34.) Ciampin. T. II. p. 110. — Mr.

(4) De Rubeis p. 164; Agnell. p. 87; Sanclement. p. 139. 2. — Mr.

20

Omnibus una datur sacro pro sanguine palma;
Plus tamen hic fruitur tempore quo prior est.
Ipse fidem votumque tuum nunc magne sacerdos
Maximiane iuvans hoc opus explicuit.
Nam talem subito fundatis molibus aulam
Sola manus hominum non poterat facere.
Undecimum fulgens renovat dum luna recursum,
Et coepta et pulcro condita fine nitet. (1)

1

Ravennae in s. Laurentii in Caesarea litteris aureis.

Stephano Protasio et Gervasio
Beato martyrio et sibi memoriae
Lauricius dedicavit sub die
III· kal. octobr. Theodosio XI·
Et Placido Valentiniano coss. (2)

2

In cavaedio plebis Vogheriae dioeceseos ferrariensis,
in lapide quadrato, qui pro baptisterio olim fuit.

Temporibus domni Enrici regis et tempori-
bus . . . is . . . go eps ego quidem edificabit (sic) istam ec-
clesiam sci Stephani, et ecclesiam sci Gregorii. Omnes qui in hanc
ecclesiam gonbenite (sic), orate pro me misero peccatoris (sic). (3) +

3

In musivo ecclesiae s. Susannae sub abside.

Dudum haec beatae Susannae
martyris aula coangusto et tetro
existens loco marcuerat: quae
dominus Leo tertius papa a funda-
mentis erigens; condens corpus
beatae Felicitatis martyris;

(1) De Rubeis p. 164; Agnell. p. 106. 109; Bolland. T. III. feb. p. 296. — Mr.

(2) De Rubeis p. 61. 94; Agnell. p. 209. 210; Amades. I. p. 117; Mur. p. 402. 6. — Mr.

(3) Provocat ad suam schedam Marinius, quam vel postea non confecit, vel aliqua incuria nobis eripuit.

compte edificans ornabit
atque dedicabit. (1)

1

Lapis repertus ad Teanum Sidicinum.

T.

+ Dextera Dni fe . .
exalta . .
in hunc locum . .
ra sci Terentia . .
Xpi ubi tristis . .
tuntur ut ex . .
tui et populi tu . .
in loco isto et ex . .
tui in caelo et . .
ti . .

+ Suscipe XPE po . .
aula quam fl . .
tibi Maurus ep . .
serborum Di v . .
cymbrum orna . . .

DESIGNATO PATRI PA . .
COL. CL. FIRMA TEANUM. (2)

Ibidem ad latus.

In principio erat verbum.

2

Mediolani in ecclesia s. Theclae

Prisca redivivis consurgunt culmina templis.
In formam rediere suam quae flamma cremarat.
Reddidit haec votis XPI qui templa novavit.
Eusebii meritis noxia flamma perit. (3)

(1) E schedis Aleandri in cod. barberin. 3011; in quo visuntur etiam s. Leonis et Caroli imp. imagines ex eodem musivo expressae. Vide et Bolland. T. II. aug. p. 625. Bosius aliique habent *marcurrat quam*. Arringius T. II. p. 101. omisit verba *dudum haec*. Vide etiam Ciampin. V. M. T. II. p. 140; Ugon. stat. p. 193; Ciaccon. T. I. p. 191. 574; Martinell. res ex ethn. p. 311; Alaman. par. later. p. 11; Spon. misc. p. 285. — Mr.

(2) Nov. flor. T. XV. p. 279; Zaccharias hist. litt. T. IX. p. 502; Donatus p. 347. 6. — Mr.

(3) Grut. p. 1166. 7. ex cod. pal. (p. 41): Sirmond. ad Ennod. p. 95. — Mr. Sed male Gruterus *crearat*. Nam codex palatinus habet *cremarat*. — A. M.

1

Romae in in sacello s. Venantii, sive s. Theodori, prope baptisterium lateranense. Superne et inferne in pictura Iesus, adstantibus inter nubes duobus angelis, in terra autem muliere sancta, fortasse Deipara, et compluribus sanctis viris, quorum nomina: Venantius, Iohannes, Hiacynthus, Iohannes Baptista, Domnio, Paulinianus, Telius, Asterius, Anastasius, Maurus, Septimius, Antiochianus, Gaianus.

Martyribus Christi domini pia vota Iohannes
Reddidit antistes, sanctificante Deo.
Ac sacri fontis simili fulgente metallo
Providus instanter hoc copulavit opus.
Quo quisquis gradiens et Christum pronus adorans
Effusasque preces impetrat ille suas. (1)

2

Romae in zophoro epistylii, quod erat in parvo hemicyclo ante oratorium s. Thomae, constructum ab Ioh. XII. situm ad dext. latus meridiem versus basil. lateranensis, linea perpetua.

Hic· locus· olim· sordentis· tumuli· squalore· congestus· sumptu· et te Domino· tanta. ruderum· mole· sublata. quantum· culminis· nunc videtur· ad· offerendum· Christo· Deo· munus· or . . . (2)

3

Mediolani in s. Theclae.

. . . . germine quae decoratur
Praesule Landulfo, per quem reparata paratur
. . . . fieri reparata
Cui non veles immo reveles regna beata . . .
. . . . centeno duplicata
Atque quaterdeno; regimen his sociato . . (3)

(1) Hanc inscriptionem reliquit ἀσημείωτον Marinius, ut alibi alias.

(2) Panvin. de VII. U. E. p. 122; Raspon. p. 64. — Mr.

(3) Nov. flor. an. 1754. p. 281. — Mr.

1

Ravennae in Ardica seu porticu B. Vitalis.

B. martyris Vitalis basilicam, mandante
Ecclesio viro beatissimo episcopo, a fundamentis
Iulianus argentarius aedificavit ornavit atque dedicavit.
Consecrante vero reverendissimo
Maximiano episcopo sub die XIV. kal. maii
sexies P· C· Basilii iunioris V· C· ind. X. (1)

2

Ibidem prope s. Vitalem, in lapide cavo et quadrato, qui olim stetit pro foribus basilicae cum aqua lustrali. (2)

Iulianus arge
nt · servus ve
st praecip. vestr. basil.
a funda· perfec.

3

Interamnae in pariete basilicae s. Valentini.

An. S. DCCXXVII.
Fecit· porticum· Patritius· et· alii· viri
Castelli· filii· olim· domini· Ramingii
propter· religionis· zelum· hanc· ecclam
et· basilicam· propter· amorem· Dei· et
beati· Valentini· suis (3)

4

Mediolani versus Ennodii inscripti parietibus basilicae s. Xysti constructae ab episcopo Laurentio.

Antistes genio pollens, probitate, pudore,
Ornavit donum meritis, et lumina vitae
Ad pretium iungens operis, haec templa locavit.
Lapsa (4) per incertos non spargit fama recessus;
Sed veteris facti vivit lex aucta per aevum,

(1) Furiettus musiv. p. 74; Ciampin. T. II. p. 63. 66; Agnell. p. 83 107. Muratorius p. 426. 5. putat in quarto versu scriptum *vero* pro *viro*. — Mr.

(2) Lamius nov. flor. an. 1750. p. 430; Mur. 1894. 1; Beltram. forast. in Rav. p. 161. — Mr.

(3) Donius cl. XX. 92. In cod. est *fecit*. Sed Donius edidit *facit*. — Mr.

(4) Num *lapsa* referendum est ad *templa*, aliterque interpungendum? — A. M.

Quam dexter capiat Laurenti munera Xystus.
Sic manet officium, quod sanctis contigit olim.
Obtulit hic templum, veniens quod consecrat ille. (1)

1

*

Siricius pia nunc persolvit munera sancti,
Gratia quo maior sit bona martyribus.
Omnipotens Deus hunc conservet tempore multo,
Moenia sanctorum qui nova restituit. (2)

2

In limine ianuae ecclesiae parochialis s. Macarii dioeces. Lucensis.

Tep . . . niani hepi
Funso . . . es fecit. (3)

3

Romae in cavaedio fratrum ministr. infirm.

+ Vandalica rabies hanc ussit *martyris* aulam
Quam Petrus antistis cultu meliore novavi. (4)

4

Innovat antiquum melior pictura decorem,
Sanctorum meritis frons reparata micat.
Pestes bella famem insidias casosque nefandos
Erecta Omnipotens arcet ab urbe manu. (5)

5

In villa de Martos *dioeceseos Tuccitanae, in coemeterio turris coenobii s. Francisci.*

Cepriano episcupo ordinante edificat. (6)

(1) Sirmond. op. T. I. p. 116; Bolland. T. II. aug. p. 125; Oltrocch. p. 242. — Mr.

(2) 'Αδέσποτος et ἀσημείωτος A. M.

(3) Mansius diar. sacr. p. 371, ait olim lectum *tempore Geminiani episcopi Funso comes fecit*; episcopumque Geminianum fuisse Lucae saeculo sexto. — Mr.

(4) Fabrett. p. 737. n. 477. — Mr.

(5) Grut. 1170. 10. e cod. pal. (p. 57). qui codex reapse habet *casos*, non *casus* ut Gruterus.

(6) Flores. T. XII. hisp. sacr. p. 394. ponit hunc inter episcopos tuccitanos incertae aetatis — Mr.

1

Olim in arcu cathedralis Fori Iulii.

. . . brand fecit, nec non et Hilprand princip. (1)

2

In vinea collegii hibernici ad castrum Candulphi, in mensa ex marmore candido quadrato et tripedali.

Constantinus haec renovabit. (2)

Huic inscriptioni similis est illa, quae exstat inter Albanum et Bovillas secus Appiam, ad limen sacelli nuncupati il romitorio di S. Sebastiano.

. . . stantius posuit.

3

Genevae.

Non meritis precor ut u . .
Praevaleat pietas ru . .
. . t quicumque legit ec . .
. . simque suis praecibus f . .
Adsit almificus victo . .
Perpetuis valeam . .
Ancecisus eram p . .
. . . . sis memor ipse mei. (3)

4

Gortynae in Creta.

✝ Ἐπὶ Θεοδώρου τοῦ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου, καὶ Α. Πιλίου
τοῦ περιβλέπτου ἀνθυπάτου εὐτυχῶς ἀνενεώθη
κου . . . ὁ τοῖχος, ὑπάτου Ἀππίωνος τοῦ λαμπροῦ ἰνλουστρίῳ β. ✝ (4)

5

In via ab Ancyra Smyrnam.

Θεοῦ προνοίᾳ ἐπὶ τοῦ εὐλαβεστάτου
πρωτοπρεσβυτέρου κὲ περιοδεύτου στε.
κτίστου ἐκτίσθη τὸ ἔργον τοῦτο ✝
κὲ ἐπὶ τοῦ εὐλαβεστάτου διακόνου
κὲ οἰκονόμου Κυριακοῦ ✝ (5)

(1) Bertol. AA. Aquil. p. 441.
(2) Lupius p. 124. 125; Mur. p. 463. 4. — Mr.
(3) Pocochius inscr. p. 79. n. 3. — Mr.
(4) Mur. p. 424. 7; Cornar. Cret. sacr. T. I. p. 144; Montfauc. palaeogr. p. 173. 174; Corsin. p. 32; Pitton de Tournefort. T. I. epist. 2. Confer Maff. art. crit. lap. p. 103; Hagenbuch EE. p. 110; Pococh. p. 67. Theodorus hic subscripsit concilio epol. an. 536. — Mr. Multa cum varietate recitatur haec inscriptio; ego autem hanc lectionem ex Montfauconio sumpsi, qui epigraphen aere cusam exhibet. — A. M.
(5) Pococh. inscr. p. 66. n. 1. — Mr. Pocochii librum desidero, ideoque sphalmata omnia heic et in seqq. intacta relinquo. — A. M.

1

Antiochiae in ecclesia ab Constantio magni Constantini filio aedificata.

Χριστῷ Κωνστάντιος ἐπέραστον οἶκον ἔτευξεν
Οὐρανίαις ἁψῖσι πανείκελα παμφανόεντα.
Κωνσταντίου ἄνακτος ὑποδρήσοντος ἐφετμαῖς,
Γοργόνιος δὲ κόμης θαλαμηπόλον ἔργον ὕφανε. (1)

2

Bonaurae prope Smyrnam in coemeterio Turcarum in epistylio.

✝ Ὑπὲρ εὐχῆς Γλαῦκος ἐποίησα τὸ περίθοιρον
τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας· κὲ μνήσον. (2)

3

Corcyrae.

Πίστιν ἔχων βασιλείαν ἐμῶν μενέων συνέριθον
Σοὶ μάκαρ Ὑψίμεδον τόνδ' ἱερὸν ἔκτισα νηὸν,
Ἑλλήνων τεμένη καὶ βωμοὺς ἐξαλαπάξας
Χειρὸς ἀπουτιδάνης Ἰοβιανὸς ἔδνον ἄνακτι. (3)

4

In via qua Ancyram itur.

Ἐκαλλεργήθη ὁ νηὸς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου
ὑπὸ Ἀετίου πρωτοσπαταρίου κὲ στρατιγοῦ
αμ . . . κετι συμβούλου τοῦ Αμπελμιασιν. (4)

5

Constantinopoli in portico templi dicti Peribleptos.

Ῥωμανὸς ἐν κυρίῳ τῷ θεῷ πιστὸς
αὐτοκράτωρ βασιλεὺς ῥωμαίων ὁ κτήτωρ. (5)

6

Palmyrae.

Ἐπὶ Σεργίου ἐπισκόπου Εὐηγεν
Μαρωνίου τοῦ χωρεπισκό. (6)

(1) Ioh. Malala chron. P. II. ed Ven. p. 7. Chilmeadus in notis p. 44. v. 1. corrigit ἐπήρατον; v. 2. παμφανοῶντα; v. 3. ὑποδρήσσοντος. Idem tum metri causa tum veritatis legendum Κωνσταντῖνος et Κωνσταντίνου iudicāt: Constantinus enim ecclesiam illam fundavit, Constantius absolvit. — Mr.

(2) Pococh. inscr. p. 39. n. 2. p. 66. n. 3. — Mr.

(3) Mur. p. 1889. 7. — Mr.

(4) Pococh. inscr. p. 66. n. 2. — Mr.

(5) Mur. p. 267. 8. e schedis ambros. — Mr.

(6) Mur. p. 1940. 3. — Mr.

1

Romae in basilica lateranensi.

Θώμας δεσπότης ῥωμαίων
παλαιόλογος ὁ πορφυρογέννητος. (1)

2

Corcyrae supra fores ecclesiae ss. Sosipatri et Iasonis.

Ὁ φωτολάμπης ϗ περίβλεπτος δόμος
Τῶν σοφωτάτων ϗ θείων ἀποστόλων
Ὁ πρὶν ἀκόσμος ἐν μικρότητι πέλων,
Νῦν περικαλλὴς ϗ περίδοξος ὤφθη.
Κάλλει Στέφανος ὁ κλεινὸς θυηπόλος
Τοῦτον κατεκόσμησεν εὐσεβοφρόνως,
Εἰς λύσιν αὐτοῦ ψυχικῶν ὀφλημάτων,
Μνήμην τ' ἀνεπίλειπτον ϗ βροτῶν κλέος.
Καὶ τέδ' ἔτευξεν ὑπὸ Χριστῷ σωτῆρι
Σοφὸν ἔργον Στέφανος ὁ θυηπόλος
Εἰς λύσιν αὐτοῦ πολλῶν ἀμπλακημάτων.
Ποικιλόμορφον Στεφάνου τοῦ προέδρου
Εὐρὺ πόνημα ναὸν καλλιεργῆσαι
συμπράξε ἀλείπτου ἔργον μνήμης. (2)

3

Romae in basilica vaticana.

✝ Dedicatio
domus huius
sce Di genitricis
die XXI· M· ma[ne]rc· ind· IIII. (3)

4

In ecclesia s. Iohannis de Bonal *in montibus Legionensibus.*

Consecratum est templum ab
episcopis Frunimio Cixila et Fortis
era DCCCCLVIII. IV. idus oct. (4)

(1) Atqui Palaeologi dominati sunt post aevum miliarium, ultra quod spatium videbatur Marinius non excursurus. — A. M.

(2) Spon. misc. p. 373; Lequinius or. ch. T. II. p. 147. — Mr. In Marinii apographo perperam in ultimo versu scribitur σμυρπαξενιαν. At Sponius συμπραξε, nimirum pro συμπράξαι. Item in versu 9. Marinius habet τῷ σωτῆρι. — A. M.

(3) Donius cl. XX. 116. — Mr.

(4) Flores. Hisp. sacr. T. XVI. p. 148. — Mr.

1

In coemeterio s. Iohannis aegabrensis, vulgo Cabra, *in Hispania, in ara quadrata.*

+	+	+	+
Ara	Consecrata est	Dedicavit	Fundavit eam
sca	baselica haec	hanc aedem	altissimus
Dni	scae Mariae	D M S	per Eulaliam
	II. kl. iunias	Bacauda	et filium eius
	E. DCXXXVIII.	eps cps.	Paulum mo-
			nachum.

2

Granatae repertus lapis in parochiali ecclesia s. Mariae.

In· nomine· dni· nostri· Ihu· Xpi· consacrata
est· eclesia· sci· Stephani· primi· martyris
in· locum· Nativola· a· sco· Paulo· Accitano· ponfc·
. . . an*no*· dni· nostri· Wittirici· regis
er· DCXLV· Item· consacrata· est· eclesia
sci· Iohani· martyris· te . . . .
Item· consacrata· est· eclesia· sci· Vincentii
martyris· valentini· a· sco· Lilliolo· accitano· ponfc·
XI· kal· febr· an*no*· gl· dni· Reccaredi· regis
era DC· XXXII·
Hec· sca· tria· tabernacula· in· gloriam· Trini*tatis* . .
. . hoperante· scis· edificata· sunt· ab· inl· Gudila
. . um· operarios· vernolos· et· sumptu· proprio . . . (1)

3

Toleti in claustro ecclesiae cathedralis in columella reperta an. 1591.

+ In nomine Dni consecra-
ta eclesia scte Mariae,
in catolico die primo
idus aprilis, anno feli-
citer primo regni dni
nostri gloriosissimi Fl.
Reccaredi regis, era DCXXX. (2)

(1) Flores. T. VII. p. 33. 34. — Mr.

(2) Flores. T. II. p. 25. T. V. p. 215. Hinc idem Floresius contendit aeram hispanicam praecedere vulgari annis 38, non 39; adscribitque lapidem anno 687, quo anno dies dominicus incidit in idus apriles *Catholicum* vero diem dici putat, quia catholice colebatur. Est item in prologo ad palaeogr. hisp. Nazzarri. Iterum Flores. T. XVI. p. 121. — Mr.

1

In Anglia in pariete ecclesiae monast. Girvensis in dioecesi Dunelmensi.

Dedicatio basilicae
S. Pauli VIII. kl. maii
anno XVI. Ecfridi reg.
Ceolfridi abb. eiusdemque
ecclesiae, Deo auctore,
conditoris anno IIII. (1)

2

Mediuae Sidoniae in columna.

Hic sunt reliquiarum (sic) conditae
. . . Stephani Iuliani Felicis Iusti
Pastoris Fructuosi Augurii
Eulogii Aciscli Romani marturum.
Dedicata haec basilica XVII.
kal. ianuarias, anno II. ponti-
ficatus Pimeni, era DCLXVIII. (2)

3

In ecclesia s. Ambrosii quatuor leucis a Medina Sidonia in columella.

In nomine domini nostri
Iesu Christi . . . sunt re-
li*quiae* sanctorum *Lamb*erti
Feli . . . Iuliani martyrum.
D . . . T. Iovius b*a*silicae
subd . . . kal. decem . . .
anno sex*to* decimo domini
Pimeni episcopi, era DCLXXXII. (3)

4

In s. Mariae de Xeres de los cavalleros *in Hispania.*

IX. Kal. ianuarii era
DLXXXX. dedicata
est haec ecclesia
sanctae Mariae. (4)

5

Romae in palatio Farnesio.

T· I· X· N· ego Damasi-
us· urb· Rome eps· anc (sic)
domum consecravi
N· R· Q· S· M· S· PA· S· PE

(1) Bolland. T. VII. iul. p. 129. — Mr.

(2) Flores. T. VII. p. 186. ex Morales lib. X. cap. 9. Iterumque T. X. p. 57, ubi de Pimenio. Spectat ad an. 630, quo Pimenius Medinae Sidoniae episcopus fuit. — Mr.

(3) Flores. Hisp. sacr. T. II. p. 59. Spectat ad an. 644. V. Morales los cincos libros p. 133. Floresius T. XI. p. 59. exhibet aliam inscriptionem, in qua sermo est de reliquiis et de basilica ab episcopo Pimenio dedicata. Vide item T. X. p. 57. — Mr.

(4) Ex cod. barberin. 1071. Bolland. T. II. aug. p. 144. — Mr.

1

In ecclesia agri vesionensis in abside.

+ VIII· kl· dec· deco· istius· ecle
sci· Martini. (1)

2

Ferrariae in maiore ecclesia.

Haec ecclesia in Dei honorem et apostoli sui Bartholomaei fuit consecrata per me episcopum Viatorem, praesente domino Hugone et Adelberto plebano, anno Domini DCCCLXIIII. idibus aprilis. (2)

3

Nolae in basilica s. Felicis.

+ Septimo· die· stante· mense· madii +
dedicatio· erit· huius· sanctae· ec-
clesiae. Beatus· Damasus· ·PP· constru-
xit· et· aedificavit· ad· honorem· Di· et
beatissimi· Felicis· conf. (3)

4

Fuldae in D. Petri.

Anno Domini DCCCCVIII. indictione XV. dedicatum est hoc oratorium a Reginbaldo corepiscopo, VI. kalend. octobris, in honorem beatorum apostolorum patriarcharum prophetarum martyrum confessorum atque virginum, et S. Felicitatis matris VII. filiorum martyrum S. Concordiae S. Basilic· S. Eutropiae S. Candidae S. Emerentianae SS. Aquilae et Priscillae et S. Leobae virginis. (4)

5

In Hispania in moeniis loci dicti Castillo de Baglen.

+ In nomine Dni Locuberacsi indignus
abba fecit, et duos coros ic (*sic*) cons-

(1) E Suaresii schedis. — Mr. *deco* intelligatur *dedicatio*. — A. M.

(2) Ughell. T. II. p. 529. — Mr.

(3) Remondin. hist. Nol. T. I. p. 399. — Mr.

(4) Ex codice Donii p. 352. — Mr.

truxit, et sacrate sunt scorum
Di eglesiae pridie idus ma . . . XXVIIII.
quarto regno gloriosi dni· nostri Egicani. (1)

1

Perusiae in porticu coenobii Petriani.

. . Andreas . .
. . atis pres . .
. . II consecr . .
. . onore beate . .
*san*cti Iohannis et sc. . . (2)

2

Patavii in coenobio s. Iustinae supra ostium ambulacri, quod veterem ecclesiam novo templo coniungit.

+ Opilio VC.
et inl. ·P·P· adque
patricius hanc
basilicam vel ora-
torium in honore
scae Iustinae mar-
tyris a fundamentis
coeptam Deo iu-
vante perfe-
+ cit + Α Ω

3

Hadriae in Aprutio.

M· C
VI. ind.
aug. dedica . .
ad honorem . . (3)

4

Grabedonae ad lacum Larium in nolario ecclesiae s. Nicolai.

Agripinus
famulus XPI
Com. civitatis
eps hoc orat-
orium sctae Ius-
tinae martyris
anno X. ordina-
tionis suae a fon-
damentis fabri-
cavit et sepoltu-
ras ibi ordena-
bit, et in omni
explebit ad glo (*sic*)
+ dicabit. (4)

5

In monasterio s. Petri de montes *Compluti.*

Insigne meritis beatus Fructuosus
postquam complutense condidit
coenobium nomine sancti Petri,

(1) Nov. flor. an. 1753. p. 76.
(2) Vermiliolius T. II. p. 449. — Mr.
(3) Nazzarrus in prologo palaeogr. hisp. post p. XVIII; PP. Maurini diplom. T. II. p. 640. — Mr.
(4) Mur. p. 1824. 1. qui adnotat sic: *Agrippinus iste episcopus comensis circa annum Christi 586. floruisse creditur.* Vide Tass. annal. sac. T. I. p. 603; Carlium T. XV. p. 261; Bolland. T. III. iun. p. 378. — Mr.

brevi opere in hoc loco fecit ora-
torium. Post quem non impar meri-
tis Valerius sanctus opere ecclesi-
ae dilatavit. Novissime Gennadius
presbyter cum duodecim fratribus
restauravit, era DCCCCXXXIII. pon-
tifex effectus, a fundamentis mi-
rifice, ut cernitur, denuo erexit,
non oppressione vulgi, sed largita-
te pretii, et sudore fratrum huius
monasterii. Consecratum est hoc
templum ab episcopis quatuor Gen-
nadio astoricense, Sabarico du-
miense, Frunimio legionense, et
Dulcidio salmaticense, sub era
novies centena decies quina ter-
na et quaterna, nono kal. novemb. (1)

1

In parietibus ecclesiae Besagni dioeceseos tridentinae.

Ad honore Di et sci Zenonis Ioh· pbr· hunc or· edificavi.
+ Ioh pbr aedificator titu-
li hic optat requiescere
tumlo. DS illi donet secum requi-
em. Felix sit illi mansio. (2)

2

Interamnae in sacello antiquissimo divi Anastasii maioris templi.

+ Lanfranchus marchio fils· Q· Arnulphi comitis
de civitate Teramnana bo· mem·
hoc oratorium marmoreum in honorem
sancti Anastasii epi a fundamentis coeptum
Deo iuvante perfecit an. Dni
DCCCC· XXXV. pro ind. in die
XXIII. M· februarii. (3)

(1) Flores. Hisp. sacr. T. XVI. p. 132, ubi de s. Gennadio. Vide et p. 329. Tum Morales lib. XII. cap. 35. et XV. 4; et los cinco libros p. 192. cum hisce varietatibus *sub nomina*, *opus ecclesiae*, *Sabario*, *Fruminio*, *decies quaterna*. Postremam partem habet Floresius T. II. p. 86. ex Morales; spectatque ad annum aerae hisp. 944; adferturque ab eo ut probet consecrationes ecclesiarum fieri solitas die dominico; super qua re P. Lazzerius in Pantheone. — Mr.

(2) Tartarottus memor. antiq. Roboret. p. 66. qui legit *sanctam requiem*. Muratorius p. 1889. 2. *seu requiem*. Idem existimat pertinere inscriptionem ad medium aevum, quo tempore vocabulum *titulus* designare consuevit templum aliquod, semper fere parochiale — Mr.

(3) Donius cl. XX. n. 108; Mur. 1897. 29. cuius videsis adnotationes. — Mr.

1

Lucae in fronte ecclesiae s. Petri ad vicum.

† De donis Dei et beati Petri apli
ego Ildeprand humilis, una
cum coniuge mea Ferilapa,
hanc (sic) oraturium a funat. (sic) construxit. (sic) (1)

2

Romae in basilica lateranensi ad fontem constantinianum in epistyliis columnarum.

❦ Gens sacranda polis hic semine nascitur almo
❦ Quam fecundatis spiritus edit aquis ❦
❦ Mergere peccator sacro purgande fluento
❦ Quem veterem accipiet, proferet unda novum ❦
❦ Nulla renascentum est distantia, quos facit unum ❦
❦ Unus fons, unus spiritus, una fides ❦
❦ Virgineo fetu genetrix ecclesia natos ❦
❦ Quos spirante Deo concipit, amne parit ❦
❦ Insons esse volens, isto mundare lavacro †
❦ Seu patrio premeris crimine seu proprio †
† Fons hic est vitae qui totum diluit orbem ❦
❦ Sumens de Christi vulnere principium ❦
❦ Caelorum regnum sperate hoc fonte renati ❦
Non recipit felix vita semel genitos ❦
❦ Nec numerus quemquam scelerum nec forma suorum
❦ Terreat; hoc natus flumine, sanctus erit. ❦ (2)

3

Ibidem ad fontem.

Ad fontem vitae hoc aditu properate lavandi
Constantis fidei ianua XPS erit.
Hic locus olim sordentis tumuli squalore
congestus, sumptu et studio XPI famuli Hilari
epi, iuvante Domino, tanta ruderum mole

(1) Mur. p. 1888. 1. — Mr.

(2) Rasponius p. 210; Ciaccon. T. I. p. 301; Panvinius de VII. eccl. p. 153. ait hos versus iam exolescentes et vi temporis ferme consumptos, quanta potuit diligentia admotis scalis se exscripsisse. Multi perperam habent *fons hic es vita* et. V. Sarazan. ad Damas. p. 175; Blanchin. ad Anast. T. III. p. 108; Bolland. T. III. mart. p. 717; Severan. p. 496; Baron. T. VII. p. 531. Brut. T. XVIII. p. 280; Ciampin. de sacr. aedif. p. 25. — Mr.

sublata, quantum culminis nunc videtur, ad offerendum XPO Deo munus ornatus atque dedicatus est. (1)

1

Ibidem in paradiso.

Sacri fontis honor labor est meritumque duorum
Pontificum, per quos contulit ista Deus.
Nam quae magnificis coeptis Bonifatius auxit,
Haec Caelestinus compsit ad omne decus. (2)

2

Ibidem.

O quantum Petro largitur Christus honorem!
Ille dedit vitam, reddidit iste mihi.
Solvere qui potuit caelo terraque ligata
Crimina, fonte sacro renovat mortalia membra.
Haec domus est fidei, mentes ubi summa potestas
Liberat, et sancto purgatos fonte tuetur. (3)

3

Ad fontes basilicae s. Petri.

Non haec humanis opibus non arte magistra,
Sed praestante Petro, cui tradita ianua caeli est,
Antistes XPI conposuit Damasus.
Una Petri sedes, unum verumque lavacrum
Vincula nulla tenent. Acatius votum solvit. (4)

4

Romae in cryptis basilicae vaticanae ingens tabula reperta in clivo supra B. Petri ecclesiam.

Cingebant latices montem teneroque meatu
Corpora multorum cineres atque ossa rigabant.
Non tulit hoc Damasus communi lege sepultos
Post requiem tristes iterum persolvere poenas.

(1) Grut. p. 1163. 4. ex cod. pal. (p. 30); Fleetw. p. 415; Raspon. p. 211; Baron. T. VIII. p. 281; Brutius T. XVIII. p. 281; Ciampin. de sacr. aedif. p. 14. et 24. Severanus p. 496. recte habet *properate*. (Nam etiam in cod. palat. est *properante*.) Idem Severanus ait hos versus extitisse in bapt. later. ante Xystum III. PP. — Mr.

(2) Grut. p. 1164. 2. ex cod. pal. (p 30.) aliique plures. — Mr. Gruterus habet *caeptis* et *Bonifacius*, quas lectiones perperam putabat codicis esse palatini Marinius. — A. M.

(3) Grut. p. 1170. 5. ex cod. pal. (p. 56); Fleetw. p. 528. — Mr.

(4) Grut. p. 1163. 10. ex cod. pal. (p. 30.) in quo reapse est *Acatius* et *teneat*, non *Acathius* ut apud Grut. Emendationem tamen *tenent* sequuntur Sarazanus et Merenda ad Damasum. — Mr.

Protinus adgressus magnum superare laborem
Aggeris immensi deiecit culmina montis,
Intima sollicite scrutatus viscera terrae,
Siccavit totum quidquid madefecerat humor,
Invenit fontem praebet qui dona salutis.
Haec curavit Mercurius levita fidelis. (1)

1

Romae ad fontes.

Qui peccatorum sordes abolere priorum
Terrenisque optas maculis absolvere vitam,
Huc ades ad XPI fontem sacrumque liquorem,
Corpus ubi ac mentes pariter sensusque lavantur
Aeternumque datur casto baptismate munus.
Hanc autem fidei sedem construxit ab imo
Militiae clarus titulis aulaeque fidelis
Romanaeque urbis praefectus Longimanus. (2)

2

Romae ad fontem, quem Leo magnus ante Ostiensem basilicam condidit.

Unda lavat carnis maculas, sed crimina purgat
    Purificatque animas mundior amne fides.
Quisque suis meritis veneranda sacraria Pauli
    Ingrediens supplex ablue fonte manus.
Perdiderat laticum longaeva incuria cursus,
    Quos tibi nunc pleno cantharus ore vomit.
Provida pastoris per totum cura Leonis
    Haec ovibus Christi larga fluenta dedit. (3)

3

Ibidem in abside basilicarum ad fontem.

Haec domus est fidei, mentes ubi summa potestas
Liberat, et sancto purgatas fonte tuetur. (4)

(1) Extat excusa inscriptio haec a Dionysio crypt. vat. tab. XXVII. et a compluribus aliis recitatur — Mr. Ipsemet eandem in vaticanis cryptis perlegi. — A. M.

(2) Grut. p. 1164. 7. pessime habet *piorum* et *ab uno*. Nam codex pal. (p. 31) recte *priorum* et *ab imo*. Idem tamen codex habet *minies* pro *mentes*, et *aeternam* pro *aeternum*. Recte Fleetw. emendat *Longinianus* pro *Longimanus* — Mr. et A. M.

(3) Sirmond. ad Ennod. in fin. T. I. p. 1146. ex Rosweido ad S. Paulin. p. 814, quem videsis p. 795. 798. Vide et Margarin. n. 480; Mur. p. 1969. 1. Alii legunt *cursum* pro *cursus*. — Mr.

(4) Mabill. T. IV. analect. p. 497. n. 49. ex cod. einsild. — Mr.

1

Romae in ecclesia s. Laurentii in Damaso, quae alio nomine appellatur in prasino, ad fontem.

Iste salutares fons continet inclitus undas,
Et solet humanam purificare luem.
Munia sacrati quae sint vis scire liquoris?
Dant regnatricem flumina sancta fidem.
Ablue fonte sacro veteris contagia vitae.
O nimium felix vive renatus aqua!
Hunc fontem quicumque petit, terrena relinquit,
Subiicit et pedibus caeca ministeria. (1)

2

Aquileiae in baptisterio s. Iohannis.

Quos regat trinitas vera + Ex aqua et spū
renatus fuerit nisi testante vitam Dō quis
non videbit aeternam. Mysticum baptismate
sacrabit veniens xps hoc in Iordane · Nitens
piorum patuit regnum. Tegurium cērnites
vibrante marmorum scema quod Calisti
beati ornabit. M. IIII. LXIII. rehedificatum hoc
baptisterium. (2)

3

Brixiae in baptisterio, quod vulgo Rotonda *appellatur, duplex inscriptio.*

Domina nostra Flavia Theudolinda
aedificare fecit hoc baptisterium
vivente domino nostro Flavio Agilulpho.

Domina nostra Flavia Theudolinda
consecrare fecit hoc baptisterium
vivente domino nostro Flavio Adelvaldo
sacrae salutis saeculo CCCCCCXVII. (3)

(1) Sirmond. ad Sidon. lib. III. ep. 12, ex cod. virdun.; Fleetw. p. 521; Sarazan. ad Damas. n. 38; Merenda p. 241.— Mr. In schedis Marinii v. 3. vitiose legitur *qua* pro *quae*. — A. M.

(2) Ex Bertolio Muratorius p. 1849. 3. cuius vide adnot. — Mr. Recurrit haec inscriptio mox p. 170. n. 1. Quare Muratorius et Marinius scribere heic non debebant *cernite vibrante* et *ornabi*— A.M.

(3) Frisius memor. Modoët. diss. II. p. 79. Vide tom. II. thesaur. dipl. p. 207. — Mr.

1

In atrio baptisterii Foroiuliensis.

✝ Hoc tibi restituit Siguald Baptesta Iohannes.

Ibidem quatuor evangelistarum symbolica animalia libros tenentia, ubi inscripti Sedulii versus libri I. op. pasch. in fin.

More volans aquilae verbo petit astra Iohannes.
Iura sacerdotis Lucas tenet ore iuvenci.
Hoc Mattheus agens hominem generaliter implet.
Marcus ut alta fremens vox per deserta leonis.

Nisi quis ex aqua et spiritu renatus fuerit, non videbit
vitam eternam, testante Deo cum Christo. Veniens
In Iordanem hoc sacravit mystico baptismate. Nitens
piorum regnum patuit· Cernites tegurium, beati
Callisti quod ornavit vibrante marmorum scema.
Quos regat trinitas vera. (1)

2

In ecclesia monasterii S. Galli in altari s. Iohannis Bapt. et S. Ioh. evang. erat baptisterium, cui inscriptum sic.

Ecce renascentes susceptat Christus alumnos. (2)

3

Epigrammata a S. Paulino nolano missa ad Sulpicium Severum subscribenda picturis ab eo factis in baptisterio, quod extruxerat prope basilicas Primuliacenses in Aquitania. In pictura, in qua ss. Martinus et Paulinus. (3)

Abluitis quicumque animas et membra lavacris,
  Cernite propositas ad bona facta vias.
Adstat perfectae Martinus regula vitae,
  Paulinus veniam quo mereare docet.
Hunc peccatores, illum spectate beati :
  Exemplar sanctis ille sit, iste reis.

(1) Vide Bertolium p. 440. *Signaldus* episcopus Spoleti; *Siginaldus* patriarcha Aquileiae an. 774.—Mr.

(2) Mabill. annal. bened. T. II. p. 532. ad an. 835. Videsis T. II. part. II. p. 226. AA. lect. Canisii edente Basnagio. — Mr.

(3) Ex epistola XII. S. Paulini ad Sulpicium Severum. Videsis ed. Veron. p. 195. Item Remondin. T. I. p. 407; T. II. p. 146; Alaman. par. later. p. 81; Bolland. T. VII. iun. p. 89. 90. 136. 137. 138. 139. 144; Baron. praef. ad martyrol. cap. 3.—Mr.

Item de eodem.

Dives opum Christo, pauper sibi, pulchra Severus
Culmina sacratis fontibus instituit.
Et quia caelestes aulam condebat in actus,
Qua renovarentur fonte Deoque homines;
Digna sacramentis gemina sub imagine pinxit,
Disceret ut vitae dona renatus homo.
Martinum veneranda virum testatur imago,
Altera Paulinum forma refert humilem.
Ille fidem exemplis et dictis fortibus armat,
Ut meriti palmas intemerata ferat.
Iste docet fusis redimens sua crimina numis
Vilior ut sit res quam sua cuique salus.

De baptisterio.

Hic reparandarum generator fons animarum
Vivum divino lumine flumen agit.
Sanctus in hunc caelo descendit spiritus amnem,
Caelestique sacras fonte maritat aquas.
Concipit unda deum, sanctamque liquoribus almis
Edit ab aeterno semine progeniem.
Mira Dei pietas! peccator mergitur undis;
Mox eadem emergit iustificatus aqua.
Sic homo et occasu felici functus et ortu
Terrenis moritur, perpetuis oritur.
Culpa perit, sed vita redit; vetus interit Adam,
Et novus aeternis nascitur imperiis.

Ad basilicarum picturam.

Corpore mente fide castissimus incola Christi
Condidit ista Deo templa Severus ovans.
Totus et ipse Dei templum viget hospite Christo,
Gaudentemque humili corde gerit dominum.
Ecce velut trino colit unam nomine mentem,
Sic trinum sancta mole sacravit opus.
Ampla dedit populo geminis fastigia tectis,
Legibus ut sacris congueret numerus.
Nam quia latorem duo testamenta per unum
Pacta Deum in Christo copulat una fides;
Iste duas inter diversi culminis aulas
Turrito fontem tegmine constituit.

Laeta novos geminis ut mater ecclesia partus
Excipiat sinibus quos aqua protulerit·
Aula duplex tectis, ut eclesia testamentis
Una, sed ambobus gratia fontis adest.
Lex antiqua novam firmat, veterem nova complet,
In veteri spes est, in novitate fides.
Sed vetus atque novum coniungit gratia Christi,
Propterea medio fons datus est spatio.
Inde parens sacro ducit de fonte sacerdos
Infantes niveos corpore corde habitu·
Circumdansque rudes festis altaribus agnos
Cruda salutiferis imbuit ora cibis.
Hinc senior sociae congaudet turba catervae,
Alleluia novis balat ovile choris.

De ligno crucis et sacris lipsanis in suprascriptis basilicis condendis.

Divinum veneranda tegunt altaria foedus,
Compositis sacra cum cruce martyribus.
Cuncta salutiferi coeunt martyria Christi,
Crux, corpus, sanguis martyris, ipse Deus.
Namque Deus semper vobis sua munera servat,
Atque ubi Christus, ibi Spiritus et Pater est.
Sic ubi crux, et martyr ibi; quia martyris et crux
Martyrii sanctis quae pia causa fuit.
Illa cibum vitae mortalibus, illa coronas,
Quae Domino famulos participant, peperit.
In cruce fixa caro est qua pascor, de cruce sanguis
Ille fluit, vitam quo bibo, corde lavo.
Christe tuo coeant simul haec tua dona Severo,
Portitor et testis sit crucis iste tuae.
Carne tua vivat, tuus illi pocula sanguis
Praebeat, in verbo vivat agatque tuo.
Quaque tuum socio Martinum ascendere claro
Vidit, et ipse tuo munere iunctus eat.

De sacris lipsanis tantum.

Pignora sanctorum divinae gloria mensae
Velat apostolicis edita corporibus.
Spiritus et Domini medicis virtutibus instans
Per documenta sacros viva probat cineres.
Sic geminata piis aspirat gratia votis,
Infra martyribus, desuper acta sacris.

Vota sacerdotis viventum et commoda parvo
Pulvere sanctorum mors pretiosa iuvat.

1

Aemone.

Baptisterium digno marmore
Mauritius episcopus Aemonen. (1)
. . . .

2

In basilica Classensi prope Ravennam, in arcu camerae quae fontem baptisimalem circumambiebat, hinc inde in orbitis disposita verba legebantur.

Salvo domno — papa Victore (2)

3

Romae in confessione ecclesiae S. Priscae extat grandis concha marmorea, quae capituli columnae formam refert, affabre elaborata, in cuius superficie characteribus antiquis et bonis legitur.

Bactismū (sic) sci Petri.

4

Romae in museo vaticano fragmentum epistylii, littera satis concinna.

ó Corporis et cordis maculas vitale . .
ó Purgat, et omne simul abluit unda . .

5

Ravennae in ecclesia S. Iohannis in fonte, musivo opere.

Cede vetus nomen, novitati cede vetustas,
Pulchrius ecce nitet renovati gloria fontis.
Magnanimus hunc namque Neo summusq. sacerdos
Excoluit pulchro componens omnia cultu. (3)

(1) Ughell. T. V. p. 229. Videsis codicem carol. T. I. p. 372. n. 2. — Mr.

(2) De Rubeis p. 157; Agnell. p. 103. 104. — Mr.

(3) Ciampin. V. M. T. I. p. 178. 234. tab. 69. 70. ex Hier. Fabro mem. sacr. Rav.; de Rubeis p. 110; Agnell. p. 58. Vide cod. vat. 5834. p. 121. — Mr. Vitiosissime in schedis Marinii *novitati gloria fonti.* — A. M.

1

Ibidem.

Petrus	Ioannes	Simon	Iacobus min.
Paulus	Philipus	Iudas	Matheus
Andreas	Bartolomeus	Thadeus	Thomas
Iacobus			

Iordann.

Beati quorum remisse sunt iniquitates,
et quorum tecta sunt peccata.
+ Beatus vir cui non imputavit dominus peccatum. +

† Ubi deposuit Ihs vestimenta sua et misit aquam
in pelvim, coepit lavare pedes discipulorum suorum. †
† In locum pascuae ibi me collocavit.
Super aquam refectionis educavit me. †

2

Mediolani versus Ambrosii ad fontem Theclae.

Octachorum sanctos templum surrexit in usus,
Octagonus fons est munere dignus eo.
Hoc numero decuit sacri baptismatis aulam
Surgere, quo populis vera salus rediit.
Luce resurgentis XPI qui claustra resolvit
Mortis, et tumulis suscitat exanimes.
Confessosque reos maculoso crimine solvens
Fontis purifluі diluit inriguo.
Hic quicumque volunt probrosae crimina vitae
Ponere, corda lavent, pectora munda gerant.
Huc veniant alacres: quamvis tenebrosus, adire
Audeat; abscedet candidior nivibus.
Huc sancti properent: non expers ullus aquarum
Sanctus: in his regnum est consiliumque Dei.
Gloria iustitiae! nam quid divinius isto
Ut puncto exiguo culpa cadat populi? (1)

(1) Videsis Sirmond. ad Ennod. p. 93; Paciaud. AA. S. Ioh. B. p. 54; Sarazan. ad Damas. p. 176; Oltroch. hist. lig. p. 103. 113. 116. 188. 199. Bolland. T. II. aug. p. 274. De *octachoro* Rosweid. in not. ad ep. XII. S. Paulin.; Cancellier. Sacr. vat. p. 1142; Cang. Cpol. Ch. in H. Byz. T. XXI. ed. Ven. p. 119, et Paris. p. 152. De *octogono* Veron. ill. T. III. p. 117. V. Ciampin. V. M. T. II. p. 22. — Mr. Perperam in schedis Marinii est *cedat populo* pro *cadat populi.* Perperam item Gruterus p. 1166. 8. habet *quicunque*, *suscitet*; quos errores Marinius in adn. existimabat codicis palatini.

1

Ibidem olim ad fontem S. Barnabae apud portam Ticinensem.

Hunc fontem tibi dedicat, atque Deo super undis
Consecrat impositam famulus Protasius aram,
Qua Ticina silex et Martia porta, beate
Barnaba, te ligures advectum nuper in oras
Audiit hortantem coetus et rite lavantem.
. . . .
. . . . flamine victo
Ut per te tua plebs lustrali admota sacello,
Quam facies est alba urbi quam candida genti,
Tam niveis animis colat intra moenia Christum. (1)

2

Ibidem in baptisterii agello, ubi picti sunt martyres eo loco depositi, versus Ennodii.

Conditor Armenius, supero qui dignus honore est,
Hic peperit fontem vivificantis aquae.
Plena salutiferis gestemus viscera lymphis:
Ne sitiat potans contulit unda semel.
Rapta sepulturis animavit corpora pictor:
Funera viva videns mors eat in tumulos.
Illorum tamen iste locus complectitur artus,
Quos paries facie, mens tenet alma fide. (2)

3

Ibidem de fonte baptisterii s. Stephani, de aqua quae per columnam venit, versus Ennodii.

En sine nube pluit sub tectis imbre sereno,
Et caeli facies pura ministrat aquas.
Proflua marmoribus decurrunt flumina sacris,
Atque iterum rorem parturit ecce lapis.
Arida nam liquidos effundit pergula fontes,
Et rursus natis unda superna venit.

quem quidem neque heic neque plerumque alibi consuluisse videtur Marinius. Nam reapse codex palatinus (p. 41) ubique recte se habet, ut nunc editur; nisi quod v. 9. mendose exhibet *probrosa* pro *probrosae*. — A.M.

(1) Bascap. de metrop. Mediol. an. 1596. p. 33. et 1628. p. 11. Iterum Bascap. in hist. provinc. Mediol. p. 54. V. Ughel. T. IV. p. 42; Bacchin. de eccl. hierarch. orig. p. 342; Puccinell. zod. p. 176; Zachar. H. L. T. VI. p. 599. — Mr. Ughellius scribit *famine* pro *flamine*. — A. M.

(2) Sirmond. T. I. p. 1121; Oltroch. p 254. — Mr.

Sancta per aethereas emanat lympha recessus,
Eustorgi vatis ducta ministerio. (1)

1

Ibidem in baptisterio versus Ennodii.

Mundior excocti fulgescat luce metalli,
Munera disponit qui dare digna Deo.
Ante vaporatis Laurenti vita caminis
Constitit, ut blandum nobilitaret opus.
Marmora, picturas, tabulas, sublime lacunar
Ipse dedit templo, qui probitate nitet.
Aedibus ad pretium sic mores conditor addit,
Vellera ceu Serum murice tincta feras.
Qualiter inclusas comit lux hospita gemmas
Nix lapidis quotiens pulcrior arte rubet. (2)

2

Ibidem de leone marmoreo, qui aquam fundit, versus Ennodii

Aspice deposita blandum feritate leonem:
Ore vomit lymphas pectoris obsequio.
Unda fluit rostro, dens mortis pocula mandit:
Naturam perdens bellua nos satiat.
Effera dum vitreos effundunt guttura fontes,
Dira salutiferis corda lavantur aquis. (3)

3

In nomine domini
Iesu Christi
temporibus
domno Bono episcopo
+
et Romualdos
Lupici presbyteri
. . . sancto Iohanni
magister Iulianus

(1) Sirmond. tom. cit. p. 1145; Oltroch. p. 255 — Mr.
(2) Sirmond. tom. cit. p. 1127. — Mr.
(3) Sirmond. tom. cit. p. 1121; Oltrocch. p. 238. — Mr.

et Iulianus Martinus
per indictione XV. renovata
fons. (1)

1

Ravennae s. Victor archiepiscopus refecit balneum iuxta domum eccclesiae haerens parietibus muri episcopi, ubi residebat, quo usque hodie mirifice lavatur; et pretiosissimis marmoribus parietes iunxit, et diversas figuras tessellis aureis, variasque composuit, et tabulam descripsit literis aureis tessellatis, in qua hos hexametros catalecticos versus conscripsit.

Victor apostolica tutus, virtute sacerdos,
Balnea parva prius prisco vetusta labore
Deponens miraque tamen novitate refecit,
Pulcrior ut cultus maiorque resurgat ab imo.
Hoc quoque perpetuo decrevit more tenendum
Ut biduo gratis clerus lavet ipsius urbis;
Tertia cui cessum est, et feria sexta lavandi. (2)

2

Perdiderat proprium sacrae quae praeminet arae
  Tecta vetustatis syrmate concha diem.
Sed moderante pio cognato et coniuge celsis
  Scepta desiderio omne creantis ope.
A modico dictus devoto corde minister
  Lapsa novans compsit, quae novitate placent. (3)

3

Romae in claustro basilicae Ostiensis, e coemeterio Lucinae.

In nomine Dei patris omnipot*entis* et domini nostri Iesu ☧ fil. *et*
sancti paracleti Eusebius infa . . . ovavit cymeteriu totu
. . . columnas in porticos pictur . . . vas in ruinis erat totas e . . .
. . . tu cum tegulas et tabl . . . net acutos et materi . . .

(1) Apud Murat. p. 1893. 3. *Hinc deducitur baptisterium ipsum fabricatum vel renovatum fuisse indictione XV. sub regimine episcopali antistitis Boni, sacerdotio illius ecclesiae fungentibus Romualdo et Lupico. Operis huius artifices fuere duo eodem nomine Iuliani, et alter vocabulo Martinus.* Quonam vero tempore floruerit Bonus iste episcopus, ex nullo alio antiquitatis monumento discimus. Is certe catalogo episcoporum Hadriensium apud Ughellium in Italia sacra est adiungendus.

(2) Agnell. p. 103; Paciaud. de baln. p. 44. — Mr.

(3) Ita in cod. pal. p. 47. At Gruterus p. 1168. 4. habet v. 1. *arcae*, v. 4. *saepta.*

. . . tota balineū marmo . . . que minus abuit et scamna . . .
. . . tras speclara item in s . . . eriora marmoravit pal . . .
. . . lostra incinos et clabes . . . osuit ut potuit usque d . . .
. . . set in seculo fecit reliqu . . . abrica quando exivit de . . .
seculo remisit alumnis sui . . . cunia et ipsi fabricave-
runt introitu at martyres . . . odest in publicu a funda . . .
bricabit mesas at martyres . . . otas fecit aquam in valine . . .
per mangana fecit at con . . . a cubiculo et cancellū feci . . .
causa fures fecit ciamul . . . ala facent item sart . . .
a suscepit sigilla cinque in pop . . . osuit compodiola. (1)

1

Romae in SS. Martini et Silvestri.

Balnea quae fragilis suspendunt corporis aestum (2)
    Et reparant vires ó quas labor afficerit;
Quae constricta gelu, validis aut solibus usta,
    Admixto latici ò membra *liquore* levant.
*Vex*amur causa propri*a nostroque quod* angit
    Vulner*e*; *balinea hinc* ó dicta fuisse *reor*.
Tu tamen ista magis cautus servare me*mento*
    Grex sacrate Deo ò corpore men*te fide*.
Cui bellum cum carne subest, quae et victa *resurgit*,
    Quam cohibere iubat ó si refobere p*aras*.
Lubrica ne sensus rapiat turpetque boluptas,
    Effera ne mentem ó luxuries stimulet.
Ebria neu vino, dapibus neu viscera *cruda*
    Dissolbat, fluxo ò corde la*bante*, *gula*.
Sobria sed casto foveant *tibi membra* liquore;
    Et quaes . . . quod medeare iterum.
. . . inibe ne parta remedia carn . . .
    . . . vi torvos alget . . .
Non nostris nocet officiis, nec culpa labacri.
    Quod sibimet generat lubrica vita malum est. (3)

(1) Scheda illustraturus erat Marinius hanc inscriptionem.

(2) Locutionem *suspendere aestum* usurpaverat M. Aurelius Caesar, eamque reprehendebat ut vitiosam Fronto ad M. Caes. lib. IV. ep. 3. ed. rom. p. 99. Nunc ecce eius locutionis aliud exemplum in satis elegante poeta christiano. Sane idem Fronto p. 117. reprehendebat etiam usum vocabuli *dictio* pro *oratio*, quod verbum defensurum se respondit M. Aurelius p. 118. Et sane ei licebat uti auctore ipso Tullio in Bruto. Sic porro loqui solet Ennodius, ad quem vide Sirmondi adn. in dict. 1. — A. M.

(3) Marinius ex codice Donii, et ex adversariis baberin. ubi Suaresius verba nonnulla supplevit, quibus et ego aliquot addidi. — A. M.

1

Syracusis in marmoreo cratere, qui fons est baptisterii in cathedrali.

✝ Ἀνάθημα ἱεροῦ βαπτίσματος Ζοσίμου
θεῷ δῶρον . . ατον κρατῆρα . . ον. (1)

2

Venetiis urna rotunda ex pario marmore in sacello monialium s. Marci in insula Muriano, ex Graecia translata.

sic
✝ Ἀντλήσαται ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης, ὅτι φωνὴ κυρίου
ἐπὶ τῶν ὑδάτων.
Α. Τοῦ Νικομήδου. Ω (2)

3

Constantinopoli in labro marmoreo, quod in s. Diomedis extitisse traditur.

στίχος καρκινικός.

Νίψον ἀνομήματα, μὴ μόναν ὄψιν.

4

Romae in s. Clementis.

Λουτροῖς ἀενάοισι αθυ . . .
ενια οζανεω γένηται . . .
πας αρολωμι ενος κ . . . (3)

5

In monasterio de Samos *provinciae Galloeciae lucensis dioeceseos in pariete bibliothecae lapis repertus an.* 1753.

Ast ego Ermefredus Lucensi presul in urbe
Dispensans plebi iura sacerdotii,
Talia confirmans edictis vota per evum
Restitui lapsa, cepta bene cumulans.

(1) Reines. cl. XX. n. 420. ex Gualter. monum. Sicil. et Thomasin. de donar. cap. 43. V. Fleetw. p. 511. Torremuz. cl. XVII. n. 1; Paciaud. de baln. p. 167. — Mr.

(2) Paciaud. de baln. p. 161. tab. 4. ex Mabill. It. italic. T. I. p. 24. — Mr.

(3) E schedis Suaresii in bibl. barberin. — Mr. Sic est in scheda Marinii, sine ulla sensus verborumque sanitate. — Me.

Huius XPE gregis tu tantum claustra tuere,
　　Noxia ne pestis turbet ovile patens.
Hic igitur monacale decus per secla nitescat,
　　Vinceat hic animas regula sancta *pias*. (1) *sic*

1

Fuit olim ibidem lapis alter his verbis.

. . . .
　　Gaudeat acceptum hic sibi remedium.
Et atrium interius populi non cedat in usus,
　　Nec unquam illuc introeat mulier.
Puplica invitus hic nemo negotia solbat,
　　Flos ubi iam teneram cenobialem migat. *sic*

2

Romae in bibliotheca S. Gregorii, quae est in monasterio ad clivum Scauri.

Sanctorum veneranda cohors sedet ordine *longo*
　　Divinae legis mystica dicta docens.
Hos inter residens Agapetus iure sacerdos
　　Codicibus pulchrum condidit arte locum.
Gratia par cunctis, sanctus labor omnibus unus;
　　Dissona verba quidem, sed tamen una fides. (2)

3

Romae in ambone basilicae vaticanae.

Non hominum censura Deum, non temporis ulla
Aetas aut cleri sinodus prescriptio nulla,
Sed Deus electis patribus dum praefuit orbis
Umbra sacrata Petri valet aegros solvere morbis.
Haec capitis ratione sui orbisque magistra
Clerus et ecclesiae pendet status omnis ab ista. (3)

(1) *Pias* a me suppletur, ut in secunda inscriptione *longo*. — A. M.

(2) Mur. p. 1822. 6. ex Mabill. T. IV. analect. p. 497. n. 51. ex cod. einsild.; Bonada cl. X. n. 7; Amat. T. V. p. 278; Odoric. p. 301; annal. camald. T. I. p. 70. — Mr. Male Muratorius inscribit *in monasterio clivi Tauri*. — A. M.

(3) Cod. Dou. e schedis Nic. Alamanni. Videsis adversar. barberin. p. 20. 3.

1

Romae in s. Martini in montibus in ambone a cornu evangelii.

Salvo dno nostro beatiss.
Sergio papa iuniore
Scandite cantantes Domino Dominoque legentes,
Ex alto populis verva superna sonent.

In parte altera.

Pelagius iun. episc. Dei famulus fecit,
curante Iuliano P. P. scd.

2

In s. Apollinaris classis Ravenn. in cathedra marmorea.

+ Dn. Damianus archiep. fecit.

3

Ravennae in suggestu marmoreo divae Mariae maioris.

UB. aedo apostol. Felicis scism. archiepisc. sce. eccl. Rav . . .
cius diac. scae. eccl. B. V. deserviens huius basil. FF. (1)

4

Ferrariae in foro ante ecclesiam cathedralem facies antica suggesti marmorei basilicae.

De donis Dei et sce Marie et sci Stefani
temporibus Georgi urbis episcopi hunc pergum (sic)
fecit P. ind. sec. (2)

5

Ravennae in templo principe in ambone.

+ Servus Christi Agnellus epsc hunc pyrgum fecit. (3)

(1) De Rubeis p. 211. — Mr.
(2) Mur. AA. m. aev. T. V. p. 357. — Mr.
(3) Beltram. forast in Rav. p. 22; Spret. T. I. p. 266. 291. — Mr.

1

Ravennae in ss. Ioh. et Pauli in suggestu marmoreo.

+ Scs Iohann. Scs Paulos (sic)
De donis Dei et scsorum Iohanni et Pauli
Adeodatus prim. strator inlp. domni
urb. Marinian. arceps fec. ind. (1)

2

Ravennae in s. Iohannis evang. in pulpito marmoreo.

Τῷ ἁγίῳ Ἰωάννι Θεόδωρος κὴ Κωνσταντίνα
ἀναίθηκαν ὑπὲρ ἀναπαύσεως.

In alio latere.

Ἐρεύξω ἐπὶ Θεοδοσίου περὶ ἔργον. (2)

3

Romae olim in S. Gallae in ciborio marmoreo in quo fuit imago B. Virginis quae modo visitur in s. Mariae in Campitelli.

Α ✝ Ω
Hic est illa piae genetricis imago Mariae
Quae discumbenti Gallae patuit metuenti. (3)

4

Veronae in museo publico columellae inscriptum.

+ In nomine IHU XPI de donis
sci Iohannes
Bapteste edi-
ficatus est hanc
civorius sub tempore
domno nostro
Lioprando rege
et ub pater no
Domnico epescopo
et costodes eius
VV Vidaliano et
Tancol prbris
et Refol gastaldio
Gondelme indignus
diaconus scrip-
si.

(1) Rondinin. de ss. Ioh. et Paul. R. p. 43. — Mr.
(2) Spret. T. I. p. 391; Mur. p. 1948. 7. 1949. 1. — Mr.
(3) Erra hist. eccl. S. Mariae in porticu p. 5. ex Baron. ad an. 1198. In eius ecclesiae ara maxima olim scriptum erat. *Septimus hoc praesul romano culmine fretus — Gregorius templum Christo sacravit in aevum.* — Mr.

+ Ursus magester
cum discepolis
suis Iuvintino
et Iuviano edi-
ficavet hanc
civorium
Vergonous
Teodoal
Foscari (1)

1

Ravennae in argenteo ciborio ecclesiae Ursianae constructo ab archiep. Victore.

Hoc votum Christo solvit cum plebe sacerdos
Victor, qui populis auxit amore fidem.
Pontifici Christo solventi vota ministrat
Aligerum cingens haec loca sancta manus.
Egregium miratur opus sublata vetustas,
Quae melior cultu nobiliore redit.
Catholicae legis venit . . . si quis amator,
Mox reparatus abit corpore Christe tuo. (2)

Ibidem supra ciborium in dextro latere.

Argenti quondam constructum rite decore
Barbara destructum sustulit ausa manus.

In sinistro latere.

Basilicum munus martyr ne despice verax,
Imo labens aula cede manere tua.

In aversa parte.

Ante prius statuit opus sublime Iohannes.
Hunc mediocre sacer Dominicus reficit.

2

In basilica classensi prope Ravennam in arcu ciborii, quod est supra altare s. Valerii arcihepiscopi.

Ad honorem dni nostri ihu xpi et sci Eleuchadii
sub temp. dom. Valerii archiep. ego Petrus presb.
fecit *sic* + (3)

(1) Veron. ill. P. I. p. 339. 366; Biancolin. eccl. Veron. T. I. p. 115. 116. T. IV. p. 645. et p. 728. multa de castaldis; Mur. 1962. 3. aliique plures quos docte recenset Marinius.

(2) Agnell. p. 103. 104; annal. camald. T. I. p. 30. — Mr.

(3) Annal. camald. T. I. p. 17. — Mr.

1

Ibidem in aurea tabula, quam classensi coenobio contulit, et loco ciborii argentei collocavit Iohannes VII. archiep.

Ex opibus, venerande, tuis haec offero praesul
Classensi templo quo tua membra iacent. (1)

2

Bagnacaballi in s. Petri in silvis pars antica ciborii ex pario, impositi arae ex eodem marmore.

+ De donis Di et sci Petri apostoli temporibus
dn Deusdedi Ioannis umilis
ub epc pr fecit
per ind. V.

3

In cathedrali s. Leonis inscriptum linea perpetua ciborio marmoreo, qui lapis modo appositus est fonti baptismatis.

+ Ad honore dni ihu xpi et sce Di (sic) ienetricis semperque virginis Marie ego quidem Ursus peccator dux fieri iussii (sic). Rogo vos qui hunc legitis orate pro me. Temporibus domno Ioh PP. et Karoli tertio imp. ind. xv. (2)

4

Ravennae in aede Tricolum dicta, intra episcopium.

Hic Petrus iunior Christi praecepta secutus,
Ut docuit sacris, moribus exhibuit.
Hanc quoque fundavit mirandis molibus arcem:
Nominis ipse sui haec monumenta dedit.
Huius post obitum Aurelianus gessit honores.
Post hunc antistes extitit Ecclesius.
Hinc fuit Ursicinus: sequitur post ordine Victor.
Temporibus iunior Maximianus adest.

(1) Ibid. p. 24. 31; Mur. S. R. I. T. I. part. II. p. 539. — Mr.

(2) Mur. p. 1962. 1. — Mr.

Is polensis erat Christi levita profundus,
Lege Dei miserans et pietate bonus.
Quem Deus ipse virum decoravit culmine sacro
Ecclesiaeque suae pontificem statuit.
Ipse autem factis propriis scit non meruisse
Culmen apostolicum, sed pietate Dei. (1)

1

In crypta basilicae monasterii s. Gregorii prope Constantiam in ripa Rheni ad altare S. Gregorii constructum an. 983 ab Gebehardo constantiensi episcopo in quo ciborium erexit quatuor columnis suffultum. Supra columnas arcus quatuor posuit, quos ex una parte inaurato argento, ex altera inaurato cupro vestivit; super arcus et columnas tabulam imposuit, in medio rotundum habens foramen, aurato cupro intrinsecus opertum, inferius autem marginem prominentem argento decoratum. Ipsa vero tabula aurato cupro decenter operta erat, habens quatuor evangelistas caelato opere in transversum, cui per quatuor partes laminae argenteae erant affixae, et in unoquoque latere versus unus aureis litteris inscriptus.

Hoc opus exiguum diversis artibus actum
Fert tibi Gregori supplex devotio servi
Praesulis indigni; quem tu cum plebe fideli
Coniungas turmis precibus pater alme supernis. (2)

2

In monasterio s. Floriani ad alterum miliare ab Ensio in Norico ripensi, in tabernaculo.

Φίλης τὸ λαμπρὸν καὶ σοφὸν τὸ τῆς τέχνης
Κάλλους τὸ τερπνὸν σχήματος τὸ ποίκιλον
Τῶν ἔνδον βλύουσα θαυματουργία
Τοῦ δημιουργήσαντος ὁ ζέων πόθος
Ὑπερφέρουσι τῆς κιβωτοῦ τὸ πάλαι.
Ὅσω γὰρ αὐτὰ τῶν πρὶν ἐξῃρημένα
Μείζω, τοσούτῳ πίστις ἡ θεοφανοῦς
Προσευτικὸν σκήνωμα τῶν αἰτημάτων
τεύξασα καλλύνασα τοῦτο ἐπισκόπῳ
εἰς ψυχικὴν κάθαρσιν εἰς βίου σκέπην. (3)

(1) Ughell. T. II. p. 336; Amades. T. I. p. LIII; de Rubeis p. 162; Aguell. p. 83. 106. Bolland. T. III. febr. p. 296.

(2) Mabillon annal. bened. T. IV. p. 14. — Mr.

(3) Legitur apud Lazium comment. de rep. rom. lib. XII. p. 1085. Gruterus p. 173. 6. emendatam inscr. a se multis locis exhibet. Item Fleetw. p. 516. — Mr.

1

Foro Cornelii in suburbio portae romanae toreuma muro infixum.

Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi; miserere
nobis . . . . . mus hoc opus. (1)

2

Romae in abside triclinii leoniani ex opere vermiculato, inter flores frondesque legitur Leo papa *sub imagine domini Iesu, qui dextra apostolis benedicit, sinistra apertum librum sustinet, in quo* pax vobis *legitur.* (2)

Docete omnes gentes, vaptizantes eos in nomine
patris et filii et spiritus sancti.
Et ecce ego voviscum sum omnibus diebus
usque ad consumationem seculi.

In arcu eiusdem absidis.

Gloria in excelsis Deo, et in terra pax ominibus (*sic*) bone boluntatis.

Item ex una parte Christus dans claves B. Silvestro PP. et Constantino imp. vexillum cum epigraphe.

CONSTANTINUS.

Ex parte altera s. Petrus pallium B. Leoni PP., Carolo M. pariter vexillum porrigens appositis inscriptionibus.

Scs	+ Sctissimus	+ D. N. Carulo		donas
Pe	dn		r	. . bicto-
tr	Le		e	. . . ma-
us	o		x	ia
	PP			

(1) Paciaud. de baln. p. 141. — Mr.

(2) Alaman. p. 11. 23. 42. 56. 70; Spon. misc. p. 284. Exemplar coloratum totius triclinii est in cod. barberin. 3011. p. 179. Vide etiam La Cointe annal. T. VI. p. 576; Bolland. T. II. iun. p. 574. 580. T. VII. iun. p. 137, et in propyl. maii p. 125; Ciampin. de S. A. tab. 39. 40. Panvin. de VII. U. E. p. 180; Severan. hist. p. 544. 552. 553. — Mr.

1

Veronae in tabula ex pario marmore arae infixa in canonicalibus aedibus, translata ex veteri basilica ab Rotoldo episcopo instaurata initio saec. IX.

† Sum Deus et factor celi terreque creator.

Scs Petrus — *S. Petrus dexra claves gerens* — *Servator noster dextera benedicens, sinistra librum apertum ostentans* — *S. Paulus cum codice clauso* — Scs Paulus

† Hos ego plasmavi, hos digne sanctificavi,
Et sibi donorum concessi iura meorum.

† Sum Pelecrinus ego qui talia sic bene sculpo,
Quem Deus in altum faciat consendere celum. (1)

2

Romae in hortis s. Chrysogoni, in basi statuae ad colliculorum effigiem extructae.

Fl. Tertullius . de . arte . sua
aecclesiae . donum . posuit. (2)

3

Romae in ecclesia s. Petri ad vincula, affixa muro navis intrantibus sinistrae, littera pro suo tempore satis pulcra.

Salbo papa N· Ioanne cognomento
Mercurio ex sce eccl. rom. presbyteris
ordinato, ex tit· sci Clementis ad glo-
riam pontificalem promoto, beato Petro
ap. patrono suo a vinculis eius Severus pbo frt
E TIT· PC· LAMPADI ET ORESTIS VV. CC. URBI † CLUS CED † RI ꝺ NUS EST.

4

Ravennae intra episcopium ecclesiae Ursianae, sub picturis mundi fabricam repraesentantibus in triclinio constructo ab archiepiscopo Neone.

Principium nitidi prima sub origine mundi
Cum mare, tellurem, caeli cum lucida regna
Virtus celsa patris, natique potentia fecit;

(1) Vide Dionysium observ. ad an antiq. sculpt. chr. — Mr.

(2) Gudius p. 367. n. 10. — Mr.

Cumque novus sol, luna, dies, aurora micavit,
Et illo astrigerum radiavit lumine caelum;
Unus in orbe novo vir terra virgine factus
Exiluit humo, insons hic corpore servo.
Iste Dei meruit vocitari solus imago:
Namque sui similem hominem produxit in orbe
Superni genitoris amor, dominunque locavit.
Hunc sator omnipotens rerum dulcissimus ipse
Multifluis opibus longum ditavit in aevum.
Isti cuncta simul sylvarum praemia cessit;
Iussit maternos foetus producere terram;
Huius oves niveae nitida per gramina voce;
Huius, et altecomus sonipes, fulvique leones;
Huius erant passim ramosi in cornua cervi,
Pennatique greges avium, piscesque per undas.
Omnia namque Deus homini quaecumque paravit
Tradidit, et verbo pariter servire coegit.
Hunc tamen in primis monitis caelestibus olim
Observare suam legem, et vitalia iussit
Praecepta, et vetita auderet ne mandere poma.
Praeceptum spernens, sic perdidit omnia secum.

Ibidem versus subscripti gestis s. Petri in pariete item dipictis.

Accipe sancte libens, parvum ne despice carmen,
Pauca tuae laudi nostris dicenda loquelis.
Euge Simon Petre, commissum tibi suscipe munus .
. . . sumere te voluit rex magnus ab alto.
Suscipe de caelo pendentia lintea plena
Missa Petre tibi, quae diversa animalia portant. (1)

1

Romae in cavaedio s. Iohannis ante portam latinam, circa puteal marmoreum.

+ In nomine patris et filii et spu . . . omns sitientes venite ad . . .
. . . ego Stephanu. (2)

(1) Agnell. p. 59. Versuum autem varias aliquot lectiones suppeditat codex vat. 5834. p. 121. b. — Mr.

(2) Crescimben. hist. s. Ioh. p. 94. sic: *omnes sitientes venite ad aquas.* — Mr.

1

In ecclesia coenobii Malmesburiensis in Anglia in organis, quae fecit Dunstanus archiepiscopus cantuariensis tempore Edgari regis, ubi per aereas fistulas musicis mensuris eloboratas dudum conceptas follis vomit anxius auras, *in laminis aureis.*

Organa do sancto praesul Dunstanus Adelmo.
Perdat hic aeternum qui vult hinc tollere regnum. (1)

Et in vasculo quod ministris altaris famulabatur aquae obsequio.

Idriolam hanc fundi Dunstan mandaverat archi-
Praesul ut in templo sancto serviret Adelmo.

2

Ravennae in salutatorio, quod exstruxerat s. Felix archiepiscopus.

Forma loci dudum . . .
    Squallida sed tantum pervia plebis erat.
Postquam pontificis meritis iuvenescere visa est,
    Vicinum ecclesiae concipit inde diem.
Turba sacerdotum melius hinc pergit in aulam,
    Oblitum nescit linquere pastorem.
Per medios gradiens populos reverentia crescit,
    Cum super effundit cognita verba Dei.
Hunc ritum servet veniens quicumque sacerdos,
    Nec finem teneat pontificalis apex.
Fama loquax tantos numquam reticebit honores.
    Nam . . . (2)

3

Romae in s. Bartholomaei de insula, in putcali in quo Servatoris imago, item sancti episcopi, sive Adalberti sive Paulini, et Bartholomaei, et imperatoris.

+ Os putei sancti circumdant orbe rotanti. (3)

(1) Apud Warton. Anglia sacr. T. II. p. 33. Vide omnino Bolland. T. VI. maii p. 90. — Mr.
(2) Agnell. p. 164; Cancellier. p. 397.— Mr.
(3) Aere insculpt. apud Casimirum memor. conventuum FF. p. 276. 294. — Mr.

Ibidem.

Corpora . . Paulini . . gemina clara diei.
Qui sitit, ad fontem veniat . . *h*auriat e vena aquas.

1

In antiquo labro marmoreo ante ecclesiam S. Bartholomaei in insula tiberina, litteris antiquis, quae S. Damaso suppares videntur.

Qui sitit ad fontem veniat cupiens haurire fluenta. (1)

2

Romae in vinea M. Ant. Tuscanellae e regione divi Rocchi, in lapide impolito terete et pertuso, qui usum praestat crepidinis putealis vel spiraculi suppositae cryptae.

† De donis Dei et sancte Mariae.
Ioh prb pie rogabit.
Omnes sitientes venite beivite
ad aquas. Et siquis ex ista
aqua pretio tulerit, anathema sit. (2)

3

Mediolani in crypta s. Calimeri super puteum, rudi et imp[illegible]xo charactere.

† Quamvis aetheria regnit (sic) in arce sacerdos,
Congruum est sanctis reddere vota piis.
Hic quondam submersus corpore conditus iacit (sic)
. . *r*eserat polum revocat ipse Deus
. . *v*enerande tibi Thomas aegres
. . . plendo opere lu . . .
. . . unctis niveo vi . . . (3)

4

In basilica Ostiensi, in columna navis mediae a cornu evangelii imo scapo, linea perpetua.

A ☧ Ω. Columna [Pauli] natale x . . *V*alentini*a*ni aug. IIII. et Neoteri V. C.
administrante FL. Filippo vir . . . ilian . . o . . . ub praetoria . . . (4)

(1) Edidit Sarazanius in notis ad carm. XV. S. Damasi, animadvertitque hunc esse versum S. Hieronymi in illo carmine quod ad Damasum scripsit. De puteis prae foribus basilicarum vide Rondininium de basilica S. Clem. p. 280, et Suicerum voc. λουτήρ. — Mr.

(2) Ex codice Donii 436. exscripsit Marinius, qui sic fere legendam censet scripturam paulo difficiliorem. — AM.

(3) Allegrantia p. 29; Iulin. T. I. p. 29. — Mr.

(4) Sic in libro ms. Marinii. Ceterum paulo aliter distribuebat verba Suaresius in schedis. Et quidem ultima verba *miliana* seu *ilian* etc. praeponuntur apud Mur. p. 392. 2. Vide Margar. p. 256; Marang. res ethn. p. 336. De Fl. Philippo pr. Urb. et consule A. 408. videsis prosop. codicis theod. T. VI. part. II. p. 25; Tillemont ad A. 408; Corsin. de praef. Urb. p. 320. — E scholiis Marinii.

Paulo infra in ipsa columna, alia manu.

Siricius episcopus A ☧ Ω tota mente devotus. (1)

Ibidem in columna, quam aere incisam dedit Ciampinius.

† Arbor poma gerit; arbor ego lumina gesto,
Porto libamina, nuntio gaudia, sed die festo
Surrexit Christus, nam talia munera praesto.
† O qui transitis vitam, rogo, poscite celsi.
† Othonus fieri monachus me iussit olim pius.

Ibidem.

Et ego Nicolaus de Angelo cum
Petro Passaletio hoc opus complevi. (2)

1

Bononiae in cavedio ecclesiae s. Stefani, in ambitu pelvis.

[Ab] umilibus vota suscipe dominis nostris Liut-
prant et Ilprant regibus, et D. N. Barbatu
episc. sanctae eccl. Bonuss. hic IHL sua
praecepta obtulerunt, unde hunc vas in-
pleatur in cenam domini Salvatoris.
Et si qua muna C. minuerit DS. RQ. (3)

2

Nolae in basilica ss. martyrum in epistyliis columnarum hinc inde.

Leo tertius episcopus fecit. (4)

3

Romae in epistylio ad s. Clementis effosso long. ped. XIIII.

Petronius maximus IIII. praefectus et bis consul ord. squalore summoto. (5)

(1) Adnotat Muratorius tunc fuisse annum pontificis Siricii septimum. — A. M.

(2) Ciampin. V. M. T. I. p. 24. sqq. Margarin. p. 42. — Mr. Integre quidem Ciampinius, unde ego hausi. At Marinius in scheda cum lacunis, quas partim habet etiam Margarinius. — A. M.

(3) Sic legendum censet Marinius. Sed tamen confer Mur. p. 1840. 5; Mabill. iter. ital. T. I. p. 198. Mendose Ughellius T. II. p. 112, qui Barbatum collocat in A. 744. Basilicas dictas olim fuisse interdum *Hierusalem*, exempla aliquot docent. *Muna* pro *munera* habes apud Cangium.

(4) Remondin. H. N. T. I. p. 478. 481. — Mr.

(5) Fabrett. p. 702. n. 223, e sched. barberin. Habetur tamen varia lectio *bis* pro *et bis*. — Mr.

1

In vetustissima ecclesia S. Mariae maioris, quae et Rotunda, sesquimiliario ab Nuceria Alfaterna, in columna.

+ Δe Δonis Δei et sancte Marie Magnoaldo prb fecit. + (1)

2

Campiduni in columna coenobii.

Hildegardis DCCLXXIII fundavit.
Carolus DCCLXXIV confirmavit.
Adrianus DCCLXXVII dedicavit.
Andelgarius DCCLXXVIII inchoavit. (2)

3

Romae in villa Albaniorum columnae inscriptum.

+ Petrus pbr tt. huius. (3)

4

Romae in coronide columnarum S. Eustachii.

Ego Stefania pro anima mea et viri mei et filiorum
ad duas columnas erigere feci. (4)

5

Ista columna refert priscam quae in gurgite rubro
Fax fuit alma bonis, nox tenebrosa malis. (5)

6

Florentiae in S. Iacobi prope Arnum, in columna marm. quae periit.

Ad honorem Dei
hanc columnam
fecerunt negotia-
tores rotundam
qui resident in
porta regine que
dicta est sancte
Marie. (6)

(1) Hanc. insc. refert Marinius, nec illustrat. Ipsemet in loco bis legi an. 1826. et 1829. — A. M.

(2) Gerbert. It. german. p. 137. — Mr.

(3) Oderic. p.352; Marin. inscr. alb. p.195.—Mr.

(4) Kirch. hist. Eustach. part. V. cap. 5. p. 163.—Mr.

(5) Grut. 1165. 3. ex cod. pal. (p.35); Fleetw. p. 524. — Mr. Perperam in schedis Marinii *pax* pro *fax*. — A. M.

(6) Gorius T. III. p. 367. — Mr.

1

Mastichepe, e Busbequii apographo mendosissimo, quod Gruterus p. 1161. 2. sic fere corrigendum existimat.

Ἐκτίσθη κ̀ ἱϛορέθη μοναϛήριον ἁγίων κ̀ ἐνδόξων πατέρων ἡμῶν Νικολάου Βασιλείου κ̀ Ὑπατίου, ἐπὶ Λέοντ☉ κ̀ Ἀλεξάνδρου μεγάλων ἡμῶν βασιλέων κ̀ αὐτοκρατόρων, κ̀ Ἀντωνίου τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου, ὑπ' ἐμοῦ ταπεινοῦ κ̀ ἁμαρτωλοῦ Γρηγορᾶ βασιλικοῦ στράτωρ☉ κ̀ δρουγγαρίου γεγονότ☉, μηνὶ ὀκτωβρίου δεκάτῃ, ἐν ἡμέρᾳ δευτέρᾳ ἰνδικτιῶν☉ πρώτης, ἔτους ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἑξακισχιλιοστοῦ τετρακοσιοστοῦ· Ἀμήν.

2

Amalphi.

✝ Ἐγκενήσθη τὸ σεπτὸν
εὐκτήριον τὸ
τρεισολβίου μαρ-
τυρ☉ Οὐάρου [ἐπὶ]
τῆς ἱεραρχίας Στ[εφά]-
νου τοῦ ἁγιωτάτου
ἐπισκόπου τῆς Νεαπολί-
των πόλεως· μηνὶ ὀκ-
τωβρίῳ. (1)

3

In S. Laurentii extra moenia, lapis praelongus in ambone evangelii.

✝ Ἐπ . . . σένι☉ ἡγούμϵν☉ ἐκ νέας ἐποιήσατο τὸ πρεσβυτήριον (2) τὸ ν...

4

Smyrnae in domo graecae viduae; eademque inscriptio in domo cuiusdam medici, diversa tamen versiculorum longitudine.

sic
Ἡρηνοποιὸς πρ. κὲ πατὴρ τοῦ Στέματ☉, υἱὸς Εἰακὼβ, κὲ αὐτοῦ πρ. ὑπὲρ εὐχῆς ἑαυτοῦ κ̀ τῆς συνβίου μου κὲ τοῦ γνισίου μου τέκνου ἐποίεισα τὴν στ . . οσιν τοῦ εἰσοτικοῦ σὺν τοῖς σκαμνοκαγκελυς καλιέργισα γνζ. (3)
sic

Ibidem in alio lapide.

Ἐγένετο τὸ ἔργον σπουδάζοντ☉ Δόσα.

(1) Nov. flor. an. 1771. p. 295. — Mr.

(2) Prior R vocabuli huius scribitur forma latina R non graeca P; quod prorsus idem memini me semel observare in codice mediolanensi Frontonis. — A. M.

(3) In append. ad praefat. Gudii n. XVII. XVIII. e schedis Vander Horst a mercis Bulgarum qui Smyrnae negotiantur, quas Hesselio dedit Bukerus. V. Pokoc. inscr. p. 38. n. 5. — Mr.

1

Ravennae in museo archiepiscopali in duobus capitulis columnarum maioris templi.

A. ☧ Ω. Petrus episc. sce Ravent. eccl. coeptum opus *a fundamentis* in honore scrm. perfecit. (1)

2

Clusii in cath. eccl. in capitulo columnae, quod sese offert ingredienti parte laeva.

Scs epcs Florentinus ficit (sic). (2)

3

Ingens et oblongus cippus repertus prope Urbem an. 1793. Litterae satis bonae insculptae in clypeo, cui superimponitur magna crux.

+
Felix VI
ex consule ord.
servus vest. pro

continuis bene-
ficiis vestris
optulit.

4

Te duce Venerius rapidas commiscuit iras,
Atque vesana nimis inimici viria (sic) vicit.
Castule tu dignus prestas cultoribus ista.
Tibi Servatus offert munera supplex. (3)

5

Avenione in equili quodam.

+ Laugerius . psul . iac .
urbis . et . eccle . s . .
ergo . Dei . i . . tu . si
qui . ben . . . vod . .
idibus . iul . bina . . (4)

7

In monasterio s. Stephani de Ribas *dioec. Ariensis.*

+ Cum Dei adminiclo
Frakila abba con-
didit opus
era DCCCCLVI

(1) Spret. T. I. tab. II. n. 67. 68. 73. T. II. part. I. p. 62; Mur. p. 1923. 7. — Mr.

(2) Gorius T. II. p. 401. n. 2. — Mr.

(3) Ex cod. clostend. saec. XI, fortasse s. Damasi. — Mr.

(4) E schedis Suaresii. — Mr.

1

Tergeste in eruendis fundamentis sacelli seu altaris maioris eccl. B. Virginis ad mare *dictae.*

Rufinus custos pro voto suo
fieri curavit pavimentum
an. DXV. (1)

2

Romae in S. Clementis.

Gabinius Vettius
Probianus
Publius stravit. (2)

3

Veronae in pavimento tessellato ecclesiae cathedralis. (3)

Marin . .
col. cum
suis P. x.

Eusebia
cum suis
tessella-
vit P. cxx.

Himeria
cum suis
P. cxx.

4

Aquileiae in S. Felicis in pavimento tessellato. (4)

Constantius
et Thedora
et Theo . .
runi . . .

Concor-
dian*us*
. . . .

Malchus
et Eufemia
cum sui*s*
de do*nis*
Dei *votum*
sol*verunt.*

5

In ecclesia coenobii S. Richarii in dioeces. Ambianensis, humi.

Hoc pavimentum humilis abbas componere feci
Angilbertus ego ductus amore Dei.
Ut mihi post obitum sanctam donare quietem
Dignetur Christus vita salusque mea.

6

In monasterio cremivanensi S. Agapiti dioeceseos Pataviensis.

✝ Tassilo dux fortis ✝ Liutpirc virga regalis.

(1) Irenaeus a Cruce hist. Tergest. p. 236, ex quo Furiettus de musiv. p. 74. — Mr.

(2) Mur. p. 1476. 7. ex Donio cl. II. n. 57; Millinius de orator. s. Laurentii p. 26. Vide Corsin. de praef. Urb. p. 265. — Mr.

(3) Maffaeius M. V. p. 208; Mur. p. 1865. 7. Furiett. p. 67; Blauchin. monum. libb. Liviae p. 6. — Mr.

(4) Bertol. AA. Aquil. p. 340. 341; Gud. p. 368. n. 12; Mur. p. 1906. 4. — Mr.

1

Ravennae in ecclesia S. Zachariae iuxta labellum calicis.

Offero S. Zachariae Galla Placidia Augusta. (1)

2

Versus Bernovvini episcopi arvernensis, qui floruit saec. IX, in calice et patena.

Bernovvinus humilis sua reddit vota tonanti
Hoc corpus humilis . . . praestat vita beata. (2)

3

Wertinae ad Ruram fluvium in monasterio PP. Benedict. parvus calix aereus sub auro, qui usui fuit S. Liudgerio.

✝ Agitur haec summus per pocla triumphus
✝ Hic calix sanguinis dni nri IHU XPI. (3)

4

Remis in calice argenteo, quem conflari fecit S. Remigius episcopus.

Hauriat hinc populus vitam de sanguine sacro
Iniecto aeternus quem fudit vulnere Christus.
Remigius reddit Domino sua vota sacerdos. (4)

5

Ibidem in calice alio.

Hinc sitis atque fames fugiunt: properate fidelis;
Dividit in populos has praesul Adalbero gazas. (5)

In donariis.

Virgo Maria tuus tibi praesul Adalbero munus.

(1) Agnell. p. 68. — Mr.

(2) Mabill. annal. bened. T. II. p. 669. ex cod. bibl. ottob. — Mr.

(3) Second voyag. de deux Bened. p. 234. — Mr.

(4) La Cointe T. IV. p. 750. Edidit Doigheteus de calicibus euchar. p. 196; Marangon. res ethn. p. 414. ex Hincmaro. — Mr.

(5) Duchesnius edidit inter epistolas Gerberti archiep. remensis, qui deinde fuit papa Silvester II. T. II. S. V. Fr. p. 810. — Mr.

1

Romae in museo sacro bibliothecae vatic. circa vas argenteum repertum in vinea Gabrielliorum in monte Caelio, litteris viriculo affabre elaboratis.

. . . te tibi et accipi votum sol . . . (1)

2

Parisiis in thesauro S. Dionysii in pede aurei insignis ex orientali achate carchesii, coelati opere elegantissimo.

Hoc · vas · XPE · tibi · mente · dicavit
Tertius in Francos regmine Karlus. (2)

3

In pyxide argentea reperta initio saeculi XVII. in effossionibus sub ara maxima ecclesiae SS. IV. Coronatorum Romae.

+ Ad decorē capitis beati Sebastiani Greg. IIII episopp.

4

Romae in museo Albaniorum discus argenteus Perusiae effossus.

De donis Dei et domni Petri. Utere felix cum gaudio. (3)

5

In cathedrali Fori Cornelii, patena argentea.

+ Quem plebs tunc cara crucis agnus fixit in ara
Hostia fit gentis primi pro labe parentis.

6

Epigramma Sidonii inscriptum conchae argenteae oblatae ab Evodio reginae Gothorum Ragnahildae Enrici coniugi.

Pistrigero quae concha vegit tritone Cytheren,
Hac sibi collata cedere non dubitet.
Poscimus, inclina paulisper culmen herile,
Et munus parvum, magna patrona, cape.

(1) Marinius legendum censet: *hoc vas Christi tibi*, ut mox n. 2.

(2) Felibien. hist de l' abb. de s. Denys p. 545. Vide mus. vat. T. V. p. 20. Supple autem *devota* et *sublimis*. — Mr.

(3) Fontanin. disc. arg. excus. p. 3; Vermil. inscr. perus. T. II. p. 474. Est in bibliotheca vaticana persimilis argenteus discus, sed anepigraphus in quo tamen eques perimit aprum, habetque sub pedibus canem. — Mr.

Evodiumque libens non aspernare clientem,
    Quem faciens grandem, tu quoque maior eris.
Sic tibi, cui rex est genitor, socer, atque maritus,
    Natus rex quoque sit cum patre, postque patrem.
Felices lymphae, clausae quae luce metalli,
    Ora tamen dominae lucidiora fovent.
Nam cum dignatur regina hic tingere vultus,
    Candor in argentum mittitur e facie. (1)

7

In theca argento contexta, in qua an. 946. collocatae videntur reliquiae Hidulphi episcopi. In antica parte.

Quorum munere sum tali vestitus honore,
Digni reddantur divino semper amore.

In postica vero.

Hac si me tunica quisquam nudaverit ultra,
Conquerar hoc iustis in dextra parte futuris. (2)

8

Metis in stylobato tholi argentei quatuor columnis suffulti in cathedrali ecclesia.

Ut scelerum noxas redimam tibi, conditor orbis,
Offero templi huius humilis Adventius arcem.
Irradiat Trinitatis honor splendifluus aram;
Redde medullata in templo holocausta sacerdos.
Ast quin purus amor dedit hanc in honore superno,
Hostia pura Deo, sindupla talenta reportans;
Haec danti in terris bona reddas praemia caeli,
Compuncti cordis lacrymas hinc suscipe clemens. (3)

(1) Sirmond. T. I. p. 535. Saveronus p. 251. legit *Theoderici coniugi.*

(2) Mabill. an. bened. T. II. p. 16; Mur. AA. m. aev. T. III. p. 702. — Mr.

(3) Sammart. Gall. ch. T. XIII. p. 718 — Mr.

1

In basilica monasterii Petershusani, cuius fundamenta iecit S. Gebehardus episcopus Constantiensis saec. X labente, in quatuor tabulis argenteis littera aurea legebatur.

Hoc opus exiguum diversis artibus auctum
Fert tibi Gregori supplex devotio servi
Praesulis indigni, quem tu cum plebe fideli
Coniungas turmis precibus pater alme supernis.

2

Modoëtiae in corona aurea gemmis ornata.

✝ Agilulf grat. Di vir glor. rex totius Ital. offeret
sco Iohanni Baptiste in ecla Modicia. (1)

3

Romae in museo Francisci Barberini viri eminentiss. vetus corona argentea reperta an. 1632 in horto PP. Carmelitarum ad titulum Equitii.

✝ Sancto Silvestro ancilla sua votum solvit. (2)

4

In corona Pipini.

Christe fave votis Pipini gratia regis,
. . . quam misit supplex dignare coronam.
Corpore quo passus iacuisti vita sepulchro,
Et de quo surgens solvisti vincula mortis,
Illum tu firma regno pariterque salute,
Coniuge quin etiam, necnon et stirpe nepotum,
Pro quorum vita partimque haec munera regno
Obtulit aeternum sperans Pippinus honorem. (3)

(1) Mur. S. R. I. T. I. p. 460; Fris. M. Modoët. p. 42; Fontanin. de cor. ferr. p. 72; Oltroch. H. L. p. 453. aliique. — Mr.

(2) Philippin. hist. s. Silv. etc. p. 51. — Mr.

(3) Second. voyag. de deux Bened. p. 292. ex vet. cod. biblioth. coenob. s. Maximini trevirensis. — Mr.

1

Tabella aerea reperta Mediae in Transilvania anno 1779.

Ego Hemonius votum posui.

2

Romae in S. Mariae transtib. Gregorius IV PP. obtulit signum XPI habens navicellas II, ac murenas III, in catenulis III. lilio et uncino, cum epigraphe. (1)

De donis Dei et sanctae Mariae domn. Gregor. PP. IV.
Qui puro corde obtulit III. gabatas saxiscas.

Item canistra argentea IV. sic inscripta.

Sanctae Dei genetrici Gregor. IV. PP.

Item in S. Mariae ad praesepe donavit vestem auro textilem habentem in circuitu albas virias cum eius nomine sic.

Domni Gregorii IV. PP.

3

In operculo codicis insignis evangeliorum S. Eusebii episcopi vercellensis et martyris. (2)

✝ Praesul hic Eusebius scripsit, solvitque vetustas:
Rex Berengarius sed reparavit idem.

EVSEB. EPS.

Argentum postquam fulvo deprompsit et auro,
Ecclesiae praesul optulit ipse tuae.

(1) Severan. hist. p. 309. ex Anastas. T. III. p. 17. 1823. 26.; Thes. dipl. T. III. p. 247; Oldoin. ad Ciac. T. I. p. 600; Baron. T. XIV. p. 240. — Mr.

(2) Ephem. flor. T. II. p. 519; Blanchin. vindic. script. div. et in evang. quadr. T. II par. II. p. 575; Donat. diptych. p. 115. aliique. — Mr.

1

In diptycho. (1)

✝ Pr ꝯ esulis imperi ꝗ is

Bertoldi clauditur omnis

ὁ ἅγιος
Ἀνδρέας

ὁ ἅγιος
Πέτρος

M̄P̄ Θ̄Ῡ

Mater Christi
cum ipso
filio

ὁ ἅγιος
Παῦλος

ὁ ἅγιος
Θωμᾶς

te ꝗ X̄tus evan ꝗ gelii

redimitus honore decenti

2

Modoëtiae in secretario, in tabulis quibus evangeliorum codex integitur, ex lamellis quae aureis gemmis ornantur.

Parte dextera.

De donis D̄i offrit (sic) Theodelenda reg.
gloriosissema s̄co Iohanni Bapt.

Parte sinistra.

In baselica quam ipsa fund.
in Modicia prop. pal. suum. (2)

3

Ratisponae in duobus lapidibus, qui servantur in monasterio S. Hemeramni, in quo insignis codex evangeliorum A. 870 furtim ablatus cum corpore S. Dionysii mart. ex parisiensi S. Dionysii monasterio, et dono Arnulpho imperatori datus, qui ecclesiae sanctorum concessit.

Sub Ebulone abbate mon. s̄ci
Dionysii Gisalbertus furavit.
Furatus est V. non. iun.

Huc venit II. non. dec.
tempore Tutonis ep̄i. (3)

(1) Vide addenda ad T. III dipt. p. 21; Borg. de cruc. velit. p. 92. — Mr.

(2) Sic lamellas octo confusas ordinat legitque Frisius monum. Modoët.. diss. I; Maff. M. V. p. 369. 8, et rursus p. 182. Cyriacus nov. fragm. p. 46; Thes. dipl. T. II. p. 208; Mur. S. R. I. T. XII. p. 1070; Paciaud. de. S. Io. Bapt. p. 267; Bascap. hist. Mediol. p. 10; Fontanin. disc. arg. p. 26. ex Mabill. It. ital. T. I. p. 11; et de cor. ferr. p. 32. — Mr.

(3) Mabill. analect. T. IV. p. 54. — Mr.

1

Fuldae, versus Rabani in theca evangeliorum.

Hanc thecam ad laudem Christi sic condere iussit,
Rhabanus praesul, servus et ipse Dei.
In quo et evangelium sanctum gestetur honeste,
Quando lecturus hoc diaconus erit. (1)

2

Ratisponae in monasterio S. Hemeramni exstat insigne evangeliarium scriptum A. 870 iussu Caroli Calvi; prima tabula, qua tegitur, obducitur aurea lamina gemmis margaritisque ingentis pretii ditissima, et sculpturis graphio seu viriculo ductis illustri. In medio visitur imago Servatoris sedentis, dextra benedicentis, sinistra librum apertum ostentantis, cui inscripta haec verba leguntur ego sum via veritas et vita. *Adstant in angulis quatuor evangelistae sedentes, scribentesque cum eorumdem symbolis. In S. Iohannis est* in principio. *In volumine explicato S. Matthaei:* liber generationis. *Ibidem eodem artificio oculis subiiciuntur quatuor historiae evangelicae, vendentium scilicet et ementium a Christo eiectorum, leprosi mundati, caeci illuminati, item adulterae mulieris absolutae, quae stat ante Iesum digito scribentem* si quis sine peccato. (2)

3

Versus Hincmari archiep. remensis inscripti tabulis aureis evangeliarii.

Sancta Dei genitrix et semper virgo Maria,
Hincmarus praesul defero dona tibi.
Haec pia quae gessit, docuit nos Christus Iesus,
Editus ex utero, casta puella, tuo. (3)

4

Ravennae in evangelio, quod auro et gemmis iussit ornari Petrus archiepiscopus.

Domnus Petrus antistes ob diem ordinationis suae
sanctae ecclesiae sic obtulit. (4)

(1) Rabanus T. I. p. 218. n. 107. — Mr.
(2) Sanftl. dissert. de cod. s. Hemeramni p. 29. — Mr.
(3) Sammart. G. C. T. IX. p. 41. — Mr.
(4) Mur. S. R. I. T II. part. I. p. 57. 58; Amades. T. I. p. 103. 104; de Rubeis p. 133. — Mr.

1

Ibidem in S. Ioh. evang. circa lucernam ex auro optimo, cum cereo rostrato.

Parabo lucernam Christo meo. (1)

2

Florentiae in museo Mediceo in antiqua lucerna reperta Romae in hortis Ioh. Francisci Morellii coelimontanis in vicinia ecclesiae S. Stephani.

Dominus legem
dat Valerio Severo.
Eutropi vivas. (2)

3

Auximi in bractea argentea super arca S. Leopardi episcopi.

+ Scs Leopardus. (3)

4

Metis in bractea aurea circulari, ad imaginem Mariae virg. caelata ab Tutilo circa annum 912.

Hoc panthema pia caelaverat ipsa Maria. (4)

5

Ravennae in vasculo chrismatario argenteo ex opere anaglyptico.

Servus Christi Maximianus archiepiscopus hoc chrismatarium
ad usus fidelium fecit fieri. (5)

6

Oveti, in camera sancta, inter prisca regum donaria, arca est duos pedes longa, tabellis pretiosissimis ex achate auro circumclusis compacta, gemmis etiam undique dives, cum hoc titulo in fundo, qui totus argenteus est.

Susceptum placide manet hoc in
honore Dei, quod offerunt famuli
Christi Froyla et Nunilo cognomento
Scemena. Hoc opus perfectum est
et concessum est sancto Salvatori ovetensis.
Quisquis auferre hoc donaria nostra
Praesumpserit, fulmine divino intereat.
Ipse operatum est era DCCCCXLVIIII. (6)

(1) Mur. ibid. p. 57; de Rubeis p. 95. — Mr.

(2) Mamach. T. III. p. 99; Blanchin. H. E. quadr. T. I. part. II. p. 340; Bellor. lucern. p. 31; Gor. tab. I. p. 68; Foggin. de itin. S. Petri p. 484. — Mr.

(3) Compagnon. T. I. p. 39; Raffaell. A. A. di Cingoli p. 124; osserv. sopra Cingoli p. 145. — Mr.

(4) Mabill. annal. bened. T. III. p. 315. — Mr.

(5) Agnell. p. 108; de Rubeis p. 164. 165. — Mr.

(6) Morales exscripsit ediditque in scholiis ad lib. III. oper. s. Eulogii cordub. p. 59. Vide inscriptionem similem, ubi de Adenulfo, Bibl. PP. T. XV. p. 274. — Mr.

1

Romae in pallio altaris ecclesiae S. Petri.

Pastor ovile Dei servans sine crimine Petre,
Qui praebes XPI pabula sancta gregi;
Tu Caroli clemens devoti munera regis
Suscipe, quae cupiens obtulit ille tibi.
Hildegarda pio cum quo regina fidelis
Actibus insignis mentis amore dedit. (1)

2

In velo quod a Chintila rege Romae dicatum est.

Discipulis cunctis Dominus prelatus honore,
Dignus apostolico primus honore coli,
Sancte tuis Petre meritis hec munera supplex
Chintila rex offert. Pande salutis opem. (2)

3

Modoëtiae in corporali, quod a magno Gregorio missum ferunt Theodolindae.

Extat inscriptio excusa apud Mabillon. in itin. ital. p. 214; cuius plane insolitas litteras quoniam nec ipsi doctissimi explicare potuerunt Mabillonius atque Marinius, ponere nobis heic non licuit.

4

Lugduni in ecclesia S. Stephani extat insignis palla altaris Remigio archiepiscopo dono data a Berta comitissa, uxore Gerardi de Rossilione comite Provinciae saec. IX, in cuius medio agnus depictus est, cum litteris aureis A *et* Ω, *et in orbem hi versus.* (3)

Agne Dei mundi qui crimina dira tulisti,
Tu nostri miserans cunctos absolve reatus.

In dextra parte circuli.

Hic panis vivus coelestisque esca paratur.

(1) Grut. p. 1163. 9, ex cod. pal. (p. 29); Fleetw. p. 416; Baron. T. XIII. p. 97. Vide Venant. Fort. T. I. p. 100. 107. — Mr.

(2) Ex cod. clostend. exscripsit Garampius. Porro nescio cur Marinius titulum ponat his diserte verbis: *in velo quodam Chintilane rege Rome dictum est.* Num ita mendosissime in codice se habebat titulus? — A. M.

(3) Mabill. annal. bened. T. III. p. 133. — Mr.

In sinistra.

Et cruor ille sacer qui xpi ex carne cucurrit

Per longum.

Sumat perpetuam pro facto Berta coronam,
Haec cuius studio palla hoc effulgurat auro.

In extremis vero pallae circumquaque partibus.

Remigius praesul Christo per saecula vivat.

1

Remis in bombycino panno, quo corpus S. Remigii ab Hincmaro involutum fuit, intextis ex filo argenteo et serico litteris.

Sancte Remigi pontifex Domini pretiose, cum pietate memento mei Hincmari, nomine non merito episcopi, indigni quoque sed devoti servi tui. (1)

2

Ravennae in duabus endothis byssinis, quas fierit iussit S. archiep. Maximianus.

In una circa eius imaginem scriptum fuit.

Magnificate Dominum mecum, qui me de stercore exaltavit.

In altera.

Parce Domine populo tuo, et memento mei peccatoris, quem de stercore exaltasti in regno tuo. (2)

3

Ibidem in museo Classeusi laciniae casulae diptychae ex serico et argento contextae, cui appictae erant tamquam in clypeis plures sanctorum nec non episcoporum imagines suis quaeque nominibus distinctae. (3)

Montanus eps	Lucillus eps	Felix eps
Innocentius eps	Gricinus eps	Silvinus eps
Petronius eps	Zeno eps	Theodor. eps
Scs Firmus eps	Agapitus eps	Concess. eps
Michael eps	German. eps	Verecund. eps
Saturnin. eps		

(1) Ibid. p. 17. ad an. 852.
(2) Agnell. p. 108. — Mr.
(3) Collectio ferrariensis T. XVI. p. 156. — Mr.

1

Ibidem in basilica Ursiana inscriptum endothae ex auro puro cum staminibus sericis, in qua imagines quinque.

Victor episcopus Dei famulus hunc ornatum ob
diem resurrectionis domini nostri Iesu Christi
anno V. ordinationis suae obtulit. (1)

2

Remis in pulvino ex panno rubeo bombycino supposito capiti s. Remigii ab Hincmaro, litteris aureis.

Hoc opus exiguum praesul clarissimus Hincmar
Alphedi iussit condere sicque dare.
Ille quidem iussit, sed et haec mox laeta peregit,
Protulit et factum quod modo cernis opus.
Quae sub honore novo pulvillum condidit istum,
Quo sustentetur dulce sacrumque caput.
Remigii meritis Alphedis ubique iuvetur,
Ipsiusque preces hanc super astra ferant. (2)

3

Balignae, secundo ab Aquileia lapide, in nolario.

Summū sume bonū Ds hanc turrim accipe donū
Ansfredi patria quem tuus a propria
Egit amor. Merces sit ei, qui cuncta coerces.
Pax sit, amena quies, perpetuusque dies. (3)

4

Cordubae in monasterio S. Hieronymi, olim in ecclesia S. martyris Zoyli, inscriptum campanae litteris implexis.

Offert hoc munus Sanson abbatis in domum sancti
Sabastiani martyris Christi, era DCCCC et XIII.

(1) Agnell. p. 103. — Mr.
(2) Mabill. annal. bened. T. III. p. 17. ad an. 852. — Mr.
(3) Mur. p. 1828. 2; Bertol. p. 413. 595. 596. — Mr. Verba *hanc turrim* habet Marinius, non tamen Bertolius vel Muratorius qui scribunt *DS E ... S accipe donum*. — A. M.

1

Arelate in archivio ecclesiae maioris inscriptum campanae maximi moduli.

Mentem sanctam spontaneam voluntatem et patriae liberationem.
Amalricus archiepiscopus me fecit fieri anno millesimo· (1)

2

Fuldae in nolario Capituli·

Praeceptis fratres hoc signo convocat omnes ,
Exemplo Domini cum lavat unde pedes·
Nec non consilium constat si forte gerendum,
Nec moniti signo conveniunt subito.
Laudibus et noctis interdum vita peractis
Captamus somnum si dederit sonitum·
Caeperit at radiis Phoebus conspergere lucem ,
Hoc resonante sopor ocius omnis abit. (2)

3

Cymacli in nolario maioris ecclesiae.

+ Tem· dn· Feli· T· R· B· arep· sce eccl·
Rav· edf· Vincentius primu
eps ecc· sci Cassianici cum
primu edific· per ind· VI· +
felici·

(1) Petrus Saxinius hist. pontif. Arelat. p. 196. — Mr.

(2) Ex Bibl. P. P. lugdun. T. XXVII. p. 523. post versus Strabi galli monachi fuldensis, discipuli Rabani. — Mr.

CAPUT III.

BONA IN COMMODA ECCLESIARUM DONATA LEGATA.

1.

Romae ingens tabula affixa parieti atrii basilicae vaticanae (1).

Dominis sanctis ac beatissimis Petro et Paulô apostolorum principibus Gregorius indignus servus ❦

Quotiens laudi vestrae usibus servitura quedam licet parba conquirimus, vestra vobis reddimus, non nostra largimur ❦

ut haec agentes non simus elati de munere set de solutione securi. Nam quid unquam sine vobis nostrum est ❦

qui non possumus accepta reddere, nisi quia per vos iterum et ipsum hoc ut redderemus accepimus. Unde ego vester

servus reducens ad animum multum me vobis beati apostoli Petre et Paule esse devitorem propter quod ab uveribus

matris meae divinae potentiae gratia protegente intro gremium ecclesiae vestrae aluistis, et ad incrementum

per singulos gradus usque ad summum apicem sacerdotii licet inmeritum producere estis dignati; ideoque

hoc privilegii munusculum humili interim offerre devotione praevidi. Statuo enim et meis successoribus

servandum sine aliqua refragatione constituo, ut loca vel praedia cum olibetis qui inferius describuntur,

quos pro concinnatione luminariorum vestrorum a diversis quibus detinebantur recolligens vestra vobis dicavi,

inmutilata permanere. Id est in patrimonio Appiae mass. Victoriolas olibetu in fund. Rumelliano in integro.

Olibetu in fund. Octabiano in integro. Mass. Trabatiana. Olibet. in fund. Burreiano ut sp. Olibet. in fund. Oppiano ut sp.

Olibetu in fund. Iuliano in integro. Olibet. in fund. Viviano ut sup. Olibet. in fund. Cattia

Olibet. in fund. Solificiano ut sp. Olibet. in fund. Palmis ut sup. Olibet. in fund. Sagaris ut sp.

Olibet. in fund. Marano ut sup. Olibet. in fund. Iuliano ut sp. Olibet. in fund. Saturniano ut sp.

(1) Donius p. 51; Bullar. vat. T. I. p. 7; Severan. hist. 113; Fontanin. disc. p. 34. 35; Marin. papyr. p. 225.; Bolland. T. VII. iun. p. 43; Blanchin. praef. ad Anast. T. I; Rocca T. II. p. 411; Gallett. T. I. p. 11; Bullar rom. T. I. p. 142.; S. Gregor. M. T. IV. p. 327; Baron. ad an. 604. n. 14. De massa Caesariana Symmachus lib. X. ep. 48.

Olibet. in fund. Caniano et Carbonaria ut sup. Mass. Cesariana. Olibet. in fund. Florano ut sup.

Olibet. in fund. Prisciano et Grassiano ut sup. Olibet. in fund. Pascurano ut sp. Olibet. in fundo

Variniano ut sup. Olibet. in fund. Cesariano ut sp. mass. Pontiana. Olibet in fund. Pontiano ut sp.

Olibet. in fund. Casa Romaniana ut sp. Olibet. in fund. Tattiano ut sp. Olibet. in fund. Casa Florana ut sp.

Mass. Steiana. Olibet. in fund. Berrano ut sp. Olibet. in fund. Cacclano ut sp. Olibet. in fund. Pontiano ut sp.

Olibet. in fund. Aquiliano ut sp. Olibet. in fund. Steiano ut sp. Olibet. in fund. Cassis ut sp. Mass. Tertiana

Olibet. in fund. Camelliano et fund. Tortilliano ut sp. Olibet in fund. Casaculi ut sp. Mass. Neviana

Olibet. in fund. Arcipiano ut sp. Olibet. in fund. Corelliano ut sp. Olibet. in fund. Ursano ut super.

In patrimonio Labicanens. Mass. Algisia. Olibet. qui est ad tufu iuxta Anagnias in integro ☧

Olibet. qui est in Silbula et Modicas Talias Catagemmulum ac milit. Olibet. in Aplineas in integro ☧

Olibet. qui est in Claviano. Olibet. quem tenet Franculus colonus in fundo Ordiniano in integro ☧

1

Romae in cryptis vaticanis (1).

. . . .

*Pet*ro, Theophanio, Sergio, Io*rdane*,
seu Iohanne; adstantibus quoque diaconib. Moscho archidiacono, Zaccharia, Iohanne, Theophulacto, atque Gemmulo, vel cuncto clero; antefatus domnus Gregorius apostolicus papa dixit: reduco ad animum, sanctissimi fratres mei, qualia mihi et quanta mirabiliter XPS DS noster contulerit bona, et quomodo me indignum ad tanti apicis fastigium (2) sua pietate dignatus fuerit evocare; et stupesco, nihil aliud valens retribuere potentiae eius, nisi solas age-

(1) Dionys. crypt. vat. tab. IV. et V; Turrig. p. 70. 71; Blanchin. praef. ad Anast. T. I. n. 37. — Mr.
(2) *Fastigium* mendose deest in scheda Marinii; sed extat apud Ciampin. A. S. p. 101. — A. M.

re gratias, et indesinenti prece gloriosum eius conlaudare nomen. Quis enim, ut ait propheta, loquatur potentias Dni, auditas faciat omnes laudes eius? Vel quid retribuam Dno pro omnibus que retribuit mihi? calicem salutaris accipiam et nomen Dni invocabo.

1

Ibidem.

. . . . .
trae s . . .
Gregorius . .
apostolicus . .
sanctissimi inten . .
positioni ea quae anc . .
quoram beati Petri apo . .
sub interdictu anath . .
Sanctissimi episcopi et vene . .
teri responderunt: gra . .
ter dictu apostolicae . .
haec quae salubri cons . .
visa sunt stabiliri deb . .
quis audeat exsistere t . .
Gregorius scimus ac *beatissimus apos*tolicus papa dixit. Si qu . .
privilegii definitionem ve . .
rit, anathema sit. Et res*ponderunt om*nes tertio anathema *sit*.
Gregorius gratia Di epis*copus ca*tholicae atque apost*olicae ur*bis Romae huic privileg*io* . . .
. . . . . .

2

Romae in SS. Iohannis et Pauli in monte Coelio.

S. Gregorii magni PP. praeceptum confirmationis bonorum, praesertim fundorum Muciani, Cosconis, Pretorioli, et Casacatelli, in agro Veliterno, pro titulo Pammachii, nempe ecclesia urbana SS. Iohannis et Pauli, duabus marmoreis tabulis insculptum, ibique adservatum, Stephanus Borgia diligentissime exprimi curavit anno MDCCLXXVIII.

✝ Gregorius eps servus servoru
Di dilectissimis in xpo filiis Dsdedit car.
et Iohi arhipbro . tt scor Iohis et Pauli ☧
et per vos in eode tt . im pp (1). Credite speculationis impellimur (2) cura etiam ardore xpiane

(1) Id est *in perpetuum*, heic et in fine inscr. — A. M.

(2) In tabula excusa *impellimus* — A. M.

religionis et studio divini cultus permovemur
pro venerabilioru pioruq· locoru percogitare
stabilitate atque Do servientiu securitate
ut hoc proveniente pio labore et anime XPO
dicatae eiq. se illi diebus vite eorum servi-
re decreverunt, perseverent inperturbate
nec non in illa maneant e fine tenus firma·· que
a xpianis in Di laude cstructa sunt
Quia igitur dilectio atque religiositas vra
petiit nobis quatinus hos fundos
in integro sitos · territ · Bellitrinensi
mil· XXII· ac in aliis locis

† Territ · Beltr · mil · XXII.
Fund. Mucianus in integro.
Fund. Cosconis in integro ubi sup·
Fund.Pretoriolus in int. ubi supra.
Fund.Casacatelli in integ. ubi supra.
Fund. Proclis in int. via Appia ml· XIII.
Fund.Virginis in int. via Appia ml. II cum pantan.
Fuud. Capitonis via Ardeatina mil. III.
Fund.Fonteianus in int. via ssta ml. V.
Fund. Fausianus in int. via ssta mil. pl. m· XII.
Fund·Lausianus in int. via ssta ml. ssto.
Fund.Carbonariorum in int. via ssa m. p· VIIII·
Fund.Publica in int· via Latina mil. pl. m. XI·
Fund.Casaquinti in int. via Latin. m. pl. m. XI.
Fund.Lacitianus in int. via Lavicana m. XV.
Fund·Sergianus in integro ubi supra.
Fund.Septeminis (1) in int. via *sic*
Fun. Cesarianus in int. via Penestrina m. XXX.
Fn. Stagnis in int. via Latina ml· pl. m. XXX.
Fun· Casa luci in int. ubi supra·
Fun. Casacellense via Apia ml. XIII.
vre aeccle cfirmaremus
et nos ita cfirmamus ut si quisque (2)
temerator extititerit, anathe-
matis vinculo subiaceat in pp.

(left margin, vertically:) † N O † T I T I A F U N D O R U M I U R I S T I T U L I H U I U S

(right margin, vertically:) † C O N S T A N T I N U S S E R V U S S E R V O R U M

(1) Ita scheda Marinii. At *Septenius* Blanchinius T. I. praef. ad Anastas. n. 49 — A. M.

(2) Ita Blanchin. At scheda Marinii *si quis D.* Denique in dextro latere Blanchinius habet *notitia fundor. iuris huius titul.* — A. M.

1

Romae in ecclesia S. Pauli in cornu evangelii.

✠ Gregorius episc. servus servorum Di Felici subdiac. et rectori patrimonii Appiae.
Licet omnia quae haec apostolica habet ecclesia beatorum Petri ac Pauli, quorum honore et beneficiis adquisita sunt,
Do sint auctore communia, esse tamen debet in amministratione actionum • • diversitas personarum, ut in adsignatis cuique
rebus cura adhiberi possit impensior. Cum igitur pro ecclesia beati Pauli apostoli sollicitudo nos debita commone-
ret ne minus illic habere luminaria isdem praeco fidei cerneretur qui totum mundum lumine praedicationis implevit; et val-
de incongruum ac esse durissimum videretur, ut illa ei specialiter possessio non serviret, in qua palmam sumens marty-
rii capite est truncatus ut viveret, utile iudicavimus eandem massam, quae aqua [sic] salvias nuncupatur, cum omnibus
fundis suis, id est, Cella vinaria, Antoniano, Villapertusa, Bifurco, Primianiano, Cassiano, Silonis, Corneli,
Tesselata, atque Corneliano, cum omni iure instructo instrumentoque suo et omnibus generaliter ad eam
pertinentibus, eius cum xpi gratia luminaribus deputare. Adicientes etiam eidem cessioni hortos duo po-
sitos inter Tiberim et porticus ipsius ecclesiae euntibus a porta civitatis parte dextra, quos dividit fluvius
Almon, inter adfines horti monasterii sci Stephani, quod est ancillarum Di, positum ad scm Paulum et ad-
fines possessionis Pisiniani; simul et terrulas quae vocantur fossa latronis positas. Idem iuxta ean-
dem porticum euntibus similiter a porta parte sinistra, ubi nunc vineae factae sunt, quae terrulae co-
haerent ab uno latere possessioni Eugenitis qd scolastici, et ab alia parte possessioni monast. sci Aristi. Quae
omnia quoniam Do adiuvante per antedictae ecclesiae praepositos qui per tempora fuerint a praesenti sep-
tima indictione volumus ordinari. Et quidquid exinde accesserit luminaribus eius inpendi, atque ipsos exin-
de ponere rationes. Idcirco experientiae tuae praecipimus ut suprascriptam massam aquas salvias cum prae-
nominatis omnibus fundis suis, nec non hortus atque terrulas, quae superius continentur, de brevibus suis delere debe-

at ac auferre; et cuncta ad nomen praedictae ecclesiae beati Pauli apostoli tradere: quatenus servientes sibi praepositi
omni post hoc carentes excusatione, de luminaribus eius ita sine nostra studeant sollicitudine cogitare, ut nullus il-
lic umquam neglectus possit exsistere. Facta vero supra scriptarum omnium rerum traditione, volumus ut hoc prae-
ceptum in scrinio ecclesiae nostrae experientia tua restituat. Bene vale.
Dat. VIII. kal. februarias imp. dño Fhoca (sic) pp. aug. anno secundo et consolatus (sic) eius anno primo ind. septima. (1)

1

In basilica S. Pauli grandis tabula, litteris optimis et rubricatis.

+ In nomine dñi Di salvatoris N.
IHU XPI breve facta a me
Gregorio tertio papae
de oblationes quae offer-
re debentur per singulos
dies in ecclesia beati
Pauli apostoli. Statui
enim offerri id est in
prima missa ad cor-
pus oblatam unam. In sec-
unda missa ad scm Timotheum
oblatam unam. In tertia mi-
ssa ad imaginem Salvatoris
qui et apostolorum, oblatā
unam. In quarta missa ad
scm Gregorium ad ianuas
oblatam unam. Deinde in
missa quinta ad altare
maiore oblatas duas: quod
simul fiunt cotidianis di-
ebus oblatas sex; quae
ab ecclesia offerantur in
basilica tua, domine meus
beate Paule apostole. Quē
breves titulum auctorita-
te apostolica omni tempo-
re confirmamus sub
anathematis interdi-
ctu, ut nulli liceat suc-
cessorum nostrorum
minueri predictas obla-
tiones: sed si voluerit ad
laudem et ad honorem eius-
dem beati Pauli apostoli
augeri, augeat. Nos vero
ideo dedimus hoc maiore al-
tare monachi (2) ut hec omnia fiant
omni tempore. (3)

2

Ibidem in pavimento.

+ Agapitus et . .
Henes Prima fi . .
descendes
et in ipso
currente i . .
cuas rebus desu . .
novi esse donata . .
confirmo in ecla beati . . (4)

(1) Margarin. n. 245; Baron. ad an. 604. n. 14; inter epistolas S. Gregorii M. ed. vet. lib. XII. ep. 9. p. 539; Ciampin. A. S. p. 110; Rocca T. II. p. 401; Gallett. T. I. p. 5. — Mr.

(2) Dic *monachis*. — A. M.

(3) Nullam invenio Marinii illustrationem huius inscriptionis, quae soloecismis non caret. — A. M.

(4) Margarin. n. 217. saec. VIII. vel IX. — Mr.

1

Ibidem in columna optimis litteris.

✝ Leo eps servus servorum Dei omnib. xpianis. Notitia contestationis. Quicuq. dona vel oblationes sacratissimi altaris gloriosi Pauli apli totiusq. templi eius ab usu et utilitate hic Do servientium tollere presumpserit aut qui rectore per pecunia vel aliquod malu ingenium in hoc loco contra statuta patru nostrumq. praeceptu ordinaverit; sive qui hereditate huius loci destruendo vendere vel coparare ausus fuerit; omnipotentis Di maledictione in corpore suo suisq. reb. habeat. Quod facere presupsit, evacuetur: infamis sacrilegus ab omnibus habeatur: testimoniu eius in nullo placito recipiatur: quicquid possederit, ad rem publica transferatur: et si non resipuerit, auctoritate caelorum principu in inferno dapnetur. Fiat fiat fiat. (1)

2

Romae in pavimento basilicae S. Mariae maioris effossa an. 1743, cessit marmorario, mox advecta Florentiam apud Rinuccinios.

In hoc tumulo dormiunt Sergia et Bonif*acius* g-
ermani filii Theophilacti vesterarii et Theodor*ae*
vesterarisse, quae vixit mensib. VII. et qui vixit anno I . . *co*-
ncessim. nos Theophilactus vesterarius et Theo*dora*
vesterarissa fundum integrum qui nomi*natur*
nzanus positum territorio nepisino cum *om*-
nibus suis emolumentis in ecclesiae sce D*ei gen*-
itricis virginis Mariae domine nre in u*sum t*-
antumodo mansionariorum pro animab. ser . .
t Bonifatii filiorum nrorum. Siquis vero hoc
novis sup. scriptis ingalib. scae Di genitric*i vi*-
rgini Mariae oblatu subtraere voluerit, vel vo . .
senserit a do patr. et dno IHU XPO perpetuo ana*themate i*-
nnodetur; et ipse fundus sub iuris nri heredum qui . .

(1) Margarin. n. 384; ex eoque Mur. p. 1901. 5. cum adn.; Panvin de VII. U. E. p. 72; Gallett. T. I. p. 17. — Mr.

In alio latere.

D.

Sulpiciae Sergi fil . . .
magistrae matri . .
blato publicae ei sepultur . .
decurionum ob honorem et . .
quod sola novo exemplo hono . . *U-*
lpia M. F. Sabina mater adempt . .
cluso ab eadem republica pi . .
c monumentum a solo cum aedificiis et t . .
circumdatum testamento fieri praec . .
marito suo. Quod ne de nomine excedat su . . *Au-*
reli Erasini generi sui et Aureliorum er . .
nepotum suorum et Sulpici Quint . . . . . *li-*
bertis libertabusque posteris*que eorum.* (1)

I

Tabula II. in porticu S. Mariae in Cosmedin.

✝ Haec tibi preclara vir-
go caelestis regina sca su-
per exaltata et gloriosa do-
mina mea Di genetrix Maria
de tua tibi offero dona ego
humillimus servulus tuus
Eustathius inmeritus dux,
quem tibi deservire et huic
scae tuae diac. dispensato-
rem effici iussisti, tradens
de propriis meis facultati-
bus in usu (sic) stius scae diac. pro
sustentatione XPI pauperum
et omnium hic deservient-
um diaconitarum, ob meorum
veniam delictorum. Haec
inferius adscripta loca id
fund. Pompeianu cum casis et
vineis fundorum Trea Scrofa-
nu et Mercurianu seu campis
cum casis et vin. seu olibetis.

(1) E schedis abbatis Taninii Gallettus de vestarar. p. 45. 46. cui dedit Garampius, non sine varietatibus in secunda inscr. *publice honorem ei.* Gallet. *Eracini.* Vide Cancellarium de secretar. T. I. p. 374. — Mr. Apud quem excidit unus versiculus. — A. M.

fund. antiq. unc. IIII sem. cu casis
et bin. nec non holibetis si-
mul bineas qu sunt in portis
tabulas VI ꝺ ✝ Item ego Ge-
orgius gloriosissimus offero
unc. III. fund. anticu cum casis
et bineis seu olivet. fund. Agellii
in integro cum omnib. ad se pertinenti-
bus. Quod visus sum ego qui supra
offerere una cum germano mio
. . oavi. . .

✝ Et bu · · · nec non · · · et
bineas qui sunt iu Pincis ber-
suras III ꝺ seu alias V. bersuras b-
ubaricas qui sunt in fund Ar · · ·
ani cum casis et bin. simul V
bersuras in ssto fund. quod da-
ta sunt ab eredib. germanae
meae: mola quem data est
ab eredibus Pauli iuxta eadem di
III. uncias : molae qui datae s
bineas tabul. XI. qui sunt in
Ageit: bineas tabul· iis qui su
in Testacio: nec non tabul. XVIII. q
sunt in sco Gordiano: nec non
tabulas II ʠ q sunt in sco e . .
uplum de bero diptic. p
qui pro temp. fuerit faci . .
quodtidiana miss. accipiat a pa-
tre solid. III ꝺ Et si quis pre-
umpser. tam de his locis q-
ae a me offerta sunt et or-
dinata, bel a ceteris xrian.
oblata sunt, bel in posmod.
offerta fuerint, ab usu
et potestate huius sce diac·
alienare, aut monitzionem
exinde cuiquam facere,
sciat se districtus ra-
tziones redditurum
esse eidem Dei genetri-
cis in futuro iudicio. Insup-
er et anathematis binculo
sit innodatus, et a regno Di
alienus, atque cum diabulo
et omnibus impiis aetern-
no incendio deputatus ☧ (1)

1

Treviris in S. Paulini, in lapide pulcherrimo.

Hoc est sanctuarium Deo
dilecti Trevirorum
archiepi Modaldi, cuius
sanctitatem xpo devotus
rex Dagobertus, sicut
in precepto eius de eccle-
sia trevirensi continetur,
verbis magnificavit, et citra
Renum et fluviu Ligerim
rebus magnifice ditavit· (2)

(1) Mur. p. 1867. ex Crescimben. hist. S. Mariae in Cosm. p. 62. 72; Fontanin. disc. p. 23; Gallett. T. I. p. 418. 419. et de primicer. p. 62; Nerinius p. 48; Brut. T. XVII. p. 30. V. Carl. A. A. italic. T. IV. p. 97 —Mr.

(2) Grut. p. 1056. 3. ex Apiano; Brower. annal. trevir. T. I. p. 353; Fleetw. p. 446. — Mr. Grut. et Fleetw. *Modadi*. Sed iidem ridicule *grel* et *grell* pro *citra*. — A. M.

1

Romae in S. Nicolai in carcere, in columna, quae secundo loco se offert intrantibus parte dextra.

+ De donis Di et
sce Di genetrici Marie
sce Anne scs Simeon et sce
Lucie ego Anastasius ma-
ior domu ofero bobis pro nata-
licies bestre binea tabul. VI
QP in portu seu
bobes paria II, iumentas V, pecora
XXX, porci X, furma de rame libras
XXVI, lectu sitratu in utilita-
te pbr seu aleo lecto sitra-
to at mansionariis equi
sequentibus
+ Ic requiescit in ante (1).

2

Romae in porticu S. Mariae in Cosmedin e ruinis dirutae ecclesiae S. Valentini, grandis lapis.

Sume Valentine martir hec dona beate.
Que tibi fert opifex Teubaldus corde benigno.
Hec itaque sunt que tibi beatissime
martir idem Teubaldus concessit, quatinus sint in usu
sacerdotum in perpetuum Do tibique hic servientium.
Id est domus duas solaratas iunctas in vicino tuae ecclae
cella iuxta eande ecclam. Orticellu cu olivis retro ecclam sci
Nicolai. Vinea in Antoniano, missa-
le. I, antifonaria. II, unu diurni aliuq nocturni officii, feriales II,
libru geneseos cu istoriis canonicis, passionarium, dialogu, cum
scintillario, imnaria. II, libru ex moralibus, calice argenteu exaura-
tu cu calamo et sua patena, turibulu argenteu, manuale. I.
Si quis vero beatissime martir ex his que tibi a iamdicto Teubaldo conces-
sa sunt, et vel ab illo aut ab aliis concedentur temerario ausu aliquid
abstulerit, distraxerit, vendiderit, vel fraudaverit, sit sepatus a Deo omiu
que xpianor. consortio; quin et perpetuo percussus anathemate, atque cum
diabolo et omnibus impiis iunctus aeterno incendio exuratur.
Tempore pontificis noni summique Iohannis
Est sacrata die suppremo hec aula novembris
Dum quinta elabentem indictio curreret annum. (2)

(1) Mur. p. 1826. 4, ex Fontanin. disc. p. 25. cum variet.; Turrig. p. 414; Mur. A. m. a T. II. p. 1011. *Lectus stratus* apud S. Greg. M. lib. XII. ep. 211. *Lecti strati* meminit regula S. Bernardi cap. 53. — Mr. Perperam Fontanin. et Mur. *tabulum* pro *tabul. VI.* Moxque Mur. *PP*; at Font. *RP.* Item uterque *iumenta su* pro *iumentas V.* Sed prae ceteris aberrat Turrigius, apud quem tamen est ultimus versiculus, qui deest apud Font. et Mur. — A. M.

(2) Mur. p. 1946. 1. ex Crescimben. p. 92; Blanchin. praef. ad Anast. T. I. n. 49; Turrig. p. 320; Mur. T. III. A. M. A. p. 839; Brut. T. XVII. p. 29. 1; Gallett. T. I. p. 420. — Mr.

I

Ibidem grandis tabula. (1)

✝ Ego Romanus pbr divinae dispensationis gratia scissimi confessoris xpi Nicolai aecclae, quae in carcere dicitur, procurator vel rector decerno et firmiter statuo ut quecumq. bona tam ex parentibus et affinibus meis qua ex multis amicis divine bonitatis largitione acquisivi, et hactenus possidere videor, praedicta scissimi patris Nicolai aeccla pro salute animae meae post obitu meu perpetuo iure possideat, hec scilicet: aquimolum unum, unam pedicam de terra quam campsi cum monasterio sce Mariae in Aventino: aliam pedicam quam emi ab Albertucio cum vineis: item pedicam quam emi a Crescentio filio Benonis de Sergio. Similiter terram quam emi simul cu pantano a Rustico filio Iohis Hirsuti, et terra quam emi a Georgio fratre predicti Rustici. Item duas pedicas quas campsi cu aeccla sce Mariae in campo martio. Terrae quidem iste omnes sunt in Mustaciano. Item in Casaferrata terra quam cum vineis suis emi a Stephano de Paulo, et terra quam acquisivi a Buccone cum orto. In territorio vero Albanensi ad cantarum quatuor petias vinearum. Similiter III domus, unam quam emi ab Eudo, aliam in qua modo habito, aliam quae intra se puteum continet. Item unus pluvialis, unu optimu atq. integru paratu, dalmatica I, tunica I, tres albe, cum tribus stolis et manipulis et amictibus atq. cingulis. Ite V libri de pentateuco, moralia Iob, Beda super psalterium, liber prophetarum, liber sermonum I, liber concordiae, liber manualis I, calix argenteus cum patina, crucem argenteam I, unum integrum paratum minoris pretii. Ex

(1) Crescimb. hist. S. Nic. in carc. p. 246; Gallett. T. I. p. 421.; Turrig. p. 322; Ugon. stat. p. 266. — Mr.

his autem bonis quaecumq. meo studio vel labore vel quolibet modo prefate aecclae sua bonitate largitus est Ds mei temporis regimine, fideliter ac devotissime omnia ista que subscribuntur praeparare studui. In Mustaciano pedica I de terra. In Casaferrata XI orti cum IIII petiis vinearu. Item ad S. Mariam, que appellatur in Parvi, VII petiae vinearum. Et in Albanensi territorio ad cantarum IIII petie vinearum, una domus que fuit Iohis de Griso. Item alia domus que est sub domo Theophilacti Manducafarina. Similiter alia domus que fuit Eudonis. Item textus evangeliorum cum tabulis deauratis, I. crux, et I. calix argenteus, et II. turibula, et dorsale I. C. solidorum, et II casselle argentee, et II parata integra, unius aquimoli medietas in insula; in macello argasteria IIII. Quicumq. igitur scorum canonum trangressor vel violator et sce religionis inimicus tremdum Dei iudicium non pertimescens, aliquid ex supradictis bonis a sci Nicolai aeccla quolibet modo alienare praesumpserit, excepta pauperu causa tempore famis, omnipotentis Dei et beatorum apostolorum principum Petri et Pauli et beatissimi Nicolai, cuius res agitur, et omnium scorum, nec non dni UR. PP atq. omnium romanorum pontificu iudicio, una cum catholicis omnibus, quorum consilio et auxilio anathema hoc conposuimus non solum a corporis et sanguinis Domini perceptione eum separamus, sed etiam a sce aecclae liminibus in praesenti et in futuro excludimus et a totius xpianitatis societate eum sequestramus, perpetue quoque maledictionis anathemate illum constringentes, cu diabolo et angelis eius omnibusq. reprobis in aeterno supplicio condemnamus, nisi resipuerit et per condigna emendationem aeccle satis fecerit. Fiat, fiat, fiat. Amen.

1

Romae in SS. Michaëlis et Magni.

✠ In nomine Domini. Tempore Leonis IIII. imperante Carulo magno imperatore eo tempore, quo Petri basilica a Saracenis capta fuerat, tunc
denique pro totius mundi capite turbato totus mundus turbatur, omnis Gallia cum rege Carulo ad tuendum illam venerunt: unde contra inimicos domini bella
Domini decertando quidam mortui sunt, et in cripta iuxta Neronis palatium sepulti. Eodemque tempore a Leone papa et rege Carulo ad honorem Michaëlis archangeli super illos facta
est ecclesia. His ita peractis rex Apuliam adiit eamquė sancto Petro et Romae subiugavit. Per idem tempus exercitus in Galliam revertens, tres illorum milites de Frisia,
Ilderado de Groninga, et Leemoth de Stavera, et Hiaro, et Celdui ancilla Dei de Slinga: hi beati Magni corpus in loco
qui dicitur Fundi invenerunt: quo invento, in illorum provinciam portare, et condere decreverunt; sed divina gratia cooperante, postquam ad Sutrinas partes ventum esset, amplius
deferre non prevaluere; qui bis et ter territi et per somnium moniti, Romam revertentes, sanctum corpus secum tulerunt. Unde factum est quod illorum devo-
tionis causa partem brachii a se segregari ab illis permisit; partes autem ceterae in cripta praedicta remansere; super quam, sicuti dictum est,
ecclesia iam fuerat facta. Deinde omni anno simul beneficium optimum dare ibi decreverunt, scilicet trecentas marchas
argenti pro illorum, et ubique requiescentium redemptione, et im (sic) perpetuum, seu divites seu pauperes, in eadē supra-
dicta Archangeli basilica et beati Magni ecclesia iuxta eam ab eisdem constituta, hospitalia, quando a suis
partibus venirent, agerent. Idcirco nostrorum aliorumque omnibus pateat, si ipsi vel quicumque hoc decretum rumpere temptaverint,
sciant se perpetuo dampnatos et maledictos, et praedicti pontificis anathomatis vinculis in inferno, nisi
resipuerint, cum diabolo colligatos; in hac autem vita miseros, pauperes, et dispersos, et iterum de libro vitae caelestis deletos,
et de regno Christi deiectos. Confirmantibus fautoribus huius decreti. Et gratia sit benedicti Christi, et fruantur utriusque vitae gaudiis. Am. (1)

(1) Ughell. T. VII. p. 891; Severan. de VII. U. E. p. 296; Baron. in not. ad martyr. ad diem 8. aug.; Bolland. T. VIII. sept. p. 69. seqq. T. VII. iun. p. 41. 2. 3. T. III. aug. p. 710.; Gallett. T. I. p. 27; Oldoin. ad Ciacc. T. I. p. 574; Bullar. vat. T. I. p. 24; Turrig. p. 487. — Mr. Sed enim in dubium revocatur monumentum hoc apud Marinium in schedis, citata Ciampinii ms. adnotatione. — A. M.

I

Romae in basilica S. Mariae maioris.

Noto rogatarioq. meo scribendam dictavi cuiq. subter manu propria litteris grecis subscripsi et testib. a me rogitis optuli subscribendam; allegandi etiam gestis quib. placuerit et tempore quo volueritis, si necessum, non spectata denuo mea professione, ex more concedo licentiam de qùare quibus q. omnib. sstis stipulatione et sponsionem sollemniter interposita. Act. Rom. imp. die cons. et indict. ssta ƍ
+ Fl. Xanthippi filia qd Megisti imperialis a secretis huic chartul. usufructuarie donationis de ssta massa qa pagani cense in integro cum fundis et casalibus suis, idest F. Arturianus, F. Garganus, F. Mattianus, F. Viarus, F. Criscianus, F. Turita, F. Solinianus, F. Casa Porcinari, F. Calvisianus, F. Rubianu, F. Sipicianus, F. Bubianus unc. sex, F. Ucupia, F. Casa Viti, F. Eruttianus, F. Ferratulas, F. Casulari, F. Calgianus unc. quattuor, F. Pistore, F. Petrociana, F. Casa Basili, F. Optavianus, F. Arbuscianus, F. Gurgus, F. Casa Gini, F. Turanus, F. Rubianus, F. Felianus, F. Manilius, F. Oclata, F. Cottianus unc. sex, F. Filipianus, F. Orcianus, F. Triscasas et ortu vineatu intro civit. Signina; nec non et F. Candicianu in integro et omnibus ad eis generaliter pertinentibus. Fact. a me in omnes mansionarios essentibus et introeuntibus perenniter basilicae scae Dei genetricis Mariae qa ad presepe pro oblatione animae nostrae sicut superius legitur ad omnia ssta relegens consensi et subscripsi et testes qui subscribent rogavi ƍ + Fl. Anastasius tribb. sci Petri ƍ + Theodatus adorator numeri Theodosiac. ȯ + Ego Georgius opt. num. mil. Sermisiani ȯ Fl. Epiphanius aurifex ȯ + Theodorus acol. scae rom. eccl. huic chartul. usufructuarie donationis de ssta massa qa Paganicense cum fundis et casalibus suis in integro, nec non et fund. qa Candiiani in integro, omnibusq. ad eis generaliter pertinentib., excepto mancipiis et mobilibus rebus seseq.mobentib. Fact. a Xanthippi GLF. in omnes mansionarios essentibus introeuntibus perenniter basilicae scae

Dei genetricis qa ad presepem sicut superius legitur rogitis a ssta donatrice qnp. scripsimus ipsa presente testes subscripsimus et hanc donationis chartulam in presenti traditam vidimus &

+ Ego Theodorus UH tabell. urb. Rom. scriptor huius chartul. usufructuariae donationis post testium subscriptones et traditione facta complevi et absolvi.

+ Temporibus domini nri sanctissimi Gregorii quarti papae ex rogatu Radonis not. reg. scae rom. eccl. Hoc ex authenticis scriptis relevatum pro cautela et firmitate temporum futurorum his marmoribus exaratum est. (1)

1

Romae in hypogeo ecclesiae S. Sabae in magna et longa tabula, cuius tamen quatuor lineae tantum scriptae olim fuerunt.

+ Gregorius eps servus servorum Dei dilecto filio nro Eugenio a nobis consecrato egumeno in subscripto loco qui nominatur cella Muroniana supra portam beati Pauli apli ubi est aeccla recondita ad honorem imaginis dni Di.

2

Romae in S. Barbarae.

+ In nomine dni nri ihu xpi. Ille praesidet bene reb. in saeculo qui sibi de caducis conparat praemia sempiterna, et de rebus transitoriis mercatur caelestia. Proinde ego Iohs de Crescentio de Roizo cum coniuge mea Rogata pro redemptione animae nrae et parentu omnium nostrorum renuntiamus et emittimus eccla beate Barbare virginis tibi dno ihu xpo cum omnia sua pertinentia et nulla condi-

(1) Marin papyr. p. 141 cuius vide adnot. p. 299. Ipse Marinius collocat hoc monumentum circa medium saeculum sextum.

cione nec ad nullum hominem concebimus
aliqua potestate nec iure in nulla
ecclam. Si qui contra hanc refutationem
quam sponte fecimus causare voluerit,
anathema sit, et abead (sic) parte cu
Iuda traditore et os qui in nece Dni
conspiraverunt, usque dum emenda-
verit· Fiat, fiat. Agathe. (1)

1

Romae in S. Mariae transtiberinae in summitate arae principis in tabula marm.

Digna licet nequeam offerre praemia donis
famulis sed propria vota quaeso domina libens
suscipe ut fundi Puliani omnem portionem
mihi generaliter pertinentem cum vinei-
s et terris erga seriem documentorum
eius Veliterno siti terr*it*-
orio, miliari XXV. Domus haec sancte et *sem*-
per virginis et Dei genetricis *Ma*-
riae quae Calisti vocatur· Haec te
hereditate possideat quam quis-
quis ex eius conditione pri . . .
liquo modo ipsam inven . . .
nis tempore ultricem sit . . .
rariam ✝ Γenerto (2)
Mexuisnave Τpemma

2

Romae in S. Clementis reperta tabula an. 1725. apposita arae aversa facie.

✝ Hisraeliticus Deo offerebat populus ruri ꝺ
alius quidem aurum, alius namque argentum ꝺ
quidam quoque aes, quidam vero pilos caprarum ꝺ

(1) Gallett. primicer. p. 331. — Mr.

(2) E schedis abb. Terribilinii. — Mr. Ego heic lego graece γινέσθω *fiat*. Infra autem latine *me exuis nave*? denique graece θρέμμα? — A. M.

Infelix autem ego Gregorius primus pbr almae ꝺ
sedis apostolice huiusque tituli gerens ꝺ
curam, ac beati suppremus cliens Clementis .
offero de tuis haec tibi XPE. thesauris ꝺ
temporibus sciss. Zacchariae presulis summi ꝺ
per martyrem et scm parva munuscula tuum ꝺ
Clementem, cuius meritis merear delictis carere ꝺ
atque ad beatam aeternam ingredi vitam ꝺ
Aisti, quantum habes, regnum valet caelorum ꝺ
Suscipe hos Dne velut minuta viduae queso ꝺ
veteris novique testamentorum deniq. libros ꝺ
octateuchum, regum, psalterium, ac profetarum ꝺ
Salomonem, Esdram, storiarum ilico plenos ꝺ
Require syllabarum lector sequentiam harum ꝺ

1

Romae in S. Gregorii ad clivum Scauri.

. . . .

suavitate perpetui regni terroreq. aeter-
ni supplicii pensans. Unde ego servorum
Di servulus offero vobis bea-
to (*sic*) Andrea apostole beateque Gregori parvum munusculum, quod
flagitamus Dei clementia vestraq. opitula-
tio ut in vestro cenobio dignemini defensa-
re, videlicet calicem et patenam cum gemmis
deauratis, aliu cero unius libre, et patenam
dimidie, liber antiphonariis diurnis et noc-
turnis horis separatis voluminibus, misseque
paratu cu planeta de paleo, et liber
comite . . . ita vo si abbas vel
mane in huius . . . (1)

(1) E schedis barberinianis Suaresii. De libro *comite* videsis Cangium voc. *comes*, et Mabill. annal. lib. XXVI. n. 61. Gallettius inscr. rom. T. III. p. 507. dicit extare bumi apud S. Gregorium, sed ipse edidit imperfectiorem. — Mr. et A. M.

I

Romae in S. Susannae fragmenta sex ingentis tabulae marmoreae, cuius particula nunc est in xystis vaticanis. (1)

✝ Dilectissimo filio Iohanni per . . . .
.. virginis et martyris XPI Susannae, et per eum eidem vene . .
.. Sergius (2) episc. servus servorum Di dum apostolicis pontific*ibus*.
.. providentiae suae dignatione dns noster IHS XPS eccles su*ae* . .
.. t ecclesiasticarum rerum dispensationem commiserit pr . . .
.. ate qui vicem apostolorum principis gerit libratione per . . .
.. est ut peraequari debeant ecclesiarum subiacentium q . . .
.. gentiam sustinenti succurri quatenus non altera la*boret* . . .
. . ae quocirca considera . . .
. . martyris XPI Susannae qu . . .
. . tuta est ad luminaria ve . . .
. . aestus nec ulla in eode . . .
. . qui pro tempore consti . . .
. . ius inveniat aequum es . . .
. . is eiusdem ecclae emolum*entis* . .
. . *mi*sericors Ds noster inter*cessione*
. . scae virginis et martu*ris* . . .
ad apostolicum culmen non pro meritis . . .
. . humanitatis suae gratu . . .
. . meam praedestinaverit . . .
. . . .
. . tem solidos tres fundo . .
. . via numentana fun . . .
. . fundu Caesarianu posi tu
*in territo*rio Nepesino omnes ssto*s*
*f*undos in i*nt*egro. Item de p*atrimonio* Appiae fundu Casulam *cum* vineis et om*nib*. ad eu pertinentib. positu in clivo Aricino ex *co*rpore mass*ae* Ocranae, et de fundo Curtiano uncias III cu *ca*sis et vinei*s* p*osit*. ssta bia sub campo barbarico pariter et i . . et alias in *u*ncias fundi Capitonis cu casis et vineis servo . . . *terri*torio sca*e* Faustinae posito via Latina miliar. pl. m. XII. iux*t*-

(1) Edidit Marinius papyr. p. 215. 216, cuius videsis adnotationes.

(2) Secundum vel tertium Sergium intelligit Marinius.

a massa *Ma*rulis. Item ex patrimonio urbano intra hanc ur*bem* Romam do*mum* et hortu q apo dd Catelli Siricarii, in qua mansit N*abi*-ra vidua pos*it*u regione quarta praestantem solidu unu tr*an*-s confirm*an*tes et donatione quam Petrus subdiac. scae ni . . ecclae in ea*d*em eccla scae martyris Susannae visus est op*tu*-lisse de por*ti*one domus iuris sui cu horto vineato posit*o in r*-egione qu*a*rta praestantem solidu unum. Item in regione q . . ta domu e*t* hortu Cata qd Anniboniu, in qua mansit Cur*ti*-us macell*a*rius praestantem solidu unum trians (1) hort*um* vineatu *iu*xta scam Susannam *quem* tenet Curiacu . . *di*aconat*us* praestantem sedeci *auri siliqu*as. Haec au*tem* quae in ead*em* e*c*cla ex donis Iuuctoris (sic) nr . . . aet . . *pr*-ovidentia pbr pro tempore a nobis vel *a successoribus nostris deput*-atus ibide fu*erit* dispensanda stabimus (2) ....
cenda nullo *mod*o dedero scae nrae ecclae . . .
um disposi*ti*one de eisde locis efficere . .
nri praecept*i au*ctoritate de brevib. ecclae . .
ctasis et pro *o*blatione ac lum*i*nariis eiusdem mart-yris Susannae memoria concessa . . *i*-bide ex largi*tat*e atq. instinct. . . . . . .
contulimus , inde praesupse . .
rit se inventu . . di iudicio eide XPI . .
gori propt*ere*a comonemus iu . .
. . . . . erint constitut . .
*nutri*toris nri princi*pis apostol* . . .

1

Sublaci prope maiorem ianuam ecclesiae S. Scholasticae.

✝ In nomine dni nri IHU
XPI anno IIII. pontificatus
domni Leonis noni pape
Humbertus venerabilis ab-
bas edificavit hoc opus
egregie turris ad onorem
XPI confessoris Benedicti eiusq.
sororis sanctae Scolastice
virg. ubi breviter annotavit
ea que continentur in preceptis
huius vener. monasterii.
In primis specum, II. lacus,
fluminis decursum , cum
molis et piscariis suis, Gennam

(1) Corrigo *trans.* — A. M.

(2) Malo *stabilimus.* — A. M.

Puceium, Opinianum, Augustam, Cervariam, Maranum, Anticulum, Ruvianum, Arsulam, Auriculam, Carsolum, Cantoranum, Roccaconoclam, Trelanum, Cerretum, Roccasarram, Geniscum, Sabuculum, Bicilianum, massam S. Valerii, Roccam de ilice, Roccam Iuvencianum, Apollonium, Collenaium. (1)

1

Ravennae in S. Apollinaris in Classe.

In N. patris et filii et sps scti. Imp. piissimis DD NN Leone et Constantino a Deo coronat. pacific. magnis impb. Leone
quidem clementiss. imp. anno XV. Constantino vero a Deo coronato imp.
anno XI. guvernantem (sic) Italia dn Eutychio excell. patricio
et exarch. IIII kal. februarias ind. XIIII. Hic titulus monstrat opus
laudabile factum, quod pio consilio concepit mente psul
Iohannes almus pontifex iunior in nomiue quintus, qui cura pervigili aeterni praemia regni fidus ut possideat, aegenorum agmina
praecantur liminibus sacris hoc sibi monumentum locavit Apollenari sco
commendans pulverea membra quae surrectura credit
carnis resumpto vigore. Contulit et donum quod servis Dni prosit
qui laudes adsiduas martyri sc libant. Fundum Gammillaria casalibus
undique vallatum cum suis terminibus sicut textus donationis designat
aptum servis Dni ravennati terr. situm fertilem fecundum ignis
ad usum lignamen. et suest (sic) quod pabulent silvarum glandifera
poma dans scae eccl. commutata ad invicem loca fundum Tregintula
Faventin. terr. constituto atque fundum Pitulis Cornil. terre reiacentem. Simulque argenti quaterdena pundera mundum, quod sibi legitime
genitorum contulit iura, quod sit inlivatum nec revocetur unquam,
quod uhic (sic) collegio monachorum stipendiis ad vicem cessit, ex cuius
redditibus praeparentur affaviles dapes. Hisque ius nomini annuae coluerint diem quo iussu dominantis migraverit
ad caelestia regna. Hoc quoram concilio statuit atque firmavit, ut si quis
successor sedis ecclesieque actor vel abba
praepositus huius veneravilis templi praenominat. fundum. Gammillaria
ex partem (sic) vel totum per quovis ingenio ab (sic) usum servorum Dni
hic deservientium alienare praesumserit vel commutare aut

(1) Tradidit Marinio Gallettius.

sic
per enfyteuseos chartula largire , aeternam condemationem
sustineat cum traditore Iuda. Et his qui petierit et qui largire temtaverit, constrictus
anathematis vincùls sanctorum trecentorum decem et octo patrum ✝ (1)

I

Olim in porticu monasterii S. Anastasii ad aquas Salvias. (2)

In noie dni dei salvatori nri Iesu xpi
Leo servus servorum Dei et . .
Carolus imperator augustus nullo
. . . contradicente set propria . .
sua voluntate . . . bus tradidit . . . tibi . .
existenti ex affectu in perpetuum donat tibi . .
sancte Christi pater an . . . int per te tuoque monast-
erio quod est positum ad aquam Salviam supradictam et
. . . utilitate vadat ab hominibus. At si don . .
. . totum quod inter foenilia et inter portum
et montem totum ducentem . . . . cum . . .
meram . . . miliaria centum et miliaria . . . vocatur
Masianus . . . vocatur Argentarius
. . . tale . . . habentur miliaria
montem . . . . elegum quod est infra civitatem
. . . vocatur Gilium , et quae sunt inter . . .
. . . vocatur Orbitellum cum suis . . .
. . . ex illa . . . suis . . .
volenti di . . .
eius interponere . . .
. . . matis de sub . . .
*Ian*nuti desunt tibi et
nuncupatur Alvegio . . .
cinit sibi et . . .
nunc . . .
propriis vocibus et . .
ut exin faciat quodcunque . . .

(1) Blanchin. praef. ad Anast. T. I. n. 51; Annal. camald. T. I. p. 16; Rubeus T. I. p. 219. 220; Amades. T. I. p. 198; Agnell. p. 271; Mittarell. rer. Favent. p. 391. Spret. T. I. p. 293. — Nemo Blanchinii certe recitationi credat, quae plurimis mendis scatet; id quod in aliis quoque apud blanchinianam praefationem monumentis saepe legens dolui. — A. M.

donatur in perpetuum . . .
cae et ad vestram voluntatem omni in tempore; et nullus alius nisi solus summus pontifex in sui . . . .
construere, videlicet aedificare, nisi per voluntatem abbatis sancti Anastasii consentientis
. . . quod volueritis episcopum tam catholicum quam dni N. I. C. indignum servulu missione nobis videre fecerunt
ut victoriam et nos ita talia fecimus nra auxiliante Domino et iste . . .
. . . . f . . . uso . . . secum possideri qui . . . .
. . . supra multa te constituam, intra in gaudium Dni promissoris tui, dum confidit
. . . voluerit non valeat ut ex . . . . tuerit
. . L. libras auri purissimi. Actum est hoc et tractatum anno dominicae incarnationis . . .
+ Ego Leo episcopus romanae ecclesiae subscribo + Ego Carolus imperator augustus subscribo + Robertus aquisgran. subscribo + Hugo dux aquitan. subscribo + (1)

1

Viterbii prope ianuam nosocomii sutorum intrantibus parte sinistra.

Ego Vuido et diletta
uxore mea pro redentione
anime nostrumque parentorum
omniumque fidelium dono hanc
domum in ospitium peregrinorum cum omni possessione
sua servis servorum Dei
usque in perpetuum sine ulla
condicione. Nullus episcopus vel
abbas vel aliquis homo hic potestatem aliquid auferendi vel ordinandi habeat, sine cum consilio
omnium clericorum et laicorum
maior et minor ipsius civitatis. Si quis aliter facere
voluerit, maledicatur ex parte
omnipotentis Dei et beate Marie
semper virginis sanctor. angelor.
apostolorum et omnium sanctor.
condepnetur cum Iuda, Pilato, Anna, Caifa, Datan, Abiron, Erode,
omnibusque qui dixerunt domino
Deo recede a nobis. Fiat, fiat.
Similiter hoc precipimus
possidentibus hanc domum
. . . posse colere . . . sancte Marie
virginis sancti Iohannis ev. (2)

(1) Ughellius T. I. p. 50. praelongum diploma recitat, quod spurium recte iudicant Muratorius A. m. ae. T. III. p. 10, et Maronius in episcop. ostiens. p. 15. Fraudem non sensit Ughellius, neque interpolatam auctamque scripturam hanc agnovit ex hoc genuino fortasse fragmento, quod exscripsit olim Turrigius p. 239. — Mr. et A. M.

(2) Butius p. 70.

1

Mediolani in coenobio S. Ambrosii.

✝ In nomine sanctae Trinitatis ego Petrus presbiter et cimiliarca sancti Laurenti, una cum patre meo Iohanne, volo et indico seu per iudicatum inviolabiliter confirmo, ut petia illa de terra, quae est extra portam ticinensem iuxta Neronem, quae est per mensuram sex perticas, post meum et patris decessum, deveniat proprietario iure in manus et potestatem sancti Ambrosii, eo tamen ordine ut sacrista et camerarius, qui pro tempore fuerit, de censu et reditu, quae inde annue exierint, emant camisia et femoraria fratrum, et nihil aliud inde fiat. Et si quaelibet persona aliud inde fecerit, redeat in potestatem parentum, donec unus eorum cum praedictis fratribus, ad remedium et vitae aeternae praemium, id adimpleverit. Amen. (1)

2

Apud sanctam Agatham, vulgo Santia, *qui pagus est dioeceseos Vercellensis, in lapide quadrato ecclesiae S. Stephani.*

. . . .
iam Aesculapio sacrum
et D. Stephano Limenius
ep. pientissimus cum consueta annona confirmavit. (2)

3

Tibure in S. Laurentii, in qua ecclesia tribus in arculis coluntur ossa SS. virginum Romulae, Redemptae, et Erundae. (3)

✝ Adtendite lumen cuncti qui cernitis hanc Fulbi (4) domum quam sarcire curavit egreg. P. magister militum cultor ecclesiarum et largitor pauperum. Eo magis scaevum (5) tempus transierat quod huius vetusta fabrica casu ruitura multis esse videbatur: nunc ea facit vigil P. cum hac natos suos, pro redimendis facinoribus

(1) Iulinus T. I. p. 83. — Mr.

(2) Durand. de antiq. condit. agri Vercell. p. 89. Limenius autem episcopatum gessit saeculo IV. — Mr.

(3) Crochiant. eccl. tiburt. p. 246; Blanchin. praef. ad Anast. T. I. n. 50 In codice barberinio 2975, quo antiquitates tiburtinae continentur, multus sermo est de hac inscriptione, sanctisque feminis in ea memoratis. — Mr. Sed variat, more suo, Blanchinius. — A. M.

(4) Blanch. *fulli*. — A. M.

(5) Blanch. *saevum*. — A. M.

suis, seu et pro anima coniugis suae Agathae, sacaciter ampliavit a solo usque ad summum, et picturis bariis decoravit. Itaque obnixe quaeso, o Christe, et genitrix virgo, simulque beate Paule vas electionis, sociique tui Romula, Redempta, Erundoque, quarum corpora recondere in tribus sacris altaribus studui, ut suscipere dignemini hoc exiguum munus, quod ad utilitatem templi exhibuit, id est patenam, calicem, cortinas, candelabra, thuribulum (1), canthara ex argento, canistrum ex aere, vestes, cortinas, codices, imagines, tribus cum signaculis ad resonandum laudem Dei, quae super camera istius templi statuere feci. Casas vero fundum Valvianum, simulque vineam in Laureto et silva, et in Barvatiana petia de terra, et clausuram pergulasque unam, et in prata pratum. Si quis de his donis, quae ego offerre curavi, aliquid suptrahere presumpserit, sive episcopus sive magna parvaque persona, heredes meos in sua teneat potestate. Nunc autem qui aliquid temerari eorum praestiterit, sit illi alienum regnum Dei, et a trecentorum decem VIII. patrum sententia seu decreto (2) anathematis vinculo subiaceat, et cum Iuda traditore Domini partem omnem (3) habeat. Felices qui hic ingressuri estis, pro me, quaeso orate: et gaudere temporibus multis donet dominus, ut hic celere mente deprecari eum valeatis. Amen. Factum temporibus dom. Gregor. IIII. PP. ROMA per indictio III.

1

Fragmentum tabulae Volceiae in Lucanis nuper repertum, ubi inserebatur muro arcis quae dicitur lo vallo.

. . sacro dd. nn. Constantini maximi venerandissimorumque Caesarum vulceianae civitatis Acilio Severo et Vettio Rufino cons. Peturci . . .

(1) Blanch. *thuribolum*. — A. M.

(2) Verba *sententia seu decreto* perperam desunt in scheda Marinii. — A. M.

(3) *Omnem* deest apud Blanch. — A. M.

. . Paco ... ana . M. D. CCCCXCI.	F. Ferocianus. M. XII.
. . XL. F. Macerianus. M. LVI.	F. Castra . . . M. XXIIII.
. . X. F. Marcellianus. M. LVI.	F. Fornianus. M. XXVI.
. . X. F. Micerianus. M. XV.	F. Modianus. M. XVIII.
. . VI. F. Casinianus. M. X.	K. Corviana. M. XII.
. . VIII. K. Oppiana. M. XI.	F. Pecuriaria. C. Per. XXVIII.
. . XV. K. Postumia. M. I. . .	F. Clodianus. M. XXVI.
. . LXX. lug. quinquaginta. M. III.	F. Spetianus. M. XI.
. . XVIII. Paco. Forensi. M. D. CCCVIII.	F. Venerianus. M. XXIIII.
	F. Auricius. M. XXVIII.
. . XI. F. Publicianus. P. M. XI.	F. Campus. Nar. XXXX . . .
. . XVI. F. Pescenianus. P. M. XIII.	F. Ciceralis. M. XXX . . .
. . IIII. F. Pupianus. P. M. VIII.	Paco. Aporiana . . .
. . VI. F. Agellus. M. VIIII.	F. Muscinianus. M. . .
K. Velliana . . . M. XVIII.	F. Luporianus. M. . .
F. Fuficianus. C. Sal.	F. Ceronianus. M. . .
F. Curianus. M. XVIIII.	F. Oppianus. M. . .
F. Furianus. M. XL.	Paco Trasim . . M. D. C. . .
F. Agellus. P. M. X.	K. Cedriana. M. X. . .
F. Agellus. inf. nob. M. X.	F. Cesinianus. M. X . .
F. Mecianus. M. XVI.	F. Vivianus. M. X . .
F. P . . . nianus . . . XLVII.	Fab. Augustaliana. M. X . .
Paco. Narano. M. ∞ CLXXXIII.	F. Visciieianus M. LX.
. . . . . . an	F. Paterianus M. XX . .
Pr. Sicinianus. C. P. M. CXX.	F. Vene . . nus M. X . .
F. Visupianus. M. XX.	F. Caecin . . M. X . .
F. V . . . . us . . . . XXIII.	F. . . citus. M. X . .
F. F . . . vanus. M. XLV.	F. . . Ulpi . . (1)

1

In porticu cathedralis civitatis Castellanae. (2)

+ Beata Di genetrix semper virgo Maria
de tua tivi dona Leo indignus epc. te

(1) Gruter. p. 209. 2. ad quem misit Ursinius ex apographo Gutenstenii. In cod. vat. 5253. p. 598. habentur aliquot variae lectiones — Mr.

(2) Maffeius M. V. p. 359; Fontanin. disc. p. 33. — Mr.

largiente reparavit. Et si quis ex successo-
rib. nostris qui pos (sic) nos benturi sunt epcopi, et
ex ea quod hic scripta sunt alienare voluerit, anatema
sit. Et de tribunib. vel comitib. clero aut populo
qui consenserit, anatema (1) sit. A. DCCCLXXI
Fund. Cassianum in integrum.
Fund. Statilianum in integrum.
Fund. Macclinione ut sit semp. in scm Gratiliam.
Clusura Pomata in Tampiana sub balneum,
cum mola et ortum qp. ad funtes omnia in integr.
Olivitu in fund. Agellu. Nucito (2) qp. in Falari
Fund. Terrani uncias (3) octo.
Fund. Tibilianu unc. octo. Fund. Marta unc. octo.
Fund. Agellu in integr. Fund. Mitilianu in integr.
Domucella qp ante scm Clemente cum ortua sua, et domu-
cella cum ortua et curte ubi manet Alaricus prb. ut sit semp.
ambas de mansionarii. Fund Bassani unc. III.

I

Mediolani in basilica S. Simpliciani.

✝ In nomine sanctae et individuae Trinitatis. Ego Guilitionus de loco Summa, iudico ut ecclesia quam ego noviter aedificavi super meam proprietatem in honore sanctae Fidei in ipso loco Summa, ubi dicitur Brecallo, una cum castro et turre et solariis et salis et cassina, cum areis earum seu curte, cum omnibus aliis rebus in ipso loco Summa, vel in aliis locis reiacentibus, cum piscaria una in Ticino ad Pedrinam, quis iudicatis habeo vel quis iudicavero praedictae ecclesiae sanctae Fidei sicut legitur in cartis iudicati mei praesenti die ipsa ecclesia cum praenotatis omnibus rebus deveniat in pote-
state et regimine seu ordinatione monasterii sancti Simpliciani fundati foris prope civitatem Mediolani, ita ut duo monachi habitent in ipsa ecclesia, et de ipsis rebus vivant cottidie, pro remedio animae meae. Et hoc iudico ut nullus archiepiscopus vel abbas aut ulla perso-

(1) Ita scheda Marin. At Font. et Maff. *anath.* — A. M.

(2) Ita scheda Marin. At Font. et Maff. *Nucitu.* — A. M.

(3) Scheda Marinii mendose *uncius.*

na non habeat potestatem de ipsis rebus invasionem facere: et si fierit, irrita sit et res aliena, et in parentum meorum perman eat potestate, quamdiu ipsa invasio destructa fuerit. Et qui hanc ordinationem fregerit, anathema sit, et cum Iuda traditore damnatus sit. (1)

1

In agro Praenestino, in fundo le Quadrelle, *effossus lapis utrimque litteratus.*

In uno latere.

. . quod dedicaver. in honr
. . de tern unc. ff. dd. cori
. . II. dess unc.
. . que una cum casa
. . . .
. . . .
. . m quod
. . man for. c
. . erevei comtaru
. . cida su DIII ka

In altero latere.

C. Flavius C. F. fi . .
faciendam . .
scriberetur . .
. . . . .
M. fecit HS ccIↃↃ ccIↃↃ ccIↃↃ . . .
us duomviri
barunt (2).

2

In ecclesia cathedralis Anagniae.

. . . . po
. . . . le
. . . Di genitrix Maria qui dignasti abere ta-
. . . maldu eps parba parabimus intra vre ecclesia
cum . . . olibaru cot nos plantabimus seu me do . . . .
taeum qui N. VI. kasalis positi sunt quos DN. Leo PP. intra . . . am
abit et nos det . . . tibi donis cumparabimus domina mea
uncias II. et in fund. orti diaconorum uncias duas cum lasa
suas seu mediu fund. Pelegrini uncias II.
. . . . vinea in ipso fund. quod Eubarbarika cum
. . . dicitur at balneu seu met. vinea qui es Suico ge-
. . . in fund. Quoriiano quantum Odo ibi tenere dibetur
. . . . iussione dni N. apostolici. Recolissim fund. Macerata in

(1) Iulinus T. I. p. 418. — Mr.

(2) Cecconius hist. Praenest. p. 81. — Mr.

. . . do Sinprinianum uncias nobe, ed in fund. Ilariano unciam
. . . ani uncia III de fund. Balnearea uncias sex seu met. fund.
integro cum casis et bineis silbis terris et in ipso kasali
. . . scta Di genetrix . . . . et binea. (1)

1

Parisiis in S. Germani ad prata lapis quadratus, in quo crucis figura pingitur cum veteri in gyrum inscriptione saec. VIII. sculpta, litteris inter se intextis, maioribus permixtis cum minoribus, ut aliae aliis inclusae minus spatium occuparent.

Hic pauzante sco Germano die translationiz
dedit ei rex Pipinus fiscum palatioli cum appenditiis
zuis omnibus. (2)

2

Romae in monasterio S. Erasmi.

✝ ΥΠΟ ΘΕΩΔΟCΙΟΥ ΕΛΑΧΙCΤΟΥ ΠΡΕC-
ΒΥΤΕΡΟΥ ΕΓΡΑΦΗCΑΝ ΤΑ ΩΝΟΜΑΤΑ ΤΟΝ (sic) ΩΝΙΑΚΟΝ ΠΡΟ-
ΑCΤΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΙ (sic) ΕΝΔΟΞΟΥ (sic) ΕΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟ (sic) ΕΡΑC-
ΜΟΥ : ΚΟΡΝΙΦΚΙC ΚΑΜΠΙ (sic) : CΒΙΛΛΙΚΙC ΩΠΙΑΝΟΝ : ΦΟΥΝ-
ΔΟC ΑΦΡΙΚΑΝΙC: ΚΑΙ ΗC ΤΟ ΠΑΛΟΥΜΒΑΡΙΝ. ΩΝΟΡΑΝΟΝ. ΩΛΕ-
ΡΑΝΟΝ. ΠΑΤΑΝΟΝ. ΦΟΥΝΔΟC ΑΝΤΙΚΤΙC ΠΟΝΠΙΝΙΑ-
ΝΟΝ : ΛΟΝΓΙΑΝΟΝ (sic) ΜΙΚΡΟΝ. ΛΟΝΓΙΑΝΟΝ ΜΕΓΑ.
ΜΑΡΜΟΡΑΤΟΥΛΑ ΛΑΚΚΟΥΜΕΓΙΑΝΟΝ : ΒΟΥΞΙΤΟΥΛΑ : ΦΟ-
ΥΝΔΟC ΠΑΤΡΕΓΙΑΝΟΝ. ΜΟΥΚΙΑΝΟΝ : ΚΟΥΑΡΤΙΝΙΑ-
ΝΟΝ : ΜΑΞΙΜΙΑΝΟΝ : ΚΑCΑΦΕΡΡΑΤΑ : ΦΟΥΝΔΟC ΜΟΥ-
ΚΙΑΝΟΝ : ΤΕCCΕΡΑΡΟΡΟΥΜ : ΑΡΙΠΟΥ : ΚΑCΤΕΗC : ΦΟ-
ΥΝΔΟC ΓΡΗΦΗC. ΦΟΥΝΔΟC ΚΑΝΚΕΛΛΑΤΟΥΛΑ :
ΦΟΥΝΔΟC ΤΡΟΥΜΑΚΙΑΝΑ. (3)

(1) Blanchinius praef. ad Anast. T. I. n. 50. notat *Grimaldum* hunc episcopum anagninum incidendam curasse fundorum notitiam. Verumtamen hic memoratus videtur episcopus *Romcaldus* an. 826. — Mr.

(2) Ruinartius ad Greg. turon. p. 1370. — M.

(3) Edidit Amadutius anecdot. rom. T. IV. p. 543. Videsis Blanchin. praef. ad Anast. n. 49; Fabrett. p. 757. Ex codice sublacensi pleniorem hanc inscriptionem sic eruit Constantius. — Mr.

CAPUT IIII.

INSCRIPTIONES HONORI AUGUSTORUM REGUM DYNASTARUM.

1

Salerni prope aedes praetorias.

Dominae nostrae Flaviae augustae
Helenae divi Constanti castissimae
coniugi procreatrici D. N. Constantini
maximi piissimi ac victoris augusti
aviae dominorum nostrorum
Constantini et Constanti beatissi-
morum ac felicium Caesarum
Albinus magnus VC. corr. Lucaniae et
Brittiorum statuit devotus excellen-
tiae pietatique eius ❦ (1)

2

Romae in basilica Sessoriana in sacello hypogeo, quod dicitur Hierusalem, *basis reperta in ea vicinia, Sixto V. P. M.*

Dominae nostrae Fl. Iul.
Helenae piissimae aug.
genetrici D. N. Constan-
tini maximi victoris
clementissimi semper
augusti aviae Constan-
tini et Constanti beatis-
simorum ac florentis-
simorum Caesarum
Iulius Maximilianus V. C. comes
pietati eius semper dicatus. (2)

3

Romae iuxta sacellum dictum sancta sanctorum *in Laterano.*

Dominae nostrae vener.
Helenae augustae

(1) Mur. p. 261. 1. — Mr. Ipsemet Salerni adhuc prostantem inscriptionem me legere memini. — A. M.

(1) Besutius p. 70; Panvin. de VII. urb. E. p. 212; Grut. p. 285. 1; Scaliger apud Euseb. chron. p. 246. — Mr.

genetrici D. N. Constantini maximi
victoris et triumphatoris
semper augusti
L. Pistrius V. P. PP. rerum privatarum
pietati eorum
semper devotissimus. (1)

1

Catinae in monasterio S. Nicolai de arena.

Dominae nostrae Flavin *sic*
Elene pisimae *sic* aug. gean-
atrici (2) D. N. Constantini ma-
ximi victori clementisi-
mi . . . S. F. N. R. (3)

2

Neapoli in Iesuitarum collegio.

Piissimae et clementissimae
dominae nostrae augustae
Helenae matri
domini nostri victoris
semper aug. Constan-
tini et aviae
dominorum nostrorum
Caesarum beatorum
uxori divi Constantii
ordo Neapolitanorum
et populus. (4)

3

Neapoli ante locum, qui vulgo dicitur sedile montis.

Piissimae ac venerabili
dominae nostrae Helenae
augustae matri
domini nostri victoris
semper aug. Constantini et
aviae dominorum nostrorum
beatissimorum Caesarum
ordo et populus Neapolitanus. (5)

4

Surrenti in porticu ad templum maximum.

Piissime ac veneravi-
li D. N. Helenae aug.
matri D. N. maximi
Victoris aug.
Constantini et
. . . DNN . .
. . Constantis . . .
. . . . Surrentinor. (6)

(1) Mur. p. 261. 2. e schedis Cyriaci plenius quam apud Rein. p. 323. Mr.

(2) Sic est in scheda Marinii.

(3) Inscr. Sicil. p. 36.

(4) Grut. 1086. 2. ex Sirmondo qui vidit. Extat etiam apud de Prato in Sulpic. Sev. p. 186. Verumtamen in commentariis Valvansens. T. V. P. I. p. 21. falsissima dicitur. — Mr.

(5) Panvin. de VII. urb. E. p. 213; Grut. p. 284. 2; Ciampin. de S. A. p. 144. — Mr.

(6) Exscripsit Iuvenatius. Anastas. lucubr. Surr. T. II. p. 285. et de Stabiis p. 145; Reines. p. 323; Gud. p. 95. 5; Capac. T. II. p. 134; Spon. miscell. p. 197. — Mr.

1

Romae in hortis Matthaeianis.

Piissimae ac felicissimae
dominae nostrae
Helenae augustae
genetrici
D. N. Fl. Val. Constantini
propagatoris imperii romani
triumphatoris semper augusti
P. Ianuarius Primus V. C.
corr. Apuliae corr. Campaniae
cos.
maiestati eius
dicatissimus. (1)

2

Curiae in Rhetia reperta basis an. 1530.

Divae Helenae
nobilissimae ac venerabili
matri D. N. Fl. Val.
Constantini pii felicis
victoris semper
augusti
M. Avidius Priscus
proc. hered. in Dalmatia
D. N. M. Q. eius. (2)

3

Romae in arcu Constantini M. ad amphitheatrum Flavium.

In eodem arcu sub sacrificiis insculptis.

VOTIS X.

Item

VOTIS XX.

Imp. Caes. Fl. Constantino maximo
P. F. augusto S. P. Q. R.
quod instinctu divinitatis, mentis
magnitudine, cum exercitu suo
tam de tyranno quam de omni eius
factione uno tempore iustis
rempublicam ultus est armis
arcum triumphis insignem dicavit.

In eodem arcu sub sacrificiis insculptis.

SIC. X.

Item

SIC. XX.

Intra fornicem maiorem eiusdem arcus legitur

hinc

Liberatori urbis

inde vero

Fundatori quietis

(1) Exhibet illustratque Gallettius in posthuma quadam dissertatione, quae legitur in calce biographiae ipsius Gallettii, auctore Paulio, p. XXXVII. — Mr.

(2) Gallet. loc. cit. p. XXVII.

1

Mazarae in Sicilia.

. . . . .
Hel. aug.
respub. Coihly
devota numini
eorum. (1)

2

Mutinae in columna ad S. Faustini.

Imp. Caesari Flavio
Constantino maximo
semper augusto
divi Constanti filio
bono reip. nato. (2)

3

Albae Pompeiae.

Imp. Caesari Fl. Val.
Constantino pio fel.
invicto aug.
divi Const*antii* pii aug.
filio civitas Albae
Pompeiae bono
reip. nato. (3)

4

Tergeste.

Imp. Caes.
Fl. Constantino
maximo P. F. aug.
R. P. Terg.
D. N. E. F. (4)

5

Arelate.

Imp. Caes. Fl. Val. Constantino
P. F. aug. restitutori. (5)

6

Romae in basilica Lateranensi.

Imp. Caes. Fl. Constantino maximo triumfatori
pio fel. aug. P. P.
ob res bene armis consiliisq. gestas et rempubl.
pacatam
S. P. Q. R. (6)

(1) Mur. p. 260. 6. — Mr. Muratorius acute suspicatur legendum *Libyb.* pro inaudito vel potius mendoso *Coihly.* — A. M.

(2) Mur. p. 258. 6; Grut. p. 1160. 1; Gud. p. p. 95. 6. — Mr.

(3) Vernazza " Romanorum litterata monumenta Albae Pompeiae etc. p. 56. — Mr.

(4) Mur. p. 1085. 7. — Mr.

(5) Mur. p. 258 7. ex Petro Saxio — Mr.

(6) Grut. p. 282. 1. ex Mazochio et Metelli schedis. — Mr.

1

Nicaeae Ligurum pro foribus aedis ruralis S. Stephani.

Imp. Caes. Flavio Valerio Constantino aug.
Constanti pii augusti filio· (1)

2

Antipoli in porta basilicae.

Imp· Caes· Val. Constantino aug. (2)

3

In pago Falerione Piceni.

D. D· N. N. Constantino maximo
et Liciniano Licinio augg.
et Flavio Crispo et Liciniano Licinio
et FL. CL. Constantino Caesaribus
B. R. P. N. (3)

4

In urbe Martinacht, quam veteres Octodurum nominant, in grandi columna e rudi lapide, sub posteriore porticu templi S. Mauritii.

Imp. Caesari Val.
Constantio pio
fel. invicto aug.
divi Constantii pii aug.
filio for. cl. val. bono
rei publice nato. (4)

5

Romae in museo vaticano.

in uno latere.

Q.
. . anno
. . ntissimo
. . nes. au
sic
. . unalici
. . to
. . runt
. . iem

in altero latere.

Val . . .
no f . . .
cas . . .

6

In ruinis municipii Chidibbalensis in Africa.

T. FL. . . .
Constan . . .
nobilib . . .
Caesaribus numi-
ni eorum
. . . .
sua pecunia
municipi Chidibb. (5)

(1) Mur. p. 259. 7. ex Ioffredo. — Mr.
(2) Grut. p. 284. 3. ex Scaligero. — Mr.
(3) Ex ephemeridum arcadicarum volumine XCVII. ian. an. 1827. p. 52: quae inscriptio notabilis est ob cumulata principum nomina. — A. M.
(4) Grut. p. 284. 5. ex Simlero. — Mr. Sed *Constant.* in quarto versu, ut notat Gruterus, legebat Stumfius — A. M.
(5) Shaw voyages T. I. p. 217. Vide Donatum p. 348. 6. — Mr.

1

Romae in mus. vatic. pessimis litteris repertus lapis in castro Arci *in Sabinis an.* 1765.

Imp. Caesari
Caio Flavio
Constantio p*io*
felici augusto . .
do Curium sabi*no*-
rum
D. N. M. Q. E.

2

Cordubae ad puteum S. Zoili.

Imp. Caes . . .
Fl. V. Constant . .
P. F. invicto aug . .
Octavius Rufus . .
P. prov. Baet.
D. N. M. Q. eius.

3

In castro Leibnicz.

Dn. Fl. Constantino
maximo beatissimo ac
supra omnes retro pri-
ncipes piissimo semper
augusto B. R. P. (1)

4

Risingamiae in Nortumbria.

Imp.
D. C. Val.
Constan-
tino
pient.
aug. (2)

5

Messagniae in coem. eccl. collegiatae.

Imp. Caes.
divi Constanti fil.
Fl. Val. Con-
stantino pio fel.
invicto aug. cos. IIII
P. P. proconsuli
liberatori rei roman. (3)

6

Cordubae 1752.

D. N. fortissimo
*a*dque indulgentissimo
*Con*stantino invic.
. . . . F. aeterno aug.
. . . . s Faustinus V. P.
. . . . s prov. Baet.
*de*votus numini
*maie*statique eius. (4)

(1) Grut. p. 283. 11 ex Lazio; Hansizius Germ. sacr. T. I. p. 44. — Mr.

(2) Grut. p. 1179. 9; Donat. p. 151. 1; Cambden. Britann. p. 627. — Mr.

(3) Pratill. p. 491. — Mr.

(4) Floresius II. S. T. XII in praef.

1

Romae prope templum Concordiae, cuius adhuc supersunt octo columnae, prope arcum Severi.

D. N. Constantino pio felici ac triumphatori
semper augusto ob amplificatam toto orbe
rem publicam factis consiliisque
S. P. Q. R.
aedem Concordiae vetustate collapsam
in meliorem faciem opere et cultu splendidiore
restituerunt. (1)

2

Aquis Flaviis in Lusitania.

Dom. N. Constantin. NB. Caes. (2)

3

Spinatiolae ultra Venusiam.

D. N. Constantino
pio fel. aug. perp. PP.
triumphatori orbis
ordo et plebs univer-
sa Venusinorum
D D. (3)

4

Nolae.

D. N. FL. Valerio
Constantino
pio felici imp.
semper aug.
ordo populusque
Nolanus
D. N. M. Q. eius. (4)

5

Celeiae in circuitu monasterii Minoritarum.

D. N. Fl. Constantino
clementissimo atq. vict. aug.
Martinianus V. P. praeses
provinc. Norici mediterr.
D. N. M. eius. (5)

6

Ticini in impluvio monasterii canonicorum regularium.

D. N. imp. Caes.
Fl. Constantino maximo
victori aug.
pont. max. trib. pot. XXIII. imp. XXII.
cons. VII. P. P. proconsuli. (6)

(1) Venut. Rom. antiq. T. I. p. 46; Grut. p. 100. 6. Edidit ex codice einsildensi saec. XI. Mabillonius T. 4. analect. p. 492. n. 33.

(2) Mur. p. 1994. 9.

(3) Mur. 1092. 5. ex P. Vulpio; Pratill. p. 478.

(4) Grut. 1086. 4. ex Sirmondo; Capac. T. II. p. 463.

(5) Grut. p. 283. 5. ex Apiano, Lazio, et Boissardi schedis. V. Mur. anecd. gr. p. 5; Hansiz. G. S. T. I. p. 44; Bertol. A. Aquil. p. 351.

(6) Zacharias excurs. p. 206.

1

Romae in basilica Constantini.

Domino Constantino max. pio
felici ac triumphatori
semper aug.
ob amplificatam toto orbe R. P.
factis consultisque
S. P. Q. R.
dedicante Anicio Paulino iuniore
V. C. cons. ord. praef. urbi (1)

2

Cordubae reperta A. 1624.

D. N. imp. Caes.
Flav. inv. Constantino max.
pio felici aeterno aug.
Q. Aeclanius Hermias V. P.
A. V. praef. praet. et
iudex sacrarum
cognitionum
numini maiestatiq.
eius semper
dicatissimus. (2)

3

Prope Ilachim in Africa.

D. N. Aur . . .
Constantino nobi-
lissimo Caesari
munic. Aurel . . .
. . . devot*um* . .
numini maiest*atique*
eius
D. D. P. (3)

4

Altini in marmore longe pulcherrimo, versicolori, maculoso, quod custoditurque Patavii apud Contarenos.

Dn. imp. Caesari
Fl. Constantino maxim.
Pl. F. victori aug.
pon. max. tri. P. XXIII.
imp. XXII. cons. VII.
PP. pro cons.
humanarum rerum
optimo principi
divi Constanti filio
bono RP. nato. (4)

5

Pennae in Vestinis.

D.N.Constantino piissimo foelicis- (sic)
simo victori semper
augusto
C. Axenius Sex. Tranq.
IIII vir. ex S. C. (5)

6

Romae in hortis Farnesianis.

Omnia magno
virtute praecipue
D. N. Constantino max.
victori ac triumphatori
semper augusto
Postumius Isidorus V. C.
praef. vigil. D. M. M. Q.
eius. (6)

(1) Grut. 1086. 5, e schedis Sirmondi. V. Baron. T. III. p. 522.

(2) Floresius H. S. tom. I. p. 251, ex Petro Dias de Ribas antiguedades de Cordoba. Floresius recte legit *agens vices*; et adnotat, vocem *maximo* reiicere inscriptionem post an. 311, quo datus Constantino hic titulus fuit in votis quinquennalibus. Rursus T. XII. in praef.

(3) Gorius T. III. p. 124. n. 120. V. Maff. mus. Ver. p. 459. 8; Donat. p. 148. 6. 150. 7.

(4) Grut. p. 283. 3.

(5) Notit. flor. an. 1754. p. 394. ex ms. hist. civit. Pennae nescio cuius Transmundi. V. Allegrantiam opusc. p. 280.

(6) Maff. p. 287. 9; Donat. p. 189. 2.

1

Romae in Capitolio basis marmorea, nunc tabella dissecta.

Magno et invicto
imp Caes. C. Val. Aurel.
Constantino pio fel.
invicto aug. pontif. max.
trib. potest. cos. III. P. P. proc.
D. N. corpus corariorum
magnariorum solaiariorum (sic)
devoti numini maiestatiq.
eius.

In latere sinistro.

dedicatae (sic)
kal. ian.
DD. NN. Diocletiano III et
Maximiano coss.
curante Thessio Secundo P. C.
corariorum.

2

Romae inventa A. 1547. prope domum M. Antonii antiquarii.

Magno et invicto
Flavio Constantino
pio felicissimo sem-
per augusto et fun-
datori pac. public.
Hipponiatenses
D. N. M. Q. E. (1)

3

Alexandriae in Aegypto repertus lapis A. 1746.

Piissimo et felicissimo
D. N. Fl. Val. Constántino
P. F. invicto augusto
Val. Epifanius V. P. mag.
privat. aeg. et lib.
D. N. M. Q. eius. (2)

4

Romae in vinea cardinalis Carpensis basis marmorea.

Piissimo ac fortissimo
fundatori pacis
ac publicae
libertatis
auctori
D. N. Flavio Val.
Constantino
nobilissimo Caes.
Val. Honoratus V. P.
RAT. S. R. D. N. M. Q. eius. (3)

5

Mazarae.

Clementissimo et
victoriosissimo
D. N. Flavio Valerio
Constantino maximo
pio felici invicto aug.
Betitius Perpetuus
V. C. corr. prov. Sicil.
devotus numini maies-
tatique eius
semper dicatus. (4)

(1) Gud. p. 95. 1. ex Ligorio.
(2) Bonada cl. II. n. 17; Donat. p. 148. 8.
(3) Grut. p. 282. 6. Vidit Smetius.
(4) Inscr. Sicil. p. 36, ex Gualterio n. 123; Mur. p. 259. 2.

1

Romae in Capitolio, olim in museo albanio.

Piissimo ac fortissimo
fundatori pacis
et restitutori publicae
libertatis victoriosissimo
D. N. FL· Val.
Constantino maximo
pio felici invicto aug.
Val. Rusticus V. P. RAT. SR.
D. M. Q. eius
Curante Val. Pelagione proc.
S. M.V. una cum PP. et offici-
natoribus. (1)

2

Tarracone in templo vetere divae Theclae.

Piissimo fortissimo
felicissimo Dñ
Constantino maxi-
mo victori semper
augusto
Badius Macrinus
V. P. P. P· H· Tarrac.
numini maiesta-
tique eius semper
devotissimus. (2)

3

Extra Mirabellam, prope montem Miletum, ex ruderibus civitatis Eclanensis.

Orbem terrae
romano nomini
subiuganti
domino nostro
Fl· Constantino
pio fel.
semper aug.
Annius Antio-
chus V· P. corr·
Aemil· et Flam· senat· (3)

4

Surrenti.

Instauratori orbis
terrarum perpetuo
ac clementissimo imp.
D. N· Flavio Valerio
Constantino
maximo pio
felici semper vic-
tori aug. resp.
Surrentinorum. (4)

(1) Mur. p. 260. 3. quem videsis. Item Guasc. T. I. p. 197. Lege autem *procur. sacrae monetae urbis.* De *sacra moneta* Maff. p. 462. 2. Mr. — Muratorius explicat *V. P. RAT. S· R. vir perfectissimus, rationalis sacrarum remunerationum.* Scheda Marinii *Pelagione.* — A. M.

(2) Grut. p. 383. 9, e Schotti Verderiique schedis.

(3) Mur. p. 1994· 8, ex Vulpio. Vitiatam dederat Grut. p. 281. 2.

(4) Mur. p. 1083. 6, e schedis Cyriaci et ex Donio. In schedis barberin. *ac piissimo imperatori*; et in fine *D. D.*

1

Alexandriae in Aegypto repertus lapis A. 1746.

Defensori quietis publicae
dñ humanissimo
invictissimoque
Constantino
aeterno augusto
Arrius Diotimus V. P.
nat. aeg. N. M. Q. eius
dicatissimus. (1)

2

Romae in atrio S. Clementis cippus erutus in viridario coenobii A. 1745.

Fundatori pacis
et restitutori
rei publicae
D. N. FL. Constantino
maximo victori
ac triumphatori
semper aug. (2)
. . . .

3

Ravennae in porticu S. Apollinaris, olim in pariete templi divi Iohann. ev.

Propagatori roma-
ni imperii, fundato-
ri quietis publicae D.
Fl. Costantino
maximo victori
semper aug. divi
Claudi nepoti, divi
Costanti filio
Sertorius Silanus
VP. praepositus
fabriae devotu
N. M. Q. E. (3)

4

Romae in basi marmorea.

Restitutori publicae
libertatis, defensori
urbis Romae, communis
omnium salutis auctori
D. N. Imp. Fl. Val. Constantino
pio felici invicto semper aug.
codicarii nabiculari
infernates devoti N. M. Q. eius
curante Aur. Victoriano V. P.
praef. ann. (4)

(1) Bonada cl. II. 16, cui dedit Rid. Venutus. Item Donat. p. 148. 7.

(2) Mur. p. 259. 1.

(3) Grut. p. 283. 4; notit. flor. an. 1750. p. 666; Donat. p. 148. 2. — Donatus scriptum docet *Costantino*. *Costanti fabriae* non *fabricae*. At scheda Marinii aliter habet ex Grutero. Item mendose Mar. *Setorius* pro *Sertorius*. — A. M.

(4) Grut. p. 1086. 6. ex Sirmondo.

1

Bagiennae in Pedemonte.

Optimo . . .
Flavio Valerio
Constantino nobilissimo Caesari
augustales Baggienn.
ex voto. (1)

2

Salerni ante collegium PP. Soc. Iesu.

Reparatori orbis sui
D. N. Flavio Valerio
Constantino pio
felici invicto
ordo populusque Salernitanus
devoti numini maiestatique
eius. (2)

3

Veronae in mus. publ. in columna. Fuit olim Rivolellae in agro Brixiano.

DN. Flavio Constantino
maximo pio felici
invio *sic* augusto

MP. XXIII. (3)

4

In fracto lapide castri Leibnicei.

DN. NN.
Constantino maximo bi . . .
. . . a pis (4) . .
. . . .

5

In foribus claustri S. Petri.

Virtute fortissimo et
pietate clementissimo
D. N. Flavio Constantino
invictissimo maximo P. P.
invicto aug.
M. Alfius Apronianus V.C.
P. P. Flam. Viennae
D. N. M. Q. eius. (5)

6

Cordubae ad D. Mariae.

Fortiss. et indulgentiss.
principi domino nostro
Constantino victori
perpetuo semper augusto
Decimus Geminianus
vir. clariss. consularis
provinciae Baeticae
N. M. Q. E.
dicatissimus. (6)

(1) Durand. Pedemont. cisp. p. 175.

(2) Mur. p. 260. 1.

(3) Maff. M. V. p. 105. 1; Ver. ill. P. I. p. 264; Mur. p. 463. 5. ex Rubeo p. 274. habet *invicto.*

(4) Grut. p. 283. 10, ex Lazio.

(5) Grut. p. 283. 8. ex Sirmondo. Corrupta est apud Ioh. a Bosco in bibl. floriac. p. 9.

(6) Grut. p. 283. 8, e schedis A. Augustini; Mur. p. 258. 3, qui ponit *Decimius Germanianus.*

1

In oppido Divitensi, in quo nunc est coenobium Ivitium vulgo Teusch.

Virtuti D. N. Constantini
max. pii fel. invic. aug. sup-
pressis domitisq. Francis
in eorum terris . . . mil.
castr. Divitensium sub
praesentia principis sui
devoti numini maie-
statiq. eius duodevigin-
ti haec vota fecer. (1)

2

Viennae Allobrogum prope portam avenionensem.

Virtute for-
tissimo et pie-
tate clementis-
simo D. N. FL.
Constantino
maximo et
invicto aug.
M. Alfeus Apronia-
nus P. P. F. Viena
dev. N. M. S. Q. eius. (2)

3

In regno neapolitano.

D. N. Fl. Val.
Constant-
ino pio fe-
lici invicto
. . . augusto
divi Constan-
ti pii filio (3)
XVIII.

4

Neapoli.

VII
D. N.
Fl. Val.
Constantino
pio fel.
invicto aug.
divi Constanti
pii filio. (4)

5

Primo a Tuneto lapide.

DD. NN. Imp.
Constantino maximo felici pio aug.
bono RP. nato (5) . .
. . . .

6

Veronae in museo publico, in columna.

Orbis . . .
piissimo . . .
ac felici . . .
Fl. Val. Co . . (6)
. . . . . .

(1) Mur. p. 259. 4, ex Browero. V. Duchesn. hist. Franc. script. T. I. p. 142; Gelen. de adm. Colon. Agripp. magn. p. 89; Donat. p. 220. 3. Duchesnius sumpsit a Ruperto qui vivebat an. 1120. sic: *castrum* etc. *principis sui milites cum inter-turrio fecerunt* etc. *XX. vot.*

(2) Grut. p. 283. 7. Vide. Gudii indices p. LVII.

(3) Mur. in app. T. IV. p. 6. 6.

(4) Grut. p. 1078. 9, ex Sirmondo qui vidit. Pratill. p. 31.

(5) Maff. M. V. p. 460. 1; Donat. p. 148. 3.

(6) Maff. M. V. p. 105. 3.

1

In vico Cabassa iuxta Brinoniam lapis miliaris.

Imp· Caes·
Fl. Val·
Constantino
P. F· A·
. . . .
. . . .
nepoti
divi Constanti
aug. pii
filio (1)
XXXIII·

2

Parmae ad fores basilicae S. Mariae della Steccata, *in columnae fragmento litteris satis barbaricis.*

D. N. Imp· Caes· Fla.
Constantino P. F·
victori aug. pont-
ifici maximo trib.
potestas XXIII· imp. XXII.
cons. VII. P. P. procos.
rerum *sic* umanarum opti-
mo principi divi
Constanti filio
B. R· P.nato.
I

3

In castro dicto olim Maria *regionis Pedemontanae lapis miliaris.*

Imp. Caes.
Constantino
pio felici invicto
augusto
XXII. (2)

In parte aversa.

XLVII

4

Prope Canosam in columna, ubi eadem inscriptio legitur in utraque saxi parte.

Valerio Constantino
pio fel· invicto aug·
cons· III imp· VII. P. P.
procos. (3)

5

Fani Fortunae in porta, quam ab Augusto primum erectam, posteri in honorem Fl· Constantini, superimpositis columnis, additisque ornamentis, in arcum triumphalem verterunt.

Divo Augusto pio Constantino patri dominorum
curante L. Turcio Secundo Approniani praef· urb. fil.Asterio V. C.
corr· Flam· et Piceni. (4)

(1) Fabr. p. 413. n. 359. e schedis barb. ubi habetur *P. F. Aug.* et XXXIIII. Vide adv. barb. p. 140. 6. Mur. p. 463. 7. ponit in Provincia.

(2) Durand. Pedemont. cisp. p. 59.

(3) Chaupy T. III. 499.

(4) Donat. p. 219. 7; Grut. p. 165. 2. Vidit et exscripsit Smetius.

1

Caesenae.

D· N· Imperatori Caesari
Fl. Constantino
maximo
P. F. vict. aug·
pont· max.
trib. pot. XXIII.
imp. XXII. consuli VII.
P. P. proconsuli
humanarum rerum
optimo principi
divi Constanti fil.
bono R. P. nato
M. P. XV· (1)

2

Belgentiaci in dioecesi Tolosana.

D N
Flavio Claudio
Constantino
patre avo
maioribus impp.
nato
Caesari nob.
semper orbi terrae
profuturo. (2)
V

3

In Africa, in loco Seluquia *dicto.*

. . . .
et Fl. Va . . .
Constan . . .
nobilis. . . .
Caesarib· numi-
ni eorum
dicatissimi
sua pecunia . . . .
municip. Chidibb· (3)

4

Theani prope carceres episcopales in columna.

Flavio Valerio Con-
stantino nobilissimo
Caesari
resp· Teanensium de-
dicante Pompeo Faus-
tino V· C. corr. Campan. et
Quinto Gallicano V· CC. VI·
numini maiestatiq. eorum
dicatissimis· (4)

(1) Mur. p. 463. 6, ex Claramontio et Donio ad an. 328. aut 329. Aliam plane similem habes apud Grut. p. 159. 8.

(2) Fabrett. p. 747. n. 549 Rursus e schedis barb. p. 413. n. 357. V. adv. barb. p. 140. 5. De Constantini origine ex Claudio gothico vide Grut. p. 283. 4, et Rupertum in synopsi Besoldiana p. 416.

(3) Maff. M. V. p. 459. 7. — Mr. Mihi eadem videtur atque illa superior in libro nostro p. 241. 6. Porro mendose scheda Mar. *sun* pro *sua*. Item Mar. *nobiliss.* At Maff. *nobilis.* — A. M.

(4) Chaupy T. III. p. 479. habet. VCC. ORD. CAMPANIAE et IOVINIO (an OVINIO?) Pratill. via App. p. 234. et consol. p. 56. dicit positam inscriptionem Constantio Chloro (scribit enim *Constantio*) a Faustino qui fuit Romae praefectus an. 300.

1

Prope Falerium in Piceno, in columna. (1)

In parte recta.

DD. NN.
Flavio Valereo (sic)
Constantio et
Galerio Maxime- (sic)
ino invictis et
clementissimis
augg. et DD. NN.
. Flavio . . rio
. . . .

In parte aversa.

conservatori
pacis et conservatori
inperi romani DN
Constantio maximo
victori ac triunpa-
tori semper aug.

2

Neapoli in museo Herculanensi in columna miliari e coenobio Augustianorum retinensi translata.

In parte recta.

D. N. imp. Caes.
M. Aureli Valeri
Maxenti invicti
aug.
VI.

In parte contraria.

D. N. imp.
Fl. Val. Constan-
tino
augusto. (2)

3

Romae in thermis Constantini.

Q. Fabius Honora-
tus T. Annaeus
Placidus amplifica-
tori urbis Romae
domino nostro
Constantino ma-
ximo pio felici vi-
ctori ac trium-
phatori semper
aug. Anicius Paulli-
nus iun. V. C. con-
s. ordinarius praef.
urbis et iudex sa-
crarum constitu-
tionum pietati
eius semper dica-
tissimus. (3)

(1) Catalan. de orig. Firm. civ. p. 92.
(2) Rosin. dissert. isagog. I. tab. 1. n. 22.
(3) Grut. p. 282. 3, ex Mazochio et Appiano.

1

Nolae.

sic
Domi. Domitianum barbarorum
D. D. N. N. patria don. I . .
audavit Vesta im. statuam
Nolanus ordo et populus
consecravit
curante ac dedicante
Ortensio Conviaro
provinciae Campaniae· (1)

2

Romae in atrio domus card. Caesii, in basi·

Flavio Valerio Crispo
nobilissimo Caes. filio
Constantini maximi
adque invicti semper aug·
et nepoti divi Constanti
Ovinius Gallicanus V. C.
prael. urb. et iudex sacrarum
cognitionum devotus
N· M· Q. eius. (2)

3

Romae in Coelio monte, in templo SS· Iohannis et Pauli.

. . . .
· Constanti . . .
. . beatissimo . . ·
. . ob perennem . . .
. . de Quadis e . . .
. . ex eorum te (3) . .
. . . .

4

Romae cippus defossus A. 1792. in S. Michaëlis de regione Ripae.

Divo
Constantino
augusto

corpus
salariorum
posuerunt. (4)

5

Arausione, in basi fontis aquae lustralis nescio cuius coenobii.

Constantino pio
nobili Caesari
divi Constantini
pii augusti
filio. (5)

6

Prope castrum, Maria olim dictum, in Pedemontana regione·

Imper· Caesari
Flavio Valerio
Constantino
Constantini pii aug·
filio. (6)

XL.

(1) Reines. cl. III. n. 56, ex Capac. T. II. p. 463. Mr. — Reinesius sapienter corrigit *domitori gentium barbararum DN. FL. Valerio Constantino aug. invicto equestrem statuam* etc. Tum infra *Conviaro* corrigit *Consulari.* — A. M.

(2) Mur. p. 1995·2, ex Masdeu hist. Hisp. T. II. p. 329.

(3) Grut. p. 282. 5. Vidit Smetius.

(4) Videsis Marinium arval. p. 294.

(5) Mur. p. 259. 8, cui misit Bimardus; voyage litt. de deux Bened. part. I. p. 265.

(6) Durand. Pedemont. cisp. p. 60.

1

Romae in Capitolio basis eruta prope eccl. S. Mariae in Cosmedin.

Divo ac venerabili
principi Constantino
patri principum
maximorum

L. Crepereius Madalianus V·C.
praef. ann· cum iure glad. (1)

2

Romae in Capitolio, olim in museo Albanio.

Inlustri et divinae prosap . . .
genitae venerabili soror . . .
D. N. Constantini aug. et . . .
amitae
sic
D.D·N.N. baeatissimorum Caes.
D· N. Flavi Constanti (2) . . .
. . . .

3

In pago Lamar *in Lusitania.*

Divo
Flavio
Iulio
Crispo
nob·
Caes. (3)

4

Constantinopoli in columna ingenti.

Ἀγαθῇ τύχῃ
Κωνσταντίνου
μεγάλου βασιλέως
τοῦ εὐσεβεστάτου
νικητοῦ
ἡ Βενετῶν
sic
εὐνωόντων. (4)

5

Extra Bononiam primo ab urbe lapide ad Bertaliam, in columna cuius primi quatuor versus, prioribus scalpro detritis, refecti.

DN· Fl· Valerio Co-
nstantio pio feli-
ci invicto augu.
Fl. Valerio Constanti d-
ivi augusti pii filio
Bono LXXVII. reip. nato.

DD· NN· Magno Maximo
et Fl· Victori piis
felicibus perpetuis
semper aug.
bono R. P· natis· (5)

(1) Maff. M. V. p. 251. 3; Donat. p. 149. 1. *Madaliani* mentio est in cod. theod. XVI· 10. 2. in lege Constantii ad ipsum scripta an. 341. — Mr. et A. M.

(2) Mur. p. 260. 5, qui habuit a. Fr. Blanchinio, ponitque *beatissimorum Caes. D. N. Flaviae Constantiae.*

(3) Grut. p. 284. 7. Vidit Smetius.

(4) Mur. p. 622. 2. Sed diversa est apud eundem p. 1995. 1.

(5) Maff. M. V. p. 106. Confer Malvasiam p. 164; Reines. cl. III. n. 63.

1

Veronae in mus. publ. in columna.

Imp. Caes. M. Aur. Val.
Maxentio P. fel.
invicto aug.
MP. XI.

In parte contraria.

DD. NN. Iul. Crispus et
Cl. Constantinus nobb.
Caess.
MP. XI. (1)

2

In eccl. Bottonagi agri Brixiani, in columna.

D.D. N.N. D.D.D.D. N.N.N.N.
Magno . . . Fl. Constantino max.
. . . tori semper augusto et
. . . . tori invicto
. . . et perpetuis
aug. Fl. Constantio nob. Caes.
. . . tis R. P. N.
IIIIII (2)

3

Romae, inventa in foro Caesaris basis, cuius uno in latere sequens erat inscriptio, in altero ea quae legitur de Gabinio Probiano.

Domino nostro
Fl. Claudio Constantino
fortissimo hac (sic)
beatissimo Caesari
Fl. Ursacius V. P.
tribunus cohorti-
um urbanarum
X. XI. et XII. et fori
syari (3) . . . .

4

Romae in horto S. crucis in Hierusalem.

Divo Flavio Iulio Constan-
tino augusto pio felici
divae Helenae
invictiss. principi fundatori
quietis pop. rom.
conservatori pacis
Flavius Iulius Maximilianus
V. C. comes sacri palatii
pietati eius D. D. (4)

(1) Maff. M. V. p. 104. 2; V. ill. part. I. p. 367; Mur. p. 462. 5.

(2) Mur. p. 463. 8. ex Rubeo. Mr. — Mendose in scheda Marinii *perpetuus* — A. M.

(3) Grut. p. 282. 4, ex Panvinio, et sch. Knibii et Ursini; ex Grutero Fabrettus p. 127. n. 45. Spuria fortasse est Mr. — Ursinus legebat *Vitrasius*. Mr. — *Syari* intellige *suarii*. — A. M.

(4) Gud. p. 95. 2, ex Ligorio.

1

Ousati in agro Brixiano.

Constantino max.
DDD.NNN· Flavio Licinio
Liciniano iu . . .
L. Constantino iun.
. . . Caesar. (1) . .
. . . .
VIIII. .

2

Monteri, decimo a Corduba lapide.

DD. NN
Constantino
et
Constantio
BB· beatissimis-
que Caess.
RP. EP. (2)

3

Spoleti in basi.

Fl. Constanti
nobiliss· ac feliciss.
Caesari
coll. fabrum . . .
. . . Veneris (3) .
. . . .

4

In civitate Pennensi in templo maximo.

D. N. Constanti piissimo felicissimo
victori semper augusto
C. Axeninus Sex· Tranq.
IIII vir ex S. C· (4)

5

Augustae Taurinorum, in regia academia, in columna.

*Repar*atoribus
pop. romani con-
servatoribus reip·
omnium provinciar . .
DD· NN. Fl· Iul. Constantio
aug· et Fl. C . . dio
Constantio Caesari. (5)

6

Lunae.

Faustinae
Constanti aug.
piissimae et
nobilissimae
C· Iunius Vitrasius. V. C.
augur D· N. MQ. E.
D D. (6)

(1) Mur. p. 464. 1, ex Rubeo p. 213; Donat. p. 220. 2.

(2) Grut. p. 284. 6, ex Moralio.

(3) Grut. p. 281. 3, ex Ursini schedis. Muratorius p. 261. 3. e schedis Antonii Gigantis, qui ponit Salonae, scribitque: *Cl. Constantino nobilissimo ac praestantissimo Caesari.* Lucius e sch. M. Marulli ponit integre *coll. fabrum Veneris.*

(4) Mur. p. 261. 4. Misit P. Pomp. Alex. Berti cl. congr. Matris D.

(5) Maff. M. V. p. 213. 1; marm. taurin. P. II. p. 233; Donat. p. 220. 6; Mur. p. 261. 5. V. Catalan. orig. Firm. p. 93. Mr. — Maff. *orbis* pro *pop.* in secundo versiculo. Item in 4. Maff. *provincial.* Mur. *provinciar.* Denique Mur. legendum docet in fine *FL. Claudio Constantino.* At Maff. *Constantio*, sed dubitans. — A. M.

(6) Fabr. p. 58. n. 339, e schedis Holstenii; Reines. cl. III. n. 59; Mur. p. 263. 2, ex Ligorio.

1

Arelate in nosocomio.

Imp. Caes.
Fl. Val.
Constan-
tino
P. F. aug.
divi
Constan-
ti aug.
pii
filio. (1)

2

Arimini apud Ianum Plancum in columna.

. . . .
. . . tino pio
. . Valerio . . . divi Co . . .
. . . . pio felici
. . . . VVC
. . . .
CCXI.

In parte altera maioribus litteris.

DD. NN. . . .
Maximo . . . .
vict . . .
sem (2) . .

3

Parmae.

Imp. Caes. Fl. Val. Constantio et Fl. Val. Constanti
D. NN. mag. maxim. et clement. vict. perpetuis
semper augg. Parmenses optata devotione
dedicarunt. B. R. N. (3)

4

In pago de Campo *in Lusitania.*

D N.
imperatori
semper aug.
Maximo
Magnentio
terra mariq.
victori Prov.
dedicavit (4)

5

Cartamae in Hispania fragm. columnae.

D N
Magno
Decentio
imp. nostro
piissimo
florentis-
simo Cae-
sari. (5)

(1) Mur. p. 260. 3. Misit Bimardus. Rursus p. 258. 8, ex ephem. trevolt.; Donat. p. 151. 2.
(2) Donat. p. 220. 5; notit. flor. an. 1751.
(3) Mur. p. 1067. 5.
(4) Mur. p. 1995. 3, ex Masdeu hist. Hisp. T. II. part. V. p. 330.
(5) Mur. p. 263. 3; Masdeu loc. cit. p. 332.

1

Ad Plebem Aquaeductus in agro Foroliviensi, columna.

Liberatori
orbis romani,
restitutori libertatis
et reipublicae,
conservatori militum
et provincialium
domino nostro
. . . .
victori et triumphatori
semper augusto.

In parte inversa.

Imp. D. N.
Fl. Iulio Constantio
nobilissimo Caes. (1)

2

Veronae in museo publico, olim Bononiae in curia, columna ex marmore africano.

Liberatori orbis
romani, restitutori
libertatis. et R. P., con-
servatori mili-
tum et provinci-
alium D. N.
Magnentio
invicto prin-
cipi victori
. . . trium . . (2)
. . . .

3

In Volta de Cobo *in Hispania.*

D. N.
Magno Decentio
et florentissimo Caesari
B. R. P. nat. (3)
M. P. XXXII.

4

Sestini in hortis archipresbyteri, in basi.

D. N.
Const-
antio P.
F. inv. aug.
O. M. S. (4)

5

In insula Gauli in basi.

In uno latere.

❦ D. N. Aur. Valerio ❦
Constantio aug.
R. P. Gaul. cur.
F. Pollione . . Rufo
M. F . . . . III virr.
❦ . . . . ❦

In alio.

❦ DN. M. Galerio ❦
Valerio Maximiano
aug.
P. Gaul. cur. Lu . . .
D . . . omioni et Rui-
a . . . . ann . . . II virr. (5)

(1) Mur. p. 262. 1.

(2) Maff. M. V. p. 105. 2; Grut p. 281. 10; Donat. p. 157. 9.

(3) Masdeu lib. cit. p. 331.

(4) Mur. p. 261. 6, ex Gorio T. III. p. 350; Grut. p. 1023. 3.

(5) Iscr. Sic. p. 34, quas vide, nec non Lupium op. posth. T. II. p. 120; Spon. p. 192; Bandur. T. II. p. 92; Donat. p. 150 5. Prima tantum apud Mur. p. 263. 1. — Mur. scribit *D. N. C. Aurel.* et *T. Pollione.* Tum pro *C. Aurel.* monet scribendum *Flav. Iul.* aut *Fla. Val.* — A. M.

1

In monte Iviel, *in Catalaunia.*

D N
Fl. Veterennioni
pio
T. N. O. C. (1)

2

In palatio conservatorum Urbisveteris.

Imp. Caes.
Flavio Cons-
tantio pio
fel. invicto. (2)

3

Prope castrum Arci, *ubi olim Cures Sabinorum, erutus cippus A.* 1776.

Imp. Caes . . .
Caio Flavio (3) . . .
Constantio P . . . .
felici augusto . . .
Po. Curium Sab*ino*-
rum . . . . . .
D. N. M. Q. E . . .

4

Romae apud Mutium, in basi.

DN Fl. Iul. Constanti
nobilissimo ac
fortissimo Caes.
Rupilius Pisonianus V. C.
praefectus vigilum
D. N. M. Q. eius. (4)

5

Romae in hortis Carpensibus, effossa in foro romano ante aedem S. Hadriani.

Maximo principi
indulgentissimo
domino Valenti tri-
umfatori semper aug ꝺ
C. Ceionius Rufius Volusianus
V. C. praef. urbi ꝺ iterum iud.
sacrarum cognitionum
serenitati eius dicatus. (5)

6

Romae in Capitolio ex museo Albanio.

D. N. Constantio
augusto
Fl. Leontius V. C.
praef. urb. iter.
vice sacra iudic.
D. N. MQ. eius. (6)

7

In oppido Tabersoc *regni Tunetani, in arcu.*

Invictissimo imp. Constantio aug.
et DD. NN. Caesaribus (7) . .
. . . .

(1) Masdeu loc. cit. legit *Tribertum Narbonensium omnium civitatum*, citatque Finestres cl. II. n. 39. p. 64.

(2) Donat. p. 150. 6, ex mss. Passerii.

(3) Scheda Marinii *Fabio.* Item *Curae* in titulo. — A. M.

(4) Fabrett. p. 683. n. 75, e sched. barber.

(5) Ex cod. vat. 5253. n. 387; Grut. p. 286. 2. Vidit Smetius.

(6) Mur. p. 262. 4, cui misit P. Blanchinius.

(7) Maff. M. V. p. 460. 2, e mss. P. Ximenii hisp., qui vidit; Donat. p. 150. 3.

1

Romae basis reperta ad arcum Septimii Severi A. 1547, litteris oblongis et rudibus..

Restitutori urbis Romae atque orb. . . .
et extinctori pestiferae tyrannidis
D. N. Fl. Iul. Constantio victori ac triumfatori
semper augusto
Neratius Cerealis V. C. praefectus urbi
vice sacra iudicans D. N. M. que eius. (1)

2

Ferrariae in S. Annae.

DD. NN. Impp.
sic
et Caesarum
Fl. Val. Constantio
et Constantino
feliciss. ac tiumph.
Vic.
P. R. (2)

3

Asculi in suburbio.

Propagatori romani
imperii D. N. Fl. Valen-
tiniano aug. sem-
per victori or-
do devotus M . .
mes P. C. Auc . . .
D. D. (3)

4

Veronae in museo publico in columnis. (4)

DN. FL. Ioviano
victori ac
triumfato-
ri semper aug.
B. R. P. N.
X.

DN FL. Ioviano
victori ac tri-
umfatori sem-
per augusto
B. R. P. N.
XV.

5

In agro Laudensi.

Div. Fl. Ioviano
triumphatori
semper aug. (5)

6

Augustae Taurinorum.

Valentini-
ano et Fl. Valenti felicis-
simis augg.

(1) Grut. P. 280. 6; Castal. var. lect. p. 46.
(2) Mur. p. 258. 3, ex hist. Ferrar.
(3) Mur. p. 264. 2, ex Donio.
(4) Maff. M. V. p. 106. 1. 2; Ver. ill. P. I. p. 364; Mur. p. 464. 4; Donat. p. 221. 4.
(5) Fabrett. p. 686. 92, e. sch. vatic. Vide Grut. p. 285. 5; Donat. p. 151. 7; Zachar. inst. lapid. p. 368.

1

Romae in Capitolio, olim in museo Albanio, basis marmorea nunc dissecta et bifariam divisa.

In sinistro latere.

DN. Constantio
augusto
Memmius Vitrasius
Orfitus V. C. praef urb.
iud. sac. cogn. iter.
D. N. M. Q. eius
curante Publilio
Caeionio Iuliano C. V.

In dextro latere.

Dedicata IIII. idus mart
imp. domino N. Gordiano aug.
et M. Acilio Aviola cos.
per.
Q. Vetrurio Felicissimo elec
QQ
C. Iulio Evvangelo et
Marcio Crysostom.
T. Aurelio Eutychete
curatoribus
P. AelioEutychete Iun. L. Traian. Arab.
C. Annio Basiliden. C. Iulio Tertullo.

2

In oppido Dalmatiae Sebenico extra portam, qua itur ad portum, reperta XII. M. P. ab eo loco ad S. Danielem.

Virtute et felici-
tate omnes retro
principes super-
gresso DN. Fl. Iul.
Constanti victo-
ri ac triumphatori
semper aug.
Fl. Iul. Rufinus Sar-
mentius V. C. prae
ses prov. Dalmati-
ae D. N. M. eius. (1)

3

Tarracone ad S. Annam, in basi altaris.

Pio adque inclito
DN. Constantio nobi-
lissimo ac for-
tissimo et felicis-
simo Caesari
Badius Macrinus
V. P. P. P. H. T. nu-
mini maiestatiq.
eius semper
devotissimus. (2)

(1) Grut. p. 1023. 1. Habuit a Knibbio Lucius Inscr. Dal. p. 2.

(2) Grut. p. 281. 1. ex Apiano et Verderii Clusii Schottique schedis.

1

Romae in impluvio templi vaticani, basis adlata ex thermis Antoninianis.

Victoriis triumfisque
magnifico
D. N. Valentiniano
inclyto principi
semper aug.
Rufius Volusia-
nus V. C. praef.
urb. iterum
iudex sacrarum
cognitionum
clementiae eius
dedicatus. (1)

2

Romae in S. Anastasiae, in pavimento, translata in aedes Laelii Gratiani ad D. Mariae Populi.

Legum domino roma-
narum, iustitiae ae-
quitatisque rectori,
domitori gentium
barbararum, conser-
vatori libertatis DN. Fl
Valentiniano fortissimo
invictissimoque principi
semper augusto
Fl. Maximus V. P. praef. vic.
D. N. M. Q. eius. (2)

3

Romae in S. Angeli in Piscaria basis marm. grandis in duas partes fissa.

Valentiniano
invictissimo sem-
per aug.

piissimo feli-
cissimoq. prin-
cipi. (3)

4

Romae in horto societatis SS. Apostolorum.

Domino rerum humanarum Valentiniano augusto
Petronius maximus V. C. fori condito . . .
post quatuor praefecturas et duos ordinarios
consulatus auctori sibi tot honorum locavit (4)
. . . .

(1) Grut. p. 285. 6. Vidit Smetius.

(2) Grut. p. 1086. 9. ex Sirmondo qui viderat habet *barbararum*; sed *barbarum* Fabrettius in emend. Vide adv. barber. p. 14. n. 4. 5.

(3) Grut. p. 285. 7. Vidit Smetius. Mazoch. p. 146.

(4) Mur. p. 406. 3. cui misit Ciampinius.

1

Marsalae, inscriptio eadem in duobus lapidibus.

Imp. Caesari
D. N. Valentini-
-no pio felici
semper augusto
M. Valerius
Quinctianus
V. C. cons. P. S.
clementiae
pietatique eius
semper dicatis-
simus . . .
. . . devotus

2

Romae ad arcum Septimii Severi, in basi grandi.

Extinctori tyrannorum
ac publicae securitati (sic)
auctori
D. N. Valentiniano
perpetuo ac felici
semper augusto
Ceionius Rufius Albinus V. C.
praef. urbis iterum
vice sacra iudicans
D. N. MQ. eius. (1)

3

Puteolis.

Felicitati perpetuae temporis
D. N. Valentiniani
victoris ac triumphatoris
semper augusti
Ovinius Valentinus
V. C. cons. Campaniae
devotus numini
maiestatique eius. (2)

4

Puteolis in S. Iacobi.

Felicitati perp. temporis
DN. N. Valentiniani victo-
ris ac triumphatoris sem-
per aug.
Avianus Vindicianus
V.C. cons. Campaniae
devotus numini maie-
statique eius. (3)

5

Primo lapide a loco Balzibal *in Africa.*

DD. NN. Flavio
Valentiniano et
Valenti augg.
muni· Mizado
Teren . . (4)

6

Bidiccioli in agro Brixiano iuxta fluvium Chesium.

DD· NN. Fl· Valentiniano
et Fl. Valenti divinis
fratribus et semper
augustis devota Venetia
conlocavit. (5)

(1) Grut. p. 287. 8.

(2) Pratill. V. A. p. 379; Consular. p. 79. 80; Mur. p. 78. 4.

(3) Pratill. Consul. p. 79; Mur. p. 675. 7.

(4) Maff. M. V. p. 460. 3; Donat. p. 151. 8.

(5) Videsis p. seq. inscr. 4., quae eadem videtur. — A. M.

1

Coloniolae in agro Veronensi.

DD. NN. Fl. Valen-
tiniano et Fl. Valen-
ti divinis fratribus
semper augg. (1)

2

In pago Brendola agri Vicentini.

Imp. Caes. D. N.
Valenti pio foeliciss.
semper augusto
Vicent. civit. (2)

3

In S. Dominicae, villa Reginorum, in columella.

In parte recta.

. . . nato
DD. NN.
Valentiniano
et Valenti
AAGG.

In parte inversa.

. . us M. Aur.
. . l. . Maxentius
invictus ac
perpetuus semper
augustus
M. P. VI. (3)

4

Bergomi in museo civitatis, columna advecta ex pago Verdello maiore IV. P. ab Abdua.

. . . .
Valentiniano
et Fla. Valenti
devinis fratribus
et semper augustis
devota Venetia
conlocavit. (4)

5

Smyrnae apud pagum Hadgilar *in coemeterio Turcarum in columna.*

. . . iano pax. (5)
. . arm. max.
. . ur Val.
. . care Sabia
Constanti . . N. N.
Constant. D. D. .
nobb. Caes. D. N. FL. Valentiniano
VI. . . et FL. Valenti
victorr. S. P. (6)

6

Romae, basis marm. effossa ad radices montis Palatini.

Imp. Caes. FL.
Valenti
pio felici victori
ac triumphatori
semper augusto
pont. max.
trib. pot. III. imp. IV.
cos. II. P. P.
coh. III . . . PR . .
D. N. M . . . (7)

(1) Grut. p. 285. 10. Ex mss. Panvinii Scultetus. V. Maff. Ver. ill. T. IV. n. 43, et Panvin. AA. Ver. p. 226.

(2) Mur. p. 1094. 5, ex Iacobo Margario.

(3) Donat. p. 222. 3. V. Morisanum marm. Regin. p. 252.

(4) Maff. M. V. p. 379. 4; Lupius cod. dipl. T I. p. 3. Mr. — Scriptum fuisse *devinis*, non *divinis* ut alii habent, docuit me vir ill. bergomas; praetereaque iam non superesse in museo Bergomatum hanc inscriptionem. — A. M.

(5) Num *max*? — A. M.

(6) Marinius citat append. ad Gud. fin. n. XX. Sed ibi paulo aliter legitur. — A. M.

(7) Grut. p. 286. 5. cui misit Ursinus.

1

In pariete exteriore eccl. parroch. Sentesoni territorii Brescellensis in ducatu Parmensi, columnae fragm.

Aeternis venerandisque
principibus
DD. NN. Valentiniano et
Valenti victoribus
ac triumfatoribus
semper augustis
B. R. P. natis. (1)
. . . .

2

Parmae in aedibus Manariis.

Aeternis venerandis-
que principibus
DD. NN. Valentiniano
et Valenti victoribus
ac triumphatoribus
semper augg. bono
R. P. natis. (2)

3

Pisauri in museo Olivariorum, columna rudis, pessimis litteris.

In parte una.

Defensori pacis
et conservatori
imperii romani
D. N. Constantio
maximo victori
ac triumfatori
semper aug.
B. R. P. N.

In parte altera.

Fundatori
et conservatori
imperii romani
DD. NN. Valentiniano
et Valenti princip*ib.*
maximis ac tri-
umfatorib. sem*per*
augg. B. R. P. N.
impp. (3)

4

Drepani in ecclesia asceterii fratrum ord. S. Augustini discalceatorum.

I. Caesar. Fl. Valenti pio felici
semper augusto M. Valerius
Quinctianus V. C. con. P. S. clementiae
pietatique eius semper dicatissimus. (4)

(1) Notit. flor. an. 1751. p. 622; Zachar. hist. litt. T. XI. p. 385; et inst. lap. p. 476; Donat. p. 151. 10.

(2) Lam. inscr. Parm. p. 28. Mr. — Sine dubio est praecedentis apographum. — A. M.

(3) Oliv. marm. pis. n. XXIII. XXIV.

(4) Inscr. Sicil. p. 37; Grut. p. 285. 9.

1

Romae.

Florentiss. et
piissim.
D. N. Valenti
maxim. principi
semper august.
L. Vocontius Vicasius V. C.
praef. urbi iter. praefec.
leg. VI. piae fel. pr. pr. prov.
Gall. proc. XX. her. eiusd.
LS.C.D.N.M.Q.E.DD. (1)

2

Pisis in porticu S. Petri in Gradu.

Imp. Caes. D. nro (FL. Valenti)
pio felici semp. aug.
Imp. Caes. D. N. FL. Gratiano
pio felici semp. aug.
divi Valentiniani aug. filio
Imp. Caes. FL. Valentiniano
pio felici semper aug.
divi Valentiniani aug. filio
civit. Pisana. (2)
M. P. III.

3

Vicetiae.

Imp. Caesari D. N.
Fl. Valenti pio
felici semper
augusto ci-
vitas Vigentina
pontus A. D. R. B. S. LN. A. (3)

4

Cuprae maritimae, in columna.

D. D. D. . . .
Valentiniano
*Val*enti et Gratia-
no felici P
. . . (4)

5

Apud Sentinates in columna posita pro foribus Caesauriorum, in eorum praedio non ita pridem reperta. (5)

DDD. NN. *Valenti*
et Valentiniano et
Crassano (sic) bonis
felicisssimis triun-
fatoribus sem-
per auggg. bono
reip. natis.
CXLI.

In postica parte extritarum litterarum haec tantum vestigia apparent.

F L X C I O F
S E M P. A U G.
B. R. N.

CXLI.

(1) Mur. p. 264. 5. ex Ligorio. Grut. p. 286. 4. ex Panvinio.

(2) Mur. p. 1070. 8.

(3) Mur. p. 264. 6, e schedis. Vide Zen. epist. T. I. p. 7. Mr. — Muratorius monet legendum *vicentina*, adnotatque Gorium recte omisisse postremam lineam. Idem Mur. habet in fine *L. A.* non *L. N. A.* — A. M.

(4) Edidit Colucius Cupr. mar. p. 108.

(5) E schedis Sartii, qui exscripsit.

1

Romae in palatio Farnesiorum, ad campum Florae, e thermis Antoninianis, littera haud mala pro tempore.

In parte recta.

Victoriis triumfisque
magnifico ❦
D. N. Valenti inclyto
principi semper aug ❦
Rufius Volusianus
praefectus urbi
iterum iudex sacrarum
cognitionum clemen-
tiae eius dicatus. (1)

In parte aversa.

. . P. Caesari
. . onio Gordiano
felici invicto
augusto
pontif. max. trib. pot. II
cos. procos. P. P.
Numisius Quintianus VP.
ab epistulis latinis
devotus numini
maiestatique eius. (2)

2

Arimini apud I. Plancum.

DDD. NNN. immpp.
Valentiniano
Valenti et Gratiano
piis felicibus ac
triumpatoribu-
s imperat . . o . (3)
. . . . . .

3

Foro Sempronii in praetorio publico.

. . . .
Flaviis *Valentinia*no
Valen*ti et* Gratiano
piis felicib. ac triump-
toribus semper
augg. bono rei pub.
natis.
. . . . (4)

4

Veronae in columnis musei publici. (5)

Imp. augg. DD. NN
Mag. Maximo I
FL. Victor
perpetuis
principibus
M. P. V.

Impp augg.
DD NN Mag. Maxim.
Fl. Victor invic . . .
et felic . . .

M . . .

(1) Eadem recitatur p. 262. 1. — A. M.
(2) Grut. p. 286. 1. et 272. 1. Vidit Smetius.
(3) Not. flor. an. 1749. n. 448; Donat. p. 222. 2.
(4) Mus. Ver. p. 362. 2.
(5) Maff. M. V. p. 106. n. 3. 4; Ver. ill. P. I. p. 364. Panvin. AA. Ver. p. 226; Mur. p. 465. 3; Cambden. Britann. p. 57.

1

Romae in Capitolio magnis litteris.

Domino rerum humanarum Valenti
. . . . (1)

2

In villa Nocchi agri Lucensis in parochialis ecclesiae columna.

Imp. Caes· D. N
Valenti pio
felici semper aug.
civit. Lun.
M. P.
Imp. Caesaeri D· (sic)
Gratiano pio fel·
semper aug. dive (sic)
Valentiniani A·
civit. Lunen. M. P.
Imp· Caes. dne Valentiniano
. . . semp. aug·
divi Valentinia*ni aug. filio*
civit· Lunen.
M· P· (3)

3

Ferrariae in monasterio S. Annae in columna, sed nunc in atrio athenaei.

DD NN impp·
Flavio Valent. et
Fl. Gratiano Caess.
victor· ac tri-
ump. semp· augg. (2)

4

In diversorio vulgo dicto le Capanelle *passibus mille ac quingentis ab Ereto, columna miliaria.*

XXXXII
DDD·NNN.FFF.LLL·
Valentiniano
Valente et Gra-
tiano piis felicibus
ac triumphatorib-
us semper auggg. bo-
no R· P· N.
votis X
multis XX. (4)

5

Pisis in porticu S. Petri in Gradu, in columna miliaria.

Imp· Caes· D· nro . . . .
pio felici semp· aug.
Imp· Caes· D· N· Fl· Gratiano
pio fel· semp· aug·
divi Valentiniani aug· filio
Imp· Caes· Fl· Valentiniano
pio felici semper aug·
divi Valentiniani aug· filio
civit· Pisana
M· P· IIII· (5)

(1) Mur. Ver. p. 308 2.
(2) Gud. p. 95. ex Ligorio; Mur. p. 264. 9. 1995. 4; Zachar. it. litt. p. 162.
(3) Mur. p. 1055. 3.
(4) Exscripsit Iuvenatius. Confer Fabret. p. 659. n. 501; Mur. p. 265. 2; Chaupy T. III. p. 107.
(5) Gud. p. 95. 11; Mur. p. 1070. 8; Gor. T. II. p. 14. n. 9; Spon. p. 175. — Gud. integre *civitas*. — A. M.

1

Romae in impluvio S. Anastasiae, postea apud Laelium Gratianum.

. . . .
Libertas Fl· Gratiano
fortissimo invictissimo-
que principi semper augus-
to
Flavius Maximus V· P·
praef. vig·D·N·M·Q· eius. (1)

2

Surrenti.

Flavio Gratiano semper augusto
instauratori orbis terrarum perpetuo
ac piissimo imp· D· N· et Valerio
Constantino maximo pio
felici semper augusto victori aug.
resp· Surrentinor· (2)

3

Surrenti in porticu ad templ· maximum.

D· N· Flavio
Gratiano
semper
augusto· (3)

4

In pago le Curti *prope Galatiam lapis effossus A.* 1610.

Pro salute
et victoria
DD· NN· Gratiani
et Fl· Theodosi PP· FF· AA
Anicius Aucherius Bassus
V· C· cons· Camp·
ludis pop· datis atque
vectigal. absolutis
pos.
Syagrio et Eucherio
cos· (5)

5

In pago Moiraus, *XIV. a Gratianopoli miliario.*

Divo Gratiano
tyrannide vindicata
Theodosius et Valentinianus
augg· ex voto P· (4)

6

Ante portam Canusii in columna.

Hinc.

DDD NNN FFF
Theodosio
Arcadio
et Honorio
bono rei publicae
natis·

Illinc.

Vortumno sacrum
P· Curtius P· F· Salaxus
P. Titius L·F. IIII vir
de munere gladiatorio
ex S· C· (6)

(1) Grut. p. 1086. 10.

(2) Reines. cl. III. n. 61, ex Capacio lib. III. p. 133; Spon. p. 197; Anast. luc. Surr. T. II. p. 284.

(3) Mur. p. 1995. 5; Gud. p. 95. 10. Exscripsit Iuvenatius.

(4) Bimard. in T. I. thesaur. Mur p. 80; Donat. p. 152. 2; Spon. p. 276.

(5) Pratill. V. A. p. 353. et consul. p. 84; Pelliccia T. III. p. 303.

(6) Mur. p. 1988. 12. 13; Chaupy T. III. p. 504; Pratill. p. 522. Mr. — Apud Mur. desunt tres postremi versiculi in priore inscriptione. — A. M.

1

Canusii in medio foro in arcu.

Inclite venerande-
que memorie viro
Flavio Theodosio
genitori domini
nostri invictissimi
perennisque principis
Theodosii perpetui aug·
cuius virtute felicita-
te iustitia et principa-
tu terrarum orbis
retentus, statuam
equestrem subaura-
tam Apuli et Calabri
pro voto et devotione
posuerunt
curante ac perficien-
te Flavio Sexione
viro perfectissimo
correctore Apuliae
et Calabriae· (1)

2

Anxure.

X·
Imp· Caesar
divi Nervae
filius Nerva
Traianus aug.
germanicus
dacicus pont· max·
trib· pot· XIIII.
imp· VI· cos. V. P·P
XVIIII silice
sua pecunia
stravit
LIII
DDD·NNN. FFF.LLL.
Theodosio Arcadio
et Honorio PPP. FFF.
semper auggg·
bono reip.
natis. (2)

3

Beneventi in columna prope aedes DD. Lucarelliorum.

DDD NNN Theo-
dosii Arcadii
et Honorii· (3)

4

Domino nostro
Fl· Theodosio
augusto
Faltonius Probus
Alypius V·C·praef· urb· (4)

5

Arelate in columna, in aedibus dominae Vallensis.

Salvis DD. NN.
Theodosio et
Valentiniano
P· F· V· ac trium. .
semper aug XV
cons· vir· inl . . .
Auxiliaris prae· . ,
praeto. Gallia . . .
de Arelate ma . . .
miliaria poni s . . .
M· P· I·

(1) Reines cl. III. 62; Pratill· p. 522.; Chaupy T. III. p. 504.

(2) Grut. p. 1019. 8; Mur. p. 265. 3; Pratill. p. 123.

(3) De Vita p. XIX. 11.

(4) Grut. p. 286. 6., ex Panvinio.

1

Fragmentum baseos, effossum Romae, in foro Traiani anno 1563.

. . . .
*vet*erum principum clementiam
*sa*nctitudinem munificentiam
supergresso
D· N· Fl· Theodosio pio victori
semper augusto
Sex· Aur· Victor. V· C· urbi praef.
iudex sacrarum cognitionum
D· N· M· Q· E· (1)

2

Romae in S. Petri·

Martia Theudosium dominorum Roma parentem
Aetherio divum venerans sacravit in orbe· (2)

3

Columna miliaria apud fratres Adeodatos Arpadii imbrium vi detecta medio fere miliario sub Arpadio in ipsis faucibus Caudinis, e regione castri cui nomen adhuc Furchia·

In uno latere·

D· N· Fl· Claudio
Iuliano pio felici
invicto aug·
DDD. NNN· Theodosio
Arcadi Honori
bono reip. natus *sic*
M· XVI
DDD· NNN· Valentini-
ano Theod*osio*
et Arcadio·

In altero.

Imp· Caesar divi F.
Augustus cos. XI
trib· pot. XII·
ex S· C·

4

Panormi·

Extinctori tyrannicae
· · ditatis D· Arcadio (3)
. . . . .

(1) Grut. p. 286. 5.

(2) Mur. p. 265. 4. ex Ligorio; Lamius de E. A. p. 429. — Hinc sanctorum honores videntur aliquando decreti Theodosio in rom. ecclesia. — A M.

(3) Iscr. Sicil. p. 58., ex Gualterio n. 65; Donat. p. 152. 3.

1

Neapoli in ecclesia parochiali pagi suburbani S. Iohannis ad Theducium, columella ineleganti charactere, et orthographia plebeia.

DDD NNN AGGG
Balentiniano
Tiudosio et
Arcadio
bono rei publice
natis· (1)

2

Anxure ante cathedralem ecclesiam.

LIII
DDD NNN FFF CCC
Theodosio Arcadio
et Honorio PPP FFF
semper auggg·
bono reip·
natis· (2)

3

Romae columna eruta ad S. Mariae in via lata·

Impp· Caess· Arcadio
et Honorio invic-
tiss· semper augg·
C· Derventius Prae-
textatus V· C· Pr· urb·
D. NN· MM Q· E·
DD· (3)

4

Prope Athenas in monasterio Daphne·

DD· NN
Arcadius
et Honor*ius*
sub VC.
I· spect· N·
*E*usebio
S (4)

5

Romae in arcu quodam qui iam non extat·

Impp· clementissimis felicissimis et toto orbe victoribus
DDD· NNNS· Archadio et Honorio et Theodosio auggg·
ad peremne indicium triumphorum qui Getharum
nationem in omne evum docuere extingui
arcum simulachris eorum tropeisque decorat. et
totius operis splendore perfectum
S· P· Q· R (5)

(1) Rosin. dissert. isag. I. T. 1. p. 27.

(2) Mur. p. 465. 2, ex Donio.

(3) Gud. p. 90. 1. ex Ligorio Mr. — Imperite apud Gudium in titulo scribitur *S. Mariae inviolatae*. — A. M.

(4) Chandler p. 77. n. 118. p. XXXII.

(5) Ad schedam suam vel adhuc conficiendam vel deperditam provocat Marinius.

1

Romae in hortis Mediceis ad Pincium, basis in qua hinc patera inde simpulus.

D ὸ N ϭ FL. ϭ Archadio
pio felici victori
ac triumfatori
semper augusto
Caecina Decius Albinus VC.
praefectus urbi vice
sacra iudicans devotus
numini maiestatique eius. (1)

2

Romae in museo capitolino cippus.

Maximo vic-
tori ac triumfa-
tori semper aug.
Fabius Titianus VC. cons.
ordinarius praef. urbi
iterum iudex cognition.
sacrarum maiestati eius
dicatissimus. (2)

3

Fori Popilii in abbatia S. Raphaëlis.

Claudio Iustiniano
victori ac triumpha-
tori semper augusto
dn orbis terrarum
bono R. P. N. (3)

4

Romae in aedibus Barberiniis, litteris sequioris aevi.

FL. imp. Δomno
N. Iustinia-
sic
piessimo
sic
agusto. (4)
III

5

In loco quem Musti *vocant regni Tunetani, in arcu eximio.*

Invictissimo felicissimoque imperatori
augusto Caesari orbis pacatori
. . . Musticensium DD. (5)

(1) Grut. p. 287. 2. In cod. ottob. vat. 2015 p. 141. in quo est collectio inscr. a Petro Sabino curata, dicitur inventus hic lapis an. 1513.—Sch. Mar. *Arcad.* Sed *Archad.* Sabinus. — A. M.

(2) Mur. p. 395. 5. cuius vide adnotationes.

(3) Mur. p. 266. 6. e schedis.

(4) Gud. p. 96. 7. cuius vide ind. p. LIX; Mur. p. 266. 5. e schedis farnesianis.

(5) Mus. Ver. p. 458. 3. ex. ms. Ximenii qui vidit; Donat p. 96. 5.

1

Romae in via sacra. (1)

Imperatoribus invictissimis principib.
DD NN Arcadio et Honorio semp aug·
senatus populusque romanus
vindicata re publica . . .
et Africae re . . .

In latere baseos.

C· Iubentius
V· C· P· UR.
DD·

2

Romae reperta basis in ruinis palatii imp. Titi A. 1588.

In sinistro latere.

Propagatori orbis
ac romanae rei
. . . .
victori ac
triumfatori
semper. aug·
Fabius . . . Conser . .
praef· urbi iterum iudex
cogn· sacr. maiestati eius
dicatissimus·

In dextro

D· pridie kal. iunias
Arbitrone et Lolliano cos·

3

Marsalae.

Restitutori romani
imperii libertatisque (2)
. . . . .

4

Romae.

Eventui
aug.
feliciter
victoriis aug.
feliciter· (3)

5

Syracusis·

Extinctori tyrannicae (4)
. . . . .

6

Ephesi in Iustinianum imp.

Ἰυστινιανὸν καὶ ἠγαθέην Θεοδώρην
Στέψεν Ἰωάννης Χριστοῦ ἐφημοσύναις. (5)

7

Ravennae in aedibus archiepiscopi.

Caroli regi Francor· et Langubardoru hac patricio ro· (6)
sic

(1) Mur. p. 165 5. ex Ligorio. V. Grut. p. 287. 3.

(2) Inscr. Sicil. cl. XVIII. n. 68, ex Gualterio n. 152.

(3) Don. cl. I. n. 146; Mur p. 92. 2. et 220. 9.

(4) Iscr. Sicil. loc. cit. n. 67, ex eodem Gualterio n. 106.

(5) Ex anthologia palatina.*

(6) Maff. observ. litter. T. IV. p. 336.

1

In claustro monast. S. Dionysii in basi statuae regis Dagoberti.

Fingitur hac specie bonitatis odore refertus
Istius ecclesiae fundator rex Dagobertus,
Iustitiae cultor, cunctis largus dator aeris
Affuit, et sceleris ferus ac promptissimus ultor.
Armipotens bellator erat, velutique procella
Hostes confregit, populosque per arma subegit.(1)

2

Lemovicis in S. Martialis.

Alma leaena duces saevos parit atque coronat.
Opprimit hanc natus Gaylfer male sanus alumnam;
Sed pressus gravitate luit sub pondere poenas. (2)

3

Venusiae in monasterio S. Augustini prope scalas, literis langobardicis.

Stirps Lodovicus Francorum urbis amicus.
Dum fueris, semper regnabis iure potenter. (3)

4

Tabula reperta A. 1669. in loco dicto Alcalà de Guadayra *prope Hispalim.*

☧ In nomine Domini anno feliciter
secundo regni domni nostri Ermini-
gildi regis quem persequitur gene-
tor sus (sic) dom Livvilgildus rex in cibita-
te Ispa. Duqilione. (4)

(1) Chesnius hist. Franc. scriptt. T. I. p. 59.
(2) Morales los otros cinc. libros p. 341.
(3) Cimalia AA. Venus. p. 258. qui refert ad Ludovicum II. imp. an. 866.
(4) Flores. Hisp. sacr. T. V. p. 206. circa an. 580. De captivitate et martyrio regis Hermenegildi V. Bolland. 13. apr. — Postremum vocabulum inexplicatum reliquit Floresius. — A. M.

1

Treviris in ecclesia metropolitana S. Petri.

XII· kalend· maii
capta es Adelheidis
imperatrix cum isa
Berengario rege XIII·
kalend· septembris
liberavit Dominus
Adelheidam reginam
a vinculis· (1)

2

De Carolo M. versus domini magistri in aula, sive is Paulus diac. sive Alcuinus fuit.

Culmina cernenti lectori littera prome
Fardulfus Carolo condidit ista suo.
Quem quondam propriae fuerat dum sceptra secutus
Gentis in adversas fata tulere vïas.
Attamen hic fidei dominis servavit honorem,
His regni quamvis ultima meta foret.
Tandem victoris Caroli felicibus armis
Cessit, et in melius fors sibi cessit iter.
Huic quoque dum fidei salvaret munera regi,
Rex sibi praecelsus plurima dona dedit·
Inter quae sancti Dionysi rector ut aulae
Fieret indulsit pacificus Carolus.
Hanc benefactori construxit providus aedem,
In qua cum famulis gaudeat ipse suis·
Ipse suis servis fidei quos vincula nectunt
Laetitiam princeps praebeat armipotens.
More tamen veterum consurgere iussit avorum
Culmina, praefulgent regis honore domus·
Ut quoties regni paeclara palatia lustrat,
Fardulfi famuli sit memor ille sui.

(1) Brow. annal. trevir. T. I. pÿ. 59. ad an. 951.

CAPUT V.

INSCRIPTIONES HONORI VIRORUM ET FEMINARUM CLARISSIMARUM.

1

In museo vaticano. (1)

PHOSPHORII
Lucio Aur. Avianio Symmacho VC.
praefecto urbi, consuli, pro praefectis
praetorio in urbe Roma finitimisque
provinciis, praefecto annonae ur-
bis Romae, pontifici maiori quinde-
cemviro S. F. multis legationibus
pro amplissimi ordinis desideriis
apud divos principes functo, qui
primus in senatu sententiam roga-
ri solitus, auctoritate prudentia atq.
eloquentia pro dignitate tanti ordi-
nis magnitudinem loci eius inpleve-
rit, auro inlustrem statuam quam
a dominis Augustisq. nostris senatus
amplissimus decretis frequentib. in-
petrabit idem triumfatores principes
nostri constitui adposita oratione ius-
serunt, quae meritorum eius ordinem
ac seriem contineret, quorum perenne
iudicium tanto muneri hoc quoque ad-
didit ut alteram statuam pari splen-
dore etiam apud Constantinopolim
conlocaret.
[Dedi]cata III. kal. maias
[D. N.] Gratiano IIII. et Merobaude
[conss.]

2

Romae in villa urbana Casaliorum.

EUSEBII
Q. Aur. Symmacho VC.
quaest. praet. pontifici
maiori, correctori
Lucaniae et Brittiorum,
comiti ordinis tertii,
procons. Africae, praef.
urb. cos. ordinario,
oratori dissertissimo,
Q. Fab. Mem. Symmachus
VC. patri optimo.

3

Item in villa urbana Casaliorum.

Virio Nicomacho Flaviano VC.
quaest. praet. pontif. maiori,
consulari Siciliae,
vicario Africae,
quaestori intra palatium,
praef. praet. iterum cos. ord.
historico disertissimo
Q.Fab.Memmius Symmachus VC.
prosocero optimo.

(1) Symmachorum inscriptiones omisit Marinius; num earum oblitus? equidem mirarer. Num quia potius christiani non erant Symmachi, etsi sub Caesaribus christianis floruerunt? Atqui sequentes clarissimorum virorum inscriptiones num de christianis cunctae loquantur incertissimum immo ignotum est. Ego igitur tres Symmachorum inscriptiones ponam, de quibus ipsemet locutus sum in commentario meo olim edito de gente Symmachorum. — A.M.

1

Basis eruta Beneventi in fundamentis eccl. PP. scholarum piarum.

ANICI BASSI
Anicio Auchenio Basso VC
procons. Camp. sup. iud . .
praestantissimo viro . .
. . . nomini *ei*us si*ngu*lari
eximium munus et peculia-
re praeter alteros hono-
res insigne regio exquili-
na recte factorum omni-
um memor locavit. (1)

2

Praeneste basis reperta an. 1778. *translata in museum vat.*

BASSI
Anicio Auchenio
Basso V C. procons
Camp. provisori eius-
dem provinciae res-
titutori generis
Aniciorum ob merita
eius inlustria
ordo populusque civita-
tis Praenestinae pon. cens. (2)

3

Romae in foro Traiani. (3)

AUCHENII
Anicio Auchenio Basso V C. quaestori candidato
uno eodemque tempore praetori tutelari, proconsuli
Campaniae, praefecto urbi, trini magistratus
insignia facundiae et natalium speciosa luce virtutis
ornanti, qui claritatem generis paternis avitisque fastorum
paginis celebratam inimitabilium in rem publicam meritor. prae
propriae laudis industria reddidit auctiorem, prosapiae
lumini, aeque diserto ac nobili, provisione, efficacia vigoris, (4)
eloquentia egregia, moderatione praestanti in ipso flore
iuvenilis aetatis frugem maturae auctoritatis.

(1) De Vita p. XXIV. n. 28; Pratill. Consular. p. 86.

(2) Foggin. in praef. ad Calend. p. VIII. Nunc dissecta est et imminuta vocabulo *Bassi*.

(3) Gud. p. 114. 14. Fabrett. 100. n. 225; Reines. p. 395; Sirmond. T. IV. p. 16. Mr. — Unus Gudius dat integram; idemque in v. 8. suadet legendum *vigore ac*; et in fine supplendum *promittenti*. — A. M.

(4) Sic emendo. Nam scriptum *efficacia vigori C.* — A. M.

1

Romae olim in aedibus Card. ab Altaemps, nunc in mus. vatic.

SPEDII

Acilio Glabrioni Sibidio V C. et omnibus
meritis, inlustri legato in provincia Achaia,
consulari Campaniae, vicario per Gallias
septem provinciarum, sacri auditorii cogni-
tori, fori huiusce inventori et conditori pri-
mo, patri reverentissimo Anicius Acilius
Glabrio Faustus V. C. loci ornator togatam
statuam offerens, piae non minus quam de-
votae mentis religione ponendam
erigendamque curavit (1)

2

Romae in aedibus Cavalieriorum ad campum Florae in basi.

ANICII IUN.

Anicio Paulino iun. V C.
pro cos. Asiae et Hellesponti,
consuli ordinario, praef. urbi
vice sacra iudicanti, ob
meritum nobilitatis eloquii
iustitiae atq. censurae, qui-
bus privatim ac publice
clarus est, petitu populi R.
testimonio senatus, iudicio
DD. NN. triumphatoris aug.
Caesarumq. florentium
statuam secundam auro
superfusam locari sumptu
publico placuit. (2)

3

Romae in aedibus Barberiniis.
In latere dextero.

GREGARII V C.

Cheionio Contucio V C.
ob egregia facta et ra-
rum veteris sanctitatis
exemplar inlustratori
prosapiae suae, cuius ope
auctam instauratamq.
tota se Piceni et Flami-
niae provincia gratu-
latur, quo iudicante qua-
si quodam parente
primevo singulae ci-
vitates in pristinam fa-
ciem revocatas esse letan-
tur, Foronovani
desideria totius
provinciae prae-
cedentes statu-
am ad vivacem recor-
dationem et sempiternam
memoriam posuerunt. (3)

In latere dextero.

Dedic. E. XIII. Kl. dic.
Fl. Stilicone V. C. CNE.

(1) Pratil. consular. Camp. p. 91; Grut. p. 344. 2. Putat Vicecomes nomen *Spedii* idem esse ac *Sebidii*.

(2) Grut. p. 353. 4. Vidit Smetius.

(3) Fabret. p. 101. n. 229. Male Spon. p. 186.

1

Romae olim in villa Montaltia cippus. nunc in museo vat.

. . . .
. . . .
deorum participi
hominum nutrici
Anicius Acilius Glabrio
Faustus
V· C· consul dicavit· (1)

2

Capuae in S· Vincentii.

Fl· Anicio Basso V C· cons· Camp·
viro integerrimo indulgentissimoq·
qui liberalitate summa forum
thermas et portic· sac· basil· columm·
. . . sua impensa . . curav.
ordo et populus Capuensis. (2)

3

Salerni in capo di piazza. *Misit amicus vir Ignatius Maria Como neapolitanus.*

GRACCHI V C·
Arrio Mecio Graccho V C·
tanto ac tam provido patrono
coloniae Salernitanorum, qui civita-
tem nostram quae destituta et defessa
ipso transitu canalis, dignationis
suae respectu ad splendorem revocaverit,
fugantes vero cives ac defessum ordinem
sic
dispositionem candoris sui, et ad prestationem
civibus suis, vel quae ad salutem patriae pertinet
sua provisione relevare dignatur
cuius si universa gestorum refo-
veamus, dies non sufficit, ob eius
merita et amorem, quem erga or-
dinem vel cives exibet, ordo popu-
lusque Salernitanus statuam
ponendam censuerunt. (3)

(1) Amadut. novell. p. 39. Symmachus epist. lib· X. 10. dicit Valentinianum imp. *caeli participem, parentem clementiae vestrae.*

(2) Pratill. l. c. p. 92.

(3) Mur. p. 1117. 1. Mr. — Ipsemet Salerni adhuc prostantem in foro vidi. — A. M.

1

Romae in mus. vaticano tabulae dissectae ex ingentibus basibus Ocriculo advectis, et pessimis insculptae litteris. (1)

Bonae originis suboli et
sinceritate precipua praedi-
to M. Caesolio Saturnino om-
nibus honoribus functo, lauda-
bili viro restauratori therma-
rum hiemalium cum Sex. Cluvio
Martino fratre suo, pro tantis
meritis erga se ordo et cives splen-
didissimae civitatis Ocricolanae
statuam marmoream patro-
no dignissimo ad perenne tes-
timonium ꝺ publice
consuerunt
feliciter.

Bonae originis suboli et sin-
ceritate praecipua prae-
dito Sex. Cluvio Martino
omnibus honoribus functo
laudabili viro, restauratori
thermarum hiemalium cum M.
Caesolio Saturnino fratre suo,
pro tantis meritis erga se
ordo et cives splendidis-
simae civitatis Ocricola-
nae statuam marmore-
am patrono dignissimo
ad perenne testimonium
publice ꝺ censuerunt ꝺ
feliciter.

2

Romae in cavaedio palatii farnesiani, in cella tauri, tabula grandis ex rubro lapide, quae fuit olim in domo Pomponii Laeti. (2)

. . CL. CLAUDIANI C. V.
Claudio Claudiano V. C. tri-
buno et notario inter ceteras
vigentes artes praegloriosissimo
poetarum, licet ad memoriam sem-
piternam carmina ab eodem
scripta sufficiant, adtamen
testimonii gratia ob iudicii sui
fidem DD. NN. Arcadius et Honorius
sic
filicissimi ac doctissimi
imperatores senatu petente
statuam in foro divi Traiani
erigi collocarique iusserunt
Εἰν ἑνὶ Βιργιλίοιο νόον ϗ μοῦσαν Ὁμήρου,
sic
Κλαυδιανὸν Ῥώμη ϗ βασιλῆς ἔθηκαν.

3

Neapoli in museo regio cippus repertus inter rudera civitatis Formianae.

. Quinto Clodio C. . .
Hermoge . . .
V. C. cons. Camp.
ordo et populus
Formianus
patrono prestan-
tissimo ꝺ (3)

4

Romae apud collegium Graecorum.

C. Clodio Hermogeniano
Olybrio VC. fratri
admirandae pietatis
Faltonius Probus
Alypius V. C. (4)

(1) Marin. arval. p. 582.

(2) Sequens in Claudianum epigraphe exhibetur mutila in Marinii schedis, quia cum exscriberetur, fractus lapis iam erat. Verumtamen ego eam explevi ex Petro Sabino ms. nec non ex Grutero p. 391. 5. Immo Sabinus lapidem sua aetate extitisse ait in aedibus cardinalis Columnae. — A. M.

(3) Venutus descript. Herculan. p. 54.

(4) Fabrett. p. 709. n. 304. V. Grut. p. 392. 5; Pratill. cons. p. 79; Gud. p. 121. 5; Reines. p. 406; Paul. dissert. de Ceionio Rufio p. 36.

1

Romae iuxta S. Petrum in vinculis, deinde in aedibus Augustini Maffaeii basis oblonga. (1)

Cronio Eusebio V. C.
consulari Aemiliae,
addita praedictae provinciae
contuitu vigilantiae
et iustitiae eius etiam Ra-
vennatium civitate
quae antea Piceni caput pro-
vinciae videbatur, vicario
Italiae, quae potestas supra-
dicto viro ad testimo-
nium anteacti ho-
noris est adtributa,

peticione senatus, con-
templatione vitae adque
eloquentiae eius, ab invictissimis
principibus est delata.

Ἡμίης ἄρχοντας λοτιτο (2) αἰνεστήσαντο
Βουλὴ κ̓ βασιλεὺς τὸν σοφὸν Εὐσέβιον.

In parte aversa.

Dedicata CI. idus no
vemb. cons. Fl. Mallio
Theodoro V. C.

2

Interaquae.

Fabio Maximo rectori
provinciae, restauratori
moenium publicorum, ordo
Iuvaviensium patrono. (3)

3

Romae in vinea Francisci Montoni galli ad viam Flaminiam, basis magna.

Fabio Titiano V. C.
correctori Flaminiae
et Piceni, consulari
Siciliae, proconsuli
provinciae Asiae,
iudici sacrarum cog-
nitionum, comiti primi
ordinis, consuli ordi-
nario, praef. urbis,
Peregrinus

serbus domino praestantissimo (4)

4

In oppido Zaguan *regni Tunetani.*

Felici huius urbis restauratori
com. Bonifacio V. C. P (5) . .
. . . . . .

(1) Grut. p. 399. 3; Mazoch. p. 104.
(2) Num Αἰμιλίης ἄρχοντ' ὕπατον? — A. M.
(3) Gud. p. 122. 10.
(4) Grut. p. 407. 8.
(5) Mus. Ver. p. 465. 7. Videsis Eckhelium D. N. V. T. VIII. p. 294. Mr. — Mendose in scheda Marinii *cum* pro *com.*

1

Romae retro palatium Card. de Valle ingens basis.

FL· Eugenio V· C· ex praefecto praetorio
consuli ordinario designato, magistro
officiorum omnium, comiti domestico
ordinis primi, omnibusq. palatinis
dignitatibus functo, ob egregia eius
in rem publicam merita, huic
D· D· N· N· Constantius victor ac
triumfator semper augustus et
Iulianus nobilissimus Caesar
statuam sub auro in foro divi
Traiani, quam ante sub divo
Constante vitae et fidelissimae
devotionis gratia meruit,
adprobante amplissimo senatu
sumptu publico loco suo
restituendam censuerunt· (1)

2

Romae in area palatii posterioris de la Valle, basis marmorea praegrandis.

FL· Stilichoni inlustrissimo viro,
magistro equitum peditumque,
comiti domesticorum, tribuno praetoriano,
et ab ineunte aetate per gradus clarissimae militiae ad columen gloriae
sempiternae et regiae adfinitatis evecto,
progenero divi Theodosi, comiti divi
Theodosi augusti in omnibus bellis
adque victoriis, et ab eo in adfinitatem
regiam cooptato, itemque socero D· N·
Honori augusti, Africa consiliis eius
et provisione liberata, ex S· C·

3

Romae in hortis Iustinianeis.

· · · comitis ordinis
· · · anum sumptu
· · · quod continet
· · *p*roculeianae
· · *inl*ustris exconsule ord.
· · · Aucheni Bassi V· C·
· · · ipidi V· C· et spec
· · · pi V· C· comitis
· · · ii Severi V· C·
· · · ticisi Venycteri V· C· (2)

4

Basis refossa inter rudera capitolii Beneventani.

ANICI BASSI
Anicio Auchenio Basso V·C
proconsuli Campaniae
vice sacra iudicanti · ·
· · · · · · · · · ·
· · · · · · · · restitu-
tori, patriae iam inde
ab origine patrono, qui
omnibus in communi
est decori Benevent· plebs. (3)

(1) Grut. p. 406. 1.
(2) Gud. p. 143. 2.
(3) De Vita p. XXIII. n. 27; Pratill. Consul. p. 6.

1

Romae olim in palatio posteriori de la Valle basis marmorea, cui corona superior cum nomine ipsius Stilichonis deest. Nunc est in hortis Mediceis.

Viro bis consuli ordinario,
magistro utriusque militiae,
comiti domesticorum
et stabuli sacri, adque
ab ineunte aetate per
gradus clarissimae
militiae ad columen regiae
adfinitatis evecto, socio
bellorum omnium
et victoriarum, adfini
etiam divi Theodosi augusti
itemque socero
domini nostri Honori augusti
populus romanus
pro singulari eius
erga se amore
adque providentia
statuam ex aere argentoque
in rostris ad memoriam
gloriae sempiternae
conlocandam decrevit·

Exequente Fl· Pisidio Romulo
praef· urb· (1)

2

Cinguli in porticu palatii decurionum in basi.

Fl· Fortunio
viro divotissimo
palatino patrono
dignissimo ob insi-
gnia eius merita or-
do Cingulanorum
ponendam decrev-
it die VI· idus oc-
tobres Mamertino
et Nivitta conss· (2)

3

Beneventi in officina ante sacram aedem maiorem.

T· Antonio Marcellino
V· C· cons· Camp· patro-
no dignissimo ob in-
signia beneficia qui-
bus longa populi tae-
dia sedavit univer-
sa plebs Beneventa-
na censuit po-
nendam. (3)

4

Beneventi in pariete laterali ecclesiae dirutae S. Iohannis de Fraola.

ADELFI
Clodio Celsino
insigni et C· V· praestanti
benivolentia auctoritate iustitia
corr· regionum duarum memo-
rabili et praeteritorum iudicum
exempla virtutibus omnibus supergresso
ordo splendidissimus Beneventanae
civitatis patrono dignissimo· (4)

(1) Grut. p. 412. 3. 4. Vidit Smetius.
(2) Mur. p. 383. 1. Videsis Ughell. T. X. p. 59; itemque hist. Tolentin. p. 80.
(3) De Vita p. XXIII. n. 25; Grut. p. 357. 1. 371. 1; Pratill. l. c. p. 55; Mur. p. 367. 7.
(4) Mur. p. 1032. 5; De Vita p. XXIII. n. 22; Pratill. consul. p. 106.

1

Capuae basis reperta in regione dicta Maiorile ad flumen Volturnum, inter Capuam et Sinuessam, litteris semibarbaris et incultis.

AETERI.
Minucio Aeterio
fabente maiestate
Dei tractatum mentib-
us nostris esit merita eius
omnibus onoribus gestis patrie
nostre etiam et in urbe sacra admi-
nistrationem administravit digno pa-
trono cento auri statuam . . .
sed . . . ponend . . . cens . .
e . . . VI idus maias Lupicino et
VI . . VV . . . (1)

2

Alexandriae in Aegypto.

Domini nostri invictissimi et
venerabiles ac perpetui augu-
sti Theodosius et Arcadius
toto orbe victores
Materno Cynegio omnium virtu-
tum viro et ad insignem laudem
gloriamque progenito, per om-
nes honorum gradus meritorum
contemplatione provecto,
praefecto praetorio per orien-
tem, statuam civili habitu ad peti-
tum primorum nobilium Alexan-
drinae urbis in eadem splendida
urbe ad perpetuitatis famam loco
celeberrimo constitui collocari-
que iusserunt per clarissimos
Alexandrinae civitatis. (3)

3

Romae in domo Iacobillorum in via populi.

HONORATIANII.
custodi iuris ac le-
gum parenti totius
humanitatis amico
civilitatis et iustitiae
CL. Honoratiano V. C. patro-
no equabili tantarum
provisionum considera-
tione officium sedis
consularitatis provinciae
Numidiae clientele voto
statuae ornamenta locavit (2)

4

Romae in museo vatic. ingens basis, in cuius latere intrantibus sinistro vas, in dextero nescio quid stetit olim, modo ablatum, remanet tamen cavitas marmoris et clavorum sic.

TARRUTENII.
Tarrutenio Maximiliano V. C.
eloquentissimoque consulari
Piceni anno aetatis nono decimo
vicario urbis Romae legato amplis-
simi senatus secundo, socero
exoptatissimo Anicius Acilius
Glabrio Faustus V. C. loci huius
ornator togatam statuam
ꝺ libens optuli ꝺ (4)

(1) Pratill. V. A. p. 253; Peregrin. AA. Cap. T. I. p. 477; Gud. p. 132. 2.
(2) Fabrett. p. 99. n. 224.
(3) Grut. p. 1098. 1; Fabrett. p. 10. 1.
(4) Grut. p. 471. 8.

1

Mutinae in horto PP. ord. S. Benedicti iuxta basilicam S. Petri.

	L. Nonius Verus V. cons. bis. correct. Apuliae et Calab.
	Venetiarum et Istriae comes, patronus Mutinensium
	Aquileien.
M. C. F	Brixianorum et universaru m urbium Apuliae Calabriaeque
	Viniciae Marcianae C. F. fil. Caeciliani P. V. bis. ration.
M. C. P.	urbis Romae et Africae praes. Lusitaniae corr. Apul. et
	Calab. vic. praef. per. Ital.
L. Noni	coniugi sanctissimae ac benignissimae, cuius vita morum
	studiorumq. laudibus et universis virtutum animi tam
Faustini	clara
	exstitit, ut admirabilia veteris probitatis exempla superarit,
Laudiciae	quo merito omniumque iudicio singulari praeconio
	inlustrium matronarum decus ornamentumq. est abita (sic). (1)

2

Capuae in S. Bartholomaei litteris minutissimis.

C. Minucio Aeterio sen. industrio viro
cunctus populus civitatis Foropopiliensium
laboribus tuis patriae nostrae genetalis indicat
maiorem honorem dignus curiae et populi
patronus filios primos in ordine nepotes
diem magistratuos iuri veniam accepisti
tibi digno patrono unitus populus una cum
liberis nostris statuam loco celeberrimo
patriae nostrae ponendam censuerunt
. . . . ded . . . a . . . n . . . o . . . i . . . os (2)
. . . .
. . . .

(1) Donat. p. 223. 5.

(2) Pratill. V. A. p. 254; Peregrin. AA. Cap. T. I. p. 476.; Gud. p. 132. 1.

1

Romae in hortis Montaltiis in Exquiliis ingens basis quae nunc est in museo vaticano.

FL. Peregrino Saturnino
a primis adulescentiae suae annis
pace belloque in re publica desudanti, post iuges excubias militiae
tribuno militum, comiti ordinis
primi, moderanti inlustrem sacrii (sic)
patrimonii comitivam, secundo urbi
praefecto, cui ob testimonium morum
integritatis adque iustitiae
singularis, inlustris urbanae
praefecturae geminam dignitatem
sacro iudicio aeterni principes
detulerunt, meritorumque insignium
contemplatione ad posteritatis
memoriam decorandam statuam sub
auro fulgentem in foro divi Traiani
erigi conlocarique iusserunt. (1)

2

Romae in S. Alexii in Aventino.

IULI AGRI TARRUTENI
MARCIANI V. C.
Iulio Agrio Tarrutenio Marciano
V. C. et inl.
nobilitate iustitia eloquentia ex
cuius . .
cospicuo et a primo aetatis florent . .
probato quaest. kandidato pr. legato . .
cos. Siciliae procons. orient . .
legato amplissimi ordinis tert. prae . .
urbi iudici sacrarum cognitionum
iterum, ob egregia eius in senat . .
quod illis summus in eius loc . .
per annos triginta sententi . .
vetustate praelucet eique en . .
honesta seu iusta censenti . .
nobilissimus ordo conseti . .
statuam merita eius perpetua aetate
Primus agens cum suis. (2)

3

Romae in Capitolio in basi superna fracta, olim ad D. Alexii in Aventino, item in museo Albanio.

Flavio Claudio
Severo V. C. pro cons. orientis
V. S. iudicanti procons.
prov. Africae et V. S. iudicanti
praef. urbis et V. S. iudicanti iterum comiti ord. primi intra palatium praef. praet. consuli. ord.
Placidus Severus V. C. filius patri religioso
et Antonia Marcianilla C. F. nurus
socero sanctissimo (3)

(1) Amadut. vill. Matth. T. III. p. 110; Reines. p. 1012; Sirmond. T. I. p. 1235.
(2) Mur. p. 1040. 6.
(3) Grut. p. 493. 5. et 1094. 6; Guasc. T. I. p. 221.

1

Romae in Capitolio, cippus repertus anno 1742. in viridario PP. Minimorum in colle Pincio.

Nobilitatis culmini
litterarum et eloquentiae lumini
auctoritatis exemplo
provisionum ac dispositionum magistro
humanitatis auctori
moderationis patrono
devotionis antistiti
Petronio
Probo ❧ V. C. ❧ proconsuli Africae
praefecto praetorio
per Illyricum Italiam et Africam
consuli ordinario
ob insignia erga se remediorum genera
Veneti adque Histri peculiares eius
patrono praestantissimo.

Dedicata
VI ❧ idus ❧ aug.
❧ DD ❧ NN ❧
Valente ❧ VI. ❧ et
Valentiniano II.
augg ❧ cons ❧ (1)

2

Veronae in cathedrali.

Petronio
Probo V. C. totius
admirationis viro pro
cons. Africae, praef.
praetorio Illyrici, praef.
praet. Galliar. II, praef.
praet. Italiae atq. Africae
III. cons. ordinario, civi eximiae bonitatis, disertissimo patrono, nepoti Probiani,
filio Probini VV. CC.
praef. urbis et cos. (2)

3

Romae in aedibus Albaniorum.

Sexto Petronio Probo
Anicianae domus
culmini, proconsuli
Africae, praefecto
praetorio quater
Italiae Illyrici Africae Galliarum, consuli ordinario, consulum patri, Anicius
Hermogenianus
Olybrius V. C. consul
ordinarius, et Anicia Iuliana C. F. eius
devotissimi filii
dedicarunt ❧ (3)

4

Ibidem.

Sexto Petronio Probo V. C.
proconsuli Africae
praefecto pretorio
quater Italiae Illyrici
Africae Galliarum
consuli ordinario
patri consulum
Anicius Probinus V. C.
consul ordinarius
et Anicius Probus V. C.
quaestor candidatus filii
munus singulari religioni
debitum dedicarunt. (4)

(1) Mur. app. T. IV. p. 10. 1; Donat. p. 187. ex Bonada cl. III. n. 10.

(2) Mur. p. 385. 4.

(3) Grut. p. 450. 3. ex Panvinio et Manutio. Vide Tillemont hist. des emp. T. V. p. 41; T. II. thes. dipl. p. 235. V. dissert. Thomae de Simeonibus *de Anicia Falt. Proba.*

(4) Grut. p. 450. 2.

1

Romae in hortis Mediceis in Pincio ingens basis, litterà exigua et musco obsita.

·PETRONI MAXIMI
D·D·D· N·N·N· invictissimi principes Honorius
Theodosius et Constantius censores
remuneratoresque virtutum ✠
Petronio Maximo V· C. praef· urb· ad petitionē
senatus amplissimi populiq· romani statuam
meritorum perenne monumentum in foro
Ulpio constitui iusserunt, cum a proavis
atabisq· nobilitas parib· titulorum insignib·
ornatur, qui primaevus in consistorio
sacro tribunus et notarius meruit nono decimo
aetatis anno sacrarum remunerationum
per triennium comes post praef. urb. anno et sex
mensibus : hasque omnes dignitates intra vice-
simum quintum adsecutus aetatis annum,
publicum in se testimonium et aeternorum
Principum iudicium provocavit. (1)

2

Romae in hortis Mediceis in Pincio, basis.

Rufius Praetextatus
Portumianus V. C. filius
magnifici viri Mariniani
praefecti praetorio
et consulis ordinarii,
quaestor candidatus,
praetor urbanus, tribunus,
et notarius praetorianus,
praefectus urbi secundo,
consul ordinarius: quos
tantos ac tales honores
primo aetatis suae flore
promeruit. (2)

3

Romae in villa Iustinianea ad D. Ioh. in Laterano, in rudi cippo.

Valerio Frume-
ntio V. P· patro-
no et defesori
abitatori cibitatis
qui pos multum
temporis aeditio-
nem debotionis
renobabit et ite-
rabit pro meri-
tis . . . tie
sue ordo cibes-
que Laurentum
L. L. (3)

(1) Grut. p. 449. 7; Pap. Masson. in hist. calamitatum Galliae apud Duchesnium script. H. Fr. T. I. p. 112, ubi de Petronio.

(2) Grut. p. 464. 8.

(3) Fabrett. p. 280. n. 178. Frumentium comitem scutariorum sub Iuliano videsis in act. MM. p. 513.

1

Romae in hortis Iustinianeis in basi.

Ragonio Vincentio Celso V. C ꝺ
a primo aetatis introitu in actu
publico fideli exercitatione versato,
cuius primaevitas officio sedis urbanae
advocationis exercito fidem iunxit ingenio,
prudentiae miscuit libertatem, ita ut nemo
de eius industria nisi ille contra quem susceperat
formidaret: cuius accessus aetatis amplissimi
honoris, et qui solet seniorib. provenire, ornamenta
promeruit, nam rexit annonariam potestatem
urbis aeternae ea aequitate, ut inter omnes
qui ad eum animo litigantis intrassent
parentem se plerumq. magis his quam iudicem praebuisset.
Hinc etiam factum est ut mensores nos Portuenses
quib. vetus fuit cum caudicariis diuturnumq.
luctamen, voti compotes abiremus, ut utrumq.
corpus et beneficio se et victoria gratuletur
adfectum. Nam ut hoc esset indicio, iam posito
magistratu, statuam patrono praestantissimo
testimonium gratulationis exsolvimus,
cum res non adulatione privato, sed iudicio,
posito in otio et quiete reddatur ꝺ

In latere dextro.

Dedicata VIII. kal.
sept. Fl. ꝺ
Timasio et Fl. Promoto
VV. CC. conss. (1)

2

Polae.

Petroni Probi V. C. et Anicie
Probae C. F. (2)

3

Marsalae.

Cureti vivas.
Pro meritis eximiae lenitatis
et benignae administrationis
strenuo et praedicabili iudici
domino Zenofilo
V. C. corr. prov. Sicil.

(1) Grut. p. 462. 1, ex Smetio; Mazoch. p. 150.

(2) Carl. AA. Ital. T. III. p. 4:. n. 25.

1

In basi marmorea effossa Romae anno 1564. in viculo quo itur a Spoglia Cristo *ad columnam Traiani.*

Saturninio Secundo V. C.
praesidi provinciae aquitanicae,
magistro memoriae, comiti ordinis primi, proconsuli Africae, item
comiti ordinis primi intra consistorium, et quaestori, praef.
praetorio iterum, ob egregia
eius in rem publicam merita
DD. NN. Valentinianus et
Valens victores ac triumpfatores semper augusti
statuam sub auro constitui locarique iusserunt.

2

Basis quae extat Sestini in S. Pancratii, ad aram maximam.

Votivitate et tota mente devota genium curiae dedicatum in istatuam in
curia aug. positum perpetue lucis posuit admenestrationis suae Vesenus Frontinianus
curator R. P. huiusce patriae posita sub diae XIIX
octobris post cousulatu
D. N. Gratiani augusti III. et Equitio CL. consulibus. (1)

3

Romae in S. Pauli via ostiensi parva tabula reperta in antiquo muro, qui ambit hortum monasterii, A. 1784.

. . industria comprobato
. . achio VP. intra palatio comitatus
. . di hic inter ceteras administratio–
. . Constantino aug. in urb. Roma
. . paniae set et Siciliae per annos XX
. . ministrabit etiam post haec ab eodem
. . ussionem et compulsionem canonice
. . e de Campania urbi Romae ministratur
. . ude probinciarum rem sibi iniunctam
. . ritate fideliter egit.

In altero latere.

Naeriae Cerelliae
Sabinae prudentissime puelle
Symmachi V. P.
filiae
familia urbana
aere conlato
merit.
. . . .

(1) Inscr. Sicil. p. 55, ex Gualterio p. 143; Grut. p. 1102. 8, ex Sirmondo qui habuit ab amicis.

1

Romae in basi effossa in foro Traiani A. 1792.

. . . . honorem
. . . . is hono-
. . . . um guber-
. . . . bis a tyrann-
. . . . oni dedit consul-
. . . . aetatis anno adep-
. . . . odosio et Valentiniano augg.
. . . . rnis nullo ambitu
. . . . s factus quantum re-
. . . . ebatur auxit gloriam
. . . . egis laborantibus ad d-
. . . . a senatu mandata legatio-
. . . . tunissimam testatur effect-
. . . . digna maioribus suis et prorsus
. . . . s oratio tum adfatus sacer af-
. . . . ostulati sub quae ordo sublimi
. . . . omanus alteram ei statuam dec-
. . . . certantibus poposcerunt ta-
. . . . dentissimis clementibusque princi-
. . . . celeritate delatam ut petitio illo
. . . . ficio praeventa credatur
. . . .

2

Ossunae in basi, in qua nomina deleta.

Socero fortiss. imperatorum. (1)

3

Romae in atrio domus Caesiorum, in duabus basibus.

Consimiles fratrum trabeis gestamina honorum
Tertia quae dederant (2) addidimus titulis.
Dilectae Probus haec persolvit munera matri
Restituens statuis praemia quae dederat.

(1) Moral. lib. XI. cap. 3.

(2) Videtur dicendum *decrant*, et infra *decrat*. — A. M.

1

Aniciae Faltoniae
Probae, fidei, nobilita-
tis antiquae orna-
mento anicianae
familiae, servandae et
docendae castitatis
exemplo, consulum
proli, consulum matri,
Anicius Hermogenianus
Olybrius ꝺ V ꝺ C.
consul ordinarius
et Anicia Iuliana C. F.
eius devotissimi filii
dedicarunt. (1)

2

Aniciae Faltoniae
Probae Amnios Pincios
Aniciosque decoranti,
consulis uxori,
consulis filiae,
consulum matri,
Anicius Probinus V. C.
consul ordinarius
et Anicius Probus V. C.
quaestor candidatus
filii devincti
maternis meritis
dedicaverunt.

3

Beneventi, ante dirutam eccl. S. Spiritus.

. . . .
iustitia admirabili castitate conspicuo
. . . atori fori pro . . parte conlapsi in ruin.
conditori moenium, restitutori regionis,
viae novae reparatori thermarum commodia-
narum restitutori, collegiorum reparatori,
porticus Dianae reparatori, basilicae Lon-
gini ac totius prope civitatis . . . .
hostile incendium conditori . . .
insignia eius in omnem pro . . . in . . .
praecipuaque in se et patriam . . merita
populus Benevent.
ad aeternam memoriam
statuam conlocavit. (2)

(1) Grut. p. 352 6. Vidit Smetius.
(2) De Vita T. I. p. 271. n. 26; Borgia T. I. p. 145. In tomo XVI. diurnalis pisani p. 287. legitur dissertatio praedicti De Vita super hac inscriptione.

1

Romae in basi reperta ad busta gallica.

Tyranniae Aniciae
Iulianae C·F· coniugi
Q· Clodi Hermogeniani
Olybrii V. C. ꝯ
consularis Campaniae,
proconsulis Africae,
praefecti urbis ꝯ
praef. praet· Illyrici,
praef. praet. orientis,
consulis ordinarii,
Fl. Clodius Rufus C. P. ꝯ
patronae perpetuae. (1)

2

Alicubi Romae, in basi marmorea.

Aniciae Faltoniae
inlustrissimae et
sanctissimae
castissimae feminae
Hermogenianus Olybrius
V. C. consul ordinarius
et Anicia Iuliana C. F.
D. D. (2)

3

Romae in aedibus Rospiliosiorum.

Dominae matri
Val. Maximillae
nob. fem.
Val. Romulus V. P.
pro amore
adfectionis eius
matri carissimae. (3)

4

Gortyniae in Creta.

Ἀνίκιον Βάσσον
τὸν λαμπρότατον
ἀνθύπατον Καμπανίας
δόγματι τοῦ κοινοῦ πάσης
τῆς ἐπαρχίας Οἰκουμένιος
Δοσίθεος Ἀσκληπιόδοτος
ὁ λαμπρότατος ὑπατικὸς
τῆς Κρητῶν ἐπαρχίας
ἀνέστησεν. (4)

5

Ibidem.

Πετρώνιον Πρόβον
τὸν λαμπρότατον
ἀνθύπατον καὶ
ἀπὸ ὑπάρχων πραιτωρίων
Γ δόγματι τῆς λαμπρᾶς
Γορτυνίων βουλῆς
ὁ Οἰκουμένιος Δοσίθεος
Ἀσκληπιόδοτος
λαμπρότατος ὑπατικὸς
ἀνέστησεν. (5)

(1) Grut. p. 353. 1. Vidit Smetius. — Perperam in scheda Marinii *Hemmogeniani*. — A. M.
(2) Grut. p. 353. 2. Vidit Smetius. Mur. p. 1411. 14.
(3) Maff. M. V. p. 312. 6.
(4) Grut. p. 1090. 20; Pocok. inscr. p. 43. V. Cornel. Cr. sacr. T. I. p. 245, et Grut. p. 1094. 4. 1090. 11.
(5) Pocok p. 43. n. 5; Corsin de PrU. p. 25.

1

Romae in palatio ducum Bracciani, in basi.

Ἰωάννης Παλαιώτης σμυρναῖος
ἄπτωτος

ob fortitudinis merita et virtutis cu-
mulum hoc quod excellens artis ro-
bur, ex praecepto invictissimorum
principum DDD. NNN. FFF. LLL. Valenti-
niani Theodosii et Arcadii Iohan-
nes ut inter omnis pollens
loc. st atuae videatur. (1)

2

Gortyniae in Creta.

Τ. ΦΛ. Ὑπάτιον τὸν λαμπρότατον ἀπὸ
ὑπάρχων πραιτορίου δόγματι τοῦ
κοινοῦ πάσης τῆς ἐπαρχίας
Οἰκουμένιος Δοσίθεος Ἀσ-
κληπιόδοτος ὁ λαμπρότατος
ὑπατικὸς τῆς Κρητῶν ἐπαρ-
χίας ἀνέστησεν. (2)

3

Constantinopoli in templo S. martyris Procopii in Chelone, inscriptum statuae Platonis eunuchi, qui sub Basilisco imp. vivus combustus fuit.

Ὁ μετατεθεὶς θεμάτια
τῷ βρόχῳ παραδοθήτω. (3)

4

Messanae in aedibus senatus.

Ἐλπὶς ἡ τοῦ Βοέθου. (4)

(1) Exscripsit Lupius.

(2) Grut. p. 1094 4; Cornel. Cr. sacr. T. I. p. 142. Wesseling. itin. Ant. qui hunc T. Fl. Hypatium ait fuisse pr. praet. ex Ammiano lib. XXIX. 2. V. Grut. 1090. 20.

(3) V. Suidam Προκόπιος.

(4) Inscr. Sicil. cl. XIX. n. 24. p. 304. n. 36. inter spurias. Vide inscriptionem metricam cuius initium *Helpis*.

CAPUT VI.

LEGES, AEDIFICIA, LOCA PUBLICA PRIVATA.

1

Stratoniceae in Caria ingens lapis a cl. viro Bankio anglo circa annum MDCCCXVI. exscriptus, quo continetur Diocletiani de pretiis rerum venalium lex. Eiusdem legis aliud exemplar in lapide item exaratum, atque ex Aegypto, ut aiunt, advectum, extat Aquis Sextiis in Gallia; in eoque solo tituli legislatorum Impp. ac Caesarum, et quidem mutili, superfuerunt; quos deinde italus vir doctissimus, inclinatis ob distinctionem litteris, feliciter supplevit. (1)

DD · NN · IMPERATOR · CAESAR · C · AVREL · VAL · DIOCLETIANVS · P · F · INV · AVG · PONT · MAX · GERM · MAX · VI · SARM · MAX · IIII · PERSIC · MAX · II · BRITT · MAX · ARMEN · MAX · MEDIC · MAX · ADIABENIC · MAX · TRIB · P · XVIII · COSS · VII · IMP · XVIII · P · P · PROCOSS ·

ET · IMP · CAES · M · AVREL · VAL · MAXIMIANVS · P · F · INV · AVG · PONT · MAX · GERM · MAX · V · SARM · *MAX · IIII · PERSIC · MAX · II · BRITT · MAX · ARMENIC · MAX · MEDIC · MAX · ADIABEN · MAX · TR*IB · P · XVII · COSS · VI · IMP · XVII · P · P · PROCOSS ·

ET · FLA · VAL · CONSTANTIVS · GERM · MAX · II · SARM · MAX · II · PERSIC · MAX · II · BRITT · MAX · SARM · MAX · ARMENIC · MAX · MEDIC · MAX · ADIABEN · MAX · TRIB · P · VIIII · COSS · III · NOBIL · CAES ·

ET · C · VAL · MAXIMIANVS · GERM · MAX · II · SARM · *MAX · II · PERSIC · MAX · II · BRITT · MAX · ARMENIC · MAX · MEDIC · MAX · ADIAB* · MAX · TRIB · P · VIIII · COSS · II · NOBIL · CAES ·

(1) De hoc insigni monumento verba fiunt in libris per eruditissimos viros Romae nuper editis, nempe *Memorie romane di antichità e belle arti T. II. p. 29. an.* 1825. Item *Atti della Archeologia rom. T. II. p.* 683. *an.* 1825. Denique *Giornale arcadico T. XCVII. gennaio* 1827. p. 41. Ego vero ne hoc meum inscriptionum volumen tali monumento carere sinam (quod diu post cl. Marinii obitum lucem aspexit) hoc iure uti videor, quod Constantius, Constantini magni pater, auctor legis cum Diocletiano est; ideoque ad christiana tempora pertinere hoc monumentum quodammodo potest. Observarunt romani editores notam fuisse hanc legem ex Idatio fast. cons. ad an. CCCII; item (sed obscurius) ex Mamertino geneth. ff. XV; praetereaque Gisbertum Cuperum (anno MDCCXII.) narrare in epistola, se accepisse stratonicensis inscriptionis exemplar ms. ex Asia. Nemo tamen praedictorum adnotavit extare huius legis palmare testimonium apud aequalem Diocletiani Lactantium de mort. pers. cap. VII. ff. 9. quod ego idcirco libenter recitabo, quia legis ipsius historiam ex hoc testimonio belle cognoscimus. *Idem* (Diocletianus) *quum variis iniquitatibus immensam faceret caritatem, LEGEM PRETIIS RERUM VENALIUM statuere conatus est. Tunc ob exigua et vilia multus sanguis effusus, nec venale quicquam metu apparebat, et caritas multo deterius exarsit; donec LEX necessitate ipsa, post multorum exitium, solveretur.* — Ang. Maius.

DICVNT (1)

1 Fortunam rei publicae nostrae, cui iuxta immortales deos bel-
lorum memoria quae feliciter gessimus gratulari licet, tranquil-
2 lo [a] orbis statu, et in *gremio* altissimae [b] | quietis locato, etiam
pacis bonis, propter quam sudore largo laboratum est, disponi
fideleter [c], adque [d] ornari decenter, honestum publicum et ro-
3 mana dignitas | maiestasque desiderant; ut nos, qui benigno favo-
re numinum aestuantes [e] de praeterito rapinas gentium barba-
4 rarum, ipsarum nationum clade conpres|simus [f], in aeternum
fundatam [g] quietem *populorum nostrorum* saepiamus. Etenim
si eos [h] quibus nullo sibi fine proposito ardet avaritia desaeviens,
5 qua [i] sine res|pectu generis humani, non annis modo vel men-
sibus aut diebus, set [k] paene horis ipsisque momentis, ad in-
6 crementa [l] sui et augmenta festinant [m], aliqua continentiae | ra-
tio frenaret; vel si fortunae communes aequo animo perpeti
possent hanc debachandi [n] licentiam, qua pessime in dies eius-
7 modi [o] sorte lacerantur; dissimulando [p] | forsitam [q] adque [r] reticen-
do religiosi in deos videremur; cum detestandam inmanitatem [s] con-
dicionemque [t] miserandam communis animorum patientia tempera-

(1) Monumenti huius textus, expletis coniectura sapiente lacunis, in ephemeridibus arcadicis exhibetur. Ego tamen textum meum malui ex ipso lapidis stratonicensis apographo, quod inter acta archaeol. rom. excusum in aere est, desumere; haud neglectis ubi visum est supplementis; ita tamen ut universam palaeographiam ad normam lapidis stratonicensis revocaverim; haud equidem ut alienam libertatem consiliumve reprehenderem, sed ut institutum meum in his vulgandis vetustae aetatis monumentis sequerer. Utinam vero aquisextiensis quoque lapidis apographum in aere similiter excusum fuisset! Tum demum de tota re longe facilius ac tutius constituissemus. Verum id aliquando factum iri non dubitamus. Interim ad fidem meam declarandam, dicam subinde in minoribus adnotationibus varietates omnes, quibus lapis stratonicensis ab exhibito in ephemer. arcadic. textu differt: supplementa vero coniecturalia modo retinebo, modo secus, prout instituti mei ratio suadebit. Lapidis tamen intolerandos aliquot errores corrigam; sed de re fideliter lectorem admonebo. Versus denique ipsos praelongi lapidis lineola distinguam, et ob legentium commodum numerabo. A. M.

a Lapis *licetranquillo*, vitiosa erasi.

b Editio *altissimo*. Sed spatium erosi lapidis demonstrat legendum *altissimae*.

c Ita lap. Ed. *fideliter*. Sed e pro i saepe Symmachus et inscriptiones.

d Ita lap. Ed. *atque*. Sed *adque* archaismus perfrequens est.

e *Aestuantes* plane mihi non placet neque satis credibile videtur, quamquam in tumida abnormique et exorbitante elocutione versamur. Certe in lapide stratonicensi non legitur nisi . . *antes*. Verumtamen si forte lapis aquisextiensis perspicue habet *aestuantes*, contradicere veritati nequeo.

f Ed. *compr*. At *conp*. pro *comp*. saepe in codd.

g Sic lap. *fundatam*; ita ut sequentis vocabuli *quietem* lateat *m* in lapidis litura. Igitur in alieno supplemento *populorum nostrorum universitatem* delevi meo iure vocab. *universitatem*.

h Lap. *ea*. Ed. *eos in*. Mihi tamen *in* necessario addendum non videbatur.

i Ita lap. At ed. *quae*.

k Ita lapis, ut saepe in codd.; at idem infra *sed*. Ed. *sed*.

l Lap. *increnta*.

m Ita lapis; et recte, quia respondet τῷ *eos*. At ed. *festinat*.

n Ita lapis, non *debacch*.

o Lap. *diesmsmodi*, vitiosa erasi.

p Lap. *dissimulandi*, at mox *reticendi*.

q Ita lap. *m* pro *n*, ut in aliis monumentis non semel. Adi indicem orth. Frontonis, et ind. palaeogr. in T. II. class. auct. vat. p. 388.

r Ed. *atque*.

s Ed. *imm*. In codd. saepe *inm*. pro *imm*.

t Lap. vitiose *quae*.

8 ret. | Sed, quia una est cupido [a] furoris indomiti, nullum communis necessitudinis habere [b] dilectum [c]; et gliscentis avaritiae ac rapaci-
9 tatis [d] aestuantis ardoribus [e], | velut quaedam religio apud inpro*bos* aestimatur [f], in lacerandis fortunis omnium, necessitate po-
10 tius, quam voluntate destitui; adque ultra | conivere [g] non possunt [h] quos ad sensum miserrimae condicionis [i] egestatis extrema
11 traxerunt; convenit prospicientibus nobis, qui parentes sumus | generis humani, arbitram rebus in*tolerandis curam adhibere*; ut quod speratum diu humanitas ipsa praestare non potuit, ad [k] com-
12 mune omnium temperamen|tum remedii provisiones nos*trae suppeditent* [l]. *Huius* quidem causae, quantum communis omnium con-
13 scientia recognoscit, et ipsarum | rerum fides clamat, paene sera pro*curandae* [m] consilia molimur, et remedi inventa [n] comiubemus [o]; ut
14 quod expectandum fuit per iura naturae, | in gravissimis deprehensa delictis ipsa se emendaret humanitas: longe melius existimantes
15 non ferendae direptionis notas a communibus indiciis | ipsorum sensu adque arvitrio [p] supmoveri [q], quos cottidie in peiora praecipites [r], et in puplico [s] nefaria [t] quadam animorum caecitate
16 vergentis [u], inimicos [x] singulis, | et universis reos atrocissimae [y] inhumanitatis gravis noxa ediderat [z]. Ad remedia igitur iamdiu rerum necessitate desiderata prorumpimus [aa]: et securi quidem que-
17 rellarum [bb], | ne aut [cc] intempestivo aut superfluo medelae [dd] nostrae interventu [ee], vel apud inprobos [ff] levior aut vilior aestimaretur [gg],
18 qui tot annorum reticentiam nostram, | praeceptionem [hh] mode-

a Ita lap. At ed. vel *quum illi quibus est cupido.*
b Ed. *habere velint.* Ego delevi supplementum *velint*, respiciens ad superiorem lapidis lectionem *quia una est.*
c Ita lap. *dil.* pro *del.* Et quidem sic in mss. non semel vidi. Ed. *del.*
d Lap. (si recte se habet impressio in aere) *atrapicitis* pro *ac rapacitatis.*
e Lap. *ardoribos.*
f Ita lap. At in ed. *quaedam religione apud improbos firmatum aestimetur.* Ego mutationes et supplementa omisi.
g Ita lap. At ed. *atque se ultra continere.*
h Ed. *possunt.*
i Ed. *conditionis.* Sed *condicio* constanter fere in codd. antiq. V. ind. Fronton.
k Lap. *at.*
l Heic supplementa mutationesque alienas non recepi.
m Ne heic quidem aliena supplementa recepi.
n Lap. *ut remedii vocibus.*
o Ita lap. *com* pro *c n.* Ed. *componi iubemus.*
p Ed. *atque arbitrio.* Porro lapidis lectio archaismum retinet *v* pro *b.* Et quidem fortasse etiam *arvitrio.*
q Ita lap. Ed. *subm.* Sic mox *puplico*; et in fragm. necnon vet. *suptiliter, optulit.*
r Lap. *precipites.*
s Ita lap. At ed. *publico.*
t Lap. *nef.* cum apocope. (Si certe bene expressus fuit lapis.) Vel potius *nefanda* latet in sequentibus litterarum formis.
u Lap. *vergentis.* Ed. *vergentes.* Ego archaismum praetuli.
x Lap. *nimicos* absorpta prima *i* a praecedente.
y Lap. *atrocissima.*
z Ita ed. Mihi placeret *reddiderat.* Certe lapis stratone non habet in litura nisi *rat.*
aa Lap. *prorumpimus.*
bb Ita lap. At ed. *querelarum.* Sed *querella* est sollemnis archaismus.
cc Lap. *ute.*
dd Sequitur scriptum in lapide *medellae.* Sic enim legi solet in vetustis monumentis.
ee Lap. *interventus.* Sed antea *intempestivo* et *superfluo.*
ff Lap. *inprobus.* Ed. *improbos.*
gg Ed. *aestimetur.* Lap. *estimaretur.*
hh Ita lap. At ed. *praeceptionemque.*

stiae sentientes, sequi tamen noluerunt. Quis enim adeo optunsi [a]
19 pectoris, et a sensu humanitatis extorris est, qui ignorare possit, |
immo non senserit, in venalibus rebus, quae vel in mercimo-
niis aguntur, vel diurna urbium conversatione tractantur, in
20 tantum se licentiam diffusisse [b] | pretiorum, ut effrenata libido ra-
piendi, nec rerum copia, nec annorum ubertatibus mitigare-
tur [c]; ut [d] plane eiusmodi [e] hominis [f], quos haec officia [g] exercitos
21 habent, | dubium non sit senper [h] pendere animo, ac etiam de
siderum motibus (1) auras ipsas tempestatesque captare; neque ini-
22 quitate sua perpeti posse, ad [i] spem | frugum futurarum inundari
superi*acto semine* [k] arva felicia: ut qui detrimentum sui [l] exi-
23 stiment caeli ipsius temperamentis abundan|tiam rebus proveni-
re; et quibus semper [m] studium est in quaestum [n] trahere etiam
24 beneficia [o] divina, ac publicae felicitatis affluentiam [p] | stringere, rur-
susque annis sterili*bus frugum contr*actibus adque [q] institorum offi-
25 ciis nundinari: qui singuli maximis divitiis [r] | diffluentes, quae
etiam populosam [s] Asiam explere potuissent, consectentur pecu-
26 lia, et laceratrices centensimas [t] persequan|tur? Eorum avaritiae
modum statui, provinciales nostri, communis humanitatis ratio
27 persuadet. Sed iam etiam ipsas cau|sas [u], quarum necessitas tan-
dem pro*icere* [x] diu prolatam patientiam conpulit [y], explicare debe-
28 mus; ut quamvis difficile sit toto or|be avaritiam saevientem

(1) Innuit superstitiosos improbosque astrologos artis suae vanitate abutentes, ut spem agricolarum infaustis praedictionibus infringerent. A. M.

a Ed. *obtusi*. Lap. *optunse* vel potius *optunsi*. Verum lectionem secundum antiquas regulas ex *tuno*, *optunsi* ab *optundo*.
b Lap. *diffusisse*.
c Ita lap. At ed. *mitigetur*.
d Ed. *et ut*.
e Lap. *planeiusmodi*, vitiosa crasi.
f Ed. *homines*. Lap. *is* pro *es* per archaismum.
g Lap. *offici*.
h Ita lapis; ed. *semper*. Sic apud Cic. pro Scaur. ed. vat. *mecunque*.
i Lap. *ac*. Ed. *aut*.
k Ita suppleo. In ed. variatur suppleturque sic: *aut spem frugum futurarum innovari aut super annos prosperos arva felicia*.
l Ita lap. At ed. *suum*.
m Ita lap. At ed. *semper*.
n Lap. *questum*.
o Lapis videtur habere *veneficia*; cuiusmodi iusitae pronunciationis exemplum est etiam in Frontone p. 14. et in aliis monumentis a me alibi appellatis.
p Lap. *afluentiam*. Ed. *affluentiam*. Sed certe *af*, non *aff*, haud insolita veterum scriptura est. Apud Fronton. *afluere*.
q Ed. *atque*.
r Lap. *devitiis*.
s Lap. *popul*.
t Ita lap. quae est genuina vetus scriptura. Ed. *centesimas*. Videsis meos indices urb. vel palaeogr.
u Ed. *caussas*.
x Ita suppleo; neque enim mihi placuit interponere *ad*, ut deinde scriberetur *provisionem*. Liceret etiam supplere *proculcare*, *prodigere*, *profundere*, *profligare*, *prorumpere*, *prosecare*, *proterrere*, *protrudere*, *propellere*, *proturbare*. Namque in vitiosissimo edicti huius stilo quidvis fere hariolari licet.
y Ed. *comp*.

speciali argumento, vel facto potius revelari [a], tutior tamen intel-
29 legatur remedii constitutio, cum intemperatis|simi [b] homines men-
tium suarum indomi*tam cupiditatem desig*natione [c] quadam et no-
30 tis cogentur agnoscere. Quis ergo [d] nesciat utilita|tibus publicis in-
sidiatricem audaciam, quacumque exercitus nostros dirigi commu-
31 nis omnium salus postulat, non per vicos modo | aut oppida,
sed in omni itinere animo sectionis occurrere; pretia [e] vena-
32 lium rerum, non quadruplo aut oc*tuplo minus exhi*bere [f], ut |
*tale scelus cogitatio*nis et facti explicare humanae linguae
ratio non possit: denique [g] interdum, distractione unius rei,
33 donativo militem | stipendioque privari, et omnem totius or-
bis ad sustinendos exercitus collationem [h] detestandis quaesti-
34 bus [i] diripientium cedere; | *ut ea praemia quae sunt* divitiae
suae, et emeritos labores militis [k] nostri sectoribus omnium
35 comferre [l] videantur; quo depraedato|*res* [m] ipsius rei publicae
tantum in dies rapiant [n], quantum habere gestiant [o]. His omni-
36 bus, quae supra conprehensa [p] sunt, iuste ac merito | permoti;
et [q] cum iam ipsa humanitas deprecari videretur; non pretia [r] ve-
37 nalium rerum (neque enim fieri id iustum putatur, cum | pluri-
mae [s] interdum provinciae felicitate optatae vilitatis, et velut quo-
38 dam afluentiae [t] privilegio glorientur), sed modum statuen|dum
*es*se censuimus(1); ut cum vis aliqua caritatis emergeret (quod
dii omen averterent [u]!), avaritia, quae velut campis quadam
39 inmensitate dif|fusis [x], teneri non poterat [y], statuti nostri finibus
et moderaturae [z] legis terminis stringeretur [aa]. Placet igitur *e*a pre-
40 tia, quae | subditi brevis scriptura designat, ita totius orbis no-
41 stri observantia contineri, ut omnes intellegant egre|diendi ea-
dem licentiam sibi esse praecisam: non inpedita [bb] utique in his [cc]

(1) Notanda heic vis legis, ne imperite miremur cum suprascripto Cupero pretiorum magnitudinem.—A. M.

a Ita lap. Et quidem mihi ita magis placet, quam emendatio aliorum *revelli*. Etenim quod sequitur *agnoscere*, refertur reapse ad *revelari*.
b Ita lap. Ed. *intemperantissimi*.
c Alii supplent *ferociam gubernatione*. Mihi aliter visum.
d Ita lap. At ed. *enim*.
e Ed. *pretiaque*.
f Ita mihi supplendum suadebat lapidis extriti spatium.
g Ed. *sicque*.
h Ed. *conl*.
i Lap. *questibus*.
k Ita lap. At ed. *milites*, laudabiliter quidem, sed haud scio an necessario.
l Ita lap. Ed. *conf*.
m Ed. addit supplementum *orbis et*, quod spatium lapidis non patitur.
n Ita lap. At ed. *dies sibi rapiant*.
o Lap. videtur habere *sensuant* (num pro *censeant*?) Ed. *e xstituant*.
p Ed. *compr*.
q Lap. *ut*.
r Lap. *praetia*.
s Lap. *con plurima*.
t Ed. *affl*.
u Ita lap. Ed. *avertant*.
x Lap. *mensitate diffusis*. Editio libere vagatur sic: *quae velut nebula campis quadam densitate diffusa*.
y Lap. *tenere non poterant*.
z Ita lap. At ed. *moderatione*.
aa Lap. *stringiretur*.
bb Ed. *imp*.
cc Ed *huis*.

42 locis, ubi copia [a] perspicietur afluere [b], | vilitatis beatitudine ; cui [c]
maxime providetur dum praefinita [d] avaritia conpescitur [e]. Inter
43 venditores [f] autem | emptoresque, quibus consuetudo est adire
portus, et peregrinas obire provincias, haec communis actus de-
44 bebit esse | moderatio, ut cum et ipsi sciant in caritatis neces-
45 sitate statuta rebus pretia non posse transcendi, distractionis |
tempore ea locorum, adque [g] discursuum [h], totiusque [i] negotii
46 ratio subputetur, quae iuste placuisse perspicitur, nusquam |
carius vendituros esse qui transferunt. Quia igitur et apud ma-
47 iores nostros hanc ferendarum legum constat fuisse | rationem,
ut praescripto metu conpesceretur [k] audacia ; quod rarum ad-
48 modum est, humanam condicionem sponte beneficam | depre-
hendi ; et senper [l] praeceptor metus iustissimus officiorum inveni-
49 tur esse moderator ; placet ut, si quis contra formam | statuti
huius conixus [m] fuerit audentia [n], capitali periculo (1) subiugetur [o].
50 Nec quisquam duritiam statui [p] putet ; cum in promptu ad|sit per-
fugium declinandi periculi [q], modestiae observantia [r]. Eidem [s]
autem periculo etiam ille subdetur, qui conparandi [t] cupiditate,
51 avaritia [u] | distrahendi [x], contra statuta consenserit. Ab eiusmo-
di [y] quoque noxa inmunis [z] nec ille praestavitur [aa], qui habens spe-
52 cies victui adque [bb] usui neces|sarias, post hoc stulte [cc] tempera-
mentum existimaverit [dd] subtrahendas : cum poena vel gravior es-
53 se debeat inferentis [ee] paenuriam [ff], quam contra statu|ta qua-
tientis [gg]. Cohortamur ergo omnium devotionem, ut res consti-
tuta ex commodo publico benignis obsequis [hh] et debita religio-

(1) Recole testimonium Lactantii a nobis prolatum p. 296. n. 1. A. M.

a Ed. addit *rerum*.
b Ed. *affl*.
c Lap. *qui* Nam idcirco quia veteres eodem modo utrumque vocabulum pronunciabant ?
d Lap. *praefinitavaritia*.
e Lap. *conpiscitor*. Ed. *compescitur*.
f Lap. *vinditores*.
g Ed. *atque*.
h Lap. *discursum*.
i Lap. *totiesque*.
k Lap. *conpescesitur*. Ed. *comp*.
l Ed. *semp*.
m Ed. *connisus*.
n Ed. *audenter*.
o Lap. *subegetur*. Ed. *subiicitur*.
p Ed. *statuti*, cui additur *nimiam*.
q Ita lap. At ed. *declinando periculo*.
r Ita lap. At ed. *modestia et observantia*.
s Lap. *idem*.
t Ed. *comp*.
u Ed. *et avaritia*.
x Lap. *distra entis*.
y Lap. *iusmodi*.
z Ed. *imm*.
aa Ita lap.
bb Ed. *atque*.
cc Lap. *stultemperamentum*, vitiosa crasi. Editor dedit *statuti nostri temperamentum*.
dd Lap. *existamaverit*.
ee Ed. *inferenti*.
ff Ita lap. cum diphth.
gg Ita lap. Ed. *facienti*.
hh Ita lap.

54 ne teneatur [a]; *maxi*|me cum eiusmodi statuto, non civitatibus singulis ac populis adque [b] provinciis, sed universo orbi provisum
55 esse videatur, in cuius *pernici*|em pauci atmodum [c] desaebisse [d] noscantur; quorum avaritiam nec prolexitas [e] temporum, nec di-
56 vitiae quibus [f] studuisse cernuntur, *miti*|gare [g] aut satiare [h] po-
57 tuerunt. (1) | *Igitur* etia*msi summa quaevis caritatis vis ali-*
58 *quando exsisteret*, *tamen* | licitum sit *res umquam venales su*pra osten*sos a nobis pretiorum terminos con*cedere nemini. (2)

(1) Heic finis imponitur textui in arcad. ephem. In aliis autem a me memoratis libris sequuntur alii versiculi duo paene deleti, quorum pauca verba leguntur. Ego vero supputatis praeter propter lacunarum spatiis (nam paulo breviores sunt postremi duo in lapide versus) sic legem absolvere ausus sum. A. M.

(2) Mendosissimus sequitur et imperfectissimus textus de pretiis singularum venalium rerum, quem ego nec emendare satis queo nec aveo: nam et apographo bankiano careo, et in excusa aere tabula acquiescere haud tutum quandoque est: tum quia scio doctos viros tum in Italia tum extra ad hanc tabulam emendandam supplendam cognoscque illustrandam per otium incumbere, malo equidem alienorum laborum spectator esse quam prodromus. Illud mihi exploratum est, fieri non posse ut haec pars edicti satis corrigatur vel suppleatur, nisi lapis ipse stratonicensis iterum iterumque ac diligentissime inspiciatur: praesertim quia aquisextiensis, ut audio, hanc omnino partem desiderat. Ordinem quoque laterculorum, quibus pretia definiuntur, alium in excusa tabula video, alium in editione; qua de re ego quidem nullum queo iudicium ferre, qui neque lapidem neque bankianum apographum prae oculis habeo. Nunc quia pag. 296. num. 1. mentionem Gisberti Cuperi fecimus, praestat eius epistolae verba recitare, unde cognoscere videmur, tabulae tantummodo pretiorum exemplar ad eum missum fuisse, non ipsam Diocletiani legem. Inde etiam cognoscimus haud satis explicuisse Cuperum ponderum mensurarumque sigla; de quibus etsi et ego aliquantum cogitavi, definitam tamen sententiam pronunciare supersedeo. En autem Cuperi verba in epist. XXXII. ad Lacrozium p. 109.

L'on m'a envoyé de Smyrne un catalogue de médailles d'or, d'argent et de bronze, qui sont certainement excellentes, et dont la plupart meritent des réflexions sérieuses; on y a joint des inscriptions anecdotes la plupart grecques, et une latine, qui est bien extraordinaire; elle se voit à Stratonice *en* Carie *sur le frontispice d'une maison, et contient le prix des denrées, qui s'y vendoient sans doute, d'où je conclus, que ç'a été un* macellum, *où se tenoient les* cupedinarii, cetarii, lanii, fartores, piscatores, *selon Terence et* aucupes, *que j'ose adjouter selon un ms.; et qui doivent avoir eu lieu dans cette maison, puisqu'on y taxe un* fasianus pastus ✱ ducentis quinquaginta, *id est, à ce que je crois,* sestertiis, *ou* denariis, *quoique selon la derniere explication un faisan biennourri auroit été à grand marché, ou auroit, couté* 75. florenis batavis. *L'on y parle aussi du prix du miel, de la viande, des oyes, des cailles, du vin, de l'huile et d'autres choses, et même des tailleurs, et de ce qu'ils pouvoient gagner en faisant des habits. Vous voyez, sans doute, par là, Monsieur, que c'est une piece curieuse, et si cette marque* ✱ *est un* denarius, *je suis persuadé, q'il n'y a pas aujourd'hui une ville au monde, où les denrées soient si chères. Voyez en encore un exemple:* carnis bubulae italicae pondo unum ✱ octo. A. M.

a Lap. *teneantur*. Mihi placebat *teneatur*, ita ut sit [illegible]. Ed. *excipiatur*.
b Ita l. p.
c Ed. *atque*.
d Ita lapis. At idem supra [illegible].
e Ita lap.
f Ed. nec causa addit [illegible].
g Lap. [illegible].
h Ed. item aut causa addit *umquam*.

TERMINI PRETIORUM RERUM VENALIUM

EX EDICTO DIOCLETIANI.

Frumenti	K̄	°M	. .		. . .
Hordei	K̄	°M	unum		. . .
Centenum sive sicale	K̄	°M	unum	X	. . .
Mili pisti	K̄	°M	unum	X	cent . .
Mili integri	K̄	°M	. .	X	quinquaginta
Panicii	K̄	°M	. .	X	quinquaginta
Speltae mundae	K̄	°M	. .	X	centum
Scandulae sive speltae	K̄	°M	. .	X	triginta
Fabae fressae	.	.	. .	X	centum
Fabae non fressae	.	.	. .	X	sexaginta
Lenticlae	.	.	. .	X	centum
Herbiliae	.	.	. .	X	octoginta
Pisae fractae	.	.	. .	X	centum
Pisae non fractae	.	.	. .	X	sexaginta
Ciceris	.	.	. .	X	centum
Hervi	.	.	. .	X	centum
Avenae	.	.	. .	X	triginta
Faeni graeci	.	.	. .	X	centum
Lupini crudi	.	.	. .	X	sexaginta
Lupini cocti	.	.	. .	X	quattuor
Fasioli sicci	.	.	. .	X	centum
Lini seminis	.	.	. .	X	centum quinquaginta
. . e mundae	.	.	. .	X	ducentis
. . e mundae	.	.	. .	X	centum
. . . ae	.	.	. .	X	ducentis
Sesami	K̄	°M	unum	X	ducentis
Faeni seminis	K̄	°M	unum	X	triginta
Maedicae seminis	K̄	°M	unum	X	centum quinquaginta
Cannabis seminis	K̄	°M	unum	X	quinquaginta
Viciae (a) siccae	K̄	°M	unum	X	octoginta
Papaveris	K̄	°M	unum	X	centum quinquaginta
Cymini mundi	K̄	°M	unum	X	ducentis
Seminis raphanini	K̄	°M	unum	X	centum quinquaginta
Sinapis	K̄	°M	unum	X	centum quinquaginta
Sinapis conlectae	italicum	*f*	unum	X	octo
Item de vinis. (1)					
Piceni	italicum	*f*	unum	X	triginta

(a) Lap. *bigiae*.

(1) *De vinorum generibus Plinius lib. XIV. sect. 8. et seqq. — A. M.*

Tiburtini	italicum	ƒ	unum	✕	triginta
Sabini	italicum	ƒ	unum	✕	triginta
Aminnei (1)	italicum	ƒ	unum	✕	triginta
Saiti	italicum	ƒ	unum	✕	triginta
Surrentini	italicum	ƒ	unum	✕	triginta
Falerini	italicum	ƒ	unum	✕	triginta
Item vini veteris primi gustus	italicum	ƒ	unum	✕	vigintiquattuor
Vini veteris sequentis gustus	italicum	ƒ	unum	✕	sedecim
Vini rustici	italicum	ƒ	unum	✕	octo
Cervessae cami	italicum	ƒ	unum	✕	quattuor
Zythi	italicum	ƒ	unum	✕	duobus
Item caroeni maeoni	italicum	ƒ	unum	✕	triginta
Crathis (a) attici	italicum	ƒ	unum	✕	viginti quattuor
Decocti	italicum	ƒ	unum	✕	sedecim
. . itis	ital.	ƒ	unum	✕	viginti
Conditi	ital.	ƒ	unum	✕	vigintiquattuor
Apsinthi	ital.	ƒ	unum	✕	viginti
Rhosati	ital.	ƒ	unum	✕	viginti
Item olei.					
Olei floris	ital.	ƒ	unum	✕	quadraginta
Olei sequentis	ital.	ƒ	unum	✕	vigintiquattuor (b)
Olei cidari	ital.	ƒ	unum	✕	duodecim
Olei raphanini	ital.	ƒ	unum	✕	octo
Aceti	ital.	ƒ	unum	✕	sex
Liquamiuis primi	ital.	ƒ	unum	✕	sex
Liquamiuis secundi	ital.	ƒ	unum	✕	*duobus*
Salis $\overset{c}{M}$			unum		centum
Salis conditi	italicum	ƒ	unum	✕	oc . . .
Mellis optimi	ital.	ƒ	unum	✕	qu . . .
Mellis secundi	ital.	ƒ	unum	✕	biginti
Mellis foenicini	ital.	ƒ	unum	✕	octo
Item carnis.					
Carnis porcinae	ital.	Po	unum	✕	duodecim
Carnis bubulae	ital.	Po	unum	✕	octo
Carnis caprinae sive verbecinae	ital.	Po	unum	✕	octo
Bulbae (c)	ital.	Po	unum	✕	bigintiquattuor
Suminis	ital.	Po	unum	✕	biginti
Ficati optimi	ital.	Po	unum	✕	sedecim

(a) Sic ego divinabam, vel *crathidis*; nisi quis mavult *caryi*. Lapidis incerta lectio est *crhyy*. (b) Lapis (si bene expressus fuit) *vigintiquattro*. (c) Nempe *vulvae*.

(1) *Plinius XIV. sect.* 16. ammineum. *Ait enim*: P. Licinius Crassus et L. Iulius Caesar censores anno urbis conditae DCLXV. edixerunt ne quis vinum graecum ammineumque octonis aeris singula quadrantalia venderet. — *A. M.*

Laridi optimi	ital.	Po	unum	✗	sedecim
Pernae optimae petasonis sive menapieae vel cerritanae	ital.	Po	unum	✗	viginti
Marsicae	ital.	Po	unum	✗	viginti
Adipis recentis	ital.	Po	unum	✗	duodecim
Axungiae	ital.	Po	unum	✗	duodecim
Ungellas quattuor et aqualiculum pretio quo caro omnis (a) trahitur					
Isicium porcinum unciae unius				✗	duobus
Isicia bubum (b)	ital.	Po	unum	✗	decem
Lucanicarum	ital.	Po	unum	✗	sedecim
Lucanicarum bubularum	ital.	Po	unum (c)	✗	decem
Fasianus pastus	.	.	. .	✗	ducentis qninquaginta
Fasianus agrestis	.	.	. .	✗	centum bigintiquinque
Fasiana pasta	.	.	. .	✗	ducentis
Fasiana non pasta	.	.	. .	✗	centum
Anser pastus	.	.	. .	✗	ducentis
Anser non pastus	.	.	. .	✗	centum
Pullo . . .	.	.	. .	✗	sexaginta
Perdix	.	.	. .	✗	triginta
Turtur	.	.	. .	✗	sedecim
Turtu . . us	.	.	. .	✗	duodecim
Turdor. . . .	.	.	. .	✗	sexaginta
Palumbo . . .	.	.	. .	✗	viginti
Columbi . . .	.	.	. .	✗	vigintiquattuor
Attage	.	.	. .	✗	viginti
Anas	.	.	. .	✗	quadraginta
Lepus	.	.	. .	✗	centum quinquaginta
Cunic*ulus*	.	.	. .	✗	euadraginta (d)
. . pe . .	.	.	. .	✗	quadraginta
. . . .	.	.	. .	✗	viginti
. . . .	.	.	. .	✗	quadraginta
. . . .	.	.	. .	✗	sedecim
. . . .	.	.	. .	✗	quadraginta
. . bus ma . .	.	.	. .	✗	trecentis
Femina	.	.	. .	✗	ducentis
Coturnices	x.	.	. .	✗	viginti
Sturni	x.	decem	. .	✗	viginti
Aprunae	ital.	Po	. .	✗	sedecim
Cerbinae	ital.	Po I	. .	✗	duodecim
Dorci sibe caprae vel dammae	ital.	Po I	. .	✗	duodecim

(a) Lap. *ois*, quod compendium solet explicari *omnis*. Suspicabar etiam *ovis*. (b) Nempe *boum*. (c) Lap. *uno*.
(d) Ita lap.

Porcelli lactantis	ital. Po I	. .	X	sedecim
Agnus	ital. Po I	. .	X	duodecim
Haedus	ital. Po I	. .	X	duodecim
Sevi	ital. Po I	. .	X	sex
Buturi	ital. Po I	. .	X	sedecim
Item pisces.				
Piscis aspratilis marini	ital. Po I	. .	X	vigintiquattuor
Piscis secundi	ital. Po I	. .	X	sedecim
Piscis flubialis optimi	ital. Po I	. .	X	duodecim
Piscis secundi flubialis	ital. Po I	. .	X	octo
Piscis alsi (a)	ital. Po I	. .	X	sex
Ostreae	N. centum	. .	X	centum
Echiui	N. centum	. .	X	quinquaginta
Echini recentis purgati	ital. *f*	unum	X	quinquaginta
Echini salsi	ital. *f*	unum	X	centum
Sphonduli marini	N. centum	. .	X	quinquaginta
Casei (1) sicci	ital. Po I	. .	X	duodecim
Sardae sive sardinae	ital. Po I	. .	X	sedecim
Item cardus maiores	N. quinque	. .	X	decem
Spo . .	N. decem	. .	X	. . .
Intiba optima	N. decem	. .	X	. . .
Sequentia	N. decem	. .	X	. . .
Malbae maximae	N. qua .	. .	X	. . .
Malbae sequentes	N. dec .	. .	X	. . . .
Lattugae optimae	N. quin .	. .	X	*qua*ttuor
Sequentes	N. decem	. .	X	quat*tuor*
Coliculi optimi	N. quinque	. .	X	. . ttuor
Sequentes	N. decem	. . .	X	quattuo*r*
Cumae (b) optimae fascem I.	N. decem	. .	X	qua*tt*uor
Porri maximi	N. viginti	. .	X	qua*tt*uor
Sequentes	N. quinque	. .	X	*quatt*uor
Betae (c) maximae	N. decem	. .	X	*quattu*or
Sequentes	N. decem	. .	X	. . . . r
Radices maximae	. .	. .	X	*qua*ttuor
Sequentes	N. vig.	. .	X	. . . . .
Rapae maximae	N. decem	. .	X	. . . . .
Sequentes	N. bi .	. .	X	q . .
Ceparum siccarum	P .	. .	X	qu . .
Cepae birides primae	N. bigintiq*uinque*	. .	X	quattuor

(a) Ita lapis, non *salsi* ut ed. Mox tamen *echini salsi*. (b) Scilicet *cymae*. (c) Lap. *letae*.

(1) *Cur caseus inter pisces? Videtur igitur vel mendosa lectio, vel piscis alicuius inauditum nomen; nisi id forte est incredibile.*

Sequentes	N. quinquaginta	. .	X	quattuor
Alei	ital. M.	unum	X	sexagiuta
Sisindriorum fascem . .	N. biginti	. .	X	decem
Capparis	ital. M.	. .	X	centum
Cucurbitae primae	N. decem	. .	X	quattuor
Sequenter	N. decem	. .	X	quattuor
Cucumeres primi	N. decem	. .	X	quattuor
Sequentes	N. biginti	. .	X	quattuor
Melopepones maiores	N. duo	. .	X	quattuor
Sequeutes	N. quattuor	. .	X	quattuor
Pepones	N. quattuor	. .	X	quattuor
Fasiolorum fascis habens	N. XXV	. .	X	quattuor
Asparagi hortulani fascis habens	N. XXV	. .	X	sex
Asparagi agrestes	N. quinquaginta	. .	X	quattuor
Rusci fasces habens	N. sexaginta	. .	X	quattuor
Ciceris birides fasciculi	N. quattuor	. .	X	quattuor
Fabae biridis purgatae	ital. *f*	unum	X	quattuor
Fasioli biridis purgati	ital. *f*	unum	X	quattuor
Germina palmae *s*ive elatae	N. quattuor	. .	X	quattuor
Vulvi (a) agri sive fa . .	N. vigınti	. .	X	duodecim
Vulvi minores	N. quadraginta	. .	X	duodecim
Ova	N. quattuor	. .	X	quattuor
Pastinacae (b) maximae fascis habens	N. XXV	. .	X	sex
Sequen*tes*	. .	. .	X	sex
Cochliae . . .	N. viginti	. .	X	quattuor
Sequentes	N. quadraginta	. .		quattuor
Condimen . . (1) raemis quorum fasces (c)	N. octo	. .	X	quattuor
Castana	N. centum	. .	X	quattuor
Nuces optimae virides	N. quinquaginta	. .	X	quattuor
Nuces siccae	N. centum	. .	X	quattuor
Amugdalarum purgatarum	ital. *f*	unum	X	sex
Nucium abellanarum purgatarum	ital. *f*	unum	X	quattuor
Nucles pine*ae* purgati	ital. *f*	unum	X	duodecim
Psittacior*um* . . .	ital. *f*	unum	X	sedecim
Zizufor*um*	ital.	. .	X	quattuor
Cerasior*um*	. .	. .	X	quattuor
Praecoc*ium*	. .	. .	X	quattuor
Durac*inorum*	. .	. .	X	. . .
Sequentia	. .	. .	X	. . .

(a) Idest *bulbi*. (b) Lap. *pastinacae*. (c) Lap. *facies*.

(1) *Condimenta quidem viridia, olera sunt.*

Calcis (a) coctori		X	quinqua*ginta*
Marmorario . .		X	sexa*ginta*
Musaeario . .		X	sexa*ginta*
. . . ario ut *supra*		X	qu*inquaginta*
. . . ri parietario uti supra diurni		X	septuaginta
. . . ori imaginario ut supra diurni		X	centum quinq . .
Carpentario ut supra diurni		X	quinqu*aginta*
Fabro ferrario ut supra diurui		X	quiuqua*ginta*
Pistori ut supra diurni		X	quiuquaginta
Naupego iu navi maritima diurni		X	sexaginta
In nabi (b) amnica ut supra diurni		X	quinquaginta
Lateris crudi ad laterculos diurnam mercedem . .		X	duos
In laterivus (c) quattuor pedum virium (d), ita ut ipse sibi inpeusam pr*aeparet* pasto. Item lateris ex luto diuruam mercedem in lateribus n. octo, ita ut ipse sibi iupensam praeparet pasto		X	duos
Camelario sive asinario et burdonario pasto diurni		X	vigiuti
Pastori pasto diurnos		X	viginti
Mulioni pasto diurnos		X	vigintiquinque
Mulomedico tonsurae et aptaturae pedum in capite uno		X	sex
Deplecorae et purgatorae capitis per singula capita		X	vigiuti
Tonsori per homines singulos		X	duos
Tonsori pecurum in uno capite pasto		X	duos
De aeramento.			
Aerario iu orichalco mercedis	in Po I	X	octo
In cupri	in Po I	X	sex
In vasculis diversi generis	in Po I	X	sex
In sigillis vet statuis		X	quattuor
In doctilis (e) aeramenti		X	sex
Reastae imaginario diuruae mercedis pasto		X	septuagi*nta*

(a) Lap. coctor. (b) *Nave.* (c) *Lateribus.* (d) Ita lectum in lap. (e) *Ductilis.*

Reliquis plastis gupsariis pruetis (a) diurnos		X	quinquaginta
Aquario omni die operanti pasto diurnos		X	vigintiquinque
Cloacario omni die operanti pasto diurnos		X	vigintiquinque
Samiatori in spatita ex usu		X	vigintiquinque
In casside ex usu		X	vigintiquinque
In sequri		X	sex
In bipenni		X	octo
Baginas spatitas (b)		X	cen . .
Mem . . . . ione peiali (c) pergamen . .		X	. . . . .
Scriptori in scriptura optima versuum	x. centum	X	. . . . .
. . . ie . . scripturae bersuum	x. centum	X	. . . . .
Tabellanioni (d) in scriptura libelli bel tabulae . . sibus	x. centum	X	. . . . .
Bracario pro excisura et urnatura		X	centum
Pro birro qualitatis primae		X	quadraginta
Pro birro qualitatis secundae		X	vigint . .
Pro caracalla maiori		X	viginti
Pro caralla minori		X	viginti
Pro bracibus		X	viginti
Pro udonibus		X	quattuor
Sarcinatori in veste soubtili replicatorae .		X	sex
Eidem aperturae cum subsutura holosericae		X	quinquaginta
Eidem aperturae cum subsutura subsericae		X	triginta
. . o suturae in veste grossiori		X	quattuor
. . ntunclum equestrae quodetile album sive nigrum livrarum trium		X	centum
. . entunclun p . . te . . i ornatum ab usu ponderis si . . atori		X	CC quinq . . .
. . ca muliebri vulgari rudi		X	sedecim
. . . .		X	decem
. . istrictori bi . . i live tela		X	decem
. . uus . . .		X	sex

(a) Mendosa lectio. (b) Primum vocabulum intellige *vaginas*. Alterum scribitur *patitas*; sed supra *spatita*. (c) Mendosa lectio. (d) Ita lap. pro *tabellioni*.

. . nin . . ai . . oti rude	X	sex
auusu	X	dos
Sagum sive ra . . anam rudem	X	sedecim
Ab usu	X	sex
In tapete rudi	X	vigintiquattuor
Ab usu	X	decem
Geromatrita in singulis discipulis menstruos	X	quinquaginta
Paedagogo in singulis pueris menstruos	X	quinquaginta
Magistro instituto (a) litterarum in singulis pueris menstruos	X	L
Calculatori in singulis pueris menstruos	X	septuaginta quinque
Notario in singulis pueris menstruos	X	quinquaginta quinque
Librario sibe antiquario in singulis discipulis menstruos	X	quinquaginta
Grammatico graeco sive latino et geometrae in singulis discipulis menstruos	X	ducentos
Oratori sive sufistae in singulis discipulis menstruos	X	ducentos
Avvocato sive iuris perito mercedis in postulatione	X	ducentos quinquaginta
In cognitione	X	mille
Architecto magistro per singulos pueros menstruos	X	centum
Capsario in singulis lavantibus	X	duos
Balneatori privatorio in singulis lavantibus	X	duos
De pellibus babylonicis seu trallianis vel foeniceis.		
Pellis babylonica primae formae	X	quingentis
Formae secundae	X	quadraginta
Pellis tralliana	X	ducentis
Pellis foenic . . .	X	centum
Pellis vaccitena	X	trecentis
De curiis bubulis.		
Corium bubulum infectum formae primae	X	quingentis
Idem confectum ad solenda cal-		

(a) Nam institutori.

caementa	✗	septingentis quinquaginta
Ad loramenta	✗	sesentis (a)
Curium secundae formae infrctum	✗	trecentis
. . a infec . .	✗	. . . . . .
. . . . . .	✗	. . . . . .
. . a maxima infecta	✗	. . . . . .
. . fecta	✗	. . . . . .
. . e apis prima	✗	cen . . .
. . actum	✗	ducen . . .
. . dina infecta	✗	decem
. . ta . . .	✗	sedecim
. . e infecta	✗	quadraginta
. . . . . .	✗	sexaginta
. . . . . .	✗	decem
. . . . . .	✗	quindecim
. . . . . .	✗	. . . . . .
. . e formae infecta	✗	septuaginta $\overline{\text{V}}$.
. . . . . .	✗	centum
Pell . . .	✗	. . quinque
Eadem . . .	✗	. . inta
Pell . . .	✗	. . . . . .
Eadem con . . .	✗	. . . . . .
Pellis castori	✗	. . um
Eadem confecta	✗	. . . . . .
Pellis ursina ma . . .	✗	. . tuaginta
Eadem confecta	✗	. . . inta
Pellis lupi cervarii	✗	. . . . . .
Eadem confecta	✗	. . . . . .
Pellis vituli marini	✗	ducentis quinquaginta
Eadem confecta	✗	mille quingentis
Pellis leopardina infecta	✗	mille
Eadem confecta	✗	mille ducentis quinquaginta
Pellis leonina confecta	✗	mille
De tegestribus.		
Tegestrae de caprinis pellis	✗	sescentis
Pulicare tenennimum (b) et maximum	✗	sescentis
De formis caligaribus.		
Formae caligares maximae	✗	centum
Formae secundae mensurae	✗	octoginta
Formae muliebris	✗	sexaginta
Formae infantilis	✗	triginta

(a) Ita lap. (b) Num *tenerrimum*?

De caligis.			
Caligae primae formae mubonieae sive rusticae par sine clavis	. . . .	X	ducentis viginti
Caligae militares sine clavo	. . . .	X	centum
Caligae patricii	. . . .	X	centum quinquaginta
Caligae senatorum	. . . .	X	centum
Caligae equestres	. . . .	X	septuaginta
Caligae muliebres par	. . . .	X	sexaginta
Cal . . pagi militares	. . . .	X	septuaginta quinque
De soleis et callicis.			
. . icae viriles rusticanae bisoles par	. . . .	X	octaginta
. . icae viriles monosoles par	. . . .	X	quinquaginta
. . icae cursuriae par	. . . .	X	sexaginta
. . rinae mulievres . . visoles par	. . . .	X	quinquaginta
. . ae muliebres monosoles par	. . . .	X	triginta
. . eis babilonicis et purpureis et foeniceis et alvis	. . . .	X	centum viginti
. . babilonicae par	. . . .	X	sexaginta
Purpurei sive foenicei par	. . . .	X	
. . ci ol . .	. . . .	X	. . . . . .
. . ci muliebres	. . . .	X	. . . . . .
. . auratae	. . . .	X	. . . . . .
Socci babilonici pur . .	. . . .	X	. . . . . .
Taurinae inauratae	. . . .	X	. . . . . .
Taurinae lanatae	. . . .	X	. . . . . .
De loramentis.			
Avertae primae for . .	. . . .	X	mille quin . .
Scoroseum militare	. . . .	X	quingent . .
Paramma mulare seu . .	. . . .	X	octigentis
Capistrum equestre	. . li	X	septuaginta
Frenum equestre ee . .	. . usum	X	centum
Frenum mulare	. . . .	X	centum viginti
Capistrum *mulare*	. . . .	X	octoginta
De zonis militar*ibus*.			
Zona babilonica	. . . .	X	centum
Item lata	. . . .	X	ducentis
Subalare ba . .	. . . .	X	centum
Zona alba	. . . .	X	sexaginta
Item digi . .	. . . .	X	*sept*uaginta
De utr*ibus*.			
*Ut*rem primae formae	. . . .	X	centum viginti
*Ut*rem olearium prim . .	. . . .	X	centum

Utrem mercedem diur . .	. . . .	X	duos
De scortiis.			
Scortia in sextario uno	. . . .	X	viginti
Thecam cannarum	x. quinque . .	X	quadraginta
Flagellum mulionicum cum virga	. . . .	X	sedecim
Corigiam aurigalem	. . . .	X	duobus
De sactiis caprinis sive camellinis.			
Pilorum infectorum	P. 1 . .	X	sex
Pili neti ad diavernas vel factos	P. 1 . .	X	decem
De sagmis.			
Sagma burdonis	. . . .	X	trecentis quinquaginta
Sagma asini	. . . .	X	ducentis quinquaginta
Sagma camelli	. . . .	X	trecentis quinquaginta
De zabernis.			
Zabernarum sive saccorum par habens pondo trigin . .	. . . .	X	quadragentis
Saccopatitnai latitudinis pedum trium longitudinis quantum fuerit pro singulis libris	. . . .	X	sedecim
De materiis.			
Materia vigenia qubitorum quiugenta latitudinis in quadrum cubitorum quattuor	. . . .	X	quinquagiuta milibus
Cubitorum quadragiuta quinque latitudiuis suprascripti	. . . .	X	quadraginta milibus
Cubitorum x quadragiuta latitudinis SS (a)	. . . .	X	triginta milibus
Cubitorum triginta quinqne latitudinis per quadrum digitorum octoginta	. . . .	X	duodecim milibus
Cubitorum viginti octo latitudinis in quadrum cubitorum quattuor	. . . .	X	decem milibus
Cubitorum x triginta latitndinis in quadrum digitorum septuaginta duum	. . . .	X	octo milibus
Cubitorum viginti quinque latitudinis in quadrum sexaginta quattuor	. . . .	X	sex milibus
Eadem praetia etiam materiae pinae sunptae stituta materiae roboreae cubitorum quattuor	. . . .	X	quinque milibus

(a) Nempe *suprascriptae*.

Decimi in longum latitudinis in quadrum sexaginta octo	. . . . .	X	ducentis quinquaginta
Materiae praxinae qubitorum quattuor decem in longum latitudinis in quadrum digitorum quadraginta octo.	. . . . .	X	ducentis

Ab editore romano (in act. archaeol.) lapidis stratonicensis additur comparationis gratia fragmentum de pretiis similiter venalium rerum loqueus, quod Caietanus Marinius in veliternum museum borgianum intulit, nuc autem in museo neapolitano borbonico abservatur. (1).

Austoribus	in cupa una	numm.	XXX
Tabulariis	in singulis apocis	numm.	XX
Exasciatori	in cupa una	numm.	X
Palancariis qui de ciconiis ad templum cupas referre censuerunt	. . .	numm.	. . .
Custodibus cuparum	. . .	. .	. . .
De ampullis placuit ut post degustationem possessori reddantur.	. . .	. .	. . .
Professionariis de ciconiis statim ut advenceret (sic) vinum	in cupa una	numm.	CXX.

I

Romae in hypogeo basilicae vaticanae repertus lapis anno 1609. in parietinis sacelli Iohannis VII. P. M.

. . . . per auggg. Fl. Eutherio suo salut.
. . . . praecipuo cunctorum plane est tenenda consensu
. . . . no fas ducimus vel cultibus ut ulla depereat praeroga–
. . . . niudere adque insultare reliquiis praedium pro
. . . . o sacris certum est ministeriis ad quem mysteriis
. . . . m saepta consurgerent verum etiam pauperum
. . . . oc iugiter divina communiter adque humana
. . . . dem constituta possessio experiatur emptores
. . . . que perpetuam praeter venerabiles cultus ulla
. . . . s muniendis fides adque reverentia perennis
. . . . iestate perpetua certum est esse venerabilem
. . . . custodiam ꝟ data die pridiae (sic) kal. maias.
. . . . CC cons. (2)
PROSB ꝟ

(1) Videsis ephem. pisan. T. XVI. art. 6. p. 192.
(2) Don cl. XX. n. 120, ex eoque Mur. p. 1091. 1. Vide Dionys. crypt. vat. tab. 27.

1

Romae.

. . . .
. . odo iudicio repellatur utrum quicunque intentionibus suis probationes
... habeat adeundi iudicis liberam potestatem ac manifestis indiciis
.. et edat, ut pro qualitate factorum (1) conpetenter in eum qui convictus fuerit
.. ut quod si minime potuerit eaq. intentaverit conprobare, scire debet se
*sen*tentiae subiugandum (2). Sane si quis alicui maiestatis crimen intenderit
.. smodi obiectus minime quemquam privilegio dignitatis alicuius astrictiori
.. one tueatur, sciat se quoq. tormentis esse subdendum, si aliis manifestis indi-
*ciis a*ut argumentis accusationem suam non potuerit conprobare, cum in eo qui
.. e temeritatis deprehendatur. Illud quoq. tormentis erui oporteat cuius *suasu*
*a*dque instinctu ad accusationem accessisse videatur, ut ab omnibus tanti *faci-*
noris consciis vindicta possit reportari ❧
.. autem quod adeundi quoq. iudicis tam statutis parentum nostrorum quam
*no*stris sanctionibus interclusa sit facultas, omnibus cognitum est : cum eiusmodi
.. audientia non debeat commodari, quandoquidem eos pro tanti sceleris audacia
*con*veniat subiugari ❧
.. ue sive libertis qui dominos vel patronos accusare aut deferre temptant eius
.. iuxta antiqui quoq. iuris statutum observandum esse censuimus, ut scilicet
.. m atrocis audaci ae statim in admissi ipsius exordio per sententiam iudicis
.. r ac denegata audientia patibulo adfixus : qui ad eiusmodi desperationem
.. t exemplum ceteris praestet, ne quis (3) in posterum audacia (4) simili existat ❧
.. undiq. versum securitati innocentium consulatur, placet etiam famosos *libel-*
los non admitti quos sine (5) nomine propositos si qui invenerit, statim destrahere ad
.. e vel igni debebit exurere. In quibus etiam iudicium eiusmodi observa per ignem
.. sit ut si forte ad se talis libellus perlatus fuerit, is eum praecipiat concit-
.. iusmodi scripturam ab audientia iudicis penitus oportet submoveri manen-
.. os inquisitione qui libellos eiusmodi proponere ausi fuerint, ut reperti debi-
.. tatis suae potius subiciantur ❧
.. taq. omnibus tam ad praefectos nostros quam etiam et praesides et rati-
onalem magistrum privato (6) scripta direximus quorum exempla alio edicto nostro
.. smodi legem statutumq. continent plenissime declaratur ❧
.. stis conscientia vestra quae testis est praebet eam summam clementiae
.. pectibus et fuisse semper et esse curatum, ut beatitudo urbis romanae
.. nostris obtemperet adversus omnes omnino calumnias quas in universum
.. s caesarianorum desperatio porrigebat firmissimis munita securitatibus ❧ (7)

(1) Mur. et Mar. *facturum*. — A. M.

(2) Hinc vides recte me emendasse *subiugetur* in edicto Diocletiani p. 301. vers. 49 — A. M.

(3) Mur. et Mar. *ne suis*. — A. M.

(4) Mur. et Mar. *audaciae* — A. M.

(5) Mur. et Mar. *sive*. — A. M.

(6) Mur. et Mar. *privatae*. — A. M.

(7) Mur. p. 580. e schedis bibliothecae ambrosianae. Mr. — Fragmenta legum Constantini magni dicit Muratorius. Ego aliquot supplementa inclinatis litteris inserui. — A. M.

1

Anxani.

. . . .
. . . pro salute publica et
civium commodo res curare et utilia con-
stituta principis auctoritate firmata
conservare integra ne . . . . .
. . . . . quod solet acci-
dere . . . . . . congregatis
omnib. . . . . . . adiutore
V. devot . . . .
. . . . foro conciliab . . .
. . . annonam . . . venalia
. . . . dare ali
. . . .
aug. Anxian. adstant ordin. tribus Avienus.
Iustinianus rector tam decurionum quam etiam
collegior. omnium cons . . . publici incidi praecepit ut
. . . .

Iucundus	Faustinus	Salutaris
Discolius c̄u FF.	Primus c̄u FF.	Leo
Felix	Proculus et F.	Trianus
Discolius	Nericianus	Probus
Varrus c̄u FF	. . . .	Marcellinus
Ennid.	Saturninus cum FF.	Faustinus c̄u FF. (1)
Nero		

2

In Asia minore inter rudera in pago Alekiam *prope* Carahissar. (2)

. . . tpricr
a civitas
Constantinopoli
imp. Caes. Constantinus
maximus goth. victor ac triump-
hator aug. et Flavia Constantina (3)

(1) Mur. p. 566. 1. qui habuit a Petro Polydoro.

(2) Sequentem inscriptionem ait Marinius se sumere a Pocokio atque ad an. 331. refert. Sed enim scheda Marinii mendosissima et prope insanabilis est; ego autem Pocokii libro careo. Quare coniecturis aliquando indulsi ut verba monstrosa corrigerem, sensumque aliquem inde efficerem. — A. M.

(3) Miror equidem hanc lectionem. — A. M.

alamanu et Flavius Constantius NN BB
Caess. salutem dicunt
ordini civit. Orcistanorum.
Actum est indulgentiae nos-
trae munere . . . s vobis civita-
tis tributom . . un . . o remo-
vere ut ubertatis etiam privi-
legium custodire itaque n
dienorum iniuriam ultra in-
dulgentiae nostra beneficia
perdurantem praesenti
scriptione removemus; idque
oratis vestris petitionique
deferimus ut pecuniam quam
proculeis . . . ie solebatis in-
ferre, minime deinceps dependa-
tis hoc ill . . ituna virum perfe-
ctissimom rationalem asia-
nae dioeceseos lenitas nostra
perscribsit, qui secutus for-
mam indulgentiae concessae
vobis pecuniam deinceps pro
supradicta specie expeti a vo-
bis postularique prohibebit.
Bene valere vos cupimus.
Tasso et Abiabio cons.

In altero lapidis latere sequuntur legum alia fragmenta, quae versus 48. explent; verum adeo prodigiosis in scheda erroribus scatent, ut ea satius sit omittere, ne quid ridiculum et inutile lectoribus exhibeam. Inter cetera perspicue legitur Have Abiabi carissime nobis; *quae salutatio consonat cum legum constantinianarum et M. Aurelii epistolarum a me editarum formulis* — A. M.

I

Edictum Athalarici regis, quod insculptum tabulis marmoreis stetit olim in atrio basilicae vaticanae.

IOHANNI PAPAE ATHALARICUS REX
Si antiquis principibus studium fuit leges exquirere, ut subiecti populi delectabili tranquillitate fuerentur, multo praestantius est talia decernere, quae possunt sacris regulis convenire. Absint enim a nostro saeculo damnosa compendia. Illud tantum vere possumus lucrum dice-

re, quod constat divina iudicia non punire. Nuper siquidem ad nos defensor ecclesiae romanae flebili allegatione pervenit, cum apostolicae sedi peteretur antistes, quosdam nefaria machinatione necessitatem temporis aucupatos, ita facultates pauperum extorsis promissionibus ingravasse, ut quod dictu nefas est, etiam sacra vasa emptioni publicae viderentur exposita. Hoc quantum fuit crudele committi, tanto gloriosum est adhibita pietate resecari. Atque ideo sanctitas vestra statuisse nos praesenti definitione cognoscat, quod etiam ad universos patriarchas atque metropolitanas ecclesias volumus pertinere, ut a tempore sanctissimi papae Bonifacii cum de talibus prohibendis suffragiis P. C. senatus consulta nobilitatis suae memores condiderunt, quicumque in episcopatu obtinendo sive per se, sive per aliam quamcumque personam aliquid promisisse declaratur, ut execrabilis contractus cunctis viribus effoetetur. Si quis autem in hoc scelere deprehenditur fuisse versatus, nullam relinquimus vocem, verum etiam si aut repetendum aut quod acceptum est non reddendum esse crediderit, sacrilegii reus protinus habeatur, accepta restituens compulsione iudicis competentis. Iustissimae siquidem leges, ut bonis aperiunt, ita claudunt malis moribus actionem. Praeterea quicquid in illo senatus decretum est consulto, praecipimus in eos modis omnibus custodiri, qui se quoquo modo, per interpositas quascumque personas, scelestis contractibus miscuerunt. Et quia omnia decet sub ratione moderari, nec possunt dici iusta, quae nimia sunt, cum de apostolici consecratione pontificis intentio fortasse pervenerit, et ad palatium nostrum producta fuerit altercatio populorum, suggerentes nobis intra tria millia solidorum, cum collectione chartarum censemus accipere. A quibus tamen omnes idoneos rei ipsius consideratione removemus, quia de ecclesiastico munere pauperibus est potius consulendum. Alios vero patriarchas, quando in comitatu nostro de eorum ordinatione tractatur, in supradictis conditionibus atque personis intra duo millia solidorum iubemus expendere. In civitatibus autem suis tenuissimae plebi non amplius quam quingentos solidos se distributuros esse cognoscant. Reliquos accipientes, et edicti praesentis et senatus consulti nuper habiti, poena constringat; sed et dantes canonum severitas persequatur. Vos autem, qui patriarcharum honore reliquis praesidetis ecclesiis, quoniam constitutio nostra ab illicita promissione liberavit, restat ut bona imitantes exempla, sine aliquo ecclesiarum dispendio dignos maiestate pontifices offeratis. Iniquum est enim ut locum apud vos habeat ambitus, quem nos laicis divina consideratione perclusimus. Quapropter si quis apostolicae praesulem ecclesiae vel patriarcharum episcopum, sive per se, sive per parentes, aut servientium quascumque personas, aliqua suffragii crediderit ambitione promovendum, et ipsum reddere accepta definimus, et quod est canonibus

statutum, cum modis omnibus esse passurum. Si quis vero vero quae dederit aut promiserit, eodem superstite timuerit publicare, ab heredibus eius ecclesia repetat, cuius suffragio antistes deprehenditur ordinatus: nota infamiae nihilominus superstites inurente. Reliquos quoque ordines sub eadem fieri districtione praecipimus. Quod si forsitan dolosae machinationis invento sacramentis persona intercedentibus fuerit obligata, ut salvo statu animae commissam iniquitatem neque approbare possit, neque audeat accusare, dàmus licentiam quibuslibet honestis personis, in singulis quibusque civitatibus apud iudices competentes hoc crimen deferre, et quicquid ex ea potuerit probatione recolligi, ut ad probationem (1) insequentes animemus, tertiam partem iudicatae rei ille percipiat qui tale facinus voluerit publicare: reliqua ipsis ecclesiis proficiant, quae videntur extorta, aut in fabricis earum, aut in ministeriis nihilominus profutura. Decet enim ad usus bonos convertere, quae voluit perversitas inimica fraudare. Quiescat igitur malignantium prava cupiditas. Quo tendunt, qui a fonte praeclusi sunt? Recolatur et timeatur Simonis iusta damnatio, qui emendum credidit totius largitatis auctorem. Orate igitur pro nobis, edicta nostra custodientes; quia divinis noscitis convenire mysteriis. Sed quo facilius principis votum universorum mentibus innotescat, hoc senatui, hoc populis, per praefectum urbis praecipimus intimari: ut generalitas agnoscat, nos illos prosequi qui maiestati divinae potius viderentur adversi. Vos quoque hoc universis, quos Deo propitio regitis, episcopis intimate: neque sit alienus a culpa, qui potuit agnoscere constituta. (2)

I

Romae sub Ianiculo.

Claudius Iulius Eclesius Dynamius VC. et inl. urbis praef. P. Amore patriae compulsi ne quid diligentiae deesse videatur studio nostro, adici vovimus ut omnium molendinariorum fraudes amputentur quas subinde venerabili populo atque universitati fieri suggerentibus nobis agnovimus. Et ideo stateras fieri praecepimus quas in Ianiculo constitui nostra praecepit auctoritas. Unde hoc programmate universitatem nosse decernimus, frumenta cum ad haec loca conterenda detulerint, consueta fraudibus licentia posset amoveri, primo pensare non differant: deinde postquam fregerint, propter fidem

(1) Alia lectio *approbatione*.

(2) Cassiodor. epist lib. IX. 15. Confer epist. 16, qua praecipitur ut hoc edictum in marmore incisum in porticu S. Petri proponatur.

integrae observationis adhibitis iisdem ponderibus, agnoscant nihil sibi abstulisse licentiam fraudatorum. Accipere autem secundum constitutum brevem molendinarios tam in Ianiculo quam per diversa praecipimus per modium unum nummos III. Ita quod si quis eorum inlicita praesumptione farinam crediderit postulandam, deprehensus et multae subiaceat et fustiario supplicio se noverit esse subdendum. Illud autem humanitas nostra propter corporatorum levamen adicit, ut si qui voluntate propria non compulsus sed donandi animo farinam offerre voluerit, habeat qui accipit liberam facultatem. (1)

1

Romae in porta ripae, quam portuensem alii, navalem vero Marlianus, olim appellatam esse volunt.

S. P. Q. R.
Impp. Caess. DD. NN. invictissimis principibus Arcadio et Honorio
victoribus ac triumfatoribus semper augg.
ob instauratos urbis aeternae muros portas ac turres egestis inmensis ruderibus ex suggestione V. C. et inlustris
militis et magistri utriusque militiae Stiliconis (2) ad perpetuitatem
nominis eorum simulacra constituit
curante FL. Macrobio Longiniano V. C. praef. urbis D. N. M. Q. eorum.

2

In hemicyclo absidis templi S. Martinae, quod olim secretarium populi romani fuit ad forum romanum, ubi etiam duae insignes tabulae marmoreae, ex arcu aliquo triumphali desumptae, magnifice sculptae extant.

Salvis (3) dominis nostris Honorio et Theodosio victoriosissimis principibus
secretarium amplissimi senatus, quod vir inlustris Flavianus instituerat et fatalis ignis absumpsit,
Flavius Annius Eucharius Epifanius VC. praef. urb. vice sacra iud. reparavit et ad pristinam faciem redixit.

(1) Fabrett. p. 529. n. 382. ex Mabillon. analect. T. IV. p. 495. Dederat mendose Gruterus p. 1114. 6. De molendinis in Ianiculo agit Fabrettus de aquaed. n. 347. diss. 3.

(2) Vocab. *Stiliconis*, et mox *FL. Macrobio Longiniano V. C. praef. urbis*, deleta in marmore fuerunt, ita tamen ut adhuc aegre conspiciantur. Nimirum post Stilichonis necem ea litura accidit. — A. M.

(3) Sic in patera argentea gemmis distincta, cum imagine Faustinae aug. apud Donium cl. II. n. 158. CAABΩ KΩMMOΔΩ ΦHΛIΞ ΦAYΣTEINA.

1

Romae in porta S. Laurentii parte exteriori, litteris partim deletis scalpro partim opere tectorio obductis.

S. P. Q. R.
Impp. Caess. DD NN invictissimis prin . . . torib. semper augg.
ob instauratos su . . .
. . . . orum simulacra *con*stituit
. . . . M. Q. eorum.

2

Effossa A. 1735. prope Tibur.

Beatissimo saeculo dominorum nostrorum
Constanti et Constantis augustorum
senatus populusq. romanus
clivum tiburtinum in planitiem redegit
curante L. Turcio Secundo Aproniani praef. urb. fil.
Asterio C. V. correctore Flam. et Piceni. (1)

3

Romae in arcu, qui modo non extat, proximo ponti arcis Aeliae sive S. Angeli.

Impp. Caess. D. D. D. N. N. N. Gratianus Valentinianus et Theodosius
pii felices semper auggg.
arcum ad concludendum opus omne porticuum maximarum aeterni
nominis sui pecunia propria fieri ornariq. iusserunt.

4

Romae in foro palatino.

Forum po. romano suo
domini et principes nostri
Valentinianus et Valens
curante
Flavio Eupraxio V. C. (2)

5

Romae effossus lapis ad aggerem Servii.

Arcus pilas et pluteum ex utraq. parte
ovata . . labore expenso a VV. CC. et
spectabilibus Tarpeio Anneio Fausto
VC. comite ordinis primi et formarum,
et Iulio Felice Campaniano VC. ex comite
ordinis primi et formarum instauratum. (3)

(1) Mur. p. 463. 9.

(2) Mur. p. 264. 8. ex Mabill. T. IV. analect. p. 489. n. 24. ex cod. einsild. Rursus Mur. p. 464. 6. e schedis Cyriaci cum varietatibus.

(3) Fabrett. p. 677. n. 31.

1

Romae.

Valens et Gratianus
pii felices ac triumphatores
semper augg.
porticus areasq. macello
Liviae ad ornatum urbis
suae addi dedicariq.
iusserunt. (1)

2

Supra portam Diarbeki.

Virtute per . . .
piis invictisq. imperatoribus
salvisq. Valentiniano et
Gratiano perpetuis ac semper
triumpatoribus amoris
pietatisq. monumento
Hairrbs (2) aedificata est.

3

Romae in villa Caesiorum.

. . Constans victores ac triumfatores sem . .
. . eum das umciae diurna incuria ei pen . .
. . seriem neglectum adque ita destitutum ut eiu . . . (3)

4

In introitu urbis Romae per portam arcis Aeliae sive S. Angeli.

Romanus Francus Bardusque viator et omnis
Hoc qui intendit opus cantica digna canat.
Quod bonus antistes quartus Leo rite novavit
Pro patriae ac plebis ecce salute suae.
Principe cum summo gaudens haec cuncta Iohannes
Perfecit, cuius emicat altus honor.
Quos veneranda fides nimio devinxit amore,
Hos Deus omnipotens perferat arce poli.
Civitas Leonina vocata. (4)

(1) Grut. p. 1080. 90; Mabill. l. c. p. 488.
(2) Mur. p. 1098. 6. intelligit *haec urbs*.
(3) Adv. barberin. p. 20. n. 1.
(4) Sarazan. ad carm. XXI. S. Damasi p. 181. aliique.

1

Romae in porticu S. Mariae trans Tiberim parvus lapis e coem. Gordiani.

Hic fiҟit horridus
ante locus
Asteri consilio coe-
ptus liberaliter Bromio
silvigeri dei auxilium
renovatum in urbe. (1)

2

Romae in S. Iohannis calybitae.

imnine . .
aniensis n . .
Anthidi . .
insisten . .
. . consula . .
. . nov. Syagrio . . (2)

3

Romae ad portam viridiariam.

Qui venis ac vadis decus hoc adtende viator
Quod quartus struxit nunc Leo papa libens.
Marmore pretioso radiant haec culmina pulchra
Quae manibus hominu facta decora placent.
Caesaris invicti quod cernis iste HLOTHR,
Tantum praesul ovans tempore gessit opus.
Credo malignorum tibi nunquam bella nocebunt,
Neve triumphus erit hostibus ultra tuis.
Roma capud (sic) orbis, splendor spes aurea Roma,
Praesulis ut monstrat en labor alma tui.
Civitas haec a conditoris sui nomine Leonina vocatur.

4

In ponte Salario, II. ab urbe lapide supra Anienem, inconditis litterarum formis.

Imperante DN piissimo ac triumphali semper Iustiniano PP.
ann. XXXVIIII
Narses vir gloriosissimus ex praeposito sacri palatii ex cons.
atque patricius post victoriam gothicam ipsis eorum regibus
celeritate mirabili conflictu publico superatis atque prostratis
libertate urbis Romae ac totius Italiae restituta pontem viae Salariae us-
que ad aquam a nefandissimo Totila tyranno (sic) distructum purgato fluminis alveo
in meliorem statum quam quondam fuerat renovavit. (3)

(1) Marangon. res ethn. p 262. Sed male ait scriptam litteris augusteis.

(2) E schedis Suaresii in bibl. barberin.

(3) Grut. p. 161. 1.

In altero pontis latere, qua maris flatus et venti veniunt, unde ipsum marmor valde inquinatum est nigredine. Prior versus maioribus et longioribus litteris perscriptus est; reliqui quo remotiores a primo fiunt, eo minoribus scribuntur litteris: verumtamen tot lituris laborant, ut prorsus erasi videantur; nec nisi magna adhibita diligentia leguntur.

✝ Quam bene curbati ❦ directa est semita pontis ❦
Atque interruptum ❦ continuatur iter ❦
Calcamus rapidas ❦ subiecti gurgitis undas ❦
Et libet iratae ❦ cernere murmur aquae ❦
Ite igitur faciles ❦ per gaudia vestra Quirites ❦
et Narsim resonans ❦ plausus ubique canat ❦
Qui potuit rigidas ❦ Gothorum subdere mentes ❦
Hic docuit durum ❦ flumina ferre iugum ❦ (1)

1

Romae in crepidinibus pontis Cestii inscriptio eadem hinc et inde.

Domini nostri Imperatores Caesares
Fl. Valentinianus pius felix maximus victor. ac triumf. semper aug. pontif. maximus ❦
germanic. max. alamann. max. franc. max. gothic. max. trib. pot. VII. imp. VI. cons. II. P. P. P. et ❦
Fl. Valens pius felix max. victor. ac triumf. semper aug. pontif. maximus ❦
germanic. max. alamann. max. franc. max. gothic. max. trib. pot. VII. imp. VI. cons. II. P. P. P. et ❦
Fl. Gratianus pius felix max. victor. ac triumf. semper aug. pontif. maximus ❦
germanic. max. alamann. max. franc. max. gothic. max. trib. pot. III. imp. II. cons. primum P. P. P.
Pontem felicis nominis Gratiani in usum senatus ac populi rom. constitui dedicariq. iusserunt ❦

In eodem ponte in ea parte quae flumen respicit et latus coenobii S. Bartholomaei, litteris cubitalibus et linea perpetua.

. . tiani triumfalis principis pontem aeternitati augusti nominis consecratum in usum senatus populiq.
romani D. D. D. N. N. N. Valentinianus Valens et Gratianus victores maximi ac perennes augusti perfici
dedicariq. iusserunt . . . .

(1) Grut. l. c. n. 2.

1

Emeritae in ponte.

Solverat antiquas moles ruinosa vetustas
Lapsum et senio ruptum pendebat opus.
Perdiderat usum suspensa via per amnem,
Et liberae pontis casus negabat iter.
Nunc tempore potentis Getarum ERVIGII regis
Quod deditas sibi praecepit excoli terras.
Studuit magnanimus factis extendere nomen,
Veterum et titulis addidit SALLA suum.
Nam postquam eximiis novavit moenibus urbem,
Hoc magis miraculum patrare non destitit.
Construxit arcos, penitus fundavit in undis,
Et mirum auctoris imitans vicit opus.
Nec non et patriae tantum creare munimen
Summi sacerdotis ZENONIS suasit amor.
Urbs augusta felix mansura per saecula longa,
Novata studio ducis et PONTIFICIS. Era DCCI. (1)

2

Romae in ponte Cestio in basi.

Benedictus alme
urbis summ. senato-
r. restauravit hun-
c pontem fere diru-
tum. (2)

3

Pisauri reperta A. 1738. extat modo apud Passerios.

DD.NN.impp Caess. Gratianus . .
Valentinianus triump . . s . .
pontem vetustate corr . . .
in usum cursus publici res . .
aptariq. iusserunt cura G. Fl. .
tino cur. R. P. (3)

(1) Floresius H. S. T. XIII p. 223. ex vetustissimo codice ecclesiae toletanae, in quo hoc lemma. *incipiunt versi in ponte emeritensi inscripti.* Edidit mutilum epigramma Moreuns de Varga in sua historia p. 23. Porro huius Zenonis episcopi emeritensis nusquam nisi heic mentio.

(2) Grut. p. 160. 5. Vidit Smetius. Gallet. T. II. p. 2. ait pertinere ad finem saeculi XII. V. Mur. T. X. S. R. I. p. CCXVIII.; Vital. st. del sen. p. 1. In excerptis archii Sublac. apud Mur. A. m. ae. T. V. p. 769. sub Martino (immo Marino) PP. mentio est eminentissimi et gloriosi ducis Benedicti. Item in charta Sublac. an. 952. ibid. T. I. p. 163. habetur Benedictus in Dei nomine consul et dux. Igitur vel duo Benedicti saec. IX. et X; vel Marinus II. est, non I. Sed enim A. Laelius Podagricus, et Metellus in suis ad Mazochium adn. haud satis antiquam hanc dicunt inscriptionem.

(3) Ex Calogerà N. R. T. VI. p. XCII.

1

Tibure in pariete secretarii S. Michaëlis.

Constant . .
Constantis . .
augustorum . .
senatus . .
populusque . .
romanus . .
pontem refecit . .
curante L. Turcio . . cu . .
Aproniani praef. . .
Asterio V. C . .
Flam . . (1)

2

Romae in S. Hadriani in foro rom.

+ Salvis domi . .
augusto et gl . .
Theoderico V . .
ex com. domest . .
in atrio liber . .
quae vetus . . .
ve confect . .
. . fest . .

3

Nisibi prope pontem non longe ab ipsa urbe.

Iustino imperatori dilectissimo
exercitus eius orientis gentem barbaram
e curru statuario cautionem ad gloriam
construxit. (2)

4

Albingauni in aedibus comitis Costae, deinde marchionis Balestrini.

Constanti virtus studium victoria nomen
Cum recipit Gallos, constituit Ligures.
Moenibus ipse locum dixit duxitq. recenti
Fundamenta solo, iuraq. parta dedit.
Cives tecta forum portus commercia portas
Conditor exstructis aedibus instituit.
Dumque refert orbem, me primam protulit urbem,
Nec renuit titulo limina nostri loqui.
Et rabidos contra fluctus gentesq. nefandas
Constanti murum nominis opposuit. (3)

(1) Grut. p. 1079. 1. ex Sirmondo qui vidit.
(2) Spon. misc. p. 277; Donat. p. 224. 2.
(3) Mur p. 692. 3; Burman. anthol. T. I. p. 472.

1

Constantinopoli ad portam novam.

Theodosii iussis gemino nec mense peracto
Constantinus ovans haec moenia firma locavit
. . . tam stabilem . . . vix conderet arcem. (1)

2

Urbenova in via Claudia V. mill. pass. a Mutina.

✝ Haec xps fundamina posui fundator . . .
rege felicissimo Liutprand per eum ce . . .
hic ubi insidiae prius parabantur pl . . .
facta est securitas ut pax servet . . .
sic virtus altissimi fecit Longibardo . . .
tempore tranquilli et florentiss . . .
omnes ut unanimes implentes princ . . . (2)

3

Brundusii in basi columnae turris S. Basilii.

Illustris pius actibus atque refulgens
prothospata Lupus urbem hanc struxit ab imo
quam imperatores magnificique benigni (3)
. . . .

4

Alicubi in Britannia.

Anno dominicae incarn. Aelfredus rex
fecit hanc urbem DCCCLXXX.
regni sui VIII. (4)

5

Veronae in museo in figuratis marmoribus, quibus aevo medio maioris fori salientes exornati fuerant.

Rex Alboynus Lobardor . . .
Verona Berengarius iperator . . .
marmorea Verona Veron . . . (5)
. . . .

(1) Mur. p. 2011. 8. Vir quidam eruditus tertium versum sic supplebat: *tam cito tam stabilem Pallas vix conderet arcem.*

(2) Misit ad Marinium Tiraboschius accurate exscriptam. Dederat Muratorius mendosam p. 468. 2. et A. m. ae. T. II. p. 196.

(3) Mur. p. 1905. 1.

(4) Cambden. Britann. p. 157.

(5) Mus. Ver. p. 208.

1

In pariete ecclesiae ruralis castri S. Laurentii in campo agri Senogalliensis lapis, in cuius antica facie legitur inscriptio, quam vulgavit Gruterus p. 444. n. 8; in postica autem haec graecis litteris.

ΤΑΝΤΙ ΚȣΕΜ ΗΚ ΚΕΡΝΙΣ ΑΙΚȣΟΡΙΣ ΚΙΡΚȣΙΤȣΜ ΤΕΞΙ
ΣȣΑΣΑ
ΓΡΑΙΚΟΡȣΜ ΝΑΤΑ ΛΑΒΟΡȣΜ
ΑΛΑΡΙΚȣΣ ΙΜΠȣΣ ΜΕ ΠΕΡΔΕΡΕ ΚΩΝΑΝΣ
ΤΟΤ ΑΔΙΑΚΕΝΤΙȣΜ ΟΠΠΙΔΩΡȣΜ ΜΑΤΡΕΜ
ΚΡΕΑΒΙΤ.
ΤΩ ΘΕΩ ΔΟΞΑ. (1)

2

Romae in basilica Ostiensi. Fuit in porta suburbii S. Pauli.

Hic murus salvator adest invictaque porta,
Quae reprobos arcet suscipit atque pios.
Hanc proceres intrate senes iuvenesque togati
Plebsque sacrata Dei limina sancta petens.
Quam praesul Domini patravit rite Ioannes,
Qui nitidis fluxit moribus ac meritis.
Praesulis octavi de nomine facta Ioannis
Ecce Ioannipolis urbs veneranda cluit.
Angelus hanc Domini Paulo cum principe sanctus
Custodiat portam semper ab hoste nequam.
Insigne nimium muro quam construit amplo
Sedis apostolicae papa Ioannes ovans.
Ut sibi post obitum caelestis ianua regni
Pandatur Christo sat miserante Deo.

3

Ad turrim fluminis Lyris prope Minturnas.

Hanc quondam terram destruxit gens agarena
Scandens hunc fluvium. Fieri ne postea possit,
Princeps hanc turrim Pandolfus condidit heros
Ut sit structori decus et memorabile nomen. (2)

(1) Extat apud Muratorium A. m. ac T. I. p. 12. cum explicatione: *tanti quem ic cernis aequoris circuitum texi Suasa graecorum nata laborum. Alaricus impius* (hoc vocabulum *impius* non intellexit Mur.) *me perdere conans, tot adiacentium oppidorum matrem creavit.* — A. M.

(2) Mur. p. 2013. 5. Donius ex Capacio habet *terram vastavit.*

1

Lapis effossus A. 1763. in ecclesia collegiali vici Viae longae, hodie Santia *dioec. Vercellensis.*

Oppidum nuper
sanctae Agathae
iug. regina Theodolinda
vicus antea viae
longie Ictumulo-
rum pago
forum frequentissi-
mum quod Romae
olim viros consul-
ares sibi patronos
cooptabat. (1)

2

Nolae in seminario, reperta Cimitili.

POMPE . . .
Barbarius Pompeian.
V. C. cons. Kamp. civita-
tem Bellam nuda ante
soli deformitate sorden-
tem silicibus e montibus
excisis non e dirutis
monumentis advec-
tis consternendam
ornandamque cura-
vit
curante V. C. TI. Pro-
culo patrono et cur.
Abellanorum . . . (2)

3

Anxure sive Terracinae in foro.

D. N. glrsmus adq. inclyt. rex Theodoricus vict. ac tri-
umf. semper aug. bono R.P. natus custos liberta-
tis et propagator rom. nom. domitor gtium
Decennovii viae Appiae idest a trib. usq. Tarric. iter et loca quae
confluentib. ab utraq. parte palud. per omn. retro princip.
inundaverant usui pubco et securitate viantium ad-
miranda propitio Deo felicitate restituit, operi
iniuncto naviter insudante adq. clementissimi
princip. feliciter deserviente praeconiis ex prosa-
pia Deciorum Caec. Mau. Basilio Decio V. C. et inl.
ex P. V. ex PP. ex cons. ord. pat. qui ad perpetu-
andam tanti domini gloriam per plurimos
qui ante non erant alveos deducta in mare aq-
ua, ignotae atavis et nimis antiquae red-
didit siccitati. PE (3)

(1) Durand. de antiq. condit. agr. vercell. p. 84.

(2) Remondin. H.N. T. I. p. 248. III. n. V; Pratill. consul. p. 68.

(3) Grut. p. 152. 8. e schedis Metelli; Pratill p. 26. Vide Procop. B. G. I. 2.; Rubeum historia Rav. p. 152. — Mr. Certe Gruteri editio a mariniana scheda satis differt. — A. M.

1

Ravennae in ecclesia S. Vitalis.

Rex Theodericus favente
Deo et bello gloriosus et
otio fabricis suis amoena con-
iungens sterili palude siccata
hos hortos suavi pomorum foe-
cunditate ditavit. (1)

2

Veronae in museo publico in columna quae fuit olim ad S. Petrum Carianum.

D. N. Constantinus
maximus imper . .
VIII.
A P
XXXX (2)

3

Ticini in aedibus Pallheariorum columnae miliariae fragmentum.

DD. NN.
Constantinus
. . . . .
aug.
. . . . (3)

4

Pergentibus ad vicum S. Genesii prope Cisteronem occurrit rupes divisa opere humano, cum hac inscriptione. Locus autem vulgo dicitur Petra scripta.

Cl. ꝺ Posthumus Dardanus V. inl. et pa-
triciae dignitatis, ex consulari pro-
vinciae Viennensis, ex magistro scri-
ni lib ꝺ ex quaest ꝺ ex praef. ꝺ praet. ꝺ
Nevia Galla clar ꝺ et inl ꝺ fem ꝺ
eius loco cui nomen Theopoli est
viarum usum caesis utrinq. mon-
tium lateribus ꝺ praestiterunt, muros
et portas dederunt, quod in agro
proprio constitutum Tuentioni om-
nium voluerunt esse commune, adni-
tente etiam V ꝺ inl ꝺ com ꝺ ac fratre me-
morati viri clar ꝺ Lepido ex consulari
Germaniae primae, ex magistro memoriae,
ex com ꝺ rerum privat ꝺ ut erga omni-
um salutem eorum studium
et devotionis publicae
titulus posset ostendi. (4)

5

Mutinae in columna.

. . . .
bea-
tissimorum
Caesar.
mo p . . . .
. . . . (5)

6

Alicubi in Hispania.

Ex officina
Homoni ute-
re felix Vas-
coni in
X
Proc. Tiberia-
no factus
est horreum
D. N. Valenti-
niano aug. .
ter et Eutro-
pio V. C. cons.
scrib. Elefanto. (6)

(1) Mur. p. 467. 6. Vide Zirard. aedif. p. 87. et Lam. notit. flor. A. 1750. p. 367.

(2) Mus. Ver. p. 104. 4.

(3) Zachar. T.I. excurs.litt.p.212; Donat.p.150.8.

(4) Spon. p. 150; Grut. p. 151. 6. Vide Sirmondum in adn. ad Sidonium.

(5) Mur. p. 267. 5.

(6) Mur. p. 391. 2.

1

Viennae in gymnasio publico bonarum litterarum.

DDD. NNN. Valentiniani Valenti-
s et Gratiani perrennium augustor-
um saluberrima iussionem (sic) hunc
burgum a fundamentis, ordinante
viro clarissimo equite comite et
utriusque militiae magistro, i-
nsistente etiam Leonteo PP. mili-
tes auxiliares Lauracenses cu-
re (sic) eius commissi consulatus
eorundem dominorum prin-
cipumque nostrorum tertii ad
summam manum perduxserunt
perfectiones. (1)

2

Circsae in Hispania in S. Petri.

Iussu domini et principis nostri
magni maximi victor. . . .
semper augusti
Antonius Maximinus . . .
nova provinciae ma . . .
primus consularis et . . .
praeses viam ab . . .
rupibus famosam . . .
con . . . a Navisso . . . opac . . .
perdomito averso . . .
inundationes o . . . . (2)

3

Non procul Strigone.

Iudicio principali D.D.D. N.N.N.
Valentiniani Valentis et Gratiani
principum maximorum, dispositione etiam
inlustris viri utriusq. militiae magistri
comitis, Foscanus praepositus legionis I.
Martiorum, una cum militibus sibi creditis,
hunc burgum cui nomen Commercium, qua
causa et factus est, a fundamentis et construxsit
et ad summam manum operis XXXXVIII
consulatu D. N. Gratiani aug. II et
Probi V. C. fecit pervenire. (3)

4

Thignicae in regno Tunetano.

Altissimo saeculo DDD. NNN.
orb ... tori ... indulta pace
civi .... Thignicensis ... proc. (4)

5

Romae ad theatrum Marcelli.

Olibrius V. C. fratri
admirandae probitatis
Faltonius Probus
Alyphus V. C. (5)

(1) Grut. p. p. 164. 3.
(2) Mur. p. 465. 5. ex Donio p. 72. n. 22.
(3) Grut. p. 164. 4.
(4) Donat. p. 344. 1. e Shawio T. I. p. 219.
(5) Grut. 1098. 4.

1

Prope Sinuessam lapis erutus A. 1765.

DD. NN. Fl. Valentiniani P. F.
semper aug. et Gratiani Cae...
viam aquar. illuvion. et s...
ctur. interruptam ab Sinues...
Cumas usque in eaq. pontes...
sionesq. mill. P. XV.
Iulius Felix
Campaniae consu...
restit. cur... (1)

2

Florentiae in museo mediceo in columna advecta ex Africa.

. . . .
Constantinus maximus
. . . semper aug.
. . . .
. . . .
Claudius Constantinus
maximus Caes . . .
. . . .
. . . .
. . . MC. XXXII. (2)

3

Parmae.

T. Fl. Claudius Constan-
tinus
iun. nob. Caes.
M. P. L. (3)

4

In regno Tunetano Thignicae, hodie Tunga.

. . . .
Constantini max. V . . .
nia . . . fundamentis et s. . .
. . . tudo Domiticeno filio. (4)

5

Aeserniae apud moniales S. Mariae.

L. Abulius Dexter
macellum porticum chalcidicum
cum suis ornamentis loco et
pecunia sua.

Ibidem in alio lapide.

Macellum terrae motibus lapsum,
Avieno Iustiniano rectore provinciae
disponente, Castricius vir primarius
sumptu proprio fieri curavit cum
Silverio filio, acceptis columnis
et tegulis a re publica. (5)

6

Emeritae.

Imp. Caes. Gratianus
pius felix max. vict.
ac triumph. semp. aug.
pont. max. germ. max.
alamanus max. franc.
max. goth. M. TR. P. III.
imp. II. cos. IIII. prim. P. PP.
restituit
C. XI. (6)

(1) Pratill. consul. p. 77.
(2) Gor. T. I. p. 13. n. XI.
(3) Mur. p. 464. 2.
(4) Donat. p. 219. 5.
(5) Mur. p. 469. 1.
(6) Grut. p. 159. 7.

1

In agro Arianensi, in fundo dicto feudo di S. Eleuterio *lapis erutus A.* 1784.

. . . P. Caesar
divin . . . vae f.
Nerva Traianus
aug *germanic.* dacic.
pont. max. trib. pot.
XIII. imp. VI. cos. V
P . . . .
viam a Benevento
Brundusium pecun.
sua . . . .
DDD . . . Theodos
Arcadi et Honor. (1)

2

Emeritae.

Imp. Caes. Flavius
Constantin. aug.
pacis et iustitiae
cult. pub. quietis
fund. religionis
et fidei auctor
remisso ubique
tributo finitimae
provinc. iter.
restaur. fecit
CXIIII. (2)

3

Romae in villa Iustinianorum, in basi marmorea.

Gabinius Vettius
Probianus V. C. praef. urb.
statuam conlocari prae-
cepit quae ornamento
basilicae esse
posset inlustri. (3)

4

Neapoli in museo regio.

Signa translata ex abditis
locis ad celebritatem
thermarum Severianarum
Audentius Saemilanus V. C. cons.
Camp. constituit dedicarique precepit
curante T. Annio Chrysantio V. P. (4)

5

Reperta basis in foro romano prope tres columnas litteris constantinianae aetatis.

Gabinius Vettius
Probianus V. C. praef. urb.
statuam quae basilicae
Iuliae a se noviter
reparatae ornamento
esset adiecit. (5)

In lat. dextro eiusd. lap. sed littera temporis Septimii Severi.

Dedic. XV. K. febr. per
T. Arrium Bassianum C. V. cur.
oper. publicorum.
*Cornelio An*ullino II et Aufid.
Frontone cos. (6)

(1) Tradidit Marinio abbas Vitalis.
(2) Grut. p. 159. 4. e schedis Schotti.
(3) Ex cod. B. V. in quo inscr. Iustin. Grut. p. 1080. 11.
(4) Fabrett. p. 280. 173, quem vide p. 334. de formula *signa translata.* V. Pratill. consul. p. 48; Martorell. Th. calam. p. 141; Donat. 217. 5.
(5) Grut. p. 171. 2.
(6) Grut. p. 171. 7.

1

Romae in villa Columnensium, basis.

Petronius
Maximus evo
praef. urbi
curavit.

in latere dextro.

Pro reparatione· (1)

2

In basilica Ostiensi.

Petronius Maximus V. C.
praefectus urbi curavit· (2)

3

Veronae in museo publico, in cippo.

Hortante beatitudine
temporum DDD. NNN.
Gratiani Valentiniani
et Theodosi augg·
statuam in Capitolio
diu iacentem in
celeberrimo fori
loco constitui
iussit Val. Palladius
VC· cons. Venet· et Hist· (3)

4

Romae in Capitolio ex museo Albaniorum, item ex hortis Iustinianeis, quondam in basi, nunc in tabula inde dissecta.

DD. NN. Valentinianus
et Valens augusti
ornatui publico
constitui locarique
iusserunt
administrante Rufio
Volusiano V· C· ex praef·
praet. praef· urbi iud.
iterum sacrarum cognit· (4)

5

Romae in mus. Alb.

Fonteius Litorius
. . . entius V. C·
praef·
urbi curavit. (5)

Olim in eiusdem baseos latere dextro.

. . . usto III.
. . . et F. iter· cos.
. . . vit
. . . lei.

6

Romae in hortis Iustinianeis in columna.

Fl. Amazo-
nius V.P.
curavit. (6)

7

Romae apud Angelum Colotium.

Plutinus
Eustatius VC·
urbis P· fecit (7)

8

Romae in hortis Alexandri Massinii.

Anicius Paulinus
V. C. praefectus
urbi curabit· (sic) (8)

(1) Marang. res ethn. p. 194. V. Sirmond. T. I. p. 510; Grut. p. 1080. 6. Nisi potius legendum est *per reparationem*; nam *per* compendiose scribitur.

(2) Margarin. n. 842. ex Apiano.

(3) Mus. V. p. 107; Grut. p. 285. 2; Ver. ill. P. I. p. 177; Donat. p. 221. 3. Videsis dissertationem Bertolii de mus. veron. p. 85.

(4) Mur. p. 464. 5. ex Donio. Fabrett. p. 208. n. 515; Gud. p. 83. 1. Reines. p. 255. Donat. p. 151. 9. 221. 3; Spon. p. 276; Inscr. alban. p. 4.

(5) Mur. p. 703. 5.

(6) Fabrett. p. 280.

(7) Mur. p. 734. ex Ligorio.

(8) Reines. cl. VI. n. 125.

1

Beneventi.

. . . invictissim.
. . . Theodosii
. . . aviniano
. . . dus Rufinus
. . . errimi ord.
statuam
in abditis lo-
cis repertam ad privatum
et publicum *loco* celeber-
rimo constituendam
curavit insistente VL·Firmo.(1)

2

Casertae.

Furius Audentius
Annianus V· C.
Camp. cons·
fieri curavit. (2)

3

Romae, repetita in duobus marmoribus.

Fabius Felix
Pasifilus Paulinus
V. C. et inl· praef·
urbi dedicavit· (3)

4

Romae in S. Viti iuxta arcum Gallieni, basis quae arae maximae fulcrum praebet.

Fl. Euricles
Epitynchanus
VC.
praef·urb.condi-
tor huius fori
curavit.

In latere sinist.

Coll.X.kal·febr·
Arriano et Papo
cos. (4)

5

Romae in via Ostiensi.

Iunius Pomponi-
us Ammonius
V. C·praef· urbi
curavit. (5)

6

Beneventi sub ponte Leproso, ingens lapis.

Valentis et Gratiani augustor· (6)

7

Brixiae.

Cor. Gauden-
tius V. P. comet.
Corruen. et
Hist. curavit· (7)

8

Beneventi in choro archiepiscopali.

Clodius
Octavianus
V. C. de proprio
ornatui dedit. (8)

9

Romae in ss. Iohannis et Pauli.

Anicius Amnius
Paulinus V· C.
praefectus urbi
reparavit. (9)

(1) De Vita AA. Ben. p. XIX. n. 10; Donat. p 225. 1.
(2) Pratill. consul. p. 63.
(3) Grut. p. 1080. 1.
(4) Grut. p. 168. 7. Vidit Smetius. In cod. vat. 5253. p. 358. *Eurycles Epityncanus.*
(5) Mur. p. 711. 5. ex Ligorio.
() De Vita p. XIX. n. 8.
(7) Maff. Ver. ill. T. IV. n. 47. T. I. p. 340. P. I. p. 178. 362; Grut. p. 356. 3; Mur. p. 694. 1; Carl. AA. Ital. T. III. p. 58.
(8) Grut. p. 193. 2.
(9) Mur. p. 470. 2. ex Ligorio. De Aniciis videsis Reines. epist. p. 624. 633, et inscr. p. 67. V. Mazoch. p. 30. b.

1

Romae in hortis iustinianorum, ingens basis.

Turcius
Apronianus
V. C.
praef. urbi
curavit. (1)

2

Romae in S. Petri ad vincula.

Clodius Her-
mogenianus
Olybrius V. C.
praef. urb.
curavit· (2)

3

Romae in S. Pauli extra moenia.

Eusevius
VC. et inl
PV· VCSI re-
paravit· (3)

4

Romae in atrio iuliano vaticani palatii e regione bibliothecae·

. · re paternae
. · nomiae C. M. F
uxori optumae
et merito
dilectissimae
L. Turcius Secundus
Asterius V· C. ex aere
statuam dedit. (4)

5

Romae in villa Burghesia, in basibus repertis in foro romano (5)

Ti. Fabius Titianus
V. C. consul. praef. urbi
curavit.

6

Ibidem.

Ti· Fabius Titianus
V. C. cons. ord. praef. urb.
curavit.

7

Romae in museo vaticano ingens lapis, in quo vetus inscriptio deleta visitur, et nova superinducta. Illius in coronide remanent adhuc vestigia litterarum· Translata fuit inscr. e ruinis ostiensibus.

Curavit Ragonius
Vincentius Celsus
VC· praefectus F
annonae urbis I
Romae, et civitas G
fecit memorata ·
de proprio·

8

Catinae reperta A.. 1769.

. . vernantibus
. . saeculis DDD NNN
. . genio splendidae ur-
. . Biscatinae
. · Facundus Porfyrius
. . Munatidius VC.
. . cons. eiusdem· (6)

(1) Gud. p. 83. 8.

(2) Reines. p. 406; Gud. p. 121. 5.

(3) Mur. p. 507. 5.

(4) Hanc inscriptionem consulto omiserat Marinius, quia fortasse sublestam iudicaverat. Deinde in adn. monuit ponendam hoc loco videri, cuius ego consilio obtemperans, e me exscriptam do.— A. M.

(5) Grut. p. 193. 7. 8; Mur. p. 393. 1. 2; Mazoch. p. 20.

(6) In notit. flor. A. 1770. p. 502. legitur sermo Principis catinensis de hac inscriptione.

1

Romae apud Alexandrum Rondonium

Rufius Antonius
Agrypnius Volusianus
V. C. praef. urbi iterum
vice sacra iudicans
curavit. (1)

2

Romae in musaeo Kircheriano, item in basilica S. Pauli via ostiensi, in columnae basi, quae lampades sepulcri apostolici fulciebat.

FL. Eugenius Asellus
VC. praef. urb.
V. S. I. reparavit. (2)

3

Romae in loco qui dicitur Simon magus *ad aedem S. Mariae novae.*

Castallius Innocentius Audax V C.
praef. urbis vice sacra iudicans
barbarica incursione sublata
restituit. (3)

4

Calari, apud PP. Minores in burgo Stampache.

SS. DD. NN.
Claudius . . . us
prudenti modo
conlocavit. (4)

5

Romae in cavaedio palatii Albaniorum, in basi: extitit olim in impluvio palatii archiepiscopi Raven. in Burgo. (5)

Salvis DD. NN.
Honorio et Theodosio
PP. FF. semp. agg.
Caecina Decius
Acinatius Albinus
VC. praef. urbi
facto a se adiecit
ornatui.

in dextro latere.

Dedicata pridiae *sic*
nonas novembreis
Rust . . . II . . . linio
cos.

6

In regno Tunetano.

Pollentes in fine imperio
DD. NN. Honori et Theodosi PPS imp. aug.
administrante Felici Innodio (6) . . .
proc . . . .
. . . .

(1) Grut. p. 193. 10.

(2) Margarin. n. 481; Severan. hist. p. 399; Baron. T. VI. p. III; Grut. p. 193. 6; Mur. p. 382. 3. Mazoch. p. 169. *urbi.*

(3) Grut. p. 193. 9. ex Mazoch. p. 25. b.; Sirmond. T. I. p. 1065. In quodam codice *Castallius Astallius.*

(4) Mur. p. 266 2.

(5) Grut p. 286. 7; Inscr. alban. p. 43.

(6) Donat. p. 152. 4, e Shawii itinere p. 216.

1

Romae fragmentum epistylii, effossum ad circum Flaminium, ubi vulgo le botteghe oscure.

. . DD ꝺ NN ꝺ aeternis principibus Honori . .
. . Anicius Acilius Glabrio Faustus V. C. praef. ur. . .
. . fatali casu subversam in formam prisci usus . .

2

Primo lapide a loco Bazilbab *in Africa.*

Salvis et propitiis DDD. NNN. Gratia-
no Valentiniano Theodosio invictissimis princi-
pibus de pa . . . ex more condit decret . . (1)
. . . .

3

Romae in claustro basil. ostiens.

Salvis DD . .
sissimis aug. .
cissimis sp . .
Rufius Pos . .
debotus n . .
fieri cur . . .
FL. S Hecto . . (2)

4

Coloniae Agrippinae in muro eccl. paroch. S. Petri ad laevam ianuae, qua itur ad coemeterium.

. . TF. imperatoribus nost.
. . sio Fl. Arcadio et Fl. Eugenio
. . l. conlapsam iussu viri cl.
. . tis comitis et instantia V. C.
. . mitis domesticorum et
. . gus ex integro opere faciund.
. . it magister Praelius.

5

Ravennae in museo archiepiscopii.

. . . .
. . ssimo et clementissimo
. . vir sub (3) Gudila com.
. . tore. RPB. hanc ta . .
. . oto conlapsam . .
. . oviter super . .
. . vase adornatum . .
Faventinae . .
. . ae civitati . .
. . . .

6

Thermis Seliniuntiis, hodie Sciacca.

Pro beatitudine
temporum DD. NN.
Constanti et
Constantis AAVV. CC.
stationem a solo fece-
runt Vitrasius Orfitus et Fl.
Dulcitius VV. CC. consulares
PS. instante Fl. Valeriano
ducenario agente in reb et PP. cursus
publici. (4)

(1) Mus. Ver. p. 460. 6; Donat. p. 222. 5.

(2) Margarin. n. 190; Mur. p. 507. 4.

(3) Perperam, ut reor, in scheda Marinii *subl*, quod indicaret *sublato Gudila*. Nam Muratorius p. 2015. 1. scribit *sub*, existimatque positam regnantibus Gothis dum Gudila comes procurator esset reip. — A. M.

(4) Inscr. Sicil. p. 63. ex Gualterio n. 117, Fabrett. p. 659. n. 490; Donat. 221. 1.

1

Romae in S. Cosmae.

FL· Gratianus pius felix maximus
victor ac triumph. semper aug. pont.
max. germanic· max. alaman· max.
franc. max· gothicus max· trib· pot. VI.
imp· II cos. primum. PPP· (1)

2

Romae in aedibus Altovitiorum ad pontem Aelium.

Anicius Paulinus . . .
Semignus sanctus r . .
procons. Afric. cons . .
praef· urbi accepit s . . (2)

4

Romanellae in D· Hadriani.

Salvo D· N. Theodorico
rege gloriosissimo

3

Insculpta rupi montis Crucis in finibus Norici, ad viam, qua ad alpes carnicas itur ex Carinthia

Munificentia DD. augg. que
NN. in hoc pervio homines et
animalia cum periculo
. . transibant apertum est
curam habenti . . procurant.
Matto cur.RP ... IV ... R ... P ...
D. D· NN· Valentiniano
et Valente augg· III. cos.

5

In civitate Austriae, nunc Cividale, *in arcu templi maximi, e regione coemeterii·*

. . . tere Florolentos Pemonem Ratchisum atq. progres . . . (3)

6

Constantinopoli supra portam auream.

Haec loca Theudosius decorat post fata tyranni.
Aurea secla gerit qui portam construit auro. (4)

(1) Grut· p· 108. 1.

(2) Grut· p. 353. 5. *Semiguins*; attamen cum varietate *benignus*. V. Corsin. de P. U. p. 269; Sigon. de imp. occid. lib. IV.

(3) Mur. p. 1922. 7. cui misit Bertolius; quem videsis p. 439.

(4) Burman. antholog. T. I. p. 245. Vide Bandur. AA. Cpolit. p. 156. lib. VII; Cang. Cpol. christ. p.52.

I

In basi obelisci constantiniani, quem e circo maximo effossum ante Lateranensem basilicam Sixtus V. P. M. statuit insculpebantur hi versus, sed ut apparet vetustate corrupti.

Parte australi.

Patris opus munusq. *suum* tibi Roma dicavit
Augustus *toto Constan*tius orbe recepto.
Et quod nulla tulit tellus nec viderat aetas,
Condidit ut claris exae*qu*et dona triumfis:
Hoc decus ornatum genitos cognominis urbis
Esse volens, caesa Thebis de rupe revellit.

Parte orientali.

Sed gravior divum tangebat cura vehendi,
Quod nullo ingenio nisuque manuque moveri
Caucaseam molem discurrens fama monebat.
At dominus mundi Constantius omnia fretus
Cedere virtuti, terris incedere iussit
Haut partem exiguam montis pontoq. tumenti.

Parte septentrionali.

Credidit; et placido *vexerunt aequora fluc*tu
Litus ad hesperium, T*iberi* mirante, carinam.
Interea Romam Ta*po*ro vastante tyranno,
Augusti iacuit donum studiumque locandi,
Non fastu spreti, sed quod non crederet ullus
Tantae molis opus superas consurgere in auras.

Parte occidentali.

Hunc veluti rursus ru*fis* avulsa metallis
Emicuit pulsatque polos haec gloria dudum.
Auctori servata suo cu*m* caede tyranni
Redditur, atque aditu Ro*mae* virtute reperto,
Victor ovans urbiq*ue locat sublime* tropaeum
Principis, et munus condi*gnis us*que triumfis.

1

Prope diversorium della Storta *Romam versus, lapis effossus ad divortium viarum Cassiae et Claudiae, et illatus in aedes Barberinias.*

Salvis DDD· NNN·
Gratiano Valentiniano et Theodosio
victoribus semper augustis
Valerius Anthidius V·C·praef·praet.
stabulum ne animalia cursus publici
longi itineris labore diutius
deperirent
providit constituit aedificavit
adque dedicavit iudix meis
curante Asterio deputato è IIX (1)

2

Neapoli repertus lapis A. 1746. in sacello S. Asprenatis in basilica principe.

DN Placidus Valentin . .
tissimus omnium retr . .
salvo adque concordi . .
dosio invictissimo au . .
minis sui Neapolitana . .
ad omnes terra mariq . .
expositam et nulla . .
gaudentem ingenti . .
sumptu muris turrib . . (2)

3

Constantinopoli in via Iannizzerorum in cavaedio domus privatae in basi columnae.

Principis hanc statuam Marciani
cerne Torumque
Ter eius vovit quod Tatianus
opus. (3)

4

Veronae in museo.

A. X. DCCCCXX·
imperate Berega-
rio aug· N· Veron·
hanc turre in
ag . . . S constr· (4)

5

Romae in turri Comitum litteris egregie sculptis.

Haec domus est Petri valde devota Nycoli.
Strenuus ille fidus miles fortissimus atque·
Cernite qui vultis secus hanc transire Quirites,
Quam fortis intus nimis composita foris
Est umquam nullus vobis qui dicere possit· (5)

(1) Sic exscripsit Holstenius in calce itineris Antonini a se multis emendationibus mss. ornati, in bibl. Barber. Edidit Mur. p. 465. 1; Spon. p. 276; Gud. in ind. p. LVIII. Donius Cl. II. n. 40. habet *Fl. Asterio*; Mur. *T. Casterio*. — Mr. Muratorius explicat *IIX idus maias*. Num potius *idib. maiis*? — A. M.

(2) Lam. not. Flor. A. 1747. p. 6; Donat. p. 222. 6; Zachar. inst. lap. p. 473.

(3) Spon. itin. T. I. p. 224; Bandur. AA. Cpolit. p. 499.

(4) Mus. Ver. p. 182.

(5) Exscripsit Marinius.

1

Carthagenae.

✝ Quisquis ardua turrium miraris culmina
vestibulumq. urbis duplici porta firmatum
dextra levaq. binos positos arcos
quib. super imponitur camera curia convexaq.
Comitiolus sic haec fieri iussit patricius
missus a Mauricio aug. contra hoste barbaro
magnus virtute magister mil. Spaniae.
Sic semper Spania tali rectore laetetur
dum poli rotantur dumq. sol circuit orbem.
Ann. VIII. aug. ind. VIII. (1)

2

Thibursicumberi in regno Tunetano in porta castri.

Salvis dominis nostris christianissimis
et invictissimis imperatoribus Iustino et
Sofia augustis hanc municionem Thomas
excellentissimus praefectus feliciter aedificavit
sexto c . . . ceto Anicio Fausto Paulino
proc. provinciae . . . res publica . . .
Liciniae . . . augustae. (2)

3

E ruderibus Cumanis.

M. Θ. Δ
Fl. Nonius Erastus
V. P. praef. class. M. marit.
comes S. II. praes. Campan.
turres urb. muros et port.
refecit
DD. N. Iustiniano P. F. aug. ann.
XXXII.
Σ. Γ. Θ (3)

4

Romae in amphitheatro flavio.

Decius Marius Ve-
nantius Basilius
V. C. et inl. praefectus
urbi, patricius cons.
ordinarius, arenam
et podium quae abomi-
nandi terrae motus
ruina prostra-
vit suptu (*sic*) proprio restituit. (4)

(1) Floresius H. S. T. V. p. 75. In aliis schedis erat *porticos* non *positos*, In 4. *curba* non *curia*. Comitioli mentio fit in charta, sive capitulari quod tribuitur S. Gregorio M. ad Ioh. defensorem.

(2) Mus. Ver. p. 460. 7. Verum anglus Shaw in suo itin. f. p. 221. dat. 4. tantummodo priores versiculos, eademque in pagina addit inscr. his verbis. *Sexto. C. Ceto Anicio Fasto Paulino proc. provinciae . . . res publica . . . Liciniae . . . augustae.*

(3) Pratill. V. A. p. 381; et consul. p. 96.

(4) Mur. p. 412. 3. ex Ligorio. Vide Corsin. defens. p. 54.

1

Supra arcum viae fornicatae, quae a palatio vaticano ducit in arcem Hadriani. Legebatur olim in pavimento ecclesiae S. Iacobi de Septimiano regionis transtiberinae. (1)

✝ Hanc turrem
et pagine una f-
acta a militiae
Capracorum
tem. dom. Leonis
quar. PP. ego Agatho ei ..

2

Ibidem.

Civitas
leoniana

✝ temporib. dom. Leonis Q. PP.
hanc pagine et du-
as turres salti sine militia
construxit.

3

Patris in Peloponneso, ad aedem S. Nicolai ord. minor. in columna.

DD. NN.
Arcadi
et Honor.
augg. spe
hoc spe bis
proe. Eusebi D. (2)

4

In Zaguam, *pago Africae, in marmoreo cuiusdam ostii limine.*

. . piissimo Rom . . . principi
. . S. C. ministratione procons. pa-
. . institutis nunc solio uno ifi-
. . congestioni et . . parit . . in . .
. . stulinus generosa familia proge-
nitus perfecit, excoluit, ludos dedit,
dedicavit. (3)

5

Romae in theatro Pompeii.

DD. NN. Arcadius et Honorius
perpetui augg. theatrum Pompeii
exteriore ambitu magna etiam interiori
virtute convulsum
subductis et excitatis invice . . . (4)
. . . .

(1) Don. cl. XX. 74; Oldoin. ad Ciacc. T. I. p. 622; Arring. T. I. p. 258; Turrig. p. 401; Mur. I. m. ac. T. II. p. 458. — Mr. Copiose illustrat hanc inscr. Fleetwodus p. 438. *Pagine* alii intelligunt *aggerem* vel *repagula*; ipse *spatium inter duas turres*. Idem *Capracorum* intelligit *capitatorum*. Ego observo, hodie etiam esse Romae milites urbanos quosdam qui dicuntur *Capitori*. — A. M.

(2) Mur. p. 266. 1. adnotat. *Imperite descripta spem medelae mihi eripit. Agi heic videtur de spectaculo bis edito, procurante Eusebio quodam.* — A. M.

(3) Gor. T. III. p. 124.

(4) Fabrett. p. 678. n. 45; Mur. p. 465. 4.

1

Seduni in praetorio.

Relligione vigens augustas Pontius aedes A ✝ Θ
Restituit praetor longe praestantius illis
Quae priscae steterant. Tales res publica quaere.
D. N. Gratiano augusto IIII et Mer. coss.
Pontius Asclephiodotus V. P. P. D. (1)

2

Velitris in curia magistratus pessimis litteris.

DD. NN. Valentiniano et Valente senper augg.
Lol. Cyrius princ. cur. et Eritor duodena de propio . . . .
vetustatem conlapsum at statum pristinum red . .
amphiteatrum cum portis posticiis et omnem fabri . .
arene nepus Lol. Cyri princ. cur. et ante Eretoris filius . .
Claudi princ. et patroni curiae pronepos Messi Gor.
princ. filiciter. (2)

3

Ticini in pariete viridarii domus marchionis Beccariae, tabula a duobus geniis sustentata.

✝ D. N. Atalaricus rex ✝
gloriosissimus has
sedis spectaculi anno
regni sui tertio fieri
feliciter precepet ✝ (3)

4

Segusii.

Salvis DDD. NNN. Valente
Gratiano et Valentiniano
thermas gratianas dudum
coeptas et omissas
Q. Mag. alpium cottiarum
praefectus extruxit et usui Segusinae reddidit civitati, firmavit, et
fistulas dedit, aquam deduxit, ne quid
vel utilitati vel urbis deesset
commoditati. (4)

(1) Sammart. Gall. ch. T. XII. p. 731.

(2) Sic. est apud cl. Cardinalium inscr. Velit. cl. II. 1. Idem ab ea illustranda abstinet, sed tamen adnotat quinam viri docti eam cum varietatibus ediderint et declaraverint. — A. M.

(3) Exscripsit Zacharias. Habet Grut. 168. 9. ex Apiano p. 57; Mur p. 468. 1. ex Mediobarbo p. 568. qui ait erutam prope ecclesiam S. Laurentii, ubi adhuc vestigia circi.

(4) Gud. p. 78. 11; Spon. p. 157.

1

Romae.

Imp. Caes· Fl. Constantinus max· aug· sempiternus divi Constantini aug· F. toto orbe victoriis suis semper ac feliciter celebrandus thermas fisci sui sumptu a fundamentis ceptas ac peractas civitati suae Remorum pro solita liberalitate largitus est· (1)

2

Romae thermarum constantiniarum inscriptio in aedicula deserta S. Helenae post ipsas thermas, littera longa et inaequali.

Petronius Perpenna Magnus Quadratianus V.C. et inl. praef. urb· constantinianas thermas longa incuria et abolendae civilis vel potius feralis cladis vastatione vehementer adflictas, ita ut agnitionem (sic) sui ex omni parte perdita, desperationem cunctis reparationis adferrent, deputato ab amplissimo ordine parvo sumptu quantum publicae patiebantur angustiae, ab extremo vindicavit occasu, et provisione largissima in pristinam faciem splendoremque restituit. (2)

3

Romae ia Capitolio, olim in museo Albaniorum.

Florente imperio DDD AAAGGG Q· NNN· Grattiani (sic) Valentiniani et Theodosi principum maximorum (sic) thermarum speciem ruinae deformitatem sordentem et periculosis ponderibus inminentem, quae labantem (3) populum metu sollicitudinis deterrebat exclusa totius scabie vetustatis ad firmam stabilitate (sic) usumq· tectorum Anicius Auchenius Bassus V· C. pro consule Campaniae vice sacra iudicans reparavi in meliorem civitatis effigiem· (4)

(1) Grut. p. 178. 1, ex Apiano.
(2) Grut. p. 177. 7.
(3) Pro *lavantem.* — A. M.
(4) Mur. p. 464. 7; Vulp. V. L. T. III. p. 170. 171. — Mr. Scheda Marinii *scarie* pro *scabie.* — A. M.

1

Romae apud marmorarium in foro Boario fragmenta ingentis epistylii reperta Ostiae A. 1776.

. . . thermas maritimas intresecus refectione cellarum eoru . .
. . . s soli adiectione DDD. NNN. Valens Gratianus et Valentinianus victor. ac triumf. semper. au . . .
. . Proculo Gregorio V. C. praefecto annon. urbis Romae curante decorarunt

2

Spoleti in palatio publico in grandi tabula reperta ad templum Servatoris in diversorio le vene. (1)

Reparatores orbis adque urbium restitutores D. D. N. N. Fl. Iul. Constantius P. F. semper aug.
et Iulianus nobilissimus ac victoriosissimus Caes.
ad aeternam divini nominis propagationem ♁
thermas ♁ Spoletinis in praeteritum igne consumptas sua largitate restituerunt

In parte opposita olim, nunc vero dissecto lapide, e regione ipsius, litteris optimis.

C. Torasius C. F. Hor. Severus IIII. vir. I. D. augur. suo
et P. Mecloni Proculi Torasiani pontif. fili sui nomine
loco et pecunia sua fecit ♁ Idem ad celebrandum natalem
fili sui in publicum dedit HS. CCL. ex quorum reditu III.
k. sept. omnibus annis decuriones in publico cenarent et municipes
praesentes acciperent aeris octonos. Item dedit VI. viris aug.
et compitalarum aug. et mag. vicorum HS. CXX. ut ex reditu
eius summae eodem die in publico vescerentur. Hunc ob merita eius
erga rem publicam ordo decurionum patronum municipi adoptavit.

3

Patavii apud Bassianos.

Aevitati dominorum
familiae thermensi
thermarum urban. I. A. (2)

4

Romae in aedibus Verospicis fistula plumbea reperta in villa Verospia ad portam Salariam.

Aqua Pinciana
DN Fl Valentiniani aug. (3)

(1) Grut. p. 179. 2. 3. e Metelli schedis.
(2) Grut. p. 181. 5.
(3) Notit. flor. A. 1757. p. 198.

1

In porta loci dicti Toplika, *qui spectat ad capitulum eccl. Zagabriensis.*

Imp. Caes. Fl. Val. Constantinus P. F. maximus aug.
aquas Iasas olim vi ignis consumptas cum
porticibus et omnibus ornamentis ad
pristinam faciem restituit.
Provisione etiam pietatis suae
nundinas die solis perpeti anno
constituit curante Val. Catullino
VP. P. P. P. P. super. (1)

2

Romae in Camilliano.

. . . .
Thermas diocletianas . .
a veteribus principib . .
institutas omn . . (2)

3

Romae in hortis Ursiniorum ad arcus neronianos, nunc in museo vaticano.

D. N. Helena ve . . N. aug. mat . .
avia beatiss . . .
therma . . istr . . (3)

4

Romae fragmentum traductum ante S. Mariam de Monterone litteris cubitalibus.

. . . .
. . . vium . . . aug. thermas . .
vetustate labefactatas impens . .
instauraverunt Rustico V . . (4)

5

Romae in museo vaticano in epistyliis ingentibus.

Maximus has olim therm . .
divinae mentis ductu cum o . .
. . . .
. . ιξεν Βίκτωρ ἄρχος εωι . . .

(1) V. Zachar. inst. lap. p. 398; Maff. Ver. ill. T. I. p. 144. Edidit Grut. p. 164. 2. e schedis Scaligeri.

(2) Grut. p. 179. 4. ex Mazochio.

(3) Ita se habebat fragmentum antiquum. Videsis Fabrett. p. 686. 94; Diar. ital. p. 110; Mur. p. 259. 7; Ficoron. Rom. ant. P. I. p. 122; Venut. p. 131. Nunc restituta inscriptio sic loquitur. *D. N. Helena venerabilis domini N. Constantini aug. mater et avia beatissimor. et florentissimor. Caesarum nostrorum thermas incendio destructas restituit.* Mr. Contuli egomet. — A. M.

(4) Grut. p. 180. 5. ex Mazochio atque Metello.

1

Romae lapis non ita pridem detectus.

Salvis ac florentibus DD. NN. Honorio et Theodos.
perpetuis semper augg. Caecina Decius Acinatius
Albinus V. C. praef. urbi vice sacra indicans
cellam tepidariam inclinato omni pariete labent.
de qua cellarum ruina pendebat erectorum a fun-
damentis arcuum duplici munitione fulcivit.
D. N. M. Q. eorum. (1)

2

Inter Marcascam et Narentam prope litus in rudi scopulo, e quo purae aquae rivulus emanat.

sic
+ Litorea praessus scruposae margine rupis
Inriguus gelido defluit amne latex.
Cuius perspicuo per le*via* sax*a* *m*eatu
Praedulcis salsam per*luit* *unda Thet*yn.
sic
Indigenis gratus preteriaientibus . .
Incola delicias, advena laudat *aquas.*
Salve nymfa meos dignata invisere *fines*,
Et celebrem cunctis conciliare locum.
Nostra salutifero dum lactas pred*ia f*onte
+ Licinianus ego carmine te dominus.
\+ + +
Diversum sortita capis finemque caputque
Nymfa; caput cautes, obru*it alga p*edes.
Quis queat arcanum sap*iens recluder*e fontis?
Nasceris e scopulis, *flecteris un*de *li*bet.
Hoc Pelagia suos fontes epig*ra*mate donat,
+ Magne tui pignus Li*ciniane thori.*

3

Arsuk in ara proxima ecclesiae B. Mariae.

Salvis DD. N . . .
perpet . . .
formam . . . (2)

4

Thignicae in regno Tunetano.

. . Constantini max. v . .
. . nia . . . fundamentis et s . .
. . . . tudo Domiticeno filio . . (3)

(1) Mur. p. 466. 3. Vide. T. V. A. m. ac. p. 43.

(2) Fabrett. de aquaeduct. p. 108; Cassius T. I. p. 254.

(3) Shaw. itin. T. I. p. 219.

1

Norae in Sardinia, in S. Ephesi ad aram.

Sal ჭ vis ჭ DD. NN. ჭ N . .
Theodosio et Placido Valentiniano se . .
Subductos olim latices patrieque nega*tos* (*sic*)
Restituit populis puro Flaviolus am*ne*.
curante
Valerio Eunodio principale ac
primario eiusdem urbis.

2

Carthagine in thermis gargilianis, seu alianis ab rege Vandalorum Thransmundo conditis.

Tranquillo nymphae decurrite fluminis ortu.
Hic Proba flagranti succedit vimine flebo
Rudibus excelsis ubi nunc fastigia surgunt,
Aequanturque polo tectis praecelsa lavacra
Sedibus hic magnis exardent marmora signis,
Ardua sublimes praevincunt culmina thermae
Muneraque eximius tanti dat luminis auctor
Uni continuae praenoscens praemia famae.
Non hic flamma nocebo. Tamdem discite carmen,
Discite vel quanta vivat sub gurgite lympha.
Vandalicum hic renovat clarum de semine nomen,
Sub cuius titulo meritis stat gratia facti. (1)

3

Ravennae in palatio archiepiscopali.

. . . .
. . gipid. pius fel·incl.vict. a . .
. . fuisse ad necessaria mihi . .
. . quaeductuum eiusd. civi . .
. . nstituta Smaragdum V . . (2)
. . . .

4

Prope Vicarellum tabula marmorea infixa muro operis reticulati ductus aquae Traianae, quae Paula nunc dicitur.

Belisarius adquisivit
anno D. (3)

(1) Burman. antholog. T. I. p. 479. Apud eum in primo v. corrigitur *lumine Phoebi*. In. 9. nocet. *tantummodo discite carmen*. — A. M.

(2) Mur. p. 467. 2; Zirard. aedif. p. 167; notit. flor. A. 1750. p. 265. — Mr. Schedam Marinii mendosam ad exemplar muratorianum reformavi. — A.M.

(3) Cassius T. 4. p. 260.

1

Romae in villa Albaniorum ingens tabula pessimis litteris.

Iunia Cyriace C. q . .
ob votum parentiu . . .
A. Aureli Symfori V . .
C. et Iuniae Saffiane ti . .
H. matris C. F. balneas b . .
O. vetustate conlapsas *fa*–
L. cultatibus propiis pri . .
I. suis omni operi istruc . .
pristinam formam rest . .
runt civibus.
Balneae Obstorgian*ae*. (1)

2

Incerto loco.

. . . .
invictissimisque princ . . .
D. D. D. N. N. N. Valentiniano
Valenti et Gratiano aug.
Fl. Antigonus VP. PP.
Columbum nemus vetustate lapsum testacio picturis ac statuis
cum omni cultu adornavit. (2)
Ursus.

3

Sidonii versus inscripti balneis villae suae supra lacum positae.

Si quis Avitacum dignaris visere nostram,
Non tibi displiceat, si quod habes placeat.
Aemula baiano tolluntur culmina cono,
Parque cothurnato vertice fulget apex.
Garrula gauranis plus murmurat unda fluentis,
Contigui collis lapsa supercilio.
Lucrinum dives stagnum Campania nollet,
Aequora si nostri cerneret illa lacus.
Illuc puniceis ornatur littus echinis,
Piscibus in nostris hospes utrumque vides.
Si libet, et placido partiris gaudia corde,
Quisquis ades, Baias tu facis hic animo.

Supra piscinam.

Intrate algentes post balnea torrida fluctus,
Ut solidet calidam frigore lympha cutem.
Et licet hoc solo mergatis membra liquore,
Per stagnum nostrum lumina vestra natant. (3)

(1) Marin. inscr. alban. p. 36, cuius videsis adnotationem.

(2) Misit ad Marinium amicus A. 1492.

(3) Sirmond. Tl. I. p. 770; Sidon. Savar. 164.

1

De balneo Hildrici regis.

Hildrici regis fulget mirabile factum
Arte opere ingenio divitiis pretio.
Hinc radios sol ipse capit quos huic dare possit,
Altera marmoribus creditur esse dies.
Hic sine nube solum, nix iuncta et sparsa putatur,
Dum steteris, credas mergere posse pedes. (1)

2

Nogariae quod castrum est agri Veronensis, in vetere lapide, qui nunc inservit ianuae eccl. S. Petri.

Terminus
sum huius
silvae
monas-
terio
sci Petri
pertinentis
iug.
CCC (2)

3

Marsalae in Sicilia in porphyretico.

Fines
inter
Vanda-
los et
Gothos
mil. IIII. (3)

4

In Villa nova de la Xara *in Hispania.*

Trifinium
II. vir
Sacilernusi
Idiensis
Soliensis
ex sententia
Iuli Proculi iud.
imp. Caesare
Iuvenciano aug. (4)

5

In columna quadrata ex nigro lapide reperta in agro Catinensi, in loco dicto le Timpe: *extat modo prae foribus ecclesiae pagi* Sferri.

Hinc	*Inde*	*Item altera reperta.*	*Item altera inscripta.*
Rom. ecl.	Orb. ecl. kat.	Ecl. kat.	+ ekl. kat. nua

(1) Burman. anthol. T. I. p. 476.
(2) Blancolin. eccl. Ver. T. III. p. 9.
(3) Mur. p. 495. 4. ex Gualterio. V. inscr. Sicil. cl. VII. n. 13.
(4) Masdeu hist. crit. Hisp. T. II. P. I. p. 332. putat legendum *Ioviniano*. Gruterus p. 201. 5. habet *Iuliano*. Inventa est apud Cordubam; in cuius vicinia extitisse creduntur urbes *Sacile*, *Idia*, *Solia*.

1

In vinea Sicurania via Cassia quarto ab urbe lapide, cippus, seu potius columella, ea tamen parte plena, qua litterae insculptae.

. . . a . . .
sc . .
e in via
latam
nuare
et huius
affine
mutare
aut tol-
lere ma-
lo ingeni-
o volu-
erit
anathe-
ma sit. (1)

2

Romae in museo vatic. in rudi cippo.

Limes
Pretori
Carinia-
ni.

Limes
iuris
basili-
cae sāc.
Andreae
et Stef-
ani +

3

Romae in columella marmorea apposita ad ostium cloacae, quae est in foro romano ad Iovis Statoris, litteris non inelegantibus, quas tamen terra et silicibus obrutas aegre detexit Marinius.

+ S Adrian.
Quicumque
extraxerint
vel fregerint, anathe-
ma sit.

4

Romae in villa Pamphilia in ingenti columna litteris saec. IV. vel V. oblongis sed bonis.

☧
Vineae
Irenianae (2)
RE

5

Romae in Capitolio.

Bonifati
vivas sacer-
dus. (sic)

Salutaris rextarravit. (sic)

6

Romae apud Marinium, ingens tabula, quam ei Neapoli dono misit V. C. Michaël Arditus.

Gregori vibas.
Vennius.
Secundus.

Venenio nika.

Bibe Secunde.

(1) Exscripsit Marinius.

(2) Lego, inquit Marinius, *Irene*; uti et Fabrett. p. 584. n. 183.

1

Romae in museo vatic., reperta prope viam Appiam, ubi dicitur Roma vecchia. (1)

sic
Deo annuoente
Felis Pedatura
Systi V. P.

In altero latere.

D. M.
P. Aelius aug. lib. Melitinus
Invitator fecit sibi et Aeliae
Severae uxori karissimae
lib. libertab. q. meis posteris-
que eorum, excepto Euty-
che lib. meo cuius neque cor-
pus neque ossa in hoc monumento
inferri volo.

2

Romae in museo Rusconio, columella pessimis litteris inscripta, reperta in agro ostiensi.

+ Ind. di . .
decima ego
Georgio fecit
a noviter
per iussione
apostolica ter-
ra bacante ad
filu faciendum. (2)

3

Casertae apud Danielem V. C. tabula reperta Neapoli.

+ Hoc opus bel
ascensum
quam cerni-
tis Ioh. diac. et
Georgius magister
fecit. (3)

4

Romae apud lapicidam in dorso praegrandis tabulae marmoreae litteris rudibus et detritis.

Benedictus vir
Leontius viv-
as semper. (4)

5

Mutinae in turri.

Opus construxit tmp. DN.
Desiderii regis per ind. XII.

6

In arcu magnum partem diruto ecclesiae maioris fori Iulii.

. . . Calistus egregius aq . . (5)

(1) Edita a Riccio mem. Rom. vet. p. 136.
(2) Exscripsit Marinius.
(3) Notit. flor. A. 1770. p. 583 cum. adnotationibus.
(4) Exscripsit Marinius.
(5) Bertolius AA. Aquil. p. 441.

1

Constantinopoli in moenibus.

Πᾶσι ῥωμαίοις μέγας ἔγειρε Ῥωμανὸς
νεὸν πανμέγιστον κὴ πύργον ἐκ βάθρων. (1)

2

Constantinopoli in turribus.

Πύργος Βασιλείου κὴ Κωνσταντίνου πιστῶν ἐν Χριστῷ
αὐτοκρατόρων εὐσεβῶν βασιλέων ῥωμαίων.
sic
Ἀνεκαινίσθε ἐπὶ Βασιλείου κὴ Κωνσταντίνου τῶν
πορφυρογεννήτων φιλοχρίστων σεβαστῶν δεσποτῶν
sic
ἐν ἔτε ϛφκα. (2)

3

Antiochiae in turri.

✝ Χρόνῳ κλόνῳ τε πρὸς φθορὰν νενευκότα
Ἄρδειν θεὸς μέδων τετεύχει σὺν τάχει
Σπουδῇ στρατοῦ μόγῳ τε τῶν Παραμας.
Τὸν πύργον φύλαττε σωτὴρ τῶν ανθρώπων
✝ υἱὲ θεοῦ σόσον. (3)

4

Hadrianopoli in moenibus.

Ἄναξ Μιχαὴλ αὐσόνων ὄντως κλέρς
Λύτροσιν εὗρε διόνη Κωνσταντίνου
Πύργομα τεύχων κατέναντι βαρβάρων
Μάχας πρὸς αὐτοὺς ἀπτόντον καθάπαξ (4)

5

Nicaeae bis.

✝ Πύργος Μιχαὴλ μεγάλου βασιλέως
ἐν Χριστῷ αὐτοκράτορος. ϛΤΕϛ (5)

6

Constantinopoli in turri.

Ὃν θαλάσσης θραυσμὸς ἐν μακρῷ χρόνῳ
Κλυδῶνι πολλῷ κὴ σφοδρῷ ῥηγνυμένης
Πεσεῖν κατηνάγκασε πύργον ἐκ βάθρων
Βασίλειος ἔγειρεν εὐσεβὴς βασιλεύς. (6)

(1) Spon. itin. T. III. p. 76; Bandur. AA. Cpol. lib. VII. p. 157.

(2) Spon. l. c. p. 100. 101; Bandur. l. c. p. 157; Cang. Cpol. christ. lib. IV. p. 191.

(3) Chandler. p. 90 n. 3.

(4) Spon. miscell. p. 332; Bandur. num. T. II. p. 7. 25.

(5) Pocok. inscr. p. 28. n. 2. 3.

(6) Spon. itin. T. III. p. 101. Bandur. T. II. p. 726. et AA. Cpol. lib VII. p. 157. Vide Dorvillium T. III. p. 204.

1

Constantinopoli in prima et secunda turri.

Πύργος Θεοφίλου ἐν Χριστῷ αὐτοκράτορος.

Πύργος Θεοφίλου κ︦ Μιχαὴλ
πιστῶν ἐν Χριστῷ αὐτοκρατόρων. (1)

2

Constantinopoli in turri palatii constantiniani.

Ἠρετοῦντος ἀνδρὸς εὐνομωτάτου Βαρδᾶ μαγίστρου. (2)

3

Selimbriae in moenibus.

Ἀνενεώθηίθε οὕτως πόλις ταύτη ἐπὶ Μιχαὴλ
Θεοδόρας κ︦ Θέκλης οὓς ἐδικαίωσεν ΚС
βασιλεύηιην ἐπὶ τῆς γῆς. (3)

4

Constantinopoli in hippodromo basis cui insistit obeliscus.

Κίονα τετράπλευρον ἀεὶ χθονὶ κείμενον ἄχθος
Μοῦνος ἀναστῆσαι Θευδόσιος βασιλεὺς
Τολμήσας, κ︦ Πρόκλος ἐπέκλετο, κ︦ τόσος ἔστη
Κίων ἠελίοις ἐν τριάκοντα δύο.

In orientali latere eiusdem basis.

Difficilis quondam dominis parere serenis,
Iussus et extinctis palmam portare tyrannis,
Omnia Theudosio cedunt subolique perenni.
Ter denis sic victus ego domitusque diebus
Iudice sub Proclo rursus sum elatus ad auras.

(1) Bandur. l. c. p. 719. et AA. Cpol. p 156; Spon. p. 160.

(2) Mur. p. 682. 5, 2021. 4.

(3) Spon. misc. p. 332; Bandur. T. II. d 79.0.

1

Ibidem.

Τὸ τετράπλευρον θαῦμα τῶν μεταρσίων
Χρόνῳ φθαρὲν Κωνσταντῖνος νῦν δεσπότης
Οὗ Ῥωμανὸς παῖς δόξα τῆς σκηπτουχίας
sic
Κρείττων νεουργεῖ τῆς πάλαι θεωργίας.
Ὁ γὰρ κόλοσσος θάμβος ἦν ἐν τῇ Ῥόδῳ,
Καὶ χαλκὸς οὗτος θάμβός ἐστιν ἐνθάδε.

2

Constantinopoli in quadam domo lapis ad aquam continendam accommodatus, rudibus litteris.

Κωνσταντίνων τῶν νέων Ἡρακλήου
καὶ Ἡρακλήου τῶν εὐσεβεστάτων
καὶ θεωφυλάκτων ἡμῶν δεσποτῶν. (1)

3

Venetiis in museo naniano.

+ Ἄναξ Λέω ἔστησε πύργον ἐνθάδε
+ Λύχνῳ προφαίνειν τοὺς λόχους τῶν βαρβάρων.
+ Χ. (2)

4

Trapezunte ad arcis portam.

Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρισ-
τοῦ θεοῦ ἡμῶν αὐτοκράτωρ καῖσαρ Φλάβιος
Ἰουστινιανὸς ἀλαμανικὸς γοθικὸς φραγγικὸς
γερμανικὸς παρθικὸς ἀλανικὸς οὐανδαλικὸς
ἀφρικὸς εὐσεβὴς εὐτυχὴς ἔνδοξος νικητὴς
πε
τροπεοῦχος ἀεὶ σεβαστὸς αὔγουσ. ἀνενέωσεν
φιλοτίμια τὰ δημος . . κτίσματα τῆς πόλεως
σπουδῇ καὶ ἐπιμελίᾳ Οὐρανίου τοῦ θεοφιλεσ . . .
ΧC ΥΠ Γ. (3)

(1) In append. ad praef. Gudii n. XI.
(2) Blasius mus. nan. T. I. p. 153.
(3) Mur. p. 467. 7; Montfauc. palaeograph. p. 174; Bandur. T. II. p. 637; Eckhel. T. VIII. p. 359.

1

Venetiis in eccl. S. Marci in sacello card. Zeni, ubi tabula marmorea muro infixa, cum foraminibus tribus triangulari forma dispositis.

Ὕδωρ τὸ πρὶν μὲν ἐκ πέτρας ῥυὲν ξένως
Εὐχῇ προσήχθη τοῦ προφητοῦ Μωσέως.
Τὸ νῦν δὲ τοῦτο Μιχαὴλ σπουδῇ ῥέει,
Ὃν σῶζε Χριστὲ ϗ σύνευνον Εἰρήνην. (1)

2

Cyzici in superliminari domus ex igne servatae.

Μῶμε μιαίφονε σόσσε κατέκτανε πικρὸς ὀϊστὸς,
Ῥύσατο γὰρ Μαρίης μετ᾽ ἐῆς θεοῦ ὄλβιον οἶκον. (2)

3

Constantinopoli in armamentario.

Ἀπὸ κτίσεως κόσμου ΔΨϞΒ.
ἀπὸ δὲ Χριστοῦ ἔτους ΩΑΔ
βασιλεὺς Θεόφιλος υἱὸς Μιχαήλου Βηγᾶ
ἄρχων δίκαιος καὶ εὐλαβὴς
καὶ πρὸς τοὺς αὐτοῦ παροίκους
ἀνὴρ ἀγαθὸς ἔκτισεν πρὸς ἀνάπαυσιν
τοῦ λαοῦ τοῦτον μεγαλότατον
ἀρσηνάλην. (3)

4

Megaris.

Ἔργον καὶ τοῦτο τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου Διογένους
τοῦ παιδὸς Ἀρχελάου, ὃς τῶν ἑλληνίδων πόλεων
ὡς τῆς ἰδίας οἰκίας κηδόμενος, παρέσχεν καὶ τῇ
Μεγαραίων εἰς μὲν πύργων κατασκευὴν ἑκατὸν
χρυσίνους πόδας μαρμάρου εἰς τὴν ἀνανέωσιν
τοῦ λουτροῦ. τιμώτερον (sic) οὐδὲν ἡγούμενος τοῦ
τοὺς ἕλληνας εὐεργεῖν ἀνανεοῦν τε τὰς πόλεις. (4)

(1) Montfauc. diar. p. 52.
(2) Ex anthologia palatina.
(3) Grut. p. 169. 3; Bandur. T. II. p. 719; et AA. Cpol. lib. VII. p. 158.
(4) Chandler. p. 79. n. 130.

1

Patris in columna.

Τῶν δεσποτῶν ἡρώων
Φλ. Βαλεντινιανοῦ καὶ Βάλεντος
τῶν αὐγουστῶν. (1)

2

Tauromenii in maiore templo castri Molae.

Ἐκτίσθη τοῦτο τὸ κάστρον
ὑπὸ Κονσταντίνου πατρικ.
κ̀ στρατ . . . Σικ . . .

3

Ancyrae.

Δόξαν μεγίστην τοῦ θεοῦ δεδορκότες
Ἔχοντες ὄμμα κ̀ χέρας ἐπηρμένας
Ἄραντες εὐλογεῖτε τὸν ἀντεργάτην
Τὸν ἰσχὺν ἐνδύοντα καὶ κράτος μέγα
Τῷ εὐσεβεῖ κάπουσιώτῃ δεσπότῃ
Ἄνακτι πιστῷ Μιχαὴλ εὐεργέτῃ,
Οἱ εἰσιόντες τὴν πύλην καὶ τὴν πόλιν
Λαλεῖτε πάντα θεῖα δεδοξασμένα.
Πόλις κυρίου χαῖρε Σιὼν ἡ νέα
Θεογράφοις πίναξιν ἐγγεγραμμένη. (2)

4

Tarenti in castro Saracino.

Ῥωμανῶς (sic) βασιλεὺς ῥωμαίων κράτιστος
μετὰ δεδαμασμένους τοὺς ἀποστατικοὺς
κ̀ τοὺς λαοὺς (sic) τῆς Καλαβρίας θορυβώδης
ερι (sic) αὐτοκράτορος Κονσταντῖνος (sic) σιν τῶν
σαῤῥακηνῶν βοηθείᾳ τὸν νέον φρούριον
ἐν τῇ πόλει Ταράντῳ ἐκ θεμελίων
κέκλευκε οἰκοδομεῖν. (3)

5

Stabiis.

Προαστεῖα λιμήν τε πρὸς πολιτήιον κ̀ ναυτίλοιον
ἐπιτηδειότην βουλευταὶ Στάβιοι Σ. Σ.
Δίφιλος καί τοι Βράδης ἀρχιτέκτων πρὸς πρόσταγμα
ὅμων ταχὺς ἔργα ὀλιμπιάδι. Α. (4)

(1) Mur. p. 264. 3. Videtur autem legendum ἡμῶν pro ἡρώων.

(2) Grut. p. 1161. 3; e schedis Busbequii, non sine propriis emendationibus.

(3) Mur. p. 468. 3. Vide Pratill. V. A. p 500.

(4) Rosin. dissert. isagog. I. p. 90.

Inscriptio inter addendas a Marinio collocata. Est autem inserenda cap. II. p. 85. n. 3.

1

Epigraphe Algasii, seu Agalsii ducis Aquitaniae incisa tabulae cupreae post altare in edito loco ecclesiae abbatialis Condomiensis.

Templum Christe tuis famulator Agalsius offert,
 In quo se socias mater et uxor agunt.
Tu caeli e solio terrenum illabere mysten,
 Et puram puro trade fidem populo.
Hic mera perpetuo recinunt altaria Christo,
 Et calet arcanis nox vigilanda sacris.
Hic et iustorum gaudent componier urnae,
 E transalpinis quae veniunt tumulis.
Ambitus hic templo est, atque ambitus iste sepulcro
 Quisquis sanctus adi, quisque profanus abi.

Ibidem.

Ego Agalsius Aquitanorum dux et mater mea Isamburgis et uxor mea Agnes hunc locum dedimus domino nostro I. C. Salvatori ob peccatorum nostrorum indulgentiam parentumque nostrorum salutem.

2

In gemma seu amuleto apud eccell. ducem Blacasium, littera perdifficili secundi vel tertii, ut videtur, christiani saeculi.

Επεκαλομε σε μεγαλοδοξε ος ναματα
εθηκας εσακοως μο και πυηεο με
ε πιτυχεν οπυονυον νοσις δ. τ. μγα
ονομα σο εφ ου κεμ. (1)

(1) Ephemer. arcad. an. 1820. mens. aug. p. 168. Hanc inscriptionem legit explicuitque cl. Amatius sic: ἐπικαλοῦμαι σὲ μεγαλόδοξε, ὃς ἰάματα ἔθηκας (vel οὗ ἰάματα ἔθηκα) ἐξάκουσόν μου, καὶ ποίεσό με ἐπιτυχεῖν ὁποιονοῦν νόσημα, διὰ τὸ μέγα ὄνομά σου ἐφ' οὗ κεῖμαι (vel καὶ εἰμί.) Ibidem p. 175. idem vir cl. corrigit Paciaudii perversam explicationem amuleti sacri quod in fronte secundae editionis posuit operis de christianorum balneis. Ponenda est autem haec amuleti inscriptio in libro nostro cap. I. ubi *precationes*; si certe christianam vel potius basilidianam credere placet. — A. M.

CAPUT VII.

EPITAPHIA MARTYRUM. ITEM ILLORUM QUI EX CALICE SANGUINOLENTO SEPULCHRIS ADPOSITO MARTYRUM IN NUMERO HABITI SUNT.

1

E coemeterio Callisti lapis repertus anno 1639. ad loculum martyris.

Acathym filio Rest. (1)

2

E coem. Callisti ad tumulum S. martyris Agapiti.

Depossio Agapiti XI. kal. septemb. qui vixit annis XVIII. mensis X. dies XII. benemerenti parent. (2)

3

Romae sub ara ecclesiae archigymnasii cum lipsanis martyris repertis in coem. Priscillae, ibique depositis postridie idus nov. an. 1660.

Alexander
dep. V. idus
octobres
A ☧ Ω

4

Romae in coem. Callisti lapis erutus a Iacobo Crescentii tempore Gregorii XV.

+

☧ Alexander mortus (3) non est, sed vivit super astra, et corpus in hoc tumulo quiescit. Vitam explevit cum Antonino imp. qui ubi multum benefitii antevenire previderet, pro gratia odium reddit. Genua enim flectens vero Deo sacrificaturus ad supplicia ducitur. O tempora infausta quibus inter sacra et vota ne in cavernis quidem salvari possimus! Quid miserius vita? sed quid miserius in morte, cum ab amicis et parentibus sepeliri nequeant? Tandem in caelo coruscat. Parum vixit qui vixit IV. X. temp. (4)

5

In ecclesia monialium S. Catharinae prope Venetias cum corpore S. Hadriani M. reperto in coem. urb. A. 1609.

☧
Adrianus
in pace. (5)

6

E coem. Urbis A. 1658. cum ampulla sanguinis.

Aelio M. XI. (6)

(1) Aringius T. I. p. 332, Reines. cl. XX. n. 233.

(2) Boldett. p. 315; Mur. p. 1823. 3. Adest lancea, quam praedicti auctores indicium martyrii iudicant.

(3) Ita legitur etiam in codice Ciceronis de rep. II. 18, ubi videsis adnotationem meam. Infra *fletens* pro *flectens*, et *prev.* pro *praev.*

(4) Est haec pretiosissima inscriptio, de qua vide Aring. lib. III. cap. 22. — A. M.

(5) Zacharias excurs. litt. T. I. p. 46.

(6) E schedis sacrarii pontificii.

1

E coemet. Urbis A. 1665. ad loculum martyris.

Acupio filio pater bene-
merenti in pace. (1)

2

E coem. Thrasonis ad loculum martyris.

Cresces nu-
tritori Aga-
theodorso be. me. (2)

3

Urbini in sacello gentis Bonaventurae, in quo extat corpus S. M. Alexandri cum gladio et ampulla vitrea, repertis in coemet. Callisti.

Alexandro fratri benemerenti votum merenti fratres
reddiderunt. Vixit in xpo annis XXXIII. Decessit
idus iunias ☧ (3)

4

E coem. Cyriacae ad tumulum martyris.

☧ Αλεξandρo bενε-
μεgεnti in πacε. (4) ☧

5

Romae in coem. S. Saturnini cum ampulla sanguinis, litterae rubricatae.

Moroi . . . Apollonius
Xlfiano bene quiescenti. (5)

6

In monasterio Fuldensi litteris aureis.

Pontifices summi, Roma huc quos misit habendos,
Rectores fuerunt sedis apostolicae.
Hos servus Christi Hraban suscepit ovando,
Illorumque ossa hic condidit et loculo.
Levitae ergo duo praedicta ex urbe secuti
Venerunt istuc digne et honore suo.
Quos idem famulus Domini mox obvius astans
Supplex accepit hicque simul posuit.
Martyr Alexander, martyr Favianus et ipse
Huc venere simul doctor uterque pius.
DisciPuli Xisti papae dignique ministri
Felicissimus hic Agapetusque manet.
Omnes hi pariter aulam hanc satis ossibus ornant,
Virgo Dei genitrix quam dicat et meritis.
Vos quoq. qui intrastis templum, istos cum prece fusa
Patronos vobis quaerite in auxilium. (6)

7

E coem. Cyriacae ad loculum S. M. Aetherii, cuius ossa cum ipso lapide reposita ab Claudio Rivet in parrochiali ecclesia S. Iuliani loci nuncupati S. Iulianus *in Burgundia.* (7)

Aeterius in pace ☧

8

Romae apud sacrarii apostolici praefectum reperta parva tabella A. 1791. cum vasculo in coem. Thrasonis.

Anas-
tas . in
pace cum
sanctis.

(1) E schedis sacrarii pontif.

(2) Marangon. act. s. Vict. p. 84; Mur. p. 1822. 9. In schedis abbatis Rugerii ponitur in primo versu *D. M.* scribiturque *Agathodorso.*

(3) Exscripsit Marinius. Boldett. p. 323, et Mur. p. 1824. 9.

(4) Boldett. p. 343.

(5) Odericus p. 26. e schedis Marangonii.

(6) Rhaban. opp. T. VI. p. 230, Bolland. T. I. febr. p. 515; Coint. T. VIII. p. 392, Brower. AA. Fuld. p. 232. Apud Rhabanum *Christi* pro *Xisti*, et *Agapitus manent* pro *Agapetus manet.*

(7) Boldett. p. 343.

1

E coem. Calepodii A. 1714. ad tumulum martyris.

Alexander. (1)

2

*

Sine loco.

Hic requiescit sanctus et venerabilis martyr Alexander. (2)

3

Sulmone in Pelignis, in cathedrali in qua fama est extare corpus S. Alexandri I. PP., visuntur tabulae lapideae inscriptae his verbis.

Hic Alexandri sunt ossa recondita sancti
Papae qui Petro quintus successor habetur. (3)

4

E coem. Callisti cum ampulla sanguinis corpus donatum ab Urbano VIII. Franc. Florentino, a quo illatus Lucam in S. Iohannis A. 1642.

In pace Ammonius Victor
qui vixit annis XVIII. men.
V. defunctus est XIII. kal.
octob. (4)

5

E coem. Callisti ad tumulum martyris.

Anastasius in pace ☧
qui vicxit anno uno
mensis VI. dies VII. (5)

6

E coem. Callisti cum calice infecto sanguine martyris Anastasii.

Anastasius qui bixit
annos tres (6)

7

E coem. Thrasonis ad sepulchrum martyris.

Dulcissimo filio Anastasio
qui vixit an. XVIII. in pace. (7)

8

E coemet. Urbis A. 1658. ad tumulum martyris.

Anselmus. (8)

9

E coemet. Cyriacae cum ampulla sanguinis.

Anteo. (9)

(1) Boldett. p. 343.
(2) Arring. T. II. p. 345. Consule Adonis martyrologium p. 600.
(3) Oldoin. ad Ciaccon. T. I. p. 102; Ughell. T. I. p. 1360.
(4) Arring. T. I. p. 333; Reines. cl. XX. n. 242; Fleetw. p. 352; Mans. diar. p. 161.
(5) Boldett. p. 363.
(6) Aring. T. I. p. 333; Reines. cl. XX. n. 243; Fleetw. p. 352.
(7) Marangon. act. S. Victor. p. 92; Mur. p. 1826. 6.
(8) E schedis sacrarii pontificii.
(9) Ex iisdem schedis.

1

E coem. Urbis A. 1658. ad tumulum martyris.

Antimus ☧ in pace. (1)

2

Romae e coem. S. Agnetis ad loculum martyris.

Antonius in pace. (2)

3

Romae in coem. Cyriacae ad loculum martyris, cuius ossa, vas, et lapidem intulit in sacellum villae Albaniae Alexander cardinalis.

Antiloco pincernae
Q. V. A. XXX. (3)

4

Ciceræ, qui pagus est Ripariae sancti Iulii dioeceseos Novariensis, marmor Roma, advectum cum corpore martyris.

Apro benemerenti
qui vixit annis XXXIII. ☧ (4)

5

Romae in coem. via Labicana ad duas lauros, lapis effossus cum corpore S. Aproniani quod Benedictus XIV. P. M. dono dedit ecclesiae collegiatae S. Blasii pagi Centensis.

Corpus sancti Aproniani martyris.

6

Romae apud Crescentios ex coem. Praetextati tabula marmorea, cui adhaesit quondam ampulla sanguinolenta.

Antonius Sep-
timinus qui
vixit annos XIII.
mens. III. D. XQ. D. QII. idus nob. ☧ (5)

7

Parisiis in ecclesia PP. Theatinorum cum corpore S. martyris Attiani e coemet. urbanis.

Aurelia Caliste
bene merenti
Attiano coiugi
titulu posuit. (6)

8

Ravennae in museo Classensi. Clausit olim tumulum martyris Severini in urbis hypogeis.

quercus, in qua avicula.

Aufidio Severino Q. vix. ann. XXXI.
coiugi qui visit M. VIII. D. XXIIII.
mecum annis VII. M. VII. D. XIII.
in pace. (7)

(1) E schedis sacrarii pontif.

(2) Indidem.

(3) Oderic. p. 251; Marin. inscr. alban. p. 188.

(4) Mur. p. 1841. 3.

(5) Aring. T. I. p. 604; Reines. cl. XX. n. 244; Flectw. p. 351. De vase nihil Aringius. Donii codex p. 285. habet *annos III*, et in fine *mens. III. D. III*; praeterea nihil.

(6) Boldett. p. 113; Mabillon. epist. Euseb. p. 45. dubitat num de martyre sermo sit.

(7) Marinius vidit in sacrarii pontificii schedis haec tantum verba: *Aufidio Severino qui vixit ann. XXXI.*

1

In cathedrali ecclesia Marsicana cum lipsanis S. M. Augustalis e coemet. Urbis.

Augustalis se vivo fecit. (1)

2

Florentiae in Sodalitio suburbano S. Augustini , vulgo a Legnaia, *ubi corpus S. Aurelii M. e coem. Callisti.*

Aurelius (2)

3

E coem. S. Callisti ad loculum martyris.

Aur. Crescentino qui bix. ano (sic)
XXXII. (3)

4

Romae e coem. Priscillae cum ampulla sanguinea.

Barici benemerenti in pace. (4)

5

Ravennae in museo Classensi e coem. S. Agnetis ad tumulum martyris.

Aur. Decentio coiugi suo, et filia patri suo benemerenti
☧ fecerunt in pace. (5)

6

E coem. Calepodii ad loculum martyris.

Aureius (sic) Fuleros deposte
X. al. ser. (6)

7

E coem. S. Hippolyti ad loculum martyris

In ☧ Aurelio Marcellino deposito
in ☧ V. idus martia (sic). (7)

8

In Tusculano Passioneii e coem. S. Agnetis cum vase sanguineo.

Aur. Lucilianus qui vixit annis III.
M. III. D. III. animae dulcissimae
parentes fecerunt in pace
moritur V. idus iun . . . (8)

9

In sacello palatii episcopalis Montis alti. cum ossibus S. M. Mascelii depositi in coem. Callisti.

Au. Mascelio qui vi-
☧ †
xit an. LXXXV. et cum
uxore an. XXXV. in pace. (9)

(1) Ex opere inscripto *notitia lipsanorum S. Augustalis* p. 40. Item in Marinii miscellaneis inscr. antiq.

(2) Gorius T. 1. p. 461. n. 30. In scheda sacrarii pontificii dicitur inventa mense februario an. 1658.

(3) E schedis sacrarii pontificii.

(4) Boldett. p. 493.

(5) E schedis sacrarii pontificii.

(6) Indidem.

(7) Boldett. p. 345.

(8) Ita erat in schedis Passioneii praefecti sacrar. pont.

(9) Misit ex urbe firmana Stephanus Borgia.

1

Romae in coem. Cyriacae repert. cum amp. sang. an. 1656.

Aurelio Natalio Al.
coniux fecit qui vixit
mecū bene annos XXXII.
Quiesquet in pace. (1)

2

E coem. Calepodii cum ampullà sanguinis.

Aurelius Refrigerius
vixit annoru IIII.
mes. VIII. setimu kale
febras domi. (2)

3

E coem. S. Hermetis ad tumulum martyris.

Aur. Leontio
fil. caris-
simi ☧ (3)

4

Alicubi in dioecesi Praenestina in imbrice reperto cum corpore M. Sabbatii.

Aur.
Sabbatius. (4)

5

Florentiae in vestibulo secretarii eccl. Annunciationis B. V. cum ossibus S. Siricii effossis in coem. Lucinae.

Aur. Siricius
qu. bi. an. XXVIIII.
isp. eius in P. (5)

6

E coem. Callisti cum vase sanguinolento.

S. Aur. Vincentii M. qui vixit ann. IX.
deces. IIII. idus nov. (6)

7

Romae ad locum martyris e coem. S. Agnetis.

Balerius se bibum
emit sibi et suubus. (7)

8

E coem. Callisti ad loculum martyris.

☧ Legitimus et Amantia Aurelio Urso
filio dulcissimo qui vixit anis XVIIII.
dies XV. parentes fecerunt. Decessit XI. kal.
octobres. Quesce in pace
exibit de seculu inbentis. (8)

(1) E schedis barberinianis Suaresii.

(2) Boldett. p. 432.

(3) Marangon. act. S. Vict. p. 120. In scheda Rugerii est *fili*.

(4) Lup. epitaph. S. Sev. p. 30.

(5) Zachar. excurs. T. I. p. 202; Gorius legit *ispiritus eius*.

(6) Boldett. p. 317; Mur. p. 1839. 7. qui legit *sepulchrum Aur. Vincentii marmorarii*. Hinc malleus et gnomon.

(7) E schedis sacrarii pontif.

(8) Boldett. p. 395; Mur. p. 1899. 6. putat scriptum *inbentis* pro *iubentis*, seu *iuvenis*.

1

Romae e coem. Praetextati ad loculum martyris.

Baryei dulci animae. (1)

2

E coem. Urbis cum vase sanguinolento 16. iun. 1656.

☧ Benedicto benemerenti qui bixit annos II. et menses. III. et dies XVIIII. in pace (2)

3

Romae e coem. Priscillae erutus lapis an. 1758., qui appositus fuerat ad loculum martyris. Fuit apud card. Zeladam.

☧ Benerio suo conpari Cyriaca, qui bixit an. XXXIII M. X. D. ϤI. D. III. nonas aug. in P. (3)

4

Anagniae in SS. Cosmae et Damiani cum lipsanis S. M. Basilici detectis in coem. S. Agnetis.

Curatori R. III Basilico in pace. Vixit an. XLIII. M. V. (4)

5

Fileti qui locus est iuris abbatis S. Benigni in Pedemonte, in sacello S. Philippi Nerii cum corpore S. Bassi e coem. Gordiani.

Bassus in pace qui vixit an. VII. (5)

6

E coem. Callisti ad tumulum martyris.

Ꝺ Benero benemerenti qui vixit ann. VII. M. IIII. et dies VII. Depositus in pace III. N. iun. (6)

7

Romae apud lapicidam in via iulia e coem. Priscillae cum vase sanguineo.

Vettius Stercorius Bass*elio* filio carissimo fecit. Vi*xit* annis XIII. M. III. (7)

8

Romae in colle Quirinali in palatio Pontif. ex coem. Cyriacae ad loculum martyris.

Spes Berecundo filio qui bixit an. XXX. Birgo bene- mereti (sic) in pace. (8)

9

In ecclesia monasteriis Wibligensis prope Ulmam, in qua ossa S. Benigni, e coem. Calepodii.

Benignus qui vixit annis XXI. et mens. II. (9)

10

Romae in museo Vaticano e coem. . . . ad tumulum martyris, litteris rubricatis.

Betalio☧ni benemereti (sic). (10)

(1) Boldett. p. 554.

(2) E schedis sacrarii pontif.

(3) E schedis P. Danzettae, qui legit *Benerio* et *Cyriaca*. Nam utrumque nomen monogramma est in lapide.

(4) Sic in epistola episcopi anagnini ad Ben. XIV. P. M., in qua tamen deest ultima littera. Boldett. p. 414; Mar. p. 1841. 3.

(5) Boldett. p. 402.

(6) Marangon. act. S. Vict. p. 116; Mar. p. 1842. 3.

(7) Marang. res ethn. p. 455. *Baselio*.

(8) Gud. p. 371.

(9) Gerbert. iter german. p. 197; Boldett. p. 489.

(10) E schedis sacrarii pontificii.

1

Romae e coem. Callisti cum ampulla sanguine aspersa.

Bibio Paramitio
filius dulcissimo
Aurelius et Bibia
Vitalio-
na Athe parentes
in pace carae. (1)

2

Romae e caem. Cyriacae cum ampulla sanguinea.

Caecilio Marmenta-
rio Iulia Aphro-
disia coniugi be-
nemerenti cum
quem vixit annis
P. M. XXX. (2)

3

Romae apud sacrarii pontificii praefectum, e coem. Cyriacae cum ampulla.

Bithus.

4

Melitae cum lipsanis S. martyris e coem. Urbis.

Calcidonius in pace. (3)

4

Romae apud Ab. Foiettum sacr. reliquiarum custodem tabella reperta ad loculum martyris.

Bonifati-
sic sic
sus in pce.
☧

5

Romae in coem. cum vase sanguinolento.

Bonifacio in pace
. . . .
. . . .
III. non. aprilis. (4)

6

Romae apud Ab. Iacobum Crescentium tegula reperta an. 1622. in coem. Callisti ad loculum S. Caii PP. et M.

Caio PP.
☧

7

Romae e coem. viae Salariae veteris cum ampulla sanguinis. Exstat nunc Florentiae in sacello domus Pittiae.

D. M. S.
☧ Caesonius Salvius vone memoriae
innox, qui vixit annis XX. M. VI. et hor. III.
cui fecerunt Succissa matir Marinus fratir. (5)

8

Romae e coem. Callisti ad loculum martyris. A. 1731.

Bondato ve dulcissimo coniugi Castori-
no qui vixit annis LXII. mensibus V. D. X.
benemerenti uxor fecit. Vive in
❦ Deo ❦ (6)

9

Ratisbonae in monasterio S. Hemeramni lapis cum corpore S. martyris misso Roma ante 100. annos.

Calcidonius qui vix.
annis II.
mes. II. die I. in pacem ☧ (7)

(1) Marang. act. S. Vict. p. 119. Mur. p. 1843. 4. legit *Aurelius Vitalion* et *Vivia Athe*. Videtur tamen *Aur. Vitalio et Bibiana Athe*.

(2) E schedis sacrarii pontif.

(3) Inscr. Sicil. cl. XVII. n. 15. Misit Melitam Benedictus XIV.

(4) E schedis sacrarii pontif.

(5) Fabrett. p. 564. n. 108; Fleetw. p. 374.

(6) Marang. act. S. Vict. p. 129; Mur. p. 1850. 3. Marinius legit in schedis sacr. pontif. *Bendato*; sed ipse existimat legendum *bono atque*.

(7) Misit Garampius ad Marinium an. 1780.

1

E coem. Lucinae ad loculum martyris.

Pridie idus mart. Decastellus in pace. (1)

2

Romae e coemet. Callisti ad loculum martyris.

Miro iuventutis ♡ Casulio ♡ anima dulcis ☧ qui vixit annis XXXVIII ♡ meses IIII. die uno. Cesquent in pacem ☧ (2)

3

Romae in S. Mariae transtib. e coem. Callisti cum ampulla sanguinea.

Castus dep. VI. kal. maias. (3)

4

Florentiae in monasterio S. Verdianae cum lipsanis mart. repert. in coem. Urbis an. 1742.

Celestinus. ☧ (4)

5

In oppido montis Silicis in eccl. S. Georgii e coem. Cyriacae cum corpore et vase sanguinolento.

Ilocus Celerini se bibo comparabit. (5)

6

Mediolani in S. Celsi.

Eximium haec Celsi corpus complecitur ara,
Quem pia Nazario mater sub rure Cymelli
Obtulit, ad caeli pariter qui scanderet arces
Morte obita longum pariterque iaceret in aevum.
Ambrosius tandem hos separe (6) condidit ambos
Nazarium apportans alio, Celsumque relinquens.
Saecula Laudulfus donec post plurima praesul
Vatibus adscitis vicinisque undique turbis
Laetitia summa studio et certantibus omni
Transtulit, atque locum divinis usibus aptum
Ipse libens struxit miroque decore paravit. (7)

7

E coemeterio S. Helenae ad tumulum martyris.

Cenianus. (8)

8

E coemet. Callisti cum vasculo cruore pleno.

Cepasius
in pace
vix. annu I. et
dies V. (9)

(1) E schedis sacrarii pontif.

(2) Aring. T. I. p. 334; Fleetw. p. 375; Reines. cl. XX. n. 270.

(3) Boldett. p. 716.

(4) Ricca P. II. p. 235.

(5) Cognolatus memor. Monselic. p. 109. qui *Ilocus* intelligit nomen martyris.

(6) Id est *separatim*.

(7) Bolland. T. VI. iul. p. 518, Iulin. T. II. p. 432; Bugat. de S. Celso p. 114. 116. 32.

(8) Boldett. p. 488.

(9) Aring. T. I. p. 336; Reines. cl. XX. n. 272; Fleetw. p. 377.

1

Mediolani in S. Celsi.

Coenobium claustrum praesentis rite sacratum
Eximiam Celsi complecti martyris almi
Novimus, obsequiis veneramur iure di . . .
Corpus quod mulier sua nempe probissima mater
Obtulit almifico residens in rure Cymelli
Nazario celsam secum, qui sumere palmam
Martyrio meruit, simul ac super astra migravit.
Ambo nam longum pariter iacuere per aevum.
Post tamen Ambrosius secernens corpora sancta
Nazarium gessit, hic Celsum rite relinquens.
Antistes multum Landulfus post quoque saeclum
Vatibus accitis vicinisque undique turbis
Laetitia summa cunctorum laude superna
Transtulit, atque locum divinis usibus aptum
Ipse libens struxit miroque decore paravit.
Quorum praesidio iuvante per omnia Christo
Empirii regiam penitus nos scandere sumet.

2

E coem. S. Agnetis ad loculum martyris.

Ciminus in pace (1).

3

Romae in coem. Cyriacae in calce loculi ampulla sang. distincti.

Constantinus (2).

4

E coem. Calepodii an. 1697. ad loculum martyris, nunc Velitris in ecclesia S. Petri.

Ti. Cl. Victorino innocentis-
simo puero, qui vixit annis
VIIII. M. V. Requiescit in pace.

5

Anagniae in SS. Cosmae et Damiani e coem. Thrasonis cum vase sanguineo.

Clemes ❧ qui vixit
anos XXVIIII. M. ❧ VIIII. Dep.
VIIII. Elianus fratri ❧ in pace (3).

(1) E schedis sacrarii pontif.
(2) Exscripsit Marinius an. 1781.
(3) Marang. act. S. Vict. p. 89; Mur. p. 1852. 7.

1

E coem. S. Agnetis ad loculum martyris.

Clecorio Cres-
centino filio bene-
merenti mater. (1)

2

In patina ex alabastro reperta cum calice vitreo in coem. S. Agnetis ad tumulum Constantii mart. et a Virginio Spada dono data N. Rondininiae.

Non unda letalis est
ausa Constanti ferre
quam licuit ferro coronam. (2)

3

Romae apud sacrarii pontif. praefectum, ingens tabula reperta cum vase sanguinis in coem. S. Sebastiani.

Constantius se vivo emit
locum.

4

Perusiae in ecclesia S. Constantii, in tegula detecta superioribus annis.

Constan-
tius. (3)

5

Romae e coem. cum ampulla cruenta.

Crescenti-
oni inn.
Q. V. A. IIII. M.
VIII. D. XX. PPPP. (4)

6

Romae in cavaedio palatii Capponii in parvo lapide orbiculari.

✝ Hac iacet ecclia Clemens scissimus, equor.
✝ Quem diu celavit, hunc ego corde precor.

7

Florentiae in choro ecclesiae monialium B. Theresiae lapis cum lipsanis et ampulla vitrea e coem. Urbis.

Communi filio dulcissimo benemerenti
qui vixit an. XXXV. menses IX. dies
XXVI. Felicitas mater in pace. (5)

8

E coem. Cyriacae ad loculum martyris.

Concordio filio qui vixit annos
XXIIII. dies XXXVI. Concordia ma-
ter B. M. in pace. (6)

9

Romae apud sacrarii pontif. praefectum reperta an. 1793. ad loculum martyris.

Crescentio filio qui vixit
annis XXII. decessit
V. kal. iulias in pace.

(1) E schedis sacrarii pontif.

(2) Extat aere cusa in fine tomi III. Romae subterraneae ed. ultim. — A. M.

(3) Ex diario inventionis S. Constantii p. 25. Sed Marinio haec valde suspecta est inscriptio.

(4) Fabrett. p. 559. n. 62; Rein. cl. XX. n. 285; Fleetw. p. 381. Aringius ligno cusam edidit.

(5) Ricca eccl. flor. T. I. p. 336.

(6) E schedis sacrarii pontif.

1

Veronae in S. Zenonis in basi pallae in qua depictae tres imagines sunt, martyris cum palma, et duorum episcoporum cum mitra et pedo.

Hic Crescentiani martyris ossa quiescunt,
Et cum Lucillo tu Lupicine simul
Caelestis patriae consortes atque sepulchri.
Veronam praesul dicit uterque suam. (1)

2

E coem. Priscillae cum ampulla sanguinea.

Crescentioni in pace. (2)

3

E coem. Ss. Abdon et Sennen ad loculum Martyris.

Cyparissus. (3)

4

Urbaniae in sacello gentis Matarotiae e coem. Callisti cum ampulla sanguinea.

Crescentioni
qui vixit ann.
depositus VII. id.

Puer tunicatus passis manibus.

benemerenti
V. men. II. et D. XVII.
ian. in pace. (4)

5

Neapoli apud P. Aloysium Vincentium Cassitium O. P. in imbrice, e coem. Cyriacae an. 1800.

Crescentius in P. qui vicsit an. XI. M. . . .
mater cum metu P. (5)

6

Romae.

Hic votis paribus tumulum duo nomina servant
Chrisanti Dariae nunc venerandus honor,
Effera quem rabies, neclecto (6) iure sepulchri
Sanctorum in tumulos praeda furentis erat.
Pauperis ex censu melius nunc ista resurgunt,
Divite sed voto plus placitura Deo.
Plange tuum gens saeva nefas, periere furores,
Crevit in his templis per tua damna decus. (7)

(1) Ughell. T. V. p. 679; Panvin. AA. Ver. p. 110.
(2) Boldett. p. 316.
(3) E schedis sacrarii pontif.
(4) Fabrettus p. 559. n. 32.
(5) Misit ad Marinium possessor.
(6) Ita cod. pro *neglecto*; de qua scriptura alibi locutus sum. — A. M.
(7) Grut. p. 1176. 6. ex cod. pal. (p. 78. b.) ad quem nunc emendata inscriptio est. Edidit inter carmina S. Damasi Merenda n. 28.

1

E coem. S. Agnetis ad loculum martyris.

Totius innocentia crocati
Anul. qui vixit annis XXVII.
diebus XLII. oris V. in pace. (1)

2

Romae in monte Quirinali in palatio Pontificis, e coem. Urbis an. 1616. ad loculum martyris.

Fortunata Dativo bene-
merenti qui vixit ann.
XXV. P. M. M. II. D. IIII
in pace. (2)

3

In coem. Cyriacae ad tumulum martyris reperti saec. X. a comitissa Marotia.

Hic reconditum est corpus almi levitae et martyris
Cyriaci a matrona Lucina reconditum. (3)

4

In peristylio ianuae eccl. S. Praxedis, vulgo S. Passera, *via Portuensi.*

Corpora sancta Cyri renitent hic atque Ioannis,
Quae quondam Romae dedit Alexandria magna. (4)

5

Romae in S. Mariae transtib. e coem. Callisti cum ampulla sanguinea.

Dalmatius dep. pridie kal. maias. (5)

6

E coem. Callisti cum vase cruento.

Dep. ò Dalmati ò pridie kal.
maias vixit annos XXXV. (6)

7

Patavii in S. Iustinae lapis inventus cum lipsanis S. Danielis an. 1076.

Hic corpus Danielis
martyris ac levite
quiescit. (7)

8

Romae e coem. Pontiani ad loculum martyris.

Decenti in pace D.P.V. kal. mart. (8)

9

E coem. Cyriacae ad loculum martyris.

Eberaso benemerenti in pace. (9)

(1) E schedis sacrarii pontif. Ita Marinius. Ego vero legerem *totius innocentiae Rogatianus.*

(2) Indidem; nec non Gud. p. 367. n. 2.

(3) Rem titulumque habes apud Martinell. troph. I. S. crucis p. 57.

(4) Bosius p. 123; Aring. T. I. p. 222; Fleetw. p. 423. Item in schedis sacrarii pontif.

(5) Boldett. p. 716. et 478.

(6) Boldett. p. 478.

(7) Brunatius in explicatione chartarum coenobii S. Iustinae, ex vetustis codicibus.

(8) E schedis sacrarii pontif.

(9) Boldett. p. 481.

1

In S. Sabinae in sacello B. V. dictae de Rosario cum corpore S. Decentii effosso in coem. Gordiani.

Decentius
qui bixit annis V.
die XIV.

in pacen (ne)
menses VI. depositus
kal. apriles. (1)

2

Ratisponae.

Dionysius areopagita hic requiescit.
sub Arnulpho imp. et Ottone rege
sub Eubulone abb. mon. S. Dionysii
Gisalbertus furatus est quinto nonas
iulii. Furto sublatus huc venit pridie
nonas dec. tempore Tutonis episcopi. (2)

3

Romae in coem. Cyriacae cum ampulla sanguinea, et lucerna A. 1658.

Desiderius in pace. (3)

4

E coem. Callisti ad tumulum Martyris.

Epipodius et Amonia
parentes Domitio filio
benemerenti qui vixit
ann. VIIII. menses XI. dies
IIII. decessit VII. idus
octobris in pace. (5)

5

Remis in ecclesia Virginum congregationis S. Mariae cum corpore S. Dorothei e coem. Urbis.

Dorotheus D. in P. (4)

6

E coem. viae Labicanae, IX. ab Urbe lapide, in tegula ad loculum M.

Deterkaiia V. A.
LI. in pe. (6)

7

Suriani sub ara maxima ecclesiae collegiatae cum corpore S. Diodori e coem. Callisti an. 1660.

Diodorus ☧ (7)

8

Romae apud lipsanophylacem e coem. Priscillae cum vase sanguineo.

Pisistratus Egeo fratri
monumentum posuit. (8)

(1) Boldett. p. 345.

(2) Ferrand. disquisit. reliquiar. p. 207. ubi de falsis inscriptionibus.

(3) E schedis sacrarii pontif.

(4) Mabillon. admon. ad epist. Euseb.

(5) Aring. T. I. p. 333; Reines. cl. XX. n. 292; Fleetw. p. 393.

(6) Boldett. p. 182.

(7) Ex historia ms. Suriani abbatis Penatii.

(8) E schedis P. Danzettae.

1

Anagniae in SS. Cosmae et Damiani cum lipsanis S. Dorothei repertis in coem. Gordiani.

♃ Dorotheo ☧ filio dul- ♃
cissimo qui vixit M. VI.
D. XX. or. IIII. in pace. (1)

2

Romae in coemeterio Ostriano cum vase cruore resperso. (2)

Mirae innocentiae anima
dulcis Emilianus qui
vixit anno uno mens. VII.
D. XVIIII. dormit in pace.

3

Plumbea lamina inventa an. 1520. in arca S. Demetrii in ecclesia abbatiali S. Laurentii in Campo in Umbria.

H. R Q E
S. C. P. S.
D. M. +. I

4

E coem. Praetextati cum vase sanguineo.

Erenius
Quartinus. (3)

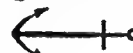

5

E coem. Thrasonis cum calice cruento.

Elpidia Eufrasio conpari qui
vixit annos XL. te in pace. (4)

6

E coem. Thrasonis ad loculum martyris.

Domino coniugi Eusibio Terentia
benemerenti in pace. (5)

7

Romae in S. Eustachii in titulo marmoreo.

Hic requiescunt corpora scorum martyr. Eustathii
et uxoris eius Theopistes eorumq. filior. Agapiti et Theopisti. (6)

8

E coem. Gordiani cum ampulla sanguinea. S. Eutychii lipsana extant Anagniae in S. Mariae vulgo de caritate.

Euticio Fabro Ferrio
qui bi quie
ann. XXII. kal. dices-
sit. sit. (7)

9

E coem. S. Agnetis ad loculum martyris.

Felix qui vixit annis XXXIIII
et cum uxorem annum et mesis VI.
in pace felix. (8)

(1) Boldett. p. 344. 372; Marang. act. S. Vict. p. 103; Mur. p. 1860. 2. aliique.
(2) Aring. T. I. p. 333; Reines. cl. XX. 58; Fabrett. p. 576. n. 158; Fleetw. p. 394.
(3) Marang. act. S. Vict. p. 112.
(4) Marang. act. S. V. p. 95; Mur. p. 1860. 11.
(5) Marang. act. S. V. p. 82; Mur. p. 1866. 3.
(6) Refertur apud Gallet. inscr. rom. T. I. p. 43. in lapide Caelestini III. an. 1196.
(7) Ita scribitur. Vide Marang. act. S. V. p. 102; Mur. p. 1868. 6; Mamach. T. III. p. 319.
(8) E schedis sacrarii pontif.

1

Vercellis in pariete sacelli divi Eusebii.

✝ Emeritae quantum damnato corpore vitae
Vel cunctis exuta malis mens possit in isto
Sat dedit agnosci virtus, quem mille labores
Exiliique dolor victi stupuere fidelem.
Blandus et adfatu facilis sanctusq. sereno
In vultu exponens animum, patientior aequo,
Virtutum specimen dives sub paupere mundo,
Scribtorum custos rigidus, dubiique serenus
Excusor veri, contendens mente beata
Purgatam in terris animam revocare per aethra
Indignum clamans demergi crimine vitas
Sulfureasq. undas corrupto corpore adire
Candor erat mentis verus semperq. docebat
Omnia factorum nostrae rationis habenda,
Participesq. mali facinus qui in fata reclinant.
Ultor inexpletus fidei, bellator in hostes,
Sincerus cultorq. Dei, domitorq. malorum,
Errantum lumen, qui crimina tolleret ore.
Talis erat specie, quem nec ieiunia longa
Magnanimum vicere sitim fluvialibus undis,
Algorem vili solitum depellere veste.
Robore celesti mundum calcavit, et omnes
Terrenas vicit labes purgatior aethra,
Vitarum maculas puro qui decoquit igni,
Rebus qui docuit populos factisq. vocavit.

2

Romae ap. principem Rospiliosium e coem. Priscillae.

Ermetes ☧ passus. (1)

3

E coem. S. Agnetis ad loculum martyris.

Eukaristus in pace
qu. an. XIII. (2)

4

Romae ap. Card. Zeladam e coem. SS. Abbundii et Sennen, cum vasculo sanguineo.

Cale
Eutychiano
☧
ΕΠΙΤΙΟΔΙC. (3)

5

In coem. Callisti via Appia, cum vase sanguineo.

Eusebio homini Dei. (4)

6

Romae in S. Sebastiani. (5)

Eutychius martyr crudelia iussa tyranni
Carnificumq. vias pariter tunc mille nocendi
Vincere quod potuit, monstravit gloria Christi
Carceris inluviem sequitur nova poena, per artus,
Testarum fragmenta parant ne somnus adiret.
Bis seni transiere dies, alimenta negantur.
Mittitur in barathrum, sanctus lavat omnia sanguis
Vulnera quae intulerat mortis metuenda potestas.
Nocte soporifera turbant insomnia mentem,
Ostendit latebra insontis quae membra teneret,
Quaeritur, inventus colitur, fovet, omnia praestat.
Expressit Damasus. Meritum venerare sepulchrum.

7

E coem. Callisti ad loculum mart.

Exuperantius in pace. (6)

8

E coem. S. Helenae ad loculum mart.

Exuperius. (7)

9

E coem. S. Agnetis ad loculum mart.

Kal. maias depositus Exuperius. (8)
A ☧ Ω

(1) Fabrett. p. 738. n. 491; Allegrant. de monogr. Chr. p. 13; Paul. de S. Feliciano p. 18.

(2) E schedis sacrarii pontif.

(3) Ego vidi in lapide musei vat. sine his graecis litteris. — A. M.

(4) Bosius p. 189; Aring. T. I. p. 282. ex actis huius martyris, quorum pleniorem editionem dedit Balutius miscell. T. I. p. 33.

(5) Sarazan. ed. S. Damas. carm. XXXI.—A.M.

(6) Boldett. p. 318.

(7) Boldett. p. 488.

(8) E schedis sacrarii pontif.

1

E coem. Thrasonis ad tumulum martyris, cuius ossa data sunt Georgio Spinulae cardinali.

☧ Exupi in
paee qui vix.
ann. XVIIII P. M. (1)

2

E coem. Praetextati in calce ad loculum mart. cuius lipsana illata in basilicam S. Laurentii in Damaso.

Faustinus in pace. ☧ (2)

3

Romae in museo vaticano (supra ianuam minorem bibliothecae) e coem. Urbis ad loculum martyris, cuius reliquiae illatae sunt in sacrarium pontificium.

Locus Felicissimi
sic
Fruetoses locus visomus

4

Aspicis et hic tumulus retinet eelestia membra
Sanctorum, subito rapuit quos regia celi.
Hi erucis invicte comites pariterque ministri
Reetoris sancti meritumque fidemque secuti
Etherias petiere domos regnaque piorum.
Unica in his gaudet romane gloria plebis,
Quod duce tunc Christo Christi meruere triumphos.
Felicissimo et Agapito Damasus. (3)

5

In via Ostiensi ad S. Paulum.

O semel atque iterum vero de nomine Felix,
Qui intemerata fide, contempto principe mundi,
Confessus Christum caelestia regna petisti!
O vere pretiosa fides! Cognoscite fratres,
Qui ad caelum victor pariter properavit Adauctus.
Presbiter his versus (4) Damasus rectore iubente
Composuit, tumulum sanetorum limina adorans.
Felix et Adauctus. — (5)

6

In tegula e coem. Priscillae litteris carbone ductis ad loculum duorum martyrum.

Irene
Felicio. (6)

7

Romae apud sacrarii pontif. praefectum, parvus lapis pessimis litteris inscriptus, repertus cum vase sang.

☧ Felix vixit
annos IIII.

8

In tegula e coem. Callisti, ad sepulchrum S. Felicis I. P. M.

Felix PP. I. (7)

(1) Marang. act. S. V. p. 94; Mur. p. 1869. 3.

(2) Boldett. p. 434.

(3) Ex codice closterneoburg. saec. XI. post carmina Damasi. qui habet in v. 6. *is verus Damaso.* At cod. closterneob. *his versus Damasus*, ut nos scripsimus. Mabill. analect. T. IV. p. 504. ex cod. einsild.; Fleetw. p. 406. Vide Blanchin. opusc. T. II. p. 28.

(4) Sarazanus carm. XXIV.

(5) Grut. p. 1171. 18. ex cod. pal. (p. 61. b.)

(6) Boldett. p. 437.

(7) Boldett. p. 234; Paulius de S. Felice p. 85.

1

Romae in SS. Cosmae et Damiani sub altari repertum an. 1582. corpus S. Felicis II. PP. cum lapide inscripto.

Hic requiescit S. Felix papa
et martyr qui damnavit
Constantium hereticum. (1)

2

Romae in museo Kircheriano. e coem. Praetextati ad loculum martyris litt. minio tinctis.

Flaviano filio dul-
cissimo qui vixit
annis VII. in pace. (2)

3

In S. Mariae transtib. e coem. Cyriacae ad loculum martyris.

Firminus idib. iul. dep. (3)

4

E coem. Callisti cum amp. sang.

Flor. vixit annis VII. dies XXV. (4)

5

In paroecia castri Farneti, quod est feudum principis Chisii, lapis cum corpore martyris Flavii educto e coem. Priscillae.

Flavius qui vixit an. XXXII.
M. N. D. XV. (5)

6

In sacello Seminarii romani extat corpus S. mart. Florentini cum tabella atramento scripta his verbis.

Florentino qui vix*it*
annum mes. V . . D. VIII. (6)

7

Romae an. 1725. sub ara maxima eccl. S. Clementis reperta capsula plumbea in qua ossium fragmenta, cineresque cruore infecti, vas vitreum effractum, urceus fictilis, crux lignea, et altera vitrea, imago cerea duplex, quae agnum utrimque referebat. Capsulam claudebat marmorea tabula, in cuius antica parte haec erant litteris compendiariis.

FLAVIUS CLEM. MR.
HIC FELICIT. E. TU.
LEO.I.DOCT. XI S. CO VI. AS.PE G.

In postica vero haec.

☧ HC. D ✝ O. (9)

(1) Paulius de S. Felice p. 45. 47. 53; Sammart. G. Chr. T. II. p. 499.

(2) Boldett. p. 477; Marang. act. S. Vict. p. 134; Mur. p. 1872. 4.

(3) Boldett. p. 716.

(4) Marang. act. S. Vict. p. 116.

(5) Boldett. p. 716.

(6) Lupius p. 38; Mur. p. 1677. 6.

(7) Videsis T. VIII. dissert. acad. Corton. p. 128; Mamach. T. I. p. 354; Zachar. hist. litt. T. II. p. 233, et dissert. lat. T. I. p. 45; Calogerà T. XII. p. 439. T. XXXIV. p. 229. Apud priorem ex citatis Zachariae locis plures leguntur interpretationes. Sed Marinius ita scribit: primos duos versus sine controversia interpretamur *Flavius Clemens martyr hic feliciter est tumulatus*. In tertio aqua haeret, recteque ait Vitrius (dissert. de hoc titulo) facilius est dicere quomodo non sit legendus, quam quomodo legendus sit. Alius legit: *Leo I. doctor . . . consecrationem sexto anno sui pontificatus egit.* Alius vero: *Leo I. doctor Christi concilium VI. auctoritate S. Petri egit.* Alius denique paulo aliter compendia intelligens, interpretatur *Leo* etc. *XIII. mensis VI. ad sanctum Petrum eundem gestavit.*

1

Romae apud praefectum sacrarii pontif. cum corpore martyris.

Fl. Erculius qui bi-
xit annu I. et mensis XI.
dies XIII. ☧ in pace XIIII. kl. nob.

2

Romae in porticu S. Mariae transtib. e coem. S. Agnetis ad loculum martyris.

Fl. Secundino benemerenti
ministratori chrestiano in pace
qui vixit ann. XXXVI. DP. III.
non. mar. (1)

3

Romae apud lipsanophylacem e coem. Saturnini ad loculum duorum martyrum.

Gorgonius filio Florentino qui an.
et mes. VII. in pace. Primitiva
Soricino filio benemerenti fecit qui vixit. (2)

4

Perusiae in porticu monasterii S. Petri in coem. urbis parva tabula.

❧ D. ❧ M. ❧
Festo ca-
rissimo co-
iugi Theodo-
te qui vixit
ann. XXXVI. M. III.
D. XXV. in pace ❧ (3)

5

E coem. Callisti ad loculum martyris.

Florenti
in pace. (4)

7

E coem. Praetextati cum ampulla sanguinea.

Florenti
fratri in pace. (6)

6

Perusiae apud P. Galassium monachum cassinensem reperta in coem. Urbis ad loculum mart. litt. rubric.

Pater vene-
merenti
filio Furtu-
nato qui
vixit an-
nos XII. et me-
ses II. (5)

8

Florentiae, in deiparae Annuntiatae cum cum lipsanis mart. e coem. Pontiani.

Parentes fecerunt
Florentio filio. (7)
❧ ❧

9

Senis in collegio Ptolomaeio cum corpore mart. e coem. Hermetis.

❧ Florintius ❧ (8)

(1) Boldett. p. 414; Maff. M. V. p. 282; 1; Mur. p. 1874. 5; Mazoch. spicil. bibl. T. III. p. 344. aliique auctores.

(2) Nihil deesse in lapide, quem vidit, ait Marinius.

(3) Vermiliol. inscr. T. II. p. 441.

(4) Aring. T. I. p. 336; Reines. cl. XX. n. 307; Fleetw. p. 403. In schedis sacrarii pontif. dicitur repertus lapis an. 1658.

(5) Vermiliol. T. II. p. 457.

(6) Marang. act. S. V. p. 109.

(7) Gor. T. I. p. 312. n. 53; Mur. p. 1875. 8; Zachar. excurs. litt. T. I. p. 202. Gor. *fecerut.*

(8) Lup. p. 57. aere cusam dat.

1

Hispali in sacrario, cum corpore S. Florentii.

Requievit in pace
Florentius vir sanctus
die VII. kalendas martias.
Vixit annis LIII.
et depositus est die III.
idus martias era
DXXIII. (1)

2

Romae in S. Mariae transtib. e coem. Hermetis.

Florentio carissimo
Florentia et Aprio
parentes fecerunt
Florenti dulcis. (2)

3

Ex coem. SS. Petri et Marcellini ad loculum martyris.

ΓΟΡΤΟΝΙ in pace. (3)

4

Romae ex coem Urbis ad loculum mart.

Fortunatus ❦ depositus III.
kal ❦ octb ❦ in pace. (4)

5

Ex coem. Priscillae ad tumulum mart.

Gemlino (5) benemerenti q. vixit
ann.XL.M.II.D.III. soror Espee in pace.

6

Romae in sacrario ecclesiae collegii de propaganda fide e coem. Nolano cum lipsanis S. Fortunati, quae in ara principe ecclesiae SS. recondita iacent.

Kal. mart. ☧
Fortunatus
in pace. (6)

7

Romae in coem. Thrasonis in calce ad loculum duorum MM. quorum corpora data patribus Congregationis S. Philippi Nerii Septempedanae.

Gabino et Martyrio filio
D. III. kal. febr. ☧ (7)

8

Romae in cryptis ecclesiae S. Martinae e coem. S. Agnetis.

Sic premia servas Vespasiane dire
civitas ubi glorie tuae autori
Premiatus es morte Gaudenti letare
promisit iste dat Kristus omnia tibi
qui alium paravit theatru̅ in celo.

Aurelia ❦ Augurina ❦ hic
est.

(1) Floresius Hisp. S. tom. IX. p. 305, quem videsis. Pertinet ad an. 485. Bolland. febr. T. III. p. 380.

(2) Marang. act. S. V. p. 76; Lup. p. 174; Mur. p. 1167. 8.

(3) E schedis sacrarii pontif.

(4) E schedis P. Saccarelli propraefecti sacrarii pontif.

(5) Quarta huius nominis littera incerta est etiam apud Boldett. p. 386. Num *Gemino* ? — A. M.

(6) Ex Vignolio Mur. p. 1876. 5. qui dicit effossum Nolae lapidem.

(7) Lup. p. 107; Marang. op. cit. p. 89. Mur. p. 1877. 7, qui interpretatur *Gabinius qui et Martyrius*.

1

Ex coem. Praetextati, in calce ad loculum mart.

Fonto (sic) in pace qui depostus (sic) nonis aprilis.

	F	F
FR	R	O (sic)
ON	O	N
TO	N	T
IN P	T	O
ACE	O	

vixit annis P. M. LVIII.
D. XIII. N. aprilis. (1)

2

Ex coem. Priscillae, cum ampulla sang.

Fructuosus
anima tua cum
iustis. (2)
☧

3

Romae apud Pr. sacr. pont. ex coem. Calepodii cum ampulla sanguinea.

Geminus Q.V.
VIII et dies.

4

Ex coem. Urbis cum amp. sang. an. 1665.

Gorgonius in Deo vivat
Hilaria coniux. (3)

5

Romae apud Pr. sacr. pont. ex coem. Cyriacae ad loculum mart., cuius corpus cum lapide Pragam intulit Card. Hertzen.

Germanioni
in pace ❦ qui bixit
ann. XXX depos.
V. idu. iuli. (4)

6

Romae apud Pr. sacr. pont. ex coem. Cyriacae an. 1790. ad loculum martyris.

Gorgonio bene-
merenti in pace
D. P. idus nob.

7

Ibidem cum corpore S. Gorgonii.

Gorgonio filio be-
nemerenti in pace.

8

E coem. Calepodii ad loculum martyris.

Hilario in pace. (5)

8

Romae inscriptiones repertae an. 1582. cum reliquiis SS. Abundii et Abundantii sub ara maxima eccl. SS. Cosmae et Damiani.

Hic requiescit scus Habundius pbr
et monachus et martyr.

Hic requiescit scus Habundantius
diac. et martyr. (6)

(1) Boldett. p. 435.

(2) E schedis P. Zachariae

(3) E schedis sacrarii pontif.

(4) Tradita Marinio fuit epigraphe ab eo qui exscripserat.

(5) E schedis sacrarii pontif.

(6) Cod. Donii p. 488; Paul. de S. Felice II. p. 21; Hugon. station. p. 180; liber cui titulus *SS. mart. Abundii pr. et Abund. diac. passio* p. 37.

1

In Metropi via.

Haec quicumque vides nimio perfecta labore,
Desine mirari, minus est quam martyr habetur.
Hic aetate puer rudibus *iam* victor in annis
Tempore sub parvo matura laude triumphans
Aspera innocuo maculavit tela cruore,
Et sitiens tenero suxit sibi sanguine predo.
Sic victor superas auras regnumque petivit,
Et nos celesti placidos de sede revisit
Nomine Gordianus Christi quem palma coronat.
Marmore concludens archam cineresque beatos
Presbyter ornavit renovans Vincentius ultro· (1)

2

In coem. Lucinae ad locu-lum martyris.

VIII. kal· martias
Gregorius in pace (2)

3

Ex coem· S. Agnetis ad lo-culum martyris·

Heraclius qui vixit
an. XXX· dies L.
dep. X. k· sep. (3)

4

Romae ad divi Martini in Carinis. *

Martyris hic tumulus magno sub vertice montis
Gorgonium retinet, servat qui altaria Christi.
Hic quicunque venit, sanctorum limina quaerat,
Inveniet vicina in sede habitare beatos,
Ad caelum pariter pietas quos vexit euntes.
Damasi episcopi. (4)

5

Ex coem. D. Agnetis in museo Carpineo, nunc in oppido montis Silicis in eccl· S. Georgii cum lipsanis martyris·

☧ Heliti coniugi Victoria fecit ☧
bene quesquenti
qui bixit annis in seculo plus minus LXIIII ☧
et in coniugio bixit annis XXVIII· dormienti
in pace· (5)

6

Ex coem· urbis cum amp. sang.

☧ Herculius innox in pace DP. III· idus aprilis.
qui vixit an. II. M· VIII. (6)

(1) Ex codice closterneob. saec. XI. Videtur Damasi carmen.

(2) E schedis sacrarii pontif.

(3) Indidem.

(4) Apud Sarazan. ed. Damas. carm. XIV·

(5) Fabrett. cl. VIII. n. 36, et p. 758. n. 640. Vide Cognolatum memor. Montis Silic. p. 125.

(6) Aring. T. I. p. 336; Reines. cl. XX. n. 308; Fleetw. p. 413.

1

Ravennae in museo Classensi ex coem. S. Agnetis cum ampulla sanguinea.

Hilariano bene quescen-
ti qui vixit ð ann ð L. ð
(1)

2

Anagniae apud Sanctimoniales vulgo de charitate ord. Cisterc. ex coem. Calisti cum ampulla sanguinea.

Ianuario benemerenti filius
fecit, qui vixit ann. LIII.
M.XI. D. XXQ. Depositus
X. kal. octobres quescet in pace. (2)

3

Ex coem. Priscillae cum amp. sanguinea.

Hireneo exorc.
qui vixit annos
XXVII. P. M. cum
innocentia pos.
Ursinus frater. (3)

4

Ex coem. Callisti ad loculum martyris.

Hermioni.

6

E coem. Urbis cum vase sanguineo an. 1665.

Hyacintus acolitus. (4)

5

Velitris in ecclesia SS. Trinitatis cum lipsanis S. M. Iovini eductis ex coem. Praetextati.

Hic requiescit in
pace Iovinus de
scola carruca-
rum qui vixsit
annus (sic) plus minus
XXXV et mensis VI.
et dies VIIII.

7

Formiis ad tumulum B. Iacobi apostoli.

Hic requiescit Iacobus apostolus frater Domini.(5)

8

Romae ex coem. Lucinae ad tumulum martyris.

Ianuarius. (6)

9

Septempedae in eccl. monasterii S. Laurentii vulgo de doliolo, in plumbea lamina reperta cum SS. Hippolyti et Iustini lipsanis.

Hic requiescunt corpora
scorum Ipoliti
et Iustini. (7)

10

Romae ex coem. S. Lucinae, vel S. Agnetis, in calce, cum amp. sang.

III. kal. apr. depositus
Iulinus ☧ (8)

(1) E schedis sacrarii pontif.
(2) Marang. res ethn. p. 425.
(3) E schedis P. Zachariae.
(4) E schedis sacrarii pontif.
(5) Martinell. Rom. ex ethn. sacr. p. 65. ex cod. vat. saec. XV.
(6) Aring. T. I. p. 335.
(7) Ruger. de S. Hippolyto p. 72. vet. ed.
(8) Boldett. p. 347. et 494.

1

In via Pincia.

Sepulcrum sancti martyris Hyacinti Leopardus
presbyter ornavit. Depos. III. id. sep. (1)

2

Florentiae in sacello domus Riccardiae cum lipsanis S. M. Ianuarii.

Ianuario beni– (sic)
merenti qui vixit
annos II. et M. VIII.
D. VIII. ✠ (2)

3

Pistorii in templo quondam PP. Societatis Iesu cum lipsanis S. M. Iulii Roma missis an. 1661. a card. Iulio Rospiliosio.

Iulias
pace qui vixit ano X. VII.
et D. II. depositus IIII. idus F. (3)

4

In ecclesia Fuldensi aureis litteris.

Ecce viros istos praeclaros valde patronos
Roma decus orbis miserat huc pariter.
Quos quoq. Hrabanus humilis susceperat abbas
Praesule cum Humberto rite locavit et hic.
Hic magnus pausat martyr Ianuarius, atque
Officio insignes atque sacris meritis:
Qui cum pontifice Xisto mucrone perempti
Levitae caelo reddiderant animas. (4)

5

Romae ex coem. S. Helenae ad loculum martyris.

Iulius.

6

Ex coem. Cyriacae cum vase sang.

Iomnis in pace. (5)

7

In eccl. D. Laurentii monasterii Malmesburiensis in Anglia ad tumulum Ioannis Scoti graphiis a pueris confossi saec. IX.

Conditur hoc tumulo sanctus sophista Iohannes,
Qui ditatus erat iam vivens dogmate miro.
Martyrio tandem Christi conscendere regnum
Quo meruit cuncti regnant per secula sancti. (6)

(1) Mabillon. T. IV. analect. p. 501. n. 68. ex cod. einsild. sacc. X.

(2) Gor. T. II. p. 443. n. 33; Mur. p. 1687. 7. et 1887. 7.

(3) Zacharias T. 33. collect. Calogerà p. 410, et excurs. litt. T. I. p. 3. (Alibi legitur *Bonifatias* pro *Bonifatius.*) Rursus T. III. diss. lat. p. 117. Ruinartius act. MM. in admon. ad acta S. Iulii meminit nescio cuius Iulii martyris adolescentis qui colitur Fesulis in abbatia S. Bartholomaei.

(4) Rhabanus T. VI. p. 215. n. 63; Brower. AA. Fuld. p. 244; Mabill. saec. Bened. T. VI. p. 15; Bolland. febr. T. I. p. 520.

(5) Boldett. p. 479.

(6) Angl. sacr. T. II. p. 28. Codex Donii ex Baronio habet *clauditur* pro *conditur.*

1

Panormi in ecclesia PP. Societat. Iesu cum corpore mart. Iulii, e coem. Cyriacae.

Iulio filio pater doliens fecit
bene merenti qui bixit annis XVI.
menses VII. dies V. Anima innox
cesquas bene in pace. (1)

2

Romae in eccl. monialium turris specularum cum corpore S. M. Iulii reperto in coem. Priscillae.

☧ Dormitione
Iulio in pace. (2)

3

Romae e coem. Urbis ad loculum martyris.

Iustinus
annorum
XVIII. (3)

4

Romae in secretario Pontificis integer lapis repertus cum ampulla sanguinis in coem. Calepodii.

Iustinus DP. XIIII. kl. ap.
dor. in (pace) (4)

5

Romae in S. Pancratii, lapis erutus cum corpore S. Iulii M. e coem. Calepodii circa an. 1697.

S. Iulius Ius. Maximus.

6

E coem. Priscillae cum tribus vasculis sanguinolentis, et cochleari argenteo.

Iulius Hermon bale. (5)

7

E coem. Calepodii cum vasculo sanguinis.

Iul. Germanus requi.
in pace PP. kal. octobres. (6)

8

E coem. Callisti ad loculum mart.

Iulio Revocato patri in pace
Revocatus et Hermione filii. (7)

9

E coem. Calepodii an. 1639. cum vasculo sanguineo.

Iulius Vernis Venustis ❦ qui vixit
annos ❦ XXI. et ❦ mensis ❦ X ❦ depostus
virgo ❦ super.se ❦ IIII ❦ kalendas ❦ septembres ☧

(1) Bonarot. observ. p. 166; Mur. p. 1894. 2; Gor. p. 178. aliique.

(2) Boldett. p. 403.

(3) In regestis praefecti sacr. pontif. memoratur corpus s. Iustini martyris annorum VIII, quod mendum videtur pro XVIII.

(4) Haec inscriptio orientalium more scribitur a dextro latere in sinistrum.

(5) Marang. res ethn. p. 455.

(6) Boldett. p. 404.

(7) Marang. act. S. V. p. 118; Mur. p. 1892. 10.

1

Epitaphium S. Iuvenalis narniensis martyris.

Secreti locus est intus sanctique recessus
Quem famulus Christi sanctus Iuvenalis amavit,
Sanctorum socius meritis evectus in astra.
Rupe cava placuit tumulari membra sepulchro,
Ne polluta manus sacrum contingere possit. (1)

2

Romae in hypogeo S. Laurentii extra muros, in pariete intrantibus parte dextra.

. . . .
. . am licet officio sit te prestantior arae
Tu tamen es cratis celsior ignibus hoc.

Spatium interiectum occupatur opere vermiculato.

Et quamvis mage tu, tamen extitit ille perustus,
Ussit te cratis, ussit et alma fides.
Quae fervore pari Iustini pectus adussit,
Cuius in hoc sacro membra manent loculo.

3

Romae in S. Laurentii extra muros in confessione, in basi loculi SS. Laurentii et Stephani littera minuta et bona.

Cancellarius esset de . . tecti . .
Cencius hoc fieri cum Laurenti Stephane vobis.

4

Romae apud praef. sacr. pontif. detecta cum ampulla vitrea an. 1786. in coem. S. Sebastiani.

Lentianus se vivo
iuxta uxorem
suam fecit ☧

5

E coem. Callisti cum ampulla sanguinea.

Leo qui vixit ☧
annos VII. (2)

6

E coem. Praetextati cum ampulla sanguinea in calce. .

LEONI. (3)

(1) Baron. in martyrol.; Bolland. T. I. maii p. 389. V. Ughell. T. I. p. 1109. In cod. barberin. 1236. p. 156. est *secretus sanctusque.*

(2) Marang. act. S. V. p. 115.

(3) Marang. op. cit. p. 106.

1

In monasterio S· Petri da Cardenas *dioec. Burgensis, in claustro·*

Era DCCCLXXII. IIII. F. VIII idus ag. adlisa
est Karadigna
et interfecti sunt ibi per regem Zepham
CC. monachi
de grege Domini in die SS. martyrum
Iusti et Pastoris. (1)

Ibidem.

Venite ad iudicium omnes.
In ista parte claustri sunt
ducenti monachi huius coenobii
qui mortem sustinuerunt pro
fide D. N. salvatoris et redemptoris
Iesu Christi, et decollati fuerunt
. . . . feria quarta
. . . salus a . . eia milites
Christi · . . . semper vivet
. . . si monachus: cor vestrum
et ossa vestra ut herba germi-
nabunt . . . .

2

Bassanelli Hortanae dioeceseos in tegula·

+
Lannus XPI mar-
tir hic requiescit.
sub Dioclitiano
it· sub E·P·S. passus.

3

E coem· Thrasonis ad loc. martyris.

Laurentius
qui vixit an. II. M. V. (2)

4

Perusiae apud P. Galassium priorem S· Constantii, lapis repertus ad loculum martyris in coem. Urbis, cuius reliquiae datae doctori de Monte missionario percelebri·

Leo
anima dulcis. (3)

5

Ripae Transonae in aede monialium S· Catharinae senensis, lapis Roma advectus e coem· Priscillae cum sacris lipsanis S· Laurentii, et ampulla sang.

Laurentiu VI. idus
sic
ienuras decessit. ☧ (4)

6

Romae in museo card· Zeladae, repertus lapis cum amp. sang· in coem. Urbis.

sic
Nomine Leo defuntus
annor. VII mesoru X·
inter manos parentor.
VIII. kallendas ianuarias. (5)

7

E coem· Cyriacae ad tumulum martyris, cuius lipsana concessa marchioni Serlupio.

Depositio Legitimi
XIII. kal. feb. (6)

8

E coem· Cyriacae cum amp· sang·

Leontius vixit annos XXII· M. II. D. X. (7)

(1) Floresius H. S. T. XXVII. p. 223. Codex Donii p. 366. et 369. ex Baronio habet *Zafnam.*

(2) Marang. act. S. V. p. 85; Mur. p. 1898. 5.

(3) Vermil. T. II. p. 447.

(4) Georgius de monogram. Ch. p. 6, ad finem lapidis.

(5) Exscripsit Marinius. Lupius p. 188. 189. collegit nomina quae in genitivo plurali desinunt in *orum* pro *um.*

(6) Boldet. p. 401.

(7) Boldett. p. 481.

1

In ecclesia monasterii Murensis in Helvetia corpus S. Leontii mart. e coem. Callisti an. 1641.

Leonti in pace. (1)

2

E coem. S. Agnetis ad loculum martyris.

Marcianus depositu quintu idus maias in pace. (2)

3

E coem. Cyriacae cum vase sanguineo.

MARCVS. (3)

4

E coem. Urbis an. 1656. cum ampulla sang. in calce.

MARO. (4)

4

Romae apud praef. sacrarii pontif. parva tabella reperta in coem. Cyriacae ad tumulum martyris.

Hic positus Laürentius qui vixit
annus P. M. V. dep. kal. sept.

Adsunt duae columbae duoque agni se respicientes, quos inter monogramma ☧

5

Novariae ad tumulum S. Laurentii presb. sociorumque martyrum.

Aspicis hoc marmor tumuli de more cavatum?
In solidum est intus, rima nec ulla patet,
Unde queat tellus occultas mittere lympas,
Manat ab ingestis ossibus iste liquor.
Si dubitas, medio sudantes tolle sepulchro
Relliquias; dices, unda salubris ubi est? (5)

6

Apud Marinium tabella eruta an. 1793. e coem. Cyriacae cum vase sang. pessimis litteris.

Emptu bisomus Lautio
vixit an. XXV. D. IIII. idus
aug.

7

In agro Florentino tertio ab urbe lapide in suburbano sacello senatoris Nerei cum ossibus S. mart. e coem. romanis.

Gaius Leoni alumno
in pace qui anis vixit
XV meses duo dies V. (6)

(1) Bolland. T. V. sept. p. 197.
(2) E schedis sacrarii pontif.
(3) Boldett. p. 479.
(4) E schedis sacrarii pontif.
(5) Aring. T. I. p. 37; Baron. martyrol. p. 211; Fleetw. p. 525.
(6) Gor. T. III. p. 357.

1

E coemeterio S. Agnetis, in calce ad loculum martyris.

Letanti anima dulcis Domini in pace.
Vixit ann. X. D. sexto kal. augi.
benemerenti in P. (1)

2

E coem. Calepodii ad loculum martyris.

Leo natus ЧII. idus decbris bixit
mes ЧII. dies IЧ. in pace. (2)

3

E coem. Urbis an. 1656 cum cratere cruento intus repertum corpus palm. VII. laceratum et sanguineum.

Leontius dormit in pace. (3)

4

E coem. S. Agnetis, in calce ad loculum martyris an. 1712.

Martyris hic sancti Liberalis membra quiescunt,
Qui quondam in terris consul honore fuit.
Sed crevit titulis factus de consule martyr,
Cui vivit semper morte creatus honor.
Plus fuit irato quam grato principe felix,
Quem perimens rabidus misit ad astra furor.
Gratia cui trabeas dederat, dedit ira coronam,
Dum XPO procerem mens inimica facit.
Obtulit haec Dno componens atria Florus,
Ut sanctos venerans praemia iusta ferat. (4)

5

E coem. S. Agnetis cum amp. sang.

Marcellino benemerenti
qui vixit annis XXXV.
fratres dulcissimo suo
fecerunt in pace. (5)

6

E coem. Urbis cum ampulla sang. an. 1656.

Dulcissimo filio Marcello
fecerunt parentes, qui
vixit annis V. men. I. in pace. (6)

(1) Boldettus p. 434. ita interpretatur difficilem lapidis scripturam. V. Merendam in addendis ad op. S. Damas. p. 10; Fleetw. p. 440.
(2) E schedis sacrarii pontif.
(3) Indidem.
(4) Grut. p. 1171. 9. ex cod. pal. (p. 69.)
(5) Boldett. p. 392.
(6) E schedis sacrarii pontif.

1

Romae olim ad tumulum SS. Marcellini et Petri.

Marcelline tuos pariter Petre nosce triumphos.
Percussor retulit Damaso mihi cum puer essem,
Haec tibi carnificem rabidum mandata dedisse,
Sentibus in mediis vestra ut tunc colla secaret,
Nec tumulum vestrum quisquam cognoscere posset.
Vos alacres vestris manibus mundasse sepulchra,
Candidulo occulte postquam iacuistis in antro.
Postea commonitam vestra pietate Lucillam
Hic placuisse magis sanctissima condere membra. (1)

2

De S. Marcello martyre.

Veridicus rector lapsos quia crimina flere
Praedixit miseris, fuit omnibus hostis amarus.
Hinc furor hinc odium sequitur, discordia, lites,
Seditio, caedes, solvuntur foedera pacis.
Crimen ob alterius XPM qui in pace negavit
Finibus expulsus patriae est feritate tyranni.
Haec breviter Damasus voluit comperta referre
Marcelli ut (2) populus meritum cognoscere possit. (3)

3

E coem. S. Sabinillae extra civit. Nepesinam cum ampulla sanguinis.

Marculus civis nepesinus hac die XXII.
iulii martyrio coronatus capite truncatus
iacet, quem ego Savinilla Iesu Christi ancil-
la propriis manibus sepelivi. (4)

4

E coem. Callisti ad loculum mart.

. . al positus Marcellus filesia
. . stu. (5)

5

Extra Dertusam in latere.

Hic requiescit corpus
Martiani episcopi et martyris. (6)

(1) Sarazan. carm. XII. S. Damasi.
(2) Deest *ut* in scheda Marinii.
(3) Sarazan. op. S. Damasi carm. XXVI.
(4) Boldett. p. 580. ex Nardinio cap. 8. p. 54. Vide Mamach. de ep. hortan. antiq. p. 31; Blanchin. II. E. quadr. T. II. p. 214. tab. I.
(5) E schedis sacrarii pontif.
(6) Ughell. T. IV. p. 625.

1

Romae in ecclesia SS. Cosmae et Damiani sub altari reperta corpora SS. an. 1584. et lapis in quo erat perscriptum.

Hic requiescunt corpora
sanctorum Marci et Marcelliani et Tranquillini
presb. (1)

2

E coem. Urbis cum ampulla sanguinis et numo Iuliae Aug.

Marius Ianuarianus. ☧ (2)

3

E coem. an. 1656. cum amp. sang. in calce.

MARO. (3)

4

Neapoli in S. Ephebi tabella marmorea reperta an. 1589. cum lipsanis SS. Fortunati et Maximi.

Hic iacent corpora sanctorum Maximi
et Fortunati sub Paulo primo. (4)

5

Pisauri apud Oliverium e coem. S. Agnetis ad tumulum martyris.

Maximianus et Leontia parentes filio suo Maximo qui et Sanbatius Q. V. X. ann. V. M. V. in pace. (5)

6

E coem. Callisti repertum sub Gregorio XIII.

Tempore Adriani
imperatoris.
Marius adulescens dux
militum qui satis vixit
dum vitam pro CHO cum sanguine consunsit, in pace tandem quievit. Benemerentes
cum lacrimis et metu posuerunt.
id VI. (6) ☧

7

E coem. Gordiani vel Cyriacae, cum ampulla sanguinis.

Martinus in pace. (7)

8

E coem. Callisti cum amp. sang.

MAXIMIANUS. (8)

(1) Bos. p. 188; Aring. T. I. p. 281; Hugon. station. p. 180.

(2) Aring. T. I. p. 334. T. II. p. 567; Fleetw. p. 444.

(3) E schedis sacrarii pontif.

(4) Mazoch. calend. neap. p. 624. 625; Pelliccia T. IV. p. 88.

(5) Exscripsit Marinius. Idem vidit etiam in schedis sacrarii pontif., ubi *Sanbutianus*.

(6) Bos. p. 217; Aring. T. I. p. 307; Reines. cl. XX. 348; Fleetw. p. 444; Boldett. p. 233; aliique multi. Codex Donii p. 584. habet in fine *ID. S. VII.* — Est haec pretiosissima inscriptio. Itemque tertia praecedentis paginae. — A. M.

(7) Boldett. p. 332. et 483. Vide Martorell. thec. calam. p. 88.

(8) Boldett. p. 475.

1

S. Archangeli in Aemilia in ecclesia collegiata cum lipsanis S. Marini e coem. Urbis.

Marino
in pace ☧
benemerenti. (1)

2

In oppido Montis Silicis in eccl. S. Georgii e coem. Urbis cum vase sanguineo.

Martino dormienti in pace ☧ (2)

3

E coem. S. Helenae ad tumul. mart.

Mercurius et Dextera mater. (3)

4

Martyris hic Mauri tumulus pia membra retentat
Quem (4) Damasus rector longo post tempore plebis
Ornavit supplex cultu meliore decorans
Insontem puerum, cui poena nulla deiecti. (5)

5

E coem. Callisti cum amp. sang.

Maximus in pace. (6)

6

E coem. S. Helenae cum vasculo sang.

Mecetus in pace. (7)

7

E coem. S. Helenae cum amp. sang.

Maximo in P. (8)

8

Romae e coem. Cyriacae an. 1758. inscriptum lateri ad tumulum mart.

NICASES. (9)

9

Romae in hortulo ecclesiae Ss. Nerei et Achillei, lapis repertus cum vase sanguineo in coem. Callisti.

Filio Megethio bene-
merenti dulcissimo qui
bixit plenos ↄ an ☧ II. (10)

10

E coem. Callisti ad tumulum mart., nunc Compressi, quod praetorium est comitum Eugeniorum quinto ab Perusia lapide in sacello domus.

sic
Parentes filibus
Mercurio et Ie-
nuario beneme-
rentibus in pace. (11)

(1) Exscripsit Marinius. De S. Marino martyre vide eius hist. p. 187. Indulgentia pro eccl. S. Stephani in Brolio Mediolani, in qua corpus S. Marini an. 1458. in regest. Pii II. T. XXXI. p. 92. r.

(2) Cognolat. memor. Monselic. p. 124.

(3) Boldett. p. 487.

(4) Perperam scheda Marinii *quam*.

(5) Grut. p. 1171. 1. ex cod. pal. (p. 58. b.); Fleetw. p. 450; S. Damas. carm. XXI. ed. Merendae.

(6) Marang. act. S. V. p. 115.

(7) Boldett. p. 487.

(8) Boldett. p. 488.

(9) De S. Nicasii nomine cum palma in crusta invento Boldett. p. 102.

(10) Exscripsit Marinius. Vide Aring. T. I. p. 335; Reines. cl. XX. n. 128; Fleetw. p. 446. aliosque.

(11) Vermil. T. II. p. 432. Mentio eius in schedis sacrarii pontif.

1

E coem. Calepodii ad loculum mart.

Maximus pater
Maximo iuniori
in pace. (1)

2

E coem. Urbis ad loculum martyris.

Mercurilis qui vixit cu compare sua
X. annis M. XIII. D. VIII.
X. kal. sept. dorm. in pace. (2)

3

Romae in coem. Callisti.

Sancto
martyri
Maximo. (3)

4

E coem. Urbis ad loculum martyris.

Nemesio innocentissimo fratri
qui viscit ann. XXXIII. M. XI. D. XX.
benemerenti in pace. (4)

5

E coem. Ocriculano an. 1611. in ruinis ecclesiae S. Victoris.

☧ Ω. Hic re-
q.escit Medicus
martyr Christi
cum pluribus
I. P. C. Q. E. S
T. B. A. M. (5)

6

Romae in pariete exteriori ecclesia SS. Nerei et Achillei, qui prospicit in hortulum proximum, e coem. Callisti cum vase rubente.

Felicitas Natali
filio carissimo
qui vixit
annos XXIII. (6)

7

Corporeis resoluta malis duce praedita XPO
Aetheris alma parens atria celsa petit.
Insontes pueros sequitur per amoena virecta,
Tempora victricis florea serta ligant.
Purpuream rapiunt animam caelestia regna,
Sanguine lota suo membra tegit tumulus.
Si titulum quaeris, meritum de nomine signat. (7)

8

Mediolani olim in basilica Apostolorum.

Qua sinuata cavo consurgunt tecta regressu,
Sacrataeque crucis flectitur orbe caput,

(1) Boldett. p. 375.

(2) E schedis sacrarii pontif.

(3) Bos. p. 178; Aring. T. I. p. 273; Severan. hist. p. 431.

(4) E schedis sacrarii pontif.

(5) Bened. XIV. P. M. de B. S. D. T. IV. p. 806. loquitur de martyribus repertis Oriculi sub Paulo V. P. M., in iisque de S. Medico. Vide etiam Boldett. p. 587; Lam. de E. A. p. 542; Zachar. hist. litt. T. V. p. 512; Bolland. T. V. iun. p. 7; Mamach. antiq. T. III. p. 159. et 316. qui litteras singularias explicat *in pace quiescentibus aliis martyribus.*

(6) Aring. T. I. p. 335; Reines. cl. XX. p. 72; Fleetw. p. 400.

(7) Grut. p. 1176. 8. ex cod. pal. (p. 79); Fleetw. p. 476. — Scheda Marinii in 2. versu mendose *aethereis alma partens.* Item in 3. versu codex pal. mendose *proamoena*, et in v. 5. *purpoream.* Denique Fleetw. flagitiose in 6. versu *sanguine tota sua.* — A. M.

Nazarius vitae immaculabilis integer artus,
Conditor exultans hunc tumuli esse locum.
Quem pius Ambrosius signavit imagine Christi
Marmoribus libycis fida serena polit.
Coniugis ut reditu Stiliconis laeta fruatur
Germanisque piis pignoribus propriis. (1)

1

Iustinopoli in eccl. S. Mariae in arca marmorea.

Hanc patriam serva Nazari sancte guberna,
Qui pater et rector Iustini diceris urbis. (2)

2

Incerto loco.

Martyris haec Nemesi sedes per saecula floret
Serior ornatu nobilior merito.
Incultam pridem dubitatio longa reliquid, *sic*
Sed tenuit virtus adseruitque fidem.
Effera quem rabies neglecto iure sepulchri
Sanctorum in tumulos praeda furentis erat. (3)

3

In sepulcro Nerei et Achillei, in via Appia.

Militiae nomen dederant, almumque gerebant
Officium pariter spectantes iussa tyranni
Praeceptis pulsante metu servire parati.
Mira fides rerum! subito posuere furorem.
Conversi fugiunt, ducis impia castra relinquunt,
Proiciunt clypeos faleras et tela cruenta,
Confessi gaudent Christi portare triumphos.
Credite per Damasum possit quid gloria Xpi. (4)

(1) Reines. cl. XX. n. 185; Grut. p. 1056. 4; Bugat. de S. Celso p. 11; Fleetw. p. 479; Bolland. T. VI. iul. p. 513, aliique.

(2) Ughell. T. V. p. 381; Ursatus marm. p. 154.

(3) Grut. p. 1171. 5. ex cod. pal. (p. 61.) V. Merend. ed. S. Damasi p. 233. Grut. habet *Nemesii*, *sepulcri*, *sanctorum tumulos*. Cod. pal. *florent* pro *floret*.

(4) Sarazan. op. S. Damas. carm. XXIII. Apud Mabill. analect. T. IV. p. 502. legitur in primo versu *saevum* pro *almum*, et in 6. *telaque*. — A. M.

1

E coemeteriis Urbis, cum vasculo sang.

Hic situs Nota-
tus servus fide-
lissimus. (1)

2

E coemet. urbis A. 1656. cum vase sanguineo.

Olimpius qui vixit annis
XXX mens ·IIII· Piscinae sorori
☧ dulciss· ☧ (2)

3

E coem. Urbis Ostriano cum amp. sanguinis.

P. C. Nundinati filio
innocentissimo. (3)

4

E coem. S. Helenae, vel Cyriacae, cum amp. sanguinis.

Pastori in pace. Vix. ann. XXI. dies
III. idus. octb· (4)

5

E coem. Urbis A. 1656. cum ampnlla sanguinis.

Octabio
benemerenti
qui bixit. ann. V. et mens-
es. sex· et dies tres. (5)

6

Romae in ecclesia S. Hadriani, in confessione.

In hoc loco requiescunt
corpora sanctorum martyrum
Papiae et Mauri. (6)

7

E coem. 14. feb. 1665. cum vasculo cruento.

Dianila mater filio suo
Pastori benemerenti in pace
Qui vixit ann. XX. dies XVII. (7)

8

E coem. Cyriacae A. 165. ad loculum martyris.

Pancratio in pace. (8)

9

E coem. Praetextati cum amp. sang.

☧ Parteni in pace. (9)

(1) Aring. T. I. p. 333; Reines. cl. XX. p. 358; Fleetw. p. 450.
(2) E schedis sacrarii pontif.
(3) Aring. T. I. p. 333; Reines. cl. XX. p. 360; Fleetw. p. 450.
(4) Boldett. p. 485.
(5) E schedis sacrarii pontif.
(6) Bos. p. 414; Aring. T. II. p. 64; Grut. p. 1056. 9. ex Baronio ad an. 270. T. III. p. 270; Fleetw. p. 454.
(7) E schedis sacrarii pontif.
(8) Indidem.
(9) Ita Boldett. p. 555. At scheda Marinii *Paterni*, vitiose: fons enim unicus inscriptionis Boldettus est. — A. M.

1

E coem. Praetextati ad loculum martyris.

Olympio compari qui vixit an. L.
M. III.D. V. dep. ❦ X. kal. oct. Io-
bina coniugi benemerenti in pace ❦ (1)

2

E coem. Priscillae cum vase sang.

Patonicus. (2)

3

E coem. Praetextati cum ampulla sanguinis.

Pascaso innocen-
ti in pace ☧ (3)

4

Romae in sacrario pontificio quirinali e coem. Saturnini an. 1656. ad loculum martyris.

Pascentio. XV. kal. iun.
defun. (4)

5

E coem. Urbis A. 1658. cum ampulla sanguinea.

Pastor in pace. (5)

6

E coem. Urbis ad loculum martyris.

In P. S.
Paulus. (6)

7

E coem. S. Agnetis ad loculum martyris.

sic
Paulinu Secundina. (7)

8

Anagniae e coem. Thrasonis ad bisomum martyrum.

Primitivus et Vitalis. (8)

9

Imolae in cathedrali cum corpore mart. effosso in coem. Urbis A. 1678. donatoque Constantio Zenio pontif. imolensi ab card. Carpineo.

Peregrinus Bassus
an. LXXII. D. D. III. kal. de. ☧ (9)

10

Romae in S. M. transtib. e coem. SS. Processi et Martiniani via Aurelia, ad loculum martyris.

Pecori dulcis anima benit in cimitero VII. idus iul. D. P. postera die
marturoru. (10)

(1) Marang. act. S. V. p. 106; Mur. p. 1918. 6; Boldett. p. 385.

(2) Boldett. p. 493.

(3) Marang. act. S. V. p. 108, ex eoq. Mur. p. 1931. 2, qui aliis iungit.

(4) Sic in schedis sacr. pontif. Gud. p. 369. 11.

(5) E schedis sacr. pont.

(6) Indidem.

(7) Indidem.

(8) Marang. act. S. V. p. 88.

(9) Ex hist. ms. episcoporum Imolae auctore Zacharia.

(10) Marang. act. S. V. p. 101. ex eoque Mur. p. 1922, quem vide; Corsin. post N. Graec. p. 12; Lup. p. 181; Blanchin. hist. quadr. T. II. p. 214. tab. 1. n. 58.

1

Romae apud lipsanophylacem e coem. Cyriacae ad loculum martyris A. 1779.

Maxima patri Pecori
ae
baenemerenti in pace.

2

E coem. S. Helenae ad loculum martyris.

Petrus III. nonas ocbris kal.
apr. (1)

3

Romae in S. Mariae transtib. e coem. Callisti ad tumulum martyris A. 1744.

A ☧ Ω
Cl. Mamertino et Fl. Nevitta conss.
dulcissimo filio Petrio qui vixit ann. XII.
M. I. D. XV. dep. prid. kal. sept. in pace
Eutyches pater fecit. (2)

4

E coem. Priscillae cum ampulla sang.

Petronio qui vixit ann. XXX. D. P.
pr. non. iulias benemerenti in pace. (3)

5

Romae ad B. Eusebii.

A ☧ Ω
SanO martyribus PetrO ispo
qui vixit án. X. et passus est XIIII. kal. febr. (4)

6

Romae in ecclia parrochiali S. Salvatoris de curt. reg. transtib. A. 1665. *sub altari maiore reperta tabula marmorea cum epigraphe.*

✝ Tituli pastoris P. B. R. iacet Pigmenius in mausoleum feliciter tumulatus.
✝ Hic requiescit S. Melix martyr Christi, et Pollion presbyter et martyr. (5)

In capsa marmoreà ei tabulae subiecta, infra caput S. Pigmenii, aderat titulus alter his verbis.

✝ Hic requiescit corpus S. Pigmenii M. Christi.

(1) E schedis sacr. pontif.

(2) Marang. amph. flav. p. 77, ex eoque Donatus p. 185. 3. habet *septe* pro *sept.*

(3) Boldett. p. 493.

(4) Fabrett. p. 739; Georg. de monogr. p. 5.

(5) Ex public. instrum. allato a Dominico de Mauro in op. *descr. della chiesa par. di S. Salvatore della corte. Velletri* 1677. p. 32, ubi multa de S. Pigmenii episcopi vita et rebus gestis. — Porro SS. Milix, Polion, et Pymeon (seu Pigmenius) via portuensi, occurrunt in notitia ecclesiarum urbis Romae, inter Alcuini opera T. IV. p. 598. — A. M.

1

Nicaeae ad Varum in tumulo S. Pontii.

Domino Karolo rege Francorum et
Langobardorum patricius (sic) Romanorum
domino sancto Pontio martyri sub
temporibus imperat . . . Advocatus
epis. . . . . instaurav . . (1)

2

Romae apud praef. sacr. pont. e coem. Thrasonis A. 1791. cum ampulla vitrea.

☧ Polycronius ☧
dormii (2) in pace.

3

Larini.

✝ In pace Christi
Locus Primiani, Firmiani,
et Casti MM. qui passi sunt
sub Diocletiano. (3)

4

E coem. S. Agnetis ad loculum mart.

Petro benemerenti qui vixit
annos XXXV. Sabina coniux. (4)

5

E coem. Cyriacae vel Callisti ad loc. mart.

Populonio in pace
idus iunis. (5)

6

Lugduni, vulgo Legiuno, *ad lacum Verbanum in S. Primi, tabula marmorea imposita arcae lateritiae arae maximae.*

✝ Hic sci Primi martirys (sic) corpus
venerandum in Xpo humatu quiescit,
quod Do dignus Sergius papa iunior
Eremberto inlustri viro concessit
ab urbe Roma cum hymnis ac laudibus
spalibusque ꝯ canticis dum esset translatum.

(1) Mur. p. 1896. ex opere Nicaea illustr. P. I. T. IV; Bolland. T. III. maii p. 683.

(2) Ita scheda Marinii *dormii*, nisi mendosa est, ut puto, pro *dormit*. — A. M.

(3) Petrus Polydorus vit. et act. et antiq. monum. S. Pardi Larinensium episcopi, olim mss. apud Marinium.

(4) E schedis sacrar. pontif.

(5) Boldett. p. 367. et 475.

Quem inter scos eius sps teneat primatum
In multis virtutibus et signis est declaratum.
Reconditum est corpus beati Primi martyris
Cum reliquis sci Feliciani anno incarnationis
dni nri Ihu Xpi DCCCVI kl. aug. indic. VIII. ordinante dom.
Angilbto archiepo anno XXIII. Passio scor. V. id. iun.

1

E coem. Thrasonis cum amp. sang. Est modo Anagniae in SS. Cosmae ac Dam.

Prisciani. (1)

2

Florentiae in sacello domus Rinucciniae cum corpore martyris e coem. Urbis.

Proiecti. (2)

3

Romae apud praef. sacr. pontif. grandis tabula e coem. S. Sebastiani cum vasculo cruento.

Primi.

4

E coem. Callisti cum vase sang.

Privato in pace
dep. III. ian. bisomu. (3)

5

Romae in pariete muri exter. eccl. SS. Nerei et Achillei, qui prospicit in hortulum, e coem. Lucinae cum vase sanguineo.

Locus Primi A ☧ Ω (4)

6

E coem. Thrasonis cum amp. sanguinis lipsana martyris Proci iussu Ben. XIV. P. M. Bononiam in eccl. cathedral. translata.

Pater filio Proco qui
vixit annis VIIII. mens. VIII.
in pace fecit.

7

E coem. Cyriacae vel Priscillae cum amp. sang.

Primus in pa ☧ ce
qui vixit annos XL. (5)

8

Romae in coem. Cyriacae ad loculum martyris.

Prisciliano fratri bene mti. in ce (sic)
quixit (sic) A. XXXIII. M. IIII. (6)

(1) Marang. act. S. V. p. 89.
(2) Gor. T. III. p. 355. n. 27.
(3) Marang. A. S. V. p. 115, ex eoque Mur. p. 1928. 8.
(4) Reines. cl. XX. n. 153; Aring. T. I. p. 335; Fleetw. p. 460.
(5) Boldett. p. 342. et 494.
(6) Oderic. p. 259.

1

Romae in coem. Ostriano titulus repertus A. 1643. ad loculum martyris Primitivi, cuius ossa Ravennam translata fuere.

Primitivus in pace qui post
multas angustias
fortissimus martir ☧
vixit annis P. M.
XXXVIII. coniug. suo
perdulcissimo benemerenti
fecit. (1)

2

Tibure in ecclesia maiori in sacello S. Salvatoris, marmor repertum cum lipsanis S. Quirini.

✝ Hic requiescit
corpus beati
Quirini sacerdotis
Deo dilecti Q. in
pace. scē. ecclie
requievit. (2)

3

Romae in SS. quattuor Coronatorum fragmentum carminis S. Damasi PP.

Extremo tumulus latu*it sub aggere montis*,
Hunc Damasus monstrat, *servat qui membra piorum.*
Te Protum retinet, mel*ior tibi regia caeli.*
Sanguine purpureo se*queris Hyacinthe probatus.*
Germani fratres ani*mis ingentibus ambo*,
Hic victor meruit pal*mam*, *prior ille coronam.* (3)

4

Romae ad tumulum SS. Petri et Hyacinthi.

Aspice descensum, cernes mirabile factum,
Sanctorum monumenta vides patefacta sepulcris.
Martyris hic Proti tumulus iacet atque Iacincti:
Quem cum iamdudum tegeret mons terra caligo,
Hoc Theodorus opus construxit presbiter instans
Ut Dnī plebem opera maiora tenerent. (4)

(1) Reines. cl. XX. n. 150; Aring. T. I. p. 592; Boldett. p. 56, ex eoque Mur. p. 1927. 8; Mamach. T. I. p. 462; Fleetw. p. 460; Blanchin. II. Q. T. II. tab. I.

(2) Exscripsit Lupius.

(3) Sarazan. op. S. Damas. carm. XXVII. — A. M.

(4) Grut. p. 1173. 11. ex cod. pal. (p. 68. b.) Merend. op. S. Damas. p. 27; Aring. T. II. p. 104.

1

In coem. S. Saturnini via Salaria, cum duobus vasculis sanguine tinctis, et corpore frondibus, lauri fortasse, cooperto.

Prospero innocenti
animae in pace· (1)

2

E. coem· S. Hermetis cum vase sang.

sic
Quiriacos vi-
xit in pace annis
P. M. LX: ☧ (2)

3

Romae in Quirinali, in palatio Pontificis reperta ad tumulum martyris in coemet. Urbis A. 1656.

Rogato et Agapito duobus fratribus innocentibus,
qui bicxerunt inter se annos
VII. bene cesquentis parentis fecerunt. (3)

4

Cippus marmoreus repertus in plebe S· Severini castri Lizari, vulgo Lezri.

III. id· septe
Hic· req. bone· memo.
Raimberti· levite
et· mart· XA· in· pa.
misereat· eid· S.

5

Florentiae in sacello domus equitis Ioannis Giraldii, cum corpore martyris reperto in coem· Cyriacae A· 1668·

Adsunt columba, anchora, malleus, vas.

Romanus X. (4)

6

E coem· Calepodii ad loculum mart.

Rodoricus se vivo fecit. Secunda deposita in pace. (5)

7

E coem· Praetextati ad tumulum mart.

D· P· IIII· non· iulias
Romuli· V· A· III· et· M· VIII· (6)

8

In eccl. archipresbyt. plebis Sori, qui locus est ditionis Ianuensis, e coem. Callisti A. 1764.

Rodanus pace. (7)

9

Pisauri apud Oliverium e coem. S. Agnetis ad loculum martyris.

Regulus
in aniis. (8)

(1) Reines. cl. XX. n. 157; Aring. T. I. p. 333; Flectw. p. 461.

(2) Marang. act. S. V. p. 121; Mur. p. 1931. 4.

(3) E schedis sacrar. pontif. Gud. p. 370.

(4) Gor. T. III. p. 356. n. 31.

(5) E schedis sacrar. pont. Boldett. p. 53; Mur. p. 1932. 4.

(6) Marang. act. S. V. p. 109.

(7) Misit ad Marinium Odericus.

(8) E schedis sacrar. pont.

1

Velitris in S. Ioh. Baptistae cum corpore S. Romuli in coem. Cyriacae.

☧ Filio benem. Romulo qui vixit
an. XI. M. III. decessit. in. P. id. nob.
mater posuit. (1)

2

Romae in coem. Priscillae via Salaria cum amp. sang.

Ruffinus et Christi martyres
CL. martyres Christi. (2)

3

Aulendorffii in ecclesia cum corpore Sabiniani mart.

Edone coniugi Sabiniano in
pace ☧ (3)

4

In oppido montis Silicis in eccl. S. Georgii cum ampulla sanguinis e coem. Cyriacae.

Rusticiano filio benemerenti
qui vixit an. V. M. XI. D. XXIII.
te in pace. (4)

5

Romae in pariete templi SS. Nerei et Achillei, qui prospicit in hortulum, e coem. Callisti ad tumulum martyris lit. miniatulis.

Sabbatius benemerenti qui vixit
annos XL. (5)

6

R. apud praef. sacrar. pont. cum corpore martyris.

Sabbatius qui
vixit annis
XIII. D. XLVIII
in pace.

7

In coem Urbis ad loculum mart.

M. D.
Sagitti
T ☧ E
sic
im pace. (6)

8

Florentiae in sacello domus Bonarotiae cum corpore S. M. Sabbatii reperto A. 1694. in coem. SS. Gordiani et Epimachi.

Sabbati dulcis
anima pete et ro-
ga pro fratres et
sodales tuos. (7)

(1) Exscripsit Borgia cardinalis.

(2) Aring. T. II. p. 149. ex eoque Boldett. p. 233; Mamach. T. I. p. 460; Blanchin. II. Q. tab. I. saec. I. n. 51.

(3) Gerbert. iter germ. p. 432. qui ait Aulendorfienses celebrare mart. et virg. Edonem, quamvis epithaphium positum sit Sabiniano coniugi.

(4) Cognolat. mem. Monselic. p. 120.

(5) Reines. cl. XX. n. 383. *Sabatius.* Item Fleetw. p. 477.

(6) In schedis Suaresii *martyris Dei Sagitti tumulus depositus est.*

(7) Bonarot. observ. 167; Mur. p. 1934. 9. aliique. Boldett. p. 490. sic; *Sabbati dulcis anima roga et pete.* Nihil amplius.

1

E coem. Urbis A. 1656. ad tumulum mart.

Ruffinus qui vixit
an. XXIIII. di. XVIII. in pace. (1)

2

E coem. S. Agnetis cum vase sanguineo.

Sabinianus IIII. k. novembris
dep. (2)

3

E coem. Urbis cum vase sanguinis.

D. M. dep. IIII. kal. octob.
sic
Rutilo Alexxandro
qui vixit an. XXVII. M. VII.
D. III. Sabbatia uxor cium
oe. VI. Xce. am. num. in pac. (3)

4

Romae in mus. vaticano e coem. Urbis ad tumulum martyris.

Bene merent . . .
in pace Satypo . . .
qui vixit annos . . .
Pø Mø XLVø Caesario
et Atticoꝭ cossꝭ (4)

5

E coem. Cyriacae an. 1165. cum cratere sanguineo.

Savinii bene merenti
in pace. (5)

6

E coem. Pontiani ad tumulum mart.

D. P. Secundianus qui vixit.
annis LI. (6)

7

Corneti in porta ecclesiae.

Non obeunt isti passi pro nomine Christi.
Ecce Saturninus Sisinnius et Timotheus
Hic bene cum caro requiescunt Symphoriano. (7)

8

Romae ad S. Saturnini

Morum martyrum cultor Damasus ops servus Dei
Ola nunc Xpi fuerat charta cinis an . . .
Tempore quo gladius secuit pia viscera matris,
Sanguine mutavit patriam namque genusque,
Romanum civem sanctorum fecit origo.
Mira fides rerum! docuit post exitus ingens,
Cum lacerat pia membra, fremit Gratianus ut hostis,
Postea quam fellis vomuit concepta venena
Cogere non potuit xpm te sancte negare,

(1) E schedis sacrar. pont.
(2) Boldett. p. 494.
(3) Scheda Marinii sic habet.
(4) In schedis sacrar. pontif. dicitur lapis fuisse ad loculum martyris.
(5) E schedis sacr. pont.
(6) Boldett. p. 490.
(7) Gud. p. 370. 7. Vide eiusdem indices p. 71.

Ipse tuis precibus meruit confessus abire.
Supplicis haec Damasi vox est, venerare sepulchrum,
Solvere vota licet, castasque effundere preces,
Sancti Saturnini tumulus quia martyris hic est. (1)

1

Romae in mus. vatic. e coem. Agnetis cum amp. sang.

Rufus tabela-
rus (sic) depositus IIII. idu
dec. (2)

2

E coem. Gordiani cum vasculo cruento.

Felix fratri Sebero
benemerenti qui vixit
annis XXIII. dormit in pace
VI. idus octobris. (3)

3

E coem. Cyriacae 1656. ad loculum mart. in calce.

Rufus. (4)

4

E coem. Praetextati in calce cum ampulla sanguinis.

Servus Dei. (5)

5

In coem. Callisti inscriptum calci adhaerenti vitreis phialis positis ad tumulos SS. MM. Saturnini Victoris et Nicasii.

Sa. Saturni*ni*
Sang. sa. (6)

6

Contiliani Reatinae dioeceseos lapis translatus cum lipsanis S. M. Secundini e coem. Callisti.

Secundino benemerenti qui vivit (sic) annos XLII.
B. N. F. praest praet. quiescit in pace VI. idus aug. (7)

7

Septempedae in sacello gentis Gentiliae cum ossibus mart. Septimii repertis in coem. Hermetis, et dono datis a Bened. XIII. P. M. Antonio Gentilio A. 1726.

Septimius Eraclius qui vixit annis XLIII. mes. III. ☧
ei Iuliane Licinia coiugi suo cum quem vixit
annis XVIIII. mess. VI. benemerenti fecit ☧ (8)

(1) Ex cod. pal. (p. 62. b.) Gruterus p. 1172. 2. cum varietate; Sarazan. ed. S. Damas. carm. XXV.

(2) Exscripsit Lupius.

(3) Boldett. p. 402.

(4) E schedis sacrarii pont.

(5) Boldett. p. 437.

(6) Aring. T. I. p. 297; Bos. p. 197. 199; Boldett. p. 186. 187; Bottar. R. S. T. III. tab. 200. 202; Mamach. T. I. p. 461.

(7) Boldett. p. 415, ex quo Mur. p. 743. 1.

(8) Marang. act. S. V. p. 120, ex eoque Mur. p. 1939. 9. Vide Bernardi Gentilii dissert. de antiquit. Septemp. p. 85.

1

Ravennae in S. Agathae maioris, in arca marm., in qua corpora SS. Sergii mart. et Agnelli archiepiscopi.

✝ Pulvere solutus madefacto tumulo humant
Sergii membra orthodoxae sedis ministri.
Huius legentibus producat praecibus nempe
veniam delictis, donet ut Dn̄s petens,
credens per suffragia martyris huius almae
comendans pie venturo iudicis tubae,
surgent ubi omnes visuri regem aeternum,
cuius in nomine vegetatur stemate fronte. (1)

A ✝ Ω
C S O
A D

2

Senis in cathedrali in sacello Deiparae cum ossibus S. Sergii e coem. Callisti dono datis a Flavio Chisio S. R. E. Card.

Sergius in corde passus
quiescit in pace. (2)

3

E. coem. Thrasonis ad tumulum mart.

Severo marito bene-
renti uxor, qui vixit an-
nis ses (sic) menses tres di-
es octo, benemerenti in pace. (3)

4

Romae in vestibulo palatii archipresbyteri. S. Mariae maioris in arca marmorea.

☧

Martyres Simplicius et Faustinus
qui passi sunt in flumen Tibere et posi-
ti sunt in cimiterium Generoses super
Filippi. (4)

5

E coem. Thrasonis cum vase sanguineo.

Innoc. Severo vixit
ann. XIII. ☧ et dies XXII. (5)

6

E. coem. viae Salariae ad tumulum mart.

Siricius qui vixit an-
nis IXX. in pace. ☧ (6)

(1) Hieronymus Faber *mem. sacr. di Ravenna* P. I. p. 66; Beltramus *il forastiere istruito* p. 6. Monogramma sub cruce legendum videtur *Sergius diaconus.*

(2) Nihil adnotat Marinius. Ego suspicor *in corde* male lectum pro *in Christo.* — A. M.

(3) Marang. act. S. V. p. 83; Mur. p. 1942. 2.

(4) Reines. cl. XX. n. 391; Aring. T. I. p. 220; Bos. p. 122; Fleetw. p. 481. Mamach. T. III. p. 243; Bolland. T. VII. iul. p. 35; Florentin. martyrol. p. 687. aliique.

(5) Marang. act. S. V. p. 94; Mur. p. 1941. 9.

(6) Reines. cl. XX. n. 392; Aring. T. II. p. 151; Bos. p. 564; Fleetw. p. 482; Boldett. p. 341. et 478. habet *annos XXVIII.*

1

Ad tumulum S. Severini Exsuperii et Feliciani Viennae Allobrogum in sacrario basilicae Apostolorum.

Martyribus reverenda tribus haec fulgurat aula,
Quorum caelesti servantur nomina libro.
Hi Domini ob nomen felici forte perempti
Urbe viennensi aethereas sumpsere coronas.
Inde huc translati post longi temporis annos,
Praesentem inlustrant meritis vivacibus aulam
Conspicuo in templo, praefatae quod pius urbis
Condidit antistes, tantoque honore beavit,
Seque piis supplex tradens in secla patronis,
Hic vita excessit, hic sacris conditur arvis,
Quem sine fine tegens foveat miseratio Christi.
Nomina sanctorum cupiens cognoscere lector,
Scito Severinum, Exsuperium, ac Felicianum
Anctoris nomen commendant scripta sepulcri. (1)

2

E coem. Thrasonis cum ampulla sang.

X. Ks. Sibillu. (2)

3

E coem. Gordiani cum vase sang.

Theodorus. (3)

4

In pariete exteriore eccl. SS. Nerei et Achillei, lapis repertus cum ampulla sang. in coem. Lucinae.

. . Subicius qui vixit annis
. . et menses sex qui in pa. (4)

5

Romae in viridario domus probationis religionis paulinae iuxta ecclesiam S. Michaelis in Burgo S. Petri.

Sulpicius ☧ martyr.
Servilianus ☧ martyr. (5)

6

Neapoli in monasterio S. Severini.

Hic duo sancta simul divinaque corpora iacent
Sosius unanimes et Severinus habent. (6)

(1) Duchesnius T. I. hist. Franc. script. p. 515; Mabillon. SS. Bened. T. VI. p. 575.

(2) Marang. act. S. V. p. 81.

(3) Boldett. p. 491.

(4) Reines. cl. XX. n. 195; Aring. T. I. p. 555; Fleetw. p. 484.

(5) Ex cod. barberin. 3023. p. 81. Reines. cl. XX. n. 189; Aring. T. II. p. 8. aliique. Cod. Donii p. 591. ex cod. vat. 5241. sic. *In horto aedis S. Michaelis regionis Ironinae Sulpicius martyr. Severinus martyr.*

(6) Reines. cl. XX. n. 191. ex Capac. H. M. L. cap. 13; Fleetw. p. 479.

1

E coem. Cyriacae cum ampulla sanguinis.

✝ Sisini ✝ (1)

2

In coem. Priscillae via Salaria, in calce ad tumulum martyris.

Terentianus. (2)

3

Romae apud praef. sacr. pont. reperta A. 1788. ad locum martyris in coem. Cyriacae.

Sorilioni
karissime in P.
parentes fece.
vix. anos. XIIII.

4

E coem. Thrasonis cum vase sang.

Terentio amant.
benemerenti
vixit an. XI. XIVIIII. (3)

5

☧

Corleone in S. Mariae vulgo a gratia nuncupata extat corpus S. M. Theodori repertum in coem. S. Hermetis cum hac epigraphe minio illita.

Theodorus MC. (4)

6

☧

In Tusculano Passioneii lapis eductus e coem. Agnetis cum amp. sanguinis.

Tusco benemerenti in pace. (5)

7

Suriani in eccl. collegiata sub ara maxima corpus S. Turenii, quod e coem. Callisti eductum Surianensibus dono dedit A. 1656. episcopus Hortanus cum hac epigraphe.

☧ Turenius in pace

in ipso loculo clausa extitit theca pulveraria, circa quam legebatur.

S. Terenius martyr. (6)

(1) E schedis sacrar. pont.

(2) Bos. p. 563; Aring. T. II. p. 150.

(3) Marang. act. S. V. p. 100, ex eoque Mur. p. 1946. 2.

(4) Vide *memorie per servire alla storia lett. della Sicilia* T. I. P. VI. art. 26. p. 65. Legitur *martyr Christi*, sive ut mavult Zacharias *martyrio coronatus*.

(5) E schedis sacrar. pont. Passion. inscr. p. 125.

(6) Ex historia Surian. ms. ab Penuatii.

1

E coem. Callisti ad loculum mart.

Turranio Maxentio quxit (sic) ann.
XXXV. Bitalis coniux fecit·
Dormit in pace. (1)

2

Inscriptum coctili laterculo, qui extat in S. Vigilii pagi Vezzano, *V. lapide ab Tridento, repert. cum lipsanis S. M. Valentini in vetere vicinali eccl. honori ipsius dicata.*

CCCC hic sepulta
CCCCLX sunt
die IIII· april. certa ossa
beati Valentini.

3

Tarracinae.

Hic requiescunt corpora
SS. martyrum Valentini et Damiani. (2)

4

Terranovae una cum corpore martyris effossi in coem. Urbis.

Titus ☧ in P. (3)

5

E coem. Priscillae cum ampulla cruore respersa.

Transpadanus. (4)

6

Massaccii, ubi olim Cupra montana, in eccl. coenobii S. Laurentii, ubi corpus S. Tiburtii e coem. Priscillae a· 1664.

Tiburtius. (5) ☧

7

In coem. viae Appiae cum vase sanguineo·

Titianus miles
in pace quiescit. (6) ☧

8

Romae in confessione eccl. S· Ceciliae litteris optimis, et rubricatis repertus cum amp. sanguinis.

Sanctis martyribus Tiburtio
Baleriano et Maximo ☧ quorum
natales ☧ est XVIII. kal. maias. (7)

9

Romae apud praef. sacr· pont. fragmentum tabulae marm. effossae in coem. Cyriacae A· 1790. quae clausit loculum martyris, pessimis litteris.

Leontia . . . .
nos· no . . . . .

(1) Boldett. p. 398.
(2) Ughell. T· I. p. 1288.
(3) Exscripsit Lupius. Videtur in lapide candelabrum, potius, quam palma, sed male delineatur.
(4) Ex epist. Suaresii in bibl. barberin. p. 327.
(5) Menicuccius p. 239.
(6) Bos. p. 217.
(7) Boldett. p. 234; Mamach. T. II. p. 230; Victorius diss. phil. p. 38; Severan. hist. p. 431; Cognolat. mem. Monsel. p. 75. Boldettus habet *natale* et *kalen.*

1

Forolivii lamina reperta in monumento S. Valeriani, scripta hinc et inde.

Nomine pro regis caesa cervice superni
Hic martir recubo Valerianus ego.
Romana suis clarum me fovet in antris
Livia cum sociis octuaginta tenet.

Hoc beati Valeriani martiris est corpus, qui hic praesens habetur, qui pro Christi nomine multas in suo corpore substinuit passiones, demum absciso animam Deo reddidit. (1)

2

In monasterio Fuldensi litteris deauratis.

Postquam rex regum Christus super aethera celsa
Victor conscendit arbiter omnipotens,
Servorum turbam hic liquit plebemque fidelem,
Qui verbo et factis plurima lucra darent.
Inter quos isti, quorum hic membra quiescunt,
Virtutum titulis eximii fuerant.
Hi pompam mundi spernentes rite tenebant
Martyrii palmam virgineumque decus.
Germani ecce duo hic pausant, quos virgo beata
Lucrata est Christo dogmate Caecilia.
Valerianus adest unus, Tiburtius alter
Nomine praeclarus clarior et meritis.
Has tres personas romana ex arce meantes
Suscepit Hraban Christe tuus famulus.
Patronosque sibi exoptans fieri, arte magistra
Ornavit templum, condidit et titulum. (2)

3

E coem. Cyriacae cum vase sang.

Turdus dormit. (3)

4

E coem. Thrasonis cum vase sang.

☧ Victoris ☧ (4)

5

Narniae in cathedr. e coem. Priscillae ad loculum martyris.

Valerius Lila scutarius
natione maurus. Prima
coniugi suo dignissimo
in pace, qui vixit annis
XXX· meses duos. (5)

6

In monasterio Petersausensi PP. Benedictinorum sito prope Constantiam lapis Roma advectus cum S. martyris reliquiis.

Locum Vicenti,
quem cum para-
vit cum suis si
qui voluerit requi-
rere veniat in cle. (6)

(1) Mur. p. 1953. 5. Bolland. T. I. maii p. 496. Subintellige *capite*.

(2) Inter opera Rhabani T. VI. p. 231; Bolland. T. I. febr. p. 521, T. II. april. p. 211; Brower A. A. Fuld. p. 247.

(3) Confer de hac formula Boldett. lib. II. 6. — A. M.

(4) Maraug. act. S. V. p. 91.

(5) Boldett. p. 427.

(6) Exscripsit Callistus Marinius.

1

Florentiae in sacello domus Rinucciniae tegula cum corpore M. reperto in coem. Cyriacae.

Valeri. (1)

2

Romae e coem. Cyriacae ad tumul. martyris.

Victor ☧ qui vixit anno IL· depo-
situs VIIII. kal. maias uxso (sic) et filii beneme-
renti fecerunt. (2)

3

Romae e coem. Lucinae ad loc. martyris.

Victor qui vixit annis XXXVI.
in D. pace. (3)

4

In S. Mariae transtib. e coem. Calisti cum vase sang.

Victor V. kal· nov. dep. (4)

5

E coem. Calepodii cum vase cruento.

In pace defunctus Vere-
cundus natus in urbe
Roma annos IXV. (5)

6

E coem. Praetextati ad tumul. mart.

Victori beneme-
renti qui vixit an-
nis N. XIII. menses X. (6)

7*

Tridenti in coem. eccl. cathedralis in arca marm. quae sita olim fuit in ara principe.

Suscipit adlethas animas Domino dare laetas.
In virtute crucis terit idola praeco salutis.
Pro fidei zelo moriens fruitur modo caelo.
Ad. patris exequias currunt populi venerandas.
Obsequio turbae propria sepelitur in urbe.

8

Paulae in oratorio Ioh. Baptistae Catalani lapis cum lipsanis S. mart. e coem. Thrasonis A. 1736.

Vitalini merenti in P.
Vixit annis VIIII. M. VIIII.
D. XVII. par. fec. dep. IIII. k. mar. (7)

9

E coem. Urbis A. 1656. *cum calice sanguineo.*

Vitalio in pace
an. III. diebus V.
parentes fecerunt
merenti. (8)

(1) Gor. T. III. p. 355. n. 28.
(2) Sic in schedis sacrar. pont. Boldett. p. 54, et Mur. p. 1957. 1. habent *vixit LV. VIIII. kal. maias usor fecit benemeren.*
(3) E schedis sacrar. pont.
(4) Boldett. p. 716.
(5) Boldett. p. 404; Mur. p. 1954. 4.
(6) Marang. act. S. V. p. 109; Mur. p. 1986. 8.
(7) Marang. act. S. V. p. 83; Mur. p. 1959. 2.
(8) E schedis sacrar. pont.

1

Romae in eccl. S. Aegidii Virginum carmelit. discalceat. corpus S. M. Verissimi e coem. Priscillae.

M. Virissimus qui vixit
annos LII. quesquet in pace. (1)

3

E coem. via Salaria ad tumulum mart. In ipso lapide sculptus cernebatur culter, pecten, aliudque ferreum instrumentum.

Vitalianus qui vixit ann.
XIII. et men. IV. Parentes
filio benemerenti.
Sepultus est IV. kalendas
novembr. (3)

5

Florentiae in sacello domus Rinucciniae. corpus S. M. Victorini e coem. Cyriacae cum tegula inscripta.

Victorini· (5)

2

E coem. S. Agnetis ad tumul. martyris.

Victorinu in pace. (2)

4

E coemet. Urbis A. 1656. cum ampulla sanguinis.

Vincentio ☧ (4)

6

Turonis in cathedrali cum corpore mart. e coem. Cyriacae sub Alex. VII. P. M.

Flaviis Lupicino et Iobi-
no conss. VII. idus iunias
decesset de seculum
puer Victorinus qui
bixit annus XXXVII. M. X.
D. X. et cum uxsore
fecit anus II. M. III.
DP. V. idus iunias vene-
merenti in pace. (6)

7

Florentiae apud Aringios in sacello cum corpore S. M. reperti in S. Cyriacae.

Vitalissimo benemerenti
im. (sic) P. qui vixit ann. XXV. pr. non. ian. (7)

8

Vitalis mart. et S. Martialis et S. Alexandri.

Dum peritura Gethae posuissent castra sub urbe,
Moverunt sanctis bella nefanda prius.
Istaque sacrilego verterunt corde sepulchra
Martyribus quondam rite sacrata piis.

(1) Boldett. p. 431.
(2) Boldett. p. 494.
(3) Aring. T. I. p. 333; Reines. cl. XX. n. 224; Fleetw. p. 504.
(4) E schedis sacrar. pont.
(5) Gor. T. III. p. 355. n. 29.
(6) Mur. p. 384. 2. ponit e coem. Callisti ex Mabill. V. Euseb. epist. de cultu SS. ign. p. 27; Mabill. suppl. ad diplom. p. 15?
(7) Boldett. p. 342; Mur. p. 1959. 5. ex Gorio T. I. p. 311. n. 52.

Quos monstrante Deo Damasus sibi papa probatos
Affixo monuit carmine iure coli.
Sed periit titulus confracto marmore sanctus,
Nec tamen his iterum posse latere fuit.
Diruta Vigilius nam mox haec papa gemiscens,
Hostibus expulsis, omne novavit opus.

1

Amiterni in concha marm.

Iubente Deo Christo nostro
sancto marturi Victorino
Quodvuldeus epis de suo fecit.

2

Romae in coem. viae Appiae calci inscriptum.

Ulvasio
marturi. (1)

3

Bononiae in S. Stephani, ingens tabula apposita fronti arae inscriptae D. Nicolao, numeri additi posteriore manu, XIII. vel XIV. saeculo.

CCCL XXXII

Pavo Beatis-
si ✝ mo *Pavo*
martire Vitale. (2)

4

R. in coem. Callisti ad tumulum maryris ex opere vermiculato.

☧ Upi coiuci Binimiain in pace. (3)

5

E coem. S. Agnetis ad loculum mart.

Urbicus Alexandro fratri
karissimo in pace. (4)

6

In sacrario privato Abbatiae pontifarae cum corpore S. martyris Ursini.

Ursinus cum coiuge Leontia
vixit annis XX. M. VI. et fuit
in saeculo annis XLVIIII. M. IIII.
D. III. kal. iun. (5)

7

E coem. Callixti ad tumulum martyris.

Ursulo. in. pace. D. P. V. idus. septémb. (6)

(1) Bosius p. 196.
(2) Petraccus p. 312. valde antiquam existimat, omittitque notas numerales.
(3) Aring. T. I. p. 336. Lege *Binimia in pace.*
(4) E schedis sacr. pont.
(5) Boldett. p. 113, ex Mabillon. de SS. ign. p. 44.
(6) Boldett. p. 477.

1

E coem. S. Hermetis cum amp. sang.

Ursinus. (1)

2

Altavi in Hernicis reperta est capsa plumbea, in qua haec erant incisa.

Hic reconditu e corpus S. Xisti
PP. Pim. et mr. (2)

3

E coem. Urbis A. 1658. ad tumulum martyris.

Ursi in pace. (3)

4

E coem. Callisti cum vase sang.

Gosimu in pace. (4)

5

In Tusculano Passioneii e xenodochio S. Ioh. Calybitae iuxta pontem insulae tiberinae in medio frontis arcae marmoreae.

+ Hic requiescunt corpora
scoru martyru Yppoliti,
Taurini, Herculiani, atq.
Iohanis Calibitis.
Formosus eps
condidit. (5)

6

Tibure bonis litteris et magnae antiquitatis repertus lapis una cum corpore S. Zotici sub ara principe eccl. Carmelitarum.

+ Hic requiescit Zoticus martir. (6)

Ibique reperta etiam sequens inscriptio non ita affabre sculpta, et certe sequioris aevi.

+ Hic requiescit Zoticus mar.

7

Romae apud praef. sacr. pont. e coem. Cyriacae ad tumulum martyris.

Hilara coniu . . . .
benemerenti . . .
fecerunt qu . . . .
minus XXXV. e . . .
in pace . . . .

8

Corneti in effodienda humo sub ruderibus veteris ecclesiae dirutae reperta arca marmorea, in qua ossa plurimorum martyrum sub hoc elogio in lamella plumbea.

+ Ece depoita
sunt hic corpo-
ra sanctorum
se VI. mar. (7)

9

En me purpureo decoravit sanguine xps,
Magna qui domuit mortis virtute canam.
Morte sua Dnus detraxit fauce draconis

(1) Marang. act. S. V. p. 121.
(2) Cod. Donii p. 559. a Turrigio.
(3) E schedis sacrar. pont.
(4) Boldett. p. 475.
(5) Passion. inscr. p. 121. 6; Grut. p. 1053. 6; Fleetw. p. 413. aliique.
(6) Exscripsit Lupius.
(7) Boldett. p. 682.

Praedam quam dudum frangendo dente tenebat.
Isto vos fidei signo munite fideles
Quo xps sancta dn̄us nos morte redemit.
Sanguine me proprio roboravit mundi creator,
Vincula qui mortis fregit tartarea potens. (1)

1

*

Sanctorum quicumque legis venerare sepulchrum.
Nomina nec numerum potuit retinere vetustas.
Ornavit Damasus tumulum, cognoscite, rector.
Pro reditu cleri xpo praestante triumphans
Martyribus sanctis reddit sua vota sacerdos· (2)

2

E coem· Lucinae cum phiala sanguinea·

A☧Ω

Cumpari suo Bonifatia volu-
it fieri, benemerenti in pace
qui vix. plus minus annus ❦ XXXX.
et fecit cum cupare sua ❦ annus ❦ XXII
dipositus ❦ IIII. kal. ❦ maias. (3)

3

Romae in basil· vaticana in basi columnae marmoreae.

LOC. MA. C.CLVIIII· INC. (4)

4

E coem. Callisti cum vasculo sanguineo.

Flavius Lupicus filio suo
In pace que vix· an ef *sic* mi XI. (5)

5

E coem· Urbis ad loculum martyris litteris rubricatis.

. . . oso bene meren-
. . . ace qui vixit ano
. . . ed meo IIII· ed· di. XX.
*Ga*udioso beneme-
. . . *re*nti filio in pace
. . . qui vixit ann. *υδι*
. . . ed· meses V. (6)

(1) Grut. p. 1168. 6. ex cod. pal. (p. 48.) Fleetw. p. 531.

(2) Grut. p. 1171. 3. ex cod. pal. (p. 59.) Saraz. op. S. Dam. carm. XXII. Merend. carm. XVI. aliique.

(3) Boldett. p. 389; Mur. p. 1844. 10.

(4) Aring. T. I. p. 24. et Bos. p. 33. legunt *locus martyrum CCLVIIII. in Christo.*

(5) Boldett. p. 398.

(6) E schedis sacr. pont.

1

Praetermissa p. 370.

Veronae in S. Mariae vulgo della Fratta, *sub mensa altaris in lamina plumbea detecta A. 1706.*

✝ A. D. O. C. CIII. ic. requiescit Kibertus in pace quixit XLII. et ic passus est mortem II. idus agusti pro Christi nomine. (1)

2

Praetermissa p. 374.

Plumbea lamina inventa A. 1520. in arca S. Demetrii in ecclesia abbatiali S. Laurentii in campo in Umbria.

H. R. Q. E.
S. C. P. S.
D. M. ✝. I. (2).

3

Item praetermissa p. 374.

Diza dep. XIIII. kal. maias in pace. (3)

4

E coem. Callisti.

Αὐρ. Ἀγαθι Νερυς abe. (4)

5

Mileti.

Καὶ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ὀνησίππου. (5)

6

Romae in mus. vaticano.

Τόπος Φιλημονις. (6)

7

Romae apud praef. sacr. pont. e coem. Cyriacae cum cum vase sang. litteris clavo ductis.

Πολυ
Πολυχρονιν
ἐνθάδε κεῖτε

8

E coem. Lucinae ad tumulum martyris.

Γρηγορι. (7)

9

E coem. Pontiani.

Στερκορι. (8)

10

Bononiae in typographio e coem. Cyriacae cum vasculo sanguinis.

Πατρικι ☧
ἔζησεν ἔτη ξγ. (9)

11

Rom. in mus. vat. e coem. S. Agnetis.

Τερεντειανοῦ
ζη. (10)

12

E coem. s. Hermetis.

Ἐν εἰρήνῃ κοιμησεις
Μοδέστου. ☧ (11)
Δ

(1) Edidit Mur. T. V. AA. med. aev. p. 55. Muratorius legit *Dei* pro *Christi*. Corsin. post N. G. p. 47; Lamius notit. flor. A. 1749. p. 53. ubi de martyribus sub Langobardis. Kibertus martyr Veronae A. 703, uti Marinium docuit canonicus Dionysius.

(2) In scheda Marinii hae interpretatio est: *hic requiescit corpus pretiosum sancti Demetrii martyris thessalonicensis inclyti.*

(3) E schedis sacr. pont.

(4) Marang. amph. Fl. p. 78.

(5) Spon. itin. T. III. p. 161.

(6) Oderic. diss. p. 27.

(7) E schedis sacrar. pont. Exscripsit Lupius.

(8) Boldett. p. 377.

(9) Boldett. p. 479; Placentin. p. 133; Mur. p. 1921.

(10) E schedis sacrar. pont.

(11) Marang. act. S. V. p. 74; Placentin. p. 25; Lup. p. 102. Mr. — Malim legere κοίμησις. — A. M.

10

E coem. urbis ad loculum martyris.

Ζωσιήιων
ἔζησεν ἔτη λ
ἐτελεύτησεν
ἡμέρᾳ πέμπτῃ. (1)

11

Prati in sacello collegii Cicognini cum ossibus S. M. et vase sanguinis e coem. Cyriacae.

Πίστις τῷ ἰδίῳ
ἀδελφῷ μνημιων
ἀνέθηκεν

12

Romae apud praef. sacr. pont. e coem. Calepodii cum vase sang.

. . . ος ἐτῶν η
. . . ενθε ω–
. . . ισε μνη–
. . . ενθε ω ε (2)

1

E coem. Callisti

Κιριvις. (3)

columbae duae, et quatuor palmae

2

E coemet. Callisti cum duabus ampullis.

Λουκι. (4)

3

E coem. Saturnini.

Ιϱ Ὀκστάκιος. (5)

4

Urbini in palatio ducali e coem. D. Helenae.

Ἅγιος θεοσεβὴς
Εὔτροπος ἐν ἰρήνῃ
υἱὸς ἐποίησεν Κ. προ. Ι. Κ. σεπ. (6)

5

Velitris in aedibus Borgianis cum ossibus S. mart. repertis in coem. Priscillae.

Ἐνθάδε κῖτε Ζώσιμος
διδάσκαλος ἐτῶν νη.
εἰρήνη σοι ητω. (7)

6

Catinae apud religiosos Dominicanos cum ampulla sang.

Ἔζησεν Μαρτίριος
ἔτη εἴκοσι δύω.
εἰρήνη σόι ☧ (8)

7

Tabula reperta in coem. Callisti cum ampulla sanguinea et dono data cum reliquiis mart. Petro Ottobono Card. a quo habuit Carlotta regina Galliarum.

Εὐψύχι Ὀνήσιμε
οὐδὶς ἀθάνατος
(ὑ)πὲρ γες. (9)

(1) E schedis sacrar. pont. Ego marinianam schedam sic explico vel reformo. — A. M.

(2) Indidem.

(3) Aring. T. I. p. 336; Reines. cl. XX. n. 286; Fleetw. p. 381.

(4) Boldett. p. 479.

(5) Arr. T. I. p. 333; Reines. cl. XX. n. 63; Fleetw. p. 396. Lege ἱερὸς Εὐστάκιος.

(6) Fabrett. p. 588., quem vide; Corsin. p. 33; Euseb. rom. ep. p. 14; Mamach. T. III. p. 235.

(7) Marang. act. S. V. p. 73, Mur. p. 1964. 9. habent πω; Corsin. p. 26.; Bold. p. 571.

(8) Mur. p. 1910. 3.

(9) Ita mendose, ut ceterae. Mur. p. 1918. 10.

CAPUT VIII.

EPITAPHIA MARTYRUM MULIEBRIS SEXUS.

1

E coem. Callisti ad loculum martyris.

Agape in pace. (1)

2

Romae in coem. Callisti ad loculum martyris.

X Acusta XX. (2)

3

Urbaniae in sacello gentis Matarotiae, tabula effossa in coemeterio Thrasonis cum ampulla sanguinis.

D. M. S.
Dominae merenti et bene viventi Acaulae
Caramantiae coniugi suae quae vixit annis
N. XXV. Val. Iulianus coniucae dulcissimae posuit. (3)

4

Romae in coem. S. Agnetis ad loculum martyris.

Aelia Aurelia quae
bixit an. XIII. M. XI.
D. XXVI. in pace. (4)

5

E coem. Priscillae ad tumulum martyris.

Venerius coniugi Aelie
Tigridi que vixit mecum an. XXVIII. bnm. fecit. (5)

6

E coem. Priscillae cum ampulla cruenta. A. 1665.

B. D. M.
Aelianae dulcis anima
que vixit ann. tribus M. III.
dies XVIIII. horas duas. (6)

7

Romae apud ab. Troiettum ex coemeterio S. Saturnini ad loculum martyris.

Amaionae matri dulcissimae Victoria filia fecit.
E ϕ ius ɑ mater ɑ vixit ɑ an. (sic)

8

E coemeterio Callisti ad tumulum martyris.

Mire pudice casteq.
compari Aelianeti
que. vix. an. X. M. VIII. D. I. ☧ (7)

(1) E schedis sacrar. pont.
(2) Indidem.
(3) Marang. A. S. V. p. 83; Mur. p. 1819. 4. Sic Marinius habuit ab amico Lancellotto. At in edd. variat.
(4) E schedis sacrar. pont.
(5) Marang. res ethn. p. 453.
(6) E schedis sacrar. pont. Fabrett. p. 576. n. 157. e schedi. chisianis.
(7) Bold. p. 385.

1

Velitris in mus. borgiano e coemeterio Thrasonis, ad tumulum martyris.

*Ae*miliae Victorcae coniugi
*ca*stissimae et inconparabili feminae
*qu*ae vixit annis LXIC (sic)· M· III. et in coniugio
*pe*rseveravit annis XXXVII. M. VIII.
Tremelius Fortunatus maritus. (1)

2

E coem. Cyriacae ad loculum martyris ingens tabula reperta A. 1791. nunc Clarii in cathedrali.

Agapeni benemerenti quae vixit annos plus minus
XXVI. ❦ Q· ❦ fecit cum marito ann. IIII. Deposita
in pace XVII. kal. sept. ❦ Fl. ❦ Stilicone VC. conss. (2)

3

Romae.

Inclita vota suis adquir . . . praemia laudis
Dum perfecta micant mente fide meritis.
Virginis hoc Agne clauduntur membra sepulchro,
Quae incorrupta tamen vita sepulta tenet.
Hoc opus argento construxit Honorius amplo
Martyris et sanctae virginis ob meritum· (3)

4

E coem. urbis ad tumulum martyris.

Albinae quae vixit annos XIV. menses III.
Decessit in pace benemerens. (4)

☧
5

E coem· Thrasonis cum vase sanguinolento, est Anagniae in ss. Cosmae et Damiani·

Anna que vixit ann. XVIII. M. III.
dies XVIII. B. M. ☧ in pace. (5)

(1) Marang. A. S. V. p. 81· *Victoriae*; Mur. p. 1821. *Victorinae*.

(2) Morcell. opusc. inscript. miscell. antiq. inscr.

(3) Ex cod. closterneoburg. saec. XI.

(4) E schedis marinianis.

(5) Marang. A. S. V. p. 89; Mur. p. 1827. 5.

1

Catini in Sabinis e coem. Cyriacae cum ipso corpore S. M. Amantiae.

Amantiae coniugi dulcissimae bene
merenti dum vixit ann. XXXV.
M. VI. D. VIII. dep. ☧ VI. id. dec.
in pace. (1)

2

Iaderae in S. Petri in arca lapidea, in qua corpus S. Anastasiae V. et M.

In nomine sanctae Trinitatis. hic
requiescit corpus beatae sanctae
Anastasiae. De donis Dei et sanctae
Anastasiae Donatus peccator epi-
scopus fecit. Deo gratias. (2)

3

E coem. Callisti cum ampulla sanguine respersa.

Antonia an-
ima dulcis
in pace ti-
bi Deus
refrigerit. (3)

4

E coem. S. Agnetis ad loculum martyris.

Aquilia vixit annis
dece et octo it ϭ fecit
cum maritu benū
et menses duo et diis. (4)

5

In coem. Priscillae ad tumulum martyris.

Aretusa. (5)

6

E coem. Urbis A. 1658. cum ampulla sanguinis.

Artemia. (6)

7

Anagniae in ecclesia virginum vulgo de charitate cum corpore M. Aufeniae reperto in coemeterio Thrasonis. Litterae et imago orantis feminae auro infectae sunt.

Anima dulcis Aufenia virgo
benedicta que vixit an. XXX.
dormit in pace. (7)

(1) Bold. p. 542; Mur. p. 1825. 5.

(2) Ughell. T. V. p. 1421.

(3) Bold. p. 418. Blanchinius H. Q. T. I. part. 2. p. 199. et 200. multa disserit de vase sanguineo, quae legere operae pretium erit.

(4) E schedis sacrar. pont.

(5) Indidem.

(6) Indidem. Vide Bolland. T. II. iul. p. 331.

(7) Ex epistola episcopi anagnini ad Ben. XIV. P. M. Marang. A. S. V. p. 88; Mur. p. 1833. 11.

1

In pavimento ecclesiae S. Mariae transtib. e coem. Callisti ad tumulum martyris.

Aurelia Aproniana que vixit annis
XXI. menses V. dies XVIII.
Fecerunt sorores benemerenti in pace. (1)

2

In coem. Callisti ad loculum martyris.

Aurelia Concordia. (2)

3

E coem. S. Helenae ad loculum martyris.

Aurelia Suryna. (3)

4

Romae in coem. ss. Thrasonis et Saturnini A. 1731. epitaphium inventum cum cruento vasculo.

Auguste in ✝
bono refrige-
geres dulcis. (4)
☧

5

Velitris in museo borgiano e coemeterio Thrasonis cum vase sanguineo, pessimis litteris.

Aurelieti
Lumeneti
Flavius Terentius
coniugi suae. (5)

6

E coemeteriis Urbis cum vase sanguineo.

Aurelia Austina cuquen (sic) vixit ann.
XXVIII. te in pace. (6)

7

E coem. Thrasonis cum ampulla sanguine madida.

Aurelia
Felicissima
que vix. annis
XXX. D. XIIII. kal.
oct. (7)

8

Romae in sacello S. Aloysii Gonzagae collegii romani cum corpore S. M. Candidi reperto in coem. S. Hermetis, cuius tumulus duobus calicibus sanguinolentis distinguebatur. Litterae minio infectae.

☧ Candidus ☧
☧ coiugi sui ☧
☧ Belline (8) ☧

(1) Bold. p. 409. qui habet *Aulelia.* — De *l* pro *r* disputavi ad Cicer. de rep. lib. I. 5. — A. M.

(2) E schedis sacrar. pont.

(3) Bold. p. 488.

(4) Exscripsit Lupius et edidit p. 11; Mur. p. 1834. 1; Marang. A. S. V. p. 80; Gor. symb. flor. III. 126.

(5) Marang. A. S. V. p. 100; Mur. p. 1835. 4.

(6) E schedis sacrar. pont.

(7) Marang. A. S. V. p. 99; Mur. p. 1834. 6.

(8) Marang. A. S. V. p. 121; Lup. p. 53, qui exscripsit; Mur. p. 1849. 7. et 1318. 11; Lup. op. posth. T. I. p. 76. 173. 237.

1

Romae e coem. Callisti ad loculum M. Aureliae, cuius lipsana cum ipso lapide asportata Florentiam, iacent in eccl. S. Luciae Magnolorum.

. . Aureliae ☧ Agape . . (1)

2

E coem. Cyriacae cum ampulla sanguine aspersa.

Aur. Dionysius Aureliae
Surine coniugi benemerenti
in pace. (2)

3

E coem. Priscillae cum vasculo sanguinis. A. 1665.

Aurelius Hermaiscus Aureliae
Severe coniugi benemerenti
cum qua vixit annum et
menses X· titulum posuit. (3)

4

E coem. Urbis ad loculum mart.

Benedicte in (sic) que (sic) vext
an. XIII. (4)

5

E coem. Urbis cum vase sanguineo.

Benedicte
in pace. (5)

6

Romae apud cardinalem Zeladam e coemeterio Urbis cum ampulla sanguine aspersa, litteris minio tinctis.

Aurelia Irene
annis vixit XXV.
merenti coniugi.
O

7

Romae e coem. S. Agnetis ad loculum martyris.

Aurelia Victoria. (6)

8

Romae in S. Bibianae in ara maiori, lamella plumbea reperta in conditorio ipsius sanctae.

+ Bibian· virg. (7)

9

Ad tumulum martyris in coem. Urbis.

Benerosa
benemerenti par-
entib. desiderantis.
Anucla Taetrium. (8)

10

Romae apud Boldettum e coem. Gordiani cum vasculo cruento litteris in serrae modum asperis.

Bibia Bitalis. (9)

(1) Gor. T. I. p. 461. n. 29.
(2) Bold. p. 55; Mur. p. 1837. 5.
(3) E schedis sacrar. pont. Fabrett. p. 550. n. 20. e schedis chisianis.
(4) E schedis sacrar. pont.
(5) Indidem.
(6) Indidem.
(7) Bold. p. 701.
(8) E schedis barberiniis.
(9) Ita legendum videtur apud Lupium p. 62. qui eusam exhibet. Boldettus legebat *Viria Vitalis.*

1

Romae in hortulo canonicorum S. Mariae transtib. reperta A. 1729. in coem. Gordiani cum vase cruento.

Argentillus Benerose cq.
in pace. ☧ (1)

2

Florentiae in sacello senatoris Ginorii cum lipsanis S. Venerosae e coemeterio Priscillae.

Benerosa in pace
quae vixit an. XXXV.
D. II. (2)

3

Anagniae e coem. Thrasonis ad loculum martyris litteris miniatis, in ss. Cosmae et Damiani.

Puellam Bibi-
A. N. E. T. M. A. N.
N. XII. defun-
cta. (3)

4

Romae post sacrarium S. Mariae transtib. in sacelli pavimento. Fuit ad tumulum martyris Victorinae in coemeterio Cyriacae.

Bictorina in
pace et in ☧ (4)

5

Gentiani in maiore ecclesia cum corpore martyris Vincentiae reperto in coemeterio Helenae A. 1689, et ducissae Caesariniae donato a card. Caspare Carpineo.

Bincentia
. in pace. (5)

6

Bononiae sub ara maxima ecclesiae PP. Cartusianorum cum sacris lipsanis martyrum.

Cantabria
Serena
Constantia
bona femina
que vixit ann. XXXVIIII.
M. III. dies VII. (6)

7

Romae apud praef. sacrar. pont. reperta cum vase sanguineo in coemeterio Calepodii ingens tabula.

Calemera deposita III. idos (sic) decembres.

(1) Lupius p. 134. Porro cq. lege cesquenti. — A. M.

(2) Gor. T. III. p. 356. Dictio *in pace* latet in monogrammate.

(3) Marang. A. S. V. p. 92; Lup. p. 71, sed hic habet XXII; Mur. p. 1843. 2. — Lupius intelligit *Bibianetem*. — A. M.

(4) Bold. p. 318.

(5) Tradita Marinio ab amico.

(6) E schedis Marinii.

1

E coem. Calepodii ad loculum martyris.

Surrentius T
sic
Bincentce coninei
que b·an. XX. D. XX.
X. k. ian. (1)

2

E. coem. Callisti cum ampulla sanguine tincta.

Bonifatia
quae vixit
anis III. M. VI in
pace. (2)

3

Pistorii in cathedrali corpus S. Bonifacii M. repertum in coemeterio Priscillae donoque missum cum lapide municipibus suis a card. Iulio Rospiliosio A. 1661.

D. P. Bonifa–
tias. (3)

4

E coem. S. Hermetis ad tumulum martyris.

Calumera ☧ in pace. (4)

5

Romae e coem. Cyriacae ad loculum martyris.

Bonosae benemeren–
ti in pace. (5)

6

Romae apud praef. sacr. pont. in tegula reperta ad loculum martyris, pessimis litteris quae incertam lectionem reddunt.

Brumassa ☧
D. M.

7

E coem. Callisti ad tumulum martyris. Extat modo Anagniae in parthenone ss. Cosmae et Damiani.

Candida
in pace bixit
sic
anuos V·
et meses XI. ☧ (6)

Columba cum arbore.

8

E coem. Gordiani cum vase sanguinis. Est Anagniae in ss. Cosmae et Damiani.

Spiritum Ca–
prioles in
pace. (7)

Imago caprii.

9

Tolosae apud PP. augustinianos cum corpore S. M. Iuliae Roma misso e coemeterio Callisti.

D. M.
Iulia Evodia filia fecit
Castae matri et bene merenti
quae vixit annis LXX. (8)

(1) E schedis sacrar. pont.

(2) Bold. p. 365.

(3) Zachar. excurs. litt. T. I. p. 4. et in paralipom. ad T. Fl. Clem. tumulum in T. 33. Calogerà p. 411. legit *depositus Bonifatius.*

(4) Marang. A. S. V. p. 122; Lup. p. 53. Pelliccia T. III. p. 221.

(5) E schedis sac. pont.

(6) Bold. p. 366. Est in epist. episcopi anagnini ad Ben. XIV. P. M.

(7) Marang. A. S. V. p. 102; Mur. p. 1849. 5.

(8) Bold. p. 115, qui de ipsa disserit.

1

E coem. Thrasonis cum vase sanguineo. Est Anagniae in SS. Cosmae et Damiani.

Deposione Castes
IIII. idus febrarias (sic)
anorum XXXVI. et meses
S VI. (1)

2

In eccl. monasterii S. Georgii Villingae cum ampulla vitrea, et corpore Roma allato.

Coiugi dulcissimae
Celestine
que bixit an.
XXX. in pacae. (sic) (2)

3

In ecclesia monasterii Bantini dioeceseos Acherunt. corpus S. M. Castoriae cum epigrammate detecto in coemeterio Callisti A. 1749.

D. P. Castores XII. kal. aprilis
quae vixit ann. XXXϘ. (3)

4

E coem. S. Basillae in calce ad loculum martyris.

Constan tia

Constantia virgo in pace neofita. (4)

5

Florentiae in sacello marchionis Riuccinii e coemeterio Cyriacae cum corpore martyris reperto sub Alexandro VII.

Celasia ☧ (5)

6

E coem. Priscillae cum ampulla sanguinea.

☧
Cerviola in pace. (6)

7

E coem. S. Agnetis detecta ad loculum mart. A. 1682.

Claudiae Secundinae filiae
in pace. (7)

(1) Ex epist. epi anagnini ad Ben. XIV. P. M. p. 18. n. 76; Marang. A. S. V. p. 81; Mur. p. 1850. 1.

(2) Gerbert. iter germ. p. 219.

(3) Marinius vidit in schedis sacr. pont. in quibus dicebatur inventus lapis in coem. S. Agnes.

(4) Lup. p. 116; Marang. A. S. V. p. 123; Mur. p. 1853.

(5) Gor. T. III. p. 355. n. 26.

(6) Bold. p. 403.

(7) E schedis sac. pont. Bold. p. 375.

1

Romae in coem. Callisti cum vase sanguinis.

Tatacentiae anime innocenti
que vixit annis ☧ quinque menses X.
dormit in pace VI. kal. ien. (1)

2

E coem. Praetextati cum ampulla sanguinolenta.

ɕ Claudiae ɕ
ɕ Zoe ɕ
filiae ɕ karissimae.
Vixit ɕ annis XVI. ɕ
ɕ virgo ɕ (2)

3

E coem. Calepodii ad loculum mart.

Casta DP. VIIII. id. nov. (3)

4

E coem. Cyriacae ad loculum mart.

Crescentia. (4)

5

Romae e coem. S. Alexandri ad loculum martyris.

Corneliae Rufinae
Cornelia Ingenua
matri dul. B. M. F. (5)

6

Florentiae apud Rinuccinios reperta in coemeterio ss. Abdon et Sennen cum vasculo cruento.

Crispina in pace. (6)

7

Pistorii in ecclesia PP. societatis Iesu cum corpore S. Constantiae reperto in coemeterio Ostriano cum ampulla sanguinis.

Nimium cito decidisti
Constantia mirum
pulchritudinis atque
idonitati (sic) quae vixit annis
XVIIII. men. VI. die XVI.
Constantia in pace. (7)

8

Romae e coem. S. Agnetis ad loculum martyris.

Cosstantia (sic) Marcellae
Gregorius fecit. (8)

9

Romae e coem. Priscillae cum ampulla sanguinis, die 14. feb. 1665.

Crescentia in pace. (9)

(1) Fabrett. p. 553. n. 39. Lege *Tata Cantiae.*
(2) E schedis sac. pont. Marang. A. S. V. p. 129; Mur. p. 1852. 5.
(3) E schedis sac. pont.
(4) Indidem.
(5) Indidem.
(6) Indidem.

(7) Aring. T. I. p. 333; Fabrett. p. 254. n. 58; Fleetw. p. 377; Reines. cl. XX. p. 278; Zachar. exc. litt. T. I. p. 3. — Puto legendum *bonitatis*, ut est in alio simili lapide christiano, quem vidi in atrio iuliano. — A. M.
(8) E schedis sacrar. pont.
(9) Indidem.

1

Romae in bibliotheca vaticana reperta ad tumulum martyris in coemeterio Cyriacae.

sic
Constantihe coiugi bene merenti
quae vixit ann. XXX. men. XI. dis. XIII.
Iustinus in pace.

2

In coem. S. Agnetis cum vasculo sanguinis: tabulae infixi erant duo nummi, maximi moduli Iuliae Augustae initio secundae lineae, minimi in medio tertiae, post syllabam Fa *vocis* Faentino.

sic
Crhysogeniae benemerenti coniugi
que vixit annos XXV. Faentinus que vixit
cum Fa⊛entino annos VIII. coiugi be-
nemerenti fecit. (1)

3

E coem. Urbis die 27. apr. an. 1656. *cum ampulla sanguinis.*

Crispina
Iul. Crispinae fil. innocentissi-
me Q. V. M. VIIII. D. XXVII.
Iulius pater contra votum posuit. (2)

4

Tossiae in Sabinis in S. Laurentii, lapis cum lipsanis S. martyris depositis sub ara maxima, erutus e coemeterio Priscillae, et testamento legatus ab Svecorum regina Christina, cui dono dederat Alex. VII. pont. max., V. R. Franciscbetto tossiensi ord. carmelit. ipsius reginae a confessionibus.

Xstina. PE. XII. (3)

In parte postica.

Sentiae Acteni coniugi
sic
cariccimae et bene meren-
ti et filius matri pientissim-
ae et sibi suisque libertis liber-
*tabusque posterisque eorum.

(1) Bonarot. numism. p. 421.

(2) E schedis sac. pont.

(3) Misit ad Marinium Amadutius an. 1786, cuius epistolam legi inter schedas marinianas. Loci eius presbyter litteras *PE. XII.* ☧ explicabat *passa est duodennis pro Christo*, quod neque Amadutio neque Marinio satis probatur. — A. M.

1

E coem. Callisti ad loculum martyris.

Cristina dulcis. (1)

2

E coem. S. Helenae cum ampulla cruore plena.

Decentia in pace. (2)

3

E coem. Priscillae cum vasculo cruore pleno.

Ilarinus Cyrilliae coiug.
sue venemerenti
que vixit mecu
annis XII. posuit. (3)

4

Romae in museo card. de Zelada e coemeterio Callisti lapis repertus cum ampulla sanguinolenta.

Aur. Leontius
Damaleti
uxsori sue
posuit. (4)

5

E coem. S. Agnetis ad loculum mart.

Crysidis ɓ (5)

6

E coem. Callisti cum vasculo cruento.

Domitia in pace. (6)

7

E coem. Cyriacae cum ampulla cruore tincta.

Cuzabia que vixit annos XXVI.
benemerenti in pace. (7)

8

Romae in porticu S. Mariae transtib. e coemeterio Cyriacae cum calice sanguinolento.

Diogeniae filiae
bonae quae vixit
annos sex M. X.
Diogenes pater infelix. (8)

9

Velitris in museo borgiano e coem. Urbis, litteris rubricatis.

Damas Domi-
tiae coiusi (sic)
benemerenti
dulcissimae ti-
tulum posuit.

10

Mediolani inscriptum vasculo rotundo reperto cum SS. MM. lipsanis a divo Carolo Borromaeo sub ara principe basilicae Apostolorum.

Daedalia vivas in Christo. (9)

(1) E schedis sac. pont.
(2) Bold. p. 488.
(3) Marang. res ethn. p. 454.
(4) Mur. p. 1838. 3; Marang. A. S. V. p. 118.
(5) E schedis sac. pont.
(6) Bold. p. 475; Bottar. R. S. T. III. p. 117.
(7) Bold. p. 481.

(8) Bonarot. vitr. p. XIX; Bold. p. 381. Alii habent *Diogenia*. Porro, inquit Marinius, quis credat christianum virum se appellasse infelicem patrem filiae martyris?

(9) Carolus a basilic. P. in vita S. Caroli lib. V. p. 197, et fragm. hist. Mediol. p. 3.

1

Romae in colle quirinali ad limen ostii VI. palatii familiae pontificalis, quod respicit ecclesiam S. Andreae, in prima contignatione, lapis repertus A. 1656. in coemeterio nescio quo ad loculum martyris.

• D
F. Decimianeti alumne que bixit ann.
XXII. et M. III. dies XX. benemerenti. (1)

2

E coem. Lucinae ad loculum martyris.

Decembrine matri carissime
in pace. (2)

3

In Tusculano Passioneii e coem. SS. Petri et Marcellini cum ampulla sang.

Benemerenti in PC. Donate
Q. vix. an. PL. M·L. (3)

4

E coem. Praetextati ad loculum mart.

XX. maii Δαϡα σοφιστα DP. (4)

5

E coem. S. Helenae ad tumulum mart.

Elianeti I.P. qui vixit annis XXIIII. (5)

6

E coem. Thrasonis ad tumulum martyris.

M. Aprilis
sorori merenti
Dianesi Q. V. an. XXXV.
M· VIII. D. IIII. id. aug. (6)

7

Romae in coem. Praetextati ad loculum martyris.

Eucarpia dormis in pace. (7)

8

E coem. Callisti vel Cyriacae, cum ampulla sanguinea.

Evemera in pace. (8)

(1) E schedis sacr. pont. Gud. p. 367. n. 4.
(2) Bold. p. 389.
(3) Passioneius p. 180. 8.
(4) Sic ambiguam scripturam legebat Suaresius.
(5) Bold. p. 487.
(6) Marang. A. S. V. p. 89; Mur. p. 1830. 8.
(7) Oderic. p. 176. In regesto sacr. pont. dicitur inventa inscriptio in coemeterio Priscillae an. 1755.
(8) Bold. p. 360. et 484.

1

Romae in coem. Urbis ad loculum martyris.

Idus nob. dep. Enfrosinetis quae vix. ann. XVII.
et M. VIII. D. XVII. (1)

2

In Hispania apud municipium Uciense, hodie Marmoleios, *tabula reperta an. 1544, postea delata in usum arae in eccles. S. Pauli coenobii PP. Dominicanorum.*

E . . . aliis vi vox quoque nostra
Victrix et turbas carnis post ire sopitas
Genu . . . peragens truculentum
Excl . . . . risque fecunda
Nobis hic c . . . ebis surripire tentat.
In celo dehinc merita per secula vigens
Adiuncta pollet curie sanctorum in arce
Mercede pulso rutili sub sole coruscat
Ambiens sacri gloriam de mercede cruoris
Rex tribuit cui coronam per secla futura.
Tu itaque nutibus martyr nos manda divinis.
Idem sub era novies centum iugulatur
. . . sexagies et uno septem de kalendis
. . . . is orta aprilis. (2)

3

Barcinone in cathedrali lapis repertus in urna, cui Frodoinus episcopus A. 877. commendavit corpus B. Eulaliae, quod inde translatum A. 1339. reconditum fuit in sumptuosiore sarcophago.

Hic requiescit beata Eulalia mar-
tiris XPI qui passa est in civita-
te Barchinona sub Daciano
preside II. ids. fbas. et fuit inventa
a Frodoino epo cum suo clero in
. . domus scae Mariae [V] kl. nobr. Deo gras. (3)

(1) E schedis sacrar. pont.

(2) Floresius H. S. T. X. p. 462, ubi agit de martyribus Hisp. in persecutione saracenica. Heic sermo de S. Eugenia, cuius nomen innuitur initio versuum. Huius vitam scripsit P. Roa. Moralius lapidem exhibuit in fine oper. S. Eulogii p. 110, et lib. XV. 54. chronic. Rursus idem Roa in SS. Cordubens. p. 68. Vide et Moralium *los cincos libros* p. 205. Aere excusam dedit Nazzarius in prolog. palaeogr. Hisp. tab. 33. n. 1.

(3) Aere eusam exhibet Floresius H. S. T. XXIX. p. 314. Confer lib. cit. p. 185. sqq. In codice quodam pervetere chisiano legitur: *II. id. dec. in Spania Eulaliae virg. quando sepulta est.*

1

Velitris in S. Mariae ad nives cum corpore et vase sanguinis e coemeterio Cyriacae.

*Inn*ocentissime filiae Euticiae quae
*vix*it annis plus minus XIIII· M. X. D. VIII. ☧
*paren*tes fecerunt in pace
. . . . . . t D. X. kal. aug.

2

E coem. Urbis ad loculum mart.

Dep. Eusebies VII. kal. dec.
an. VII. me. tre di. XXIII· (1)

3

E coem. Urbis ad loculum mart.

Euticia D. Pst.
VI. ids. sep. (2)

4

E coem. Praetextati vel Callisti cum ampulla sanguinea.

Eutychianeti innocenti
quae vixit annis XI.
diebus XLVIIII· (3)

5

E coem. Priscillae cum amp. sanguinea.

Parentes filie sue
Exuperantie in pace· (4)

6

In coem. Urbis repertus lapis A. 1656. cum vase sanguinis.

Eusebia V. ☧ (5)

7

Romae e coem. ss. Abdon et Sennen ad loculum martyris.

Faustina in pace. (6)

8

E coem. Thrasonis cum vasculo sanguinis.

ὰ Fabilie benemeren. (7)

9

Velitris in cathedrali ecclesia S. Clementis cum corpore S. Exsuperiae M. e coemeterio Cyriacae.

Exsuperia coniux castissima
☧ mihi que vixit annos
XXXIIII. deposita XI. kal. aug.
Datiano et Cereale conss.
in pace.

10

E coem. Callisti ad loculum martyris.

Faustinae virgini fortissimae
que bixit ann· XXI. (8)

(1) Exscripsit P. Seccarellus.
(2) E schedis sac. pont.
(3) Bold. p. 477; Marang. A. S. V. p. 109; Mur. p. 1868. 9.
(4) E schedis sac. pont.
(5) E schedis sac. pont.
(6) Indidem.
(7) Marang. A. S. V. p. 98.
(8) Bold. p. 339; Mur. p. 1869. 8; Blanchin. T. I. saec. I. n. 58, et p. 208. T. II. multa de columba et de ancora.

1

Romae in pavimento sacelli, quod est post secretarium basilicae S. Mariae transtiberinae, lapis repertus in coemeterio Callisti cum vase cruento, et S. martyris lipsanis in ipsam basilicam translatis.

Eutropia

Mulier orans passis manibus.

ɕ Dep ɕ Eutropies ǫ XVII· ǫ kal ǫ oct ǫ (1)

2

E coemeterio Lucinae ad loculum martyris.

Exuperantia in pace. (2)

3

E coemet. Urbis ad tumulum martyris.

Felici-
sima P K (3)
columba

4

E coem. ss. Petri et Marcellini ad loculum mart.

Faustiniane in pace qui vixit ann. . . .
[h]ic dies X. ds. in kalendas apri. in pa. . . (4)

5

Romae in S. Mariae transtib. e coemeterio Callisti cum lipsanis. S. M. Felicissimae.

Felicissima in P. D. IX. kal. martias. (5)

6

E coem. Callisti cum ampulla cruenta.

sic
Depossio Felicissime VIIII. kal. mar.
Albanus coiugi dulcissime. (6)

☧

(1) Bold. p. 329. et 275.
(2) E schedis sacr. pont.
(3) Reines. cl. XX. n. 303; Aring. T. I. p. 336.
(4) E schedis sac. pont.
(5) Bold. p. 716.
(6) Bold. p. 341.

1

E coem. Priscillae ad tumulum S. martyris Faustinae, cuius ossa translata fuere in ecclesiam S. Iuliani castri S. Iuliani, in Burgundia.

Felicissima et Felix par-
entes Faustinae filiae
dulcissimae. (1)

2

Panormi in ecclesia xenodochii sacerdotum cum corpore S. martyris, reperto in coemeteriis Urbis.

Felicissime filiae
benemerent. i. pe
Q. vixit bir. ann. XX. die
XXXXVI. (2)
☧

3

E coem. Thrasonis ad loculum martyris.

Faustina
in ☧ (3)

4

Romae e coem. Priscillae A. 1801. ad loculum martyris calci inscriptum.

Felicia. (4)

5

E coem. Thrasonis ad loculum martyris.

Fecit mari-
tus coiugi
in pace
Felicitati que
fecit mecum an. VII. (5)

6

E coem. Calepodii reperta A. 1758. ad loculum martyris, cuius ossa cum ipso lapide servabat in domestico sacrario cardinalis Antonellus.

Non fuimus et fuimus
non simus non desidera-
mus usque hic deducimur.
Felumeneti in pace (6)

7

Romae in museo cardinalis de Zelada, lapis repertus ad loculum martyris in in coemet. Urbis.

Felicla cum filio in pace
quixit ano. XXV. me. X. D. V.
III. qui vixit ano. III. M. II. (7)

8

E coem. S. Agnetis ad loculum martyris.

Firarteniae coniugi quae
vixit cum Felice ann.
XVII. benemerenti in
pace. (8)

(1) Bold. p. 387.

(2) Inscr. Sicil. cl. XVII. n. 28. Inscr. Panorm. n. 106.

(3) Marang. A. S. V. p. 94.

(4) E schedis sac. pont.

(5) Marang. A. S. V. p. 100.

(6) In scheda Marinius varias collegit inscriptiones feminarum, quibus nomen *Philumena*.

(7) Reliq. SS. Felicitatis in codice apud Fontanin. de S. Columba p. 46.

(8) E schedis sacr. pont.

1

Romae apud card. de Zelada, e coem. Urbis, cum amp. sang., nunc in museo vaticano.

Fel*de*lpeni innoce | *Hic mulier stolata stat orans manibus passis.* | nti ·Q·V· annis
V. meses IIII. vene quesq | | uenti parentes· fece-
| | *sic* rum. (1)

2

Syracusis cum ossibus S. Firmianae martyris repertis in coemeterio Priscillae.

Firmiane filie que bisit ann. XV.
mensis VI· *sic* ies XV. benemerenti
in pace ☧ (2)

3

Corneti inscriptum tabulae marmoreae repertae in arca effossa A. 1711. inter rudera veteris aedificii cum lipsanis S. Firmae.

S. Firma. (3)

4

E coem. Urbis ad loculum mart·

sic Filocge beneme-
sic rentii in pace. (4)

5

In castro Poli in S. Stephani cum lipsanis martyris effossis A. 1657. in coem. Praetextati in agro verano.

D M
Flavia Victoria
bonae memoriae quae
vixit annis N. XLVII. M. N. II.
dies XII. in pace. (5)

6

Coneliani, in diocesi cenedensi, in eccl· collegiata cum corpore S. M. Victorinae e coem· Callisti A· 1661.

Fla· Victorina
.que vixit ann. XXII.
et meses VIII. et dies XV.
Servandus Ninite in pace
patir benemerenti fecit
felie ☧ en pace
s· inn. v. Ninita. (6)

7

Romae apud praef. sacr. pont. e coem. S. Sebastiani cum vase sanguineo A. 1786.

A ☧ Ω
Dep. in P. XV· kal. sep.
☧ Fortissima cons. ☧
Timasio et Promoto
P C

(1) Contuli cum lapide. — A. M.

(2) Inscr. Sicil. cl. XVII. n. 29. ex kalendar. syracus. edito an. 1764. p. 61; Marang. A. S. V. p. 453.

(3) Boldett. p. 682.

(4) E schedis sacr. pont.

(5) Exscripserunt Suaresius et Ios. Regius. Est item in schedis sacr. pont.

(6) In marinianis schedis extat huius inscriptionis exemplar a canonico Iacobo Dionysio ad Marinium Verona missum. Ipse vero Dionysius in epistola explicat inscriptionem, cuius veram imaginem nonnisi ex archetypo aut ectypo cognoscere licet. Postrema verba Dionysius legit *salve innocens virgo Ninita.* — A. M.

1

E coem. Commodillae cum ampulla sang.

X. kal. nob. deposita Formicula
in pace que vixit ann. II. M. XI. dies XXI. (1)

2

In coem. Priscillae in calce ad loculum martyris.

☧
Fortuna hic est posita. (2)

3

E coem. S. Helenae ad loculum mart.

Fortunula. (3)

4

E coem. Callisti cum ampulla sang.

Fortunula diposita. (4)

5

E coem. Callisti, vel Calepodii, in calce cum ampulla sanguinea.

Dep. Fructuoses V. nonas octobres. (5)

6

E coem. Callisti ad loculum martyris.

Fructosa bene vixsiti (sic)
vene consumasti. (6)

7

Massaccii in S. Laurentii cum lipsanis S. Fortuniae repertis A. 1164. in coem. Callisti.

Fortunia. (7)

8

E coemet. Callisti cum vasculo cruento.

III. + kal. + mar. + Fortunula. + que. + bixit. + ann. + L. + et. + mes. + III. (8)

(1) Bold. p. 545.
(2) Idem p. 347.
(3) Bold. p. 498.
(4) Idem p. 428.
(5) Bold. p. 477. et 435. In schedis sacr. pont. anno 1658. titulus cum amp. sang. calci inscriptus *Fructuose* ☧

(6) Fabrett. p. 222. n. 590. Lavinii lapidem ait se vidisse Marinius in quo *hic ubi amavit, ibi bene consummavit.* Alius lapis inter arvales habet *bene consumasti.*
(7) Menicuccius p. 240.
(8) Bold. p. 349.

1

Romae apud praef. sacr. pont. Fuit ad tumulum mart. in coem. Cyriacae.

Gaudentia hic pos- (sic)
ta est quae vig-
sid annos XXIII.

2

In Tusculano Passioneii reperta A. 1639. *in coem. Urbis ad tumulum mart.*

Geminae coiugi Severus
que vixit ann. XX. M. II.
quae fecit cum marito annu. (1)

3

E coem. Thrasonis ad loculum martyris, cuius cineres dati coenobitis Cisterciensibus civ. Anagniae.

Domine suae Grate Rocatianus.

Paries loculo subiectus exornabatur pictura referente resurrectionem Lazari, ipsam Gratam stantem longa tunica, extensis brachiis, et supra eius caput nomen Grata, *tres pueros in camino ignis, Danielem nudum et medium inter duos leones, Gratam rursus stantem orantemque cum epigraphe.*

Grate benemerenti. (2)

4

Romae e coem. Cyriacae via Tiburtina A. 1756. *effossum corpus S. Gaudentiae mart. cum vase cruento, datumque Hieron. Lombardo S. I. presbytero qui intulit in sacellum domus professae Venetiarum.*

Gaudentiae benemerenti in ☧
sancte reliose (sic) obsequentis-
sime quae vixit annos LIIII. Depo-
sita X. kal. iunias in pace. A. Ω. χ. (3)

5

In coem. Cyriacae ad loculum martyris.

Gentiane in pace. (4)

6

Romae in cryptis Cyriacae ad S. Laur. extra muros ad loculum mart. A. 1656.

Helpidi filiae primariole
dulcissimae B. M.
Faustina mater quae vixit ann. XII.
menses X. dies X. (5)

7

E coem. Lucinae ad loculum mart.

☧ Hantipa. (6)

8

Romae in coem. Priscillae prope pontem Salarium ad loculum martyris, qui Romam cum ipso lapide translatus est A. 1777.

Hermione filiae
Calliste mater
ϟ (ζή)σῃς ἐν Θεῷ. (7)

(1) Ita Passioneius p. 114. n. 20. quicum consentit scheda Marinii. Sed variant Fabrett. p. 268. n. 122; Reines cl. XX. n. 311; Fleetw. p. 410. Adde Aring. T. I. p. 333.

(2) Marang. A. S. V. p. 88. aere cusam.

(3) Marin. inscr. alban. p. 192, e ms. P. Danzettae.

(4) E schedis sacr. pont.

(5) E schedis sacr. pont. et barberiniis Suaresii atque Ughellii.

(6) E schedis sacr. pont.

(7) In regestis sacr. pont. invenit Marinius mentionem S. Hermiones e Priscillae coemeterio effossae.

1

E coem. Priscillae in calce ad loculum mart. bisomum.

Digne et beate Inalfniae B. M. bone in P. (1)

2

Romae in sacello gentis Albaniae extat corpus S. Irenes repertum A. 1710. in coem. Cyriacae cum vase cruento, et lapide qui infra descriptus est.

Irene defuncta
est annorum de-
cedocto et menses
septem decimu
kal. ꟗ mart. ꟗ (2)

3

E coem. Callisti cum amp. sang.

Iustiana. (3)

4

Florentiae apud Rinuccinios e coem. Priscillae cum amp. sang.

Octabianus Iulie
Marine fecit. (4)

5

E coem. Cyriacae A. 1656. ad loculum martyris.

Irene venemerenti.
Vixit an. IIII. mes. VI.
in pace. (5)

6

Florentiae apud Rinuccinios e coem. Cyriacae cum ampulla sanguinea.

Iuliae Leae bonae feminae quae
vixit annis plus minus XXXIII.
et fecit cum marito suo an. XIIII.
Iul. Septimo cum paci et idoneae simp. (6)

7

Pistorii in eccl. PP. Capuccinorum cum corpore S. Irenetis Roma misso a Iulio Rospiliosio S. R. E. cardinali.

D. P. Irenetis
X. II. kl. apr. Bo-
nifatius coiu-
gi dulcissime
in pace. (7)

8

E coem. Cyriacae A. 1719. ad loculum mart.

Fortunius
compari Iuliane
benemerenti in
pace. (8)

(1) Marang. res ethn. p. 454.
(2) Inscr. alban. p. 193.
(3) Marang. A. S. V. p. 460.
(4) Marang. res ethn. p. 455. Sed perperam in scheda Marinii *fecti*, quum Marang. habeat *fecit*.
(5) E schedis sacr. pont.
(6) Oderic. p. 256. male.
(7) Zacharias vidit, deditque T. I. excurs. litt. p. 3.
(8) E schedis sacr. pont.

1

E coem. Thrasonis cum vase sang.

Ursinus coniugi Iuste
benemerenti in pace
fecit. (1)

2

E coem. Thrasonis ad tumulum mart.

Depositio Iustes pridie
idus mart. que vixit
an. XXVIII. in pace. (2)

3

Romae in sacrario pontificio reperta ad loculum martyris in coem. Calepodii A. 1790.

Iulia
Zodote.

4

Romae in museo vaticano ingens tabula eruta e coem. Urbis cum ampulla sang. et corpore S. M. Laconillae dato ecclesiae S. Gregorii montis Portii in dioec. Tusculana.

Laconillae quae vixi . . .
benemerenti in pace.

5

E coem. Callisti cum vase rubente.

Dep. Iulianes III. non. sep. que
vixit ann. XXXVII. quesq. in pa. (3)

6

E coem. Callisti ad loculum mart.

Laodiciae Stercoriae in pace. (4)

7

E coem. Thrasonis ad loculum martyris.

Columba Gorgonius coniugi Laeae
benemerenti quae vixit an-
nos L. tecum pace. (5) *Columba*

8

Romae apud praef. sacr. pont. tabella reperta A. 1793. in coem. Cyriacae ad tumulum marytris.

Karitosa in
pace. (6)

9

E coem. Urbis ad loculum martyris, ingens tabula in hortis vaticanis.

Laee coniugi qui vixit an.
XXXVI. in coiugio min. XXIIII.
Leo BM. in pace fecit.

(1) Marang. A. S. V. p. 97; Mur. p. 1961. 6.

(2) Marang. A. S. V. p. 84; Mur. p. 1893. 1.

(3) Bold. p. 807.

(4) E schedis sacr. pont.

(5) Marang. A. S. V. p. 99; Mur. p. 1880. 4.

(6) In schedis sacr. pont. dicitur corpus delatum in ecclesiam pagi montis Portii dioeces. Tusculan.

1

Romae apud praef. sacr. pont. cum corpore martyris.

Benemerenti in P.
Laurentiae q. ann. III.
M. V. D. XI.

2

Romae apud lipsanophylacem lapis repertus ad tumulum martyris in coem. Cyriacae.

Laurentia sancta ac venerabilis
femina quae vixit annis
LXIII. dep. III. idus. aug. (1)

3

E coem. Thrasonis ad tumulum mart.

Silvius et Fortunula
Ladiceni filiae dulcissime. (2)

4

E coem. Lucinae ad loculum mart.

Leda in pace que vixit
ann. XXV. (3)

5

E coem. S. Agnetis ad loculum mart.

sic
DP. Lehes que vixit
ann. XCII. (4)

6

E coem. Callisti via Appia cum amp. sang.

Legura Restituta vixit
annos XV. birgo decessit
in pace. (5)

7

Romae apud Holstenium e coem. S. Agnetis ad loculum mart. cuius lipsana cum lapide delata Florentiam A. 1645. in S. Caeciliae.

Ianuarius Leontidi coiuge
fecit in pace. (6)

8

E coem. Thrasonis ad loculum mart. Extat modo Anagniae in S. Cosmae et Damiani.

Domine filie
Leonine que
vixit annis XXII.
virg. super se B. M. in pa-
ce fecit pater. (7)

9

Romae e coem. Urbis cum vasculo sang.

Benemerenti
in pace Libera
que bixit an. ϚII.
neofita dep. die
III. nonas maias con.
Gratiano. III. et Equitio. (8)

(1) Ex ms. P. Danzettae.

(2) Exscripsit Gallettus in horto S. M. transtib. Marang. A. S. V. p. 94; Mur. p. 1942. 4.

(3) Bold. p. 492.

(4) E schedis sacr. pont.

(5) Aring. T. I. p. 333; Reines. cl. XX. n. 109; Fleetw. p. 430.

(6) Aring. T. I. p. 343; Reines. cl. XX. n. 101; Fleetw. p. 420. Videsis Riccam T. II. p. 61.

(7) Marang. A. S. V. p. 90; Mur. p. 1900. 8. Est in epistola episcopi anagnini ad Ben. XIV. p. 18. n. 80.

(8) Lupius p. 97; Mur. p. 386. 4.

1

E coem. S. Saturnini cum amp. sang.

Leontia deposita X. kal.
septemb. (1)

2

E coem. Calepodii ad loculum mart.

Luceia Felicissima depo. XII.
kal. nov. ques in pa. (2)

3

E coem. Thrasonis ad loculum mart.

Licinia Capriola. (3)

4

Romae apud praef. sacrar. pont. reperta ad loculum martyris.

Leuntiae Felicissimus
coiugi cun quen vixit ann. XXV.
cun bona cuncordia in P.

5

E coem. S. Agnetis ad loculum mart.

Mater filiae
Lucifere benemerenti
fecit ann. XXII. ☧ (4)

6

Patavii in ecclesia Carmelitarum cum lipsanis S. M. Liberae e coem. Thrasonis.

Libera
in pace. (5)

7

Romae in coem. Callisti ad tumulum martyris.

Iulia mater
Lupercille filie
dulcissime. (6)

8

E coemet. Urbis ad loculum martyris.

Marcianae
D. P. VIII. idus octob.
in pace. (7)

9

Ex coem. Thrasonis cum amp. sang. Est Anagniae in SS. Cosmae et Damiani.

Quintu idus ma-
ias inclusa est
Macrina que Iov-
ina defuncta est a-
norum sex et nov.
mesis XXI.
diem. (8)

10

Romae in scalis domus Albaniae post S. Dionysium e coem. Urbis A. 1656. cum amp. sanguinea.

In pace
benemerenti coiugi
Marciane Stratonicus,
quae vixit annis XXXIIII.
M·I·D·X· quae dimisit filios III. (9)

(1) Aring. T. I. p. 333; Reines. cl. XX. n. 336; Fleetw. p. 431.

(2) E schedis sacrar. pont.

(3) Marang. A. S. V. p. 85; Mur. p. 1898. 5. male iungit aliis.

(4) E schedis sacrar. pont.

(5) Marang. A. S. V. p. 87.

(6) Marang. de amph. Flav. p. 78.

(7) E schedis sacrar. pont.

(8) Ita est in epist. episcopi anagnini ad Ben. XIV. p. 16. n. 59. Confer Bold. p. 384; Mur. p. 1906. 3; Marang. A. S. V. p. 88.

(9) Inscr. alban. p. 194; Gud. p. 369. n. 2.

1

In coem. Priscillae in via Salaria cum amp. sanguinis.

Marcella et Christi martyres
CCCCCL. (1)

2

Ex coem. Cyriacae ad loculum mart.

A ☧ Ω

Hic requiescit Marcia in somno
pacis deposita III. non apr. (2)

3

Anagniae in SS. Cosmae et Damiani lapis cum lipsanis S. M. eductis e coem. Agnetis.

Marcella Cydia
in pace. (3)

Columba Columba

4

Antiochiae in arca porphyretica.

Margarita hic est ter quinis martyr in annis
Virgineam caelo reddidit ipsam animam. (4)

5

Ex coem. Praetextati ad loculum martyris A. 1782. litteris rubricatis. Extat modo cum sacris lipsanis Anconae, in sacello gentis Mancinfortiae.

Maria bona femi-
na que bene bixit
cum coiugem suum
annos plus minus
IIII. bene cesque.

Mulier elatis manibus orans.

6

Ex coem. Lucinae ad loculum mart.

Maria deposita nonas ianuarii. (5)

7

Romae apud praef. sacr. pont. e coem. S. Laurentii cum amp. sang.

Matronille
quae vixit anos XXX.
sic
benemereti in pace.

(1) Aring. T. II. p. 149; Bold. p. 233; Mamach. T. I. p. 460; Mur. A. A. med. aev. T. V. p. 47.

(2) Bold. p. 345; Mur. p. 1907. 7. Sched. sacr. pont. in quibus *quiescet* et *april.*

(3) Bold. p. 374.

(4) Ughell. T. I. p. 979.

(5) E schedis sacr. pont.

1

Romae e coem. Priscillae A. 1801. *ad loculum martyris.*

Marcellina. (1)

2

E coem. Urbis ad loculum martyris.

Asclepius Marcianae Zosimus. (2)

3

Ex codice closterneoburgensi.

Nata Maria simul caro cum fratre Nione
Gaudentes sacram promeruere fidem.
Divitias proprias Christi precepta secuti
Pauperibus larga distribuere manu.
Quorum preclaris monitis multoque labore
Accessit summo sancta caterva Deo.
Post animas Christo tradentes sanguine fuso,
Ut vitam caperent non timuere mori.
Horum virtutes quem (3) passio lecta docebit
Rite suis famulis discat adesse Deum.

4

Romae sub ara confessionis eccl. S. Martinae inventa A. 1639. *arca ex opere doliari, in qua recondita corpora SS. MM. et hic lapis.*

✝ Hic requiescunt corpora
sanctorum Martine V.
Concordii et Epiphanii
cum socio eorum ✝ (4)

5

Reate in sacello episcopi cum lipsanis martyris Martyrae e coem. Urbis.

Martura quiescit in pace
quae bixyt annus VIII. (5)

6

E coem. Priscillae cum amp. sang.

Matrone dulcissime quae
vixit annos XVII. P. M.
te in pace. (6)

7

E coem. Urbis 1658. *ad loculum mart.*

Maxima ☧ in pace. (7)

8

E coem. Cyriacae A. 1656. *cum ampulla sang.*

Maxima in pace byrgo. (8)

(1) Diar. vulgo *cracas* n. 36. die 6. maii an. 1801. p. 10.

(2) E schedis sacrar. pont. in quibus *Asupius* magis quam *Asclepius* legitur.

(3) Cod. videtur habere *ovem.* Item infra habet *disce.* Ego sic corrigendum censui. — A. M.

(4) Aring. T. II. p. 168. 169; Bold. p. 701; Reines. cl. XX. n. 125; Fleetw. p. 443. Vide Bolland. T. I. ian. p. 18; Blanchin. opusc. T. II. p. 220. Item in vase vitreo ibidem reperto an. 1634. legebatur. *Corpus S. Martine V. et M. Corpora S. Concordii et Epiphanii M.*

(5) In schedis Mariuii lego epistolam episcopi reatini an. 1796. die 26. ian. scriptam, qua mittit exemplar inscriptionis ad verum expressae. Ipsi autem episcopo videbatur legendum *cost. is.* Ego malui *quiescit.* — A. M.

(6) Marang. res ethn. p. 455.

(7) E schedis sacr. pont.

(8) Indidem. Id est *virgo.*

1

Romae in descensu scalarûm in eccl. S. Agnetis extra moenia, in duabus tabulis longe a se invicem disiunctis, repertis in proximo coemet. cum ampulla sanguinis.

Micine conpa|ri benemeren.
que vixit an|nis P. M. XXVI. in pace. ☧ (1)

2

Florentiae in museo Mediceo, reperta in coem. Callisti urbis Romae ad loculum martyris.

Dignae bene- ὰ
merenti con-
pari Mercuriae
quae vixit an-
nis P. M. XL. sine
aliqua querel-
la. Dep. D. XVII. kal.
nob. Heros fecit
sibi et conpari sue.
A ☧ Ω (2)

3

In coem. Thrasonis ad tumulum martyris inscriptum minio operi tectorio rudi pictura exornato.

Meti Leniä Rufina que vi-
xit annis XXVIII. et Emelius
eius vixit. ann. XII. et mensi-
bus VIII. et dies minus V. (3)

4

Ex coem. Thrasonis ad loculum mart.

Mercuriane
quae vixit annis
XXXI. (4)

5

Extra Bononiam in suburbano Iacobi Blancani V. C. cum lipsanis S. M. repertis in coem. Cyriacae.

Benemerenti ☧
Martyrie filiae
quae vixit ann. XIIII.
dies VI. defuncta est
IIII. kal. iunias in pace.

6

Pisauri apud Olivierum ex coem. S. Agnetis cum amp. sanguinis.

Maximilla
in pace. (5)

7

Ex coem. SS. Abdon et Sennen ad loculum mart.

Νυμφηνι βεμερεντι (sic)
κοιε βιξιτ αννως σεξατα. (sic) (6)

8

Ex coem. S. Agnetis ad loculum mart.

Nobia in pace. (7)

(1) E schedis sacrar. pont.

(2) Aring. T. I. p. 332; Reines. cl. XX. n. 129; Fabrett. p. 551. n. 27; Flectw. p. 446. Vide Bolland. T. VI. maii die 25. p. 12.

(3) Lup. p. 51. tab. 8. n. 2; Marang. A. S. V. p. 80; Mur. p. 1711. 8. Vide Pellicciam T. III. p. 231.

(4) Marang. A. S. V. p. 98; Mur. p. 1913. 8.

(5) E schedis sacrar. pont.

(6) Indidem.

(7) Indidem.

1

Ex coemet. Urbis A. 1656. ad tumulum martyris.

Natalica vir-
go vixit annis
N. XXI. dies N. CVIII. (1)

2

Ex coem. Thrasonis cum amp. sanguinis, in calce.

sic
Nervia benemere Macedonius
exorcista de kal. febras
sunt
R apartenium
soro (2)

3

Ex coem. Cyriacae ad loculum mart.

V kal. ienu defuncta

Olym pina

que vixit annis XIV.
in pace. (3)

4

Ex coem. Callisti ad loculum martyris.

Oradis dulcis nata pia que
vixsit annis sex meses duos.
Bassus Filaurentia filie. (4)

5

Ex coem. Priscillae ad tumulum mart. cuius ossa illata in S. Mariae trastib.

Ospita dulcis anima. (5)

6

Romae ex coem. Gordiani in S. Mariae transtiber. Stetit ad loculum mart.

Aur. Victor Paregorie
coiugi pudicissime bene
quesquenti in pace dep. XVI.
k. aug. (6)

7

Ex coem. Thrasonis cum amp. sang.

Pridie idus sept.
Pascasa in pace.
(7)

8

E coem. Urbis 27. febr. 1658. ad loculum martyris.

Caleia Augustina
filiae suae Paulae
benemerenti fecit. (8)

9

Ex coem. SS. Marcellini et Petri ad loculum mart.

Pictorina in ☧ (9)

(1) E schedis sacr. pont.
(2) Marang. op. cit. p. 81; Mur. p. 1916. 1.
(3) E schedis sacrar. pont.
(4) Indidem. Num legendum *Fil. Laurentii?* — A. M.
(5) Bold. p. 387.
(6) Lup. exscripsit deditque p. 134; Marang. A. S. V. p. 103; Mur. p. 1839. 8.
(7) Marang. A. S. V. p. 98; Mur. p. 1920. 5.
(8) E schedis sacr. pont.
(9) Indidem.

1

E coem. Praetextati cum vase sang. Est modo Anagniae in SS. Cosmae et Damiani.

Paulina in pa-
ce dep. prie (sic) idus
maias. (1)

2

E coem. Urbis ad loculum martyris.

Pompeianae in pace. (2)

3

E coem. Cyriacae ad loculum mart.

Paulina. (3)

4

In sepulchro marmoreo veteris coemeterii S. Paulus I. reperit corpus B. Petronillae filiae S. Petri cum epigraphe.

✝ Petronillae filiae dulcissimae. ✝ (4)

5

Urbini in palatio ducali, lapis erutus ex coem. Priscillae A. 1656. cum ampulla sanguinis.

Prime filie dulcissime
benemerenti qe bisit
annis XIII. mesibus X. diebus
XXIII. Leontius et Sabiniane parentes. (5)

6

E coem. Praetextati cum vase sang.

Procle conpari benemerenti Bibentius
que mecum vixit annis V. et menses VI.
dies XVI. defuncta est XVII. kal. augustas. (6)

7

Romae apud lipsanophylacem ex coem. Priscillae. Est modo Velitris in museo Borgiano A. 1777. cum ampulla sang. litteris viridibus.

Dulcissimae filiae Publiciae
Maximinus pater et Syllectio
et Eunoea nutritores ☧

(1) Marang. A. S. V. p. 106; Mur. p. 1921. 8. aliis iungit. Est in epistola episcopi anagnini ad Ben. XIV.

(2) E schedis sacr. pont.

(3) Marang. res ethn. p. 457.

(4) Ciaccon. T. I. p. 533. ex Baronio; Marten. collect. vett. monum. T. II. p. 1470. recitat epistolam adfirmantem, repertam hanc inscriptionem in sacello S. Petronillae in eccl. S. Petri.

(5) E schedis sacr. pont. Fabrett. p. 579. n. 75.

(6) Marang. A. S. V. p. 106; Mur. p. 1929. 1.

1

Massae in eccl. vulgo Matris misericordiae, cum lipsanis translatis A. 1659. e coem. Cyriacae.

Prime benemerenti fecit
maritus, que vixit annis
viginti et sex, defuncta XVII. kal.
aug. (1)

2

E coem. S. Hermetis ad tumulum mar.

Protogenia dulcis anima que
vixit ann. XXX. P. M. ex quibus
sic
vix. cum comp. sum ann. men.
IIII. dies XV. D. P. XVI. kal.
iun. (2)

3

Ex coem. Cyriacae cum vase sang.

Dep. Publicies nonis aug. (3)

4

Romae in museo vaticano reperta in coem. Urbis ad tumulum martyris ingens tabula uncialibus litteris.

☧ Quinta ☧
nonis iuniis Datiano et Cereale. (4)

5

Romae apud praef. sacr. pont. parva tabella reperta A. 1787. in coem. Saturnini via Salaria ad loculum S. martyris Primae dep. a. d. VX. kal. aug.

Πριμα δηποσιτα
προ ει καλανδων
αυγουστων ιν πακε ☧

6

E coem. via Salaria vetere ad tumulum martyris.

Rerite
☧
te in pace. (5)
Mulier orans elatis manibus.

7

Ex coem. Cyriacae cum ampulla sang.

Restuta in pace
IE. E. (6)

8

E coem. Callisti ad loculum mart. cuius ossa illata in S. Mariae de Vallicella.

Restute. (7)

9

E coem. Priscillae, lapis positus ad loculum S. martyris Riginae cum ampulla sanguinis, cuius corpus, vas, et inscriptio illata sunt in sacellum villae albaniae.

sic
Rigine venemeremti filia sua fecit
Venerigine matri viduae que se-
sic
dit vidua annos LX et eclesa
numqua gravavit, unibyra, que
vixit annos LXXX. mesis V.
dies XXVI. (8)

(1) E schedis marinianis.
(2) Marang. A. S. V. p. 120; Mur. p. 1929. 10.
(3) Bold. p. 481.
(4) E schedis sacr. pont.
(5) Aring. T. II. p. 151; Bos. p. 564; Reines. cl. XX. n. 370; Flettw. p. 473; Fabrett. p. 571. n. 141.
(6) Bold. p. 418.
(7) Idem p. 476.
(8) Oderic p. 259; Inscr. alban. p. 195. Alii dicunt repertum hunc lapidem in coem. Callisti, alii in Saturnini.

1

Romae in porticu S. Mariae transtib. ex coem. Priscillae cum amp. sang.

Renniae Prime quae vixit
annis XLII. M. XI. diebus XXIII.
Rennius Legitimus coniugi
benemerenti. (1)

2

E coem. Thrasonis ad loculum mart. cuius ossa cum ipso lapide donata Marinio Priulio pontifici. Vicetinorum.

Rufine coiugi benemerenti quae
vixit cum compare suo ann.
XXVII. M. XI. D. XIII. in Deo
pacem. (2)

3

E coem. S. Helenae cum vase sang.

Rosula in pace. (3)

4

E coem. Calepodii cum amp. sang.

Rosula que bixit annus
XXXII. M. S. ☧ (4)

5

Romae apud praef. sacrar. pont. ex coem. Cyriacae ingens tabula litteris minio illitis reperta A. 1792. ad loculum martyris.

Infantia etas virginitatis integritas morum grabtas (sic) fidei
et reverentiae disciplia (sic) hic sita Rufina iacet que vixit anis XXI.
deposita IIII. nons. aug. Fysagrio (sic) et Eucerio CC. SS. (5)

6

E coem. Thrasonis cum amp. sanguinis. Est Anagniae in SS. Cosmae et Damiani.

Romana (6)

7

E coem. S. Helenae cum vase sang.

Rufina in pace. (7)

8

Romae apud lipsanophylacem e coem. Saturnini ad loculum martyris.

Romane
ispiritus
tus (sic) im bono sit. (8)

9

E coem. Priscillae cum vasculo sanguinis.

Ruta omnibus subdita et atfabi-
lis bibet in nomine Petri
in pace. (9) ☧

(1) Bold. p. 370; Mur. p. 1931. 8.
(2) Marang. A. S. V p. 83; Mur. p. 1933. 6.
(3) Bold. p. 488.
(4) Bold. p. 346.
(5) Corrige *gravitas*, *disciplina*, *Syagrio*. — A. M.
(6) Marang. A. S. V. p. 89.
(7) Bold. p. 488.
(8) Nempe *tuus in*. — A. M.
(9) Idem p. 388.

1

Brictinorii in cathedrali cum lipsanis S. M. Rusticianae e coem. Priscillae.

Mulier orans manibus elatis.

Benemerenti Rusticiane
que annorum LIIII.
menses X. diebus
XX. in pace. (1)

Mulier similis, columba, piscis.

2

E coem. Urbis ad loculum martyris calci inscripta, cum palma et vase sanguineo.

Ricine benemerenta. (2)

3

E coem. Thrasonis ad loculum martyris calci inscripta.

Sabatia vix ann. XXII. (3)

4

E coem. Pontiani cum vase sang.

Sabbatia. (4)

5

E coem. Urbis ad loculum mart.

Depositio Setis. (5)

6

E coem. Callisti ad tumulum mart.

Recessit Sabbatia in somno
pacis P. M. XXVIIII. (6)

7

E coem. ss. Abdon et Sennen ad loculum mart.

Sacrapias Felicitatis
in pace. (7)

8

Opitergii in ecclesia PP. Capuccinorum ad aram in qua lipsana S. M. Sabinae.

☧

Benemerenti in pace.
Sabinei dulcissime coiugi que
vixit mecum annis V. nesse (*sic*) VIII. (8)

9

Velitris in mus. Borgiano e coem. S. Thrasonis ad loculum mart.

Ragonius Tatianus
Sabinille et sibi. (9)

10

Romae e coem. Priscillae eruta A. 1801. cum ampulla sanguinis.

Sabinille filie Ispes mater
dulcissime B. M. F.
in pace. ☙ (10)

(1) Bold. p. 573. — Est ne haec Rusticiana illa nobilissima Gregorio papae nota, de qua ego locutus sum in commentario de Symmachorum gente p. 55. 56? Verumtamen si revera martyr est, Gregorii aetate fuit antiquior. — A. M.

(2) Ita prorsus legendum videtur. In scheda Marinii laudatur testis praesul De-Angelis. Proponitur etiam alia lectio *Ricine* (vel *Picine*) *Veneri* Ἱερῖψα (*concameravi.*)

(3) Marang. A. S. V. p. 89.

(4) Bold. p. 490.

(5) E schedis sacr. pont. Marang. A. S. V. p. 112. In regestis dicitur datum corpus P. Petro Lopez proc. gen. ord. S. Ioh. de Deo an. 1747.

(6) Bold. p. 397.

(7) E schedis sacr. pont.

(8) Misit ad Marinium Iulius Tomitanus comes. Reformatam dat Ughellius T. X. p. 155.

(9) Marang. res ethn. p. 454.

(10) Diar. vulgo *cracas* n. 36. p. 9.

1

Romae in secretario S. Mariae transtiberinae tabula reperta in coem. Thrasonis cum vasçulo cruento A. 1730. litteris minio tinctis.

Κωσουλε Κλαυδειω
εδ Πατεργω νωνεις
νοβενϐρειβους δειε Βενερες λουνα XXIIII
Λευκες φελειε Σεϐηρε καρεσσεμε ποσουετε
εδ εισπειρειτω σανκτω τουω
μ . . . τουα αννουωρωμ λϛ
εδ μησωρων XI. δευρων X. (1)

2

E coem. Callisti cum vase sanguinis.

Saturnina dormit in pace. (2)

3

E coem. Praetextati cum vase sanguinis.

Sela ☧ ☧

4

Florentiae apud Catharinam Octieriam clariss. fem. cum lipsanis mart. Septimiae detectis in coem. Priscillae.

☧ In pace
Septimia Ilara vixit
anus XX. III. calend. acust. (3)

5

Syracusis in cathedrali cum lipsanis S. M. Secundae repertis in coem. Thrasonis, ad cuius loculum stetit orbiculus vitreus sanguine respersus.

Iucunda mater fecit Secunde
filie dulcissime adque amantissime
benemerenti. Bisit anis XV. mesis
V. dies XVIII. in pace. (4)

6

Romae in S. Angeli in foro piscium, in tabella plumbea reperta circa medium saec. XVI.

Hic requiescunt corpora
SS. martirum Symphorosae
viri sui Zotici et filiorum eius
a Stephano papa translata. (5)

(1) Lup. p. 5.; Mur. p. 366. 1., quem vide p. 365; Mar. A. S. V. p. 67. Bimard. dissert. in T. I. Mur. p. 27; Mamach. T. I. p. 449; Pelliccia T. III. p. 312; De-Magistris MM. Ost. p. 20; S. Clem. p. 140. Mr. — Haec est illa inscriptio famigerata quae P. Lupio Soc. Iesu occasionem obtulit conficiendi praeclarissimi commentarii, in quem tot inscriptionum doctrinaeque thesaurum plenis manibus coniecit. Lupius tamen dubitat num in v. 6. pro λϐ legendum sit λϛ. — A. M.

(2) Bold. p. 395.

(3) Fabrett. p. 759. n. 648; Gor. T. I. p. 304. n. 40; Mur. p. 1939. 8. (*acust.* pro *august.*)

(4) Marang. A. S. V. p. 90; Mur. p. 1891. 2; Inscr. Sicil. cl. XVII. n. 49.

(5) Baronius in martyrolog. p. 348. Confer Luchin. A. MM. T. I. p. 279. In scheda Marinii est *Sinphoposu.*

1

Romae apud praef. sacr. pont. reperta ad loculum martyris.

Secunda que vixit anos III.
domtixi (1) pace.

2

E coem. Callisti cum vase sanguineo.

Stratonice ☧ bibas in Dom.
dep. XVII. kal. oct. (2)

3

Romae in colle quirinali in aedibus Pontificis lapis inventus VI. kal. iunii A. 1656. in cryptis coemeterii Cyriacae cum cadavere palmorum VIII. ampulla sanguinis, et imaginibus (3), fortasse Iuliani et Rusticae, ex opere tessellato.

Fl. Iul. Iulianus Mar. Simpliciae
Rusticae coniugi dulcissime
Q. V. ann. XVIII. M. V. D. XV. fecit mecū
A. III. M. II. dormet in pace X. K. febr.

4

Romae in coem. Priscillae extra portam Salariam 1777. ad loculum martyris ingentes litterae minio ductae in tribus tabulis ex opere doliari.

Spes pax tib.

5

In maiore ara eccl. S. Michaelis ad pontem Sevis fluvii, X. ab Florentia lapide, cum corpore martyris detecto in coem. Priscillae tempore Alex. VII. P. M.

Susanna ☧ Q M (4)

6

E coem. Urbis ad loculum mart.

Sua ann. VIIII. DP. III.
idus iulia in PP. (5)

7

Romae A. 1744. in molitionibus eccl. S. Caeciliae region. transtib. detectum sepulchrum ex quadratis laterculis compactum, in quo vas et sequens inscriptio in lapide.

Tecla fidelis
in pace VI. PM. QIII. (6)

8

Romae in colle quirinali in palatio Pontificis, e coem. Urbis A. 1656. cum amp. sang. litteris rudibus.

Successa que vixix (sic)
annis XXXVI. M.
IIII. dies VI. in
pace ☧ (7)

9

E coem. Callisti cum corpore M. Tertullinae illato in eccl. SS. Cosmae et Damiani civ. Anagniae.

Tertullina in pace. (8)

(1) Quis non videt legendum esse *dormit in pace?* — A. M.

(2) Marang. A. S. V. p. 116; Mur. p. 1945. 3.

(3) Extant hae imagines, magnae pulchraeque formae, ex musivo expressae, in schedis Marinii. — A. M.

(4) Gor. T. III. p. 358. n. 33.

(5) E schedis sacr. pont.

(6) Victor. diss. phil. p. 48.

(7) Gud. p. 371. 1. Schedae sacr. pont. in quibus *que*, non *quae* ut Gud.

(8) Bold. p. 476. *Tertulinus* in marm. salonit. p. 33. n. 113.

1

Romae e coem. Calepodii ad loculum martyris.

Susanna deposita VIII. idu ian. in pace. (1)

2

Romae in hypogeo S. Susannae.

Olim presbyteri Gabini filia felix
Hic Susanna iacet in pace patri sociata. (2)

3

E coem. Thrasonis ad tumulum mart.

☧ Val. Saturnine benemerenti coniugi
quae vixit annis XXVIII. minus dies XV.
Tribelius Florentius maritus posuit virginiae
suave (sic) cun quo vixit annis XII. (3)

4

In pariete exteriore eccl. SS. Nerei et Achillei e coem. Callisti ad tumulum martyris.

Dulcissime filiae
Theodoteni
que vicxit M. duos. (4)

5

Romae in sacello card. Antonellii cum corpore S. martyris reperto in coem. Callisti.

Aeterna tibi lux
Timothea in ☧
quae vixit ann. XIII.
mens VIIII. in pace.
. . . . os VII. id. aug. (5)

6

E coem. viae Appiae ad tumulum martyris.

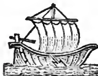

Tiberia que vixit
annis quinque mens.
VIII. dies IIII. in pace. (6)

(1) E schedis sacr. pont.

(2) Aring. T. II. p. 101; Bos. p. 482; Fleetw. p. 482; Reines. cl. XX. n. 395; Hugon. stat. p. 192; Bolland. T. II. aug. p. 626. Loco *in pace* nonnulli habent *tumulata*.

(3) Marang. A. S. V. p. 84; Mur. p. 1953. 2.

(4) Aring. T. I. p. 335; Reines. cl. XX. n. 202; Fleetw. p. 494.

(5) E schedis Oderici. Ephem. flor. an. 1749. p. 551; Mamach. T. IV. p. 12; Zachar. hist. litt. T. I. p. 300. habet *id. dec.* — Scheda Marinii perperam in 2. versu *IX.* pro *in.* — A. M.

(6) Bold. p. 363; Bottar. R. S. T. III. p. 117.

1

E coem. Urbis ad tumulum martyris.

Val. Crescentinae quesquenti in pace
quae vixit ann. V. M. V. D. XXV.
parentes fec. DP. III. kal. iul. (1)

2

Romae e coem. Cyriacae cum vase sang.

Venerosa in pace defuncta est X. kal. oct. (2)

3

Eugubii apud Ondedeios NN. VV. cum lipsanis S. M. eductis e coem. Pontiani.

Ticridina ☧ Valerius mar. F.
quae vix. ann. L. dece. VIII. id.
octob. (3)

5

E coem. Urbis ad loculum mart.

Trancullina vix. annos
XXXXII. P. M. (5)

6

E coem. Urbis A. 1665. cum ampulla sanguinis.

Timotheae benemerenti. (6)

7

E coem. S. Helenae, vel Callisti, cum amp. sanguinea.

Truitena Aiuta in pace qe vixit cum
marito suo Sabatio mes. X. (7)

4

Velitris in S. Mariae de sanguine nuncupatae cum corpore S. M. e coem. Praetextati.

Turtura Victorina
quae vixit annus XLVIII.
Fili matri fecerunt
benemerenti in pace. (4)

8

Romae in coem. Priscillae extra portam Salariam humi stratus lapis opt. litteris conscriptus, repertus cum vase sang.

Hic est posita
Gn. Tuccia Felicitas.
que abuit annos IX.
meses III. bies. VIIII. (8)
sic

(1) E schedis sacr. pont.
(2) Oderic. p. 269.
(3) Bold. p. 346. *Dece* pro *decessit*.
(4) Exscripsit card. Borgia. Abbas Constantius e schedis custodis reliquiarum sic: *Hic iacet Turtura Victorina an. XXVIII. P. sub Ner. an. XXLVV. filia Manuelis soror Liliae.*
(5) E schedis sacr. pont. Marinii scheda habet *P. N.*
(6) E schedis sacr. pont.
(7) Bold. p. 485. Idem p. 428. ex coem. Callisti sic: *Trutemiuta in pace S. Q. vixit C. marito suo Sabatio.*
(8) Exscripsit apud ab. Severinum Constantius. Corpus in regestis dicitur concessum anno 1792. M. Bono.

1

Regii Lepidi, ad tumulum mart.

VALERIΔE
Q. V. A. VIII. M. X.
D. X. (1) 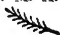

2

Romae apud lipsanophylacem parvus lapis repertus ad tumulum martyris, litteris minio ductis non vero sculptis.

Veronice·

Videtur appictus gladius.

3

E coem. Cyriacae cum vase sanguinis.

☧ Varia Heterna quae vixit
annis XqIII. Victorina mater
S. filiae dulcissime in pace· (2)

4

E coem· Urbis A· 1656. cum vasculo cruento.

Vernacla in pace
quae vix ann.IIII.mens.X.dies V. (3)

5

E coem. Urbis ad loculum mart·

Benemerenti Veneriae coniugi
suae Caracter posuit quae vi-
xit annis XXII. men. IIII·
D. VII. et fecit mecum annos
V. M. III. D. XV. ☧
fedelitati eius in pace. (4)

6

Romae apud praef. sacr· pont. tabella reperta A· 1767· cum ampulla vitrea in coem. S. Sebastiani, modo in museo vat.

Domine ❦ ne quando ❦
adumbretur ❦ spiritus
Veneres ❦ De filiis ❦ ip-
seius ❦ qui supersti-
tes ❦ sunt ❦ Benerosus
❦ Proiectus ❦ (5)

7

In S. Bernardi Barbaianae plebis Nerviani agri mediolanensis, in latere crasso, litteris prominentibus, cum vase sanguine perfuso et lipsanis S. M. Virginiae detectis circa medium saeculum XVII· in coemeteriis Urbis.

Verginia ☧ M. P. (6)

8

Pisauri apud Oliverium V. C. e coem. Thrasonis ad tumulum mart·

Severina Vernacle filie dul-
cissime quae vixit annos XVIII.
que decessit XV. kalendas febra-
rias in pace. (7)

(1) Zachar. excurs. litter. p. 85. ex codice regiensi *Valeri Spositi* Mr. — Mihi omnino legendum videtur A pro Δ, id est *Valeriae*. — A. M.

(2) Bold. p. 381.

(3) E schedis sacr. pont.

(4) Indidem.

(5) Contuli ego cum lapide in atrio iuliano, vidique incertam quandoque lectionem ob erosum lapidem, quem pictor temere rubrica infecit; ideoque scripsi *filiis*, et *superstites*; etsi Marinius *filius*, et *superstitis*. — A. M.

(6) Allegrantia de monogr. Christi p. 14.

(7) Marang. A. S. V. p. 95; Mur. p. 1941. 8. mendose.

1

E coem. Gordiani et Epimachi cum ampulla sanguinis.

Tessalius Victoriae coiugi benemerenti
posuit titulum que vixit cum coiuge suo annis duo
M. VIIII. dies VI. quae remisit filium
M. XI. cuius faciem non vidit. (1)

2

E coem. Urbis ad loculum martyris.

Victoria vixit anis
numero XϘIII. meses
numero X. dies XV.
oras X. (2)

3

Romae in summis scalis palatii Albaniorum repertus lapis A. 1656. in coem. Urbis cum vase sang. litteris pessimis.

☧ Viqtora (*sic*)
in pace. (3)

4

E coem Pretextati cum vase sang.

Vincentia vixit an.
II. D. XXX. (4)

5

In coem. SS. Petri et Marcellini ad tumulum martyris.

Ursa in pace. (5)

6

E coem. Cyriacae ad tumulum mart.

Urbica XI. kal. ianuaria. (6)

7

E coem. Priscillae cum ampulla sang.

Urbicae benemerite. (7)

8

Veronae in B. Mariae della Fratta *sub mensa altaris, lamella plumbea detecta A. 1706.*

✝ Hic requiescit Vittoria
virgo in pace que vixit
anis XXVIIII. et martirium
suscepit A. S. C. septimo Dni
ed [dep.] XI. k. iunii ✝ (8)

9

E coem. Cyriacae cum vase cruento.

☧

Urbica
in pace. (9)

(1) Fabrett. p. 733. n. 455; Bold. p. 413.
(2) E schedis sacr. pont.
(3) Inscr. alb. p. 197.
(4) Marang. A. S. V. p. 111; Bold. p. 486; Mur. p. 1958. 8. Bold. *M.* pro *D.*
(5) E schedis sacr. pont. Legatur commentarius amplissimus V. C. Cancellarii. — A. M.
(6) Bold. p. 481.
(7) Idem p. 492.
(8) Ita legit Muratorius AA. med. aev. T. V. p. 56. In Marinii schedis extat epistola P. ab. Guastutii, qua narratur inventus denuo lapis anno 1793. in quodam parthenone.
(9) Bold. p. 368; Bottar. R. S. T. III. p. 116.

1

E coem. Praetextati ad loculum martyris.

Alontius Virginie que vix.
ann. XXV. ☧
kal. feb. (1)

2

E coem. Calepodii ad loculum martyris.

Ursa quae vixit an. III. D. XXVII.
pri. non. api. (2)
☧

3

Florentiae in oratorio Rinucciniorum cum corpore martyris detecto Romae in coem. Cyriacae.

Viviana ☧ (3)

4

Velitris in museo Borgiano e coem. Thrasonis ad loculum mart.

Primus Vonose
coiugi beneme-
renti fecit. (4)

5

Romae in S. Mariae transtib. e coemet. sive Pontiani sive Cyriacae, cum ampulla sang. et ferreo cultro cuius delineationem exhibuit Boldettus.

Yperecies dep. V. idus iunias. (5)

6

Romae apud lipsanophylacem e coem. Cyriacae cum vase sanguineo.

☧ Ursula
accepta sis
in Cristo. (6)

7

Faventiae in coenobio monialium ord. Camaldulensium cum lipsanis S. M. Victoriae e coemeteriis Urbis.

Vittora ☧ annoru
XV. ☧ inirus huga ☧ (7)

8

E coem. Gordiani cum ampulla sanguinea.

Domine Eccompariavae
bixit in pace aius trista (8)
XXX.

9

Ad tumulum Wiboradae virg. et mart. reclusae in coenobio S. Galli.

Filius altithroni postquam resplenduit orbi
Christus in hoc mundo Virgine natus homo,
Annis nongentis viginti quinque volutis
Post quatuor menses bis quatuorque dies,

(1) Marang. A. S. V. p. 110; Mur. p. 1931. 2.

(2) E schedis sacr. pont.

(3) Gor. T. III. p. 354. n. 25.

(4) Marang. A. S. V. p. 98; Mur. p. 1928. 3.

(5) Bold. p. 716. et 322.

(6) Bold. p. 341; Mur. p. 1961. 7; Vignol. I. S. p. 331.

(7) Mur. 1959. 7. et AA. med. aev. T. V. p. 44. legit *huca* vel *huc a*; tum *inrus* explicat *intus* vel *intro*. In schedis Marinii video exemplar ad veritatem scripturae expressum, ubi *huga*.

(8) Bold. p. 433. — Num *annos tristes*? an potius *annos triginta*? — A. M.

Wiborada Deo meritis dignissima virgo
Palma martyrii scandit ad astra poli.
Illa hic sponte sua moribundo corpore clausa
Visibus humanis abdita et alloquiis,
Coelebs caelesti sponso sed cognita soli
Affatu angelico pascitur atque cibo.
Hac parsimonia duravit tempora multa
Semper ut instantem mortis itura diem·
Demum a paganis maii tunc passa kalendis,
Mane sequente obiit mane perenne petit.
Cuius amore sacro curemus membra sepulcro
Debita solventes, fundimus atque preces.
Eius at exsultans victrici et dote coruscans
Spiritus in caelo vivit oratque Deo. (1)

1

E coem· Urbis A. 1656. cum ampulla sanguinis.

Zosimae vive in nomine ☧ (2)

2

Romae apud praef· sacr· pont· e coem. Cyriacae ad tumulum mart.

Secundus et Constantia
filie posuit qe vixit an·VI. mesis VII.

3

*

Quamquam patricio clarus de germine consul
Inlustres trabeas nobilitate tuas,
Plus tamen ad meritum crescit quod morte beata
Martyris effuso sanguine nomen habes.
Adiunctusque Deo tota quem mente petisti
Adsertor Xpi sidera iure coles.
Sit precor acceptum quod post disperandia belli
In melius famulus restituere Florus. (3)

4

*

Discite quid meriti praestet pro rege feriri.
Femina non timuit gladium cum natis obibit,
Confessa XPM meruit per saecula nomen. (4)

(1) Mabillon. SS. Bened. T. VII. p. 60.
(2) E schedis sacr. pont.
(3) Grut. p. 1172. 6. ex cod. pal. (p. 63. b.) Fleetw. p. 407. Gruterus ex eoque Fleetw. habent *dispendia*. Sed cod. pal. *disperandia*.
(4) Grut. p. 1171. 10. ex cod. pal. (p. 79. b.) Fleetw. p. 531. In Pisaurensi poetarum collectione T. V. p. 95. ponitur inter carmina S. Damasi; ibique scribitur *cum natus obivit*, contra scripturam certe codicis palatini.

1

Ravennae in museo Classensi e coem. Urbis.

Γλυκυτάτῃ γυναικὶ
Ἀργυρίδι Τρόφιμος
ἀνὴρ ❦ ἔτ. ἔση [sic] ❦ λϛ. (1)

2

Septempedae in sacello domus Gentiliae, cum lipsanis S. M. Eusebiae repertis in coem. Priscillae A. 1725.

Εὐσεβία κι. ἔτ. δ. πρ. ις.
κα. ιαν. (2)

3

E coem. Urbis.

Ἀνέπαυσεν Ἀρία ἐν εἰρήνῃ. (3)

4

Romae apud praef. sacr. pont. parva tabella pessimis litteris.

Βασιλεῖνα Μαξεμίνου.

5

Pisauri apud Oliverium e coem. S. Agnetis, ad loculum martyris.

Ἀποδημης Δευτερια. (4)

6

E coem. Urbis A. 1658. cum amp. sang.

Ἐντίλι [sic] θυγατρὶ ἀειμινήστῳ [sic].
ἔζησεν ἔτη ια μῆνας ε. (5)

7

Urbini in palatio ducali, e coem. Tertullini.

Τῇ κυρίᾳ καὶ ἀειμνήστῳ συμβίῳ ❦ Μαρκίᾳ ὅστις ἔζησεν ἔτη πλέον ❦ ἔλατ❦τον ·λ· Ἀλυπίων ἐποίησεν ❦ ἀνεπαύσατο δὲ τῇ πρὸ εἰδῶν δεκεμβρίων ἐπὶ Μαξεντίῳ. (7)

8

Anagniae in sacello gentis Lauriae, quod est in ecclesia cathedrali, e coem. Callisti, cum corpore martyris.

Σερηνίλλα παρθένος
ζήσασα ἐνιαυτὸν καὶ
μόνασι [sic] ἐνθάδε κεῖται
ἐν εἰρήνῃ τῇ πρὸ ι
καλ. ἰαν. (8)

(1) Bold. p. 274. ex Mabillonio ep. Euseb. secund. ed. p. 76. n. 4. qui ethnicum lapidem demonstrare nititur; sed frustra. ut recte docet Boldettus. Confer Bolland. T. V. maii p. 225; Mur. p. 1501. 8; Lup. op. posth. T. I. p. 240; Pelliceiam T. III. p. 262.

(2) Lup. p. 156; Marang. A. S. V. p. 71; Mur. 1865. 5. et 1868. 1; Gentil. antiq. Septemp. p. 85.

(3) E schedis P. Seccarellii.

(4) E schedis sacr. pont.

(5) Indidem. Corr. Ἐλπίδι et ἀειμνήστῳ. Mendosas heic et alibi graecas Christianorum inscriptiones videmus. partim veterum auctorum, partim recentiorum exscribentium inscitia. — A. M.

(7) Fabrett. p. 588. In 4. versu Marinius πρὸ; at perperam Fabrett. π. η. Vide epist. Euseb. rom. p. 14.

(8) Bold. p. 365; Mur. p. 1940. 5; Corsin. p. 68; Placentin. p. 89. Exscripsit nuperius Amadutius.

1

In castro Candulphi in collibus albanis intra sacellum Odami equitis, cum ossibus S. M., in duabus tabulis.

sic

Κυριακὴ ἡ γλυτάτη
κατάθεσις ἐν πακε ☧
ἔζησεν ❦ ἔτη λε ❦ πρὸ μιᾶς
εἰδῶν μαρτίων. (1)

2

Gentiani in maiore ecclesia parvus lapis cum corpore martyris dato ab card. Carpineo ducissae Caesariniae A. 1689.

ΤΙΓΡΙϹ. (2)

3

In aedicula suburbana domus Areostae in agro Bononiensi cum lipsanis martyris repertis in coem. Urbis A. 1642.

ΦΑ. ΚΥΡΙΝΙϹ. (3)

4

Romae in coem. S. Agnetis, ad loculum martyris, litteris optimis.

ΦΛΑΒΙΑ ΦΛΩΡΑ. (4)

ALIAE MARTYRUM VIRORUM INSCRIPTIONES PRO ORDINE LITTERARUM COLLOCANDAE.

5

Litt. A.

Romae e coem. S. Helenae ad tumulum martyris.

Amantio dulci parentes.

6

Litt. B.

Romae e coem. Saturnini cum ampulla cruenta.

Bonifatius Quiriacus.

7

Litt. D.

E coem. Urbis cum ampulla sanguine respersa.

Domestico benemerenti.

8

Litt. E.

Romae e coem Cyriacae ad tumulum martyris.

Eufrosino in pace benemerenti Q. V. A. XXXVII.
dies VII. fecit uxor Secundina cum qua V. A. XIII.

(1) Bold. p. 402; Lup. p. 64; Mur. p. 1855. 10.

(2) Misit exscriptam Marinio amicus Rattius.

(3) Misit ad Marinium Blancanius, qui in epistola interpretatur *Flavia Cirene*. Confer Reines. cl. XX. n. 286; Aring. T. I. p. 597.

(4) In regestis dicitur traditum corpus A. 1755. P. Augustino Doriae Soc. I.

1

Litt. G.

E coem. S. Agnetis, apud cl. feminam F. Rondaninam.

Hic Gordianus Galliae nuncius
iugulatus pro fide cum fami-
lia tota quiescunt in pace.
Theophila ancilla fecit. (1)

2

Litt. G.

E vetere coemeterio XIII. ab Urbe lapide via Flaminia in loco nuncupato al Bamboccio *iuris basilicae vaticanae effossum corpus S. Geminiani cum ampulla vitrea, et reconditum in ecclesia parochiali S. Ioh. Bapt. oppidi Scrofani.*

Geminianus dep. . . .
ianuarias.

4

Litt. I.

Romae e coem. Priscillae A. 1786. *ad loculum duorum martyrum.*

Ingenuo et Claudiae carissimis
posuit Dionisius.

5

Litt. K.

E coem. Urbis ad loculum martyris.

VII. kal. mar. Kampio
coiux dulcissima P.

6

Litt. L.

Romae e coem. S. Helenae ad loculum martyris, calci inscriptum.

Laurenti Q. V. annis XIII. M. III. die (sic) VII. kal. novemb.

7

Litt. L.

E coem. Urbis ad tumulum mart.

Ligurio Suceso in pace. (2)

(1) Inscriptio litteris graeco—gallicis quas observare licet apud Mabill. iter ital. 141, et diplom. p. 637, Aring. T. I. p. 3374, et Reines. cl. XX. n. 91. Confer Bold. p. 233; Lam. de E. A. p. 197; Mamach. T. I. p. 72. 460; Oderic. num. Orcitor. p. 30; Maff. Ver. ill. T. I. p. 634. Mur. AA. med. aev. T. V. p. 47. Reinesius mavult legere *Galli* (Caesaris) *eunuchus*. Certe ille titulus *Galliae nuncius* inauditus videtur.

(2) Aring. T. I. p. 334. ligno excusam; Reines. cl. XX. n. 115; Fleetw. p. 431.

1

Litt. L.

Romae e coem. S. Helenae cum ampulla sanguinea.

Logimo in pace.

2

Litt. M.

Romae e coem. Priscillae A. 1776. ad loculum martyris.

Septimus Maximus in pace

3

Litt. M.

Romae in bibl. vaticana tab. long. p. V. alt. p. 1. unc. IV. reperta in coem. Cyriacae A. 1769. cum vase sanguinis.

Marcella Martino coiugi benemerenti fecit qui vixit ann. XXXVIII. in prima Minerbes mil. ann. V. in und. ann. IIII. in lanciaria ann. V. in pr. ann. V. fecit cum coiuce sua an. IIII. benemer. in pace. (1)

4

Litt. V.

Romae in tegulis effossis A. 1658. in atrio ecclesiae S. Callisti regionis transtib. Ossa martyrum ibi reperta post paucos dies illata fuere in basilicam ostiensem.

(1) De hac inscriptione extat Marinii ampla scheda inter eius chartas de urbe Fidenis, in qua disserit de legionibus vel cohortibus Minervae, lanciaria, et praetoria, de consuetudine scribendi annos militiae etc. Inscriptionem manu sua delineavit Marinius e coem. Cyriacae.

MARTYRUM FEMINARUM INSCRIPTIONES COLLOCANDAE UT SUPRA.

1

Litt. D.

Romae e coem. S. Helenae ad tumulum martyris, cuius corpus dono datum Iosepho Blanchinio V. C. prid. non. oct. A. 1763.

Domnicae benemerenti in pace
deposit. XXIII. kal. sep.

2

Litt. E.

Romae apud lipsanophylacem e coem. Priscillae eruta A. 1801. cum vase sanguineo, ingens tabula.

Eutychianeti coniugi ✿
dulcissime benemerenti
Epictetus maritus
fecit ✿

3

Litt. I.

E coem. Cyriacae A. 1743. martyris reliquiae dono datae comitissae de Carpineo, deinde Bartholomaeo Mariae Porto mon. olivet.

Iustina in pace vixit annis III.
menses N. II. dies XV.
A ☧ Ω

4

Litt. I.

Romae e coem. S. Felicis A. 1796. cum vase cruento.

Iuliae Donate coniugi suae
Gadius Secundus.

4

Litt. L.

Romae e coem. S. Helenae cum vase sanguineo.

Romanus Laberiae coniugi dulcissimae.

5

Litt. M.

Romae e coem. Cyriacae cum ampulla sanguinis.

Marie benemerenti coiugi in pace
que mecum vixit ann. XI. et
mensis quinque posui. ☧

6

Litt. N.

Venetiis in SS. Hermagorae et Fortunati, inscriptio allata e coem. Urbis A. 1740. cum corpore S. Memmiae martyris.

☧ ΝΕΙΚΑΓΟΡΑΣ ΜΕΜΜΙΗ ΙΝ ΠΑΚΕ.

7

Litt. P.

Romae e coem. Urbis ad tumulum martyris.

Privatae coniugi Q. V. ann. XVIII.
Successus coniugi fecit.

1

Litt. S.

Neapoli in sacello privato mercatoris nescio cuius cum corpore S. Sabbatiae e coem. Urbis.

Dep. Sabbatiae que vixit
annis P. M. XXV. beneme-
renti in pace.

2

Litt. S.

Romae apud lipsanophylacem e coem. Priscillae ad loculum martyris, litterae satis bonae cinnabaro inscriptae ingenti tabulae.

Aur. Vitalio matri
benemerenti Stercoriae quae
ann. V. L. X. M. VIII. D. XI.

3

Litt. T.

Minori in Picentinis ad tumulum S. Trophimae V. et M.

Qui tumuli causas ingressus discere quaeris,
Martyris hic Trophimes intactaque virginis artus
Et pia membra cubant, quae dum praecepta prophani
Temporis, et mundi polluta altaria vitat
Sicanios fugiens devota puella parentes,
Aequoris in medio naturae sorte quievit.
Membra dedit Regiuniculis animamque Tonantes
Hinc Christi inter odoriferas depascitur aulas.
Quis ergo huius cerei praerogativa non obstupescat?

4

Litt. U.

E coem. S. Agnetis apud episc. Oliverium sacrarii pont. praefectum, ad loculum martyris.

Aur. Berinus Ulpiae Candidi coiugi
sue benemerenti fecit in pace annorum XXXV.

5

Collocanda p. 43.

In templo S. Marcelli de Careyret *dioeceseos Ucetiensis.*

Hic habit reliquias
Sce Mariae
et sce crocis
et scorum martu-
rum Marcelli
et Valeriani qui PI (1)
sunt in territu-
rium civitatis Cabilon-
nensis (2)

(1) Id est *patroni*.

(2) Scheda Mar. *Cabiionensis*.

1

Collocanda p. 52.

Florentiae in coenobio Camaldulensium in quatuor lamellis ex aurichalco pedentibus ex parvo clypeo argenteo.

✝ Στύλος πυρὸς πρὶν Ἰσραὴλ ὁδηγετὴς εἰς γῆν ἀγαθὴν |
                                                  sic
ἀπὸ γῆς αἰγυπτίου. Στύλος καὶ σοὶ Συμεὼν θεῖε πάτερ |
ἐκ γῆς ὁδηγὸς εἰς τρίβον οὐρανίαν κόσμῳ τὸ λοιπὸν σὴν |
σεβασμίαν κάραν ὁ βασιλικὸς Βασίλειος ἐκ Γόθου.

2

Collocanda p. 155.

Narbonae in ecclesia SS. Iusti et Pastoris in basi marmorea altaris.

Huius cum summo templi Theodardus honore
Eximius praesul condecoravit opus.
Composuitque solum hoc devotus marmore claro,
Erexit regias undique mirificas.
Atque aedem sacram fuerat quae perdita dudum
Propter barbariae multimodam rabiem,
Restaurans quinto nonas octobris inunxit
Hanc aram domino iure dicendo pio;
Mercedem qui reddat ei certamine tanto
Iusti et pastoris egregiis meritis.

3

Collocanda p. 190. post n. 1.

Apud coenobium Malmesburiense in Anglia, in campanula maioris triclinii mensae imminenti, litteris figuratis legebatur.

Elisiam caeli numquam contendat ad aulam
Qui ferat hanc nolam Adelmi de sede beati.

EMENDATIONES.

P. 31. adn. 3. *clostuneb.* corr. *closterneob.* heic et alibi.

P. 67. v. 1. Vocem gothicam *Iulis* explicandum esse potius *novembrem* quam *iulium*, demonstravit V. C. Carolus Castillionaeus in editione epistolae gothicae ad Corinth. II. pag. ult.

P. 85. adn. 1. v. 2. corr. *polensem.*

P. 93. n. 2. *pudic.* corr. *PV. DIC.*

P. 148. n. 1. v. 2. corr. *tenentemque dextra.*

P. 150. n. 2. marg. *xe* corr. *ex* Adn. 1. v. 2. corr. *Cliel.*

P. 161. adn. 3. v. 4. corr. συμπρᾶξαι.

P. 164. n. 5. v. 1. corr. *Lucuber ac si.* Nempe *ac si* pro *et si.*

P. 170. n. 1. tit. v. 1. corr. *in ecclesia.* Adn. 2. v. 4. corr. *carmite.*

P. 171. n. 1. v. 3. corr. *implens.* V. 6. corr. *Christus veniens.* V. 7. corr. *baptismate, nitens.*

P. 176. tit. v. 1. corr. *columnam.*

P. 201. n. 1. Pro *Hemonius* lege *Zenovius*, id est *Zenobius.*

P. 277. Symmachorum ethnicorum inscriptiones malim me omisisse, quia Marinius ethnicis positas consulto exclusit. Idem tamen Marinius, ut sibi constaret, inscriptionem p. 281. 2. Claudiano poëtae ethnico positam praetermittere debuisset.

P. 282. n. 2. v. gr. 1. Maffeius in siglis p. 115. hariolatur Αἰμιλίνης ἄρχοντα ἀγάκλητον ἀνεστήσαντο.

P. 288. adn. 4. corr. 450.

P. 291. adn. 1. Pertinet ad inscr. 3. p. 290.

P. 398. n. 6. tit. lege *Legiuni.*

P. 400. n. 3. v. 3. corr. *sibi* pro *tibi.*

P. 432. n. 6. v. 4. corr. *Felumineti.* Est autem pro *Philumenae*, ut alibi *Quiriaceti* pro *Quiriacae*, *Cyriaceti* pro *Cyriacae*, *Agneti* pro *Agnae* etc.

ADNOTATIONES E SCHEDIS MARINII.

Schedas Marinii latiores, quamquam impolitas imperfectasque, quas in scholiis meis saepe desideravi, tandemque ut in praefatione dictum est inveni, heic summatim colloco, ne lumine suo inscriptiones careant.

Ad p. 30. 1. De S. Demetrio videsis Gretser. de cruce p. 2453. 2455. Mabillonius vet. analect. ed. in fol. p. 172. edidit vitam S. Demetrii.

P. 40. Davanzatus in historia basilicae S. Praxedis p. 206. sic loquitur. " Fra la porta „ del fianco suddetto, e la cappella della S. „ colonna vi riposa il corpo della madre di „ S. Pasquale, la quale aveva il carattere an- „ zi uffizio di episcopessa, e sebbene io non „ ho potuto vederne, e trovarne segno alcuno, „ la scrizione però, che si legge nella colon- „ na, o pietra, dove sono le reliquie ci assi- „ curano, che ella quivi riposi: dice dunque „ così „: D. O. M. *Quo circa et in ipso ingressu basilicae manu dextra, ubi utique benignissimae suae genitricis, scilicet domnae Theodorae episcopae corpus quiescit, condidit iam dictus praesul corpora venerabilium Tenonis presbyteri, et aliorum duorum.* Mr. — Quare adnotatio mea iam non est necessaria. — A. M.

P. 51. 1. Scheda Marinii continet epistulam ex Hispania missam, in qua dicitur alias quoque simul inscriptiones inventas; sub hoc autem lapide latuisse ossa Sanctorum. Ib. corr. in titulo *utreriensi.*

P. 75. 3. Angilbertus Pusterla mediolanensem episcopatum tenuit ante medium saeculum nonum. Huius archiepiscopi tempore sacra corpora martyrum Primi et Feliciani, quorum in libro sacrament. et antiphonar. S. Gregorii mentio est, concedente Sergio II. papa, Roma Legiunum, quod est oppidum dioeceseos mediolanensis, translata sunt. Ita testantur passim monumenta historica Mediolanensium.

P. 77. 1. Videsis Zachariam excurs. litt. T. I. p. 21., et in coll. Calogerà T. XXXV. p. 136. Item Manzonium in episc. Imol, et Ughellium T. X. p. 272. Litteras *F. C. P.* explicare licet *Foro Cornelii posuit.* Secunda autem inscriptio sic legitur: *servus tuus tibi serviens, Dei mater, Basilius corneliensis minimus episcopus fecit per ind. XII.* Aliter: *devota mente Basilius sanctissimus episcopus.*

P. 82. 1. Suaresius in scheda apud Mar. disputat num hic Constantius Felix ille fuerit qui deinde duxit uxorem Placidiam magni Theodosii filiam, genuitque Valentinianum III. Honorii successorem, Caesarque creatus immatura morte periit. Negat tamen Suaresius, cogitandumque dicit de alio Felice, qui Aëtii opera interfectus fuit cum uxore Padusia, teste Prospero in chron. an. 430—434.

P. 91. 2. Grut. p. 1170. 7. ex cod. pal. (p. 56. b); Fleetw. p. 508; Paul. de Angelis descript. basil. S. M. maioris p. 88; Blanchin ad Anastas. T. III. p. 106; Oldoin. ad Anast. T. I. p. 302. sub Sixto III. Est etiam in cod. closterneob. cum varietate. Panvinius de VII. urb. eccl. p. 235. ait Sixtum III. an. 432. restituisse et amplificasse basilicam liberianam, et musivis ex vet. et nov. testam. hist. in fenestrarum interstitiis condecorasse, ut indicat hic titulus in arcus summitate *Xystus episcopus plebi Dei*; nec non versus aliquot in musivo supra portam maiorem intra ecclesiam partim consumpti sic: *virgo Maria tibi Xystus novat* etc. Ita etiam Severanus p. 691.

P. 93. 3. Addatur. *Romae in eccl. S. Mariae aegyptiacae nationis Armeniorum repertus lapis inter parietinas a card. Sanctorio, dum ecclesia instauraretur, et ad aram maximam positus.*

Hoc dudum fuerat fanum per tempora prisca
Constructum Phoebo mortiferoque Iovi.
Quod Stephanus veteri purgavit stercore index
Atque decora . . . .
Virginis in variis *etc.*

Brutius T. XX. p. 267; Ciaccon in vita card. Sanctorii T. III. p. 1044; Martinell. die IV. p. 44; Severan. hist. p. 334. Turrigius p. 359. interpretatur singularias litteras *hoc monumentum fecit.*

P. 94. 2. Musivum opus ait Niger Parentii episcopus circa annum DXLII. fuisse perfectum.

P. 98. 2. Crescimben. hist. S. M. in Cosm. p. 44; Fontanin de disc. vot. p. 21; Oldoin. ad Ciaccon. T. I. p. 560; Gallett. T. I. p. 15.

P. 99. 3. Alemann. de par. lateran. p. 108. sic: *curante N. lebita Petri* etc. Suaresius autem in schedis ita: in oratorio archangelorum intra leonianam aulam inscriptio marmorea, quam supplevit Hugonius sic: *hoc oratorium a fundamentis, curante N. lebita* etc. Instaurandi

basilicas et pia loca cura erat levitarum, ut innuunt versus Damasi, et Leonis III. in S. Pauli. De oratorio lateranensi Leonis III. videsis Anastas. in eo. Dirutum porro fuit cum vetere palatio lateranensi sub Xysto V. Aula leoniana nunc hortus paenitentiariorum est. Epistylium autem, in quo inscriptio praedicta fuit, vidit Grimaldus apud marmorarium qui a paenitentiariis lateranensibus emerat. Sic narratur in cod. vat. 6438. p. 39. Vide et Raspon. p. 358; Turrig. p. 488.

P. 99. 2. Exscripsit anno 1785. Marinius. Habent Vermiliol. T. II. p. 445; Mur. p. 1913. 4. cum varietate. De consuetudine sepeliendi in ecclesiis vide testament. S. Ephraemi, et Maurin. diplom. T. V. p. 359. Praeterea vitam S. Fulgentii ab eius discipulo scriptam. Videsis etiam Mur. dissert. III. in anecd. gr. Denique et Mariae augustae, Honorii uxoris, sepulchrum in vat. basilica inventum fuit.

P. 100. 2. Videsis Crescimben. hist. S. Ioh. ad portam lat. p. 413; Ciampin vet. monum. P. I. p. 238. sqq.; Raspon. p. 226. 230. De plebe Dei, Borgia de cruc. velitern. p. 12, et Aleman. par. lateran. p. 111; Bonarot. num. p. 143.

P. 101. 2. Mur. T. XII. S. R. I. et de cor. ferr. cap. 3; Frisius dissert. II. p. 42; Paciaud. de S. Ioh. Bapt. p. 15.

P. 111. 3. Grut. p. 1170. 6; Margarin. n. 246; Gallett. T. I. p. 18; Fleetw. p. 497. Mabillon. analect. T. IV. p. 496. n. 48. primos duos tantum versus ex cod. einsild. Hos versus citat Hadrianus I. in epist. ad Carol. III. T. VII. concil. Labb. p. 955. D. Vide et Severan. hist. p. 589; Hugon. station. p. 236; Ciampin. T. I. tab. 68. Extant versus etiam in cod. closterneob.

P. 114. 1. In primis corrige *mens* pro *men*. Tum videsis Ciampin. vet. monum. T. I. cap. 27; Martinell. Rom. ex ethn. sacr. p. 338; Blanchin. ad Anastas. T. III. p. 175; Severan. hist. p. 686; Ciaccon. T. I. p. 320; Paul. de Angelis basil. S. M. maioris p. 57.

P. 116. ante 1. Haud exploratum est loqui versus de filia Constantini. Vide Bottar. R. S. T. III. p. 11. 18. Iam lectio *detorquet* pro et *corpus* in 10. versu est ab Isone. Codices nonnulli hos versus non Damaso sed Prudentio auctori tribuunt. Vide vatt. codd. 5821. 3860.

P. 119. 3. Baron. ad martyrol. p. 79. et annal. T. VIII. p. 313; Ciampin. vet. mon. T. I. p. 259. 271. tab. 77.

P. 122. 2. Philippus Rondininius de S. Clem. PP. et M. eiusque basilica in urbe Roma p. 266. 267. 304. 305; Hugon. station. p. 124.

P. 126. 1. 2. 3. 4. Ex cod. vat. 6038. p. 191. et 203. ubi inscriptiones Metelli manu exaratae. Litterae *H L T C S* explicantur *hunc locum tessellavit cum suis*. Aliter: *hunc locum tumuli condidit sibi*.

P. 127. 1. Recitat hanc inscriptionem Pennatius in vita S. Eutychii p. 88. Idem demonstrat voc. *vates* significari episcopum, citato Cangii glossario ubi reapse plura laudantur exempla: (quibus adde inscriptionem apud nos p. 370. 1. et Possid. vit. S. Augustini cap. ult.) Idem Pennatius τὸ *specie marmoris* intelligit *sepulcro marmoreo*. Sane in actis S. Eutychii dicitur, post multos annos pace ecclesiae concessa, aedificatam esse ecclesiam, ubi hic divus conditus iacebat; eiusque corpus candidis marmoreis tabulis fuisse affixum, ut quasi arca etc.

P. 135. 1. 2. Grut. 1173. 1. ex cod. pal. (p. 65. b) (Primi duo versus, qui in arcu musivi apparent, ponuntur ultimi in cod. pal. In quinto pro *augustos* scribe *angustos* cum cod. pal. In sexto *largior* pro *longior*, item cum pal. In undecimo male pal. habet *Claudius* pro *gladios*. Tertius quartusque versus pertinent ad basilicam S. Pauli, perperamque in codice coniuncti sunt cum illis de S. Laurentio.) Est haec poetica inscriptio etiam in cod. closterneob. Confer Fleetw. p. 435; Baron. ad an. 590; Ciampin. de sacr. aed. p. 113; Oldoin. ad Ciacc. T. I. p. 400. aliosq. antiquitatum sacr. rom. scriptores.

P. 154. 2. Scheda Marinii nihil aliud est quam baptisterii et inscriptionis ectypon, curante canonico Scalabrinio.

P. 156. 1. Grut. p. 1164. 4. ex cod. pal. (p. 30. b.) In 4. versus cod. pal. *antistes nunc* pro *instanter hoc*. In 6. *ad aethra sua* pro *imperat ille suas*. Ediderunt de Angelis in descript. basil. vat.; Severan. hist. p. 501; Oldoin. ad Ciacc. T. I. p. 352. 449; Fleetw. p. 427; Ciampin. P. II. p. 105; Raspon. p. 237. 238. Alii autem Iohannem I., alii IV. intelligunt.

P. 158. 1. Grut. p. 1172. 7. ex cod. pal. (p. 63. b.); Fleetw. p. 490; Baron. T. VI. p. 256.

P. 162. 1. Mur. p. 1840. 2. legit DCXXVIII; Tamayus in martyrolog. hisp. T. II. P. I. p. 212. legit DCLXXXVIII. Bacauda aegabrensis episcopus subscripsit concilio VIII. toletano an. 691. Alii legunt *hanc tandem* pro *hanc aedem*.

P. 163. 5. Merend. ad S. Damas. prolegom. p. 145; Mur. p. 1856. 7. ex Franc. Blanchinio praef. ad T. I. Anastas. et T. III. p. 34. Primae litterae significant *titulus in Christi nomine*. Postremis significari videntur *reliquiae S. Pauli et S. Petri* ibi positae. Spectat ad

an. Christi circiter 370. In aversa parte sic: *hic requiescit caput sancti Crescentini M. et reliquie S. Superant.* Sic Blanchiulus.

P. 165. 2. Ursat. monum. patav. p. 12; Brunat. chart. coenob. S. Iustinae Patav. in fine cap. IV; Tomasinius inscr. Patav. p. 308; Dondius dissert. II. ad hist. eccl. Patav. p. 41; Calogerà T. III. p. 465; Fontaninius comm. de S. Columba p. XX. XXI. qui putat confictam saec. XV.

P. 178. 3. Bottar. T. I. p. 156; Reines. cl. XX. n. 443; Bos. p. 148; Aring. T. I. p. 244; Margarin. n. 220; Mur. p. 1866. 2; Lam. de E. A. p. 232; Fleetw. p. 516; Cod. Donii. p. 573. In scheda Celsi Cittadinii in 3. et 4. vers. *totas et tectu cum.* In 7. *clabes posuit ut potuit.* In 12. *fecit at conca a cubiculu* In 13. *fecit clam viam ulla mala.* In ultimo *in porticos posuit.*

P. 180. 3. Scriptura χαρχίνος, id est quae utrimque legitur. Est ex anthologia lib. VI. cap. 13, unde in pollubrum Leonis X. P. M. translata fuit. Vide Rosweid. not. ad S. Paulin. p. 815; Maff. Ver. ill. T. III. p. 124; Paciaud. de baln. christ. p. 163; Grut. p. 1047. 9.

P. 180. 5. et 181. 1. Edidit Floresius II. S. T. XIV. p. 367. quem videsis praesertim p. 84. 373. 448. Secundum epigramma citatur in privilegio originali Ordonii II. regis legionensis A. Ch. 922.

P. 182. 1. Mur. p. 1922. 6; Mabill. analect. T. IV. p. 486; Hugon. stat. p. 254; cod. Donii p. 488. Positam inscriptionem dicit Mur. circa an. Ch. 580. Extare adhuc dicit Brutius ms. T. VI. p. 258.

P. 185. 2. E schedis Scalabrinii. Vide Fontanin. de disco p. 32; Mur. p. 1857. 4; et AA. med. aev. T. V. p. 358; Rubeum lib. V. p. 240; Fabr. p. 455. De aetate inscriptionis videsis Mur. T. V. cit.

P. 188. 3. Grut. 1059. 3; Baron. ad an. 531. n. 8; Fabr. C. X. n. 631; Maff. mus. Ver. p. 180. 4; Fontanin. de disco p. 51; Blanchin. ad Anastas. praef. T. I. et III. p. 254; Rondinin. de S. Clem. p. 245; Hugon. stat. p. 55; Gallett. T. I. p. 4; Holsten. collect. rom. P. II. p. 234.

P. 193. 1. Rosin. dissert. isagog. I. tab. 1. p. 23.

P. 196. 5. Blanchin. ad Anastas. T. V. p. 112. Vide Mabill. saec. bened. T. V. p. 106; Bolland. T. III. febr. p. 94.

P. 196. 6. Tassilo dux Baioariae ab an. 747. ad 788. Vide de eo Oefelium rer. boicar. scriptt. in indice ad Tom. I. et II; Mabillon. SS. Bened. T. IV. p. 401. Item vide illustrat. codicis S. Emeramni p. 3.

P. 198. 3. Severan. hist. p. 449; Locatell. notit. capitis S. Sebast. p. 39. Decius Memmolus in libello de reliq. SS. IV. Coronat. legebat *Greg. IV. ep. op. fe.* † Ibid. p. 24. profert aliam inscriptionem arculae plumbeae † *ego Leo feci* † nempe Leo IV.

P. 198. 5. Edidit Ioh. Pastritius Romae 1706; contenditque, quod vulgo creditur, oblatam hanc pateram a S. Petro chrysologo, prout eius acta tradunt. Videsis Bacchin. ad Agnell. p. 84; Borg. de cruc. velit. p. 37; Victor. de numo aureo vett. christ. p. 52. Asseman. antecess. patav. dissert.

P. 200. 1. Videsis Germaniae sacrae prodromum p. 259. sqq; Mabill. annal. bened. T. IV. p. 14.

P. 207. 4. Floresius II. S. T. XI. p. 318, ex Moralio lib. XV. 7. Item Moral. in schol. ad lib. I. opp. S. Eulog. cordub. p. 30. Vide Mabill. annal. bened. T. III. p. 100.

P. 208. 3. Pertinet ad an. 708. Mur. p. 1959. 1. Schedae impressae Scalabrin. ad verum; Ughell. T. II. p. 482; Rub. H. R. p. 34; Ferr. II. Comacl. p. 410; Gratian. notit. hist. eccl. S. Petri in silvis Bagnacabal. p. 31. et 105; Amades. hist. A. Rav. T. II. p. 56; Aguell. p. 166. Zacharias in hist. mss. episc. For. Cornel. litteras E D F secundi versus explicat *ex donis fidelium.*

P. 211. 1. Edidi ut Marinius scripsit in exemplari suo T. I. p. 94. Ceteroquin scheda eius, quam recitare operae pretium est, sic habet. — Ex libro Iacobi Grimaldi in biblioth. vat. cod. 6438. p. 49. sqq. Scrive Anastasio Bibliotecario fol. 103. nella vita di Gregorio terzo, che esso sommo Pontefice congregò il concilio avanti la sacratissima confessione di S. Pietro contro quelli che negavano le sacre imagini, decretando: si quis depositor, destructor, et profanator ipsarum imaginum extiterit, vel blasphemus fuerit, sit extorris a corpore et sanguine Christi Dei et Salvatoris nostri, et totius ecclesiae sanctae suae, quod et subscriptione sua solemniter universi firmarunt episcopi presbyteri et diaconi S. R. E.

La detta costituzione fu scolpita in marmo ed affissa nella basilica di S. Pietro: ma la ignoranza per non dire la malignità degl' uomini e ministri di essa non curandosi di si gloriose memorie permise che detta costituzione sia stata da uomini ignorantissimi disfatta e posta in opere fabrili. Imperocchè disfacendosi sotto Paolo V. l' altare principale della Madonna della febre, io ritrovai nella faccia di detto

altare una lastra grande di marmo, quale era un pezzo di detta bolla, senza però principio nè fine, nè senso. Nondimeno per memoria di tal singolarissima azione è stata affissa a un pilastro delle volte sotterranee del nuovo pavimento. Un altro pezzo di detta bolla fu ritrovata tra diversi istromenti fabrili, cannapi e altre bagaglie in una stanza della fabrica, come nota l'Alfarano nel suo libro a foglio 42: e dindi levata servì per lastricare il pavimento della chiesa avanti l'altare maggiore sotto Gregorio XIII: la quale iscrizione più volte ho letto e visto in detto luogo, e aveva la medesima forma di lettere come la suddetta ch' io ho ritrovato. Li detti due frammenti uno è il principio, l'altro è il fine; manca il mezzo, dove era la sostanza del negozio.

Questi dunque sono i frammenti suddetti.

Frammento ritrovato nell' altare, ovvero faccia di esso nella cappella della Madonna della febre sotto Paolo V. P. M. ed affisso oggi 1616. come di sopra.

. . . .

ro Theophano Sergio Iordane
seu Iohanne; adstantibus quoque diaconibus Moscho archidiacono, Zaccharia, Iohanne, et Theophylacto, atque Gemmulo, vel cuncto clero, antefatus dominus Gregorius apostolicus papa dixit: reduco ad animum scissimi fratres mei qualia mihi et quanta mirabiliter XPS DS noster contulerit bona, et quomodo me indignum ad tanti apicis (*sacerdotium*) sua pietate dignatus fuerit
evocare; et stupesco, nihil aliud valens retribuere potentiae eius, nisi solas habere gratias et indesinenti prece gloriosum eius conlaudare nomen. Quis enim, ut ait propheta, loquatur potentias Dni, auditas faciat omnes laudes eius? vel quid retribuam Dno pro omnibus quae retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam et nomen Dni invocabo.

Tiberius Alpharanus notat aliud fragmentum

tissimi episc. et venera*biles presbyteri*
hoc quod a vestro sensu. . . .
intuitu praesulum aul. . . . .
omnium conditoris et. . . . .
Gregorius sanctissimus at*que beatissimus*
apostolicus papa dixit:
sanctissimi intentio mea *est huic dis*positioni ea quae a nobis de*creta sunt*
quorum beati Petri apost*oli corpore*
sub interdictu anathem*atis subscribenda*
Sanctissimi episcopi et venera*biles presby*teri responderunt: grato duc*imus sub in*terdictu apostolicae auctor*itatis*
haec quae salubri consideratione
visa sunt stabiliri debeant, neve *contra ea*
quis audeat existere temerator.
Gregorius sanctissimus et beatissimus *et apos*tolicus papa dixit: siquis contra *huius nostri*
privilegii diffinitionem venire *tempta*rit, anathema sit. Et responde*runt om*nes tertio anathema sit.
Gregorius gratia Dei episcopus *sanctae ca*tholicae atque apostolicae *ecclesiae ur*bis Romae huic privileg*ii definitioni*
atque de*creto subscripsit*.

In vita Stephani III. apud Bibliothecarium sunt nomina Theophylacti et Gemmuli tunc viventium. — Zacharias fuit P. I. Gregorii III. successor. Moschus cardinalis fuit sub Gregorio III, ab ipso creatus, ut notat Ciacconius; et hodie (an. 1616. die 6. oct.) visitur sepulchrum illius in eccl. S. Caeciliae trans Tiberim, parte laeva ingred. templum, his verbis in marmore inscriptis.

Sepulcrum qui in hanc aedem venerandae
Christi martyris Caeciliae situs est, in quo
et quiescit in pace Moschus humilis
diaconus scae sedis apostolicae. Omnes exposcens ut pro me Dnum exoretis,
quatenus eiusdem sacratissimae Virginis interventione, cunctorum consequi merear indulgentiam delictorum.

P. 211. 2. Ex apographo L. Holstenii; Gallett. inscr. rom. T. I. p. 7; Hugon. stat. p. 26. Fabrett. p. 416; Martinell. Rom. ex eth. sac. p. 278; Rondanin. de SS. Ioh. et P. p. 107. et de basilic. S. Clem. p. 243.

P. 214. 1. Margar. n. 30; Mur. p. 1881. 1; Borgia conf. vat. p. 242; Cancellar. de secretar. p. 674; Blanchin. praef. ad T. I. Anastas. Hinc cognoscimus consuetudinem plura in uno templo constituendi altaria. Vide Borg. op. cit. p. 201; Remondin. hist. Nol. T. I. p. 412; B. Card. Thomas. T. VII. opp. p. 20. Muratorius adnotat Gregorium III. fuisse erga monachos optime affectum; verumtamen non animadvertit Benedictinos tum primo ad S. Paulum fuisse deductos, ut hic docet lapis. De his donationibus sacris, marmore excusis, loquitur Baronius ad an. 604. n. 4.

P. 223. 1. Exscripsit Odericus p. 270. Vide Morcell. de S. Gregor. agrigent. p. VIII; et Marinii papyros n. 10—38.

P. 224. 2. Blanchin. ad Anastas. T. III. p. 198; et vindic. canonic. scriptur. p. XLIV; Fontanin. in calce operis de disco. Confer S. Hieronymi prologum galeatum. Vide et Mur. T. III. AA. med. aev. p. 840; Gallett. T. I. p. 305; Vitr. hist. dissert. de S. Clem.

P. 239. 3. Grut. p. 282. 2. Ex codice einsild. dedit etiam Mabill. analect. T. IV. p. 493. De hac inscriptione videsis insignem locum Saresberiensis ex prologo policratici praemissum editioni Gudii. In nummo apud Bandur. T. II. et Vaillant. T. III. recitatur haec eadem inscriptio. Nardinius (ed. ult. an. 1819. T. III. p. 211) et Venutus Rom. T. I. p. 12, aliique animadverterunt verba *instinctu divinitatis* superaddita videri, ubi antea fortasse erat *diis faventibus*; idque factum creditur postquam Constantinus evasit christianus. Certe in marmore interpolatio aliqua apparet. (Ego puto inscriptionem excusam fuisse ab ethnico romano homine, quia Roma nondum christiana erat, Constantinum autem religione sua quam iam animo fovebat commotum, epigraphem statim emendari iussisse. A. M.) Vide et Bos. de cruc. triumph. p. 640; Gretser. de cruce p. 477. De phrasi *instinctu divinitatis* Zachar. hist. litt. T. XII. p. 404. Apud Ruinart. act. M. ed. Veron. p. 408. *instinctu crudelitatis*. Apud Lactant. de mort. persec. cap. III. *instinctu daemonum*.

P. 245. 1. Mazoch. p. 158. b; Gruterus 283. 1. ex Smetio qui vidit. Walchius in emend. Grut. corrigit *solariorum*.

P. 250. 2. In lapide revera est *potestas* pro *potestat*. iustiore lectione. Ex Panvinio et Smetii codice Gruterus p. 159. 6. Mur. p. 259. 5. Aldus in cod. vat. 5253. interpolatam putat abraso nomine Commodi.

P. 250. 5. In schedis Marinius complures congessit inscriptiones de Turciis Apronianis Asteriis, de qua gente legesis ed. veronens. S. Paulini p. 799; Mur. T. I. anecd. lat. p. 141; notit. florent. an. 1780. p. 548. Scribe autem *Aproniani*, non *Approniani* ut perperam est in vol. I. Marin. p. 112. 7.

P. 259. 3. Ediderunt Chaupy vill. Horat. T. III. p. 78; Amadut. notit. flor. A. 1766. p. 92. Tradidit Amadutio itemque Marinio card. Ganganellius (qui fuit papa Clem. XIV.) aiebatque repertum lapidem prope Podium Myrtetum. Gallettus de primicer. p. 267. castrum *Arci* excitatum ait in loco ubi Curae (Cures) Sabinorum fuerunt. Holstenio autem (vide Cellar.) *Cures* nunc sunt *Corese*. Porro *Fabio* non *Flavio* legebat etiam Amadutius.

P. 261. 1. Edidit Donius cl. III. n. 67; Mur. p. 262. 1. 361. 1 divisim; Donat. p. 149. 6.

P. 263. 1. Confer Lancillott. inscr. Sicil. cl. IV. n. 35.

P. 270. 5. Grut. p. 159. 8; Spon. miscell. p. 166. Reines. var. lect. III. 16. *ma* supplet *maritimam*, hoc est *usque ad maritimam*. Gruterus censet intelligendam *Massiliam*. Maffaeius quoque intelligit *Massiliam*, et supplet *posui statuit* vel *suscepit*. Edidit etiam Petrus Saxius in hist. pontif. Arelat. p. 58. ubi multa de hoc Auxiliari Pr. Pr.

P. 271. 3. Daniel *Forche caudine* p. XVI. Confer Gud. p. 86. 1; Chaupy T. III. p. 483; De Vita T. I. p. XIX. Gudius legendum censet *cos. XI*, Holstenius malebat *cos. X*.

P. 272. 2. Marinius in scheda recitat ex Grutero 1019. 8. aliisque similem inscriptionem Tarracone positam cum unica diversitate in 1. versu FFF. LLL. quas litteras Finestresius inscr. Catal. cl. II. n. 40. explicat *Flaviis*, contradicente Masdeu hist. critic. Hisp. T. II. P. I. p. 336. qui explicat *felicissimis liberalissimis patribus patriae*. Ait enim scriptum fore FLLL, si Finestresii coniectura recte se haberet.

P. 272. 5. Mazoch. p. 6; Grut. p. 287. 1; Ephem. pisan. T. XIV. p. 302; Mabill. analect. T. IV. p. 485; Mur. p. 466. 1. cum varietatibus.

P. 274. 2. Grut. p. 271. 4; Marinius non dubitat male fuisse lectum *Fabius conser.* pro *Flavius Leontius V. C.* qui fuit praefectus Urbis an. 355. Certe apud Mur. p. 262. 4. lapis sic: *D. N. Constantio augusto Fl. Leontius V. C. praef. urbi iter. vice sacra iudic. D. N. M. Q. eius.* Vide Corsinium de praef. 198. Vide et lapidem apud Mur. p. 393. 5.

P. 276. 2. Du Chesne T. II. hist. Franc. scriptt. p. 645. ex antiquo codice; Sirmond. opp. T. II. p. 1119. cum hoc lemmate *Fardulfi abbatis aedibus inscriptum*. De hoc Fardulfo Alcuinus opp. T. II. p. 552.

P. 278. 1. De Aniciis Montfauc. in palaeogr. p. 206. 207; et Merenda ad S. Damas. p. 120.

P. 281. 2. Mazoch. p. 8; Grut. p. 391. 5. Ursin. imag. vir. ill. p. 48. Vide Heins. in praef. ad Claudianum, qui sane fuit ethnicus, ut docet Vossius de poetis lat. Falsa haec inscriptio creditur, de qua re Bertolius dissert. de mus. Veron. p. 101. In exemplari Mazochii inter libros vaticanos occurrit haec inscriptio manu Colutii, cum Metelli emendationibus. Vide et Graev. AA. RR. T. III. p. 226.

P. 287. 3. Marinius in scheda corrigit *Flavio Placidio Severo V. C. procos. orientis V. S. iudicanti procos. pr. pr. prov. Africae et V. S. iudicanti praef.* etc. *Placidius Severus* etc. Citat Marinius schedas vaticanas Mauutii in cod. 5253. Item Nerin. de eccl. S. Alexii p. 353. V. Corsin. de P. Urb. p. 271. Hic fuit consul cum Fl. Iordane A. U. 1223. Marcianilla fortasse filia Fl. Marciani cons. an. 1225. In schedis barberin. cod. 1675. est *Placidius urbis cons. ord.*, omittiturque τὸ *uurus*.

P. 291. 2. Adnotatio pertinet ad inscr. 3. p. 290. Perturbavit enim numeros Mr. in descriptione scholiorum. De inscriptione autem hac p. 291. 2. sic in scheda lego: Grut. p. 1018; Maccius inscr. mss. T. II. p. 223. 226.

P. 293. 2. Grut. p. 352. 5. Vide dissert. Thomae de Simeonibus de Faltonia Proba. Confer Burman. antholog. T. I. p. 323.

P. 321. 1. Grut. p. 165. 1. Vide Graev. AA. RR. T. III. p. 127. et 295. ed. Venet; Venut. T. I. p. 128. et T. II. p. 97. 98; Mazoch. p. 1. b. mendose.

P. 321. 2. Mazoch. p. 8; Grut. p. 170. 5; Contelor. de praef. Urb. ad A. 381; Mur. p. 701. 2. Vide Graev. AA. RR. T. III. p. 167; Venut. T. I. p. 49; Cancellar. de secretar. p. 46.

P. 322. 3. Mazoch. p. 6; Grut. p. 172. 1; Mabill. analect. T. IV. p. 487. ex cod. einsild. Vide Blanchin. ad Anastas. T. II. p. CXXV; Graev. AA. RR. T. III. p. 241. Est in cod. pal. 833. (p. 35.) toties a nobis citato, cum lemmate *in prima porta Romae*.

P. 324. 3. Oldoin. ad Ciacc. T. I. p. 622; Turrig. p. 404; Aring. T. I. p. 166. Mur. T. II. AA. med. aev. p. 461; Fleetw. p. 437.

P. 325. 1. Mazoch. p. 2; Grut. p. 160. 4; Nardin. lib. VIII. 3; Fabrett. p. 397; Mabill. T. IV. analect. p. 489. ex cod. einsild.

P. 327. 2. Pleniorem dat in scheda hanc inscriptionem Marinius sic: *Salvis domino nostro Zenone augusto et gloriosissimo rege Theoderico Valentiniani V. C. et inl. ex Com. domestico sacri palatii in atrio libertatis. . . quae vetustate. . . ve confect. . .* Ait autem se ita exhibere e scheda Manutii cod. vat. 5253. Vide Spon. miscell. p. 277; Donat. p. 223. 2; Bandur. numism. T. II. p. 60; Don. cl. II. n. 44. cum aliqua varietate; Mur. p. 467. 4.

P. 329. 2. Edidit Sarazanius ad carm. XXI. S. Damasi ex cod. ms. cui titulus *descriptio urbis* Romae; Turrig. p. 360. V. Mur. AA. med. aev. T. II. p. 463. Extat adhuc in eccl. S. Pauli ante sacellum SS. Sacramenti breve fragmentum huius inscriptionis, quod deest apud Margarinium. In epistola Mingarellii ad Marinium rursus exhibetur haec inscriptio, sed mendosa ex cod. bibliothecae SS. Salvatoris Bonon.

P. 339. 1. Grut. p. 192. 2; Mur. p. 466. 2; Corsin. de praef. Urb. ad an. 400.

P. 339. 4. Grut. p. 192. 1; Gelen. de admir. Colon. p. 408. Vide Zachar. inst. lapid. p. 469. 471. 474. In 4. versu Pighius supplebat *Arbogastis*.

P. 340. 3. Grut. p. 149. De hac epigraphe Marinius arval. p. 697. Porro conferre proderit Tacit. hist. III. 8; Liv. XXVII. 39. XXIX. 22. 45. 55.

P. 341. Grut. p. 186. 3; Rocca opp. T. II. p. 183; Thes. diptych. T. II. p. 69. 72. 76; Mercat. do obeliscis p. 291; Burman. antholog. T. I. p. 245. Castalion. var. lect. p. 44. Fontan. de asport. obelisc. vat. p. 73.

P. 347. 1. Edidit illustravitque Guascus T. III. p. 145. Pertinere videtur ad an. Ch. 377. quo anno praefectus fuit annonae Gregorius. Videsis leg. 5. cod. theodos. de pistoribus T. V. p. 182. Ad Gregorium praef. fortasse annonae scribit Symmachus. Gregorium praef. Galliarum an. 383. memorat Sulpicius Severus.

P. 349. 2. Edita in T. II. P. II. memor. valvasens. A. 1753. p. 25. 28. Temporis constantiniani est; immo, ut quidam putaverunt, pertinet fortasse ad imp. G. Valer. Licinianum Licinium aut filium eius, Dacia oriundos, quae Dalmatiae contermina est. Certe is dicitur *magnus* et *dominus*. Pelagia autem Licinii filia est.

P. 350. 1. Extat apud Mur. p. 466. 4. ex Bonfantio, sed a Marinio sic emendata fuit ut est apud me. Confer Bonadam inscr. cl. XI. n. 35.

P. 352. 5. Edita in T. II. *mem. per servire alla stor. lett. di Sicilia* p. 92. et 134. Item in Catin. illustr. T. III. p. 284; inscr. Sic. cl. XVII. n. 23.

P. 353. 5. Guasc. inscr. capitol. T. I. p. 77; Foggin. mus. capitol. T. IV. tab. 54; Venut. T. II. p. 72. numism. alban. Mr. (Porro *rextarravit* prorsus emendandum videtur *restauravit*.)

P. 354. 5. Ex codice archii vat. ubi multa ad urbem Mutinam pertinentia.

P. 356. 4. Spon. iter T. I. p. 232; Gyl. topogr. cpol. lib. II. cap. 11. Confer Zachar. excurs. litt. T. I. p. 250.

P. 357. 1. Grut. p. 186. 1; Bandur. AA. cpol. T. II. p. 734; Gretser. de cruce p. 1895; Cang. Cpol. christ. II. byzant. ed. Ven. T. XXI. p. 86.

P. 359. 2. Mur. p. 2013. 11; voyage pittoresq. des isles de Sicile T. II. p. 55; memor. per serv. alla stor. lett. di Sic. T. I. p. 14. sqq. ubi de patriciis et strategis seu praetoribus Siciliae. Constantinus patricius is fuisse videtur qui saec. X. ineunte praefuit Tauromenio urbi, uti constat ex actis S. Heliae iunioris apud P. Octavium Caietanum S. I.

P. 361. 4. Bold. p. 232; Mamach. T. I. p. 433; Fleetw. p. 348; Zachar. hist. litt. T. II. p. 406. 407. T. XII. p. 410, et dissert. lat. T. I. p. 102; Mabill. iter ital. T. I. p. 135; Georg. martyrol. Adon. T. II. p. 486; Lam. de E. A. p. 221; Urs. hist. T. II. p. 101. In cod. Donii p. 583. in 3. versu *Antonio*, in 5. *flectens*, in 9. *seppeliri*, in ult. *qui multum vixit W. X. VII. tem.*

P. 361. 3. Macedus de archigymnasio rom. p. 33.

P. 364. 5. Extant de hac inscriptione et reliquiis litterae in forma brevis Ben. XIV. P. M. ubi de omnibus Apronianis, et de coem. ad duas lauros, quas litteras vide.

P. 368. 6. Boldett. p. 234; Aring. T. I. p. 270. T. II. p. 347. Oldoinus ad Ciacc. T. I. p. 192. legebat *Caius. PP.* Vide et Farlat. Illyr. T. II. p. 550. 551.

P. 371. 2. Bottar. R. S. T. III. tab. 210. p. 199; Mamach. T. III. p. 96. Marinius in scheda dicit hanc pateram aevi sequioris, neque ad martyrum tempora posse referri, atque epigraphen aliter intelligendam arbitratur. — Mihi vero Marinii sententia parum firma videtur. — A. M.

P. 371. 6. Rondinin. de basilic. S. Clem. p. 190. et 293. Fuit olim ad S. Clem. sub porticu prope portam maiorem in pariete, recitaturque etiam a Martinel. p. 9. qui habet *aequor*.

P. 376. 1. Edidit Ioh. Antonius Rantius in T. III. Pelliceiae p. 148., cum adnotatione quam loco cit. legere licet. Confer Baron. ad martyrol. p. 375; Ughell. T. IV. p. 749. Est in cod. Donii p. 455.

P. 376. 6. Grut. p. 1172. 13. ex cod. pal. (p. 65. Et quidem Grutero deest v. 9. (qui tamen est in cod. pal.) Fleetw. p. 397; Baron. T. V. p. 574; Panvin. de VII. urb. eccl. p. 98; Severan. hist. p. 437. Est etiam in codice clesterneob. Habes inter epigr. S. Damasi carm. XXXI. ed. Sarazan.

P. 380. 8. Reines. cl. XX. p. 249; Mur. p. 1878. 4; Bonada cl. X. n. 36; Fleetw. p. 351; Lam. de E. A. p. 203; Mamach. T. I. p. 415. 421. 422. Vide praecipue Blanchin. H. E. Q. T. II. saec. I. tab. 1. n. 54. p. 213. rursusque p. 418. ubi testimonium Bellorii recitat existimantis hanc inscriptionem nec spuriam nec recentem, quamquam orthographia et litterae longe sequiorem Vespasiano aetatem sapiant. Elegans Venuti AA. di R. T. I. p. 28. coniectura est (a Maraugonio sumpta) Gaudentium fuisse architectum amphitheatri (quod licet dicere etiam theatrum) qui homo a Vespasiano ob cultum christianum videtur occisus. Mr. — Quae sequitur inscriptio de Aurelia Augurina, sic intelligenda videtur quasi lapis ille olim Gaudentio positus, deinde ad Augurinae epitaphium translatus fuerit: quam rem haud raro accidisse scimus. — A. M.

P. 384. 5. Boldett. p. 488.

P. 385. 5. Vide Bornium in dissert. de S. Iulio senatore, cuius quidem corpus servatur Florentiae in eccl. S. Mariae in campo, translatum illuc Roma e coem. Calepodii sub Clemente VIII. PP., teste ibi epigraphe urnae imposita.

P. 385. 9. In primis corrige *Venustus* pro mendoso *Venustis*. Tum vide Reines. cl. XX. n. 332; Aring. T. I. p. 333; Beverin. in not. ad vitam S. Caeciliae. Marinius emendavit ad schedas Sauresii. Dicitur repertus lapis an. 1639. Ob declarationem dictionis *super se* recitat Marinius dictum quoddam (Inscr. in bibl. vat.) *siquis hominem super me posuerit, anathema sit.* Denique sacra verba *levavit se supra se.*

P. 386. 2. Panvin. de VII. eccl. Urb. p. 229; Severan. p. 644. Hugon. stat. p. 152; Gallett. T. III. p. 399; De-Magistris AA. MM. p. 43. Ciampinius de sacr. aed. p. 116. de hac epigraphe disserit, habetque in 1. versu *prae*, in 4. *crates*.

P. 386. 3. Ioh. Bapt. Bovius in opere de ecclesia S. Laurentii p. 205. scribit seriem Cancellariorum S. Sedis, et p. 253. ponit Cencium Sabellium, quem quidem Ciacconius T. I. p. 1166. ait camerarium fuisse itemque procancellarium sub Caelestino III. P. M. Vide Mabillon. mus. ital. T. II. p. 166.

P. 387. 2. Bold. p. 146; Mamach. T. II. p. 239. Idem de ep. hort. antiq. dicit inventam epigraphen an. 1628.

P. 394. 3. Grut. p. 1171. 6. ex cod. pal. (p. 59. b); Fleetw. p. 529.

P. 398. 6. Grut. p. 1162. 2. De hoc lapide vide Ciampin. vet. mon. T. II. p. 112; Victor. de monogr. Christi p. 45; Baron. ad A. 806; Papebroch. T. VII. maii in tract. praelim. de ep. mediol. p. LXX. n. 73. et 74. Omnes aliquam emendationem lapidi inferunt, scilicet in era, in indictione, in annis episcopatus.

Marinius cum aliis annum Christi 846. statuere videtur. Revera in ectypo quod inter schedas Marinii reperio τῷ DCCCVI. superadditum video XL; item indict. VIIII, non VIII.

P. 399. 6. Marang. A. S. V. p. 88; Mur. p. 1929. 2. Extat erudita epistula Benedicti XIV. P. M. in eius bullar. T. IV. app. p. III. ad Canonicos bononienses dum huius divi reliquias mitteret.

P. 400. 3. Grut. p. 1172. 9. ex cod. pal. (p. 64. ubi v. 2. *quod* pro *qui*) Fleetw. p. 471; Bolland. T. III. sept. p. 748; Bos. p. 485; Aring. T. II. p. 104; Mabill. analect. T. IV. p. 501. ex cod. einsild. ubi dicitur extitisse *in via Pincia in sepulcro Proti martyris*. Codici huic monachus einsildensis addebat: *Leopardus presbyter ornavit*.

P. 401. 4. Lamius not. flor. A. 1749. p. 19. et ephem. A. 1749. p. 552. 553; A. 1752. p. 77. 104. A. 1750. p. 138. 476. 477; et prolixe Zacharias hist. litt. T. I. p. 139. T. II. p. 171. Quod adtinet ad *XA*, prior littera significat *Christi*; altera videtur incerta in lapide, vel legendum barbarice *Christa*, ut alibi *spirita sancta*, vel aliter, ut in praedictis libris disputatur.

P. 405. 2. Videsis de cultu S. Sergii M. decretum S. Congregationis rituum (citata hac epigraphe) apud Lambertinum de Serv. D. beatif. lib. IV. P. II. cap. 27. ed. Bonon. A. 1738. p. 282.

P. 407. 7. Extat epistola Ios. Suaresii, edita inter illas Michaëlis Iustiniani p. 224, qua docet thecam illam pulverariam videri signum officii, quod gerebat S. Turenius; vel potius indicium esse tormenti eius quo martyr fuerit effectus, nempe sacculi arenarii percussion., quod genus supplicii putat dictum fuisse *massaclum*.

P. 408. 2. Bonell. notit. hist. de B. M. Adelpreto T. II. p. 234. Item memor. antiq. Roboreti p. 32.

P. 410. 7. Bonellus in epist. ms. A. 1780. apud Marinium putat agi in hoc epigrammate de S. Vigilio episcopo tridentino. Item *adletha* intelligit martyres Anauniae, qui ante S. Vigilium ab ethnicis perempti fuerunt.

P. 411. 8. Grut. p. 1171. 4. ex cod. pal. (p. 59. ubi in v. penult. *Vigilibus* pro *Vigilius*, et *gemescens* pro *gemiscens*.) Vigilii papae hos versus dicit Merenda in vita S. Damasi p. 135, ubi de Damasi versibus deperditis. Edidit etiam Sarazan. in notis ad carm. XXII. S. Damasi. Item Fleetw. p. 507. Haec tria corpora fuisse olim in coem. Iordanorum cognoscimus ex kalendario bucheriano, et sacramentario leoniano. Ponzettus Marinio narravit, fragmentum huius epigrammatis anno 1804. fuisse repertum in coem. SS. Petri et Marcelli. — Nunc id fragmentum est in atrio iuliano vaticani palatii iuxta maiorem ianuam bibliothecae vaticanae, eiusque litterae similes sunt ceteris Damasi scriptis lapidibus, quos ego Romae quinque adhuc superstites vidi, I. apud S. Agnen p. 33. 3. II. in cryptis vaticanis p. 168. 4. III. apud S. Sebastianum p. 376. 6. IV. in museo sacro bibliothecae vaticanae sub prima fenestra in parte dextra. V. Fragmentum, de quo nunc loquimur. Hanc notitiam sive antiquitatis studiosis, sive S. Damasi litterariae historiae non inutilem tradere me puto. — A. M.

P. 412. 1. Marang. A. S. V. p. 29; Georg. de monogr. Ch. p. 57; Reines. cl. XX. n. 94. Fleetw. p. 504. Mur. p. 395. 3. hic requiescit *Quodvuldeus honestae recordationis vir*.

P. 425. 4. Crescentia martyr die 15. iun. in martyrolog. rom., et apud Petrum de Natalibus lib. V. catalogi SSm. cap. 120, et in actis S. Viti apud Surium.

P. 432. 6. Lapis clausit loculum S. M. Philumenae, ubi etiam ampulla sang. fuit. Editus mendose fuit in notit. flor. A. 1759. Confer Lup. epit. S. Sev. p. 158. Ad dictiones illustrandas valet similis epigraphe apud Oliverium: *olim non fuimus, nati sumus, unde quieti nunc sumus, ut fuimus, cura relicta. Vale et tu.* Item aliae multae similes lat. et graec. quas Marinius congerit in epistola perdocta et longa ad card. Antonellium, quae inter illius schedas legitur.

Operis epigraphici, auctore Sebastiano Maccio, cuius ego memini in praef. p. IX, specimen extat apud Mabillonium in operibus eius posthumis T. I. p. 295. ex chisiano codice.—A. M.

Ut urbanorum, praesertim christiani argumenti, lapidum quam in praefatione contexui historiam cumulem, placet nunc addere Ioh. Marangonii schedam quam inter Marinii chartas reperi, quae ita se habet.

Il celebre lapidario mons. Fabretti, il quale fu anche custode delle reliquie, e de' cimiteri ne diede alla stampa un grosso volume in foglio, e senza distinzione alcuna dice confusamente trovarsi esse in Urbino nell' abitazione della sua famiglia.

A giorni nostri l' eruditissimo marchese Capponi ha sommamente adornato l' ingresso, portico, e cortile del suo palazzo verso la porta del popolo con quantità d'iscrizioni, molte delle quali sono sacre, e de' cemeteri, senza che si sappia donde furono estratte.

Similmente il museo Chircheriano de' PP. della compagnia di Gesù ha fatto, e fà grande raccolta d'iscrizioni d'ogni sorta tanto gentili come cristiane.

Il card. di Polignac pochi anni sono portò in Francia tutte le iscrizioni gentili ritrovate nel sepolcro di Livia Augusta scopertosi sulla via appia mezzo miglio in circa distante dalla chiesa di S. Sebastiano, con moltissime altre si profane, come sagre, acquistate da varie persone.

Fra tutti però commendabilissima sarà sempre la memoria benefica del card. Alessandro Albani, per aver esso donata una grande serie di eruditissime iscrizioni, per la maggior parte profane, al celebre museo antiquario eretto nel Campidoglio dalla Santità di Clemente XII, che nel fine del suo pontificato comperò ancora una quantità d' altre somiglianti (le quali per anche non sono affisse) da Francesco Ficoroni celebre antiquario, affinchè queste non passassero nelle mani degli eruditi oltramontani, i quali vengono a Roma assetati di tale sorta di monumenti, e portandoli nelle loro regioni li fanno propri; la quale disavventura è accaduta alle molte iscrizioni gentili scoperte in questi ultimi anni nella vigna dei sig. Nari sulla via salara, di che il Marangoni ha fatta memoria nell' appendice al libro degli atti di S. Vittorino M. alla pag. 155, ove molte ne ha riportate o di quelle rimastevi dopo la dispersione, o che trovate furono l' anno 1739. e 1740: siccome di alcune altre scoperte sino al presente ne ha procurato gli esemplari per darle a tempo opportuno alla publica luce.

Pertanto il canonico Boldetti in tutti i 42. anni del suo uffizio di custode de' sacri cimiteri, ed il suo collega Marangoni, che da più di 30. in tal ministero gli assiste, hanno sempre impiegata tutta la loro diligenza nel conservare (per quanto loro è stato possibile) dalle mani dei depredatori delle antichità romane tutte le iscrizioni o sagre, o profane ritrovate a loro tempi nei cimiteri, ed ancora tutti gli altri marmi e materiali, i quali nè medesimi han servito per le sepolture dei martiri e degli antichi cristiani, e come cose sagre hanno procurato, che vadano per le fabriche, ed ornamento di chiese (Vedi nel libro citato del Marangoni la protesta di Boldetti alla pag. 173.)

L' anno 1712. s' incominciò la fabrica del monastero della carità di Anagni antica città, madre di 4. sommi pontefici: e Clemente XI. permise che il luogo fosse arricchito di un insigne tesoro di reliquie e corpi de' SS. martiri, si estratti da' sagri cimiteri, come da altre parti acquistati dal medesimo canonico Boldetti, e dal suo collega: e motu proprio ne spedì gratis un breve apostolico per la perpetua loro conservazione nel monastero istesso. Rinnuovatasi la predetta chiesa antica di S. Cosma e Damiano, per tale motivo di quando in quando si sono mandate colà alcune lapide colle memorate iscrizioni. Ma per vero dire queste furono poche, stante la grave spesa, che vi volea per lo trasporto. Esse non passarono il numero di 50. nello spazio di 30. anni: laddove a migliaia, quasi, il medesimo canonico Boldetti, secondo la permissione del pontefice e de' card. Carpegna, Paolucci, ed altri vicarii (i quali sempre al medesimo ciò lasciarono in arbitrio) ne ha fatte portare nella basilica di S. Maria in Trastevere, ove son poste, altre per adornamento del portico, del pavimento della chiesa, e della cappella dentro la sagristia, ed altre si serbano in una stanziola in un cortile: altre ne ha concedute alla cappella di S. Lorenzo presso il Sancta Sanctorum alla scala santa: altre alla basilica di S. Lorenzo fuori delle mura, e a molte altre chiese: oltre a quelle ne' più vicini tempi date per ordine del card. Guadagni vicario, fra le quali sei in sette carra piene trovate nel cimitero di Pretestato, al consolato della nazione fiorentina per la sua chiesa: e due carra ultimamente a' frati Buonfratelli per ornamento del-

la loro di S. Giovanni Calibita nell'isola Licaonia fra i due ponti. Ed un simile uso sappiamo, che a loro arbitrio ne hano fatte i mons. sagristi del palazzo apostolico le Droun, Olivieri, e Cervioni di quelle che i loro cavatori hanno incontrato ne'cimiteri ove hanno lavorato.

Non ostante però tutte le sudette diligenze, non ha potuto il canonico Boldetti ovviare, che molte iscrizioni trovate ne' cimiteri, altrove che nelle chiese fossero trasferite; posciachè vivente ancora il card. Carpegna, gli fù uopo tolerare, che il conte Nipote del medesimo, volendole per adornamento della sua villa Carpegna situata nella via Aurelia, una gran quantità ne facesse colà trasferire, ove ammucchiate ancora il Marangoni si portò a ricopiarle, per inserirle nel libro dello stesso canonico Boldetti, nel quale eziandio fu rapportato il disegno, e si vede alla pagine 466, d'un famoso sarcofago di marmo, e suo coperchio coll' effigie ed iscrizioni di Agapetilla ancilla Dei, *ch' era una monaca del monastero di S. Costanza presso la chiesa di S. Agnese nella via nomentana, nel di cui cimitero fu ritrovata.*

Nel 1742. nel cimitero di Calisto fù trovata una grande lapida di marmo bianco, e trasmessa al monastero della carità d'Anagni per servir di mensa all' altar maggiore nella solenne consagrazione che di essa chiesa fare si doveva dal vescovo.

Il canonico Boldetti con sommo studio di 20. anni ha dato alla luce il noto libro sopra i cimiteri e reliquie con tanti rami, ed erudizioni; e il Marangoni, oltre a molte utili opere, gli atti di S. Vittorino con l'appendice, in cui ha inserite tutte le iscrizioni ritrovate dopo la stampa del primo, raccolte con immensa fatica e studio, senza che nè l'uno, nè l'altro abbiano preteso o ricevuto altro premio, che il solo universale gradimento delle notizie, le quali si sarebbono altrimenti smarrite.

Volesse Iddio ch' eglino avessero avuto il modo di poter salvare tutti i cristiani monumenti dalle mani rapaci de' violatori di que' santuarj; e molto certamente hanno fatto con gli editti emanati da tutti i Vicarii, colle gravi censure fulminate contro coloro i quali v'entrassero per profanarli, e per estrarne pozzolane, pietre, ed altri materiali; ma l'impotenza ha fatto, che tralasciandosi le iscrizioni di maggior mole dentro a' medesimi, qualora nel fine di maggio i cavatori delle reliquie tralasciano le cave, e vignaiuoli, e cavatori di pozzolana, ed altri antiquari, penetrandovi per le sfondature, rubbano quanto possono (ad onta degli editti e delle scomuniche) e spogliano il tutto per farne vendita a' scarpellini ed antiquari. In tal guisa fu trattato l'anno 1740. il gran cimitero di Callisto nel mese di giugno, e benchè alcuni fossero posti in prigione, i monumenti rubbati perirono. Così in quest' anno 1742. nelle feste di pentecoste fu rubbata dal medesimo cimitero, una bella iscrizione (1) da un monumento arcuato, in cui v'era la figura di donna orante che sopra la mano destra alzata teneva il monogramma ☧ e nell' altra parte scolpita v'era una colomba con ramo di ulivo a' piedi, ed apparteneva ad una tale Polieronia.

Alla pag. 147. della memorata appendice si rapporta una iscrizione gentile di Elio Ermandio liberto di Augusto, ritrovata anni sono dal Marangoni nel cimitero di Pretestato, ed ivi lasciata per il suo grave peso: or questa non ha molto tempo, ch' egli medesimo l'ha veduta affissa nel cortile dell' ingresso del monastero di S. Croce in Gerusalemme. con molte altre comperate da quell' abbate per ornamento del luogo. E così dire potrebbesi di molte altre.

Huic notitiae de inscriptionibus capitolinis christianis ethnicisque a card. Alexandro Albanio donatis, adde quae ait Marinius in praef. ad inscr. alban. p. VIII. Polenus insuper T. V. p. 34. narrat, praedictum Cardinalem adquisivisse lapides quoque musei Ciampinii institore usus Francisco Blanchinio V. C.

(1) Confer quae dicta sunt p. 38. ante n. 1. de lapide cum S. Damasi versibus, qui videtur nuper ablatus furtim de basilica S. Sebastiani.

...um DCXXVI.

Mo... Rav. T. II. part. I. pag. 277. seqq. — A. M.

...II.

LT.

Al.

CODICES CHALDAICI SIVE SYRIACI VATICANI ASSEMANIANI.

VATIC. CCLVIII. * (ASSEMAN. 1.)

Codex in fol. bombycinus foliorum 563, syriacis litteris eleganter exaratus; quo continetur.

Testamentum vetus syriacum, integrum, duobus laterculis dispositum, ex vulgata Syrorum versione, praeter libros Esdrae ac Tobiae, qui ex graeca septuaginta interpretum versione editi sunt. Accedit ad canonem scripturae veteris testamenti, *tertius liber Maccabaeorum*, *et Iosephi liber de Macabaeis.* Et hic quidem est *sermo de imperio rationis in laudem Eleazari, Samonae, et septem Maccabaeorum*, auctore *Flavio Iosepho* antiquitatum iudaicarum scriptore. Qui vero *tertius liber Maccabaeorum inscribitur*, non ille est qui ad calcem scripturae sacrae in vulgatis latinis bibliis apponitur, sed historiam complectitur iudaicae gentis sub Ptolemaeo Philometore Aegyptiorum rege; ac memorato Iosepho adiudicatur ab *Ebediesu sobensi metropolita* in catalogo scriptorum syrorum. Vide tom. III. bibliothecae orientalis Iosephi Simonii Assemani pag. 7. Is codex pertinuit olim ad Georgium hesronitam, qui eum coenobio canubinensi dono se dedisse dicit, in redemptionem animae patrui sui Michaëlis hesronitae archiepiscopi, die 1. februarii, anno Christi 1697, quemadmodum in epigraphe subsignata manu Stephani Aldoënsis patriarchae antiocheni, et Iacobi Evodii eius a secretis, deinde in patriarchatu successoris, codici praefixa adnotatur.

CCLIX. (A. 2.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 458, syriacis litteris elegantissime exaratus; quo continetur.

Testamentum vetus, ex vulgata Syrorum versione, duobus dispositum laterculis, videlicet pentateuchus, Iob, Iosue, Iudices, Samuelis I. et II, regum I. et II, paralipomenon I. et II, proverbia, ecclesiastes, cantica, Ruth et Susannae historia. Ad calcem pentateuchi Gregorius hierosolymitanus Iacobitarum episcopus, qui antea Iosephus Georgii appellabatur, anno Graecorum

(*) In catalogo vaticanorum codd. syriacorum, quem Assemani duobus tomis impresserunt, ultimus numerus est CCLVI; sed mendum manu correctum in nostro exemplari fuit; etenim reapse ultimus est codex CCLVII. Nunc a nobis imprimitur hactenus inedita notitia codicum assemanianorum, quos Pontifices maximi ab illorum heredibus, persoluto pretio, adquisiverunt.

1826. (Christi 1514.) in festo palmarum in monasterio S. Thomae apostoli, quod Hierosolymis situm est, adnotat hunc codicem veteris, et alterum novi testamenti, anno Graecorum 1800. (Christi 1488.) emptum fuisse per Iacobum filium Halaisi ex Iabruda tractus damasceni pago oriundum, ab episcopo Mobaracho cosurano, et in ecclesia damascena repositum: quumque pro certa pecuniae summa oppigneratus fuisset, ab eodem Gregorio episcopo esse redemptum, et in ecclesia S. Thomae Hierosolymis, ad usum Syrorum iacobitarum, collocatum. In fine codicis adnotat Elias edenensis episcopus, se hunc librum una cum altera veteris testamenti parte ab hierosolymitano Iacobitarum episcopo emisse, atque coenobio canubinensi, quod in monte Libano est situm, anno Christi 1608. dono dedisse. Is autem codex ante praedictum annum Graecorum 1800, nempe circa initium saeculi decimi quinti, exaratus fuit.

CCLX. (A. 3.)

Codex in 8. bombyc. foliorum 225, chaldaicis seu estranghelis, h. e. rotundis litteris eleganter exaratus; quo continetur.

1. *Psalterium syriacum*, cum interlineari arabica versione, recentius addita. Deest initium. 2. *Cantica* Mosis, Annae, Habacuch, Isaiae, Ionae, trium puerorum, et Zachariae. 3. *Troparia* in sabbatho et dominica dicenda (omnia cum versione interlineari arabica.) Is codex scriptus fuit a a presbytero Georgio Mobarachi, Negemi filio, in Drima oppido, die sabbathi, undecima heziran (idest iunii), hora diei secunda, anno mundi 6898, Alexandri 1702, h. e. aerae vulgaris christianae 1390, uti in fine adnotatur.

CCLXI. (A. 4.)

Codex in 8. m. bombyc. foliorum 191, syriacis litteris eleganter exaratus; quo continetur.

Liber psalmorum Davidis, cum novem canticis, oratione dominica, symbolo apostolorum, et oratione ad matutinum ieiunii magni, iuxta ritum Syrorum iacobitarum. Accedunt *sermones duo S. Ephraem syri*, quorum primus de sapientia, alter de paenitentia: nec non *oratio mar-Philoxeni*, carsciunica, nempe arabice litteris syriacis exarata: item *praefationes duae* ad lectiones evangelicas a patriarcha celebrante, vel eo praesente, dicendae; aeque carsciunicae. Is codex scriptus fuit Alepi a Cyriaco peregrino in aede deiparae Virginis, tempore mar-Ignatii antiocheni Iacobitarum patriarchae, anno Graecorum 1934. (Christi 1622.) ut in fine legitur.

CCLXII. (A. 5.)

Codex in 8. chartaceus paginarum 232, syriacis litteris nitide exaratus; quo continetur.

Psalterium Davidis, cum canticis veteris ac novi testamenti, et oratione S. Ephraem syri.

CCLXIII. (A. 6.)

Codex in 8. bombyc. foliorum 150, syriacis litteris exaratus; quo continentur.

Psalmi Davidis CL, cum psalmo extra numerum, et canticis Mosis atque Isaiae. Is codex XVI. Christi saeculo videtur exaratus. Ad calcem huius codicis, quem ante saeculum decimum septimum scriptum esse existimo, compactae sunt pars prior et posterior officii simplicis, seu breviarii Maronitarum, Romae typis S. Congregationis de propaganda fide anno 1717. editi. Earum prima continet rubricas eiusdem officii, sive ordinem orationum cum tabellis temporariis festorum mobilium: altera vero complectitur benedictionem aquae, benedictionem mulieris post partum, ordinem baptismi, ordinem ministrandi sacramentum extremae unctionis, ordinem commendationis animae, ordinem sive ritum celebrandi matrimonii, cum litaniis B. V. Mariae, et kalendario sanctorum per anni circulum, quod tamen manu scriptum est.

CCLXIV. (A. 7.)

Codex in 8. chartac. foliorum 73, syriacis litteris exaratus; quo continetur.

Psalterium Davidis, litteris vocalibus interpositis, loco punctorum quae a Syris et Hebraeis pro notis vocalibus adhibentur; cura et studio Gabrielis Hevae archiepiscopi maronitae Cypri, adiectis regulis novae huic formae et methodo scribendi necessariis. Hanc, punctis in corpore substituendi vocales litteras, formam methodum et regulas praedictus Gabriel depromsit ex grammatica syriaca Iosephi Simonii Assemani, de qua infra cod. 132. ubi ad faciliorem syriacae et carsciunicae linguae lectionem huiusmodi litterarum vocalium usus traditur. Accedunt documenta et testimonia de vita et rebus gestis praedicti archiepiscopi, a Thoma Heva eiusdem ex fratre nepote italice in lucem edita. Is codex autographus est; absolutus autem fuit feria quarta, die 20. mensis tamuz (iulii) anno Christi 1707, Romae in palatio cardinalis Febronii; ut in fine idem auctor arabice adnotat.

CCLXV. (A. 8.)

Codex in 8. membraneus foliorum 156, syriacis litteris elegantissime exaratus; quo continetur.

Liber psalmorum Davidis, cum canticis Dei genitricis et angelorum, oratione dominica; beatitudinibus evangelicis, illuminatione seu hymno S. Ephraem qui in officio Syrorum ad matutinum recitari solet, cantico trium puerorum, symbolo apostolorum, et sermone metrico S. Iacobi, cum eiusdem sermonis latina versione interlineari. Is codex scriptus fuit Romae ab Elia filio Abrahami, discipulo domini Petri patriarchae Maronitarum, mense februario, anno Christi 1517, uti legitur in epigraphe syriaco-latina, ad calcem eiusdem codicis apposita.

CCLXVI. (A. 9.)

Codex in 4. membr. foliorum 226, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continentur.

Quatuor evangelia, *acta apostolorum*, *epistolae catholicae Iacobi*, *Petri*, *Iohannis*, *et Iudae*; nec non *Pauli apostoli epistolae quatuordecim*: omnia duobus disposita laterculis. Praeit index lectionum, quae ex novo testamento in divinis officiis per anni circulum iuxta ritum Syrorum recitari solent. Is codex ad septimum Christi saeculum haud immerito videtur referendus.

CCLXVII. (A. 10.)

Codex in fol. membr. foliorum 165, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continentur.

Quatuor evangelia, duobus disposita laterculis, praefixo unicuique evangelio indice capitum, quae per anni circulum, iuxta ritum Syrorum, in divinis officiis recitari solent. Accedit *harmonia eusebiana*, sive concordia quatuor evangelistarum, ab Eusebio caesareensi concinnata, quae ad inferiorem singularum paginarum oram minusculo charactere rubro apposita est. Deest ultimum folium. Is codex octavo Christi saeculo videtur exaratus.

CCLXVIII. (A. 11.)

Codex in fol. membr. foliorum 172, chaldaicis litteris exaratus; quo continentur.

Quatuor evangelia, ex versione Thomae heracleensis, Germaniciae episcopi; praefixis Eusebii caesareensis, et Ammonii alexandrini canonibus decem

de harmonia evangelistarum; una cum brevi tractatu de genealogia Christi, appositaque ad inferiorem singularum paginarum oram eadem harmonia. Pracit index lectionum evangelicarum per anni circulum, quae etiam in margine recentiore manu indicantur. Is codex rarissimus est, manu eiusdem Thomae heracleensis exaratus anno Christi 615, uti liquet ex adnotatione, quae ad calcem evangelii Iohannis legitur, cuius haec est latina interpretatio. *Hic quatuor sanctorum evangelistarum liber e lingua graeca in syriacam translatus, cum summa cura et magno labore, primum quidem in Mabug urbe* (h. e. Hierapoli in Euphratesia) *anno Alexandri macedonis 819, temporibus religiosi domini Philoxeni confessoris, episcopi eiusdem urbis; collatusque est cum maximo studio a me paupere Thoma ad duo exemplaria* (in margine legitur *ad tria*) *graeca satis accurata in Anton* (hospitio monachorum) *Alexandriae urbis magnae, in sancto monasterio Antonianorum: deinde exaratus fuit et collatus ibidem anno 927. Alexandri,* indictione quarta (idest anno Christi 615.)

CCLXIX. (A. 12.)

Codex in fol. hombyc. foliorum 308, syriacis litteris elegantissime exaratus; quo continentur.

Quatuor evangelia, ex vulgata Syrorum versione, duobus disposita laterculis, quorum prius exhibet textum syriacum, alterum interpretationem arabicam litteris arabicis descriptam; praefixo indice lectionum evangelicarum per anni circulum recitandarum, iuxta ritum ecclesiae antiochenae Syrorum. Is codex longe ante annum Christi 1368. exaratus fuit; in eius enim fine Iacobus Iohannis filius presbyter affirmat, se emisse olivetum quoddam in usum ecclesiae sancti Risciae (i. e. *principis* seu *Alexii*) anno Graecorum 1679. (Christi 1367) die 23. nisan (aprilis). Testes sunt Iohannes presbyter filius Simonis, Simon presbyter filius Mashudi, archidiaconus Sergius fil. Thomae. Pertinuit postea ad Davidem Michaëlis filium presbyterum metoscitam in Cypro, qui post evangelium S. Lucae, carscinnice scribit se anno Christi 1552. kalendis ianuarii emisse hunc librum a Salomone Iohannis filio, eumque dono dedisse ecclesiae S. Eliae oppidi Pheludi; eaque diruta, ecclesiae S. Iohannis Metoscitarum. Testes donationis adhibentur Georgius filius diaconi Ionae, Matthaeus subdiaconus, et Ioseph presbyter.

CCLXX. (A. 13.)

Codex bombyc. in fol. foliorum 455, syriacis litteris elegantissime exaratus; quo continentur.

Evangelia quatuor , duobus laterculis disposita , quorum prius textum syriacum , alterum arabicam versionem , litteris tamen syriacis descriptam exhibet. Praeit index lectionum evangelicarum per anni circulum recitandarum , iuxta ritum Syrorum. Is codex scriptus fuit anno Alexandri 1764. (Christi 1452.) in Adris oppido montis Libani ; compactusque denuo fuit anno Alexandri 1827. (Christi 1515) uti liquet ex binis adnotationibus in calce appositis , quarum prima eadem , qua totus codex , manu exarata est.

CCLXXI. (A. 14.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 361, syriacis litteris elegantissime exaratus ; quo continentur.

Quatuor evangelia syriace et carsciunice , ex versione Thomae heracleensis , duobus disposita laterculis , quorum prius textum syriacum , secundum arabicam versionem exhibet. Praeit index lectionum evangelicarum per anni circulum , iuxta ritum Syrorum recitandarum. Ante initium evangelii Lucae calligraphus profitetur se iacobitam esse , lectoremque monet ut a Chalcedonensium morsibus animam suam liberet . In calce evangelii Iohannis describit verba Thomae heracleensis, quae supra retuli num. XI, ubi ait ad tria exemplaria evangelium a Thoma collatum fuisse. Is autem codex exaratus fuit a Noë Phoeniciae Iacobitarum episcopo , cui nomen Cyrilli impositum fuit, in monasterio S. Michaëlis apud Sadad castrum ditionis emesenae, feria sexta , die 11. tamur (iulii) anno Graecorum 1794. (Christi 1482.) temporibus Ignatii patriarchae , cognomento Iohannis Barsila ex Mardin, qui memoratum Noë episcopatu donaverat; et Dioscori cognomento Bar-Sabia , episcopi hierosolymitani , a quo idem Noë cucullum monasticum, et sacerdotium acceperat ; et Philoxeni , Carmani filii , episcopi Hemat Capomeae et Hardini iu monte Libano ; nempe ad usum Mosis , qui a Libanensibus (i. e. Maronitis Libani incolis) presbyter ordinatus fuerat ; postquam vero fidem chalcedonensem abiecisset , ab eodem hegumenus est consecratus. Obiit autem praedictus Moses , filius Abrahae , filii Mosis , Bacupha Libani montis pago oriundus, die 2. adar (martii) , feria sexta , anno Graecorum 1798. (Christi 1486.) quemadmodum sermone quidem arabico , sed litteris syriacis in calce codicis adnotatur. Pertinuit olim ad ecclesiam Deiparae pagi Clebini in Cypro , cui ecclesiae donationes quam plurimae a fidelibus factae describuntur folio ultimo , et una inter ceteras facta dicitur die 30. mensis ab (augusti) anno Christi 1551.

CCLXXII. (A. 15.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 257 , syriacis litteris nitidissime exara-

tus; quo continentur.

Quatuor evangelia, ex versione Thomae heracleensis, duabus disposita laterculis; praefixo indice lectionum evangelicarum, quae per anni circulum in divinis officiis a Syris recitantur. Is codex exaratus fuit a Barsauma, anno Graecorum 1799. (id est Christi 1487.) qui nomen suum notis hisce numeralibus designat 2. 6. 200. 90. 40. 1, videlicet *Barsauma*. Describit autem verba Thomae heracleensis, postquam suam versionem cum tertio exemplari graeco contulisset, in haec verba. *Hic quatuor sanctorum evangelistarum liber e lingua graeca in syriacam translatus est cum summa cura et magno labore, primum quidem in Mabug urbe, anno Alexandri macedonis 819, temporibus religiosi domini Philoxeni confessoris et episcopi eiusdem urbis: deinde collatus fuit summo studio a me paupere Thoma ad tria exemplaria satis accurata in sancto monasterio sancti Domitii; ubi et ipsum exaravi ad usum Davidis archipresbyteri, ob animae ipsius utilitatem, et multorum qui amant et volunt scire utilem et accuratam divinorum librorum editionem. Scriptus autem et collatus fuit in memorato loco, anno* 1799. Ex quo constat, adnotationem a Thoma heracleensi suae versioni subiunctam, hic a Barsauma amanuensi ad exaratum a se evangeliorum codicem perperam devolutam fuisse, perinde ac si Thomas in monasterio S. Domitii pro David archipresbytero anno Graecorum 1799. codicem suum ad tria exemplaria contulisset; quum ex genuina Thomae ipsius adnotatione, in calce codicis assem. XI. posita compertum sit, Thomam non anno Graecorum 1799, sed 927, indictione 4, in Antonianorum Alexandriae coenobio versionem suam syriacam ad tria exemplaria contulissse.

CCLXXIII. (A. 16.)

Codex in 4. membr. foliorum 120, chaldaicis, sive estranghelis litteris eleganter accurateque exaratus; quo continentur.

Quatuor evangelia, ex versione vulgata Syrorum. (In hoc codice deest historia adulterae, quae habetur in graeco textu, et in latina vulgata editione, Iohan. cap. 8. a versu 1. ad 11. inclusive. Item desunt duo versus Lucae cap. 22, videlicet 17. et 18, qui extant non tantum in graeca et latina editione, sed etiam in syriaca Thomae heracleensis versione, de qua supra.) Is autem codex ad VII. saeculum videtur referendus

CCLXXIV. (A. 17.)

Codex in 8. membr. foliorum 300, chaldaicis litteris nitidissime exaratus; quo continentur.

Quatuor evangelia, ex versione vulgata Syrorum; subiecto synaxario, seu kalendario festorum et feriarum, per anni circulum; una cum indice lectionum evangelicarum, quas in iis Syri recitare consueverunt. Desunt item in hoc codice, cuius aetas ad decimum Christi saeculum videtur referenda, historia adulterae, et versus 17. et 18. cap. 22. Lucae; uti in praecedente codice.

CCLXXV. (A. 18.)

Codex in 4. membr. foliorum 127, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continentur.

Acta apostolorum. Item *epistolae tres catholicae*, nempe Iacobi I, Petri I, et Iohannis I; nec non *epistolae quatuor* Pauli, quarum I. ad Romanos, II. ad Corinthios, III. ad Colossenses, IV. ad Thessalonicenses, iuxta vulgatam Syrorum versionem. Is codex scriptus fuit in monasterio S. Abrahami in regione Hacharitarum ab Habibo eiusdem monasterii monacho, anno Alexandri 1504. (Christi 1192.) quemadmodum in eiusdem calce eadem qua totus codex manu adnotatur.

CCLXXVI. (A. 19.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 259, syriacis litteris eleganter exaratus; quo continentur.

Acta apostolorum, cum *epistolis Iacobi*, *Petri*, *et Iohannis*, nec non cum *Pauli epistolis XIV*, iuxta vulgatam Syrorum versionem, in lectiones per anni circulum distributae, duobusque laterculis dispositae; praefixo kalendario sanctorum, dominicarum, et dierum ferialium, in quibus eaedem lectiones recitandae sunt; subiectaque in fine codicis tabula ad inveniendum pascha, carsciunice scripta. Is codex absolutus fuit anno Christi 1536, die 12. aprilis, feria quarta hebdomadae maioris, hora 2. diei, ab Abrahamo filio Iohannis Cruclaci archipresbyteri, uti habet adnotatio in calce codicis apposita; cui subest instrumentum quoddam concordiae initae, et divisionis hereditatis, scriptum carsciunice a diacono Manuele filio Iamini, ex pago Clebino in Cypro, die 12. novembris, anno Christi 1561.

CCLXXVII. (A. 20.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 111, syriacis litteris eleganter exaratus; quo continentur.

Epistolae catholicae Iacobi, *Petri*, *Iohannis*, *Iudae*, *et Pauli XIV*, in lectiones per annum distributae, et duobus dispositae laterculis, iuxta ritum Syrorum. Is codex ad decimum quintum saeculum videtur referendus.

CCLXXVIII. (A. 21.)

Codex in fol. membr. foliorum 150, chaldaicis litteris elegantissime exaratus; quo continentur.

Lectiones ex scriptura; cum suis prochimenis et sticherariis, quae duobus disponuntur laterculis, pro festis anni diebus, a nativitate Domini ad diem 6. augusti; iuxta ritum Syrorum melchitarum, qui Graecorum dogmata et ritus profitentur. Posterioribus lectionibus adiecta est recentiore manu, inter latercula et ad utrumque marginem et oram, arabica interpretatio. Is codex nono Christi saeculo videtur exaratus.

CCLXXIX. (A. 22.)

Codex in fol. membr. foliorum 170, chaldaicis litteris elegantissime exaratus; quo continentur.

Lectiones evangelicae totius anni, a dominica resurrectionis usque ad sabbathum. Item distinctio lectionum evangelicarum pro diebus dominicis, a dominica resurrectionis ad dominicam octavam post pascha; subiecto kalendario sanctorum, a mense septembri ad totum augustum; iuxta ritum Melchitarum; omnia duobus disposita laterculis. Is codex ante annum Adami 6650. (Christi 1141.) absolutus fuit a Iohanne filio Iosephi, die 2. novembris, feria 6, hora 3. diei, in monasterio S. Panteleemonis, quod monasterium quoque S. Eliae prophetae appellatur, quodque situm est in regione Seleuciae urbis in monte Nigro, qui vulgo *caput suis* nuncupatur; quemadmodum post obitum amanuensis in calce adnotat Ephraem monachus, qui hunc ipsum codicem dono se dedisse praedicto monasterio testatur, temporibus Gregorii abbatis eiusdem monasterii, qui (uti docet alia adnotatio ibidem recentius addita) dicto monasterio annos viginti praefuit, diemque supremum obiit anno Adami 6650, die 29. decembris, in festo SS. Innocentium, feria 3.

CCLXXX. (A. 23.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 228, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continentur.

Lectiones evangelicae per anni circulum, duobus laterculis dispositae, iuxta ritum Melchitarum. Desunt priores quatuor lectiones; quae tamen ex praecedente codice suppleri possunt. Accedit *ordo lectionum*, tam evangelicarum quam apostolicarum, in divinis officiis per totius anni circulum recitandarum, una cum kalendario sanctorum, arabice. Is codex exaratus fuit a presbytero Christodulo fil. Iohannis, fil. Iacobi, ex oppido Alcaphur, quod est in agro civitatis

Botri, ditionis tripolitanae, feria 3, die 14. mensis octobris, anno Adami 7013. (Christi 1505.) uti fol. 115. post lectionem lotionis pedum, ab eodem amanuensi syriace et arabice adnotatur. In calce codicis duo instrumenta arabica occurrunt, quorum primum donationis huius libri ecclesiae S. Mariae monasterii Bachephtinensis, signatum a Salomone, seu Simone, episcopo berytensi, sabbatho, die 10. ianuarii, anno Adami 7059. (Christi 1551.) Alterum instrumentum translationis eiusdem libri ab ecclesia memorata S. Mariae de Bachephtin ad monasterium S. Eliae in Chesroano, signatum a Macario patriarcha antiocheno Melchitarum, die prima martii, anno mundi 7169. (Christi 1661.)

CCLXXXI. (A. 24.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 239, syriacis litteris eleganter exaratus; quo continentur.

Lectiones ex quatuor evangelistis per anni circulum; iuxta ritum Syrorum maronitarum. Initium a dedicatione ecclesiae, prima dominica novembris. Is codex scriptus fuit a Iohanne diacono, filio Iohannis presbyteri, ex pago Ban in monte Libano, ad usum ecclesiae Deiparae, et SS. Simeonis, Iosephi, et Adanaei, rogatu presbyteri Iohannis banensis, filii Nemroni, qui arbores nonnullas fructiferas a se emptas legasse dicitur ecclesiae monasterii S. Simeonis in paradiso, et S. Georgii, Deiparae, et S. Adanaei; quam donationem, adiunctis nonnullis conditionibus, firmarunt episcopi Cyriacus et Elias anno Graecorum 1857. (Christi 1545.) Testes huiusce rei Ionas eremita, eiusque discipuli monachi, quemadmodum initio et in calce adnotatur.

CCLXXXII. (A. 25.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 232, syriacis litteris minutis elegantissime exaratus; quo continetur.

Gregorii Barhebraei cognomento *Abulpharagii*, primatis orientis, commentarius in sacram scripturam, qui *horreum mysteriorum* sive *thesaurus mysteriorum* inscribitur: opus eruditissimum, et orientalibus probatissimum; de quo Iosephus Simonius Assemanus prolixe disserit in sua bibliotheca orientali tom. II. a pag. 277. Is codex ex apographo ad auctoris autographum anno Graecorum 1589. (Christi 1277.) manu eiusdem exaratum, descriptus fuit ab archipresbytero Iohanne Zorbabi, filio Garir, damasceno, anno Graecorum 1945. (Christi 1633.) uti in fronte et calce adnotatur.

CCLXXXIII. (A. 26.)

Codex in fol. chartac. foliorum 253, chaldaicis litteris elegantissime exaratus; quo continentur.

Commentarii summarii et contracti in evangelium Matthaei et Iohannis, ex Eusebio, Iohanne chrysostomo, aliisque patribus, et doctoribus ab anonymo decerpti. Is codex descriptus est ex codice membranaceo vaticano 103. exarato in monasterio S. Barbarae, quod in monte Edessae situm est, anno Graecorum 1172. (Christi 860.) ut docet epigraphe ad eiusdem cod. vaticani calcem apposita, quam amanuensis in fine huius codicis transcribit.

CCLXXXIV. (A. 27.)

Codex in fol. chartac. foliorum 211, chaldaicis litteris nitidissime exaratus; quo continetur.

1. *Compendiaria expositio in epistolas beati Pauli apostoli*, auctore *Severo monacho edesseno*; collecta ex fusioribus commentariis S. Iohannis chrysostomi, et aliorum doctorum. 2. Eiusdem *excerpta ex Eusebii libro de solutione dubiorum*, quae proferuntur circa quaedam evangelistarum loca, in quibus videntur evangelistae invicem contradicere. 3. Eiusdem *compendiaria expositio in evangelium Matthaei*, collecta ex commentariis S. Iohannis chrysostomi et aliorum doctorum. Is codex eadem, qua praecedens codex, manu descriptus fuit.

CCLXXXV. (A. 28.)

Codex in fol. chartac. foliorum 207, chaldaicis litteris elegantissime exaratus; quo continentur.

Dionysii Barsalibaei, episcopi Amidae, *commentarii in IV. evangelia* ex fusioribus patrum commentariis excerpti, et in compendium redacti. Dividuntur in quinque tomos. Tomus I. habet *commentarium in evangelium Matthaei*, a capite I. ad caput VIII. iuxta vulgatae syriacae versionis numerationem; praepositis prolegomenis in capita XLV. distributis; de quibus vide codicem vaticanum CLV. pag. 296. Is codex eadem, qua praecedens codex, manu descriptus fuit.

CCLXXXVI. (A. 29.)

Codex in fol. chartac. foliorum 215, chaldaicis litteris exaratus; quo continetur.

Eiusdem *Barsalibaei* commentariorum in quatuor evangelia tomus II. a Matthaei capite IX. ad caput. XL. Is codex eadem, qua praecedens codex, manu exaratus fuit.

CCLXXXVII. (A. 30.)

Codex in fol. chartac. foliorum 180, chaldaicis litteris, eadem, qua praecedens codex, manu exaratus; quo continetur.

Eiusdem *Barsalibaei* commentariorum in IV. evangelia tomus III. a Matthaei capite XLI. ad caput LXX. et ultimum.

CCLXXXVIII. (A. 31.)

Codex in fol. chartac. foliorum 234, chaldaicis litteris, eadem, qua praecedens codex, manu exaratus; quo continetur.

Eiusdem *Barsalibaei* commentariorum in IV. evangelia tomus IV. in Marcum et Lucam.

CCLXXXIX. (A. 32.)

Codex in fol. chartac. foliorum 264, chaldaicis litteris eadem, qua praecedens codex, manu exaratus; quo continetur.

Eiusdem *Barsalibaei* commentariorum in IV. evangelia tomus IV. in Iohannem.

CCXC. (A. 33.)

Codex in fol. m. bombyc. foliorum 212, chaldaicis litteris nitidissime exaratus; quo continetur.

Missale Chaldaeorum seu *Nestorianorum malabaricorum* correctum, cum lectionibus ex novo testamento per anni circulum, et cum kalendario sanctorum. Accedunt variae benedictiones et absolutiones, item ordo confessionis sacramentalis; ordo sacrae communionis; ordo aspersionis *hananae* seu pietatis; ordo processionis in die palmarum; ordo baptismi; ordo ministrandae extremae unctionis; et ordo commendationis animae. Is codex exaratus fuit a Cheder Hormisda presbytero chaldaeo niniivita, qui eiurata haeresi nestoriana, Romae pie obiit die 30. decembris, anno Christi 1731, aetatis suae 73.

XCI. (A. 34.)

Codex in fol. chartac. foliorum 78, chaldaicis litteris exaratus; quo continetur.

Liturgia SS. apostolorum, iuxta ritum Chaldaeorum; cum epistolis et evangeliis, in ea per annum legendis. Accedit *pars I. pontificalis Chaldaeorum*, complectens ordinationes et consecrationes diaconorum, presbyterorum, episcoporum, perfectionem episcopi a catholico seu patriarcha, ordinationem catholici, et numerum patriarcharum ab apostolis in toto terrarum orbe constitutorum; ubi inseritur constitutio Marabae patriarchae Chaldaeorum de electione catholici; et Iesuiabi adiabeni de auctoritate patriarcharum. Item codex continet ordinationem archidiaconi, et directoris seu magistri novitiorum; absolutionem sacerdotis a suspensione, et laici ab interdicto et excommunicatione; orationem super energumenum, aliam super infirmum, et benedictionem seminum. Is codex exaratus fuit Romae, die 3. aprilis, anno Christi 1766, uti in calce adnotatur.

XCII. (A. 35.)

Codex in fol. m. bombyc. paginarum 859, syriacis litteris elegantissime exaratus; quo continetur.

Missale iuxta ritum ecclesiae antiochenae Syrorum maronitarum, syriace et carsciunice, duobus laterculis dispositum, quorum prius textum syriacum, alterum versionem carsciunicam, seu arabicam litteris tamen syriacis descriptam, exhibent. Haec autem est series eorum, quae in hoc codice continentur. 1. Ordo ad efficiendam aquam benedictam. 2. Praeparatio ad missam cum annuis lectionibus evangelicis. 3. Liturgia S. Petri apostolorum principis. 4. Liturgia SS. duodecim apostolorum. 5. Liturgia S. romanae ecclesiae ad ritum syriacum accommodata. 6. Liturgia S. Iacobi apostoli. 7. Liturgia S. Iohannis apostoli et evangelistae. 8. Liturgia S. Marci evangelistae. 9. Liturgia S. Xysti papae Romae. 10. Liturgia S. Iohannis chrysostomi. 11. Liturgia S. Cyrilli alexandrini. 12. Liturgia obsignationis calicis, sive praesanctificatorum, in feria sexta crucifixionis. 13. Gratiarum actio post missam.

XCIII. (A. 36.)

Codex fol. m. bombyc. foliorum 243, syriacis litteris nitidissime exaratus; quo continetur.

Missale Syrorum maronitarum, syriace et carsciunice duobus dispositum laterculis, quorum prius syriacum textum, alterum carsiunicam elegantio-

rem interpretationem exhibent. In eo missali haec exhibentur. 1. Ordo missae, cum lectionibus evangelicis. 2. Liturgia S. Petri apostolorum principis. 3. Liturgia SS. duodecim apostolorum. 4. Liturgia S. romanae ecclesiae. 5. Liturgia S. Matthaei pastoris. 6. Liturgia S. Sixti papae. 7. Liturgia S. Eustathii patriarchae antiocheni. 8. Liturgia S. Procli patriarchae constantinopolitani, discipuli S. Iohannis chrysostomi. 9. Liturgia S. Iohannis apostoli et evangelistae. 10. Liturgia S. Marci evangelistae. 11. Liturgia S. Dionysii areopagitae, discipuli S. Pauli apostoli. 12. Liturgia S. Cyrilli alexandrini. 13. Liturgia S. Iohannis chrysostomi. 14. Liturgia S. Iacobi apostoli. 15. Praeparatio ad missam. 16. Gratiarum actio post missam. 17. De iis, quae sacerdos explere tenetur. 18. Ordo ad faciendam aquam benedictam. Is codex descriptus fuit ex apographo, quod manus Gabrielis Pharahat archiepiscopi Alepi exaraverat, a subdiacono Antonio, filio Simeonis archipresbyteri Gustae, die 24. martii, anno Christi 1736, uti in fine adnotatur; recognitus autem fuit atque approbatus a Tobia Petro patriarcha antiocheno, et ab archiepiscopis Antonio Lystrorum, Gabriele Ptolemaidis, Iohanne Laodiceae, et Philippo Cypri; quorum approbatio sigillis iporum munita, in calce liturgiae S. Iacobi apostoli apposita est.

CCXCIV. (A. 37.)

Codex in fol. chartac. foliorum 11, syriacis litteris eleganter exaratus, quo continetur.

Liturgia S. Iohannis chrysostomi syriace et carsciunice, in duplici laterculo, quorum prius textum syriacum, alterum carsciunicam interpretationem exhibent.

CCXCV. (A. 38.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 38, syriacis litteris eleganter scriptus; quo continentur.

Liturgiae SS. Iacobi doctoris episcopi sarugensis, Iohannis chrysostomi, Athanasii alexandrini, Iohannis Maronis patriarchae antiocheni, Clementis papae, et Iacobi edesseni; ad usum ecclesiae antiochenae Maronitarum, syriace et carsciunice, duobus dispositae laterculis, quorum prius textum syriacum, alterum carsciunicam interpretationem exhibent. Is codex circa medium decimum sextum Christi saeculum videtur exaratus.

CCXCVI. (A. 39.)

Codex in 8. m. chartac. foliorum 82, syriacis litteris minusculis exaratus; quo continentur.

Liturgiae S. Iohannis chrysostomi, S. Basilii magni, et praesanctificatorum, quae Basilii nomen prae se fert; iuxta ritum Syrorum melchitarum. Accedit *ritualis* et *pontificalis* eorumdem Melchitarum pars, complectens 1. Orationem super puerum octavo a nativitate die. 2. Ingressum puerperae in templum. 3. Ordinem baptismi, auctore S. Basilio magno. 4. Solutionem coronae, seu orationem super baptizatum die septimo ab eius baptismate. 5. Ordinationes lectoris, hypodiaconi, diaconi, et presbyteri. 6. Ordinem tonsurae monachorum novitiorum. 7. Ordinem sacri habitus monastici, pro medio, et summo gradu. 8. Ordinem sacri olei, seu lampadis. 9. Canonem deprecatorium pro infirmis. Is codex descriptus fuit a Iosepho Simonio Assemano ex codicibus vaticanis XXXVII. et XL, (de quibus in eiusdem bibliotheca orientali tom. I. pag. 615.) subiectis in hoc variantibus lectionibus, quae in ambobus illis occurrunt.

CCXCVII. (A. 40.)

Codex in 8. m. chartac. foliorum 84, syriacis litteris minusculis exaratus; quo continentur.

Liturgiae syriacae, iuxta ritum Maronitarum; videlicet 1. S. Iacobi apostoli. 2. Eiusdem altera brevior. 3. S. Petri apostoli, prima. 4. Eiusdem secunda. 5. Eiusdem tertia. 6. S. Iohannis evangelistae. 7. SS. duodecim apostolorum. 8. S. Marci evangelistae. 9. S. Clementis papae. 10. S. Ignatii theophori. 11. Eustathii antiocheni. 12. S. Xysti papae. 13. S. Iulii papae. 14. S. Athanasii alexandrini. 15. S. Caelestini papae. 16. S. Basilii magni. 17. S. Gregorii theologi. 18. S. Iohannis chrysostomi. 19. S. Iacobi sarugensis. 20. S. Iohannis patriarchae Antiochiae, cognomento Maronis. Is codex eadem qua praecedens codex manu, nempe Iosephi Simonii Assemani, ex vaticanis codicibus descriptus fuit.

CCXCVIII. (A. 41.)

Codex in fol. chartac. foliorum 23, syriacis litteris nitidissime exaratus; quo continetur.

Ordo missae in diebus ferialibus, iuxta ritum ecclesiae antiochenae Maronitarum, syriace tantum.

CCXCIX. (A. 42.)

Codex in fol. chartac. foliorum 36, nitidissime exaratus; quo continetur.

Ordo missae in diebus ferialibus, iuxta ritum Maronitarum, duobus dispositus laterculis, quorum prius textum syriacum, alterum interpretationem carsciunicam seu arabicam, litteris tamen syriacis conscriptam, exhibent.

CCC. (A. 43.)

Codex in 4. bombyc. foliorum 94, syriacis litteris exaratus; quo continentur.

1. *Miscellanea sacra*, videlicet 1. Chronicon seu computus ecclesiasticus; ubi de anno et eius partibus, de signis zodiaci, de cyclo annorum XIX, de epactis et noviluniis, de numero aureo, de litteris dominicalibus, de indictionibus, de paschate et aliis festis mobilibus; scriptum carsciunicum, duobus laterculis dispositum. 2. Oratio super mulierem puerperam, carsciunice. 3. Benedictio mulieris ecclesiam ingredientis quadraginta post partum editum diebus, syriace et carsciunice. 4. Ordo baptismi, cum benedictione fontis baptismalis, et ordine conferendi ab episcopo sacramenti confirmationis; syriace, cum rubricis carsciunicis. 5. Ordo extremae unctionis, cum consecratione olei sancti, carsciunice. 6. Benedictio anuli nuptialis, cum ordine sponsalium; carsciunice in duplici laterculo. 7. Benedictio aquae, in singulis diebus dominicis ad horam tertiam facienda; carsciunice. 8. Regulae ad cognoscendam coniunctionem planetarum, carsciunice. 9. S. Iohannis monachi damasceni, dissertatio vigesima prima de luce, igne, luminaribus sole et luna, deque sideribus; carsciunice. 10. Adhortatio ad sponsam, carsciunice. 11. Dissertatio de Deo uno et trino, deque Verbi incarnatione; carsciunice. 12. Symbolum S. Athanasii, carsciunice. 13. Adnotatio de aetate, et sepultura patriarcharum, ab Adamo ad Elisaeum prophetam; carsciunice. 14. Missa de sancta Maria in sabbatho, ex latino in syriacum sermonem conversa; uti et pleraque mox supra recensita, a Sergio monacho fratre archiepiscoporum Ionae et Iosephi Maronitarum, in monasterio S. Antonii abbatis de Cuzaia, anno Christi 1601, uti in calce ordinis baptismi adnotatur. Is autem codex pertinuit olim ad ecclesiam Maronitarum, quae apud templum hierosolymitanum resurrectionis exstat, quamque hodie Coptitae sibi usurparunt.

CCCI. (A. 44.)

Codex in 4. bombyc. paginarum 150, syriacis litteris elegantissime ex-

aratus quo continetur.

Liber diaconalis Maronitarum, complectens eam missae partem, quae a diacono sacerdoti celebranti ministrante, et a populo canitur; syriace et carsciunice, in duplici laterculo. Videlicet 1. in missa quotidiana. 2. in missa de dominica. 3. de angelis, feria secunda. 4. de communi, feria tertia. 5. de Deipara, feria quarta. 6. de apostolis, feria quinta. 7. de martyribus, feria sexta. 8. de defunctis, sabbatho. 9. in dedicatione ecclesiae. 10. in annunciatione Zachariae. 11. in annunciatione B. V. Mariae. 12. in visitatione B. V. Mariae. 13. in festo S. Nicolai. 14. in nativitate S. Iohannis baptistae. 15. in revelatione S. Ioseph. 16. in nativitate D. N. I. Christi 17. de laudibus Deiparae. 18. in festo S. Stephani. 19. in festo infantium Bethlehem. 20. in circumcisione Domini. 21. In epiphania Domini. 22. de laudibus S. Iohannis baptistae. 23. in festo S. Antonii abbatis. 24. in praesentatione Domini ad templum. 25. in festo S. Maronis. 26. in dominica sacerdotum. 27. in dominica sanctorum. 28. in festo XL. martyrum. 29. in festo S. Ioseph. 30. in dominica palmarum. 31. in hebdomada maiore. 32. in dominica resurrectionis. 33. in dominica nova, seu in albis. 34. in festo S. Georgii M. 35. in ascensione Domini. 36. in pentecoste. 37. in festo ssmae Trinitatis. 38. in festo corporis Christi. 39. in festo S. Elisaei prophetae. 40. in festo S. Eliae prophetae. 41. in transfiguratione Domini. 42. in assumptione B. V. Mariae. 43. in decollatione S. Iohannis baptistae. 44. in nativitate B. V. Mariae. 45. in exaltatione S. crucis. 46. in festo omnium sanctorum. 47. in festo prophetarum. 48. in festo confessorum. 49. in festo SS. monachorum. 50. in missa praesanctificatorum. 51. in processionibus. Is codex scriptus fuit manu Christoduli filii Petri maronitae alepini, temporibus Gabrielis Hausceb archiepiscopi Alepi, exeunte mense martio, anno Christi 1736, ut in calce adnotatur.

CCCII. (A. 45.)

Codex in 8. bombyc. foliorum 32, syriacis litteris nitidissime exaratus; quo continetur.

Liber diaconalis Syrorum iacobitarum, cum rubricis carsciunicis, et lectionibus apostolicis per totam hebdomadam. Is codex descriptus fuit Alepi a Gregorio, alias Iosue, metropolita hierosolymitano Iacobitarum, anno Graecorum 1993. (Christi 1681.) ad usum diaconi Georgii, fil. Sciocrallah, fil. Simeonis, quemadmodum in calce adnotatur.

CCCIII. (A. 46.)

Codex in 4. bombyc. foliorum 158, chaldaicis litteris exaratus; quo continetur.

Liber sacerdotalis Nestorianorum ; videlicet 1. ordo presbyterorum , hoc est precationes et absolutiones, quas presbyteri in officio feriali , ad vesperas , nocturnum , et matutinum , ante et post unumquemque psalmum , et in festis atque commemorationibus sanctorum memoriter recitare debent. 2. liturgia beatorum apostolorum . 3. liturgia Theodori mopsuesteni . 4. liturgia Nestorii patriarchae constantinopolitani. 5. ordo baptismi, compositus a Iesuiabo catholico adiabeno, tum Nestorianorum patriarcha. 6. ordo solutionis aquae . 7. ordo innovationis fermenti. 8. clausulae , seu absolutiones XV , in fine missae ad portam cancellorum recitandae , ab Ebediesu bar-Bricha episcopo sobensi compositae . 9. sanctificatio aquae pollutae. 10. ordo induldulgentiae, sive absolutionis , compositus a Iesuiabo catholico. 11. orationes in festis Domini per annum; in hebdomada rogationum; in dominicis ieiunii quadragesimalis; in hebdomada maiore, et pro defunctis. 12. orationes in dedicatione ecclesiae compositae ab Abul-Azar. 13. absolutio in fine missae, arabice litteris chaldaicis. 14. alia ad portam cancellorum, composita a mar-Gabriele. 15. historia cuiusdam martyris nuncupati *Ziha*, filii Simeonis, damasceni, qui natus dicitur anno Alexandri macedonis 620. (Christi 319.) fine mutila; arabice litteris chaldaicis, excepto ultimo folio, quod arabico charactere conscriptum est. Is codex exaratus fuit ab Emmanuele , filio Petri , presbytero , in Hekat oppido regionis adorbiganae, anno Graecorum 1920. (Christi 1608.) uti in fine precum de dedicatione ecclesiae adnotatur.

CCCIV. (A. 47.)

Codex in 4. m. chartac. foliorum 196 , chaldaicis litteris nitidissime exaratus ; quo continetur.

Pontificale et rituale Syrorum iacobitarum , in duos tomos divisum , a Michaele magno eiusdem gentis patriarcha , qui circa annum Christi 1190. claruit , collectum et recognitum . Tomus I , in quo isthaec exhibentur . 1. ordo consecrationis divini chrismatis. 2. benedictio olei , quod fit ad unctionem , nimirum olei catechumenorum , et olei extremae unctionis ; unum enim , idemque oleum apud Syros iacobitas ad utramque unctionem adhibetur , eiusque benedictio post chrismatis consecrationem fit ab episcopo simul et presbyteris ; uti in rubrica eidem benedictioni praefixa praecipitur . 3. alia benedictio olei orationis , catechumenorum nempe et infirmorum , quovis tempore administrandi . 4. ordo dedicationis ecclesiae . 5. ordo reconciliationis altaris, et ecclesiae pollutae. 6. ordo consecrationis altaris . 7. admonitio ad eos, qui ordinandi sunt presbyteri aut diaconi, ab episcopo dicenda coram ipsorum fideiussoribus ; ut in rubrica praecipitur . 8. alia admonitio post eorum ordinationem dicenda. 9. admonitio altera dicenda ante ordinationem ,

auctore Iacobo metropolita Maipharactae, seu Martyropoleos in Mesopotamia. 10. cantus et responsoria ad singulas ordinationes. 11. cycli idest antiphonae et cantus ad ordinationes minores, cantorum scilicet, lectorum, et subdiaconorum. 12. orationes et prohoemia ad easdem minores ordinationes; quae autem dicuntur in ordinationibus maioribus, uti et lectiones ex vetere et novo testamento, suis quaeque locis insertae sunt. 13. ordinatio psaltae, i. e. cantoris. 14. ordinatio anagnostae, i. e. lectoris. 15. ordinatio hypodiaconi. 16. ordinatio diaconi. 17. ordinatio presbyteri. 18. electio archidiaconi. 19. electio chorepiscopi, aut periodoutae seu visitatoris, aut abbatis vel abbatissae. 20. ordinatio diaconissarum, quae olim vigebat. 21. Iacobi edesseni scholion de diaconissis. 22. ordo recipiendi haereticos, ex haeresi Nestorianorum, sive Chalcedonensium (ut dicitur), aut Iulianistarum, vel a quacumque alia haeresi conversorum. 23. ordinatio patriarchae metropolitae et episcopi. 24. scholion ex epistola Iacobi edesseni ad Iohannem stylitam, de foribus ecclesiae, dum ordinationes aut alia sacra celebrantur, occludendis. 25. ordo enthronismi episcopi, aut metropolitae, aut patriarchae, cum primum sedet seu possessionem adit. 26. Dionysii metropolitae amidensis, qui et Iacobus bar-Salibi, sermo de laudibus Michaëlis magni Iacobitarum patriarchae. 27. expositio mysteriorum, quae in ordinationibus continentur, auctore Mose bar-Cepha episcopo ramanensi. Is codex accuratissime descriptus fuit ex codice vaticano LI, olim ecchellensi IV, qui exaratus fuit a Rabban Abulpharagio, ad usum sedis patriarchalis Iacobitarum, anno Graecorum 1483. (Christi 1171.)

CCCV. (A. 48.)

Codex in 4. chartac. foliorum 182, chaldaicis litteris eadem qua praecedens codex manu exaratus; quo continetur.

Pontificalis et ritualis Syrorum iacobitarum tomus II, in quo exhibentur. 1. ordo sacri baptismi. 2. ordo alter, sed brevior sacri baptismi, auctore Severo patriarcha antiocheno. 3. ordo alter sacri baptismi brevissimus, eorum causa qui morti proximi sunt; auctore Philoxeno episcopo hierapolitano. 4. ordo habitus monastici, seu tonsurae monachorum. 5. Mosis episcopi ramanensis, cognomento bar-Cepha, expositio mysteriorum quae in tonsura monachorum continentur. 6. ordo tonsurae monialium. 7. expositio in officium benedictionis aquae in nocte epiphaniae Domini, ex epistolis Iacobi edesseni ad Iohannem stylitam, et ad Adaeum presbyterum, deprompta. 8. Ordo officii benedictionis aquae, quae perficitur in nocte festi epiphaniae, iuxta novam et accuratam recognitionem Iacobi edesseni, et iuxta ritum monasterii Barsaumae; ut in epigraphe titulo subiecta adnotatur. 9. ordo benedic-

tionis olivarum. 10. ordo accessus ad portum, in nocte feriae secundae passionis Domini. 11. ordo ablutionis pedum, in feria quinta mysteriorum, sive in caena Domini. 12. memoria crucifixionis, sive adoratio crucis, in feria sexta maioris hebdomadae, ad horam nonam. 13. ordo reconciliationis et indulgentiae in sabbatho annunciationis, h. e. sabbatho sancto ad horam nonam. 14. ordo salutationis in magna dominica resurrectionis post matutinum. 15. ordo genuflexionis in dominica pentecostes. 16. ordo recipiendi apostatas et haereticos. 17. ordo recpiendi peccatores publicos. 18. ordo confessionis; sive peccantium, qui ad sacramentum paenitentiae accedunt, absolutio. 19. absolutiones ab omni genere peccatorum, et orationes pro variis afflictionibus, et aegritudinibus, in quas homines incidere solent. Videlicet 1. pro homine, qui a daemone vexatur. 2. pro iis, qui a malo spiritu tentantur. 3. pro energumenis. 4. pro periuro. 5. pro eo, qui seipsum aut alium anathematizavit. 6. pro eo, qui verbum Domini et anathema violat. 7. de periuriis et mendaciis, deque fraudibus quae prava voluntate committuntur. 8. pro eo, qui verbum anathematis a sacerdote prolatum transgreditur. 9. pro eo, qui iuramenta transgreditur. 10. alia pro eo, qui seipsum aut alium anathematizavit. 11. item orationes XVIII. pro fornicatoribus, adulteris, et homicidis. 12. item orationes IV. pro iis qui a quocumque peccato vel haeresi convertuntur. 13. item pro eo, qui comedit aut bibit aliquid immundum. 14. alia communis pro quolibet de quamcumque re. 15. alia specialis, quam sacerdos pro seipso dicit, propter quamcumque pravam cogitationem, quae in ipso excitatur. 16. alia pro iratis, qui reconciliari postulant. 17. alia pro reconciliatione inimicorum. 18. alia pro iis, qui novam vestem induunt. 19. oratio pro sponsalibus. 20. benedictio seminum. 21. benedictio cuiuslibet hominis. 22. benedictio domus. 23. benedictio puerorum, quos parentes sacerdoti offerunt. 24. oratio pro iter agentibus. 25. alia pro eo, qui ad angustias redigitur, estque morti proximus. 26. benedictio aquae in qua quid suffocatur. 27. oratio in fine omnium indulgentiarum. 28. benedictio vini, quod fit immundum. 29. alia olei, quod fit immundum. 30. ordo habitus monastici, seu sacri schematis pellicei, iuxta ritum monachorum coptitarum. 31. benedictio suppellectilium altaris. 32. benedictio olei sanitatis. 33. benedictio aquae sanitatis. 34. benedictio sacrae imaginis. Is codex eadem qua praecedens codex manu descriptus est.

CCCVI. (A. 49.)

Codex in fol. chartac. foliorum 129, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continetur.

Pontificale et *rituale* Chaldaeorum nestorianorum, in tres tomos distribu-

tum. Tomus 1. in quo exhibentur 1. consecratio altaris cum chrismate, adiectis casibus, quibus altare consecrari debet cum chrismate aut sine chrismate. 2. chirotonia seu ordinatio, diaconorum nempe, lectorum, hypodiaconorum, et diaconorum. 3. chirotonia presbyterorum. 4. chirotonia episcoporum. 5. ordo perfectionis episcopi a catholico. 6. chirotonia catholici seu patriarchae. 7. de numero et dignitate patriarcharum ab apostolis in universo terrarum orbe constitutorum; ubi etiam exhibentur *canones chaldaici*, ex vulgatis arabicis, qui nicaeni dicuntur. Item *constitutio Marabae patriarchae Nestorianorum de electione catholici seu patriarchae*. Item *Iesuiabi adiabeni de auctoritate patriarcharum.* Additur *caput de primatu romani Pontificis*, deque nonnullis Chaldaeorum patriarchis a romano Pontifice ordinatis; nempe *Abre*, *Abrahamo*, *Iacobo*, *Achadabue*, *Maraba*, *Aramo nisibeno*, *et Iohanne Sulaka*; de quibus Assemanus bibl. orient. tom. I. pag. 533. Denique *Iesuiabi catholici canon de diaconis, presbyteris, et episcopis.* 8. chirotonia archidiaconi. 9. ordo habitus monastici. 10. ordo hegumeni. 11. absolutio sacerdotis a suspensione. 12. absolutio laici ab interdicto, vel ab excommunicatione. 13. oratio super energumenum. 14. oratio super infirmum. 15. benedictio seminum. 16. chirotonia sciahararum, i. e. vigilum, sive excubitorum, qui nocturno praesertim officio decantando praesunt; item presbyterorum, et diaconorum; praeposita quaestione, an liceat hominem caecum ordinari presbyterum, aut diaconum vigilem. 17. ordo chirotoniae chorepiscopi, seu visitatoris pagorum. 18. ordo chirotoniae metropolitae, qui ordinatur a catholico. 19. ordo actionis gratiarum, et absolutionis. 20. benedictiones, quibus episcopus benedicit oppido, seu civitati, cum inde egreditur. 21. ordo consecrationis tabulae novae, seu altaris portatilis. 22. edictum et monitum de gestatione tabulae consecratae in loca longinqua. 23. benedictio, qua episcopus vel metropolita recens ordinatus benedicit suae dioeceseos populo, cum primum ad suam sedem pervenit, metrica, alphabetico ordine concinnata a Mari bar-Messia archidiacono. 24. benedictio, qua episcopus lotis manibus se signat, a mar-Elia III. patriarcha composita. 25. confectio *'hananae* seu pietatis, i. e. pulveris loci, ubi martyres coronati fuerunt, quem oleo et aqua dilutum ad extremam unctionem adhibent. 26. absolutio in convivio defunctorum. 27. rubricae de celebratione officiorum in dominicis et festis eo anno, quo pascha resurrectionis in diem 22. martii incidit. 28. symbolum, seu benedictio mensae, metrica, alphabetico ordine disposita, quae etiam apte dici potest in saturitate panis, quae fit in requie et commemoratione defunctorum atque in luctu. 29. ordo seu edictum de tonsura monachorum eiusque institutione. 30. consecratio altaris, sine chrismate. 31. benedictio calicis ante quam deferatur ad altare cum eo opus est in die magni conventus. 32. ordo tonsurae monachorum, compositus a Phethione presbytero et monacho. 33. ordo tonsurae filiarum foederis, sive

sanctimonialium. 34. ordo chirotoniae diaconissarum. 35. canones de confessione sacramentali, cum forma absolutionis, collecti a Dionysio Barsalibaeo. 36. oratio super infirmum. 37. benedictio cum episcopus ex oppido egreditur. 38. oratio qua episcopus benedicit, cum coenobium religiosorum ingreditur. 39. oratio qua episcopus benedicit, cum coenobio religiosorum egreditur. 40. oratio super abbatem monachorum in modum benedictionis. 41. benedictio discentium. 42. chirotoniae ex pontificali romano excerptae; videlicet ostiariorum, lectorum, exorcistarum, acolythorum, hypodiaconorum, subdiaconi qui legit apostolum, diaconi qui legit evangelium, et presbyterorum. Is codex eadem qua praecedens codex manu exaratus est.

CCCVII. (A. 50.)

Codex in fol. p. chartac. foliorum 120, chaldaicis litteris eadem qua praecedens codex manu exaratus; quo continetur.

Eiusdem *pontificalis et ritualis* Chaldaeorum, sive Nestorianorum, tomus II; videlicet 1. ordo sancti baptismi, compositus a Iesuiabo catholico adiabeno, tum Nestorianorum patriarcha. 2. alter ordo sancti baptismi, a Iosepho I. Chaldaeorum patriarcha recognitus. 3. ordo sponsalium, carsciunice, seu arabice litteris chaldaicis. 4. alius ordo sponsalium, praeposita rubrica de aetate sponsae, quam non minorem annis duodecim debere esse, sub aeternae maledictionis et anathematis poena, Nestoriani praecipiunt. 5. ordo benedictionis vestium sponsalium. 6. ordo benedictionis desponsationis. 7. ordo coronationis coniugum. 8. ordo benedictionis thalami nuptialis. 9. alius ordo desponsationis. 10. ordo benedictionis vestium nuptialium. 11. ordo benedictionis coronarum. 12. ordo absolutionis apostatarum. 13. ordo renovationis fermenti seu panis eucharistici. 14. chronicon sive kalendarium perpetuum ad inveniendum ieiunia, festa mobilia, litteram dominicalem, epactam lunarem, cyclum solarem, et ad disponendum dominicas, et hebdomadas ante nativitatem Domini, post epiphaniam, et post pentecosten, iuxta ritum Nestorianorum; subiecta supputatione annorum mundi ab Adamo ad Christi crucifixionem, una cum excerptis ex libro Ebediesu bar-Bricha, cui titulus *fundamenta fidei*, de annunciatione, nativitate, et baptismo Domini, et quot paschata Christus post suum baptismum celebraverit. Item de anno bissextili. 15. benedictiones mensae ante et post prandium. 16. benedictio oblationis pro defunctis. 17. alia panis adhibendi in oblationibus pro exequiis defunctorum. 18. benedictio calicis vini. 19. alia calicis. 20. clausulae, sive absolutiones, et benedictiones XIV. ad portam cancellorum dicendae; auctore Ebediesu bar-Bricha, quarum secunda carsciunica. 21. benedictio aquae pollutae.

CCCVIII. (A. 51.)

Codex in fol. p. chartac. foliorum 112, chaldaicis litteris eadem qua praecedens codex manu exaratus; quo continetur.

Eiusdem *pontificalis et ritualis* Chaldaeorum, sive Nestorianorum, tomus III; videlicet 1. defunctorum saecularium, virorum nempe, mulierum, et puerorum exequiae, iuxta ordinem et ritum superioris monasterii SS. Abrahae et Gabrielis, quem Nestoriani omnes amplectuntur, tribus constantes sessionibus. 2. cantus X. cum cadaver effertur. 3. cantus ad liturgiam pro defunctis. 4. Narsetis leprosi sectiones, sive carmina tria de defunctis, quorum tertium de mulieribus. 5. carmen, dum cadaver sepelitur. 6. exequiae puerorum baptizatorum, usque ad septimum aetatis annum, tribus pariter constantes sessionibus. 7. ritus sepeliendi pueros non baptizatos. 8. hymni paracletici CLVII. de cuiusvis ordinis ac status defunctis; ex quibus hymni IV. de catholicis, seu patriarchis; hymni III. de episcopis et metropolitis; hymni XXI. de sacerdotibus, quorum postremus Iohanni metropolitae asbelensi adscribitur; hymni XIII. de monachis; hymni XI. de diaconis; hymni X. de ecclesiasticis, quorum quintus, sextus, septimus, et octavus Iesuiabo bar-Mocaddem Arbelae metropolitae tribuuntur; hymnus I. de doctoribus vigilibus. 9. hymni XCIV. de quolibet defuncto, deque divitibus, peregrinis, senibus, medicis, occisis, suffocatis, sponsis utriusque sexus, adolescentibus, scribis, mulieribus, virginibus, et pueris; uti etiam de defunctis ad sepulchrum, et ad missam. 10. ordo consolationis, sive exequiae defunctorum virorum, mulierum, et puerorum, secunda et tertia post ipsos sepultos die. 11. officium pro iis, qui ruinis oppressi, vel occisi, vel suffocati intereunt. 12. ritus translationis cadaveris ex uno in aliud sepulchrum. 13. orationes III. paracleticae de defunctis. 14. cantus de defunctis.

CCCIX. (A. 52.)

Codex in 4. m. bombyc. foliorum 116, syriacis litteris et sermone eleganter exaratus; quo continetur.

Pontificale Syrorum maronitarum, bipartitum. Pars prima, in qua describuntur chirotoniae, sive ordinationes 1. psaltae. 2. lectoris. 3. hypodiaconi. 4. diaconi. 5. archidiaconi. 6. presbyteri. 7. periodeutae. 8. chorepiscopi. 9. episcopi, et metropolitae. 10. patriarchae. Is codex scriptus fuit anno Graecorum 1607. (Christi 1295.) in coenobio S. Mariae oppidi Acurae in monte Libano, temporibus Theodori eiusdem loci episcopi; quemadmodum eadem, qua totus codex manu scriptus fuit, in calce adnotatur.

CCCX. (A. 53.)

Codex in fol. m. bombyc. paginarum 364, syriacis litteris nitidissime exaratus; quo continetur.

Pontificalis Syrorum maronitarum pars altera complectens consecrationes et benedictiones ab episcopo peragendas ; quarum 1. consecratio ecclesiae. 2. consecratio altaris. 3. consecratio baptisterii. 4. consecratio tabulae altaris. 5. consecratio patenae et calicis, et suppellectilum quae divina mysteria tangunt. 6. benedictiones ornamentorum altaris, et sacerdotalium vestimentorum; item signi, seu campanae. 7. consecratio olei infirmorum, cum septem sessionibus seu officiis lampadis. 8. alia parva eiusdem olei. 9. consecratio olei catechumenorum. 10. consecratio parva chrismatis. 11. alia magna et sollemnior eiusdem chrismatis, quae fit feria quinta mysteriorum, sive in caena Domini. 12. benedictio coemeterii. 13. benedictio turis. 14. benedictio crucis et sanctarum imaginum. 15. alia numismatum. 16. reconciliatio altaris et ecclesiae pollutae. 17. benedictio sacrorum vasorum ab haereticis aut quocumque alio modo pollutorum. Sub initium huius codicis, qui inclinante decimo septimo Christi saeculo videtur descriptus, alia manu praefixus legitur elenchus ecclesiarum et altarium a Stephano Petro Aldoënsi antiocheno Maronitarum patriarcha consecratorum, ab anno Christi 1670. ad annum 1698.

CCCXI. (A. 54.)

Codex in fol. bombyc. paginarum 635, syriacis litteris eleganter exaratus; quo continetur.

Pontificale et rituale ecclesiae antiochenae Syrorum maronitarum, tripartitum; a Stephano Petro Aldoënsi patriarcha Antiochiae recognitum, et in meliorem ordinem digestum; praeposita eiusdem patriarchae encyclica ad omnes archiepiscopos, episcopos, archipresbyteros, et parochos maronitas, de eiusdem pontificalis et ritualis recognitione, et approbatione, deque ipsius solius usu in posterum ab omnibus servando, data in Canubino, sede patriarchali Maronitarum, die 3. octobris, anno Christi 1683.

Pars prima, in qua exhibentur chirotoniae sive ordinationes 1. psaltae. 2. lectoris. 3. hypodiaconi. 4. diaconi. 5. archidiaconi. 6. presbyteri. 7. periodeutae, seu visitatoris. 8. chorepiscopi. 9. episcopi et metropolitae. 10. patriarchae. 11. tonsura monachorum. 12. tonsura monialium. 13. ordo orationis mediae, seu habitus monastici, qui microschemorum est proprius. 14. ordo schematis magni, i. e. megaloschemorum. 15. ordo indulgentiae, octava a suscepto monastico habitu die persolvendus. 16. oratio carsciunica, ab abbate monasterii vespere legenda super caput eius, qui monachismum profiteri postulat; sub-

iecta exploratione eius voluntatis, una cum admonitione, carsciunica, ad eundem.

CCCXII. (A.55.)

Codex in fol. m. chartac. paginarum 228, syriacis litteris eleganter exaratus; quo continentur.

Pontificalis et ritualis ecclesiae antiochenae Syrorum maronitarum pars secunda et tertia, duabus dispositae laterculis. Pars II. complectitur consecrationes et benedictiones ab episcopo peragendas; quibus praeponitur Stephani Petri Aldoënsis patriarchae antiocheni commentarius carsciunicus in easdem consecrationes, sectionibus decem absolutus. Eae autem hunc in ordinem digestae sunt. 1. consecratio ecclesiae. 2. consecratio altaris. 3. consecratio baptisterii. 4. consecratio tabulae altaris, quae nimirum super eiusdem mensa ponitur. 5. consecratio patenae et calicis; item instrumentorum et suppellectilium, quae divina mysteria tangunt. 6. benedictiones ornamentorum altaris, et sacerdotalium indumentorum; item turibuli, crucis, imaginum, et numismatum sanctorum. 7. reconciliatio altaris et ecclesiae, nec non sacrorum vasorum, quae quocumque modo ab haereticis aut aliis polluta fuerint. 8. benedictio signi vel campanae. 9. benedictio coemeterii. 10. ordo consecrationis chrismatis brevior. 11. consecratio olei catechumenorum. 12. consecratio olei infirmorum. 13. consecratio prolixior chrismatis, quae fit feria quinta mysteriorum, seu in coena Domini. 14. ordo consecrationis olei lampadis, pro sanis et pro aegrotis, septem constans sectionibus seu officiis. Tertia pars exhibet rituale, seu ministeria a sacerdotibus peragenda, iuxta ritum Maronitarum, a praedicto Stephano Petro Aldoënsi patriarcha recognitum anno Christi 1694. atque hocce ordine dispositum. 1. ordo obsignationis ecclesiae. 2. ordo benedictionis aquae in festo epiphaniae. 3. benedictio domus puerperae. 4. ordo baptismi, compositus a S. doctore Iacobo sarugensi. 5. ordo solutionis coronae baptizati post septimum diem. 6. alter ordo baptismi compositus a S. Iohanne edesseno. 7. ordo brevis baptismi compositus a S. Basilio magno. 8. ordo ingressus puerperae in templum. 9. ordo matrimonii Christianorum, videlicet benedictio anulorum et vestium nuptialium; ordo sponsalium; ordo desponsationis; ordo coronationis sponsorum; alter ordo brevis coronationis, carsciunicus. Benedictio strati et thalami nuptialis. 10. ordo matrimonii viduarum. 11. ordo benedictionis ramorum in dominica hosannarum. 12. ordo accessus ad portum in nocte feriae secundae maioris hebdomadae. 13. ordines orationum super baptisterium, feria 2. 3. 4. et 5. hebdomadae maioris post matutinum dicendarum. 14. ordo lotionis pedum, quae feria quinta mysteriorum post nonam peragitur. 15. ordo adorationis crucis, quae fit feria 6. maioris hebdomadae post nonam. 16. oratio indulgentiae,

dicenda die sabbathi magni post nonam. 17. ordo processionis crucis in dominica magna resurrectionis post matutinum. 18. ordo pacis et salutationis in eadem dominica resurrectionis post matutinum. 19. ordo adorationis in pentecoste. 20. ordo processionis reliquiarum SS. martyrum. 21. orationes pro diversis; videlicet pro pueris, quos parentes sacerdoti offerunt; pro iisdem in tonsura capillorum; pro populo christiano in festo resurrectionis; pro sene petente benedictionem a sacerdote; pro offerentibus oblationes; pro accedente ad sacra mysteria; pro iter agentibus: alia dicenda ab eo, qui peregre proficiscitur: orationes super mensam ante et post esum: aliae super eandem in solemnitate sanctorum; aliae in convivio pro defunctis: benedictio panis: alia grani cocti, seu farris: alia ovorum in paschate resurrectionis: alia vini: alia fructuum: alia agrorum; alia aquae: alia tritici, quod domi servatur, aut seminatur: alia vineae et oliveti: alia novae vineae, et omnis rei quae seminatur, aut plantatur: alia torcularis: alia aquae, et olei sanitatis: oratio pro iratis, qui reconciliari postulant: aliae pro infirmis, et iis qui ad angustias rediguntur, suntque morti proximi: in exitu animae: pro eo, qui manducavit aut bibit quid immundum: alia super aquam, vinum, et oleum, in quibus quid immundum suffocatur: alia pro eo, in quo mala cogitatio excitatur: alia pro phantasticis: alia pro eo, qui pavore aliquo afficitur: alia pro eo, qui a diabolo vexatur: alia pro eo, qui a diabolo tentatur: alia in rogationibus.

CCCXIII. (A. 56.)

Codex in 8. bombyc. foliorum 101, syriacis litteris elegantissime exaratus; quo continetur.

Rituale Syrorum maronitarum, complectens duplicem ordinem baptismi, nempe sollemniorem et breviorem, compositum a S. Basilio magno; processionem crucis; benedictionem fontis; et in fine kalendarium sanctorum per anni circulum. Is codex decimo quinto Christi saeculo videtur exaratus.

CCCXIV. (A. 57.)

Codex in 4. bombyc. foliorum 146, syriacis litteris nitidissime exaratus; quo continentur.

Exequiae defunctorum, iuxta ritum ecclesiae antiochenae Syrorum maronitarum. Liber complectens officia 1. pro episcopis defunctis. 2. pro monachis. 3. pro uno monacho. 4. pro sacerdotibus. 5. pro diaconis. 6. pro viris saecularibus. 7. pro mulieribus. Is codex scriptus fuit anno Graecorum 1789. (Christi 1477.) a Iohanne archipresbytero oppidi Hadscit in monte Libano, ad usum diaconi eiusdem oppidi; uti in fine adnotatur.

CCCXV. (A. 58.)

Codex in 8. bombyc. foliorum 144, syriacis litteris eleganter exaratus; quo continentur.

Exequiae defunctorum; videlicet 1. sacerdotum. 2. diaconorum. 3. monachorum. 4. virorum saecularium. 5. puerorum. 6. monialium. 7. mulierum. 8. puellarum; iuxta ritum Syrorum maronitarum. Is codex decimo quinto Christi saeculo videtur descriptus, pertinuitque olim ad Mansorem filium archipresbyteri Michaëlis; ut in fronte adnotatur.

CCCXVI. (A. 59.)

Codex in fol. max. bombyc. foliorum 319, syriacis litteris elegantissime exaratus; quo continetur.

Officium feriale Syrorum maronitarum per totam hebdomadam, in duplici laterculo; adiecto officio dominicae resurrectionis. Is codex scriptus fuit a quodam Theodoro, anno Graecorum 1747. (Christi 1435.) quemadmodum in calce officii sabbathi adnotatur.

CCCXVII. (A. 60.)

Codex in fol. bombyc. paginarum 818, syriacis litteris exaratus; quo continetur.

Officium feriale septem dierum hebdomadae per anni circulum, iuxta ritum Syrorum maronitarum, duobus dispositum laterculis. Accedit kalendarium sanctorum, in quo ad diem 9. februarii memoria recolitur sancti Iohannis patriarchae antiocheni Maronitarum, et sancti Maronis abbatis; et ad diem 15. septembris sex priorum synodorum oecumenicarum. Is codex exaratus fuit anno Graecorum 1819. (Christi 1508.) die 15. iulii in monasterio S. crucis Syrorum iacobitarum, quod extra moenia Nicosiae urbis Cypri situm erat, ab Abrahamo presbytero et monacho, filio Behenami severiani monachi, ex monte Abdinensi in Mesopotamia, ad usum Melchisedechi Zeraici presbyteri, filii Abrahami presbyteri maronitae; uti in fine kalendarii sanctorum calligraphus iacobita adnotat, qui et ibidem memoriam Severi patriarchae, Iacobi Baradaei, aliorumque monophysitarum memoriam subdole inseruit.

CCCXVIII. (A. 61.)

Codex in fol. m. bombyc. foliorum 303, syriacis litteris nitidissime exaratus; quo continentur.

Officia sanctorum, iuxta ritum Syrorum maronitarum, duobus laterculis disposita. Pars hiemalis videlicet 1. officium encaeniorum ecclesiae. 2. aliud dedicationis ecclesiae. 3. annunciationis Zachariae. 4. annunciationis deiparae virginis Mariae. 5. Profectionis deiparae Virginis ad Elisabeth. 6. nativitatis S. Iohannis baptistae. 7. revelationis S. Ioseph. 8. dominicae ante nativitatem Domini. 9. nativitatis Domini. 10. de laudibus deiparae virginis Mariae. 11. de caede infantium. 12. dominicae post nativitatem Domini. 13. SS. PP. Basilii et Gregorii. 14. epiphaniae Domini. 15. de laudibus S. Iohannis baptistae. 16. S. Stephani protomartyris. 17. dominicae I. post epiphaniam. 18. dominicae II. post epiphaniam. 19. dominicae III. post epiphaniam. 20. dominicae IV. post epiphaniam. 21. de laudibus deiparae Virginis. 22. ingressus Domini in templum. 23. officia hebdomadae Ninivitarum. 24. officium sacerdotum, et patrum. 25. defunctorum. 26. S. Iacobi intercisi. 27. S. Iacobi doctoris. 28. S. Barbarae. 29. S. Nicolai. 30. S. Behenami martyris. 31. S. Gabrielis caraminensis. 32. S. Antonii abbatis monachorum. Is codex ineunte decimo octavo Christi saeculo videtur exaratus.

CCCXIX. (A. 62.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 147, syriacis litteris eleganter exaratus; quo continentur.

1. *Officia* iuxta ritum Syrorum maronitarum, duobus disposita laterculis. 1. de nativitate Domini. 2. in assumptione B. V. Mariae. 3. de uno martyre. 4. ordo adorationis in die pentecostes. 5. historia dormitionis deiparae virginis Mariae, carsciunica, sancto Iohanni evangelistae adscripta. Is codex scriptus fuit a Sergio monacho et presbytero anno mundi 7081. (Christi 1573.) uti in calce officii de uno martyre adnotatur.

CCCXX. (A. 63.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 283, syriacis litteris eleganter scriptus; quo continentur.

Officia iuxta ritum Syrorum maronitarum, duobus disposita laterculis. 1. in epiphania Domini. 2. de laudibus B. V. Mariae. 3. in annunciatione B. V. Mariae. 4. in assumptione eiusdem. 5. in nativitate eiusdem. 6. in nativitate Domini. 7. de uno sancto. Is codex exaratus fuit ante annum Christi 1490. Nam post officium epiphaniae, recentiore manu describitur authenticum instrumentum donationis, quae fit ecclesiae Deiparae et S. Abdae in Talo Cypri oppido; confirmatum a Gabriele archiepiscopo Maronitarum Cypri, anno Christi 1511. die 12. iulii. Item donatio ab eodem Gabriele archiepiscopo facta eidem eccle-

siae, die 4. septembris, anno Christi 1490. Item nonnullae aliae donationes a fidelibus eidem ecclesiae addictae anno Christi 1490.

CCCXXI. (A. 64.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 184, syriacis litteris eleganter exaratus; quo continentur.

Officia, iuxta ritum Syrorum maronitarum, duobus disposita laterculis. 1. in assumptione B. V. Mariae; adiecta historia dormitionis eiusdem, carsciunice. 2. de laudibus B. V. Mariae. 3. in eiusdem nativitate; subiecta homilia de eiusdem annunciatione. Is codex decimo quinto Christi saeculo videtur descriptus.

CCCXXII. (A. 65.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 176, syriacis litteris nitidissime exaratus; quo continentur.

Officia, iuxta ritum Syrorum maronitarum, duobus disposita laterculis. 1. in festo SS. Petri et Pauli apostolorum. 2. in festo XII. apostolorum. 3. in conceptione B. V. Mariae. 4. de laudibus B. V. Mariae. Is codex inclinante decimo septimo Christi saeculo videtur exaratus.

CCCXXIII. (A. 66.)

Codex in 8. bombyc. foliorum 164, syriacis litteris nitidissime exaratus; quo continetur.

Officium feriale Syrorum iacobitarum, per sex hebdomadae dies; nimirum a feria secunda ad sabbathum, inclusive. Is codex inclinante decimo septimo Christi saeculo fuit descriptus.

CCCXXIV. (A. 67.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 230, syriacis litteris eleganter scriptus; quo continetur.

Bethgaza, h. e. *thesaurus*, sive breviarium Syrorum iacobitarum complectens precationes et cantus per septem hebdomadae dies: item de Deipara; de sanctis in communi; de sancto specialiter; de paenitentia; de defunctis: una cum lectionibus evangelicis et apostolicis ad vesperas et ad matutinum, iuxta ritum veterum Syrorum iacobitarum. Is codex ad decimum tertium Christi saeculum videtur referendus.

CCCXXV. (A. 68.)

Codex in fol. p. chartac. foliorum 185, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continetur.

Octoëchus, sive cantica tonis octo expressa, in sacris Iacobitarum officiis per anni circulum dicenda; auctoribus Severo patriarcha antiocheno, Iohanne bar-Aphtonio abbate sansarensi, Iohanne psalta, Philoxeno mabugensi, Paulo episcopo Callinici, Iacobo edesseno, et poëta quodam alexandrino. Is codex inclinante decimo septimo Christi saeculo videtur descriptus.

CCCXXVI. (A. 69.)

Codex in 4. bombyc. foliorum 111, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continetur.

Officium feriale Nestorianorum seu Chaldaeorum, a feria secunda ad sabbathum. Is codex decimo septimo Christi saeculo videtur descriptus.

CCCXXVII. (A. 70.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 237, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continentur.

Paracletica; quae est divini officii pars, iuxta ritum Syro-Graecorum melchitarum. Is codex absolutus fuit feria tertia, die 31. decembris, anno Adami 7084. (Christi 1576.) uti in fine adnotatur; ubi etiam subiungitur, codicem hunc legatum fuisse ecclesiae SS. Sergii et Bacchi oppidi Tabsciar.

CCCXXVIII. (A. 71.)

Codex in 8. bombyc. foliorum 194, chaldaicis litteris exaratus; quo continetur.

Octoëchus, iuxta ritum Melchitarum. Is codex ad XIV. Christi saeculum videtur referendus.

CCCXXIX. (A. 72.)

Codex] in 8. bombyc. foliorum 231, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continentur.

Octoëchus, *hermologium*, *et paracletica*; adiectis in fine variis precibus arabicis. Is codex perfectus fuit die dominica, 13. ianuarii, anno Adami 7017. (Christi 1509.) a Mose presbytero ex pago Mazaran, ditionis ae-

carensis; uti fol. 169. a terg. adnotatur. In fine autem dicitur legisse in hoc libro Christodulus filius Helal, die 1. iunii, anno mundi 7203. (Christi 1695.) Hunc ipsum codicem anno Christi 1717. monasterio S. Salvatoris dono dederat Lotfus fil. Mosis, Abibi, damascenus.

CCCXXX. (A. 73.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 184, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continentur.

Sticheraria cum octo tonis, ad septem hebdomadae dies, iuxta ritum Melchitarum. Is codex ad XIV. Christi saeculum videtur referendus.

CCCXXXI. (A. 74.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 362, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continetur.

Triodium Melchitarum, a dominica pharisaei et publicani, ad feriam sextam Lazari, quae est dies quadragesima ieiunii quadragesimalis. Feria V. hebdomadae quintae quadragesimae, fol. 284. Canonem, ab Andrea cretensi episcopo compositum, e graeco syriacum fecisse dicitur Iohannes presbyter, Isae filius ex oppido Rumana; qui ex mente auctoris arabice descriptus est. Is autem codex exaratus fuit die 27. decembris, anno mundi 7054. (Christi 1546.) a Mose presbytero filio Thomae, fil. Mosis, fil. Eliae, ex Nausia pago; uti in fine adnotatur.

CCCXXXII. (A. 75.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 326, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continetur.

Triodium Melchitarum, a dominica pharisaei et publicani, usque ad feriam sextam Lazari. Is codex ad decimum quintum Christi saeculum videtur referendus. Aliquot folia supplevit initio et fine eiusdem codicis Isa monachus, feria 6, die 14. decembris, anno mundi 7149. (Christi 1641.) ceu ipse fol. 326. a terg. adnotat.

CCCXXXIII. (A. 76.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 496, chaldaicis litteris exaratus; quo continetur.

Triodium Melchitarum, a dominica pharisaei et publicani ad feriam

sextam Lazari. Is codex perfectus fuit feria quarta, die 23. novembris, anno mundi 7033. (Christi 1525.) rogatu Pauli, Iosephi, et Eliae, ex pago Duma, a presbytero Iosepho, ex pago Chafur, ditionis botryensis, ad usum presbyteri Petri, fil. Iohannis, fil. Macluf, ex pago Duma oriundi, Mahaidatae incolae; quemadmodum in calce arabice adnotatur.

CCCXXXIV. (A. 77.)

Codex in fol. m. bombyc. foliorum 230, chaldaicis litteris exaratus; quo continetur.

Triodium Melchitarum, a sabbatho Lazari ad dominicam post pentecosten, duobus dispositum laterculis. Rubricae, cum variis lectionibus atque precibus, arabice descriptae sunt. Is codex decimo quinto Christi saeculo videtur exaratus.

CCCXXXV. (A. 78.)

Codex in fol. bombyc. paginarum 532, chaldaicis litteris exaratus; quo continetur.

Menaei Melchitarum *mensis september*. Is codex scriptus fuit die 1. octobris, anno mundi 6900. (Christi 1392.) a diacono Abaido, filio Iohannis diaconi, fil. Iacobi, ex pago Chafur, ad usum presbyteri Uehebe Tauil, ex pago Basarma, et Abrahami presbyteri, fil. Iacobi archipresbyteri, item ad usum aliorum ex praedicto pago Basarma: compactus autem fuit a Salomone filio Davidis presbyteri; quemadmodum in calce adnotatur.

CCCXXXVI. (A. 79.)

Codex in fol. bombyc. paginarum 527, chaldaicis litteris eadem qua praecedens codex manu exaratus; quo continetur.

Menaei Melchitarum *mensis october*. Is codex collatus fuit a Salomone filio Davidis presbyteri, compactus autem a Mose presbytero ex pago Basarma; uti in fine adnotatur.

CCCXXXVII. (A. 80.)

Codex in fol. bombyc. paginarum 473, chaldaicis litteris exaratus; quo continetur.

Menaei Melchitarum *mensis november*. Is codex scriptus fuit sabbatho, die 30. octobris, anno mundi 7021. (Christi 1512.) a Mose presbytero,

fil. Thomae, fil. Mosis, fil. Eliae, ex pago Nausia, rogatu presbyteri Davidis fil. Abrahami; uti in calce adnotatur.

CCCXXXVIII. (A. 81.)

Codex in 4. membr. paginarum 292, chaldaicis litteris exaratus; quo continentur.

Menaei Melchitarum *menses december*, *ianuarius*, *martius*, *aprilis*, *maius*, *iunius*, *iulius*, *augustus*. Heic autem habentur dumtaxat festa praecipua sanctorum. Is codex ad nonum Christi saeculum haud immerito videtur referendus.

CCCXXXIX. (A. 82.)

Codex in fol. m. bombyc. paginarum 406, chaldaicis litteris exaratus; quo continetur.

Menaei Melchitarum *mensis december*, duobus laterculis dispositus. Is codex scriptus fuit feria quarta, die 6. mensis martii, anno mundi 7130. (Christi 1622.) perpetuoque legatus monasterio deiparae Virginis de Hamatura, ditionis tripolitanae in Syria; quemadmodum in fine adnotatur.

CCCXL. (A. 83.)

Codex in 4. bombyc. paginarum 566, chaldaicis litteris eleganter scriptus; quo continetur.

Menaei Melchitarum *mensis ianuarius*. Is codex perfectus fuit a Saliba in monasterio S. Georgii de Chafur, pago montis Libani, ditionis tripolitanae; anno mundi 6985. (Christi 1477.) sabbatho, die 5. iulii, studio Mosis archipresbyteri dicti pagi, et presbyteri Abrahami abbatis memorati monasterii S. Georgii, et Iacobi, Iosephi, Pharagi, ac Sergii monachorum; ut in calce adnotatur.

CCCXLI. (A. 84.)

Codex in fol. bombyc. paginarum 555, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continetur.

Menaei Melchitarum *mensis ianuarius*, duobus dispositus laterculis. Is codex scriptus fuit anno Adami 7115. (Christi 1607.) feria sexta, die 9. ia-

nuarii, ab Isa monacho fil. Iacobi, ex Garzuz pago, ditionis byblicensis, perpetuoque legatus monasterio Deiparae de Hamatura; uti in fine adnotatur.

CCCXLII. (A. 85.)

Codex in fol. p. bombyc. foliorum 218, chaldaicis litteris exaratus; quo continetur.

Menaei Melchitarum *mensis februarius*. Is codex ad decimum quintum Christi saeculum videtur referendus.

CCCXLIII. (A. 86.)

Codex in fol. bombyc. paginarum 505, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continentur.

Menaei Melchitarum *menses martius et aprilis*, duobus dispositi laterculis. Is codex scriptus fuit feria tertia, die 27. februarii, anno mundi 6995. (Christi 1487.) a Theodoro presbytero fil. Iosephi, fil. Mosis, ex pago Darebta, ditionis botryensis, rogatu Rescallah archipresbyteri pagi Bacabartensis; uti in clausula martii adnotatur.

CCCXLIV. (A. 87.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 341, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continentur.

Menaei Melchitarum *menses martius*, *aprilis*, *maius*, *iunius*, *iulius*, et *augustus*, cum epistolis, et evangeliis, et synaxario sanctorum, nec non cum scholiis in epistolas et evangelia, quae in praedictis mensibus leguntur. Is codex scriptus fuit anno mundi 7004. (Christi 1496.) a presbytero Iosepho, fil. Iohannis, fil. Abrahami, ex pago Chafur, temporibus Mosis archipresbyteri eiusdem pagi, ad usum presbyteri Mosis fil. Cypriani, ex pago Duma, ditionis tripolitanae; quemadmodum in clausula synaxarii sanctorum adnotatur.

CCCXLV. (A. 88.)

Codex in 4. bombyc. foliorum 223, chaldaicis litteris exaratus; quo continetur.

Menaei Melchitarum *mensis aprilis*. Is codex scriptus fuit die 20. martii, anno mundi 7076. (Christi 1568) studio Ioachimi presbyteri, et Domitii diaconi; uti in fine adnotatur.

CCCXLVI. (A. 89.)

Codex in fol. bombyc. paginarum 440, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continetur.

Menaei Melchitarum *mensis aprilis*. Is codex perfectus fuit anno mundi 7073. (Christi 1565.) feria secunda, die 2. aprilis, a presbytero Uchebe al-Sabbagh, ex pago Batra ditionis tripolitanae, perpetuoque legatus ecclesiae SS. Sergii et Bacchi; quemadmodum in clausula diei decimi quinti dicti mensis adnotatur.

CCCXLVII. (A. 90.)

Codex in fol. bombyc. paginarum 379, chaldaicis litteris èxaratus; quo continentur.

Menaei Melchitarum *menses aprilis et maius*. Is codex scriptus fuit a Iohanne presbytero et monacho filio Georgii, fil. Eliae, ex pago Nausia, territorii Besciarrae, ditionis tripolitanae, anno mundi 6995. (Christi 1487.) die 24. aprilis; uti in fine adnotatur. Supplevit aliquot folia Simeon episcopus Saidanaiae, die 10. maii, anno mundi 7132. (Christi 1624); qui eundem codicem perpetuo legavit monasteriis S. Georgii et Deiparae de Hamatura, rogatu Simeonis utriusque monasterii abbatis, et presbyteri Meletii, eiusque sociorum monachorum; quemadmodum in clausula mensis aprilis legitur. In fine autem maii idem Simeon episcopus ait, alia folia dicti mensis a se suppleta fuisse, feria 4, die 19. maii eiusdem anni.

CCCXLVIII. (A. 91.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 162, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continetur.

Menaei Melchitarum *mensis iunius*. Is codex exaratus fuit anno mundi 7033 (Christi 1525.) feria 5, die 27. augusti, a Iacobo presbytero filio Iohannis diaconi, filii Petri presbyteri, ex pago Hardin in monte Libano, studio diaconi Iohannis, fil. Uehebe, ex pago Basarma ditionis tripolitanae; ad usum ecclesiae SS. Tutaëlis, et Asiae, et Cypriani eiusdem pagi; quemadmodum in fine adnotatur.

CCCXLIX. (A. 92.)

Codex in fol. bombyc. paginarum 346, chaldaicis litteris eleganter scriptus; quo continetur.

Menaei Melchitarum *mensis iulius*, duobus dispositus laterculis. Is codex absolutus fuit die 16. iunii, anno mundi 7062. (Christi 1554.) a Mose monacho filio Thomae, fil. Mosis, fil. Eliae, ex pago Nausia ditionis tripolitanae, perpetuoque legatus ecclesiae SS. Theodori et Mamantis eiusdem pagi ab uxore Abrahami, in redemptionem animae suae suique viri; uti in calce adnotatur.

CCCL. (A. 93.)

Codex in fol. bombyc. paginarum 516, chaldaicis litteris exaratus; quo continetur.

Menaei Melchitarum *mensis augustus*, duobus laterculis dispositus. Is codex ad XV. Christi saeculum videtur referendus: exaratus autem fuit a Salomone diacono, filio Davidis presbyteri, fil. Uehebe presbyteri, ex pago Besram ditionis tripolitanae, studio Theodori archipresbyteri pagi Capharsaron; perpetuoque legatus ecclesiae SS. Mamantis et Theodori dicti pagi; uti in calce adnotatur.

CCCLI. (A. 94.)

Codex in fol. m. bombyc. foliorum 355, chaldaicis litteris nitidissime exaratus; quo continetur.

Menaeum Melchitarum *parvum*, sive contractum, totius anni, a mense septembri ad totum mensem augustum, praepositis lectionibus ex novo testamento, dicendis in sabbathis ac dominicis; subiectaque in fine tabula cycli paschalis cum sua expositione. Is codex decimo quinto Christi saeculo videtur descriptus, pertinuitque olim ad Iohannem antiochenum Melchitarum patriarcham; uti in fine adnotatur.

CCCLII. (A. 95.)

Codex in fol. p. chartac. foliorum 192, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continentur.

1. *Procimena*, quae post dominicam novam, sive in albis, usque ad sabbathum pentecostes, iuxta ritum Syro-Graecorum melchitarum recitantur. 2. *Lectiones* ex actibus apostolorum, et divi Pauli epistolis, per anni circulum dicendae diebus dominicis et sabbathis ac festis. 3. Synaxarium sanctorum a mense septembri ad totum mensem augustum. Is codex descriptus est ex codice vaticano XXI. exarato anno Graecorum 1353. (Christi 1041.) qui olim

ad monasterium S. Pantaleonis martyris in monte Nigro, in suburbio urbis Antiochiae situm, pertinebat.

CCCLIII. (A. 96.)

Codex in 8. m. chartac. foliorum 160, syriacis litteris exaratus; quo continetur.

Nomocanon ecclesiae syriacae antiochenae, complectens 1. *Iohannis scholastici* titulos LI. 2. *Canones apostolorum* LXXXI. 3. *Constitutiones* eorumdem per Hippolytum XI. 4. *Canones nicaenos* XX. 5. *ancyranos* XXIV. 6. *neocaesarienses* XIV. 7. *gangrenses* XX. 8. *antiochenos* XXV. 9. *laodicenos* LIX. 10. *constantinopolitanos* IV. 11. *ephesinum* I. 12. *chalcedonenses* XXVII. 13. *Timothei* patriarchae Alexandriae quaesita et responsa canonica XV. Descripti sunt praedicti canones a Iosepho Simonio Assemano ex pervetusto codice chaldaico membranaceo vaticano CXXVII. circa saeculum christianum nonum scripto, uti idem Assemanus in illorum fronte adnotavit. Consequitur alia collectio canonum descripta ab eodem Assemano ex nomocanone *Gregorii Barhebraei Abulpharagii*, qui in codice vatic. CXXXII. exhibetur; videlicet *canones apostolorum*, nec non conciliorum *nicaeni*, *ancyrani*, *neocaesariensis*, *gangrensis*, *antiocheni*, *laodiceni*, *constantinopolitani*, *chalcedonensis*. Item patrum, *Dionysii atheniensis*, *Dionysii alexandrini*, *Origenis*, *Athanasii alexandrini*, *Cypriani*, *Eustathii antiocheni*, *Timothei alexandrini*, *Basilii magni*, *Gregorii theologi*, *Evagrii constantinopolitani*, *Iohannis scholastici*, *Leonis imperatoris*. Denique syrorum iuris consultorum, *Rabulae edesseni*, *Cyriaci patriarchae*, *Philoxeni mabugensis*, *Ignatii patriarchae*, *Iacobi edesseni*, *Georgii Arabum episcopi*, *Cyriaci amidensis*, *Iohannis telensis*, *Theodosii patriarchae*, *Iohannis patriarchae*, *Severi patriarchae*, *Lisii*, *Dionysii patriarchae*, *Michaëlis patriarchae*, *Dionysii*; seu Iacobi Barsalibaei.

CCCLIV. (A. 97.)

Codex in 4. m. chartac. foliorum 167, syriacis litteris exaratus; quo continetur.

Synodicon orientale Nestorianorum et Iacobitarum, ex variis codicibus a Iosepho Simonio Assemano, qui omnium primus synodorum et canonum orientalium latinam versionem atque editionem aggredi meditabatur, collectum et descriptum.

CCCLV. (A. 98.)

Codex in fol. chartac. foliorum 128, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continetur.

Ebediesu episcopi sobensis nomocanon, seu collectio canonum synodalium. Pars I. in quinque tractatus, in varia abeuntes capita distributa; praepositis canonibus, constitutionibus, et legibus apostolorum. Tractatus I. de iis quorum cognitio omnibus necessaria est, capp. quinque. Tractatus II. de matrimonio, deque canonibus et regulis sponsalium christianorum; et quomodo haec peragenda sint; deque ceteris ad hanc rem spectantibus, capp. XXVII. Tractatus III. de divisione hereditatum, capp. XXV. Tractatus IV. de iudiciis et causis, quae inter Christi fideles contingunt, capp. XIX. Tractatus V. de iis quae omnibus universim christianis canonice imperata sunt, capp. XXVIII. De auctore et eius scriptis vide Assem. bibl. orient. tom. III. Is codex descriptus est ex cod. vat. CXXIX. exarato Bagdadi anno Graecorum 1543. (Christi 1331.)

CCCLVI. (A. 99.)

Codex in fol. chartac. foliorum 150, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continetur.

Gregorii Barhebraei cognomento *Abulpharagii*, maphriani, seu primatis orientis, nomocanon, cui titulus *liber directionum de canonibus ecclesiasticis et legibus saecularibus*, in praefationem et capita XL. variis constantia sectionibus divisus, duobusque tomis comprehensus. Tomus I. a praefatione de sacrorum canonum observantia, ad sectionem quintam capitis undecimi de emptione et venditione. De auctore et eius scriptis vide Assem. bibl. orient. tom. II.

CCCLVII. (A. 100.)

Codex in fol. chartac. foliorum 223, chaldaicis litteris eadem qua praecedens codex manu exaratus; quo continetur.

Eiusdem *Gregorii Barhebraei*, nomocanonis tomus II. a capite de mutuo et commodato, ad sectionem quintam capitis quadragesimi et ultimi de accusatione.

CCCLVIII. (A. 101.)

Codex in fol. chartac. foliorum 214, syriacis litteris exaratus; quo

continetur.

Eiusdem *Gregorii Barhebraei*, nomocanonis aliud exemplar, in duos tomos distributum, variisque scholiis marginalibus illustratum. Tomus I. a praefatione de canonum observantia, ad sectionem secundam capitis XVI. de translatione iuris.

CCCLIX. (A. 102.)

Codex in fol. chartac. foliorum 222, syriacis litteris eadem, qua praecedens codex, manu exaratus; quo continetur.

Gregorii Barhebraei, nomocanonis tomus alter a capite XVII. de fideiussione, usque ad finem. Is codex absolutus fuit a Iohanne Fortunato, chorepiscopo Cairi hierosolymitano syro, Romae die 13. decembris, anno Christi 1760, sumptibus Iosephi Simonii Assemani bibliothecae vaticanae praefecti, uti in fine carsciunice adnotatur.

CCCLX. (A. 103.)

Codex in fol. chartac. foliorum 76, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continetur.

1. *S. Athanasii alexandrini archiepiscopi* oratio de Verbi incarnatione; deque eius in corpore apparitione. 2. *Timothei Alexandriae archiepiscopi* homilia in illud Ioh. IV. 6. *Iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem*; habita die dominica, 22. mensis martii, indictione quarta (anno Christi 526.) in throno ecclesiae S. Dionysii; uti in titulo legitur. Is codex descriptus est ex codice chaldaico vetustissimo membranaceo vaticano CIV, exarato mense augusto, anno Alexandri 875. (Christi 563.)

CCCLXI. (A. 104.)

Codex in 8. chartac. foliorum 44, syriacis litteris exaratus; quo continetur.

Dionysii Barsalibaei, metropolitae Amidae, expositio missae syriacae ad Ignatium Iacobitarum antistitem hierosolymitanum. De auctoris aetate et scriptis vide Assem. bibl. orient. tom. II. Is codex scriptus est a Iosepho fil. Simonis, fil. Iosephi, fil. Sciahini, fil. Denhae, hesronita (vulgo Iosepho Simonio Assemano) Romae temporibus Clementis papae XI, sabbatho, die 12. decembris, anno Christi 1711, uti in clausula adnotatur.

CCCLXII. (A. 105.)

Codex in fol. chartac. foliorum 230, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continentur.

Iohannis darensis metropolitae, de resurrectione mortuorum libri quatuor. De auctoris aetate et scriptis vide Assem. bibl. orient. tom. II.

CCCLXIII. (A. 106.)

Codex in fol. chartac. foliorum 150, chaldaicis litteris eadem qua praecedens codex manu exaratus; quo continentur.

1. Eiusdem *Iohannis darensis*, de caelesti hierarchia libri duo; in quibus verba S. Dionysii areopagitae de angelica et ecclesiastica hierarchia illustrantur. 2. Eiusdem *Iohannis darensis*, de sacerdotio libri quatuor. Is codex descriptus est ex pervetusto codice membranaceo vaticano C, ante annum Graecorum 1243. (Christi 931.) exarato. Vide catalog. vatic. tom. II. pag. 544.

CCCLXIV. (A. 107.)

Codex in fol. chartac. foliorum 254, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continentur.

S. Isaac syri homiliae, seu sermones metrici XXVII; quorum 1. de paenitentia. 2. reprehensio. 3. item reprehensio, quod honores dignitatesque appetimus. 4. de rogationibus. 5. item de rogationibus. 6. reprehensio. 7. de novissimis temporibus. 8. reprehensio. 9. de oppressione et tyrannide. 10. item de oppressione. 11. item de oppressione. 12. de perfectione fratrum. 13. adhortatio ad eleemosynam. 14. de beatis martyribus. 15. de crucifixione Domini 16. item de crucifixione. 17. item de crucifixione. 18. item de crucifixione. 19. item de crucifixione. 20. item de crucifixione. 21. adversus Iudaeos. 22. deprecatio metro pentasyllabo. 23. de Adamo et Heva. 24. de Abel et Isaac. 25. de adventu Domini nostri, deque vaticiniis prophetarum. 26. de Magis, qui ab oriente venerunt. 27. de paupere et divite. Is codex descriptus est ex vetustissimo codice membranaceo vaticano CXX. saeculi septimi.

CCCLXV. (A. 108.)

Codex in fol. chartac. foliorum 187, chaldaicis litteris eadem qua praecedens codex manu exaratus; quo continentur.

Eiusdem *S. Isaac syri* homiliae metricae, sive carmina metro heptasyl-

labo LIX, quae in duos tomos distribuuntur. Tomus I. complectitur priores triginta quatuor homilias, quarum 1. de amore doctrinae. 2. de perfectione fratrum. 3. de avaritia, quae fratres generatim perturbat, specialiter vero coenobitas. 4. de humilitate fratrum. 5. ad eleemosynam adhortatio. 6. reprehensio et paraenesis. 7. reprehensio. 8. de signo, quod apparuit in caelo; et adversus eos, qui sacrae scripturae verbis ad divinationem et sortilegium abutuntur. 9. de fide. 10. de ieiunio et eleemosyna, deque perfectione quae monachos decet. 11. de defunctis. 12. in blasphemos; itemque reprehensio. 13. adhuc reprehensio. 14. item reprehensio. 15. de monachis lugentibus, et anachoretis. 16. de consummatione saeculi. 17. de paenitentia et resipiscentia. 18. de naturali cogitationum naturalium discrimine. 19. in illud Isaiae *omnis caro foenum*. 20. reprehensio. 21. de anachoretis et monachis reprehensio. 22. paraenesis, et sui ipsius reprehensio. 23. de passibilitate et impassibilitate. 24. Quaenam sit diaboli in hominem potestas, cum eum tentat; et de hominis constitutione. 25. ad abbatem quemdam. Est haec prima homiliarum octo de monachis inclusis. 26. secunda de monachis inclusis. 27. tertia de monachis inclusis. 28. quarta de monachis inclusis. 29. quinta de monachis inclusis. 30. sexta de monachis inclusis. 31. septima de monachis inclusis. 32. octava de monachis inclusis. 33. de perfectione fratrum, et de paupertate. 34. de stimulo conscientiae. Ceterae homiliae exstant in sequenti codice.

CCCLXVI. (A. 109.)

Codex in fol. chartac. foliorum 172, chaldaicis litteris eadem qua praecedens codex manu exaratus; quo continentur.

Eiusdem *S. Isaac syri* homiliarum tomus secundus, ab homilia XXXV. ad LIX; videlicet homilia 35. de stimulo conscientiae, sive de reprehensione mentis. 36. de rogationibus. 37. de Beth-Hur oppido expugnato. 38. altera de Beth-Hur oppido expugnato. 39. in apostatas. 40. de paenitentia. 41. altera de paenitentia. 42. de paupertate, quae est vera libertas. 43. paraenesis. 44. ad eos qui tempore orationis et sacrorum mysteriorum sese mutuo accusant. 45. de sacro quadragesimali ieiunio. 46. secunda de quadragesimali ieiunio. 47. sermo physicus, in quo de hominis constitutione auctor disserit. 48. reprehensio. 49. adhuc reprehensio. 50. de mutationibus, quae in mundo et in mente accidunt. 51. de eleemosyna. 52. de paenitentia. 53. de fide. 54. de paenitentia. 55. de rogationibus. 56. altera de rogationibus. 57. tertia de rogationibus. 58. quod Deus omnia in beneficium hominis convertit, sive captivitatem et bellum, sive famem et pestem. 59. in illud poëtae *quis me destruat, rursusque aedificet, atque virginem reficiat?*

CCCXVII. (A. 110.)

Codex in 4. membr. foliorum 63, chaldaicis litteris exaratus; quo continentur.

S. Isaac ninivitae sermones de institutione monastica, in duas partes distributi, sed initio et fine mutili. Is codex ad octavum Christi saeculum haud immerito videtur referendus.

CCCLXVIII. (A. 111.)

Codex in fol. membr. paginarum 395, chaldaicis litteris exaratus; quo continentur.

Homiliae LX. complurium SS. patrum, duobus dispositae laterculis; quarum, nonnullis hic et illic foliis deperditis, novem desiderantur. Quae autem supersunt, hunc in ordinem digestae sunt. Homilia 1. *Gregorii episcopi nysseni* de nativitate Domini, principio mutila. 2. *Procli constantinopolitani episcopi* de nativitate Domini. 3. eiusdem in commemoratione S. Stephani protomartyris, de mysterio dispensationis, et de nativitate Domini. 4. *Basilii magni* de nativitate Domini. 5. *Iohannis chrysostomi episcopi constantinopolitani* in epiphaniam et baptismum Domini. 6. eiusdem in tentationem Domini a satana. 7. *Amphilochii episcopi iconiensis* de manifestatione Domini, et eius ingressu in templum; deque deipara Maria, et Simeone, atque Anna. 8. *Procli episcopi constantinopolitani* de dogmate, in hebdomadam incipientis ieiunii quadragesimalis. 9. *Iohannis chrysostomi* in sacrum quadragesimale ieiunium. 10. eiusdem de decem virginibus. 11. *Basilii magni* de sanctis quadraginta martyribus sebastenis 12. eiusdem altera de SS. quadraginta martyribus. 13. *Iohannis chrysostomi* in annunciationem deiparae virginis Mariae. 14. eiusdem in Lazarum, quem Dominus resuscitavit. 15. eiusdem in dominicam palmarum 16. eiusdem in diem quadragesimam sacri ieiunii. 17. eiusdem in Zacchaeum publicanum. 18. eiusdem in peccatricem, cui Dominus peccata dimisit. 19. eiusdem in proditionem Iudae. 20. eiusdem in passionem Domini, eiusque universam dispensationem. 21. *Alexandri episcopi alexandrini* de anima et corpore, deque passione Domini. 22. *Iohannis chrysostomi* de cruce, et latrone a dextra. 23. eiusdem in hebdomadam magnam. 24. *Gregorii nysseni* in pascha resurrectionis Domini. 25. *Gregorii theologi* in pascha resurrectionis Domini 26. *Iohannis chrysostomi* de sancto Thoma apostolo, et adversus Arianos. 27. eiusdem in dominicam novam, seu in albis, et in Thomam apostolum. 28. eiusdem in ascensionem Domini. 29. eiusdem alia in ascensionem Domini. 30. eiusdem in pentecosten. 31. eiusdem de SS. apostolis 32. eiusdem adversus Eudoxiam imperatricem. 33. eiusdem, qua ostendit honorandam esse diem

dominicam. 34. *Alexandri episcopi Alexandriae* de die dominica. 35. *Iohannis chrysostomi*, in laudem martyrum 36. eiusdem alia in laudem martyrum. 37. eiusdem de defunctis, in illud *nolumus autem vos igno are, fratres, de dormientibus, ut non contristemini* etc. 38. eiusdem in S. Paulum apostolum. 39. *Procli episcopi constantinopolitani* in S. Clementem martyrem. 40. *Iohannis chrysostomi* de saltatione Herodiadis; deque abscisione capitis S. Iohannis baptistae. 41. eiusdem in psalmum *dixi custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea*. 42. eiusdem in psalmum quinquagesimum. 43 *Isaac doctoris* de incarnatione Domini. 44. eiusdem de fide, et adversus Nestorium atque Eutychetem haereticos. 45. eiusdem alia de fide. 46. *Iohannis chrysostomi* in filium prodigum. 47. eiusdem alia in filium prodigum. 48. eiusdem tertia in filium prodigum. 49. eiusdem in ficum a Christo Domino maledictam. 50. eiusdem de charitate. Is codex ad octavum Christi saeculum haud immerito videtur referendus.

CCCLXIX. (A. 112.)

Codex in fol. m. membr. foliorum 211, chaldaicis litteris exaratus; quo continentur.

Homiliae LXII. variorum SS. patrum, duobus dispositae laterculis, quarum, nonnullis hic et illic foliis deperditis, octo desiderantur; quae autem supersunt, hisce sunt titulis praenotatae. Homilia 1. *S. Gregorii nysseni* in S. Stephanum protomartyrem. 2. *Amphilochii iconien i* oratio funebris in laudem S. Basilii magni. 3. *Severiani episcopi Gabalorum* in nativitatem Domini. 4. *Gregorii theologi* in sancta lumina, videlicet in baptismum Domini. 5. *S. Iohannis chrysostomi* in sancta lumina. 6. eiusdem in epiphaniam Domini. 7. eiusdem alia in epiphaniam Domini. 8. eiusdem in baptismum Domini, eiusque luctam cum satana. 9. eiusdem alia in baptismum Domini. 10. eiusdem alia in epiphaniam, et baptismum Domini. 11. *Iacobi doctoris* in epiphaniam Domini. 12. *Iohannis chrysostomi* in ingressum Domini in templum. 13. eiusdem alia in ingressum Domini in templum. 14. *Procli constantinopolitani* de dogmate, dicta sabbatho ante initium ieiunii quadragesimalis. 15. *Basilii magni* in dominicam incipientis ieiunii quadragesimalis. 16. eiusdem in ieiunium quadragesimale. 17. eiusdem alia in ieiunium quadragesimale. 18. *Iacobi doctoris* in ieiunium quadragesimale. 19. *Iohannis chrysostomi* in ieiunium, et in illud *foeneratur Domino qui miseretur pauperis*. 20. eiusdem alia de ieiunio, et eleemosyna. 21. eiusdem alia de sancto ieiunio. 22. *Basilii magni* in SS. quadraginta martyres sebastenos. 23. eiusdem alia in SS. quadraginta martyres sebastenos. 24. *Iohannis chrysostomi* in annunciationem deiparae virginis Mariae. 25. eiusdem alia in annunciationem deiparae V. M. 26. *Cyrilli alexan-*

drini in laudem deiparae V. M. 27. *Iohannis chrysostomi* in Lazarum pauperem, et in divitem. 28. eiusdem in festum palmarum, et in ingressum Domini in Hierusalem. 29. eiusdem in feriam secundam hebdomadae passionis, et in accessum ad portum seu complementum ieiunii quadragesimalis. 30. *Anastasii sinaitae* de descensu Domini ad inferos. 31. *Gregorii theologi* in pascha resurrectionis. 32. eiusdem alia in pascha resurrectionis. 33. *Iohannis chrysostomi* in feriam quintam mysteriorum. 34. eiusdem alia in feriam quintam mysteriorum, et in proditionem Iudae. 35. eiusdem de cruce, et de latrone a dextra, deque dilectione inimicorum, dicta in feria sexta hebdomadae maioris. 36. eiusdem in feriam sextam crucifixionis, et in passionem Domini. 37. eiusdem in crucifixionem Domini. 38. in pascha resurrectionis, auctoris nomine et principio destituta. 39. *Iohannis chrysostomi* in resurrectionem Domini. 40. *Gregorii nazianzeni* in dominicam novam. 41. *Iohannis chrysostomi* in dominicam novam. 42. eiusdem in ascensionem Domini. 43. *Gregorii nazianzeni* in festum pentecostes, et in spirituum sanctum. 44. *Iohannis chrysostomi* in pentecosten. 45. eiusdem in SS. apostolos, et in spiritum sanctum. 46. eiusdem in sanctam crucem, et in Adamum atque Hevam. 47. eiusdem in filium prodigum. 48. eiusdem altera in filium prodigum. 49. eiusdem tertia in filium prodigum. 50. eiusdem de virginitate, paenitentia, et correptione. 51. eiusdem in psalmum quinquagesimum. 52. *Anastasii monachi sinaitae*, in psalmum sextum. 53. *Iohannis chrysostomi* in illud apostoli ad Timotheum *modico vino utere propter stomachum et frequentes infirmitates tuas*. 54. eiusdem in illud *qui animam suam non laedit, nemo eum laedere potest*. Is codex ad septimum Christi saeculum videtur referendus, pertinuitque olim ad ecclesiam S. Michaëlis in urbe Maipharacta, seu Martyropoli, in Mesopotamia; uti in fine adnotatur.

CCCLXX. (A. 113.)

Codex in fol. chartac. foliorum 108, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continentur.

S. Basilii magni regulae monasticae, per fratrum interrogationes CCCLX. totidemque ipsius responsiones, digestae. Complectuntur autem integrum S. Basilii tractatum de institutione monastica, qui in regulas fusius breviusque disputatas dividitur; ordine tamen a graecis editis diverso. Quaedam etiam in eis sunt, quae in impressis desiderantur; ac proinde ob antiquitatem codicis syriaci vaticani CXXII. exarati anno Christi 769, ex quo hocce exemplar desumptum est, ad illustrandas regulas graeco-latinas, plurimum conferre possunt.

CCCLXXI. (A. 114.)

Codex in fol. chartac. foliorum 97, chaldaicis litteris eadem qua praecedens codex manu exaratus; quo continentur.

1. *Apophthegmata patrum*, in sex capita distributa. 1. verba doctrinae S. Antonii abbatis. 2. de institutione fratrum tironum, sive in coenobio habitare velint, sive vitam solitariam ducere. 3. de iis qui simul habitare volunt. 4. de consideratione, et intelligentia. 5. sermo senum, et septem verba quae abbas Moses misit ad abbatem Poëmonem. 6. interrogationes patrum aegyptiorum. 2. *S. Antonii abbatis* epistola ad fratres. 3. *doctrina SS. patrum aegyptiorum*. 4. *interrogationes fratrum*, quomodo oporteat considerare divinae visionis ordinem. 5. *acta patrum aegyptiorum*. Is codex descriptus est ex codice syriaco vaticano CXXIII, qui octavo Christi saeculo exaratus fuit.

CCCLXXII. (A. 115.)

Codex in fol. chartac. foliorum 210, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continetur.

Paradisus patrum, in sex tomos divisus. Tomus I. complectitur *Palladii helenopolitani episcopi* historiae lausiacae librum I. et II; quorum primus capitibus LXV, alter capitibus XLII. absolvitur. Vide in catalogo vat. tom. III. pag. 157. codicem CXXVI. anno Christi 1223. exaratum; unde hic et sequentes quinque codices descripti sunt; ubi seriem contentorum in eodem eorumque initia, syriace et latine recensuimus.

CCCLXXIII. (A. 116.)

Codex in fol. chartac. foliorum 241, chaldaicis litteris eadem qua praecedens codex manu exaratus; quo continetur.

Eiusdem *paradisi patrum* tomus II, exhibens historiae lausiacae librum III. in capita XXX. divisum, auctore *Hieronymo*; et librum IV. complectentem apophthegmata patrum, collectore *Palladio*: huius capita XVIII sunt, quorum quatuor posteriora in sequenti tomo habentur.

CCCLXXIV. (A. 117.)

Codex in fol. chartac. foliorum 211, chaldaicis litteris, eadem qua praecedens codex manu exaratus; quo continetur.

Eiusdem *paradisi patrum* tomus III, complectens libri quarti apophthegma-

tum patrum capita quatuor posteriora; collectore *Palladio*.

CCCLXXV. (A. 118.)

Codex in fol. chartac. foliorum 164, chaldaicis litteris, eadem qua praecedens codex manu exaratus; quo continetur.

Eiusdem *paradisi patrum* tomus IV. complectens *S. Isaiae abbatis* sermones XX. asceticos.

CCCLXXVI. (A. 119.)

Codex in fol. chartac. foliorum 208, chaldaicis litteris eadem qua praecedens codex manu exaratus; quo continetur.

Eiusdem *paradisi patrum* tomus V. comprehendens 1. *Evagrii abbatis* sermones XXIV. 2. *Antonii abbatis* epistolam ad fratres monachos. 3. *Macarii aegyptii* sermones III. 4. Eiusdem epistolas X item de bello daemonum et de oratione. 5. *Macarii alexandrini* sermones V. 6. eiusdem epistolam ad sanctimonialem quamdam.

CCCLXXVII. (A. 120.)

Codex in fol. chartac. foliorum 252, chaldaicis litteris, eadem qua praecedens codex manu exaratus; quo continetur.

Eiusdem *paradisi patrum* tomus VI. complectens 1. *Abrahami nephtareni* sermones VII. 2. *Ammonae monachi et episcopi* epistolas XV. 3. *Xysti papae Romae* sermones asceticos III. 4. *Iohannis dilaitae*, cognomento *Sabae*, sermones XIII. 5. *Gregorii monachi* sermonem ad patres et fratres monachos. 6. eiusdem epistolam ad Theodorum monachum. 7. eiusdem de archimandritae munere. 8. eiusdem ad Epiphanium epistolas II. 9. eiusdem fratrum interrogationes, et Gregorii responsiones. 10. *Iohannis thebaei* paraenesim ad Hesychium. 11. eiusdem de oratione. 12. eiusdem quod tribulatio aequo animo ferenda sit. 13. eiusdem quod non oporteat de corporis infirmitate tristari. 14. eiusdem adhortationem ad virtutem. 15. eiusdem in illud *beati pacifici*.

CCCLXXVIII. (A. 121.)

Codex in fol. chartac. foliorum 79, chaldaicis litteris exaratus; quo continentur.

S. Gregorii nazianzeni poëmata iambica CXXX, versibus CCCXXVI.

constantia, quorum titulos atque initia in catalogo vatic. tom. III. cod. CV, ex quo hocce exemplar desumptum est, recensuimus.

CCCLXXIX. (A. 122.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 121, chaldaicis litteris nitidissime exaratus; quo continetur.

Ebediesu episcopi Sobae et Armeniae, paradisus Eden, seu carmina L, de diversis, elegantissimo sermone et admirabili prorsus artificio ab auctore composita, anno Graecorum 1602. (Christi 1291.) et ab eodem scholiis illustrata anno Graecorum 1627. (Christi 1315.) Vide codicem vaticanum CCXLV. olim XCVI. ex hocce apographo descriptum, nec non Assemanum bibl. orient. tom. III. part. I. a pag. 325, ubi is singulorum carminum themata et initia syriace et latine exhibuit. Is codex scriptus fuit a Salomone filio presbyteri Abrahami, in oppido Tela-Zakipha, ditionis mosulensis, temporibus Simeonis patriarchae orientis, et Ananiesu metropolitae Mosuli, anno Alexandri seu Graecorum 1851. (Christi 1539.) uti in calce adnotatur.

CCCLXXX. (A. 123.)

Codex in fol. chartac. foliorum 165, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continetur.

1. *Socratis* historia ecclesiastica, e graeco in syriacum sermonem conversa, et capitibus XXXVII. absoluta. 2. Excerpta ex historia ecclesiastica *Theodoreti*, in capita XV. distributa. 3. Excerpta ex *Zachariae rhetoris* (quem citat Evagrius) chronico, in capita XIX. divisa. Accedunt anonymi narrationes tres; quarum 1. de adventu regis Persarum, deque Darae obsidione, quae contigit anno Graecorum 884. (Christi 572.) 2. de excidio civitatis Apameae, quod contigit eodem anno, quo rex Persarum Daram obsidebat. 3. de bis mille virginibus, quas rex Persarum delectas, ad barbaros mittendas decreverat. Vide in catalogo vat. tom. III. codicem CXLV. membranaceum vetustissimum, unde hocce exemplar desumptum est; ubi singula eius capita recensuimus.

CCCXXXI. (A. 124.)

Codex in fol. chartac. foliorum 178, chaldaicis litteris eadem qua praecedens codex manu exaratus; quo continetur.

Thomae margensis episcopi historia monastica orientis, in sex libros,

qui in varia capita abeunt, divisa, et duobus tomis comprehensa. Tomus I. complectitur quatuor priores libros.

CCCLXXXII. (A. 125.)

Codex in fol. chartaç. foliorum 117, eadem qua praecedens codex manu exaratus; quo continetur.

Eiusdem *Thomae margensis episcopi* historiae monasticae orientis tomus II, exhibens posteriores duos libros, nempe quintum et sextum. Vide catalog. vatic. tom. III. cod. CLXV, unde hocce exemplar desumptum; nec non Assem. bibl. or. tom. III. part. I. a pag. 464; ubi series et summa librorum et capitum huius perrari operis recensentur.

CCCLXXXIII. (A. 126.)

Codex in fol. chartac. foliorum 263, chaldaicis litteris eleganter exaratus; quo continetur.

Gregorii Barhebraei, cognomento *Abulpharagii*, maphriani, seu primatis orientis Syrorum iacobitarum, chronographia ab orbe condito ad annum Graecorum 1600. (Christi 1288.) in duas partes divisa. Pars I. quatuor tomis comprehensa, exhibet chronicon patrum et regum, ab Adamo ad regnum Chaldaeorum sub Nabuchodonosore; a Chaldaeis ad Medos et Persas; ab his ad Alexandrum magnum; et Ptolemaeos reges Aegypti: mox de imperatoribus romanis, ab Augusto ad Heraclium: demum a Mahomete, Arabumque imperio, usque ad regnum Tartarorum, quos Mogulenses vocat, hoc est usque ad annum Graecorum 1600. (Christi 1288.) Tomus I. ab orbe condito, ad annum Graecorum 1346. (Christi 1034.)

CCCLXXXIV. (A. 127.)

Codex in fol. chartac. foliorum 212, chaldaicis litteris eadem qua praecedens codex manu exaratus; quo continetur.

Eiusdem *Gregorii Barhebraei* chronographiae partis I. tomus II. ab anno Graecorum 1347. (Christi 1035.) ad annum Graecorum 1513. (Christi 1201.)

CCCLXXXV. (A. 128.)

Codex in fol chartac. foliorum 167, chaldaicis litteris eadem qua praecedens codex manu exaratus; quo continetur.

Eiusdem *Gregorii Barhebraei* chronographiae partis I. tomus III. ab anno Graecorum 1514. ad 1600, h. e. ab anno Christi 1202. ad 1288.

CCCLXXXVI. (A. 129.)

Codex in fol. chartac. foliorum 73, chaldaicis litteris eadem qua praecedens codex manu exaratus; quo continetur.

Eiusdem *Gregorii Barhebraei* chronographiae partis I. tomus I. complectens continuationem, anonymo auctore, ab anno Graecorum 1600. ad annum 1609, i. e. ab anno Christi 1288. ad annum 1297. Accedit *historia Hatemi*, seu *Aitonis*, regis Ciliciae, una cum narratione de Amidae expugnatione, sub Alaëddino anno Graecorum 1628. (Christi 1316.) Item alia continuatio chronographiae Gregorii Barhebraei ab anno Graecorum 1705. ad annum 1804. i. e. ab anno Christi 1393 ad 1492; ubi de Hunnorum, seu Tartarorum, in Mesopotamiam incursione sub Tamerlane; de vastitate, quae facta est in Turabdin per eundem Tamerlanem; deque reliquis Tartarorum, Turcarum, et Curdorum rebus gestis in Assyria, Mesopotamia, et Cilicia, usque ad annum Graecorum 1804. (Christi 1492.)

CCCLXXXVII. (A. 130.)

Codex in fol. chartac. foliorum 247, syriacis litteris eleganter exaratus; quo continetur.

Eiusdem *Gregorii Barhebraei* chronographiae pars altera, duobus libris totidemque tomis comprehensa. Exhibet historiam ecclesiasticam. Tom. I. liber I. de summo sacerdotio veteris testamenti, ab Aarone scilicet primo Hebraeorum pontifice, usque ad Hananum Caiphae socerum, nempe usque ad passionem Christi Domini. Item de pontificatu testamenti novi; ubi, praeiacta de ponificatu Petri apostolorum principis, ac sedibus ab ipso fundatis, praefatione, series resque gestae patriarcharum Antiochiae accuratissime describuntur, ab Evodio, primo post Petrum Antiochiae patriarcha, usque ad Ephraemium amidensem, qui eo tempore ecclesiam antiochenam rexit, quo Severus ob haeresim, Iustino imperante, sede pulsus, Aegyptum et Syriam erroribus Monophysitarum inficiebat. Post Severi itaque obitum sequitur accurata patriarcharum Syrorum iacobitarum historia, a Sergio, qui primus ei genti praefuit, usque ad Nemrod, cognomento Philoxenum, qui decessit anno Graecorum 1596. (Christi 1284.) Hinc ab anonymo continuatur eadem historia usque ad Noë libanensem, qui anno Graecorum 1804. (Christi 1492.) Iacobitarum patriarcha ordinatus fuit.

CCCLXXXVIII. (A. 131.)

Codex in fol. chartac. foliorum 167, syriacis litteris eadem qua praecedens codex manu exaratus; quo continetur.

Eiusdem *Gregorii Barhebraei* chronographiae partis secundae tom. II. liber II. de primatibus; sive chronicon primatium, patriarcharum, et maphrianorum orientis, tum Chaldaeorum orthodoxorum, tum haereticorum nestorianorum, et iacobitarum, a Thoma apostolo eiusque discipulis Adaeo et Aghaeo usque ad Iaballaham, qui anno Graecorum 1593. (Christi 1281.) Nestorianis patriarcha praeerat; et a Marutha primo Iacobitarum orientis maphriano, seu primate, qui anno Graecorum 939. (Christi 627.) ordinatus dicitur, usque ad annum Graecorum 1597. (Christi 1285.) quo Gregorius ipse Barhebraeus Abulpharagius eam dignitatem apud suos Iacobitas gerebat. Continuatur eadem maphrianorum iacobitarum historia ab anonymo, ab anno Graecorum 1597. ad annum 1807, h. e. ab anno Christi 1285. ad annum 1495, quo Stephanus maphrianus a Noë libanensi Iacobitarum patriarcha constitutus fuit. Vide Assem. bibl. orient. tom. II. a pag. 321. ad pag. 463, ubi utriusque libri partis secundae epitome exhibetur. Opus luce publica dignissimum.

CCCLXXXIX. (A. 132.)

Codex in fol. chartac. foliorum 174, syriacis litteris exaratus; quo continetur.

Grammatica syriaca absolutissima, carsciunice exposita, novisque litteris vocalibus loco punctorum in corpore, ad faciliorem syriacae linguae lectionem, animata; auctore *Iosepho Simonio Assemano.* Is codex autographus est, absolutusque die 31. decembris, anno Christi 1707, uti in fine adnotatur.

CCCXC. (A. 133.)

Codex in 8. chartac. foliorum 48, syriacis litteris nitidissime exaratus; quo continetur.

Grammatica syriaca brevis, carsciunice exposita; auctore anonymo.

CCCXCI. (A. 134.)

Codex in 4. p. bombyc. foliorum 235, chaldaicis et arabicis litteris ac sermone exaratus; quo continetur.

Iosue ben-Ali medici, lexicon syriaco-arabicum, alphabetico ordine dis-

positum, a littera aleph ad mim inclusive; praeposita praefatione ad Abrahamum quemdam; in qua ait, ex Rabban Honaino, Isaacii medici filio, et ex Iosue Maruzita, lexicon suum se desumpsisse: aliorum praeterea auctorum meminit, qui huiusmodi opus aggressi sunt. Is codex ante annum mundi 7069. (Christi 1561.) exaratus est; eo quippe anno, feria quinta, die 19. iunii, compactus denuo dicitur, tempore Simeonis episcopi Saidanaiae, a Iohanne archipresbytero cognomento Tabala, Gregorii filio; quemadmodum in fronte arabice adnotatur.

CCCXCII. (A. 135.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 72, partim syriace partim carsciunice nitidissima manu conscriptus; cui titulus.

Ministeria sancta perficienda a puris secerdotibus iuxta ritum sanctae Maronitarum ecclesiae, accuratissime collecta a D. Stephano Aldoënsi antiocheno Maronitarum patriarcha, anno Domini 1694. in monasterio Canobini. Cuncta autem sequenti ordine disposita sunt. Ordo baptismi compositus a S. doctore Iacobo sarugensi. Benedictio aquae in festo epiphaniae; huius tamen benedictionis desideratur initium. Oratio pro pueris, quos parentes sacerdoti offerunt. Pro iisdem in tonsura capillorum. Pro puellis. Pro populo christiano. Pro sene. Pro offerentibus oblationes. Pro accedentibus ad sacra mysteria. Oratio pro iratis, qui reconciliari postulant. Pro iter agentibus et peregrinis. Preces pro infirmis, et iis qui ad angustias rediguntur, suntque morti proximi. Oratio in exitu animae. Pro eo, in quo mala cogitatio excitatur. Alia pro phantasticis. Alia pro eo, qui pavore aliquo afficitur. Alia pro eo, qui a diabolo vexatur. Alia pro eo, qui a diabolo tentatur. Oratio pro eo, qui manducavit aut bibit quid immundum. Aliae preces super aquam, vinum, et oleum, in quibus quid immundum suffocatum fuerit. Preces super mensam ante et post esum. Aliae super eamdem in sollemnitate sanctorum. Aliae in convivio pro defunctis. Benedictio panis; alia grani cocti, seu farris; alia ovorum in paschate resurrectionis; alia vini; alia fructuum; alia agrorum; alia aquae; alia tritici, quod domi servatur, aut seminatur; alia vineae, et oliveti; alia novae vineae, et cuiusvis rei quae seminatur, aut plantatur; alia torcularis. Denique sequitur ordo matrimonii Christianorum, scilicet benedictio anulorum, et vestium nuptialium; ordo sponsalium, et desponsationis, carsciunice; ordo matrimonii viduarum, carsciunice. Is codex scriptus est in monasterio Canobini anno Domini 1694. Sed notandum quod a pag. 62. usque ad finem omnia folia diversa manu Melitae scriptae sunt anno 1705. ut in fine adnotatur. Vide cod. LIV. inter codices assemanianos.

CCCXCIII. (A. 136.)

Codex in fol. hombyc. foliorum 91, partim yriace partim carsciunice nitide conscriptus; quo continetur.

Rituale seu ministeria a sacerdotibus peragenda iuxta ritum Maronitarum hocce ordine disposita. Ordo obsignationis ecclesiae et altaris. Ordo benedictionis aquae. Ordo accessus ad portum in nocte feriae secundae maioris hebdomadae. Ordines precum super baptisterium feria 2. 3. 4. et 5. hebdomadae maioris post matutinam dicendarum. Ordo mysticae pedum lotionis, quae feria quinta mysteriorum post nonam peragitur. Ordo adorationis crucis, quae fit feria 6. maioris hebdomadae post nonam. Oratio indulgentiae dicenda die sabathi magni post nonam. Ordo processionis crucis in dominica magna resurrectionis post matutinum. Ordo pacis, et salutationis in eadem dominica resurectionis post matutinum. Ordo adorationis in pentecoste. Ordo processionis reliquiarum SS. martyrum. Nonnullae preces. Is codex ad XVII. Christi saeculum referendus est.

CCCXCIV. (A. 137.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 139, carsciunice nitidissima manu conscriptus ; quo continentur.

Annales orientales, incipientes ab anno Christi 1095. ad annum 1699, digesti opera et studio Stephani Aldoënsis antiocheni Maronitarum patriarchae. Item chronicon gentis Maronitarum . Is codex pertinuit olim ad Michaëlem Aldoënsem, et ad XVII. Christi saeculum referendus est.

CCCXCV. (A. 138.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 154, carsciunice eleganter exaratus ; quo continentur.

Eiusdem Stephani Aldoënsis antiocheni patriarchae *vindiciae gentis Maronitarum*, in tres libros duobus comprehensos tomis divisae. Tomi I. liber I. praefationem generalem, et undecim capita complectitur, quorum 1. de opinionibus auctorum, qui de origine ac nomine Maronitarum scripserunt. 2. de vocabulo *Marun* , seu *Maro* , eiusque etymologia , et significatione ; deque locis, et praestantibus viris , qui hoc nomine insigniti sunt. 3. de S. Marone abbate eremitarum inclusorum , et monachorum coenobitarum in regione cyrrhestica Syriae . 4. de discipulis S. Maronis abbatis, et iis qui sanctam eiusdem vitam imitati sunt. 5. de altaribus et monasteriis S. Maroni dicatis, et de diebus quibus eiusdem memoria recolitur. 6. de monasterio S. Maronis

ad Orontem fluvium, et de propagatione ipsius monachorum, eorumque certaminibus pro sanctis oecumenicis conciliis. 7. de persecutione excitata adversus monachos monasterii S. Maronis, concilii quarti causa ab iisdem propugnati. 8. de S. Iohanne sirimensi, qui cognominatus est Maro, deque eiusdem prosapia, studiis, vita, et promotione ad episcopatum botriensem. 9. de eiusdem S. Iohannis Maronis electione et consecratione in patriarcham antiochenum. 10. de profectione eiusdem S. Iohannis ab urbe Antiochia ad montem Libanum. 11. de eiusdem cura pastorali cum omni sanctitate ad extremam usque vitam.

Libro secundo continentur responsiones ad futiles calumnias, quibus nonnulli historici Maronitas criminati sunt, in praefationem et XVIII. capita distributae. Caput 1. de assertione Eutychii parricidae quod Maro monachus laeserit religionem orthodoxam, tempore Mauritii imperatoris Romaeorum (Graecorum); id est sexto Christi saeculo exeunte, et quod ipse auctor fuerit monotheliticae haereseos. 2. de assertione eiusdem Eutychii, quod Cyrus anno Christi 630. creatus patriarcha alexandrinus, fuerit maronita, uti quod etiam Sergius, et Pyrrhus patriarchae constantinopolitani, et Macedonius, atque Macarius patriarchae antiocheni, fuerint maronitae, unius scilicet voluntatis et operationis in Christo assertores. 3. de assertione eiusdem Eutychii, quod Heraclius imperator fuerit maronita, atque idcirco a ducibus copiarum suarum trucidatus sit. 4. de eiusdem assertione, quod Honorius papa Romae, fuerit maronita, et quod Iohannes eius successor illum vindicaverit, maledixeritque Maroni et Maronitis anno 640. 5. de assertione eiusdem Eutychii, eiusque adseclarum, quod concilium generale sextum coactum fuerit adversus Maronem et Maronitas. 6. responsio ad assertionem Thomae chaphartabensis archiepiscopi, quod anno Christi 1809. Maronitae unam tantum Christo domino inesse voluntatem profiterentur. 7. responsio ad assertionem Guillelmi franci episcopi Tyri, quod Maronitae ad ecclesiae romanae communionem per Hymericum francum antiochenum patriarcham anno Christi 880. redierint. Responsio ad assertionem Villelmi galli, quod Maronitae catholicam romanam fidem amplexi fuerint in concilio romano, habito in Laterano, anno Christi 1215. 9. responsio ad assertionem Gabrielis Benclaii, quod Lucas patriarcha Maronitarum haeresim Apollinaris professus fuerit circa annum Christi 1300. 10. responsio ad assertionem Arnoldi Albertini, quod Maronitae post concilium lateranense ab ecclesia romana separati fuerint; atque ideo in concilio Constantiae anno 1414. habito anathematizati. 11. responsio ad assertionem Caroli Ginocholini, quod Maronitae unionem cum ecclesia romana iniverint sub Eugenio IV. in concilio florentino anno 1439. habito. 12. responsio ad assertionem Horatii Iustiniani, quod Maronitae reversi sint ad obedientiam ecclesiae romanae in concilio lateranensi, quod Eugenius IV. ex urbe Florentia Romam transtulit anno 1442. 13. responsio ad assertionem fratris Marci de Ulysippone, ordinis S. Francis-

ci de observantia, quod frater Grypho eiusdem ordinis converterit Maronitas ad obedientiam romanae ecclesiae anno Christi 1450. 14. responsio ad eos, qui asseruerunt Gabrielem Benclaium reduxisse Maronitas ad obedientiam ecclesiae romanae anno Christi 1494. 15. responsio ad Arnoldum Albertinum, qui asseruit, Maronitas suo aevo, nempe anno 1515, fuisse haereticos. 16. responsio ad eos, qui asseruerunt, Iohannem Baptistam Aelianum iesuitam convertisse Maronitas ad unionem cum ecclesia romana anno 1580. 17. responsio ad assertionem Camilli Fanutii, quod suo aevo, nempe anno Christi 1600. ineunte, Maronitae fuerint haeretici. 18. responsio ad assertionem Villelmi Galli, quod Maronitae ad ecclesiae romanae unionem redierint per Georgium Amiram eorum patriarcham anno Christi 1633. Vide cod. arab. asseman. LXXX. (qui nunc desiderari videtur; recole autem dicta a nobis in calce catalogi codd. turcicorum p. 678.)

CCCXCVI. (A. 139.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 246, carsciunice nitidissime conscriptus, quo continetur.

Eiusdem Stephani Aldoënsis, patriarchae antiocheni Maronitarum, *vindiciarum gentis Maronitarum liber III*, adversus Thomam a Iesu carmelitam excalceatum, Iohannem Baptistam Aelianum, et Petavium iesuitas, aliosque scriptores, qui varios errores et haereses Maronitis falso adscripserunt; in praefationem, et XII. capita divisus, quibus totidem vitiosae et haereticae propositiones Maronitis imputatae, planissime refelluntur, quae in eiusdem Thomae libro de conversione gentium exhibentur; ubi tamen idem Thomas ingenue fatetur, eas Iacobitarum esse, non vero Maronitarum, qui de iisdem ab Aeliano Iesuita, qui eas ex libris Iacobitarum excerpserat, apud S. Sedem accusati, sese perspicue purgarunt. Tum hic codex, tum praecedens, manu diaconi Michaëlis bar-Casciscia ex oppido Besbahel, anno Domini 1689. exarati sunt; vivente adhuc ipso patriarcha auctore, ut in syriaca epigraphe ad calcem primi tomi adnotatur. Vide cod. arab. asseman. LXXXI. (qui nunc desiderari videtur.)

CCCXCVII. (A. 140.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 44, carsciunice exaratus; quo continetur.

Tractatus *de origine Maronitarum*, auctore eodem Stephano Aldoënsi antiocheno Maronitarum patriarcha, nitidissime scriptus a presbytero Iacobo Evodio Assemano (postea eiusdem gentis patriarcha) anno Domini 1695, ut in calce adnotatur. Vide cod. arab. asseman. LXXIX.

CCCXCVIII. (A. 141.)

Codex in fol. chartac. foliorum 85, miscellanea syriaca complectens, nitide exaratus; quo continentur.

Pag. 1. officium et orationes S. Iohannis evangelistae, scriptae manu Georgii Mennae maronitae ex Hesron anno Domini 1670. Pag. 18. anaphorae recitandae in feria sexta hebdomadae maioris, scriptae manu Iosephi filii Alexandri carthabensis maronitae, quas ex oriente secum detulit Ioseph banensis maronita, cum Romam denuo reversus est anno Domini 1666. Pag. 25. professio fidei catholicae exarata a S. Iohanne Marone Maronitarum patriarcha. Pag. 39. a terg. anaphorae eiusdem S. Iohannis Maronis, scriptae manu Michaëlis Metoscitae maronitae anno Domini 1687. Pag. 47. fragmentum officii S. Iohannis evangelistae. Pag. 53. ordo processionis sanctissimae crucis iuxta ritum Maronitarum.

CCCXCIX. (A. 142.)

Codex in fol. chartac. foliorum 259, carsciunice conscriptus; quo continetur.

Synodus libanensis Maronitarum, praeside Iosepho Simonio Assemano Clementis papae XII. ablegato apostolico, a Iosepho Petro Gazeno patriarcha antiocheno, eiusque archiepiscopis et episcopis, anno 1736. in ecclesia sanctae Mariae de Loaiza celebrata. Is codex est primum exemplar rude versionis arabicae ex latino factae manu Andreae Scandar, qui est operis interpres, ut pag. 256. demonstratur; et in fine habetur sequens adnotatio. *Illum composuit magister et doctor dominus noster mar-Iosephus Assemanus latine, eumque arabice vertit humilis servus presbyter Andreas Scandar sacrae Congregationis interpres anno* 1735. Haec synodus in IV. partes distribuitur. Pars I. quinque capita complectitur. Cap. I. de fide catholica, eiusque professione, pag. 1. Cap. II. de doctrina christiana, et de praedicatione verbi Dei, pag. 10. Cap. III. de editione librorum, eorumque usu, pag. 12. Cap. IV. de festis et ieiuniis, pag. 13. a terg. Cap. V. de invocatione sanctorum, ac veneratione et cultu reliquiarum et sacrarum imaginum, pag. 16. Pars II. continet XIV. capita de sacramentis. Cap. I. de sacramentis in genere, pag. 19. a terg. Cap. II. de baptismo, pag. 22. Cap. III. de confirmatione, pag. 29. a terg. Cap. IV. de paenitentia, pag. 34. Cap. V. de casibus reservatis, pag. 41. a terg. Cap. VI. de poenis ac censuris ecclesiasticis, pag. 46. a terg. Cap. VII. de indulgentiis, pag. 53. Cap. VIII. de oleo sancto, pag. 56. Cap. IX. de cura et visitatione infirmorum, pag. 59. a terg. Cap. X. de funere et sepultura mortuorum, pag. 61. a terg. Cap. XI. de matrimonio,

pag. 64. a terg. Cap. XII. de eucharistia, pag. 86. a terg. Cap. XIII. de sacrificio missae, pag. 110. Cap. XIV. de sacramento ordinis, pag. 122. Pars III. de ministris ecclesiae, sex capita complectitur. Cap. I. de vita et moribus clericorum, pag. 146. Cap. II. de cantore, lectore, exorcista, diacono, subdiacono, archidiacono etc. pag. 153. Cap. III. de sacerdotibus et ministris ecclesiae, pag. 160. a terg. Cap. IV. de archiepiscopis et episcopis, pag. 167. a terg. Cap. V. de foro ecclesiastico, pag. 198. Cap. VI. de domino patriarcha, pag. 200. a terg. Pars IV. de ecclesiis, monasteriis, scholis, et dispositionibus synodi, complectitur VII. capita. Cap. I. de ecclesiis, earumque bonis, pag. 212. Cap. II. de monasteriis et monachis, pag. 219. a terg. Cap. III. de monialibus, pag. 236. a terg. Cap. IV. de sodalitatibus saecularium, pag. 241. Cap. V. de officio divino et choro, pag. 243. Cap. VI. de scholis et studio litterarum, pag. 246. Cap. VII. de synodi dispositionibus, pag. 257. a terg. Haec sancta synodus libanensis confirmata fuit a Benedicto papa XIV, ut constat ex eiusdem bullario.

CCCC. (A. 143.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 271, carsciunice nitidissima manu exaratus; quo continetur.

Tomus II. expositionis mysteriorum, caerimoniarumque sacrosancti sacrificii missae, iuxta usum et ritum ecclesiae Maronitarum, auctore D. Stephano Aldoënsi patriarcha antiocheno, olim collegii Maronitarum in Urbe alumno; tomus vero I. desideratur. Totum opus dividitur in decem partes, *candelabra* nuncupatas, ab ipso patriarcha addictum et dono datum eidem collegio, missum vero per D. Eliam Simonium Assemanum anno iubilaei 1700, mense iunio, cum diserto vetito, ne ab eodem collegio umquam extrahatur, ut patet ex ipsius patriarchae sigillo propria manu firmato, quod videsis in cod. pag. 9. a terg. Secundus hic tomus incipit a candelabro septimo; in quo agitur de pace et velamine, seu apertione mysteriorum. Candelabrum VIII. tractat de consecratione mysteriorum, et est secunda anaphorae pars. Candelabrum IX. agit de signo crucis super calicem, de oratione dominica, et elevatione sacramenti. Candelabrum X. et ultimum agit de fractione accidentium panis, et aspersione sanguinis super illa, et de sacramenti communicatione fidelibus. Absolutus fuit hic codex anno Domini 1697. mense martio, manu D. Iacobi Evodii Assemani (qui postea patriarcha antiochenus renunciatus est) qui dicto patriarchae Stephano a secretis erat; ut in epigraphe pag. 79. adnotatur.

CCCCI. (A. 144.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 368, syriace elegantissimis litteris con-

scriptus; quo continetur.

Officium quadragesimale iuxta ritum ecclesiae antiochenae Syrorum maronitarum Romam latum anno 1669. a presbytero Elia monacho gazirensi, regnante Clemente papa IX. In fronte codicis monet ipse Elias, hunc codicem esse imperfectum, quum multa in eo desiderentur, quae in aliis officiis existentibus in monasteriis Canobini et Chezhaiae reperiuntur; et idcirco antequam is codex typis mandetur, necesse est, ait, ut mutila suppleantur. Monet insuper in margine codicis reperiri identidem nonnulla verba aliena manu adiuncta, quae cum haereticum, et corruptorem habeant auctorem, idcirco nullo modo esse attendenda. Is codex scriptus est anno Graecorum 1833. (Christi 1521.) manu cuiusdam Gabrielis monachi maronitae ex monasterio Chezhaiae, ut in epigraphe ad calcem posita adnotatur, ubi etiam laudes eiusdem italice scribuntur.

CCCCII. (A. 145.)

Codex in fol. bombyc. paginarum 748, male compactus, principio, medio, ac fine mutilus, syriacis litteris et sermone nitidissime conscriptus; quo continetur.

Officium feriale septem dierum hebdomadae, iuxta ritum ecclesiae antiochenae Syrorum maronitarum. Is codex eadem qua praecedens codex manu scriptus videtur.

CCCCIII. (A. 146.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 261, nitidissima manu conscriptus; quo continetur.

Ordo mysticae pedum lotionis, cum officio peragendo in feria sexta hebdomadae maioris, et in sabbato sancto, iuxta ritum ecclesiae Syrorum maronitarum. Subiicitur in fine ritus, seu ordo processionis sanctissimae crucis: sed quum in hoc codice ordo iste imperfectus sit, ideo in folio soluto habetur eius supplementum diversa manu conscriptum. Is codex eadem qua duo praecedentes codices manu conscriptus fuit.

CCCCIV. (A. 147.)

Codex in fol. chartac. foliorum 191, partim syriace, partim latine, nitide conscriptus; quo continetur.

Lexicon seu nomenclator syriaco-latinus. Pag. 108. a terg. habetur haec adnotatio. *Nos Iacobus Accurensis maronita latino charactere, et Beniami-*

8

nus Moyses edenensis maronita syriaco, hunc syriacum nomenclatorem, in gratiam admodum R. P. rectoris Iacobi Campionii manu nostra exaratum reliquimus. Ambo scriptores fuerunt alumni collegii Maronitarum ineunte saeculo XVI, et hunc codicem collegio suo reliquerunt.

CCCCV. (A. 148.)

Codex in fol. p. bombyc. foliorum 484, carsciunice nitidissima manu conscriptus; quo continentur.

Commentarii Iacobitarum in quatuor evangelia, diebus festis per annuum circulum adsignati. Praeit index dierum et temporum, quibus lectiones evangelicae persolvendae sunt. In calce codicis habetur haec epigraphe. *Explicit scriptura huius evangelii, quod est opus evangelistarum, quorum benedictio sit super nos. Amen. Absolutus est hic liber anno patris nostri Adami 7064, Alexandri 1868, Christi 1556, prope finem benedicti mensis septembris, temporibus venerandi patris patriarchae mar-Petri, hodie in monasterio beatae Mariae virginis Canobini commorantis . . . . Absolutus autem fuit manu humilis, peccatoris, et pauperis Michaëlis.* Auctor horum commentariorum est Pharagius Abdallah ben-Attibi ex oppido Harae, ut in fronte aliena manu carsciunice adnotatum legitur. Huius vero codicis mentionem facit clarissimus Faustus Naironus in suo opere, cui titulus *Eutychius vindicatus.*

CCCCVI. (A. 149.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 402, syriace nitida manu conscriptus; quo continetur.

Breviarium, seu officium feriale syriacum, iuxta ritum ecclesiae antiochenae Syrorum maronitarum, per singulos hebdomadae dies persolvendum. Is codex est autographus, et ad editionem eiusdem breviarii adhibitus fuit. In fine nonnulla folia desiderantur. Vide cod. syr. asseman. LX.

CCCCVII. (A. 150.)

Codex in fol. p. bombyc. foliorum 461, partim syriace partim carsciunice conscriptus; quo continentur.

Quatuor evangelia duobus laterculis disposita, quorum prius textum syriacum, alterum arabicam versionem litteris tamen syriacis descriptam exhibent. Praeit index lectionum evangelicarum per anni circulum recitandarum iuxta ritum Syrorum. Is codex absolutus fuit anno Alexandri filii Philippi mace-

dens 1787. (Christi 1475) manu cuiusdam Abrahami, filii Sergii, ex oppido Ban in monte Libano, ditionis Bsciarrai, patriarchalem Maronitarum ecclesiam gubernante mar-Petro, ut in epigraphe syriaca ad calcem posita adnotatum legitur. Vide cod. syr. asseman. XIII.

CCCCVIII. (A. 151.)

Codex in fol. p. bombyc. foliorum 505, carsciunice, hoc est arabice syriacis litteris, nitidissime exaratus; quo continentur.

Variae homiliae et sermones ascetici sequenti ordine dispositi. Pag. 2. a terg. homilia B. Bernardi de crucifixione Domini. Pag. 4. a terg. homilia adtributa S. Iohanni chrysostomo de ingressu S. Iohannis praecursoris in infernum; ubi asseritur, eum vicisse diabolum, et liberasse Adamum, patriarchas, prophetas, omnemque eius generationem ibi detentam. Pag. 115. homilia S. Cyriaci Bahnes urbis episcopi in honorem B. V. Mariae, ubi etiam agitur de fletu eiusdem ante sepulchrum sui filii unigeniti ipsa resurrectionis die. Pag. 139. a terg. vita sancti Bulae christianae religionis cultoris, eiusque confabulatio cum diabolo, utilis lectoribus et auditoribus ut ad Deum convertantur. Pag. 167. homilia S. Iacobi sarugensis episcopi de bono latrone, et de S. angelo paradisi custode. Pag. 179. paraenesis quotidie recitanda in quadragesima, utilis omnibus Christi fidelibus. Pag. 182. Sermo paraeneticus S. Cyrilli patriarchae alexandrini, quo in missis festis seu cantatis populum admonet, ut adstantes in pedes erecti sacrificio missae devote et cum silentio intersint. Pag. 192. sermo de eucharistiae sacramento. Pag. 193. a terg. paraenesis recitanda in hebdomada sanctae crucis. Pag. 196. a terg. paraenesis recitanda die festo resurrectionis. Pag. 199. homilia S. Iacobi sarugensis episcopi de resurrectione Domini. Pag. 306. a terg. sermo de dominica, et de nomine atque excellentia dominicae. Pag. 319. a terg. paraenesis ad paenitentiam, recitanda quotidie in ecclesia. Pag. 324. anonymi narratio de quodam anonymo rege. Pag. 331. homilia S. Iohannis chrysostomi de paenitentia. Pag. 359. alia homilia de peccatrice. Pag. 382. homilia S. Iohannis chrysostomi de conversione gentium. Pag. 398. de ieiunio, et oratione. Pag. 408. a terg. praeceptum feriae sextae et dominicae. Pag. 417. homilia S. Iohannis chrysostomi de paenitentia, de morte, et de peccato. Pag. 421. dialogus inter sanctos Basilium et Gregorium. Pag. 477. a terg. confessio S. Gregorii, ubi de eius conversione, et elevatione ad primum caelum. Ibidem est eiusdem descriptio paradisi, et altaris sancti, scilicet Hierusalem caelestis; et indicatur etiam locus, in quo sunt ministri sancti, pupilli, et viduae, pauperes, et devoti, reges terrae pii, et omnes illi qui molestias propter nomen Christi pertulerunt, fueruntque oppressi, calumniisque appetiti. Pag.

489. habetur descriptio tertii caeli, ubi iusti et electi habitant. Pag. 490. a terg. descriptio loci puerorum fidelium, et domicilii patrum Abrahami, Isaaci, et Iacobi, nec non caecorum, claudorum, et aliorum similium. Pag. 492. descriptio loci poenarum et suppliciorum, quibus peccatores diaboli adseclae cruciantur. Pag. 492. a terg. descriptio loci, in quo detinentur reges tyranni, et praepotentes, et divites. Pag. 494. a terg. descriptio supplicii praestigiatorum, magorum, et aliorum similium. Pag. 495. descriptio loci in quo detinentur Anna, Chaiphas, Iudas iscariotes, Herodes, et pontifices Iudaeorum. Pag. 495. a terg. descriptio suppliciorum, quae hypocritis, foeneratoribus, mendacibus, latronibus, ac omnibus iniquitatis filiis infliguntur. Pag. 500. a terg. descriptio loci, in quo meretrices, et mulieres abortum procurantes torquentur. Pag. 501. descriptio suppliciorum, quibus cruciantur patriarchae, archiepiscopi, episcopi, et alii ecclesiae ministri iniqui. Pag. 502. descriptio supplicii hypocritarum, quos mundani habent tamquam filios pacis, quum revera sint filii iniquitatis. Pag. 502. a terg. descriptio suppliciorum, quibus Christi fidem abnegantes torquentur.

Absolutus fuit hic codex feria quinta, hora eius sexta, die vero 7. mensis augusti, anno Alexandri 1861. (Christi 1549.) in monasterio Chezhaiae in monte Libano, ditionis Giobbat Bsciarrai, manu presbyteri Michaëlis, filii Iohannis, ex oppido Kaphar Hura prope Tripolim, ut in epigraphe ad calcem posita adnotatur; ubi etiam in ultimo folio a recentiore manu extat sequens adnotatio. *Anno 1704. obiit in Christo vir piissimus et sanctissimus Stephanus Aldoënsis, postquam antiochenam patriarchalem sedem per annos circiter 34. rexerat: eique successit patriarcha Gabriel Balluzensis antea Alepi episcopus, qui patriarchatum anno 1, mensibus 5, diebus 19, tenuit: eique successit patriarcha Iacobus Evodius (Assemanus) qui hodie patriarchalem sedem regit et gubernat.* Praedicti Aldoënsis servantur varia erudita opera in bibliotheca vaticana, itemque patriarchae Balluzensis. Habentur praeterea in fine nonnulla folia codicis tegumento conglutinata, diversa manu conscripta, in quibus notiones aliquot memoria dignae insertae sunt; scilicet compendium vitae Iohannis Saffrensis Maronitarum patriarchae; et canticum syriacum, in quo praecipuae haereses anathematizantur, inscriptum *demonstratio fidei* etc. Auctor huius cantici est cl. Gabriel Beuclaius nicosiensis episcopus maronita, ut cognoscitur ex codice syr. vaticano CCLI. Vide tom. III. catalog. bibl. vat. pag. 536.

CCCCIX. (A. 152.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 105, syriacis litteris nitide exaratus; quo continetur.

Psalterium Davidis duobus laterculis dispositum, quorum prius syriacam, alterum arabicam syriacis litteris conscriptam versionem complectuntur. Praeterea tam inter psalmos, quam in fine habentur variae preces sanctorum Philoxeni, Athanasii, Ephraem syri, Gregorii, item Severi, et Abrahami chidunensis, quarum nonnullae syriace tantum sunt exaratae. Psalmi vero et preces per diversas diei horas distribuuntur. Is codex ad XVII. Christi saeculum videtur referendus.

CCCCX. (A. 153.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 77, partim syriace partim carsciunice conscriptus; quo continetur.

Grammatica syriaca, syriace explicata. Deinde occurrit fragmentum eiusdem grammaticae cum arabica explicatione, auctore Elia Sobae archiepiscopo. In calce scribuntur nonnullae notiones memoria dignae, quae collegii Maronitarum alumnos respiciunt, cum serie patriarcharum Maronitarum. Pag. 77. arabicis litteris exponitur contentio habita a cl. viro Abrahamo ecchellensi, uno ex auctoribus historiae byzantinae, cum patre Rectore collegii Maronitarum, ubi ille erat alumnus, quae propria Ecchellensis manu scripta est, uti ex contextu eruitur, et ex marginali adnotatione carsciunice conscripta. Is codex scriptus est saeculo Christi XVI, regnante Gregorio papa XIII, a presbytero Marone maronita, ut ex epigraphe marginali pag. 48. a terg. cognoscitur.

CCCCXI. (A. 154.)

Codex in fol. chartac. foliorum 223, miscellanea complectens sequenti ordine disposita, nempe.

Pag. 1. Iohannis metropolitae darensis ex sermone secundo de ecclesiastica hierarchia. Cap. I. de iis, quae in illuminatione, hoc est baptismo, perficiuntur; syriace cum versione latina. Pag. 13. Gregorii Barhebraei, qui et Abulpharagius, filius Aaron medici melitinensis, primatis orientis, ex libro directionum, de ecclesiasticis canonibus, legibusque civilibus. Caput II. de baptismo, quod articulos quinque complectitur. Articulus I. de baptismo proprie et improprie dicto; syriace cum versione latina pag. 16, quae tamen versio non est integra. Pag. 28. Gregorii Barhebraei orientis primatis, ex libro candelabri sanctorum, de ecclesiasticis fundamentis. De iis quae fiunt in illuminatione, scilicet in baptismo; syriace cum perpetua interpretatione latina. Pag. 34. Gregorii primatis orientis de administratione chrismatis divini, syriace. Pag. 38. Iacobi Bar-Taliae monachi matthaeiani ex libro thesaurorum caput XXXVI, in quo ostenditur oportere nos elui sancto et pu-

rificante atque illuminante baptismo. Praeterea notitia traditur eorum, quae circa baptismum peraguntur, et quam ob causam per aquam ille perficiatur: omnia syriace exarata cum latina interpretatione. Pag. 44. declaratio baptismi spiritualis matris: opus Moysis Bar-Cephae, qui est Severus episcopus Bet-Raman et Mosul, hoc est Ninives; syriace cum interpretatione latina. Pag. 69. Lazari episcopi bagdadensis descriptio nominum baptizati, et susceptoris eius; syriace cum interpretatione latina pag. 62. Pag. 104. ex libro Iosephi monachi presbyteri ad Davidem metropolitam, quem anno Alexandri millesimo trecentesimo septuagesimo scripsit, et ex syriaco in arabicum sermonem vertit, caput nonum, quod constat canone continente ritum baptismi: estque haec constitutio apprime recta ac necessaria, eademque est unum ex fundamentis religionis; carsciunice, hoc est arabice litteris syriacis; cum interpretatione latina. Pag. 128. Stephani Aldoënsis edenensis, patriarchae antiocheni, ex eius libro tertio de vindiciis gentis Maronitarum, sermo adversus quartam propositionem de sacramento baptismatis; carsciunice. Pag. 157. Severi patriarchae antiocheni in S. Antonium laudatio, latine. Pag. 169. a terg. eiusdem Severi de S. Proside homilia, latine. Pag. 177. eiusdem Severi in S. Prosidem laudatio, latine. Pag. 184. eiusdem Severi antiocheni extemporalis sermo de S. martyre Thallelaeo, in ipsius martyris templo habitus, qui est ordine centesimus decimus. Pag. 189. percontationes monachorum ex S. Basilio Caesareae Cappadociae episcopo, scriptae manu clarissimi praesulis Iosephi Simonii Assemani.

CCCCXII. (A. 155.)

Codex in fol. chartac. foliorum 130, carsciunice, seu arabice litteris syriacis, nitidissima manu conscriptus; quo continetur.

Synaxarium sanctorum per universam anni periodum distributum. Subtexitur in fine locupletissimus index nominum omnium sanctorum in codice contentorum. Is codex ad XVII. Christi saeculum videtur referendus.

CCCCXIII. (A. 156.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 226, partim syriace partim carsciunice nitidissime conscriptus; quo continetur.

Pag. 1. liber pontificalis, seu liber sacramentalium quae perfici solent ab archiepiscopis et episcopis, iuxta ritum ecclesiae Maronitarum, a Stephano Aldoënsi patriarcha antiocheno olim recognitus et approbatus. Pag. 107. accedit testimonium P. Abrahami Gaziri ordinis S. Antonii abbatis, et patriarchae Maronitarum, apud S. Sedem legati, quo adfirmat, in hoc pontificali

nihil contra fidem apostolicam romanam inveniri, additurque testimonium Georgii Beniamini archiepiscopi edenensis, quo is collaudat peritiam doctrinamque dicti Gaziri in linguis orientalibus syriaca et arabica. Haec autem testimonia manu publici notarii confirmata sunt. Pag. 108. liber sacerdotalis, seu liber sacramentalium quae perfici solent a presbyteris, iuxta ritum ecclesiae antiochenae Syrorum maronitarum, ab eodem patriarcha Stephano Aldoënsi olim recognitus et approbatus. Accedunt in fine ipsa illa testimonia latine conscripta, quae supra diximus. Is codex scriptus fuit Melitae, ut ex pag. 84. a terg. cognoscitur, a quodam presbytero Michaële filio Abrahami Metoscitae ex insula Cypro, qui hunc codicem exaravit in carcere captivorum, anno 1707, sedente in romana cathedra Clemente papa XI, et in antiochena Iacobo Evodio Assemano. Vide cod. syr. asseman. LV.

CCCCXIV. (A. 157.)

Codex in fol. p. chartac. foliorum 138, syriace nitidissime conscriptus; quo continentur.

Pag. 21. anaphora S. Iohannis apostoli et evangelistae. Pag. 29. a terg. anaphora S. Hermetis, ex septuaginta duobus Christi domini discipulis. Pag. 32. a terg. anaphora S. Clementis, S. Petri apostoli discipuli. Pag. 40. a terg. anaphora S. Ignatii ignei. Pag. 47. anaphora S. Dionysii iudicis, S. Pauli apostoli discipuli. Pag. 53. anaphora S. Eustathii patriarchae antiocheni. Pag. 59. a terg. anaphora SS. duodecim apostolorum, quam S. Lucas evangelista disposuit et ordinavit. Pag. 68. a terg. anaphora S. Basilii Cappadociae archiepiscopi. Pag. 77. anaphora S. Gregorii magni. Pag. 84. anaphora S. Maruthae tagritensis archiepiscopi. Pag. 89. a terg. anaphora S. Iohannis chrysostomi. Pag. 96. a terg. anaphora S. Iacobi Haran et Nisibis episcopi. Pag. 99. anaphora S. Cyrilli magni. Pag. 105. a terg. anaphora S. Callisti pontificis romani. Pag. 113. anaphora S. Iacobi episcopi sarugensis. Pag. 120. anaphora S. Iohannis, cognomento Maronis, patriarchae antiocheni. Pag. 128. anaphora S. Iacobi doctoris. Is codex principio et medio mutilus est; incipit enim a pag. 102; idemque ad XVIII. Christi saeculum videtur referendus.

CCCCXV. (A. 158.)

Codex in fol. chartac. foliorum 12, syriace et carsciunice conscriptus; quo continetur.

Ordo benedictionis et processionis palmarum, iuxta ritum ecclesiae antiochenae Syrorum maronitarum. Is codex manu cuiusdam Sergii conscriptus, ut ex pag. 11. a terg. cognoscitur, ad XVIII. Christi saeculum referendus est.

CCCCXVI. (A. 159.)

Codex in fol. p. bombyc. foliorum 80, syriace nitidissima manu conscriptus, cuius capitum tituli estranghelis litteris vario colore sunt exarati; quo continetur.

Gregorii Barhebraei, vulgo *Abulpharagii*, orientis maphriani seu primatis, grammatica syro-chaldaica exquisito opere elaborata. Is codex scriptus fuit manu cuiusdam Cyriaci mardinensis anno Graecorum 1949. (Christi 1637.) ut in epigraphe ad calcem posita adnotatur; quamquam scriptoris nomen in margine deletum conspicitur.

CCCCXVII. (A. 160.)

Codex in 4. bombyc. foliorum 265, chaldaice et arabice exaratus; quo continetur.

Lexicon chaldaico-arabicum accuratissimum; vocabula insuper difficiliora, ac praesertim graeca, quae in libris Syrorum reperiuntur, complectens. Is codex scriptus est manu presbyteri Iesu Bar-Iuchanan, babylonicam sedem gubernante mar-Sabariesu catholico quinto orientis patriarcha, absolutusque fuit die 10. octobris, feria quarta, anno Alexandri macedonis filii Philippi 1558 (Christi 1246.) in urbe benedicta, et omnium urbium matre Babylone; ut in epigraphe chaldaica pag. 263. a terg. fusius exponitur. In fronte pag. 1. extat haec adnotatio. *Liber iste pertinet ad dominum nostrum Simeonem catholicum. Excommunicatus et maledictus esto quicumque rapuerit eum.*

CCCCXVIII. (A. 161.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 285, syriace et carsciunice conscriptus; quo continetur.

Lexicon syriacum, cum interpretatione arabica syriacis litteris conscripta; omnia Syrorum difficiliora vocabula, et Graecorum item, quae interdum in syriacis libris reperiuntur, complectens. Is codex scriptus fuit manu cuiusdam Ezechielis, absolutusque anno Graecorum 1781. (Christi 1469.) ut pag. 282. a terg. adnotatur.

CCCCXIX. (A. 162.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 282, chaldaicis litteris et sermone nitide conscriptus; quo continetur.

Mar-Simeonis catholici patriarchae orientis ethica a pag. 1. ad pag. 226. Pag. 227. a terg. Ebediesu catholici orientis tractatus de verbis scriptura similibus, sed significatione dissimilibus. Pag 238. a terg. explicatio difficiliorum verborum alphabetico ordine dispositorum. Pag. 245. a terg. sancti Abrahami netfariensis sermones X. ascetici. Pag. 268. a terg. exponuntur alia verba scriptura similia, sed significatione dissimilia, cum versione arabica nonnullis verbis apposita. Is codex scriptus est anno Graecorum 1884. (Christi 1572.) ut in epigraphe chaldaica pag. 226. a terg. late exponitur. Initio codicis nonnulla folia desiderantur.

CCCCXX. (A. 163.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 113, syriace conscriptus; quo continetur.

Rituale syriacum, iuxta ritum ecclesiae antiochenae Syrorum maronitarum. Is codex dono datus fuit collegio Maronitarum a Benedicto papa XIV. anno 1752, mense augusto, pontificatus XIII, ut in calce adnotatur. Pag. 101. variae paraeneses pro defunctis, carsciunice vario charactere exaratae, quae ab episcopo Gabriele anno Christi 1498. fuerunt compositae, et postea a quodam Sergio anno Domini 1690. conscriptae, ut pag. 109. legitur. Pag. 110. eiusdem episcopi Gabrielis tractatus carsciunicus de usura. Is codex ad XVI. Christi saeculum referendus est.

CCCCXXI. (A. 164.)

Codex in fol. chartac. foliorum 123, partim syriace, partim carsciunice diversa tamen manu, nitidissime conscriptus; quo continentur.

Exequiae defunctorum iuxta ritum ecclesiae Maronitarum; scilicet 1. Pag. 1. exequiae pro sacerdotibus defunctis. 2. Pag. 26. exequiae pro diaconis defunctis. 3. Pag. 35. exequiae pro viris saecularibus defunctis 4. Pag. 46. a terg. exequiae pro mulieribus saecularibus. 5. Pag. 56. exequiae pro pueris. 6. Pag. 62. exequiae pro puellis. Desunt exequiae pro episcopis, pro monachis, et pro monialibus. Pag. 70. adiunctum habetur opus carsciunicum diversa manu conscriptum, complectens seriem patriarcharum orientalium, auctoribus Simone Evodio Assemano (deinde patriarcha antiocheno) et Iosepho Simonio Assemano collegii Maronitarum alumnis, quod opus anno 1706, dum adhuc in collegio studiis vacarent, exararunt, et in IV. partes diviserunt. Pars prima continet XII. capita. De nomine patriarchae eiusque significatione. De numero patriarcharum. De conditionibus necessariis ad eligendum patriarcham sedis alicuius ex quatuor patriarchatibus. De auctoritate suprema Pontificis maximi in qua-

tuor patriarchas. Confutatio eorum, qui hanc auctoritatem negant. De auctoritate concilii oecumenici super quatuor patriarchas. De auctoritate quatuor patriarcharum supra concilia particularia. De auctoritate patriarcharum inter se. De auctoritate quatuor patriarcharum supra cardinales. Confutatio eorum qui hoc negant. Pag. 86. a terg.

Pars II. complectitur XIV. capita. Scilicet, de electione patriarchae; de electione patriarcharum constantinopolitani, alexandrini, et hierosolymitani; de electione patriarchae antiocheni; de consecratione patriarchae antiocheni; de expeditione patriarchae antiocheni ad Pontificem maximum ad obtinendam confirmationem, deque legatione dicti patriarchae ad Cardinales sacrae Congregationis de propaganda fide. Formula litterarum, quae ab archiepiscopis et episcopis Pontifici maximo ob confirmationem patriarchae impetrandam mittuntur. Formula litterarum, quae ab iisdem ad Cardinales sacrae Congregationis de propaganda fide mittuntur. Formula litterarum, quae a proceribus nationis ad eosdem Cardinales mittuntur. Formula syngraphae, qua electus patriarcha procuratorem suum munit ad obtinendam confirmationem. De pallio pastorali eiusque praerogativis. Formula litterarum, quas patriarchae ad Pontificem maximum mittunt post receptam confirmationem et pallium. De professione fidei a patriarcha propria manu scribenda, et de eius formula.

Pars III. pag. 94. a terg. et seqq. complectitur XIII. capita; scilicet, de numero episcoporum, qui singulis ex quatuor patriarchis sunt subiecti. An possit patriarcha novas sedes erigere, et veteres amovere. An possit patriarcha permutare dioeceses episcopis et archiepiscopis. An possit patriarcha imperare omnibus in sua dioecesi degentibus, quamquam sint exteri. An possit patriarcha nova instituta religiosa confirmare. An possit patriarcha missionarios ad episcopatum extollere, eosque censuris punire. An possit patriarcha indulgentiam plenariam conferre. An possit patriarcha missionarios mittere in proxima loca ad nunciandam praedicandamque fidem, quamvis non sint in sua ditione. An possit patriarcha mutare suae ecclesiae consuetudines, necne. De auctoritate patriarchae in rebus ad sacramenta spectantibus. De reliquis rebus, quae ad patriarchae potestatem pertinent. Pars IV. pag. 106. a terg. series patriarcharum constantinopolitanorum, qui 119. numerantur. Pag. 109. series patriarcharum alexandrinorum, qui 111. recensentur. Pag. 110. a terg. series patriarcharum antiochenorum, qui 115. numerantur. Pag. 120. series patriarcharum hierosolymitanorum, qui 97. recensentur. In fine pag. 122. est index omnium capitum, quae patriarchas respiciunt. Quamquam vero in hoc indice memoretur series Pontificum maximorum, ea nihilominus in corpore desideratur.

CCCCXXII. (A. 165.)

Codex in fol. bombyc. foliorum 105, syriacis litteris et sermone conscriptus; quo continetur.

Grammatica syriaca *Gregorii Barhebraei*, vulgo *Abulpharagii*, orientis maphriani seu primatis, ligata oratione conscripta. Accedunt varia eiusdem carmina. Is codex scriptus fuit Babylone anno Graecorum 1588. (Christi 1276.) ut certe pag. 73. adnotatur. Verum huic codici nequaquam tanta antiquitas tribuenda videtur; quare epigraphe, in qua id adfirmatur, ex antiquiore exemplari transcripta credenda est.

CCCCXXIII. (A. 166.)

Codex in fol. chartac. foliorum 325, carsciunice nitidissima manu conscriptus; quo continetur.

Theologia moralis R. P. Hermanni Busembai e societate Iesu, ab anonymo arabice eleganter versa. Praeit tabella propositionum damnatarum a pontificibus maximis Alexandro VII, Innocentio XI, et Alexandro VIII; cum locupletissimo indice totius operis. Is codex saeculo XVIII. exaratus est, pertinuitque olim ad bibliothecam collegii Maronitarum.

CCCCXXIV. (A. 167.)

Codex in 4. bombyc. paginarum 640, carsciunice exaratus; quo continetur.

Catechesis et doctrina Syrorum iacobitarum. Praeit amplissima eorumdem fidei professio. Pag. 299. legitur fabulosa narratio de S. Antonio abbate. Pag. 302. variae paraeneses statis anni temporibus recitandae. Pag. 319. variae interrogationes et responsiones. Interrogatio prima; quis mortuus est primus omnium? Responsio, Abel filius Adami interfectus a Caino fratre suo etc. Pag. 326. fabulosa, immo impia, narratio de diabolo, qui religiosum institutum amplexus, postquam peccatorum paenitentiam debitam egit, paradisi gloriam adeptus dicitur, et inter coetus caelestium angelorum iterum adnumeratus. Pag. 334. historia monachi et medici. Pag. 338. computus annorum. Pag. 356. S. Evagrii expositio in orationem evangelicam. Pag. 357. historia cuiusdam filii, qui vendidit patrem et matrem. Pag. 367. de mensibus et signis zodiaci. Pag. 370. homilia mar-Iacobi Baradaei. Pag. 397. admonitio facienda ab episcopo in ordinatione sacerdotum et diaconorum. Pag. 426. expositio orationis dominicae. Pag. 440. expositio visionis Isaiae. Pag. 446. Explicatio reconditae ac mysticae significationis litterarum arabicarum; ubi et de signis zo-

diaci, et de sphaera armillata. Pag. 496. tractatus de mensibus et diebus lunaribus, arabice et syriace. Pag. 509. tractatus ob cognoscendum quadragesimae et paschatis tempus. Pag. 513. formulae epistolares cum nonnullis responsis. Pag. 540. sermo ligata oratione, iuxta rithmum S. Iacobi, de anno eiusque mensibus, syriace. Pag. 558. professio fidei Iacobitarum, cum eiusdem declaratione. Pag. 594. adnexa codici reperiuntur nonnulla folia arabico charactere et idiomate conscripta, quae historiam Haichar et Nadan complectuntur, scriptam anno hegirae 820, die 17. mensis barmuthi, ut in margine ad calcem adnotatur. Is codex ad XVI. Christi saeculum videtur referendus.

CCCCXXV. (A. 168.)

Codex in 4. chartac. foliorum 206, syriacis litteris et sermone conscriptus; quo continetur.

Breviarium per septem hebdomadae dies, iuxta ritum Syrorum monophysitarum, collectum a Dionysio Barsalibaeo monophysita, episcopo amidensi. De hoc breviario vide quae dicit Faustus Naironus in sua evoplia fidei. Is codex scriptus fuit manu Dionysii, sub nomine episcopi Isaaci filii Abrahami ex oppido Barbi dioeceseos urbis Tarcat, anno Graecorum 1870. (Christi 1558.) ut in epigraphe ad calcem posita adnotatur.

CCCCXXVI. (A. 169.)

Codex in 4. chartac. paginarum 282, carsciunice conscriptus; quo continetur.

Opus inscriptum *statera temporis*, ex italico in arabicum sermonem translatum a Iosepho filio Georgii hypodiacono maronita alepino collegii Maronitarum alumno. Is codex scriptus fuit Alepi in domo familiae Eva, manu eruditissimi viri Andreae Scandar presbyteri cyprii, anno Domini 1719, ut in calce adnotatur; ubi etiam narratur, eumdem D. Andream fuisse delegatum a Clemente papa XI. in Aegyptum, Damascum, et Mesopotamiam usque Ninivem, ob expedienda varia in dictis locis sanctae romanae ecclesiae negotia; et librum hunc bibliothecae collegii Maronitarum, ubi fuerat olim alumnus, addixisse.

CCCCXXVII. (A. 170.)

Codex in 4. bombyc. foliorum 95, partim syriace partim carsciunice conscriptus; quo continetur.

Pag. 1. ritus benedictionis aquae in die epiphaniae, sed imperfectus. Pag. 2. de ordinatione presbyteri et chorepiscopi etc. Pag. 31. a terg. de consecratione archiepiscopi et episcopi. Pag. 52. ritus magni schematis monachorum, seu cuculli. Pag. 56. precatio recitanda in confessione, et antequam sacerdos missam celebret, cum formula absolutionis; syriace. Pag. 56. a terg. de benedictione calicis. Pag. 61. officium S. Iohannis evangelistae, cum carsciunica narratione eius vitae. Pag. 92. a terg. Vita S. Marinae, syriace. Is codex ad XVI. Christi saeculum videtur referendus.

CCCCXXVIII. (A. 171.)

Codex in 4. bombyc. foliorum 57, carsciunice nitidissime Iacobi Evodii Assemani patriarchae antiocheni manu exaratus; quo continentur.

Formulae epistolares in XVI. capita distributae, quorum index pag. 54. exhibetur. Cap. I. epistolae diversae ad patriarchas. Cap. II. epistolae patriarcharum mutuae. Cap. III. epistolae patriarcharum ad episcopos. Cap. IV. epistolae patriarcharum ad imperatores et reges. Cap. V. epistolae patriarcharum ad ministros regum. Cap. VI. epistolae obsequii ad bassam, et alios magnos principes, cum responsione post acceptum donum. Cap. VII. epistola patriarchae ad principem principum, iudicum, et gubernatorum. Ad eundem patriarchae recens electi epistola obsequii. Item epistolae ad principes infideles. Epistolae gratulationis ob proximum aliquod festum. Epistolae ad militem, vel ad hominem reverentia dignum. Cap. VIII. epistolae ad episcopos et ad sacerdotes ob exigendam decimam. Item encyclica ad pastores, et civitates de adventu legati, ad novum patriarcham pallium pastorale et confirmationem deferentis. Cap. IX. varia responsa patriarchae circa nuptias ad principes et gubernatores, et circa varios fidelium casus. Cap. X. epistolae consolatoriae in funeribus. Cap. XI. epistolae ob alicuius mortem nunciandam Cap. XII. epistolae ob gratiarum actionem de dono accepto; item litterae gratulatoriae de nuptiis etc. Cap. XIII. formula suspensionis sacerdotum, et excommunicationis saecularium. Formula excommunicationis latae sententiae ob grave crimen etc. Cap. XIV. epistolae commendatitiae ob quaerendam eleemosynam Cap. XV. formulae absolutionis impedimentorum matrimonia dirimentium. Item formula absolutionis peccatorum sacerdotibus vel monasteriorum superioribus reservatorum. Formula permissionis ad recitandam aliquam antiphonam alicuius sancti insignis. Formulae emptionis bonorum, et cum pecuniae alicuius fidei committuntur vel cum fructu vel sine fructu etc. Cap. XVI. epistolae cleri ad suos episcopos, et invicem etc. In calce codicis legitur haec epigraphe. *Scito, quod ego humilis presbyter Andreas Scandar cyprius*

alumnus collegii Maronitarum, et interpres S. Congregationis, post meum reditum e terris orientalibus, ad quas fueram delegatus ob expedienda varia S. Sedis negotia, detuli mecum hunc librum, exaratum manu propria a Iacobo Petro Evodio Assemano patriarcha antiocheno, eumque perpetuo addixi fratribus meis collegii Maronitarum alumnis, ad eorum usum et utilitatem, anno Domini 1721.

CCCCXXIX. (A. 172.)

Codex in 4. chartac. foliorum 253, syriacis litteris et sermone conscriptus; quo continentur.

Psalmi Davidis regis et prophetae. Is codex scriptus fuit Romae, regnante pontifice maximo Clemente VIII, manu cuiusdam Melchisedech ex Mesopotamia, anno Domini 1598, ut in epigraphe syriaca ad calcem posita adnotatur.

CCCCXXX. (A. 173.)

Codex in 4. chartac. foliorum 308, carsciunice, hoc est arabice litteris syriacis, nitidissima manu conscriptus; quo continetur.

Liber inscriptus *candelabrum illucescens cupientibus illuminari*; hoc est, liber controversiarum polemicarum, octo assertiones complectens; cum praefatione, cui praeit copiosissimus index rerum omnium, quae in hoc opere pertractantur. Pag. 1. a terg. Assertio I. de qualitate fidei orthodoxae, quae tria capita complectitur. Caput I. dividitur in X. articulos. Cap. II. in VI. articulos. Cap. III. in IX. articulos. Pag. 60. Assertio II. de sectis oppositis catholicae religioni, quae tria capita complectitur. Caput I. dividitur in V. artilos. Caput II. in V. articulos. Caput III. in VI. articulos. Pag. 88. Assertio III. de primatu Papae super omnes ecclesias orientales et occidentales. Haec complectitur tria capita. Caput I. dividitur in X. articulos. Cap. II. in tres articulos. Cap. III. in XI. articulos. Pag. 148. a terg. Assertio IV. contra Photianos, quae continet IV. capita. Caput I. dividitur in VI. articulos. Cap. II. in IV. articulos. Cap. III. in V. articulos. Cap. IV. in IV. articulos. Pag. 205. Assertio V. contra Nestorianos, quae continet duo capita. Caput I. dividitur in III. articulos. Cap. II. in III. articulos. Pag. 224. Assertio VI. contra monophysitas, quae complectitur IV. capita. Cap. I. dividitur in IV. articulos. Caput II. in IV. articulos. Cap. III. in V. articulos. Cap. IV. in II. articulos. Pag. 258. Assertio VII. continet duo capita. Caput I. dividitur in IV. articulos. Cap. II. in IV. articulos. Pag. 274. Assertio VIII, quae continet confutationem errorum orientalis ecclesiae circa varios ritus; quae dividitur in IV. articulos. Pag. 285. Conclusio paraenetica, qua

monentur omnes populi infideles, ut abiectis erroribus suis, orthodoxam fidem amplectantur. Pag. 288. De perpetua serie Pontificum romanorum usque ad pontificem Benedictum XIV. Pag. 295. a terg. Index conciliorum generalium. Pag. 298. Index conciliorum non approbatorum. Pag. 298. a terg. De conciliis partim probatis, et partim improbatis. Pag. 300. De photiana haeresi, et de sacrosancto octavo concilio oecumenico. Pag. 287. extat haec epigraphe: *Liber controversiarum polemicarum adversus haereses orientalium nationum; in quo sectae etiam refelluntur Iudaeorum, Ethnicorum, atque Turcarum; opera et studio Stephani Achillis cyprii, anturani seminarii in Libano, mox Maronitarum in Urbe collegii alumni, anno 1746. R. P. Simone Verdi studiorum praefecto instante ac dirigente, ad alumnorum usum et utilitatem, arabica methodo affabre et eleganter elucubratus; et R. D. Andrea Scandar, orientalium linguarum professore teste, proelo ob publicum bonum dignissimus.* Pag. vero 286. a terg. in epigraphe carsciunica legitur, unum ex alumnis collegii Maronitarum cyprium, omnia collegisse ex variis latinis operibus, et praesertim ex libris operibus cardinalis Bellarmini, anno Domini 1746; et collegio Maronitarum hunc librum addixisse.

CCCCXXXI. (A. 174.)

Codex in 4. bombyc. foliorum 65, syriacis litteris et sermone conscriptus; quo continentur.

Anaphorae SS. apostolorum. Is codex principio et fine mutilus, ad XVII. Christi saeculum videtur referendus.

CCCCXXXII. (A. 175.)

Codex in 8. bombyc. foliorum 175, carsciunice conscriptus; quo continetur.

Opus ad repellendam, et arcendam animi tristitiam, in quo agitur de virtutibus et vitiis; auctore domino Elia presbytero, cuius manu scriptum fuit anno Graecorum 1931. (Christi 1619) ut in calce adnotatur. Notandum, quod iste codex male compactus fuit, ideoque respiciendum est ad numeros singulis paginis praenotatos. Initium libri incipit post paginam 143. Post paginam autem 124. nonnulla folia desiderantur.

CCCCXXXIII. (A. 176.)

Codex in 8. chartac. paginarum 395, syriacis litteris et sermone exaratus; quo continentur.

Miscellanea; et quidem pag. 1. elementa logicae, duobus laterculis p. 14. disposita, quorum unum continet textum syriacum, alterum carsciunicam versionem. Pag. 15. fragmentum metaphysicae. Pag. 41. de scientia simpliciter. Pag. 57. de sacerdotio temporali. Pag. 161. tractatus de spiritibus immundis, seu de diabolis. Pag. 177. liber regnorum filiorum Israel. Pag. 189. liber responsionum Iesu Bar-Simon, qui appellatur Bar-Sira. Pag. 353. historia Susannae. Pag. 361. isagoge, seu introductio ad logicam, carsciunice et latine. Pag. 382. proverbia sapientium, syriace et latine. In fronte codicis inserta reperiuntur tria folia diversa manu conscripta, quae continent varia aenigmata, et fatiloquia Nestorianorum, cum interrogationibus et responsionibus. Is codex ad XVI. Christi saeculum videtur referendus.

CCCCXXXIV. (A. 177.)

Codex in 8. bombyc. foliorum 208, syriacis litteris et sermone conscriptus; quo continentur.

Pag. 2. liturgia missae. Pag. 35. anaphora S. Sixti papae. Pag. 56. anaphora S. Iohannis evangelistae. Pag. 70. a terg. anaphora S. Petri apostolorum principis. Pag. 79. a terg. anaphora SS. XII. apostolorum. Pag. 88. a terg. anaphora S. Eustathii. Pag. 98. a terg. anaphora S. Dionysii. Pag. 105. a terg. anaphora Matthaei pastoris. Pag. 115. a terg. anaphora Iohannis patriarchae, qui est Bar-Susan. (Verum haec anaphora non est recepta. Vide Edenensem tract. 3. declarat. 6. cap. 7.) Pag. 124. a terg. anaphora S. Marci evangelistae. Pag. 141. a terg. anaphora S. Maruthae tagritensis archiepiscopi. Pag. 161. a terg. anaphora S. Iohannis episcopi Haran, Haburae, et Nisibis. Pag. 170. a terg. anaphora S. Petri, et apostolorum. Pag. 197. oratio ad B. Virginem, carsciunice. Is codex fine mutilus, scriptus fuit manu cuiusdam Eliae, ut variis in locis adnotatur, anno Graecorum 1853. (Christi 1541) ut pag. 208. scriptum legitur.

CCCCXXXV. (A. 178.)

Codex in 8. chartac. foliorum 176, syriacis litteris et sermone exaratus; quo continetur.

Petri Metoscitae e societate Iesu, collegii Maronitarum olim alumni, grammatica syriaca syriace explicata. Is codex ad XVII. Christi saeculum referendus est.

CCCCXXXVI. (A. 179.)

Codex in 8. chartac. paginarum 550, syriacis litteris et sermone conscriptus; quo continetur.

Opus inscriptum *liber oecumenicus omnibus gentibus (necessarius) qui docet veritatis cognitionem, ut haec percipiatur.* Omnia autem in hoc libro contenta sequenti ordine digesta sunt. Pag. 1. Pracit locupletissimus totius operis index. Pag. 10. Amplissima praefatio. Pag. 21. Sermo I. qui continet X. capita. Caput I. quid deceat hominem scire et docere. Pag. 26. Cap. II. quomodo veritas accurate dignoscatur. Pag. 34. Cap. III. quid sit veritas, et quid mendacium. Pag. 36. Cap. IV. quomodo cognoscatur, Deum existere. Pag. 56. Cap. V. quotuplex sit Deus; num unus, an plures. Pag. 70. Caput VI. quot sint in eo personae, quotque proprietates. Pag. 82. Cap. VII. num habeat nomen certum, nec ne. Pag. 95. Cap. VIII. Utrum sit causa omnium causarum, et creator omnium creaturarum. Pag. 99. Cap. IX. num sollicitus sit, gubernet, et curam habeat rerum omnium, nec ne. Pag. 113. Cap. X. utrum sit comprehensibilis an incomprehensibilis.

Sermo II. continet VIII. capita. Pag. 128. Cap. I. cur creaverit Deus creaturas, mundumque formaverit. Pag. 133. Cap. II. quaenam fuerit voluntas eius in creatione. Pag. 139. Cap. III. num sit alius mundus praeter hunc visibilem et constitutum. Pag. 145. Cap. IV. si est alius mundus, ubinam sit? et an sit materialis ac visibilis, ut noster hic; an vero spiritualis, subtilis, et invisibilis. Pag. 149. Cap. V. qualis sit ordo et quale regimen alterius mundi, qui est praeter hunc sensibilem. Pag. 155. Cap. VI. an futurus sit finis huius mundi sensibilis. Pag. 158. Cap. VII. num sit alius mundus praeter hunc. Pag. 164. Cap. VIII. num sit, et futurus sit alius mundus: et qualis sit ordo, et regimen eius.

Sermo III. continet IX. capita. Pag. 180. Cap. I. quare creatus fuerit homo. Pag. 191. Cap. II. quaenam sit natura hominis. Pag. 199. Cap. III. quomodo considerari debeat, et quid eum facere deceat in hoc mundo. Pag. 213. Cap. IV. quid ab homine agendum sit, et quaenam spes ei reposita. Pag. 223. Cap. V. num queat homo cognoscere Deum. Pag. 228. Cap. VI. num queat accurate cognoscere Deum prout est, nec ne. Pag. 229. Cap. VII. num unica et simplex sit cognitio hominis circa Deum; et an haec augeatur per illius operationes; ita ut cognitio Dei in homine crescat et decrescat. Pag. 232. Cap. VIII. quaenam sit causa, ut cum Deus unus sit, una eius natura et substantia, varient notiones Dei in omnibus populis, et in singulis hominibus, quod adtinet ad eius adtributa. Pag. 236. Cap. IX. si autem haec variat cognitio, cur in hominibus variet, cum ipsa sit invariabilis.

Sermo IV. continet V. capita. Pag. 238. Cap. I. an verax et utilis sit liber per antomasiam *Biblia*, qui scriptus est in mundo. Pag. 241. Cap. II. quinam auctor eius. Pag. 243. Cap. III. utrum verax sit liber geneseos,

quod adtinet ad mundi creationem. Pag. 251. Cap. IV. quandonam creatus sit mundus hic, et undenam factus, et ex qua re. Pag. 279. Cap. V. num ex copula contrariorum elementorum compacta sint ea omnia, quae conspiciuntur.

Sermo V. continet VII. capita. Pag. 288. Cap. I. quomodo creata sit lux, et unde facta. Pag. 296. Cap. II. quomodo expansi caeli, et quid rei sint? quidnam sit firmamentum, quod nobis imminet. Pag. 298. Cap. III. quae ratio sphaerarum sit? quot sint? quomodo invicem colligatae. Pag. 300. Cap. IV. an sit aliquid, quod in his sphaeris non cernatur, quodque scitu procul dubio dignum sit. Pag. 302. Cap. V. quot sint firmamenta, scilicet contignationes superiores sphaerarum. Pag. 306. Cap. VI. quidnam sint sol, luna, ceteraque luminaria, et ex quanam re facta sint? quaenam sit eorum natura? quinam ordo? quaenam utilitas? ubinam sint stationes eorum? quodnam eorum officium, et lex. Pag. 344. Cap. VII. cur fiat eclipsis, scilicet defectus solis et lunae.

Sermo VI. continet VII. capita. Pag. 350. Cap. I. quidnam sit sub tota sphaera, et locis stellarum? num sit aether igneus, et quare? Pag. 352. Cap. II. quidnam sit sub aethere, et qualis sit aer iste? quaenam sint signa ignea, quae noctu cernuntur in aëre Pag. 361. Cap. III. quaenam sit ratio nebularum? cur augeantur et minuantur? et quomodo dissipentur. Pag. 362. Cap. IV. undenam sint fulgura, et tonitrua. Pag. 368. Cap. V. undenam pluvia, et ros, et quare? quanam ex causa fiat nix, frigus, et glacies. Pag. 372. Cap. VI. undenam fiant mutationes temporum veris, aestatis, autumni, et hiemis. Pag. 384. Cap. VII. cur ordinatim veniant temporum mutationes, nec repente fiant.

Sermo VII. continet V. capita. Pag. 392. Cap. I. de generibus avium; quaenam sit earum utilitas: item de generibus piscium, et omnium reptilium, quae sunt in aquis. Pag. 402. Cap. II. quaenam sit natura terrae, et de plurima rerum varietate quae in terra est. De lapidibus, eorumque virtutibus. Curnam producantur omnia corpora ex terra, ut aurum, argentum, ferrum, aes, et alia terrae germina. Cetera capita, et sermones qui in adiecto indice recensentur, prorsus in codice desiderantur. Pag. 427. Liber ecclesiastae. Pag. 442. Liber ecclesiastici. Pag. 509. S. Ephraem Syri carmen de fine mundi. Pag. 519. sermo de Alexandro filio Philippi macedonis, cum ingressus est in mare tenebrosum, et in plagam orientalem, et in Gog et Magog. Item de fine mundi, metro iacobitico. Pag. 547. computus dierum et annorum. Pag. 550. habetur haec epigraphe. *Explicit hic liber, inscriptus* causa causarum, *manu humilis Iosephi filii diaconi Davidis, ex benedicto oppido Baslukit, in Giobbat Bsciarai, in monte Libano, quem Romae scripsit temporibus Gregorii papae XV. anno Domini* 1623.

CCCCXXXVII. (A. 180.)

Codex in 4. bombyc. foliorum 375, carsciunice exaratus; quo continetur.

Opus ex sanctis patribus desumptum, in quo agitur de vita, moribus, et virtutibus eorum, qui religionem amplectuntur. Is codex fine mutilus, ad XIV. Christi saeculum referendus videtur: idemque anno 1580. collegio Maronitarum dono datus fuit a Gaspare cyprio dicti collegii alumno, ut ex epigraphe latina ad calcem posita colligitur.

CCCCXXXVIII. (A. 181.)

Codex in 8. bombyc. foliorum 58, partim syriace, partim carsciunice exaratus; quo continentur.

Pag. 1. consecratio patenae. Pag. 1. a terg. consecratio calicis. Pag. 3. a terg. consecratio pyxidis. Pag. 4. benedictio crucis. Pag. 4. a terg. benedictio turibuli. Pag. 5. benedictio turis. Pag. 6. oratio super puerum octava die a nativitate. Pag. 6. a terg. oratio super morti proximum; ubi de ritu extremae unctionis. Pag. 8. benedictio coemeterii. Pag. 9. oratio super palmas et aquam. Pag. 9. a terg. oratio super sal et aquam. Pag. 10. benedictio iconum. Pag. 11. benedictio vasorum sacrorum. Pag. 26. Nonnulla quae christiano homini scitu necessaria sunt, carsciunice exposita, adiectis nonnullis fidei rudimentis. Pag. 30. a terg. de aliquot censuris ecclesiasticis circa ordinationes sacerdotum; ubi de gradibus sacerdotii, et de ritu consecrationis episcoporum. Pag. 33. a terg. ritus consecrationis corporis Christi. Pag. 35. ritus olei infirmorum. Pag. 36. a terg. de nonnullis matrimonii impedimentis. Pag. 37. a terg. de confessario et confessione. Pag. 39. de pontifice romano. Pag. 40. de patriarchis. Pag. 40. a terg. de episcopis. Pag. 41. de pallio pastorali. Pag. 41. a terg. de casibus episcopo reservatis. Pag. 45. nonnulla fidei rudimenta. Pag. 51 professio fidei a catechumenis emittenda. Is codex scriptus est anno Graecorum 1885. (Christi 1573.) ut in margine paginae 58. adnotatur. Hunc autem codicem legit archipresbyter Iacobus Evodius Assemanus hesronita anno Domini 1655, qui a Iohanne Saffrensi Maronitarum patriarcha ad sanctam Sedem apostolicam tamquam legatus missus fuit, ut ibi legitur.

CCCCXXXIX. (A. 182.)

Codex in 8. chartac. paginarum 275, syriacis litteris et sermone conscriptus; quo continetur.

Vetus diaconale ad usum Maronitarum, quod postea correctum ac reformatum, typis editum fuit. Is codex, olim collegii Maronitarum, scriptus fuit manu Iosephi carthabensis eiusdem collegii alumni anno Domini 1677, ut pag. 267. adnotatur.

CCCCXL. (A. 183.)

Codex in 12. chartac. foliorum 64, carsciunice conscriptus; quo continetur.

1. Praeparatio sacerdotis ad missam per singulos hebdomadae dies distributa; et quid deceat sacerdotem facere ante celebrationem, cum variis precibus. Omnia desumpta sunt ex operibus S. Francisci Salesii. 2. Pag. 28. Gratiarum actiones. 3. In principio et fine codicis diversa manu adiecti sunt nonnulli Davidis psalmi, nonnullaeque preces cum actibus virtutum etc. Is codex scriptus est anno Domini 1736, ut pag. 54. adnotatur, pertinuitque ad diaconum Gabrielem damascenum maronitam, ut in calce legitur.

CCCCXLI. (A. 184.)

Codex in 12. chartac. foliorum 170, syriacis litteris et sermone conscriptus; quo continetur.

Mensura carminum, secundum rithmum SS. Iacobi, Ephraem, et Balzi eiusdem discipuli. Ut haec carmina cognoscantur, subiiciuntur initia singulorum canticorum, quae in officiis et psalmodiis Syrorum reperiuntur. Omnia summa diligentia et labore collecta sunt a Stephano Petro Aldoënsi Maronitarum patriarcha. Praeit praefatio carsciunica ab eodem patriarcha exarata, in qua etiam agitur de ratione carminum pangendorum, et de eorum varietate, ac differentiis. Is codex ad XVIII. Christi saeculum referendus est.

CCCCXLII. (A. 185.)

Codex in 12. bombyc. foliorum 143, syriacis litteris et sermone conscriptus; quo continetur.

Vetus diaconale syriacum, iuxta ritum ecclesiae Maronitarum. Subiciuntur pag. 123. orationes super mensam dicendae. Is codex exaratus fuit a quodam Moyse anno Domini 1585, ut pagg. 66. et 142. adnotatur.

CCCCXLIII. (A. 186.)

Codex in 12. chartac. foliorum 310, syriacis litteris et sermone con-

scriptus; quo continentur.

Nonnulli veteris testamenti libri hoc ordine digesti; nempe pag. 1. liber I. et II. regum. Pag. 89. liber iudicum. Pag. 129. liber Ruth moliabitidis. Pag. 136. liber Iob. Pag. 172. liber proverbiorum, cui in fine adnectitur quaedam adnotatio. Pag. 208. cantica canticorum. Pag. 216. ecclesiastes. Pag. 232. liber sapientiae. Pag. 260. liber Iosue Bar-Nun. Pag. 304. nonnulli textus ex sacra scriptura desumpti, ex syriaco idiomate in latinum versi. Pag. 308. fragmentum syriacum complectens caput VII. de remissione peccatorum, et de paenitentia. Pag. 309. orationes syriacae recitandae ante et post confessionem. Is codex ad XVII. Christi saeculum referendus est.

CCCCXLIV. (A. 187.)

Codex in 8. chartac. foliorum 141, carsciunice conscriptus; quo continentur.

Meditationes piae, fidei christianae praeceptis consentaneae, ad singulos mensis dies. Pag. 39. sequuntur aliae XLVII. meditationes. Pag. 70. adhuc aliae breves meditationes, ad singulos mensis dies. Pag. 79. sequuntur variae preces ad B. Virginem, aliosque sanctos. Pag. 137. a terg. oratio post sacram synaxin dicenda, cum litaniis sanctissimi corporis Christi. *Absolutus fuit hic liber ope Dei anno Domini 1732. Romae, manu humilis Petri filii Georgii Scandar cyprii maronitae, apud avum eius Andream Scandar S. Congregationis de propaganda fide interpretem, qui hunc librum collegio Maronitarum perpetuo addixit, ad usum et utilitatem alumnorum.* Sic in calce legitur.

CCCCXLV. (A. 188.)

Codex in 8. bombyc. foliorum 246, syriacis litteris et sermone exaratus; quo continentur.

Lectiones evangelicae diebus festis recitandae, per anni circulum distributae. Is codex scriptus fuit anno Graecorum 1876. (Christi 1564.) ut pag. 8. a terg. adnotatur.

CCCCXLVI. (A. 189.)

Codex in 8. chartac. foliorum 505, carsciunice nitidissima manu conscriptus; quo continetur.

1. Pag. 1. liber Tyrsi Gonzalez e societate Iesu contra impiam sectam alcorani legemque Mahometis, e latino idiomate arabici iuris factus a Iacobo

Arutin alepino presbytero et monacho maronita ordinis S. Antonii magni in monasterio urbano SS. Petri et Marcellini anno 1724, ut in fronte legitur. Praeit locupletissimus index singulorum operis capitum: tum pag. 269. habetur enumeratio omnium alcorani surarum seu capitum. 2. Pag. 280. prodromus alcorani auctore Ludovico Marraccio, e latino in arabicum versus ab eodem Iacobo Arutin. Praeit singulorum capitum operis index. Is codex scriptus fuit Romae manu diaconi Eliae ben-Sahd maronitae, ex oppido Bet-Scebab, Maronitarum collegii alumni, anno Domini 1725, ut in epigraphe ad calcem posita adnotatur.

CCCCXLVII. (A. 190.)

Codex in 12. bombyc. foliorum 51, syriacis litteris et sermone conscriptus; quo continetur.

Apocalypsis S. Iohannis apostoli et evangelistae. Is codex scriptus fuit Romae in collegio Maronitarum a Gabriele Banensi eiusdem collegii alumno, anno Domini 1590, ut in fronte legitur.

CCCCXLVIII. (A. 191.)

Codex in 8. bombyc. foliorum 107, partim syriace partim carsciunice conscriptus; quo continetur.

Rituale iuxta ritum ecclesiae Maronitarum, principio mutilum. Pag. 22. evangelicae lectiones diebus festis recitandae, cum nonnullis commemorationibus atque orationibus. Pag. 40. anaphora S. Sixti papae. Pag. 42. a terg. anaphora S. Iohannis evangelistae. Pag. 46. anaphora S. Petri apostoli. Pag. 52. anaphora alia S. Sixti papae. Pag. 55. anaphora S. Iohannis chrysostomi. Pag. 58. a terg. anaphora SS. duodecim apostolorum. Pag. 70. anaphora S. Dionysii. Pag. 73. anaphora S. Eustathii. Pag. 77. anaphora S. Ignatii. Pag. 81. anaphora S. Marci evangelistae. Pag. 87. a terg. anaphora S. Iacobi fratris Domini. Pag. 95. anaphora S. Maruthae. Pag. 103. ordo benedictionis aquae. Is codex, principio et fine mutilus, conscriptus videtur saeculo Christi XV: in eoque recentiore manu folia aliquot vel suppleta vel adiecta conspiciuntur.

CCCCXLIX. (A. 192.)

Codex in 8. bombyc. foliorum 150, carsciunice nitide conscriptus; quo continetur.

Pag. 1. a terg. oratio dicenda in itinere ad ecclesiam. Pag. 2. oratio dicenda ante portam ecclesiae. Pag. 2. a terg. oratio dicenda in ingressu ad ecclesiam. Pag. 4. a terg. orationes diurnae et nocturnae. Pag. 98. o-

rationes dicendae singulis hebdomadae diebus. Pag. 118. oratio S. Ephraem cum aliis precibus. Pag. 138. a terg. oratio S. Isaaci ninivitae. Pag. 145. canticum paenitentiae. Is codex aliquot in locis mutilus, exaratus fuit anno Graecorum 1859. (Christi 1547) manu cuiusdam Michaëlis, ut in epigraphe pag. 98. posita adnotatur.

CCCCL. (A. 193.)

Codex in 8. bombyc. foliorum 377, caldaicis litteris et sermone exaratus; quo continetur.

Pag. 1. Grammatica chaldaica absolutissima, auctore Elia Sobae archiepiscopo. Pag. 296. Compendium grammaticae chaldaicae ephraemitico metro exaratum, auctore presbytero Iohanne Bar-Zohbai. Pag. 312. a terg. Iosephi episcopi mardensis tractatus de punctis. Pag. 331. Tractatus de nomine et verbo, anonymo auctore, sed recentiore manu exaratus. Pag. 343. De distinctione vocum scriptura similium, sed sensu dissimilium. Is codex exaratus fuit anno Graecorum 1583 (Christi 1271) ut in epigraphe ad calcem paginae 368. adnotatur.

CCCCLI. (A. 194.)

Codex in 8. chartac. paginarum 264, syriacis litteris et sermone conscriptus; quo continentur.

Psalmi Davidis. Item psalmi *magnificat*, et trium puerorum, cantica canticorum, et apocalypsis. Is codex XVIII. Christi saeculo videtur exaratus.

CCCCLII. (A. 195.)

Codex in fol. p. chartac. foliorum 231, syriacis litteris et sermone conscriptus; quo continetur.

Liturgia, seu officium et ritus hebdomadae sanctae, iuxta usum ecclesiae Maronitarum. Is codex, olim collegii Maronitarum, ad saeculum XVII. referendus videtur.

CCCCLIII. (A. 196.)

Codex in 4. chartac. foliorum 131, syriacis litteris et sermone nitide conscriptus quo continetur.

Opusculum Thomae a Kempis in syriacam linguam e latina conversum a maphriano Isaaco. Hoc autem exemplar est autographum, id est propria

interpretis manu conscriptum Romae anno Domini 1715, ut in calce arabicis litteris et sermone adnotatur. Additur, praedictum Isaacum hanc fecisse hanc interpretationem cum a Turcis in exilium pulsus ad catholicam et apostolicam romanam ecclesiam confugit.

CCCCLIV. (A. 197.)

Codex in fol. p. bombyc. foliorum 245, syriacis litteris et sermone conscriptus; quo continentur.

Psalmi Davidis regis et prophetae, cum versione arabica, litteris tamen syriacis expressa, et duobus laterculis distincta. Post CL. psalmos subiungitur psalmus extra numerum *parvulus eram inter fratres meos*. Pag. 222. canticum Moysis depromptum ex cap. XV. exodi. Pag. 224. a terg. canticum Isaiae prophetae. Pag. 225. alterum Moysis canticum ex cap. XXXII. deuteronomii. Pag. 231. oratio dominica. Pag. 231. a terg. symbolum nicaenum. Pag. 232. a terg. canticum S. Ephraem syri, *lux orta est iustis, et rectis corde laetitia*. Pag. 234. canticum trium puerorum domus Ananiae. Pag. 235. oratio in nocturno recitanda. Pag. 235. a terg. oratio dicenda in matutino quadragesimali. Pag. 236. canticum S. Ephraem de amore doctrinae, *domine da doctrinam omnibus diligentibus doctrinam*. Is codex scriptus fuit manu cuiusdam Gabrielis anno Graecorum 1841. (Christi 1529.) ut in calce adnotatur.

CCCCLV. (A. 198.)

Codex in 8. bombyc. foliorum 196, syriacis litteris et sermone conscriptus; quo continentur.

Pag. 1. variae preces. Pag. 1. a terg. epistola S. Pauli ad Corinthios. Pag. 2. evangelium S. Iohannis arabice; cum alia epistola S. Pauli ad Corinthios, syriace. Pag. 3. praeit index omnium liturgiarum, quae in hoc codice continentur. Pag. 3. a terg. epistola S. Iohannis, cum explicatione carsciunica. Pag. 4. epistola S. Pauli ad Corinthios, cum explicatione carsciunica. Pag. 5. aliud exemplar evangelii S. Iohannis. Pag. 6. sequuntur evangelia Matthaei, Marci, tertioque Iohannis, et aliquot prohoemia, cum nonnullis precibus in hebdomada sancta dicendis. Pag. 23. a terg. liturgia S. Iacobi fratris Domini, quae incipit *Deus universorum et domine*. Pag. 38. liturgia S. Iohannis evangelistae, quae incipit *domine Deus fortis*. Pag. 47. a terg. anaphora, seu liturgia S. Ignatii ignei patriarchae antiocheni, quae incipit *Deus pater sancte*. Pag. 63. a terg. liturgia S. Marci evangelistae, quae incipit *domine Deus omnipotens*. Pag. 75. liturgia S. Sixti papae Romae, quae incipit *quies et pax*. Pag. 80. liturgia S. Eustathii patriarchae antiocheni, quae incipit *Deus clemens, et*

multarum miserationum domine. Pag. 87. liturgia S. Iulii papae Romae, quae incipit *Deus pater omnipotens.* Pag. 96. liturgia S. Cyrilli patriarchae Alexandriae, quae incipit *domine Deus misericors.* Pag. 110. a terg. liturgia S. Dioscori patriarchae alexandrini, quae incipit *Deus qui es fons quietis, et mare bonitatis.* Pag. 126. liturgia S. Philoxeni mabugensis, quae incipit *domine Deus fortis.* Pag. 141. liturgia S. Iacobi doctoris oecumenici, seu universalis, episcopi Bathnarum Sarugi, quae incipit *Deus pater.* Pag. 159. liturgia S. Philoxeni Barsupta, quae incipit *Deus qui es mare tranquillum.* Pag. 173. liturgia S. Iacobi interpretis scripturarum, et episcopi edesseni, quae incipit *Deus pater omnium.* Pag. 189. precatio metro ephraemitico, in qua invocantur varii episcopi iacobitae, scilicet Dioscorus, Severus, Anthimus, Timotheus, Iacobus, Philoxenus, et Barsumas. Pag. 192. a terg. precatio eodem ephraemitico rithmo exarata, quae incipit *Deus benedic nobis omnibus.* Postremae duae paginae continent sacerdotis praeparationem ad missam, quae diversa manu addita est codici. In pretio habendi sunt isti syriaci liturgiarum codices, quamquam haereticorum, quoniam ex istis consensus orientalis ecclesiae cum occidentali circa veram Christi in eucharistia praesentiam, eiusdemque in eadem adorationem, uti etiam circa transubstantiationem, cognoscitur. Et quidem ex istis libris perpetuitas fidei circa hoc mysterium adeo perspicue probatur, ut protestantibus contradicentibus facile silentium imponatur. Is codex ad XV. Christi saeculum videtur referendus. (Nunc desiderari videtur hic codex.)

CCCCLVI. (A. 199.)

Codex in 12. bombyc. foliorum 69, syriacis nestorianis, ut vocant, idest Chaldaeorum litteris et sermone exaratus; quo continetur.

Ebediesu episcopi Sobae et Armeniae, anno 1318. defuncti, liber cui titulus *margarita*, id est *de veritate christianae religionis.* In fine autem subtexitur catalogus omnium librorum ecclesiasticorum. Huius operis duo extant exemplaria in bibliotheca vaticana. Vide catalogum codicum mss. bibliothecae vaticanae tom. III. pag. 361. et seqq. Hunc porro catalogum syriace et latine edidit vir eruditissimus Abrahamus ecchellensis Romae typis sacrae Congregationis de propaganda fide anno Domini 1653. Iosephus vero Simonius Assemanus novam huius catalogi editionem curavit tomo III. bibliothecae orientalis clementino-vaticanae a pag. 3. ad pag. 362. Is codex ad XIV. Christi saeculum referendus videtur. (Hic item codex nunc desiderari videtur.)

CCCCLVII. * (A. 200.)

Codex in fol. bombyc. paginarum 463, syriacis litteris nestorianis et ser-

(*) Hunc et sequentem codicem deprehendi translatos nescio quo casu inter arabicos. Utique hi locum duorum assemanianorum, qui desunt, tenere iam queunt.

mone conscriptus; quo continentur.

1. Declarationes quaestionum difficilium et verborum obscurorum sacrae scripturae; auctore mar-Iesciuaad episcopo Hadet. Initium fit a declaratione geneseos. Pag. 253. declaratio exodi. Pag. 320. professio fidei mar-Michaëlis episcopi amidensis. Pag. 327. quaestiones dogmaticae arabicis litteris et sermone. Pag. 335. alia professio fidei, syriace. Pag. 344. alia professio fidei Nestorianorum. Pag. 347. aliae quaestiones dogmaticae. Pag. 532. liber mar-Gabrielis contra haereticos, qui in Christo profitentur unam naturam, auctore Sabariesu. Pag. 360. liber seu epistola dogmatica mar-Georgii catholici patriarchae orientalium. Pag. 396. fidei professio cuiusdam Iohannis. Sequuntur alia dogmatica et ascetica. Pag. 412. fragmentum lexici syriaci-arabici-graeci. Pag. 436. de nomine Dei. Pag. 449. responsio dogmatica archiepiscopi cuiusdam iacobitae ad mar-Sabariesu episcopum harmacensem.

CCCCLVIII. (A. 201.)

Codex in 16. bombyc. foliorum 41, syriacis litteris et sermone nitide conscriptus; quo continetur.

1. Alphabetum syriacum. 2. Psalmi aliquot et preces, ob exercendos in syriaca lingua addiscenda tirones. Fuit collegii Maronitarum.

CCCCLIX. (A. 202.)

Diversorum codicum syriacorum fragmenta, in quibus haec fere leguntur 1. sermo de Daniele et Susanna. Item de electione episcopi. 2. fragmentum historiae Genovefae belgicae, carsciunice. 3. fragmentum paraeneseos, carsciunice. 4. de generatione Christi, carsciunice. 5. hymni aliquot sacri, e syriacis facti carsciunici. 6. martyrum commemoratio. 7. fragmentum carminum asceticorum, syriace. 8. fragmentum tractatus de musica, carsciunice. 9. fragmentum liturgicum, syriace. 10. fragmentum ritualis ecclesiae Maronitarum. 11. fragmentum de angelorum choris; item commentarii liturgici; syriace. 12. fragmentum de daemonibus eorumque natura et differentiis, syriace. 13. fragmentum philosophicum, carsciunice. 14. fragmentum tractatus theologici, syriace. 16. apographum manu Iosephi Simonii Assemani confectum, de vita S. Pauli apostoli, ex codice damasceno anni Ch. 1125, qui fuit episcopi Sedanaiae. 17. fragmenta pauca syriaca et arabica de antiquis haeresibus. 18. fragmenta arabica evangeliorum et canonum ecclesiasticorum. Item fragmenta liturgica partim syriaca partim arabica de sacri schematis monachorum ac monialium sumptione.

FINIS CODICUM SYRIACORUM VATIC. ASSEMAN.

APPENDIX

AD CATALOGUM CODICUM HEBRAICORUM BIBLIOTHECAE VATICANAE [PRAETER URBINATES] A CLARIS PRAESULIBUS ASSEMANIS TYPIS EDITUM.

CCCCLIV. Codex chartaceus in fol. saec. XVII, foliorum 577, hebraico et latino charactere exaratus; quo continetur pars prima *lexici hebraico-latini*, cum intelligentia seu convenientia aliarum linguarum orientalium, nempe chaldaicae et arabicae; auctore P. Mario de Calasio ord. min. observ., ut patet ex schedula initio adposita. Desunt priora quinque folia.

CCCCLV. Codex chartaceus in folio, ut superior; continens partem alteram supradicti lexici hebraico-latini, foliis 607. comprehensam.

CCCCLVI. Codex chartaceus in 4. foliorum 204, rabbinico charactere exaratus saec. XVI. Continet tractatus varios, ineditos plerosque, et quidem pertinentes ad opus talmudicum cui titulus *zoar*, *splendor*.

CCCCLVII. Codex chartaceus in 4. foliorum 198, rabbinico charactere exaratus saeculo circiter XVI. Continet anonymi commentarium in pentateuchum.

CCCCLVIII. Codex membraneus in 4. foliorum 231, rabbinico charactere elegantissime exaratus saeculo XV. Continet anonymi cursum philosophicum Ferrariae conscriptum anno Domini 1440.

CCCCLIX. Codex chartaceus in 8. foliorum 147, rabbinico, immo fere hebraico, charactere cum punctis vocalibus exaratus saeculo XVI. Inscribitur *ordo diei*; eoque continentur anonymi preces quotidie recitandae, cum adnexo opusculo eiusdem argumenti typis impresso.

CCCCLX. Codex chartaceus in 8. foliorum 190, charactere rabbinico exaratus saeculo XVI. Continet anonymi monita ad vitam recte instituendam.

CCCCLXI. Codex chartaceus in 8. foliorum 172, latino et hebraico charactere saec. XVIII. exaratus. Continet P. Benedicti Tessarii a S. Maria grammaticam hebraicam italice explicatam. Accedit ad calcem, nempe fol. 169, anonymi libellus inscriptus *le maledizioni che avvennero agli Ebrei per avere dato la morte a Gesù Cristo.*

CCCCLXII. Codex membraneus in 12. foliorum 170, rabbinico charactere exaratus saec. XVI; quo continentur anonymi monita quaedam ad bene beateque vivendum.

CCCCLXIII. Codex membraneus in 12. foliorum 228, hebraico charactere elegantissimo cum punctis vocalibus exaratus saec. XV, si priora septem folia excipias a recentissima manu refecta. Continet librum psalmorum Davidis.

CCCCLXIV. Codex in folio chartaceus foliorum 160, charactere partim hebraico partim latino elegantissime exaratus, saec. XVIII; quo continentur Iosephi filii Gurionis, seu Gurioniadae, (de quo Wolfius biblioth. hebr. tom. I. pag. 508.) historiarum iudaicarum hebraice, libri quinque. Eiusdem historiarum iudaicarum libri quinque in latinam linguam versi cum adnotationibus. Incipit opus ab historia Danielis et dimissione captivitatis babylonicae, desinitque in ingressu Pompeii in templum hierosolymitanum.

CCCCLXV. Codex in fol. membraneus rabbinico charactere exaratus saec. XIII, foliorum 275; quo continentur rab. Iehuda filii Salomonis hispani, qui vixit saec. XII, varia quae ex arabica lingua in hebraicam transtulit, ut notat Wolfius bibl. hebr. tom. I. pag. 456. Operis titulus *institutiones philosophorum.*

CCCCLXVI. Codex in folio chartaceus foliorum 265, rabbinico charac-

tere exaratus saec. XVII; quo continetur rab. Iacobi fil. Isaac Tzahalon, philosophiae et medicinae professoris romani, opus cui titulus *tentorium Iacob*, hoc est libri XII. de infirmitatibus et remediis adhibendis, deque simplicibus medicamentis.

CCCCLXVII. Codex partim bombycinus partim membraneus in fol. rabbinico charactere saeculo XIII. exaratus, foliorum 198, in fine mutilus; quo continetur *aruch hakctzar*, id est breve lexicon anonymi alphabeticum radicum hebraicarum rabbinice explicatarum.

CCCCLXVIII. Codex membraneus in 4. foliorum 484, hebraico charactere cum punctis vocalibus elegantissime exaratus, et cum adnotationibus massoreticis in principio et fine paginarum. Continet biblia sacra, hoc est libros omnes veteris testamenti, qui sunt in canone Iudaeorum.

CCCCLXIX. Codex membraneus in 4. foliorum 30, rabbinico charactere saec. XVI. exaratus. Continet rab. Emmanuelis filii Iacob *tabulas astronomicas*, de quibus Wolfius bibl. hebr. tom. I. p. 951.

CCCCLXX. Codex membraneus in 4. foliorum 232, antiquo elegante charactere exaratus saec. XIV; quo continetur rab. Levi ben-Gherson opus astronomicum, seu potius astrologicum, ex variis scriptis vetustis, tum Iudaeorum tum exterorum contextum. Vide Wolfium bibl. hebr. tom. I. pag. 729.

CCCCLXXI. Codex membraneus in 4. foliorum 159, rabbinico charactere exaratus, saec. XIV. Continet rab. Baruch filii Isaac wormatiensis, qui floruit circa annum Christi 1236, et de quo Wolfius bibl. hebr. tom. I. pag. 268, opus inscriptum *liber elevationis*, editum Venetiis anno 1523. apud Dan. Bombergium in 4. Agitur in eo de ritibus et institutis caerimonialibus.

CCCCLXXII. Codex chartaceus in 12. foliorum 100, partim latino partim hebraico charactere cum punctis vocalibus exaratus saec. XVII; quo continetur officium parvum B. M. Virginis hebraico-latinum.

CCCCLXXIII. Codex membraneus in 12. foliorum 13¼, charactere hebraico cum punctis vocalibus exaratus anno Domini 1295; quo continetur psalterium Davidis.

CCCCLXXIV. Codex membraneus in 16, rabbinico charactere exatus saec. XIII, quo continetur liber precum quotidianarum.

CCCCLXXV. Codex membraneus in fol. hebraico charactere cum punctis vocalibus elegantissime exaratus saeculo XV, foliorum 307; quo continentur biblia sacra, hoc est libri omnes veteris testamenti, qui sunt in canone Iudaeorum. Accedit *massora* magna in principio, et *massora* parva in marginibus singularum paginarum minutissimis litteris hebraicis conscripta.

CCCCLXXVI. Codex chartac. in 4. foliorum 176, litteris rabbinicis; quo continentur varia opuscula grammaticalia, rhetorica, philosophica, Aristotelis, Platonis, Porphyrii, collecta et commentariis illustrata a rab. Levi ben-Gherson.

CCCCLXXVII. Codex in 4. chartaceus foliorum 198, rabbinico charactere exaratus sacc. XV. Continet tractatus varios de effectibus et motu planetarum, iuxta systema ptolemaicum, cum epistola astrologica inedita rab. Iosephi fil. Iacob Aschalmer ex epitome secretorum naturae desumpta. De hoc opere, et auctore epistolae, altum silentium est in bibliothecis hebraicis Bartoloccii et Wolfii.

CCCCLXXVIII. Codex membraneus in 4. foliorum 218, rabbinico charactere eleganter exaratus saec. XV; quo continetur opus talmudicum, cui titulus *liber praevaricationum in mensuris*.

CCCCLXXIX. Codex chartac. in 4, foliorum 149, rabbinico charactere exaratus saec. XV; quo continetur rab. Moysis fil. Maimonidis vulgo *Rambam* hispani cordubensis, qui floruit saec. XII, pars operis cui titulus *manus fortis*; hoc est liber VIII. eiusdem operis *de seminibus*, de quo Wolfius tom I. biblioth. hebr. pag. 844.

CCCCLXXX. Codex in 4. membraneus foliorum 310, eleganti character hebraico cum punctis vocalibus saec. XV. exaratus; quo continetur pentateuchus, seu quinque libri Moysis, cum paraphrasi chaldaica et commentario rab. Salomonis Iarki vulgo Rasci: insuper canticum canticorum, ecclesiastes, lamentationes, et liber Estheris, cum commentario eiusdem Rasci, sed sine paraphrasi chaldaica.

CCCCLXXXI. Codex in 12, membraneus foliorum 90, saeculo XV, hebraico charactere cum punctis vocalibus exaratus; quo continetur canticum Salomonis, ecclesiastes, lamentationes, et liber Estheris.

CCCCLXXXII. Codex membraneus in folio maximo foliorum 555, hebraico charactere elegantissimo cum punctis vocalibus exaratus anno Christi 1316. Continet biblia sacra hebraica, nempe omnes veteris testamenti libros, qui sunt in canone Iudaeorum, duobus laterculis dispositos, cum paraphrasi chaldaica, seu targum Onkelosi ad totum pentateuchum, nec non utraque massora parva et magna; parva nempe inter latercula, magna autem in marginibus paginarum, hebraico itidem charactere, sed minusculo, eleganter exarata.

CCCCLXXXIII. Codex chartaceus, imperfectus, in 4, foliorum 99, litteris rabbinicis, quo continentur tractatus varii de re medica, chirurgica, et pharmaceutica.

CCCCLXXXIV. Codex partim chartaceus, partim membraneus, foliorum 98, initio et fine mutilus, rabbinico charactere exaratus saec. XVI; quo continetur libellus asceticus, in cuius folio 49, et seqq. leguntur *consuetudines* seu *praecepta* de moribus formandis et vita recte instituenda; auctore rab. Ascer. De hoc codice videsis Wolfium bibl. hebr. tom. I. pag. 227. ex Bartoloccio.

CCCCLXXXV. Codex in folio maximo in corio bubulo, olim in volumine, seu rotulo, ad usum alicuius synagogae Iudaeorum; proindeque in recta tantummodo pagina hebraicis quadratis litteris saeculo circiter XIV. elegantissime exaratus, cum numeris capitum inter latercula a manu poste-

riore adiectis, et cum versione latina litterali inedita, ad frontem uniuscuiusque folii hebraici, in membrana recentissime elegantissimeque conscripta. Continet tomum I. pentateuchi, seu quinque librorum Moysis, nempe genesim, exodum, et leviticum, usque ad cap. XXVI. vers. 43. inclusive. Constat foliis 108, partim hebraicis in corio, partim latinis in membrana.

CCCCLXXXVI. Codex in folio maximo, ut superior; quo continenetur tomus II. pentateuchi seu quinque librorum Moysis, videlicet pars levitici a versiculo 44. capitis XXVI; numeri, et totum deuteronomium. Constat foliis 78, partim hebraicis in corio, partim latinis in membrana. Hi duo codices, sive uterque tomus huius pentateuchi, ex bibliotheca principum de Comitibus in vaticanam iussu Pii PP. VI. illati fuerunt. Versionem autem litteralem latinam idcirco diximus *ineditam*, quia discrepat ab aliis litteralibus versionibus Sanctes Pagnini, et aliorum, editis.

CCCCLXXXVII. Codex membraneus in fol. hebraico quadrato charactere saeculo XV. exaratus, continens fragmenta plurima variorum operum talmudicorum.

CCCCLXXXVIII. Codex membraneus in 4, rabbinico charactere exaratus saec. XV, continens fragmentum operis talmudici, cui titulus *zohar*, *splendor*.

CCCCLXXXIX. Codex bombycinus in 8, rabbinico-germanico charactere exaratus saec. XVI, continens fragmentum operis rab. Moysis filii Maimonidis, cui titulus *manus fortis*.

CCCCXC. Volumen (seu rotulus) in corio bubulo, hebraico charactere saec. XV. eleganter exaratus, continens fragmentum *sepher thora*, seu *voluminis legis*, quod in synagogis retinere ac legere Hebraei reverenter solent. In hoc autem fragmento descripta sunt deuteronomii capita XIX. XX. XXI. et XXII; usque ad versiculum 22.

CCCCXCI. Volumen in corio bubulo, vetustate detritum, rabbinico charactere saec. circiter XIV. exaratum; quo continentur explicationes caba-

listicae et superstitiosae nominis tetragrammati *Iehova*, ad formam arboris dispositae.

CCCCXCII. Volumen in corio bubulo, hebraico quadrato charactere saeculo XIV. exaratus in laterculis quadraginta sex, continens fragmentum legis seu pentateuchi, quod volumen in synagogis a Iudaeis religiose, ut diximus, asservari legique solet: a capite XIV. libri exodi, usque ad finem deuteronomii.

CCCCXCIII. Volumen membraneum, hebraico quadrato charactere, absque punctis vocalibus recentissime exaratum in laterculis viginti quinque, continens historiam Estheris, et libros qui subsequuntur.

CCCCXCIV. Codex chartaceus in 8. fol. 107, saeculo XVII. latine exaratus, continens epilogum omnium regularum et praecipuarum difficultatum grammaticalium linguae hebraicae; auctore domino Benedicto Tessario a S. Maria monacho cisterciensi. Accedit catalogus omnium auctorum tum hebraeorum tum christianorum, qui de re grammaticali hebraica scripserunt.

CCCCXCV. Codex membraneus in 8. foliorum 13, rabbinico charactere exaratus saeculo XVI, continens fragmentum commentarii in deuteronomium.

CCCCXCVI. Codex membraneus in 4. foliorum 27, hebraico quadrato charactere absque punctis vocalibus saeculo XV. exaratus; quo continetur Avicennae philosophi arabis compendium rerum physicarum inscriptum *liber parvus compendiorum*. Opus ex arabico idiomate in hebraicum ab anonymo translatum.

CCCCXCVII. Codex bombycinus in 4. foliorum 324, hebraico quadrato charactere, absque punctis vocalibus, saeculo XV. in Hispania exaratus; continens precum collectionem, quae a Iudaeis non publice, id est in synagogis, sed privatim solent recitari.

CCCCXCVIII. Codex in fol. bombycinus foliorum 69, rabbinico charactere hispanico, absque punctis vocalibus, saeculo XV. exaratus; continens

directionem astronomicam Salomonis Mirnachi; cum tabulis comparativis mensium et annorum apud Hebraeos, Moslemanos, atque Christianos.

CCCCXCIX. Codex chartaceus in folio foliorum 487, rabbinico charactere germanico, absque punctis, saeculo XV. elegantissime exaratus; quo continentur opera rab. Ieruchami filii Mesciullam, galli narbonensis, qui florebat circa annum Christi 1334; videlicet libri *generationum et rectitudinum*; quorum prior in duas partes distributus, ostendit quomodo homo vitam instituere debeat usque ad tempus quo uxorem ducit; et a tempore initi matrimonii usque ad mortem: alter autem agit de institutis pecuniariis; triginta duabus semitis, sive partibus, constans. Haec opera fuerunt subinde typis edita Venetiis apud Bragadinum in fol. parvo anno 1553, cuius editionis exemplar extat in biblioth. vatic. num. 212; tum Constantinopoli anno 1669. item in folio, cuius editionis meminit Wolfius tom. I. biblioth. hebr. pag. 698.

D. Codex membraneus in 8. foliorum 135, rabbinico charactere germanico saeculo XV exaratus; quo continetur fragmentum pentateuchi a capite X. exodi usque ad deuteronomium: et a pag. 72. usque ad finem, *haphtaroth* idest *lectiones prophetarum* per hebdomadas distributae.

DI. Codex chartaceus in 4. foliorum 192, liber parvus praeceptorum, cui titulus *columna transmigrationis*; auctore R. Ioseph Corbiel.

DII. Codex in fol. partim membraneus, partim chartaceus, foliorum 151, cui titulus *confutatio confutationis*: opus rab. Kalonymi fil. Davidis fil. Todios.

DIII. Codex in 4. membraneus foliorum 213, litteris hebraicis elegantissimis exaratus; quo continetur pentateuchus Mosis, cum paraphrasi chaldaica, et aliquot scholiis.

DIV. Codex in 4. foliorum 347, litteris rabbinicis exaratus; quo continetur *liber portae lucis*; opus cabalisticum, cuius auctor valde celebris R. Ioseph ben-Ghicattilia.

DV. Codex in 4. foliorum 230, partim chartaceus, partim membraneus,

litteris rabbinicis exaratus; quo continetur commentarius in quartum pentateuchi librum, seu in numeros.

DVI. Codex in 4. foliorum 173, chartaceus, interpositis foliis membraneis; quo continentur expositiones desumptae praesertim ex opere *zohar*. Scriptus fuit hic liber manu R. Menachem anno Christi 1415.

DVII. Codex chartaceus in 4. foliorum 152, quo continentur varia de logica, caelo, et iuris prudentia. Accedunt in calce epistolae tres R. Maimonidis ad Rabbinos massilienses anno Christi 1456. scriptae.

DVIII. Codex chartaceus quo continetur brevis collectio vocabulorum hebraicorum, quae sunt levidensia studiosi alicuius adversaria. Accedit latinus catalogus monachorum Congregationis S. Maria Fuliensis a prima institutione Congregationis usque ad annum 1678.

DIX. Fasciculus fragmentorum, in quibus agitur de prophetiis circa Messiam. Insunt capita aliquot ex Miscna, tractatus cabalisticus superstitiosus de sortibus, et regulae aliquot grammaticales partim latine partim italice traditae.

DX. Codex in fol. membraneus foliorum 81, venuste scriptus; quo continetur Avicennae tractatus de aromatibus, et de simplicibus medicamentis.

DXI. Codex in fol. membraneus foliorum 135, quo continetur R. Ascer commentarius in pentateuchum.

DXII. Codex in fol. chartaceus foliorum 659, quo continentur tractatus talmudici, latine.

DXIII. Codex in fol. chartaceus foliorum 564, quo continentur Rabbinorum dogmata, latine. Pars I.

DXIV. Codex in fol. chartaceus foliorum 475, quo continetur eiusdem operis pars II.

DXV. Codex in 4. chart. foliorum 24, quo continetur tractatus de veritate christianae religionis, quam prophetae confirmant. Translatus porro fuit in latinam linguam a Paulo Fagio, impressusque Ienae anno Christi 1542.

DXVI. Codex in fol. membraneus foliorum 130, quo continetur R. Davidis Kimchii *liber radicum.*

DXVII. Codex in 8. chartaceus foliorum 36, quo continentur Iulii Bartoloccii regulae linguae hebraicae, breviter traditae sermone italico.

DXVIII. Codex in 8. chartaceus foliorum 54, quo continetur liber cui titulus *lumen adolescentiae.*

DXIX. Codex in 8. chartaceus foliorum 158, quo continentur preces variae christianae, cum officio B. Virginis, hebraice et latine.

DXX. Codex in 16. chartaceus foliorum 108, quo continetur epitome grammaticae hebraicae, latine scripta.

DXXI. Codex in fol. partim chartaceus partim membraneus foliorum 107, quo continentur R. Salomonis commentarii imperfecti ad ecclesiastem.

DXXII. Codex in fol. membraneus foliorum 163, quo continentur commentarii imperfecti ad tres priores pentateuchi libros, anonymo auctore.

DXXIII. Codex in 4. chartaceus foliorum 118, quo continentur varia opuscula, quibus christianus homo iudaeum convincit.

DXXIV. Codex in 8. membr. et chart. foliorum 16, quo continetur opusculum de re medica.

DXXV. Codex in 12. chart. fol. 72, quo continetur horarium seu regula recitandarum lectionum certis mensis diebus. Item de temporum anni vicissitudinibus.

DXXVI. Codex in 16. membr. fol. 13; quo continetur horarium ut supra, cum brevi kalendario.

DXXVII. Codex in 4. chartaceus foliorum 192, quo continetur R. Menachem commentarius in psalmos.

DXXVIII. Codex in 4. chartaceus foliorum 156, quo continentur 1. expositiones in aliquot Talmudis loca difficiliora. 2. item in X. *sephiroth*. 3. R. Menachem Rekanati expositio precum cabalistica.

DXXIX. Codex in fol. m. membraneus foliorum 245, antiq. quo continetur R. Kimkii, *liber radicum*.

DXXX. Fragmenta varia, seu folia aut particulae dissolutorum codicum.

DXXXI. Iohannis Georgii, scriptoris hebraici vaticani, nuper defuncti, adversaria hebraica, et partim etiam italica.

His codicibus DXXXI, accedunt codices vaticani urbinates LIX, ab Assemanis item in catalogo edito descripti. Ergo codicum hebraicorum et rabbinicorum, quos bibliotheca vaticana conservat, summa est DXC.

Codex samaritanis litteris et lingua conscriptus, chartaceus, foliorum 195. in 8. parvo; quo continentur preces ad usum synagogae Samaritanorum. De hoc opere ut iudices, legesis Guil. Gessenii praefationem ad carmina samaritana a se edita Lipsiae an. 1824, laudatosque ab eodem p.6. auctores, de Rubeis, Kennicottum, et Hottingerum.

CODICES AETHIOPICI
BIBLIOTHECAE VATICANAE. *

I. In hoc volumine continentur 1. quatuor evangelia. 2. officium Aethiopum, hoc est nocturnum. 3. nonnulla opuscula S. Clementis romani. 4. computus temporum Aethiopum. 5. aliquot concilia generalia. In fol. pergam. antiq. foliorum 217.

II. Nicaena prima synodus exhibens viginti canones nicaenos, quos Aethiopes, aeque ac Graeci et Latini, agnoscunt. Item canones 84, quos ipsi Aethiopes praecepta vocant, continentes varia quae cognosci possunt ex indice latino huic codici praeposito. In fol. chartac. foliorum 41.

III. Novum testamentum integrum cum psalterio. Est exemplar typis impressum in pontificatu Pauli III. Romae anno 1548. In 4. chartac foliorum 324.

IV. Psalmi Davidis mss. quibus adiunctae sunt aliquot preces. In 4. ex pergam. antiq. foliorum 160.

V. Duae epistolae Petri, duae Iohannis, una Iudae, una Pauli ad Hebraeos. In 4. chartac. foliorum 69.

VI. Novum testamentum integrum, cum nonnullis liturgiis. Est exemplar typis impressum Romae anno 1549. foliorum 226.

(*) Horum aliquam notitiam ab amico acceptam edidit iamdiu Ludolfus in commentario ad suam historiam aethiopicam p. 299; sed vix tertiam codicum partem Ludolfus novit. Profecto ne noster quidem catalogus magnopere se commendat: etsi enim iustum codicum numerum exhibet, operum tamen ipsorum vix adumbratam notitiam suppeditat. Misellum hunc indicem vaticanum, nescio qua fama commotus Assemanus (catalog. T. I. praef. p. X.) Vanslebii lucubrationem existimare videtur; ipse vero Assemanus multo accuratiorem confecturus erat, si vita comes fuisset: quam rem nos aliquando ad exitum perducturos, auxiliis idoneis subnixos vehementer speramus ac propemodum spondemus. Interim lector levi hac notitia contentus esto. In his codicibus aethiopicis nonnulli palimpsesti sunt; et quidem supposita quoque et antiquior scriptura aethiopica est [EDITOR.]

VII. Psalterium Davidis, cum precibus ad B. Virginem per singulos dies hebdomadae dicendis. In 4. ex pergam. antiq. foliorum 138.

VIII. Liber miraculorum B. M. Virginis. Item organum eiusdem B. Virginis, pag. 15. In 4. chartac. foliorum 163.

IX. Psalterium typis impressum anno 1513, cum aliquot liturgiis mss. sed imperfectis. In 4. chartac. foliorum 133.

X. Psalmi Davidis In 8. ex pergam. antiq. foliorum 143.

XI. Nonnulla S. Petri, ex actibus apostolorum. In 8. ex pergam. antiq. foliorum 144.

XII. Miraculum Christi in panis multiplicatione. In 8. ex pergam. antiq. foliorum 34.

XIII. Missa Aethiopum pag. 1. Item laudes B. M. Virginis, pag. 25. In 12. ex pergam. antiq. foliorum 61.

XIV. Psalmi Davidis, cum officio B. Virginis. In 4. parvo, ex pergam. antiq. foliorum 185.

XV. Psalterium Davidis, cum officio B. M. Virginis, et nonnullis liturgiis. In 4. parvo, ex pergam. antiq. foliorum 294.

XVI. Nonnullae liturgiae, ex quibus aliquot sunt editae. In 4. chartac. foliorum 59.

XVII. Catechismus, sive institutio fidei christianae, ex pergam. antiq. In 12. foliorum 74.

XVIII. Psalterium davidicum cum precibus. In 12. chartac. fol. 269.

XIX. Psalmi impressi Romae anno 1513. In 8. foliorum 103.

XX. Psalmi Davidis. In 4. ex pergam. antiq. foliorum 120.

XXI. Epistolae SS. Pauli et Petri. In 8. chartac. antiq. foliorum 114.

XXII. Liturgiae. In 8. ex pergam. antiq. foliorum 76.

XXIII. Preces variae sine principio et fine. In 8. ex perg. antiq. fol. 34.

XXIV. Collectio precum. In 8. ex pergam. antiq. foliorum 197.

XXV. Quatuor evangelia. In 4. ex pergam. antiq. foliorum 262.

XXVI. Preces variae. In 4. chartac. foliorum 19.

XXVII. Psalterium, cum canticis veteris testamenti. In 8. ex pergam. antiq. foliorum 160.

XXVIII. Liturgiae, quae carent principio et fine. In 4. ex pergam. antiq. foliorum 38.

XXIX. Alia fragmenta liturgiarum partim in charta, partim in pergam. antiq. In. 4. et 8. fol. 47.

XXX. Preces variae, quae carent principio et fine. In 12. partim ex charta, partim ex pergam. fol. 80.

XXXI. Organum B. Mariae virg. In 4. ex pergam. antiq. fol. 192.

XXXII. Homiliae nonnullae, in fine mutilae. In 4. ex pergam. antiq. foliorum 42.

XXXIII. Institutiones monasticae. In 8. ex pergam. antiq. foliorum 75.

XXXIV. Liturgiae. In 4. ex bombyc. antiq. c. s. 93.

XXXV. Preces ad B. M. Virginem. In 8. ex pergam. antiq. foliorum 109.

XXXVI. Preces variae partim chartac. partim in pergam. antiq. In 12. foliorum 115.

XXXVII. Preces superstitiosae. In 16. ex pergam. antiq. foliorum 126.

XXXVIII. Evangelium Lucae et Iohannis. In 12. chartac. foliorum 304.

XXXIX. Liturgiae. In 12. ex pergam. antiq. foliorum 90.

XL. Preces variae. In 16. ex bombyc. foliorum 74.

XLI. Rubricae, et preces quotidianae. In 8. chartac. foliorum 20.

XLII. Precationes magicae, seu *zelote tiket.* In 16. ex pergam. antiq. foliorum 165.

XLIII. Laudatio omnium sanctorum, metrice. In 12. bombyc. foliorum 255.

XLIV. Salutationes ad Mariam virginem, et ad Iesum Christum. In 16. chartac. foliorum 91.

XLV. Psalmi, et canticum canticorum. In 16. ex pergam. antiq. foliorum 205.

XLVI. Historia S. Eustathii monachi aethiopis. In 16. ex pergam. antiq. foliorum 134.

XLVII. Evangelium Iohannis et apocalypsis. In 12. ex pergam. antiq. foliorum 215.

XLVIII. Doctrina secreta, et martyrium S. Sebastiani, cum aliis. In 16. chartac. foliorum 66.

XLIX. Apocalypsis, et officium B. Virginis. In 16. ex pergam. antiq. foliorum 130.

L. Z*elote tiket*, sive preces magicae. In 16. ex pergam. antiq. foliorum 114.

LI. Liturgiae defunctorum. In 16. ex pergam. antiq. foliorum 47.

LII. Officium B. Virginis. In 16. ex pergam. antiq. foliorum 70.

LIII. Officium B. Virginis. In 16. ex pergam. antiq. foliorum 76.

LIV. Apocalypsis, cum officio monastico in fine. In 12. partim ex pergam. partim chartac. antiq. foliorum 235.

LV. Preces magicae. In 16. ex pergam. antiq. foliorum 110.

LVI. Preces ad B. M. Virginem, partim chartac. partim ex pergam. In 8. foliorum 63.

LVII. Fragmenta ex psalmis, cum precibus in fine. In 4. ex perg. foliorum 49.

LVIII. Preces ad B. Virginem. In 12. ex pergam. antiq. foliorum 54.

LIX. Liber magicus. In 16. ex pergam. antiq. foliorum 36.

LX. Preces ad appellandum daemonem, cum *zelote tiket*. Deest initium et finis. In 16. ex pergam. antiq. foliorum 62.

LXI. Computus ecclesiasticus, cum homilia Isaaci, ob excitandum amorem divinum, contemptumque mundi. In 16. ex pergam. antiq. foliorum 38.

LXII. Salutationes ad B. Virginem. In 12. chartac. foliorum 43.

LXIII. Preces variae, carentes principio et fine. In 16. ex pergam. antiq. foliorum 54.

LXIV. Preces diurnae et nocturnae. In 4. chartac. foliorum 29.

LXV. Confessio turco-arabica, litteris aethiopicis, cum aliis. In 4. et 8. chartac. foliorum 24.

LXVI. Liturgiae. In fol. chartac. foliorum 66.

LXVII. Evangelium S. Iohannis et apocalypsis, ex pergam. foliorum 160. antiq.

LXVIII. Evangelium S. Iohannis et apocalypsis; ex pergam. foliorum 122. antiq.

LXIX. Missale, cum precibus, et aliquot B. Virginis miraculis, et cum parte ritualis; ex pergam. foliorum 139. antiq.

LXX. Psalmi Davidis, cum canticis propheticis veteris et novi testamenti. Item cantica canticorum Salomonis. Item aliquot preces ad B. Virginem per hebdomadam; ex pergam. foliorum 152. antiq.

LXXI. Codex in fol. membraneus splendidissime scriptus, atque in tria latercula dispertitus, foliorum 27; quo continetur *Henochi liber* pseudepigraphus non ita pridem in Aethiopia inventus, atque Oxonii anno 1821. anglice editus a cl. Richardo Laurentio, cuius legenda est dissertatio praevia. Cum codice autem vaticano copulatur italica epistola cl. Fr. Antonii Georgii augustiniani ad Antonellium praesulem, qui deinde cardinalis fuit, in qua de hoc opere iudicium suum exponit. Adnectitur etiam pars multa interpretationis latinae, ab eodem, ut reor, Georgio curatae, usque ad cap. LIV; reliqua enim interpretationis pars excidit. Hic insignis perrarusque codex emptus fuit in publica auctione librorum praedicti cardinalis Antonellii, et bibliothecae vaticanae addictus, ab Angelo Maio bibliothecae eiusdem praefecto.

CODICES SLAVICI*

BIBLIOTHECAE VATICANAE.

CODEX I.

Inter codices manuscriptos hocce volumine contentos, qui multum conferunt ad res Dalmatiae antiquas illustrandas, in primis sese commendat et alta antiquitate et pretiosis linguae slavonicae, seu potius dialecti dalmaticae, reliquiis fragmentum, quod in codice inter latinos vaticanos 7019, sed inter slavicos primo, pag. 97. extat, semifoliis 19. constans, forma scilicet oblonga; dialecto dalmatica antiquiore, charactere latino, in vulgari charta conscriptum; regum Dalmatiae et Crobatiae res gestas, ab anno Christi 538 ad 1079, complectens; ignoti auctoris.

Hoc porro exemplar ex cuiusdam *Papalich* manuscripto, in Craina Marchovichiorum, in dioecesi antibarensi reperto, et crobaticis (vulgo hieronymianis) litteris exarato, *Chaletich* se transcripsisse anno 1545, ipse fidem facit, apposita dalmatice ad calcem manuscripti nota, quae latine ad verbum redditur. " Dominus Dominicus Papalich reperit codicem hunc in Craina „ Marchovichiorum in quodam libro vetustissimo, scriptum charactere chro- „ batico., eumque ad litteram exscripsit: ego vero Hieronymus Chaletich ex „ dictis libris transcripsi anno 1546, die 7. mensis octobris Almissi (nomen „ est oppidi in Craina Marchovichiorum.) Laus Deo „. Circa annum 1191. presbyter Diocleas eandem historiam ex alio exemplari slavico in latinum sermonem vertit; ut videre est in praefatione, quam suae versioni praefixit. Adde, quod fragmentum nostrum res gestas producit usque ad annum 1079. Atque exinde facile coniicitur, versionis etiam huius auctorem (qualecumque tandem nomen illi fuerit) dalmatam certe haud longe post saeculum XI. vixisse: atque ita locum inter slavicos annalium scriptores occupare primum post *Nestorem* illum monachum kioviensem, qui saeculo exeunte undecimo floruit, omniumque iudicio primus fuit, qui annales slavonico idiomate concinnaverit. Verumtamen dolendum est, quod illud exemplar, crobaticis seu glagoliticis litteris exaratum, ex quo nostrum latinis descriptum fuit, omnino e conspectu litteratorum avolaverit: secus, longe plura non tam historiae (in qua exiguae sane esset fidei autographum, aeque atque apographum est, propter anachro-

(*) Accuratum hunc slavicorum codicum et nonnullorum librorum vat. catalogum confecit, me rogante, anno 1820 vir cl. Michaël Bobrowskius in inclyta universitate vilnensi professor, dum in vaticana bibliotheca studiis suis vacaret. Atque hanc ego doctam scripturam, verbis tantum aliquot immutatis, heic colloco, nomenque auctoris tum grati animi tum honoris causa palam facio. [EDITOR.]

nismos, et nominum rerumque mentionem ab aliis scriptoribus fide dignissimis factam, saepe diversam) quam indagando slavonicae linguae genio et antiquitati suppeditaret: quae frustra quaesieris in nostro; praesertim quum et mendis amanuensis scateat, et litteris latinis iisque negligenter pictis, et minime sibi constante scribendi ratione dalmatica, et quandoque male verba seiungendo rem sistens, lectorem de verborum orthographia, radice et significatu incertum, adeoque etiam de vero sensu auctoris expiscando dubium, saepissime reddat.

Chronicon dalmaticum tres interpretes nactum est. Et quidem primum *Diocleam*, cuius versio ad Radoslavi regnum semper ferme persimilis nostro exemplari est, in reliquis ab eo discrepat. Inde facilis fit coniectura, Diocleam exemplari longe diverso a nostro codice usum fuisse in vertendo. Anno 1510. meliore latinitate donavit chronicon illud *Marcus Marulus* patricius spalatensis, magis rerum quam verborum diligens interpres, praefixo titulo *regum Dalmatiae et Crobatiae gesta.* Eius versio in hoc volumine inest pag. 77. Tertia habetur italica, quam *Maurus Orbinus* in opere *il regno degli Slavi* vulgavit. Ceterum qui magis scire cupit, quanti momenti sit in historia hoc chronici dalmatici fragmentum, cuiusque indolis tum textus originalis tum eius versiones, consulat Iohannis Lucii opus *de regno Dalmatiae et Crobatiae*, cui inserta est tam Diocleae quam Maruli versio, et notis historico-criticis illustrata: quod Lucii opus prodiit in lucem Amstaelodami anno 1666 in fol. Quaedam exemplaria habent an. 1668. Francof. (pro Amstaelod.) sed id discrimen versatur tantummodo in mutatione frontispicii a bibliopolis facta. Eadem chronica occurrunt inter scriptores rerum hungaricarum, cura Io. Georgii Schwandtneri editos Lipsiae 1748. in fol. part. I; cui praeterea praefatio de vita et operibus Lucii praefixa non parum iuvabit lectorem. I. S. Assemanus in kalendario ecclesiae universae Romae 1750. edito tom. I. pag. 321—344. errores contra veritatem historicam commissos a chronographis dalmaticis perstringens, plurimum lucis affundit non solum nostro fragmento, sed etiam aliis opusculis mss. quae codice vaticano n. 7019. continentur. Itaque duumvirorum, Lucii videlicet et Assemani, operâ fragmentum chronici dalmatici innotuit reipublicae litterariae ut fons historicus; quum textus eius originalis lucem nondum aspexerit. Denique eiusdem chronici mentionem iniecit celeber Ios. Debrowskius in teotisco libello *Slavin*, Pragae impresso anno 1806. in 8. pag. 379.

II. Codex manuscriptus inter slavicos ab Assemano notatus n. I, novissime vero locum II. inter eosdem codices occupans.

Hic codex slavicus, complectitur Constantini Manassis compendium chronicum, in slavo-serbicam dialectum e graeco conversum: membraneus est, in folio minore, litteris cyrillicis elegantissime exaratus; sine verborum separatione, quae non alibi fit, quam ubi ponitur punctum in fine cuiuslibet sententiae; accentibus, iisque paucis, ad morem Graecorum praeditus; distinctas minio colore habens inscriptiones et notas interpretis; tabulis pictis exornatus; foliorum 205, exceptis duobus tribusve, quae initio desiderantur.

Ad tradendam huius codicis notitiam sufficiet in medium proferre illam, quam eruditissimus I. S. Assemanus in kalendario ecclesiae universae tom. V. pag. 203. et seqq. de eodem concinnavit. " *Extat in bibliotheca „ vaticana codex membraneus in folio, litteris et sermone slavico elegan- „ tissime exaratus, inter slavicos signatus num. I. Continet Constantini Ma- „ nassis compendium chronicum, e graeca in slavicam linguam conver- „ sum, et ab anonymo interprete regi Bulgarorum et Graecorum Io- „ hanni Alexandro nuncupatum, cum figuris imperatorum constantino- „ politanorum, et eiusdem Iohannis Alexandri, atque filiorum, nec non „ rerum, quae in singulis capitibus e sacris litteris narrantur. Incipit „ enim a creatione mundi, et desinit in Nicephoro Botaniata, qui ab „ anno Christi* 1078. *ad* 1080. *imperavit.* Idem porro compendium chroni- „ cum Manassis graece et latine prodiit inter scriptores byzantinos Parisiis anno „ 1688. Qui hunc codicem olim viderat, quum nesciret quid complectere- „ tur, adnotationem huiusmodi ad primam codicis tabulam apposuit: *flos „ chronicorum.* Et infra: *flos omnium chronicorum lingua ruthenica, quae „ comprehenditur sub illyrica.* Et folio primo versa pagina: *iste liber ap- „ pellatur flos omnium chronicorum.* Supra caput imaginis Christi: *Iesus „ Christus.* Sub pedibus imaginis regis: *Iohannes Alexander macedo*; ad „ cuius petitionem iste liber fuit translatus de graeco in slavonicum. Supra „ caput tertiae imaginis: *S. Iohannes Baptista.* Fol. 2. *De morte praedicti „ Alexandri.* Ita anonymus interpres latinus, quisquis is fuerit: piget enim „ reliquas eius latinas adnotationes referre. Nos hic in gratiam lectoris, quid „ quaeque picturae repraesentent, singillatim damus etc. „.

Mox recenset Assemanus cunctas codicis picturas, quarum nonnullas nobis quoque lubet referre, sed tamen eas tantum, quae ad aetatem codicis definiendam aliquid conferre videntur. " Itaque fol. 1. (pergit celeber Assema- „ nus) versa pagina, occurrunt tres imagines. In medio (litteris slavicis, ut „ etiam infra) *Iohannes Alexander*, crucem patriarchalem dextra gestans, „ in capite diadema imperiale: supra caput angelus de caelo descendens, et „ coronam ei imponens, cum epigraphe: *angelus Domini.* A dextris Iesus „ Christus capite radiato in volumine scribens, cum epigraphe: *Iesus Christus „ rex regum et rex aeternus.* A sinistris: *Constantinus Manasses*, capite

„ item radiato, in volumine scribens cum epigraphe: *annalium scriptor Ma-* „ *nasses.* In capite paginae: *Iohannes Alexander in Christo Deo fidelis* „ *rex et monarcha omnium Bulgarorum et Graecorum.* Fol. 2. *Io-* „ *hannes Asen*, Alexandri regis filius, mortuus in feretro iacens: ad pedes „ *angelus*: ad latus *rex* pater, et *regina* mater; ad caput *archiepisco-* „ *pus*, cum *episcopo*, *presbyteris*, et *diaconis*, exequias eius celebrans. „ Supra, *angelus* animam ipsius in caelum ferens. Ibidem versa pagina, *Io-* „ *hannes Asen* in caelum translatus, inter sanctos et angelos, a Christo Domino „ in cathedra sedente, manu manum apprehendente, clementer excipitur „ etc. Fol. 205. Bulgarorum reges, *Iohannes Alexander* pater cum fi- „ liis; a dextris quidem, *Iohannes Asen* ab angelo in tutelam receptus: „ a sinistris autem, *Iohannes Strascimirus* et *Michaël.* Supra caput *Ie-* „ *sus Christus* extensis brachiis regiam familiam protegens. Inscriptiones: *Io-* „ *hannes Alexander rex. Iohannes Asen rex. Angelus Domini. Iohannes* „ *Strascimirus rex. Michaël rex.*

„ Iam vero ex pictis huiuscemodi imaginibus perspicuum fit primo, sla- „ vicum istum vaticanum codicem circa annum 1350, quo *Iohannes Alexan-* „ *der* Bulgarorum rex vivebat, exaratum fuisse. Secundo patet, *Alexandrum* „ Strascimiri filium, qui post Michaëlem Bulgaris ab anno 1330. praefuit, „ *Iohannis* praenomen gessisse, quum genus scilicet suum ad *Iohannem Asa-* „ *nem*, qui sub Innocentio III. papa Bulgarorum et Blacorum regem sese in- „ scribebat, referre gestiret. Tertio constat, eidem Iohanni Alexandro tres „ tantummodo filios fuisse, nimirum *Iohannem Asanem*, qui adolescens „ obiit, *Iohannem Strascimirum*, *et Michaëlem.* „ Hactenus ex Assemano.

His adiicere licebit quaedam de fructu ex pictis tabulis percipiendo, de versionis indole, utilitate, atque usu critico. Igitur in primis monendum est, tabulas has, quamquam rudi arte pictas et vetustatae iam attritas, quum tamen repraesentent saeculi XIV. morem atque consuetudines, quae fuerint in vestibus, impedimentis bellicis, domi et belli Bulgaris, Graecis, Tartaris, ac Russis, a pictoribus minime esse contemnendas. Quod spectat ad indolem versionis slavicae, ea scilicet est dialectus *slavo-serbica*, quam Serbi in patria loquebantur; praesertim quum ea proxime accedat ad codices manuscriptos bibliorum recensionis danubianae, et ad libros liturgicos usui Serborum Bulgarorumque inservientes, qui non excedunt saeculum XIII. Hinc elucescit, versionis huius auctorem aut bulgarum aut serbum fuisse, eumque circa saeculum XIV, aut paulo post, floruisse; quod coniectare etiam ex tabulis pictis licet. Porro interpres, aeque ac alii, qui vertendis de graeco in slavonicum idioma libris occupati fuerunt, adeo fidelis fuit, ut et verbum verbo reddere conatus fuerit, et verborum ordinem ac phrasium vim, et compositarum vocum analogiam, ut verbo absolvam, totius Graeci sermonis indolem et nativum co-

lorem ubique servare sibi duxerit religioni: de suo vero penu nihil addiderit, nisi quod rerum summa capita ex divinis paginis hausta, et imperatorum byzantinorum, quorum gesta in chronico narrantur, nomina inscripserit: praeterea adiecerit idemtidem notas alicuius momenti in Bulgarorum historia; quibus tamen omnibus rubro colore notatis, lectorem voluit reddere cautum, ne eas cum textu confunderet. Iamvero ex versionis indole patet, codicem nostrum haud exigui esse usus critici; praecipue vero utilitatem magnam praestare posse in locupletanda Slavorum lingua novis vocibus, phrasibus, locutionibusque poëticis, earumque compositione et structura ad graecam accommodata. Ad criticen autem quod adtinet, hoc monuisse sufficiet, interpretem scilicet in vertendo usum fuisse codice graeco optimae notae, cuius meliores conservavit variantes lectiones, quae scilicet in editione chronici Manassis mauriciana recensentur, a criticis ex aliis manuscriptis collectae, ita ut ad codicem ms. Leonis Allatii, atque ad primum parisiacum, magis quam ad textum editum versionemque et secundum codicem regiae parisiensis bibliothecae, accedere videatur.

III. Codex vetustissimus, membraneus, in quarto, exaratus litteris glagoliticis, saeculo saltem decimo tertio.

Est liber lingua slavica litterali scriptus, qui dicitur *evangeliarium*; continet enim *lectiones evangelicas* per anni decursum, iuxta ritum ecclesiae slavo-graecae, a *dominica resurrectionis* usque ad *sabbathum sanctum*, ordine in typico Graecorum diebus dominicis et sabbathis praescripto. Incipit ab evangelio S. Iohannis fol. 1. ad fol. 112. Mox sequitur *kalendarium sanctorum* a mense *septembri* ad finem *augusti*, in quo *lectiones evangelicae* diebus festis accommodatae inveniuntur, ad fol. 154. Tum lectiones in dominicis ad matutinum ad fol. 158, denique in communi sanctorum. In ultimo folio praescribitur sacerdotibus modus praeparandi se ad missam rite celebrandam: et quaedam alia inveniuntur, quae utpote usu et antiquitate nimis attrita, lectu difficilia sunt, eaque non integra, deficiente uno alterove folio. Fol. 1. legitur, codicem pertinuisse ad I. S. Assemannm. Et revera vir ille doctissimus, in monte Libano legationis munere functus, in Italiam reversurus hunc codicem comparavit a monachis slavo-graecis, Hierosolymis commorantibus, ut narrat eruditissimus Caramanus in opere quod inscribitur: *identità della lingua letterale slava* etc. §. 95.

Profecto nullus eorum, quos hucusque vidi, codicum glagoliticorum, par huic antiquitate esse videtur; tamen nullo modo possum assentiri Caramano l. c. asserenti, eius codicis scriptorem vel aetate Suidae vixisse vel eidem praecessisse. Non enim satis firma argumenta affert vir doctus, quibus mihi tam

remotam codicis slavici antiquitatem persuadeat. Nam quod vocalium in vocibus slavicis defectum littera, quae in alphabeto cyrillico et hieronymiano *ier* dicitur, plerumque supplet, et ideo in earundem pronunciatione stridorem quemdam auget, id proprium est omnibus codicibus slavicis recensionis danubianae vel recentissimis; ac proinde nihil aliud probat, quam quod codex ille ad familiam eiusdem recensionis pertineat. Ex forma litterarum glagoliticarum rudiore, aliena a manuscriptis glagoliticis hactenus notis, argumentum petitum facit quidem pro codicis antiquitate, non ita tamen ut sufficiat ad adscribendam tam spatiosam codici aetatem. A menologio absunt dies fastorum, quae in recentioribus commemorantur codicibus: sed textus evangeliorum slavicorum proxime accedit ad textum recensionis antiquissimae editum; quod tanti ponderis est, ut codex seculo XIII. antiquior esse nequeat. Illud singulare in nostro codice velim animadvertas, eum licet scriptus sit charactere glagolitico seu hieronymiano, quo uti solent Slavi in exarandis libris liturgicis ritus slavo-latini, tamen in hunc ordinem et modum redactum esse quo sunt comparati codices slavici, charactere cyrillico scripti ad usum ecclesiae slavo-graecae. Codex optimae notae est; ideoque plurimum prodesse potest textui evangeliorum slavico ad pristinum statum revocando. (Post fol. 49. est lacuna; excidit enim unum folium. Item folium 78. folio 79. postponendum est; nec non folium 80. post 82. collocandum.)

IV. Codex membraneus in fol. nitide scriptus saeculo, ni fallor, tertio decimo, constans foliis 275, in fine mutilus.

Est *evangeliarium* (aeque atque codex glagoliticus num. III. signatus): charactere cyrillico exaratum in duobus laterculis, habetque textum recensionis danubianae antiquioris ad recentiorem interdum refictae. Eius descriptionem uberiorem dedit I. S. Assemanus in kalendario ecclesiae univ. tom. I. pag. 109. quam heic recitare sufficiet. " Codex manuscriptus in membranis vetustissimus, „ signatus num. I. Continet folia scripta 275, quorum unum aut alterum in „ fine desideratur. Sunt autem *lectiones evangelicae* per anni circulum „ iuxta ritum ecclesiae slavo-graecae, a dominica paschatis resurrectionis, „ usque ad sabbatum sanctum, ordine in typico Graecorum inque menaeis prae- „ scripto, a fol. 1. ad fol. 235. Subiungitur kalendarium sanctorum a mense „ septembri ad finem augusti, a fol. 236. ad fol. 271. Demum evangelia quae- „ dam in quibusdam dominicis et festis legenda, a fol. 271. ad fol. 275. Codex, „ ut videtur, exaratus fuit saeculo undecimo, quum ea tantum in ipso festa „ sanctorum occurrant, quae illud saeculum antecessere, uti ex catalogo seu „ kalendario mox patebit. Porro lectionum ordo hic est: a fol. 1. ad fol. 33. „ ex evangelio Iohannis, dominicae septem cum suis feriis, a prima dominica

„ resurrectionis, ad eam dominicam in qua fit commemoratio patrum nicaeno-„ rum, quaeque pentecosten antecedit. Fol. 34. ad 36. ex evangelio Matthaei, „ dominica pentecostes cum sequentibus feriis. Fol. 37. ad 73. item ex Mat-„ thaeo, dominicae undecim post pentecosten cum suis feriis. Fol. 73. ad 96. „ dominicae sex, id est a XII. post pentecosten ad XVII. cum suis feriis, „ ex Marco. Fol. 97. ad 178. dominicae XIX. cum suis feriis, a prima do-„ minica post festum crucis, usque ad dominicam primam ieiunii quadra-„ gesimalis, ex evangelio Lucae. Fol. 179. ad 186. dominicae quinque cum suis „ sabbathis, a dominica I. ieiunii usque ad sabbathum, quod dominicam pal-„ marum antecedit. Fol. 187. ad 235. a dominica palmarum usque ad sabba-„ thum sanctum, ubi evangelia XII. in feria VI. de passione Domini, et e-„ vangelia XI. de resurrectione Christi. „ Hactenus ex Assemano. In definienda aetate recessi a sententia Assemani, propterea quod lectiones mediae recensionis codex hic habet.

V. Codex bombyc. in folio, scriptus fortasse saeculo XIV, constans chartis 238.

Est tetraëvangelion, quod ita describit I. S. Assemanus in kalend. eccl. univ. tom. I. pag. 111. " Ruthenicus codex, saeculo, ut videtur, tertio decimo „ exaratus in folio bombycino; olim in vaticanam bibliothecam anno Christi „ 1543. illatus, uti in postremo eius folio adnotatur. Signatur inter vaticanos „ ruthenicos num. II. Continet autem folia scripta 238: non tamen lectiones „ evangelicas per anni circulum recitandas instar prioris codicis complectitur, „ sed integer est quatuor sanctorum evangeliorum codex, hoc ordine disposi-„ tus. Fol. 1. index capitum LXVIII. Matthaei. Fol. 2. Theophylacti archie-„ piscopi Bulgariae praefatio in Matthaeum. Fol. 5. evangelium Matthaei. Fol. „ 68. index capitum XLVIII. Marci. Fol. 69. praefatio in Marcum. Fol. 71. „ evangelium Marci. Fol. 113. index capitum LXXXIII. Lucae. Fol. 115. prae-„ fatio in Lucam. Fol. 116. evangelium Lucae. Fol. 180. index capitum „ XVIII. Iohannis. Fol. 180. praefatio in Iohannem. Fol. 182. evangelium Io-„ hannis. Tum. fol. 231. evangeliis subiungitur kalendarium sanctorum, in-„ scriptum *sobornik BI mesezam*, id est *collectio duodecim mensium*; qua „ in collectione, non aliter ac in priore codice, sanctorum cuiuslibet mensis „ nomina recensentur, nec non indicantur evangelicae lectiones, quae eo die „ sunt praelegendae. „ Hactenus Assemanus. Codex iste videbatur mihi paulo recentioris temporis, quam existimabat eruditissimus Assemanus. Nam plura legit, quae nonnisi in textu edito mediae recensionis inveniuntur. Scriptum fuisse in Bulgaria aut Bosnia, ex mutatione vocalium, et ex lingua a puro slavonismo deflectente, colligitur.

VI. Codex chartaceus in folio, mendis scatens, scriptus saeculo XVI, constans chartis 385.

Est ruthenicum evangeliarium, ita videlicet dispositum, ut codices slavici num. III. et IV. signati. Fol. 1. legitur: *codex iste pertinebat ad bibliothecam serenissimae Svecorum reginae.* Inde colligitur, eum ex septentrionalibus Europae partibus allatum fuisse; ideoque ad recensionem codicum moscoviticorum, eamque recentiorem pertinere. Id eo certius adfirmari potest, quod eius textus ad posteriorem editorum recensionem proxime accedit.

VII. Codex bombyc. in 8. maiore, scriptus, ut videtur, saeculo XV, constans chartis octo.

Fragmentum hoc continet partem evangelii divi Lucae a cap. X. vers. 1. ad cap. XI. vers. 41. Diligenter scriptus fuit hic textus in aliqua regione ad Danubium, et quidem tunc temporis, quum iam systema punctuationis in libris slavicis ad normam graecorum perfectum fuisset; exscriptusque fuit e codice optimae notae. Pagina 1. signata num. 49. et sequentes indicio sunt, chartas priores a manuscripto, quod integrum evangelium Lucae habebat, omnino avulsas fuisse.

VIII. Codex membraneus in 16, saeculi fortasse XVI, constans foliis 150, in medio mutilus.

Hic libellus continet psalterium cum canticis, quae etiam in codicibus graecis psalterio adduntur: item preces ante et post sacram synaxim, hymnumque acathistum, seu laudes beatae Mariae. In fine paschalia Damasceni sunt. Conscriptus est codex sermone slavico litterali, deductusque ex codice antiquissimae et optimae notae eo tempore, quo libri veteris testamenti slavici in versus dividebantur: quilibet enim versus a capite incipit. Singularis est forma litterarum, quam ex breviato cyrillico charactere refictam esse, neminem fugerit, quicumque ad id animum intenderit.

IX. Codex bombyc. scriptus fortasse saeculo XII, in forma voluminis, mutilus.

Et forma codicis huius, et litterae cyrillicae unciales, et scribendi vocabula sine separatione eaque interpungendi ratio antiquissima, et sermonis slavici puritas, remotissimam aetatem demonstrant. Complectitur liturgiam divi Iohannis chrysostomi, mutilam initio et fine, etiam in quibusdam locis ex in-

stituto imperfectam, prout usus postulabat presbyteri, missam in ecclesia slavo-graeca simul cum aliis celebrantis, in cuius gratiam scriptus esse videtur. Initio deficit usque ad orationem, quae secundum antiphonon subsequitur. In fine abrumpitur in iis verbis, quae sacerdos cantat ad lavandas manus accessurus. In re critica magni faciendum hoc fragmentum.

X. Codex chartaceus, in octavo minore, saeculi incerti, initio, medio, et fine mutilus, foliorum 63.

Est fragmentum breviarii, seu potius horologii, quo Slavi ritus graeci in liturgiis uti solent. Exorditur ab officio vespertino, cuius primae paginae a manu posteriore cuiusdam bulgari, linguae slavicae ignari, scriptae sunt; desinitque in tropariis dierum dominicorum; et quidem in verbis, *sanctus*, *sanctus*, *sanctus Dominus*, quae insunt tropario quod cani solet diebus dominicis in matutino. Textus ad dialectum slavo-serbicam refictus cernitur.

XI. Primo intuitu huius folii membranei, charactere glagolitico exarati, dixeris esse quoddam diploma: sed re paulo accuratius considerata, nihil aliud reperies, quam formulas ex rituali selectas, quae contra obsessos a daemonibus praescribi solent, et hocce modo dispositas a nescio quo contra malorum angelorum insidias, et mala physica. Est igitur amuletum quoddam.

XII. Codex chartaceus, in 4. post saeculum XV. charactere cyrillico scriptus, et ex pluribus manuscriptis in unum compactus.

Continet miscellanea, res scilicet varias ad historiam ecclesiae slavograecae pertinentes. 1. De concilio florentino, deque rebus gestis post id concilium; nec non de Theodoro metropolita; excerpta ex chronicis moscoviticis, pag. 1. 2. Mense maio, 9. die, sermo de translatione corporis sancti patris nostri Nicolai ex civitate myrensi Barium; exceptus ex synaxariis slavicis, pag. 14. 3. Epistola Isidori cardinalis, metropolitae kioviensis, galiciensis, et totius Russiae, missa ad Starostam cholmensem anno 1440, 27. iulii, pag. 18. 4. Legatio ad pontificem romanum Sixtum IV. a clero, principibus, et optimatibus ruthenis, Vilnà anno 1446, mense martio, 14. die, pag. 23. 5. Adhuc de concilio florentino (qui est liber clerici ostrogiensis) pag. 55. 6. Mense februario, 14. die, vita beati doctoris nostri Cyrilli, philosophi, primi apostoli, litterarum slavicarum inventoris. pag. 82. 7. Mense iunio, 24. die, sanctorum martyrum Borisi et Hlibi, in baptismo dictorum Romani et Davidis: officium nempe de hisce SS. martyribus, pag. 106. 8. Gregorii Russorum archiep. panegyricus in SS. aposto-

lorum principes Petrum et Paulum. pag. 18. Hactenus scripta sunt sermone slavico, qui vulgaris est in Russia: cetera, quae sequuntur, latine scripta invenies, et quidem 9. Privilegium Vladislai regis Poloniae Ruthenis unitis datum anno 1443, feria sexta ante dominicam *oculi*, pag. 136. 10. Niphonis patriarchae constantinopolitani epistola data ad Iosephum Frit comministrum metropolitae kioviensis pro Slavis ritus graeci in regno Poloniae, pag. 139.

XIII. Codex chartac. in 8. mai. saeculi incerti, in fine mutilus, foliorum 197.

Continet psalmos; quibus in fine adduntur de more graecorum codicum psalmus 151. apocryphus, cantica Mosis duo, Annae, Habacuc, Isaiae, Ionae, Azariae, Deiparae, et patris Iohannis Baptistae; ac demum troparia quae sabbatho et diebus dominicis in matutino cantari solent; itemque troparia et officium in festo resurrectionis Christi, cuius finis desideratur. Scriptus est codex charactere cyrillico, dialecto slavica litterali, recensionis danubianae.

XIV. Missale slavicum, litteris bonis, in membrana.

XV. Psalterium slavicum, in charta.

XVI. Osmani poëma sermone illyrico, in charta.

XVII. Christiados poëma sermone illyrico, in charta.

XVIII. Christiados poëma sermone illyrico, litteris serbianis in charta.

LIBRI SLAVICI IMPRESSI VATICANI.

Pro ratione triplicis characteris, videlicet glagolitici, cyrillici, et latini, quo libri slavici imprimi solent, in tres item partes eorundem librorum catalogus dividi commode potest.

I. Libri slavici charactere glagolitico seu hieronymiano impressi.

1. Missale illyricum anno 1483. in folio; editio princeps, liber stupendae raritatis. 2. Eiusdem alterum exemplar ob singularem varietatem conservandum. 3. Missale illyricum, Fluvii 1531. in 4. 4. Missae pro defunctis, Romae. 1767. in 4. m. 5. Breviarium romanum, Romae 1683. in 4. 6. Breviarii fragmentum continens officia communia sanctorum, in 8. mai. 7. Cosicich Simeonis vitae romanorum Pontificum et Imperatorum, Fluvii 1531. in 4. 8. Levacovich Raphaëlis Azbukvidaruim, id est alphabetum slavum, Romae 1629. in 8. 9. Levacovich Raphaëlis compendium doctrinae christianae, Romae 1627. in 12. 10. Levacovich Raphaëlis, directio sacerdotum, Romae 1635. in 8, exemplaria 2. 11. Antonii dalmatici, Stephani istriani, et Truberi isrimi, confessio augustana, Tubingae 1562. in 4.

II. Libri slavici charactere cyrillico impressi.

1. Triodion quadragesimale, Venetiis 1561. in fol. editio princeps. 2. Horologium, Venetiis 1566. in 8, editio princeps. 3. Budinei Simeonis, compendium doctrinae christianae, Romae 1583. in 4. exemplaria 4. 4. Antonii dalmatici et Stephani istriani interpretum, catechismus non sine erroribus, Tubingae 1561. in 8. 5. Officium, Venetiis 1571. in 8. 6. Apologia concilii florentini, Vilnae 1604. in 4. 7. Divkovich Matthaei, doctrina christiana, Venetiis 1611. in 8. 8. Privilegia petropolitanae academiae, Petropoli 1765. in 4. mai.

III. Libri slavici charactere latino, qui etiam typographis italice dicitur *schiavetto*, impressi.

1. Comulovich Alexandri doctrina christiana, Romae 1582. in 8. Eiusdem alia exemplaria. 2. Compendium doctrinae christianae, Romae 1603. in 8. 3. Doctrina christiana, Romae 1661. in 12. editio correctior. 4. Radovcich Petri, de arte bene moriendi, Romae 1657. in 8. 5. Verancii Fausti, vitae SS. virginum, Romae 1606. in 4. 6. Palmottae Iunii Christiados poëma, Romae 1670. in 4. 7. Paetkowski Gasparis, sacrosanctum concilium florentinum, Cracoviae 1609. in 4. 8. Rituale ecclesiasticum lutheranum, sine frontispicio, in 4.

CODICES INDICI

BIBLIOTHECAE VATICANAE.

I. Liber exodi, malaice. II. Psalterium Davidis rithmo malaico. III. Evangelium Matthaei, malaice. IV. Ius maritimum, secundum constitutiones regis Malacorum sultani Mahmud. V. Historia regis siamensis Razia Bisfa Wirazia, et coniugis eius reginae Poutri Comala Hisma; malaice. VI. Lexicon malaico-belgicum. VII. Lexicon malaicum cum grammatica. VIII. Lexicon sanscriticum, dictum *namalinga neosiasianam*. IX. Lexicon iavano-belgicum. X. Kalendarium iavanum; et aliud arabicum. XI. Linguae iavanae rudimenta. Supradicti plerique codices fuerunt Hadriani Relandi. XII. Linguae malabarico-grandonicae seu samoscardamicae elementa. XII. Linguae praedictae item elementa. Uterque codex pertinuit ad coenobium urbanum S. Pancratii Carmelitarum excalceatorum. XIV. Linguae malabricae rudimenta. XV. Lexici malabarici pars I. XVI. Lexici malabarici pars II. XVII. Lexicon malabarico-lusitanum. XVIII. Concilium Diamperense in India orientali, ob reformandam S. Thomae ecclesiam celebratum ab Alexio Menezio ord. S. Augustini archiepiscopo goëensi anno 1599; sermone et litteris malabaricis; cuius latina interpretatio extat in bibliotheca angelica ord. S. Augustini Romae. Pertinuit autem noster codex ad urbanum coenobium S. Pancratii. XIX. Vitae sanctorum lingua tamulica, in philyris. XX. Sanakeae philosophi indici morales sententiae lingua sanscritica. Codicem hunc bibliothecae vaticanae nuper donavit vir grato cum animo commemorandus Nicolaus Cephala zacynthius, qui eundem acceperat anno 1824. in urbe Banares a celebri brackmane Gaianoung. Idem Cephala has sententias italico idiomate imprimendas typis Romae curavit. Denique supersunt duo breves codices sanscritici, nempe XXI et XXII, quorum uterque fuit Petri a Valle; sed neutrius descriptionem reperi.

II. Codices sinici, ipsis Sinensium litteris scripti, perpauci in bibliotheca vaticana sunt: nam illos, qui vel de rebus sinicis latine agunt, vel Sinensium scripta nonnisi latine exhibent, omittendos interim censeo; quandoquidem ad seriem codicum orientalium, vel certe orientalibus linguis loquentium, nequaquam pertinent. Ergo in sinicis magis proprie dictis ponendum est I. Monumentum christianum anno Christi 1625. apud Sinenses inventum (cuius latinam quoque interpretationem et illustrationem a Claudio Visdelou episcopo claudiopolitano curatam habemus) in amplissima tela pictum, tuboque inclusum. De re legendus est prae ceteris eloquentissimus Daniel Bartolus in sini-

ca Iesuitarum historia. II. Liber splendidus, aureis litteris sinicis exaratus, quo continentur preces ad idola. III. Grammatica et lexicon sinico-italico-latinum, auctore Fr. Carolo Horat. de Castorano franciscano. IV. Eiusdem grammaticae et lexici aliud exemplar. V. Concordia cycli seu computi imperii sinici, cum cyclo seu computo vel aera christiana; auctore eodem Fr. Carolo de Castorano. VI. Aliud exemplar grammaticae sinicae eiusdem Fr. Caroli de Castorano, qui deinde ibidem subtexuit ad suum usum lexicon sinicum P. Basilii de Glemona. VII. Aliud lexicon sinico-hispanicum. VIII. P. Basilii de Glemona franciscani, lexicon sinico-latinum in charta sinica, cum eiusdem auctoris praefatiuncula. Hoc videlicet apprime usus est vir cl. Guinius ad sinicum lexicon, immutata tamen methodo, adornandum; quod ingentis molis volumen Parisiis anno 1813. lucem aspexit. IX. Eiusdem lexici glemoniani aliud exemplar in charta europaea anno 1726. scriptum, cum praevia de huius lexici usu dissertatione Matthaei Ripae missionarii, iussu Clementis XII. scripta. Hunc ipsum codicem Parisiis vidit, deque eo loquitur vir cl. Klaprothus in supplem. ad sinicum Guinii lexicon p. 9. X. Supradicti lexici amplus index, secundum claves dispositus, ab eodem P. Glemona, in charta sinica.

CODICES COPTICI
BIBLIOTHECAE VATICANAE.

CODEX I.

Codex in fol. membraneus foliorum 279, partim copticis partim arabicis litteris et sermone elegantissime exaratus, ex Aegypto, Iosephi Simonii Assemani opera, in bibliothecam vaticanam anno Christi 1717. inlatus, et in catalogo codicum copticorum ad calcem tomi I. bibliothecae orient. eiusdem num. I. signatus; quo continetur.

Pentateuchus Mosis, e graeca lingua in copticam, sive aegyptiacam veterem, conversus, adiuncta e regione interpretatione arabica, quae copticae adamussim respondet, quaeque plerisque Coptitarum libris, qui ecclesiarum usui inserviunt, adnecti solet, ut hi a viris ecclesiasticis facilius intelligi possint; quum coptica lingua, etsi characteribus graecis expressa, iam a mille circiter annis, scilicet post occupatam ab Arabibus Aegyptum vulgaris ac familiaris esse desierit, et nonnisi perpaucis ex sola librorum lectione, eorumque cum arabicis translationibus collatione sit cognita. Coptica autem interpretatio tam veteris quam novi testamenti vetustissima est, et cum graeca septuaginta interpretum concordans.

Eius auctores, quantum ex martyrologio arabico Coptitarum, quod ante annos 400. exaratum, in bibliotheca urbani collegii Maronitarum adservatur, colligere licuit, fuerunt anachoretae illi sanctissimi, qui aegyptiacas solitudines, circa annum Christi 336. incolebant; quo tempore, teste Nicephoro, studium sacrarum litterarum in Thebaide, et per totam Aegyptum quam maxime florebat. Quod etiam ex hisce laudati martyrologii verbis, quae in prima prolusione mensis thoth (septembris) leguntur, manifestum fit: "praecipuam eius temporis monachorum occupationem „ fuisse sacra biblia e graeca, chaldaica seu syriaca, et hebraica in linguam suam, „ copticam nimirum, transferre.„ Vide catalogum nostrum mediceum laurentiano-palatinum pag. 54. Nec non cl. Le-Longium bibliothecae sacrae tom. I. pag. 40, ubi de lingua et bibliis copticis, seu aegyptiacis, eorumque arabicis interpretationibus doctissime agit. Tituli sacrorum librorum, et initia capitum picturis arabicis circum ornata sunt: in margine variae arabicae versionis lectiones coniectae; in fine vero summa commatum, sive versiculorum, quibus singuli libri constant, adnutata.

Porro *genesis* incipit fol. 1. In eius fine fol. 66. extat imago deiparae Virginis, Christum infantem in brachio sinistro gestantis; rudi tamen ac recenti penicillo super epigraphe librarii delineata; ubi fortasse tempus notabatur, quo hic codex fuit descriptus. *Exodus* incipit fol. 66. a terg. Circa eius medium, folio 97. a terg., occurrit imago Mosis prophetae excalceati apud rubum flam-

meum stantis, et manu dextera, Coptitarum seu Graecorum more, benedicentis; sinistra vero tabulam hisce verbis inscriptam gerentis: *ecce rubus flammis plenus*. Fol. autem 121. in eiusdem exodi clausula habetur icon sanctissimae crucis; circum quam haec leguntur graece: *Iesus Christus vincit*. Fol. 121. a terg. incipit *leviticus*. Fol. 166. a terg. incipiunt *numeri*. Fol. 225. a terg. incipit *deuteronomium*. Ad calcem vero, fol. 276. haec arabice adnotata reperies. " In nomine Dei creatoris, vivi, rationalis, antiqui, aeterni, „ cui omnes gloriae et laudes. Hic est codex sacrosanctae legis, traditae prophe- „ tae Dei Mosi, quocum pax; et complectitur quinque libros, qui CXLII. sectio- „ nibus absolvuntur, in quibus centum octoginta sex dicta. Liber primus *geneseos* „ habet XLVII. sectiones. Liber secundus *exodi*, ubi de exitu Israëlitarum ab Ae- „ gypto, XXVII. sectiones, et LXXVIII. dicta. Liber tertius *levitici*, ubi de qua- „ litate hostiarum et victimarum pro peccatis, sectiones XVI, et dicta XXXVII. „ Liber quartus *numerorum*, in quo de nominibus filiorum Israëlis, eorumque, „ uti et annorum ac festorum, numero etc. sectiones XXXV, dicta LXVI. Li- „ ber quintus *deuteronomii*, ubi de praeceptis et institutis ante memoratis; et est „ complementum sacrosanctae legis; complectitur sectiones XVIII, dicta vero quin- „ que. Et laus Domino gloriae semper, et super nos misericordia eius in aeternum.

Is codex, quem non immerito ad decimum Christi saeculum referas, si quidem versionem arabicam excipias recentius additam, scriptus est a quodam *Salomone Babylon*; ut haec ostendit epigraphe, quae fol. 166. ad calcem levitici coniecta est. " Benedicite mihi minimo, iniquo, et peccatori Salomoni Babylon cal- „ ligrapho. Mementote, quaeso, mei, ut Deus mihi dimittat peccata mea, et om- „ nes iniquitates meas; quoniam scripsi pro viribus meis, et secundum intelligen- „ tiam meam, et rationem scribendi. Et qui mei meminerit, ut requiescam, Deus „ meminerit illius in regno suo. Amen, fiat.

II.

Codex in fol. bombyc. foliorum 159, partim copticis partim arabicis litteris et sermone eleganter exaratus; ex Aegypto, Hieronymi Vecchietti opera, anno 1594. Romam delatus, et a Iohanne Baptista Raymundo vaticanae bibliothecae anno 1614. ex testamento addictus; inter codices copticos vaticanos olim numero VII. notatus; quo continetur.

Pentateuchi Mosis tomus primus, *genesim* et *exodum* sistens, e graeca lingua in copticam conversos, adiuncta e regione interpretatione arabica, cuius variae lectiones in margine passim adnotantur. Tituli capitum, una cum punctis, auro et minio distincti: in clausula utriusque sacri libri maioribus copticis litteris descripta summa commatum, sive versiculorum, qui iisdem libris comprehenduntur. Initio praefigitur Matthaei alexandrini Coptitarum patriarchae de hocce pentateucho iudicium, arabice, his verbis: " Ego humilis Matthaeus „ servus Iesu Christi, minister sedis Marci, perlegi hunc sacrum librum, et in

„ textu coptico quaedam deprehendi errata, quae ex incuria calligraphi obrepserunt, qui fortasse ipsum, postquam scripserat, non recognovit. Hoc quidem mihi „ visum est de praedicto exemplari. Verum quae in eo offendi, errata pauca sunt; „ et necesse est, ut ad aliud correctius exemplar conferatur. Qui vero id curaturus est, cautissimus et accuratissimus esse debet. Deus ei retribuet mercedem „ laboris. Amen, fiat. Scripta haec sunt die 3. mensis chiach (decembris) anno „ 1115. sanctorum martyrum (Christi 1399.) Deus det nobis benedictionem precum illorum. Amen „. Is Matthaeus in serie patriarcharum coptitarum octogesimus septimus recensetur: sedit annos 23, obiitque anno Christi 1405, teste chronico orientali, in corpore historiae byzantinae tom. XVI. pag. 155. Consequitur icon crucis eum hac inscriptione graeca: *Iesus Christus vincit.*

Genesis incipit fol. 1. In eius fine fol. 85. a terg. haec a calligrapho adnotantur. " Benedicite mihi, patres mei, qui legitis hunc librum. Vos etiam atque etiam „ rogo, ut recordemini mei in vestris precibus: et vobis erit merces pro laboribus „ vestris apud Deum benignum. Amen, nonagies novem amen.„ *Exodus* incipit fol. 88. In eius fine fol. 158. hac ab eodem librario adiecta leguntur. " Per benignitatem tuam, mi Deus, memento mei servi tui pauperis et miseri Gabrielis „ monachi, in regno tuo; quoniam misericordia tua manet in aeternum, et in „ saeculum saeculi. Amen „. Adnectitur folium unum chartaceum, exhibens fragmentum arabicum capitis ultimi libri I. paralipomenon; ubi de impensis templi hierosolymitani a Davide rege praeparatis.

Is codex, quem ante annum Christi 1399. descriptum fuisse, docet iudicium Matthaei patriarchae, quod supra protulimus, pertinuit olim ad ecclesiam deiparae Virginis in vico Zoailae urbis Cahirae; ut ex hac epigraphe liquet, quae fol. 158. a terg. legitur." Domine salus. (Formulam hanc soli patriarchae coptitae scriptis suis praefigere „ solent.) Perpetuo dicatus, aeternumque legatus est hic liber ecclesiae dominae nostrae Matronae in vico magno Zoailae. Quisquis autem illum sibi usurpaverit, iu- „ dicetur a Domino, cui laus. Iste enim liber opera defuncti Gabrielis filii Phanus „ conscriptus est; ut quum opus fuerit, legatur in eo. Caveto, atque etiam caveto, a transgressione; et super filios obedientiae descendat benedictio. Deo gratias. Scripta haec sunt die 23. mensis mesori (augusti) benedicti, anno SS. martyrum 1302. (Christi 1586.) „ Eandem omnino epigraphen in duobus, qui sequuntur, codicibus repetitam invenies. Eo autem anno alexandrinum Coptitarum patriarchatum gerebat Iohannes Monfalutensis, in serie patriarcharum nonagesimus sextus, qui proinde suprascriptae epigraphes auctor censendus est. Ad eum Gregorius XIII. per Iohannem Baptistam Raymundum litteras misit; uti testatur Gabriel Cahirensis eius successor in epistola ad Clementem VIII. data die 16. mensis athur, anno martyrum 1310, hoc est die 22. novembris anno Christi 1593, in qua romanae Sedis primatum agnoscit, et orthodoxam fidem profitetur; ut videre est apud Baronium, in calce tomi VI. annalium, ubi eadem epistola latine exhibetur.

Porro ab insigni persequutione diocletianaea, quae tot martyres caelo inseruit, suam Coptitae ducunt epocham, nempe martyrum, quae aliter aera Aegyp-

tiorum, seu Coptitarum, vocatur; quia soli Aegyptii ea uti iampridem consueverunt: quam consuetudinem servant adhuc Coptitae iacobitae: ab Aegyptiis autem Aethiopes acceperunt, qui illam *gratiae aeram* appellant. Eius initium arcessiverunt ab anno primo imperii Diocletiani, qui in annum Alexandri Graecorum 595, Christi 284, incidit; ut tradit Gregorius Abulpharagius in historia dynastiarum: et plane demonstrant bollandianae continuationis auctores. Ideoque, si memorato anno martyrum 1302. annos 284. adiicias, annum habebis aerae christianae vulgaris 1586, quo pentateuchus noster ecclesiae deiparae Virginis in vico Zoailae fuit addictus.

III.

Codex antiquus in fol. bombyc. foliorum 123, partim copticis partim arabicis litteris et sermone, eadem, qua superior codex, manu exaratus, inter codices copticos a Iohanne Baptista Raymundo vaticanae bibliothecae ex testamento addictos, num. VIII. signatus; quo continetur.

Pentateuchi Mosis tomus alter, *leviticum et numeros* complectens, e graeca lingua in copticam conversos, adiuncta e regione interpretatione arabica, additaque in utriusque libri calce summa commatum, quibus iidem absolvuntur. Tituli librorum, uti et initiales commatum litterae, una cum punctis, cinnabari distincti sunt. *Leviticus* incipit fol. 1. a terg. In eius clausula fol. 55. haec a calligrapho adnotata reperies. " Domine mi Iesu Christe, fili Dei vivi, ignosce „ mihi minimo, infirmo, peccatori, mendico, Gabrieli monacho scriptori; et „ memento mei in regno tuo. Qui vero meminerit mei, tu Domine memento etiam illius in regno tuo, secundum miserationes tuas, et clementiam tuam; „ quoniam misericordia tua manet in aeternum. Amen, fiat. „ *Numeri* incipiunt fol. 55. a terg.

IV.

Codex in fol. bombyc. foliorum 60, partim copticis partim arabicis litteris et sermone, eadem, qua praecedentes duo codices, manu exaratus, inter codices copticos a Iohanne Baptista Raymundo vaticanae bibliothecae addictos, num. IX. signatus; quo continetur.

Pentateuchi Mosis tomus tertius *deuteronomium* exhibens, e graeca lingua in copticam conversum, adiuncta e regione interpretatione arabica. Incipit fol. 1. Titulus cum punctis cinnabari distinctus, uti et notulae marginales, singulis fere capitibus praefixae, quae designant dies, quibus ea in divinis officiis sunt legenda. Praeit icon crucis versicolor, hisce graece verbis insignita: *Iesus Christus filius Dei.* In fine vero post summam commatum sive versuum, quibus idem liber absolvitur, maioribus copticis litteris descriptam, idem omnino monitum arabicum de hocce pentateucho ecclesiae deiparae Virginis in vico Zoailae legato reperitur, quod supra cod. II. exhibuimus. Laudat hunc pentateuchum clarissimus vir Le-

Longius biblioth. sacr. tom. I. pag. 141, eumque ex Athanasio Kirchero cap. 8. prodromi coptici pag. 189. sic describit. " Pentateuchus coptice, tribus tomis in „ folio magno comprehensus. Descripti fuerunt hi tres tomi opera cuiusdam Ga- „ brielis filii Phanus. Sic enim in fine libri habetur. Descripsit autem hoc opus „ vigesimo tertio mensis megori (imo mesori) benedicti, anno 1115. sanctorum „ martyrum, hoc est Christi 1399. Det nobis Deus de benedictionibus eorum. Est „ porro pentateuchus hic prae reliquis singulari cura scriptus „. Sed fortasse Kircherii oculos fugit Matthaei patriarchae alexandrini iudicium tomo I. praefixum, quod ibidem descripsimus.

V.

Codex antiquissimus, in fol. membr. foliorum 209, charactere coptico elegante exaratus; ex Aegypto Iosephi Simonii Assemani opera in vaticanam bibliothecam illatus, et in eiusdem bibl. orient. ad calcem tomi I. pag. 617. inter codices copticos num. II. signatus; quo continetur.

Psalterium Davidis, cum canticis et orationibus veteris ac novi testamenti, hymno S. Athanasii, et symbolo nicaeno; e graeca lingua in copticam conversum. Psalterium Davidis incipit fol. 1. Consequuntur cantica et orationes hocce ordine. 1. Canticum Mosis I. ex exodo. Initium fol. 178. 2. Canticum Mosis II. ex deuteronomio. Initium fol. 180. 3. Oratio Annae matris Samuelis prophetae. Initium fol. 184. 4. Oratio Ezechiae regis. Init. fol. 185. a terg. 5. Oratio Manassis regis. Init. fol. 186. a terg. 6. Oratio Ionae prophetae. Init. fol. 188. 7. Oratio Habacuc. Init. fol. 189. 8. Oratio I. Isaiae prophetae. Init. fol. 191. 9. Eiusdem oratio II. Init. 192. a terg. 10. Eiusdem oratio III. Init. fol. 193. 11. Visio quarta Danielis prophetae de statua Nabuchodonosoris regis. Init. fol. 194. 12. Oratio Azariae cum cantico eiusdem, et sociorum puerorum. Init. fol. 197. a terg. 13. Canticum beatae Mariae virginis. Init. fol. 204. a terg. 14. Oratio Zachariae patris Iohannis Baptistae. Init. fol. 205. 15. Oratio Simeonis sacerdotis. Init. fol. 206. 16. Hymnus S. Athanasii alexandrini. Init. fol. 206. 17. Oratio dominica. Init. fol. 208. a terg. 18. Symbolum fidei nicaenum. Init. fol. 208. a terg. Is codex circa decimum Christi saeculum videtur descriptus; ex eo autem expressa fuit editio psalterii coptici, quae curante cl. viro Raphaele Tukio presbytero, deinde episcopo coptita, typis sacrae Congregationis de propaganda fide in 8. prodiit, anno 1744.

VI.

Codex in fol. bombyc. paginarum 450, partim copticis partim arabicis litteris et sermone nitidissime exaratus, inter codices orientales ex hereditate Petri de Valle patricii romani, anno 1616. comparatos, et vaticanae bibliothecae a Clemente XI. P. M. anno 1718. addictos, num. V. notatus; quo continetur.

Psalterium Davidis, cum canticis veteris ac novi testamenti, e graeca lingua in copticam conversum; adiuncta e regione interpretatione arabica, cuius varias lectiones in margine coniectas reperies. Sub initium codicis recentiore charactere arabico additae sunt virtutes nonnullorum psalmorum, futiles tamen et superstitiosae. Consequitur icon crucis versicolor, circa quam haec aureis litteris copticis descripta leguntur: *Iesu Christe miserere mei.* Tituli psalmorum (in quibus reperies occasionem quoque psalmorum conscribendorum, et summam commatum, sive versiculorum, quibus iidem constant) uti et canticorum, cinnabari sunt distincti. Porro psalterium hoc in quinque dividitur libros, quorum 1. complectitur psalmos quadraginta priores. Init. pag. 1. 2. Secundus, psalmos triginta, nempe a ps. XLI. ad LXXI. Init. fol. 103. 3. Tertius, psalmos septendecim a LXXII. ad LXXXVIII. Init. pag. 178. 4. Quartus, psalmos sexdecim ab LXXXIX. ad CV. Init. 230. 5. Quintus, psalmos quadraginta quinque a CVI. ad CL. Init. pag. 286. Accedit psalmus Davidis, quem extra numerum vocant. Init. pag. 382.

Subnectuntur cantica veteris ac novi testamenti hoc ordine disposita. 1. Canticum Mosis I. ex exod. Incipit pag. 384. 2. Canticum Mosis alterum ex deuteronomio. Incipit pag. 387. 3. Oratio Annae. Init. pag. 398. 4. Oratio Habacuc. Init. pag. 401. 5. Oratio Ionae. Init. pag. 406. 6. Oratio Ezechiae. Init. pag. 408. 7. Oratio Manassis. Init. pag. 410. 8. Oratio I. Isaiae. Init. pag. 414. 9. Oratio II. Isaiae. Init. pag. 417. 10. Oratio III. Isaiae. Init. pag. 419. 11. Visio quarta Danielis. Init. pag. 422. 12. Oratio Azariae, cum cantico eiusdem et sociorum puerorum. Init. pag. 429. 13. Canticum B. Mariae virginis. Init. pag. 443. 14. Oratio Zachariae. Init. pag. 444. 15. Oratio Simeonis. Init. pag. 444. 16. Psalmus CXXXV. Davidis repetitus. Init. pag. 445. 17. Praeconium Davidis, tono *Adam.* Init. pag. 449. Is codex exaratus fuit anno Christi 1386, ut haec ostendunt librarii verba, quae pag. 443. in calce cantici trium puerorum leguntur. " Explicit hoc psalterium benedictum, sabbatho, die 14. barmahath (martii) unius ex mensibus anni 1102. sanctorum martyrum. Et fuit complementum eius in monasterio sancti magni, et patris omnium monachorum, Antonii abbatis. Deus misereatur nostri per preces ipsius. Amen ".

VII.

Codex in fol. bombyc. foliorum 337, partim copticis partim arabicis litteris et sermone exaratus, inter codices copticos a Ioh. Baptista Raymundo vaticanae bibliothecae ex testamento addictos, num. X. notatus; quo continentur.

Psalterium Davidis, et cantica veteris testamenti, e graeca lingua in copticam conversa, adiuncta e regione interpretatione arabica, cuius variantes lectiones in margine adscriptae. Initio praefigitur icon crucis absque ulla inscriptione. Tituli psalmorum et canticorum, una cum punctis, et variis arabicae interpretationis lectionibus, minio distincti. Psalterium autem in quinque libros, ut in praecedente codice, distributum incipit fol. 1. Cantica vero testamenti veteris

undecim recensentur, quorum primum et secundum Mosis; tertium matris Samuelis Annae; quartum Habacuc; quintum Ionae; sextum Ezechiae regis; septimum Manassis; octavum, nonum, et decimum Isaiae prophetae; undecimum trium puerorum, praeposita visione quarta Danielis; ubi de statua Nabuchodonosoris. Incipiunt fol. 295. Is codex decimo quarto Christi saeculo videtur exaratus. In eius calce fol. 337. recentiore manu addita est adnotatio arabica de obitu Gabrielis alexandrini Coptitarum patriarchae XCV. his verbis. " Feria ,, tertia benedicta, 28. mensis babae (octobris) benedicti, anno coptico 1285. ,, Christi 1569, requievit dominus pater patriarcha anba Gabriel, in serie pa- ,, trum patriarcharum nonagesimus quintus, quum sedisset in cathedra Marci an- ,, nos tres et quadraginta, bonumque certamen certavisset. Accidit eius requies in ,, monasterio S. Antonii magni, quod vulgo monasterium Maimun appellatur; ,, prout petiit a Christo, quum diceret: eamus ad monasterium; quoniam signum ,, salutis monachi est mors ipsius in monasterio suo. Et annuit Deus votis eius, et ,, audivit eius preces, et fecit ipsum requiescere a laboribus saeculi huius caduci. ,, Dominus participem illius sortis faciat scriptorem harum litterarum, et largia- ,, tur nobis benedictionem precum eius. Deo gratias semper. Scripta haec sunt heb- ,, domada una ab eius obitu. ,, Laudat hoc ipsum psalterium Kircherius loco citato pag. 193. num. 8, illudque iussu venerabilis domini patriarchae Gabrielis die 22. mensis paophi, anno martyrum 1082, exaratum adfirmat. Verum praeter quam quod nihil eiusmodi in codice nostro designatum reperitur; eo quidem anno Iohannes octogesimus quintus, non vero Gabriel, patriarchali Coptitarum sedi praeerat; uti ex chronico orientali, ceterisque rerum Coptitarum scriptoribus liquet. Fortasse Kircherius ex imperitia arabicae linguae epocham mortis Gabrielis patriarchae in modo allata epigraphe descriptam interpolavit, eamque ad ipsius codicis aetatem incautus retulit.

VIII.

Codex antiq. in fol. bombyc. foliorum 351, partim copticis partim arabicis litteris et sermone exaratus, inter codices copticos a Iohanne Baptista Raymundo vaticanae bibliothecae addictos, num. I. notatus; quo continentur.

Sacrosancta quatuor evangelia, e graeca lingua in copticam conversa, adiuncta e regione interpretatione arabica. Tituli evangeliorum cum initiis capitum minio distincti, picturisque arabicis circum ornati. Evangelium secundum Matthaeum incipit fol. 1. " In nomine Dei. Incipimus ope Dei, ac bonitate illius ,, auxilii scribere sacrosancta quatuor evangelia, quae sunt fons vitae, et via ,, salutis. Et hoc evangelium Matthaei scriptum fuit hebraice in Palaestina, anno ,, ab ascensione septimo; et promulgatum est Hierosolymis, et in Indiis; in pace, ,, quae a Deo. Amen. ,, *Argumenta* capitum evangelii S. Marci; praeposita hac epigraphe, initio tamen mutila. " Scripsit evangelium suum in urbe Roma, lingua ,, romana francica (sic latinam vocant) et promulgavit illud praestantissimus pater

„ noster venerandus Petrus Romae. Tum scripsit illud Marcus, et evulgavit Alexandriae, in Aegypto, et Pentapoli, anno quarto imperii Claudii, post ascensionem anno duodecimo. Et inventum est in alio apographo, quod scriptum „ fuerit syriace, et quod eius verba sint numero 1800. „ Initium fol. 100. Evangelium secundum Marcum. Init. fol. 103. *Argumenta* capitum evangelii S. Lucae, praeposita praefatiuncula, circa cuius finem haec habentur. " Scripsit evan- „ gelium suum graece anno duodecimo Claudii imperatoris, post ascensionem do- „ mini nostri Iesu Christi vigesimo anno, Antiochiae. Init. fol. 163. Evangelium secundum Lucam incipit fol. 166. *Argumenta* capitum evangelii S. Iohannis, sub hac inscriptione. " Ope Dei incipimus, et bonitate auxilii ipsius dirigimur; „ recensentes capita evangelii Iohannis, filii Zebedaci evangelistae. Et maio- „ ra quidem sunt numero viginti, minora vero CCXXXII. Scripsit evangelium „ suum Ephesi lingua graeca, anno sexto imperii Tiberii Caesaris, qui est ab „ ascensione domini et servatoris nostri Iesu Christi annus trigesimus., Init. fol. 272. Evangelium secundum Iohannem incipit fol. 273. Is codex ad decimum quartum Christi saeculum videtur referendus, si tamen nonnulla folia chartacea circa initium, medium, et finem recenter suppleta excipias, quorum postremum, numero 351. signatum, hanc a tergo epigraphem exhibet.

" Explicit evangelium S. Iohannis; et est complementum quatuor evangelio- „ rum. Benedictiones eius, qui illa praefatus est, sint cum curatore, scriptore, „ et auditore, et cum omnibus filiis baptismi. Amen. Perfectum est autem feria „ tertia benedicta, 28. mensis bescensii, anno 1303. SS. martyrum (Christi 1587.) „ Benedictio precum illorum sit nobiscum. Amen. Et ego adiuro te, quicumque „ legis in hoc libro, per passionem Christi, ut ex intimo corde tuo dicas: do- „ mine noster Iesu Christe, dimitte peccata servi tui Arcadii filii Iohannis, ha- „ rum litterarum scriptoris, et solve illum, et omnes filios baptismi a vinculo „ delictorum suorum, et a reliquis censuris, et poenis legalibus; et siste eos an- „ te tremendum thronum tuum a dextris tuis absque vitio; et hereditare fac „ eos regnum, quod non praeteribit. Si quis ita dixerit, erit ei persimile. Et „ laus Deo semper in aeternum. Id curavit dominus obsequio dignus, et amicus „ diligendus, fide orthodoxus, diaconus reverendus, et princeps laudandus, ve- „ nerandus et observandus, amator peregrinorum, educator orphanorum, erga „ pauperes et egenos liberalis, qui custodit mandata Domini, et insistit vestigio „ veritatis ac iustitiae, magister Saliba, filius domini Georgii, qui requies- „ scit in sinibus abrahamiticis. (Est hic Graecorum error qui visionem beatam „ usque ad universale iudicium differunt) Deus det requiem animae eius, et retribuat „ illi in sua mansione secundum curam ab eo in hocce pulchro monumento adhi- „ bitam; et exhilaret illum in regno caelorum post longam aetatem. Per preces „ et intercessionem essentiae intercessionum, fodinae puritatis, et benedictionum, „ dominae nostrae, decoris generis nostri, sanctae Mariae castae virginis, et om- „ nium martyrum, et sanctorum. Amen. Et laus Deo semper in aeternum „.

IX.

Codex in fol. bombyc. foliorum 504, partim copticis partim arabicis litteris et sermone elegantissime exaratus, inter codices copticos a Iohanne Baptista Raymundo vaticanae bibliothecae addictos, num. IV. notatus; quo continentur.

Sacrosancta quatuor evangelia, e graeca lingua in copticam conversa, adiecta e regione interpretatione arabica. Tituli evangeliorum picturis arabicis venuste circumornati; initiales vero commatum litterae, una cum punctis, auro obductae. Priora quatuordecim folia sistunt epistolam Eusebii Pamphili caesareensis ad Carpianum de harmonia quatuor evangelistarum, cum eiusdem Eusebii et Ammonii alexandrini canonibus decem harmonicis; de quibus videsis prolegomena ad biblia polyglotta. Initium fol. 2. Singulis evangeliis (praeter imagines Christi more Coptitarum benedicentis, nec non evangelistarum dictante angelo scribentium, et deiparae Virginis Iohanni evangelistae adstantis, rudi tamen penicillo miniatas) praefiguntur, una cum argumentis capitum quibus unumquodque evangelium absolvitur, praefatiunculae quaedam coptico-arabicae incerti auctoris, quae designant tempus, quo singuli evangelistae suum conscripserunt evangelium, statuta pro annorum epocha ascensione Servatoris nostri in caelum, quae necessario coniicienda est in annum trigesimum tertium aerae christianae, seu quartum ducentesimae secundae olympiadis, cui adsignavit Phlegon mirificam illam solis defectionem, quae tempore mortis Christi contigit. Id vero clare demonstrant excerpta ex iisdem praefatiunculis suo quaeque loco mox a nobis proferenda.

Praefatio in Matthaeum incipit fol. 15. Circa eius finem fol. 15. a terg. haec habentur. " Scriptum fuit hocce evangelium lingua hebraica in Palaestina, et pro„ mulgatum Hierosolymis: tum interpretatus est ipsum S. Iohannes filius Zebedaei „ in Aspoli civitate linguarum, anno primo imperii Claudii, qui est ab ascen„ sione sancta annus nonus. „ Consequuntur argumenta capitum evangelii Matthaei, praeposita hac epigraphe. " Evangelium S. Matthaei evangelistae, unius ex „ duodecim apostolis. Scripsit illud in terra Palaestina lingua hebraica ad eos „ qui ex Iudaeis crediderant, et promulgavit Hierosolymis, Tyri, et Sidone, „ et in Iudiis. Capita eius maiora sunt LXVIII „. Initium fol. 16. a terg. Evangelium secundum Matthaeum incipit fol. 23. Praefatio in Marcum; ubi haec circa finem. " Pax in splendore evangelii tui, quod tradidisti Marco apostolo tuo lin„ gua Romanorum orthodoxorum. (insignis locus adversus Coptitas, qui a commu„ nione sanctae romanae ecclesiae secesserunt) Et promulgavit illud in civitate Ra„ coti, Alexandriae, et in omnibus finibus eius, anno quarto imperii Claudii, post „ ascensionem servatoris nostri anno duodecimo „. Initium fol. 142. Argumenta capitum evangelii S. Marci, sub hocce titulo. " Evangelium patris nostri S. aposto„ li et evangelistae et martyris Marci, unius ex septuaginta discipulis aposto„ lorum. Latine scripsit illud in magna urbe Roma; eademque in urbe illudmet „ primo vulgavit praestantissimus pater Petrus; tum Marcus Racoti, Alexandriae, „ et in finibus eius, Aegypto, Pentapoli, Africa, et Aethiopia. Capita eius quadra-

ginta octo. Initium fol. 143. a terg. Evangelium secundum Marcum incipit fol. 147. Praefatio in Lucam circa finem haec habet. " Scripsit evangelium ,, suum Antiochiae lingua graeca, anno duodecimo Claudii imperatoris, post ,, ascensionem domini nostri Iesu Christi anno vigesimo. Et inventum est in ,, alio exemplari, quod scripserit illud Alexandriae ,,. Init. fol. 231. Argumenta capitum evangelii S. Lucae, praefixa hac epigraphe. " Evangelium S. Lucae, unius ,, ex LXX discipulis. Scripsit illud graece Alexandriae ad Theophilum regem ,,. Capita eius maiora tria et octoginta. Init. fol. 232. Evangelium secundum Lucam incipit fol. 237. Praefatio in Iohannem, ubi haec circa finem. " Scripsit evangelium suum Ephesi lingua graeca, anno sexto imperii Tiberii Caesaris, qui ,, est annus trigesimus ad ascensione domini et servatoris nostri Iesu Christi ,,. Init. fol. 285. a terg. Argumenta capitum evangelii S. Iohannis sub hac epigraphe. " Evangelium S. Iohannis theologi, filii Zebedaei apostoli, evangelistae et casti ,, virginis, unius ex duodecim apostolis, dilecti domino nostro Iesu Christo. Scriptum est graece Ephesi, et primum in Asia promulgatum ., Capita eius viginti. Init. fol. 386. a terg. Evangelium secundum Iohannem incipit fol. 389. a terg.

Is codex exaratus fuit anno Christi 1270. a Michaele Abu-Gelica diacono coptita, qui et eumdem monasterio S. Antonii in Arabiae deserto addixit; ceu testatur Gabriel alexandrinus Coptitarum patriarcha septuagesimus septimus, qui hocce monitum arabicum initio praefixit. " Gloria Deo semper in aeternum. Sacrosanctum hoc evangelium perpetuo dicatum, aeternumque legatum est monasterio S. ,, Antonii magni in Arabiae deserto. Legavit illud, dicavitque princeps christianus ,, senior sapiens diaconus Michaël Abu-Gelica medicus. Quisquis autem ex sanctis ,, patribus et fratribus in eo monasterio commorantibus scripturam hanc legerit, ,, meminerit huius sancti medici, eique vel viventi vel defuncto misericordiam ,, a Domino nostro adprecetur. Et scriptor horum versuum humilis Gabriel miseratione Dei eiusque decretis incomprehensibilibus patriarcha civitatis Alexandriae eiusque finium nuncupatus, suspendit et anathematizat eos omnes, qui ,, hunc sanctum librum ex ecclesia praedicti monasterii abstraxerint. Non exportetur in turrim, sicuti alii libri, nec abscondatur; sed maneat in ecclesia cum ,, libris, diebus dominicis et festis ad vesperas, matutinum, et missam legendus. ,, Si vero monachorum aliquis illum velit in cubiculum suum deferre, ut quidpiam ex eo sumat, vel ad ipsum conferat, id ei minime vetitum esto; dummodo illum ecclesiae restituat, statim ac suum perfecerit negotium. Et pax Domini descendat super eos, et gratia ipsius comprehendat illos, et misericordia ,, eius servet animas illorum. Amen. Et laus Deo semper in aeternum. Scripta ,, haec sunt in ecclesia S. Mercurii in civitate Misra (Cahira) a Deo custodita, ,, praesente medico praedicto, die 13. mensis barmahat (martii) anno sanctorum ,, martyrum 986, qui respondet diei quintae mensis regebi, anno Arabum 668. ,, (Christi 1270.),, Is Gabriel Petri episcopi Tanbedae, non vero Tomidi, ut perperam scribunt Sollerius et Renaudotius, ex sorore nepos, suffragantibus incolis Cahirae, patriarchatum copticum tenuit a die 24. paophi, seu 21. octobris, anno

16 *

martyrum 985, Christi 1268, (non vero 1269. ut recte adversus Vanslebium monet Assemanus chron. orient. pag. 154) usque ad 6. tybi, seu 1. iannuarii, anno martyrum 987. Christi 1271; quo anno depositus, paullo post obiit, teste Abulbarcato apud Renaudotium hist. patriarch. alexandr. pag. 600.

Consequuntur tria alia monita, itidem arabica; quorum primum eodem fol. 2. a tergo a Iohanne patriarcha Coptitarum XCII. haec habet. " Gloria Deo semper. Domine salus. Sic dicit humilis Iohannes, Dei gratia minister populi christiani sedis Marci indignus, et admonet in nomine domini Iesu Christi, ne quispiam legati retroscripti, et sententiae domini patris Gabrielis patriarcharum alexandrinorum septuagesimi septimi rationem habeat; quandoquidem monasterium S. Patris Antonii in Arabiae deserto ad mare rubrum, quod olim monachis florebat, incolis nunc vacuum est, utpote ab Arabibus direptum, de quorum manibus liber hic redemptus est, posteaquam illum una cum reliquis libris eiusdem monasterii fuerant depraedati. Quare abrogavimus Dei gratia quod a laudato D. P. Gabriele patriarcha de eodem libro fuit praescriptum. Idque solutum esto auctoritate sacerdotali proveniente ab illo ore veridico et sancto, quod ait: quaecunque solveritis, erit solutum. Per preces semper Virginis, et sanctorum martyrum. Amen. Et laus Deo in aeternum. Scripta haec sunt die 4. mensis bescensii benedicti, anno martyrum 1222. (Christi 1506) ". Iohannes autem ille Nicatensis, Sollerio et Renaudotio Neggadensis et Nehaddi dictus, in serie patriarcharum alexandrinorum nonagesimus secundus, sedit annos tres, menses quatuor, dies 9, ut tradit orientale chronicon pag. 156.

Alterum monitum in calce codicis fol. 504. a tergo coniectum; ubi haec. " In nomine Dei clementis et misericordis. Comparavit hunc sanctum librum quatuor evangelistarum Matthaei, Marci, Lucae, et Iohannis, dominus pater Gabriel, patrum patriarcharum nonagesimus quintus, cuius principatum Deus excelsus perennet ad multos annos, et ad longa tempora pacifica; et humiliet inimicos eius sub pedibus ipsius. Emit autem illum a magistro Barsuma filio Michaëlis Thai, filii Besadae, solutis quinquaginta nummis argenteis; et transiit in dominium R. P. D. Gabrielis patriarchae. Scripta haec sunt feria quarta benedicta, 3. mensis chiach, anno SS. martyrum 1242. (Christi 1526.) ". De hoc Gabriele patriarcha XCV. dictum est supra codd. II. et VII. Subnectitur tertium monitum ab eodem Gabriele patriarcha, ut videtur exaratum, his verbis. " Dei gratia translatus est benedictus hic liber quatuor evangelistarum e dominio camerae patriarchalis ad dominium ecclesiae SS. martyrum Sergii et Bacchi in magna urbe Alexandria. Nemini fas esto, ex iussu domini nostri Iesu Christi, alienare illum a dominio praedictae ecclesiae. Et super filios obedientiae descendat benedictio. Scripta haec sunt die 1. mensis athur benedicti, anno SS. martyrum 1253. (Christi 1537.) "

Laudat hunc codicem Guillelmus Boniour pag. 15. exercitationis de rebus copticis, quem exscribit Le-Longius bibl. sacr. tom. I. pag. 142. Laudat item Athanasius Kircherius prodr. copt. cap. 8. pag. 193, ubi tamen monitum Gabrielis septuagesimi sep-

timi Coptitarum patriarchae initio praefixum, fortasse ex imperitia arabicae linguae interpolat, et sic latine reddit. " Scripsit hoc in conventu S. Mercurii in Aegypto Ga-
" briel pauper humilis. Custoditur modo in monasterio S. Antonii magni in deserto
" Arabiae, in praesentia sapientis praedicti, in tertio mensis pharmuthi, anno 986.
" sanctorum martyrum, quinto die rebeb, mensis iunii, anno Arabum 918. "

X.

Codex in 4. bombyc. foliorum 563, partim copticis, partim arabicis litteris et sermone eleganter conscriptus, inter codices copticos a Iohanne Baptista Raymundo vaticanae bibliothecae addictos, num. VI. notatus; quo continentur.

Sacrosancta quatuor evangelia, e graeca lingua in copticam conversa, adiecta e regione interpretatione arabica. Sub initium codicis, uti etiam in ipsius calce arabice recenter adnotatas reperies nativitates et nuptias quorundam coptitarum. Tituli evangeliorum, una cum initialibus commatum litteris et punctis, minio distinguuntur. Praeit icon crucis absque inscriptione. Evangelium secundum Matthaeum incipit fol. 1. Evangelium secundum Marcum, fol. 144. Evangelium secundum Lucam, fol. 235. Evangelium secundum Iohannem, fol. 389. Is codex ad XIV. Christi saeculum videtur referendus.

XI.

Codex in fol. bombyc. foliorum 108, partim copticis, partim arabicis litteris et sermone eleganter scriptus, inter codices orientales Petri de Valle a Clemente XI. comparatos, et vaticanae bibliothecae addictos, num. VI. notatus; quo continetur.

Evangelium secundum Iohannem, e graeca lingua in copticam conversum, adiuncta e regione interpretatione arabica. Init. fol. 1. Praeit icon crucis versicolor hisce verbis coptice insignita: *Iesus Christus filius Dei.* Initia capitum et puncta minio distincta. Is codex exaratus fuit anno Christi 1346, ut haec docent librarii verba, quae fol. 108. in calce leguntur. " Explicit in pace Dei, die 10.
" mensis pharmuthi (aprilis) anno martyrum 1062. Christus in misericordia sua
" dominetur nostri ". Consequuntur arabice haec verba: *memento Domine servi tui peccatoris Iosephi, eique dimitte omnia peccata. Amen.*

XII.

Codex in fol. bombyc. foliorum 423, partim copticis, partim arabicis litteris et sermone exaratus, inter codices copticos a Iohanne Baptista Raymundo vaticanae bibliothecae addictos, numero II. signatus; quo continentur.

Epistolae D. Pauli XIV, cum septem catholicis, et actis apostolorum, e graeca lingua in copticam conversae, adiuncta e regione interpretatione arabica.

Tituli cum initiis capitum cinnabari sunt distincti, picturisque arabicis circum ornati. Porro divi Pauli epistola ad Romanos incipit fol. 1. In eius clausula fol. 45. a terg. haec habentur. " Explicit epistola ad Romanos scripta Corinthi, et „ missa per Phoeben diaconissam ecclesiae quae est Cenchris. Eius capita XXI; „ versiculi mille „. Epistola ad Corinthios I. fol. 46. In fine vero fol. 91. a terg. ista adnotantur. " Explicit epistola I. ad Corinthios, in pace Domini. Ver- „ siculi eius MLX, capita maiora XXII, minora LXXXIV „. Epistola II. ad Corinthios, fol. 92. Epistola ad Galatas, fol. 122. In eius calce fol. 136. a terg. haec arabice adnotata reperies. " Explicit ad Galatas, quam scripsit Romae, et misit „ per Titum discipulum suum. Et Deo gloria valde „. Epistola ad Ephesios, fol. 137. In eius clausula haec itidem arabice adnotantur fol. 152. " Explicit epistola „ ad Ephesios, scripta Romae, et missa per Titum. Et Deo gloria semper „.

Epistola ad Philippenses, fol. 152. a terg. In calce vero fol. 163. haec leguntur. " Explicit epistola ad Philippenses, scripta Romae, et missa per Timo- „ theum, et Epaphroditum. Eius versiculi CCXVIII, capita maiora IV, minora „ XXI „. Epistola ad Colossenses, fol. 163. a terg. In calce vero fol. 174. haec. " Explicit epistola Pauli apostoli ad Colossenses, scripta Romae, et missa per Ty- „ chicum, et Onesimum, et Marcum discipulos. Eius versiculi CCCXVIII, capita „ maiora VI, minora XXIII „. Epistola I. ad Thessalonicenses incipit fol. 174. a terg. In fine fol. 183. a terg. haec. " Explicit epistola ad Thessalonicenses I. „ scripta Athenis, et missa per Silvanum, et Timotheum discipulos. Eius versi- „ culi CCCXII, capita maiora V, minora XVIII „. Epistola II. ad Thessalonicenses, fol. 184. In fine fol. 189. haec. " Explicit epistola II. ad Thessalonicenses, „ scripta Laodiceae, et missa per Silvanum et Timotheum discipulos. Eius versiculi „ CLXXXV, capita maiora III, minora VIII „.

Epistola I. ad Timotheum, fol. 189. a terg. In fine fol. 301. haec. " Ex- „ plicit epistola I. ad Timotheum, scripta Athenis, et missa per Titum discipu- „ lum. Eius versiculi D, capita maiora VI, minora XXVII „. Epistola II. ad Timotheum, fol. 201. a terg. In fine fol. 210. a terg. haec. " Explicit epistola „ II. ad Timotheum, scripta Romae, et missa per Onesimum. Eius versiculi „ CCLXXXV, capita maiora III, minora XIX „. Epistola ad Titum incipit fol. 211. In fine fol. 214. a terg. haec. " Explicit epistola ad Titum, scripta Nico- „ poli, et missa per Artemam discipulum. Eius versiculi XCVI, capita maiora „ II, minora IX „. Epistola ad Philemonem, fol. 215. In fine fol. 218. haec leguntur. " Explicit epistola ad Philemonem, scripta Romae, et missa per Onesi- „ mum discipulum. Eius versiculi XLVIII, caput I „. Epistola ad Hebraeos, fol. 217. a terg. In fine fol. 251. haec adnotantur. " Explicit epistola ad Hebraeos, „ scripta in Italia, et missa per Timotheum. Eius versiculi DCLV, capita maiora „ XI, minora LXII „.

Epistolae septem catholicae. Videlicet epistola Iacobi, cuius init. fol. 261. a terg. In eius fine fol. 263. haec habentur. " Explicit epistola Iacobi, cuius versiculi CCC, „ capita IX „. Epistola Petri I. fol. 263. a terg. Epistola Petri II. fol. 286. a terg. In

eius calce fol. 293. a terg. haec. " Explicit epistola II. Petri, cuius capita IV, versiculi „ XXVIII „. Epistola Iohannis I. incipit fol. 294. Epistola Iohannis II. fol. 307. Epistola Iohannis III. fol. 308. a. terg. Epistola Iudae, fol. 309. In eius calce fol. 312. a terg. haec arabice adnotantur. " Explicit epistola Iudae, quae est complementum „ epistolarum sanctorum patrum apostolorum, quorum preces sint nobiscum. „ Amen „. Acta apostolorum incipiunt fol. 313. Is codex decimò quarto Christi saeculo videtur descriptus, si folia aliquot chartacea excipias. quae sub initium recenter suppleta fuerunt.

XIII.

Codex in folio bombyc. foliorum 261, partim copticis partim arabicis litteris et sermone eleganter exaratus, inter codices copticos a Iohanne Baptista Raymundo vaticanae bibliothecae ex testamento addictos, num. III. signatus; quo continentur.

Epistolae D. Pauli XIV. e graeca lingua in copticam conversae, adiecta e regione interpretatione arabica, reiectisque ad singularum calcem notis, quibus designantur tum loca ubi scriptae fuere epistolae, tum eorum nomina per quos missae; uti etiam numerus versiculorum et capitum, quibus unaquaeque absolvitur. Tituli et initia capitum rubeis litteris exprimuntur. Praeit icon crucis venuste delineata, circum quam haec leguntur: *Iesus Christus filius Dei.* Epistola ad Romanos, scripta Corinthi, et missa per Phoeben diaconissam ecclesiae quae est Cenchris, constans vers. 1000. capp. 21, uti in eius clausula adnotatur, incipit fol. 1. Epistola ad Corinthios I. scripta Ephesi, et missa per Stephanam et Achaicum, constans vers. 1060. capp. 22, fol. 46. a terg. Epistola ad Corinthios II. scripta Philippis Macedoniae, et missa per Titum et Lucam, constans vers. 655. capp. 12, fol. 94. Epistola ad Galatas, scripta Romae et missa per Archippum et Titum, constans vers. 312. cap. 6, fol. 126. Epistola ad Ephesios, scripta Romae, et missa per Tychicum, constans vers. 312. capp. 6, fol. 142. Epistola ad Philippenses, scripta Romae, et missa per Timotheum et Epaphroditum, fol. 150. a terg. Epistola ad Colosseuses, scripta Romae, et missa per Tychicum, Thaicum, Onesimum, et Marcum, constans versibus 318. capp. 6, fol. 169. Epistola ad Thessalonicenses I. scripta Athenis, et missa per Timotheum et Silvanum, constans vers. 312. capp. 5, fol. 180. a terg. Epistola ad Thessalonicenses II. scripta Athenis (in arabica versione Laodiceae) et missa per Silvanum, Timotheum, et Archippum, constans vers. 185. capp. 3, fol. 190. a terg. Epistola ad Hebraeos, scripta Romae, et missa per Timotheum, constans vers. 755. capp. 12, fol. 196. Epistola ad Timotheum I. scripta in Macedonia, fol. 231. Epistola ad Timotheum II, fol. 243. Epistola ad Titum, scripta Nicopoli, et missa per Artemam episcopum ecclesiae Macedoniae, constans capp. 2. fol. 252. Epistola ad Philemonem, scripta Romae, et missa per Onesimum, fol. 258. a terg.

Is codex scriptus videtur saeculo XIII, si quaedam chartacea folia excipias, quae recenter suppleta sunt.

XIV.

Codex in 4. bombyc. fol. 350, partim copticis partim arabicis litteris et sermone elegantissime exaratus, inter codices copticos, a Iohanne Baptista Raymundo vaticanae bibliothecae addictos, num. V. notatus; quo continentur.

Epistolae D. Pauli XIV, cum VII. catholicis, et actis apostolorum, e graeca lingua in copticam conversae, adiuncta inter versus interpretatione arabica, rubeis litteris descripta, quae tamen recentius addita videtur, una cum variis eiusdem lectionibus, quae in margine coniectae sunt. Divi Pauli epistola ad Romanos incipit fol. 1. Epistola I. ad Corinthios, fol. 39. a terg. In eius clausula fol. 75. a terg. haec adnotantur. " Epistola I. ad Corinthios scripta est „ Ephesi, et missa per Stephanam et Achaicum. Eius versiculi sunt 1060, capita „ 22, sectiones minores 84. Apud Graecos vero capita 10, testimonia ex vetere tes„ tamento 17. „ Epistola II. ad Corinthios, fol. 76. In fine fol. 99. haec leguntur. " Epistola II. ad Corinthios scripta est Philippis Macedoniae, et missa per Ti„ tum et Lucam. Eius versiculi 655, capp. 12, sectiones minores 50. Graecis „ vero capp. 7, testimonia 11. „ Epistola ad Galatas incipit fol. 99. a terg. In fine fol. 111. haec. " Epistola ad Galatas scripta est Romae. Versiculi eius 312, „ capp. 6, sectiones minores 29. Graecis capp. 4, testimonia 11. „ Epistola ad Ephesios fol. 111. In fine, fol. 123. a terg. haec. " Epistola ad Ephesios scripta „ est Romae, et missa per Tychicum. Eius versiculi 312, capp. 6, sectiones mi„ nores 30. Graecis capp. 3, testimonia 6. „ Epistola ad Philippenses, fol. 123. a terg. In fine fol. 132. a terg. haec. " Epistola ad Philippenses scripta est Romae, „ et missa per Timotheum et Epaphroditum. Versiculi eius 258, capp. 4, sec„ tiones minores 21. Graecis capp. 3. „ Epistola ad Colossenses, fol. 133. In fine haec. " Epistola ad Colossenses scripta est Athenis, et missa per Ty„ chicum, Onesimum, et Marcum. Versiculi eius 312, capita 6, sectiones mi„ nores 22. Graecis capita 2. „ Epistola I. ad Thessalonicenses, fol. 144. a terg. In fine haec. " Epistola I. ad Thessalonicenses, scripta est Athenis, et missa per „ Silvanum, et Timotheum. Eius versiculi 312, capp. 4, sectiones minores 18. „ Graecis cap. 2. „

Epistola II. ad Thessalonicenses incipit fol. 150. In fine fol. 154. a terg. haec. " Epistola II. ad Thessalonicenses scripta est Athenis, et missa per Silvanum, „ et Timotheum. Eius versiculi 185, capp. 3, sectiones minores 8. Graecis cap. 1 „. Epistola ad Hebraeos, fol. 154. a terg. In fine fol. 182. haec habentur. " Epis„ tola ad Hebraeos scripta est Romae, et missa per Timotheum. Eius versiculi 735, „ capita 2, sectiones minores 61. Graecis capp. 6, testimonia 35 „. Epistola I. ad Timotheum incipit fol. 182. In fine fol. 191. a terg. haec. " Epistola I. ad Ti-

„ mothcum scripta est Laodiceae. Versiculi eius 280, capp. 6, sectiones minores „ 26. Graecis capp. 3. „ Epistola II. ad Timotheum, fol. 191. a terg. In fine fol. ista leguntur. " Epistola II. ad Timotheum scripta est Laodiceae, quae est metro- „ polis Phrygiae, et missa per Vacatianum (id nomen inauditum.) Versiculi eius „ 185, capp. 3, sectiones minores 18. Graecis capp. 2. „ Epistola ad Titum incipit fol. 190. In fine, fol. 203. haec habentur. " Epistola ad Titum scripta est „ Nicopoli, et missa per Artemam, qui fuit episcopus ecclesiae Macedoniae. Eius „ versiculi 96, capp. 2, sectiones minores 9. Graecis cap. 1. „ Epistola ad Philemonem, fol. 203. In fine ista leguntur. "Epistola ad Philemonem scripta est Romae, „ et missa per Onesimum. Versiculi eius sunt 40, cap. 1. Epistolae autem D. Pauli „ XIV. constant summatim omnes versiculis 5575, capp. 108. „ Subnectitur index epistolarum D. Pauli arabicus, cuius initium fol. 208.

Epistolae VII. catholicae. Videlicet, epistola Iacobi, quae incipit fol. 209. Epistola S. Petri, fol. 218. a terg. In eius fine fol. 229. a terg. haec adnotata reperies. " Explicit epistola I. Petri. Eius versiculi sunt 325, capp. 9, sectiones mi- „ nores 55 „. Epistola II. Petri, fol. 229. a terg. In eius clausula, fol. 236. a terg. haec. " Explicit epistola II. Petri. Versiculi eius 225, capita 4, sectiones mino- „ res 28. „ Epistola I. Iohannis incipit fol. 237. In fine, fol. 257. haec. " Explicit epistola prima Iohannis, cuius versiculi 301, capp. 9, sectiones minores 46. „ Epistola II. Iohannis, fol. 247. a terg. In fine, fol. 248. a terg. haec. " Explicit „ epistola secunda Iohannis, cuius versiculi 65, cap. 1, sectiones minores 2. „ Epistola III. Iohannis, fol. 248. In fine fol. 250. haec. " Explicit epistola III. Io- „ hannis, cuius versiculi 90, cap. 1, sectiones minores 3. „ Epistola Iudae, fol. 250. In fine fol. 253. ista leguntur. " Explicit epistola Iudae. Eius versiculi sunt „ numero 90, capp. 2, sectiones minores 7. Omnes autem epistolae septem catholicae „ constant versiculis 1400, capp. 35, sectionibus minoribus 187. In pace Domini „ amen. „ Acta apostolorum incipiunt fol. 253. a terg.

Is codex scriptus fuit anno Christi 1358, quemadmodum ex epigraphe in calce epistolarum D. Pauli fol. 205. apposita liquet, ubi haec. " Absolutae sunt epis- „ stolae D. Pauli, in pace Domini, amen; manu pauperis et magni peccatoris „ Michaëlis filii Abrahami, monachi, ex oppido Bembge Dei amante. Memen- „ tote, quaeso, mei, patres et fratres, in vestris precibus, ut inveniam fi- „ duciam in tremendo tribunali, et audiam vocem dicentem: venite benedicti „ patris mei, possidete regnum praeparatum vobis ab initio creationis. Hoc erit „ mihi, et iis qui diligunt apparitionem Domini. Amen, fiat. Scripsi ad usum vene- „ randi patris mei fidelis presbyteri Georgii. Deus misereatur mei per preces „ illius, et conservet vitam eius ad multos annos, et ad tempora pacifica, amen. „ Anno martyrum 1074. mense thoth (septembri). „ Ultimum vero folium chartaceum est, et anno Christi 1504. suppletum. Sic enim in eius fine habetur arabice. " Explicit in pace amen, sabbatho benedicto, die 25. mensis pharmuthi „ benedicti, anno 1220. sanctorum martyrum. Dominus largiatur nobis benedic- „ tionem precum eorum, amen. Gloria datori intellectus „. Memorat hunc codicem

Athanasius Kircherius prodr. copt. cap. 8. pag. 192, et ex eo Le-Longius biblioth. sacr. tom. I.; verum, praetermissa per inconsiderantiam epigraphe ad calcem epistolarum D. Pauli apposita, quae designat annum, quo codicem hunc se exaravisse testatur Michaël monachus, nempe martyrum 1074, Christi 1358; perperam eiusdem aetatem ad annum martyrum 1220, Christi 1504, referunt, quo anno suppletum fuisse postremum folium chartaceum, monuimus.

XV.

Codex in fol. bombyc. foliorum 59, partim copticis partim arabicis litteris, et sermone eleganter exaratus, inter codices orientales, qui ad sacram Congregationem de propaganda fide ex oriente transmissi sunt, eiusdemque decreto 20. novembris 1723. in vaticanam bibliothecam inlati, ut non solum ad bibliothecae, sed eiusdem etiam S. Congregationis usum adserventur, num. XXXIV. apud Assemanum biblioth. orient. tom. III. pag. 643. notatus; quo continetur.

1. *Apocalypsis S. Iohannis apostoli et evangelistae*, e graeca lingua in copticam conversa, adiecta e regione interpretatione arabica. Titulus, cum initiis capitum, cinnabari distinguitur. Incipit fol. 1. 2. *Ordo dominicae palmarum*, arabicus fine mutilus, ex libro rituali, cui titulus *indicans*, (caerimonias nempe et ritus in hebdomada maiore servandos) excerptus, fol. 59. Is codex ad XIV. Christi saeculum videtur referendus, si quidem folium 1. chartaceum excipias quod recenter suppletum est.

XVI.

Codex antiquus in 4. bombyc. foliorum 103, partim copticis partim arabicis litteris et sermone nitidissime exaratus, inter codices copticos a Ioh. Baptista Raymundo vaticanae bibliothecae ex testamento addictos, num. XI. notatus; quo continetur.

Apocalypsis S. Iohannis evangelistae e graeca lingua in copticam conversa, adiecta e regione interpretatione arabica. Titulus, cum initiis capitum, auro et minio distinguitur: in margine positae sunt variae lectiones tam arabicae quam copticae versionis, eaeque accuratissimae. Capiti autem XXXII. (sive XXII. vulgatae editionis) additur anonymi adnotatio de lapidibus pretiosis portarum caelestis Hierusalem, eorumque variis nominibus, ex scala seu lexico coptico, potissimum desumptis. Porro apocalypsis incipit fol. 1. 2. *Benedictio*, seu *deprecatio*, quae lectioni sacrarum homiliarum a patriarcha vel episcopo seu presbytero praemitti solet. Incipit fol. 98.

Is codex exaratus fuit anno Christi 1345, ut haec ostendunt librarii coptica verba, quae fol. 102. a terg. leguntur. " Explicit hic liber. Scripsi autem " ipsum manu mea; et quidem character mihi demonstrat, eundem mihi " propediem demigraturo esse derelinquendum. O qui inhabitas domum, ne ob-

„ liviscaris demigrationis; omnes enim habitatores domorum demigraturi sunt. „ Consequitur arabice. “ Absolutus est autem ope Dei excelsi liber sanctae apocalypseos, „ quae est visio S. Iohannis evangelistae, cuius per preces Deus misereatur nostri, feria sexta hebdomadae sextae sancti ieiunii, die 15. mensis pharmuthi „ (aprilis) anno 1061. sanctorum martyrum. Legavit illum sibi, et cui post ipsum „ Deo excelso placuerit, humilis, egenus, impotens, terra infructuosa, omni scelere impurus, virtutibus omnibus expers, peccator, omnium hominum nequissimus, Iohannes filius Abul-Mennae, filii Alcadisi, qui rogat omnes amicos suos „ sinceros, qui legerint et viderint hunc librum, ut castigent atque corrigant errata illius, pro sua prudentia, quoniam ausus sum fungi munere mihi ignoto etc. „ Hanc epigraphem, omisso librarii nomine, sic interpolat Kircherius loc. cit. pag. 193. ubi hunc codicem commemorat. .“ Die veneris, 25. mensis pharmuthi „ anno 1061. SS. martyrum, et illa erat septimana sexta ieiunii sancti. Det Deus „ de benedictione sua continentiam animae meae, et cui voluerit Deus excelsus „ post me abiectum, vilem, pauperem, omnibus meritis et excellentiis privatum, „ peccatorem inter mortales maximum „.

XVII.

Codex in 4. bombyc. foliorum 129, partim copticis partim arabicis litteris et sermone exaratus, inter codices copticos, a Iohanne Baptista Raymundo vaticanae bibliothecae addictos, num. XII. signatus; quo continetur.

Euchologium, sive missale, ad usum ecclesiae alexandrinae, coptico-arabicum, cum rubricis accuratissimis; quo continetur 1. Ordo missae: incipit ab orationibus, quae statim dicuntur ac paratur altare; atque ita omnes ritus et preces complectitur tam ad inferenda oblata, quam ad lectiones sacrarum scripturarum; quarum ultima ex evangelio est, usque ad osculum pacis; quod iuxta ecclesiae orientalis ritum consecrationi praemittitur. Initium fol. 1. 2. Anaphora, seu liturgia S. Basilii magni, quae incipit fol. 31. 3. Anaphora S. Gregorii theologi, quae incipit fol. 64. 4. Anaphora S. Cyrilli alexandrini, principio mutila, et perperam compacta: folium enim num. 102. signatum adiungi debet folio 109: incipit a media oratione adversus infideles et haereticos fol. 110. 5. Consequuntur nonnullae orationes et benedictiones copticae, quarum I. benedictio panis post missam distribuendi incipit fol. 121. a terg. II. benedictio cibi, fol. 124. III. oratio ad gratias agendas post mensam, fol. 125. a terg. IV. benedictio aquae, fol. 126. V. ordo renovationis calicis si ei aliquis defectus acciderit, auctore Iohanne episcopo Brullos. Titulus cum rubrica arabicus, cetera coptica, fol. 127. Tres praedictae anaphorae, seu liturgiae, una cum ordine missae Coptitarum, latine et graece prodierunt Parisiis anno 1716. in 4, opera et studio Eusebii Renaudotii, qui et doctissimas notas adiecit; coptice vero et arabice, cum orationibus et benedictionibus supra memoratis, Romae typis S. Congregationis de propaganda fide, anno 1736. in 4; expunctis tamen Severi, Dioscori, Iacobi Baradaei, aliorumque monophysiticae

sectae, cui addicti sunt Coptitae, auctorum, seu propagatorum ac defensorum nominibus, quae in diptichis huiusce codicis memorantur.

Is codex exaratus fuit anno Christi 1288. a Petro episcopo Kisi, curante diacono Nephisio. Sic enim fol. 129. in calce arabice habetur. " Curavit hocce sanctum euchologium filius benedictus, pius christianus, orthodoxus, diaconus „ Nephisius, filius fratris iusti, sancti, puri, abstinentis, presbyteri Euphemii, „ civis asnanus (seu athenopolitanus). Curavit autem illud opera et aere suo, ut „ lectione ipsius sese confirmaret. Deus illuminet oculos cordis eius ut legat, in- „ telligat, et faciat quae legit, et retribuat illi mercedem laboris in vita aeterna, „ prout promisit in sancto evangelio suo: pro uno triginta sexaginta et centum, „ et in fine vitam aeternam. Completus autem fuit hic liber mense emscir (fe- „ bruario) anno sanctorum martyrum 1004, per pauperem, humilem, Dei gratia „ nuncupatum ministrum, i. e. episcopum, sedis Kisi, Petrum nomine, qui rogat „ omnes qui hunc librum viderint, ut adprecentur ei indulgentiam. Et qui ali- „ quid dixerit, esto ei consimile duplicatum. Et pax Domini, quae descendit „ super sanctos eius apostolos, descendat super illum, amen. Et laus Deo in ae- „ ternum. „

XVIII.

Codex in 16. bombyc. foliorum 259, partim copticis partim arabicis litteris et sermone exaratus, inter codices copticos a Iosepho Simonio Assemano in vaticanam bibliothecam ex Aegypto inlatos, olim quartus; quo continetur.

1. Ordo eorum, quae sacerdoti peragenda ac dicenda sunt in ecclesia, ad vesperas, matutinum, et missam; cum rubricis arabicis, orationibus vero et lectionibus copticis: adiectis e regione earum arabicis interpretationibus. Init. fol. 1. 2. Ordo ministerii missae S. Basilii, cum rubricis arabicis, ceteris vero coptico-arabicis. Init. fol. 105. a terg. Is codex ante annum Christi 1318. exaratus fuit; quemadmodum liquet ex adnotatione censoris eiusdem codicis, quae fol. 256. legitur his verbis. " Recognovit hoc sacrosanctum euchologium servus humi- „ lis Gabriel, nomine tenus non vero opere presbyter etc., mense abibo, anno „ martyrum 1034 „.

XIX.

Codex in 4. chartaceus, fol. 144. partim copticis, partim arabicis litteris et sermone exaratus, inter codices arabicos ex Aegypto, Iosephi Simonii Assemani opera, in vaticanam bibliothecam inlatos, olim vigesimus; quo continetur.

1. Anaphora seu liturgia S. Basilii, praeposito ordine missae, iuxta ritum ecclesiae alexandrinae Coptitarum; coptice et arabice. Incipit fol. 1. 2. Ordo thurificationis ad vesperas et matutinum, coptico-arabicus, fol. 110. Is codex exaratus fuit anno Christi 1715, ut haec ostendit epigraphe quae in clausula liturgiae S.

Basilii, fol. 103. a terg. legitur. " Absoluta est et completa liturgia S. Basilii, ope „ Dei: et complementum eius fuit feria 6. benedicta, 9 mensis paoni (iulii) bene- „ dicti, anno 1431. sanctorum martyrum, quorum benedictiones sint nobiscum, et „ custodiant nos usque ad extremum spiritum, amen. Kyrie eleison. „

XX.

Codex in 8. bombyc. foliorum 156, partim copticis partim arabicis litteris et sermone eleganter exaratus, inter codices copticos a Iohanne Baptista Raymundo vaticanae bibliothecae addictos, olim decimus quartus; quo continetur.

1. Euchologium, seu missale copticum, adiecta e regione interpretatione arabica. Videlicet 1. anaphora seu liturgia S. Gregorii theologi, titulo tamen et tribus prioribus orationis versibus mutila, incipit fol. 1. 2. Anaphora seu liturgia S. Cyrilli, fol. 70. 3. Oratio pro patriarcha defuncto, incipit fol. 150. 4. oratio fractionis, hostiae scilicet, fol. 151. Is codex scriptus fuit anno Christi 1315, ut haec ostendunt librarii verba, quae fol. 148. in calce liturgiae S. Cyrilli leguntur. " Ego pauper et infirmus scriptor Petrus filius, i. e. monachus, monasterii Psogo- „ mendi, descripsi hunc librum. Et Dominus misereatur mei. Amen. Anno marty- „ rum 1031 „. Pertinuit olim ad monasterium S. Antonii; sic enim fol. 150. habetur. " Hoc euchologium legavit archipresbyter Iohannes abbas monasteriorum Ara- „ biae, et addixit monasterio S Antonii magni.

XXI.

Codex in 8. bombyc. foliorum 67, partim copticis partim arabicis litteris et sermone elegantissime exaratus, inter codices copticos a Iohanne Baptista Raymundo vaticanae bibliothecae addictos, olim decimus quartus; quo continetur.

Anaphora seu liturgia S. Cyrilli, coptico-arabica, quae in indice ms. vaticano, cuius auctor Kircherius, perperam sancto Marco evangelistae tribuitur; incipit fol. 1. Titulus picturis arabicis circum ornatus; rubricae vero cinnabari distinctae. Is codex scriptus fuit anno Christi 1333, ut haec docet epigraphe quae fol. 66. a terg. legitur. " In nomine patris et filii et spiritus sancti, trinitatis „ aequalis, unius Dei quem adoramus et conlaudamus in aeternum, amen. „ Completus est hic benedictus liber, qui continet liturgiam S. Cyrilli die 24. „ mensis emscir (februarii) anno martyrum 1059, hegirae 743, in pace Domini, „ amen. Curavit autem illum pater sanctus monachus sacerdos Dei eiusque mi- „ nister, presbyter Iohannes, filius ecclesiae patris nostri archipresbyteri Iohannis „ abbatis montis Scetis, in deserto P. N. S. Macarii, opera et aere suo, ut reci- „ tent ex eo; et sit ei in memoriam sempiternam, amen; ut Christus Deus det ei „ pro terrenis caelestia, et pro caducis mansura in caelesti Hierusalem, amen. „

XXII.

Codex in 8. bombyc. foliorum 74, partim copticis partim arabicis litteris et sermone descriptus, inter codices copticos, a Iohanne Baptista Raymundo vaticanae bibliothecae addictos, olim vigesimus; quo continetur.

Anaphora seu liturgia S. Cyrilli, coptico-arabica, fine tamen mutila; incipit fol. 1. Is codex exaratus fuit ante annum Christi 1580, ut haec ostendunt eius domini verba, quae in fronte leguntur: "Dominus huius libri est humilis peccator „ Amin-Addaula Barsauma Al-sciammah (i. e. candelarum opifex); et nemo contendat esse suum vel ex iure, vel ex hereditate, nisi post obitum humilis „ harum litterarum scriptoris, Amin-addaulae Barsaumae Georgii, candelarum opificis, ministri ecclesiae martyrum apud Alexandriam, Dei excelsi gratia custoditam. Scripta haec sunt die dominica benedicta 19. mensis emscir (februarii) benedicti, anno 1296, qui respondet diei 28. mensis alhagget-alharam, anno „ hegirae arabicae 988; cuius finem Deus excelsus faciat in bonum, et in pacem. „ Et Deus sit spes nostra. Amen.

XXIII.

Codex in 8. bombyc. foliorum 33, partim copticis partim arabicis litteris et sermone exaratus, inter codices copticos a Iohanne Baptista Raymundo vaticanae bibliothecae addictos, olim vigesimus quartus; quo continetur.

1. Oratio veli, ex liturgia S. Gregorii theologi, fine mutila; copt. arab. Incipit fol. 1. 2. fragmentum deprecationis pro patriarcha a diacono dicendae, copt. arab. fol. 2. 3. laudes seu versiculi ex psalmis de nativitate Domini, eiusque epiphania, ad matutinum, copt. arab. fol. 3. 4. laudes, seu versiculi ex psalmis de quadragesima ad matutinum, fine mutila, copt. arab. fol. 18. 5. lectio evangelica, ex Ioh. cap. 3, ubi de Nicodemo, in consecratione aquae baptismalis, et in vestiendis monachis recitanda, fine tamen mutila; praemissis versiculis ante praedictam lectionem alternatim canendis, copt. arab. fol. 19. 6. fragmentum orationis fractionis, hostiae scilicet consecratae, copt. tantum, uti ea quae sequuntur, incipit fol. 25. 7. cantus de Deipara, de resurrectione Domini, et de apostolis, init. fol. 28. a terg. 8. commemoratio vivorum et defunctorum in missa, principio mutila, fol. 37. Index vetus ms. vaticanus hunc codicem ita recenset. " In „ hoc libro continetur oratio dicenda ante missam D. Gregorii, arabice et coptice, et evangelium D. Iohannis de Nicodemo, a pag. 1. usque ad 24; post quam „ habetur catechismus copticus totus in lingua coptica „. Is autem codex saeculo XIV. videtur exaratus.

XXIV.

Codex in fol. bombyc. foliorum 271, partim copticis, partim arabicis litteris

et sermone eleganter exaratus, inter codices copticos a Iohanne Baptista Raymundo vaticanae bibliothecae addictos, olim trigesimus primus; quo continetur.

1. Anaphora, seu liturgia S. Basilii; praeposito ordine missae, iuxta ritum ecclesiae alexandrinae Coptitarum, coptico-arabica. Init. fol. 1. 2. anaphora, seu liturgia S. Gregorii nazianzeni, cognomento theologi, coptico-arabica. Init. fol. 97. 3. anaphora, seu liturgia S. Cyrilli alexandrini, coptico-arabica. Init. fol. 160. 4. benedictio panis post missam distribuendi coptico-arabica, uti et ea quae sequuntur. Init. fol. 241. 5. ordo thurificationis ad vesperas, et matutinum, fol. 265. 6. ordo renovationis calicis, si ei aliquis defectus acciderit, praeposita rubrica, fol. 268. Is codex ad saeculum XIV. referendus videtur, si nonnulla chartacea folia excipias, quae circa medium et finem recenter suppleta sunt.

XXV.

Codex in 16. bombyc. foliorum 229, partim copticis, partim arabicis litteris et sermone eleganter exaratus, inter codices copticos a S. Congregatione de propaganda fide vaticanae bibliothecae addictos, olim quinquagesimus secundus; quo continetur.

1. Anaphora seu liturgia S. Basilii, praeposito ordine missae, iuxta ritum ecclesiae alexandrinae Coptitarum; coptico-arabice, uti et ea quae sequuntur. Init. fol. 1. 2. anaphora seu liturgia S. Gregorii. Init. fol. 91. 3. liturgia S. Cyrilli, fol. 130. 4. S Iacobi apostoli oratio osculi pacis, fol. 198. 5. ordo renovationis calicis, fol. 199. 6. oratio fractionis hostiae, fol. 201. a terg. 7. ordo thurificationis ad vesperas, et matutinum, fol. 212. a terg. 8. oratio pacis, fol. 214. a terg. 9. oratio pacis alia, auctore Severo patriarcha antiocheno, fine mutila, fol. 215. a terg. 10. oratio ante cibum, fol. 220. 11. oratio super aquam, fol. 221. 12. oratio gratiarum actionis post cibum, fol. 220. 13. oratio super aquam, eadem atque superior, fol. 221. 14. oratio super itinerantes. Init. fol. 221. a terg. 15. benedictio olei, fol. 224. 16. precatio ad Dominum nostrum Iesum Christum, in modum exorcismi adversus morsum animalium venenosorum, fol. 224. a terg. 17. orationes et benedictiones variae. Incipiunt fol. 226. 18. paraphrasis in canticum I. Mosis, ex exodo, fol. 228. a terg. 19. paraphrasis in psalmum Davidis XLVIII, fol. 229. Is codex exaratus fuit anno Christi 1491. Sic enim in clausula liturgiae S Cyrilli fol. 90. legitur. " Recensuit hocce euchologium benedictum, sive tres „ liturgias, servus peccator, egenus, humilis, qui sperat in misericordia Domini sui, „ Ioseph filius Iohannis, nomine tenus diaconus: et provolutus ad pedes omnium, „ qui in hoc euchologio legerint, orat eosdem, ut adprecentur ei veniam pec„ catorum et delictorum. Et si quis aliquid dixerit, retribuat ei Dominus, prout „ dixit in sancto evangelio, triginta sexaginta et centum in caelesti Hierusalem, „ in regno caelorum. Amen. Explicit id anno sanctorum martyrum 1207.

XXVI.

Codex in 4. bombyc. foliorum 232, partim copticis, partim arabicis litteris et sermone eleganter exaratus; quo continetur.

Euchologium, seu missale copticum, addita e regione interpretatione arabica. Videlicet ordo missae, cum liturgia S. Basilii. Incipit fol. 1. Liturgia S. Gregorii theologi, fol. 97. Liturgia S. Cyrilli, fol. 160. Tituli liturgiarum, cum rubricis cinnabari sunt distincti, et picturis arabicis circum ornati. Is codex scriptus fuit anno Christi 1616. Sic enim fol. 231. a terg. legitur. " Mementote mei, " quaeso, patres et fratres mei, et dicite propter amorem Dei: Domine miserere " infirmi inter creaturas, qui Deo non placet. Ecce prostratus, quaeso, ne ad peccata mea multa respiciatis, quia non intelligo quod scripsi, ego humilis et miser, " indignus homo, etsi diaconus sim, nomine Salomon Arisci, filius Michaëlis, ex " civitate Scobonia. Domine, dona eis requiem. Amen, fiat. Scripta haec sunt die " 29. mensis barmahat (martii) anno martyrum 1332, in pace Dei. Amen. ". Additur fol. 232. arabice ab eodem calligrapho. " Explicit die 29. mensis barmahat anno martyrum 1332. in pace a Deo. Amen.

XXVII.

Codex in fol. bombyc. foliorum 130, partim coptico, partim arabico charactere et sermone eleganter conscriptus, inter codices orientales a S. Congregatione de propaganda fide vaticanae bibliothecae addictos olim trigesimus septimus; quo continetur.

1. *Diaconale* coptico-arabicum, sive preces cantus et responsoria, quae ad diaconum sacerdoti celebranti ministrantem spectant. Titulus aureis litteris descriptus, rubricae vero cinnabari distinctae. Incipit fol. 1. 2. Canones XXXIV, sive cantus elata voce a diacono et choro alternatim recitandi, in adoratione S. crucis; ex quibus IX. de cruce. I. de deipara Virgine. I. de festo S. crucis. I. de nativitate Domini. I. de martyribus, et sanctis. VII. de festis dominicis, nempe de annunciatione B. M. V, de epiphania, de dominica palmarum, de resurrectione Domini, de ascensione et de pentecoste. IV. de dominicis adventus. I. de ieiunio ninivitico. VII. de quadragesima, ad totidem hebdomadae dies; copt. arab. Incipiunt fol. 31. 3. *Psaliae*, sive cantus VII de angelis et sanctis, ad vesperas et matutinum recitandi, copt. arab. fol. 91. Is codex XIII. Christi saeculo videtur exaratus. Ex eo expressum est diaconale, cum canonibus seu cantibus per anni circulum recitandis, quod missali coptico-arabico, Romae typis S. Congregationis de propaganda fide vulgato, praefixum est.

XXVIII.

Codex in 8. foliorum 100, coptico charactere elegante exaratus, inter codi-

ces copticos, a Iosepho Simonio Assemano in vaticanam bibliothecam inlatos olim quintus; quo continetur.

1. *Diaconale*, seu preces, cantus, et responsoria, quae ad diaconum sacerdoti celebranti ministrantem spectant; coptice cum titulis, et rubricis tantum arabice versis. Incipit fol. 1. 2. Hymnus angelicus, cum ceteris canticis, ad primam persolvendis. Fol. 63. Is codex scriptus fuit anno Christi 1307, ut haec ostendunt librarii verba, quae fol. 100. a tergo arabice leguntur. " Precor cum „ charitate spirituali omnes, qui in hunc librum inciderint, ut dicant: domine „ Deus noster Iesu Christe, dimitte peccata servi miseri calligraphi Thomae fi- „ lii Cosmae, filii presbyteri Iacobi Assadidi, filii Meligi presbyteri, nomine te- „ nus monachi in monasterio S. Antonii. Scripsit illum cum moraretur in urbe „ Cahira a Deo custodita. Idque die 6. mensis thoth septembris, an. 1023. sanc- „ torum martyrum. Concedat nobis Deus intercessionem eorum: et qui dixerit, igno- „ scat ei Deus, ignoscet illi Deus: quoniam evangelium sanctum dicit, in qua „ mensura mensi fueritis, remetietur vobis, et adiicietur vobis.

XXIX.

Codex in fol. chartac. foliorum 447, copticis litteris et sermone elegantissime scriptus, inter codices orientales a S. Congregatione de propaganda fide bibliothecae vaticanae addictos, num. XX. apud Assemanum bibl. orient. tom. III. p. 640. notatus; quo continetur.

Katameros, id est psalmi et lectiones, ex actis apostolorum, ex septem epistolis canonicis, et epistolis Pauli, et ex evangelio, ad vesperas matutinum et missam, quae secundum alexandrinae ecclesiae ritum per anni circulum recitantur, coptice cum rubricis arabicis. Tomus I. in duas partes distributus; quarum prima recitatur dominicis priorum sex anni mensium, hoc est thoth, baba, habur, chiach, tuba, et emscir. Init. fol. 1. In fine vero fol. 267 haec arabice adnotata reperies. " Absolutum et completum est dominica quinta ex prioribus sex mensibus anni, „ in pace quae a Domino. Complementum autem descriptionis huius sancti *ka-* „ *tameri*, qui recitatur sex prioribus anni mensibus, a thoth ad emscir, hoc „ est a septembri ad februarium, fuit feria tertia benedicta, 5. mensis mesori „ (augusti) benedicti anno 1428 beatorum martyrum. Det nobis Deus gratiam suam „ per preces et intercessionem eorum coram tremendo tribunali, amen; qui res- „ pondet diei 6 mensis regeb, anno hegirae 1123, (Christi 1712.) Scriptor vero huius „ *katameri*, servus humilis nuncupatus diaconus Raphaël, filius presbyteri Kyrio- „ duli, fil. Dioscori, fil. Salibi ex regione Biarath, incola civitatis Achmim (Pa- „ nopoleos) orat patres et fratres, ut adprecentur ei veniam peccatorum. Qui au- „ tem offenderit in eo erratum, idque emendaverit, meliorem faciat Deus illius „ conditionem. Et qui aliquid dixerit, esto ei consimile sive in bonum sive in „ malum, iuxta dictum sancti evangelii. Amen. Et Deo gratias semper. „ Altera pars recitatur in festis S. Iohannis Baptistae, crucis dominicae, Georgii martyris, Michaëlis archangeli, viginti quatuor seniorum, Mercurii martyris, annunciationis B.

M. V., nativitatis Domini, Stephani protomartyris, Dioscori, Asclepii, eorumque filiorum in urbe Achmim, epiphaniae Domini, quadraginta martyrum, Macarii abbatis, et SS. Petri et Pauli apostolorum. Init. fol. 268. Descripta est haec altera pars ab eodem Raphaële diacono coptita, exeunte mense augusto eiusdem anni martyrum 1428 (Christi 1712.) ut haec ostendunt eiusdem verba, quae fol. 417. in calce leguntur. " Explicit quod legendum est ex sectionibus in festo „ patrum nostrorum apostolorum, quod incidit in diem 5. abibi; in pace quae „ est a Domino, amen. Finis autem descriptionis huius sancti libri, qui legitur „ in festis peculiaribus, accidit feria 3 benedicta, 2. mensis parvi benedicti, an„ no 1428. sanctorum martyrum. Det nobis Deus gratiam suam in tremendo tri„ bunali per preces et intercessionem eorum, amen: qui respondet diei 4. mensis „ sciaabani, anno hegirae arabicae 1123. Calligraphus autem servus humilis, no„ mine diaconus Raphaël, filius presbyteri Kyrioduli etc. ut in superiore epigraphe.

XXX.

Codex in folio chartac. foliorum 408, copticis litteris et sermone eleganter exaratus, inter codices orientales a S. Congregatione de propaganda fide vaticanae bibliothecae addictos, num. XXI. notatus; quo continetur.

Katameros, id est psalmi et lectiones ex novo testamento, ad vesperas, matutinum, et missam, coptice cum rubricis arabicis, tomus alter recitandus in dominicis et festis, quae sequuntur. Videlicet in dominicis quadragesimae usque ad resurrectionis dominicam inclusive. Init. fol. 1. In dominicis pentecostes, a dominica nova, sive in albis, usque ad dominicam pentecostes, nec non in festo ascensionis Domini. Incipit fol. 125. In dominicis mensium bescensii, baonae, abibi, mesori, et mensis parvi, fol. 232. Is codex exaratus fuit a Raphaële diacono coptita anno Christi 1714. Sic enim in fine habetur. " Et fuit com„ plementum descriptionis huius sancti *katameri*, qui recitatur in dominicis sancti „ ieiunii quadragesimalis usque ad finem anni, feria quarta benedicta, 5. men„ sis thoth sancti benedicti, anno 1430. martyrum, qui respondet diei 22. mensis sciaabani, anno lunari hegirae 1125. Et calligraphus huius *katameri* servus humilis diaconus Raphaël, filius presbyteri Kyrioduli, fil. Dioscori, fil. Salibi, ex regione Biarath, incola civitatis Achmim, rogat patres et fratres, qui hunc librum legerint, ut adprecentur ei veniam peccatorum.

XXXI.

Codex in folio chartac. fol. 414, copticis litteris et sermone exaratus, inter codices orientales, a S. Congregatione de propaganda fide vaticanae bibliothecae addictos, num. XXII. notatus; quo continetur.

Katameros, id est psalmi et lectiones ex scriptura, tomus tertius recitandus in hebdomada maiore, a dominica palmarum ad matutinum Domini. Inter sacras lectiones habentur 1. homilia seu catechesis S. P. N. Senuthii, quae legitur

feria 2. ad primam. 2. eiusdem homilia in feria 2. ad 11. horam. 3. eiusdem homilia in feria 3. ad primam. 4. homilia S. Iohannis chrysostomi in feria 4. ad 11. horam. 5. S. Senuthii abbatis homilia in feria 4. ad primam. 6. Severiani episcopi Gabalorum homilia in feria 4. ad 11. horam. 7. Iohannis chrysostomi homilia in feria 6. ad primam horam. 8. S. Athanasii alexandrini homilia in feria 6. ad 11. horam. 9. Severi episcopi antiocheni homilia in sabbatho sancto, sive praeconium in resurrectionem dominicam, tono *illuminare illuminare Hierusalem*, alternis choris canendum, arabice.

Is codex exaratus fuit anno Christi 1711. Sic enim fol. 414. in calce habetur. " Explicit hoc sanctae hebdomadae officium feria 4. benedicta, die 29. ,, mensis tybi (ianuarii) benedicti, anno aegyptiaco SS. martyrum 1427. Elargiatur nobis Deus preces eorum in conspectu tremendi tribunalis, amen. Praedictus autem mensis respondet diei 16. dilhegge benedicti, anno 1122. arabicae ,, hegirae. Huius vero libri calligraphus, servus abiectus, cuius peccata longitudinem et latitudinem terrae impleverunt, nomine Raphaël, filius presbyteri ,, Christoduli, ex oppido Biarath oriundus, et Achmim (Panopoleos) incola, ,, rogat patres et fratres qui hunc librum viderint, ut veniam peccatorum ei ,, adprecentur. Qui autem hoc sanctum officium describi curavit, is fuit magister ,, Sion, filius Mansuri, fil. Salomonis Gannami achmimensis, seu panopolitani; ,, qui proinde misericordiam animae suae et peccatorum suorum veniam conse- ,, qui desiderat. Laus Deo semper.

XXXII.

Codex in folio chartac. foliorum 271, copticis litteris et sermone eleganter exaratus, inter codices orientales, a sacra Congregatione de propaganda fide vaticanae bibliothecae addictos, num. XXVIII. signatus; quo continetur.

Katameros, sive psalmi et lectiones, ad vesperas matutinum et missam dicendae in dominicis sex priorum anni mensium, videlicet thoth, hatur, chiach, tuba, et emscir; nec non in diebus 28. et 29. mensis chiach, in nativitate Domini, et in dominica quinta singulorum praedictorum mensium; coptice cum rubricis arabicis. Fol. 1. Is codex descriptus fuit a Mercurio filio Isaaci anno Christi 1723, ceu ipse fol. 271. in calce testatur his verbis. " Explicit dominica quinta, oc- ,, currens in aliquo ex prioribus sex anni mensibus, nempe a toth ad emscir (a ,, septembri ad februarium) in pace Domini, amen. Calligraphus autem pauper, ,, humilis, vilis peccator, impos, piger, abiectus, minimus, Mercurius filius ,, Isaaci mellarii, provolutus ad pedes eorum, qui illustrem hunc codicem legerint, ,, rogat eosdem ut adprecentur ei et parentibus ipsius indulgentiam. Et qui ,, aliquid dixerit, esto ei consimile in regno caelorum. Finis autem descriptio- ,, nis huius sancti *katameri* fuit feria sexta, 4. mensis chiac, anno coptico SS. mar- ,, tyrum 1439. etc.

XXXIII.

Codex in folio chartaceus foliorum 326, copticis litteris et sermone elegan-

ter exaratus inter codices orientales a sacra Congregatione de propaganda fide bibliothecae vaticanae addictos, num. XXIX. notatus; quo continetur.

Katameros, sive psalmi et lectiones ex novo testamento, in dominicis quadragesimae et pentecostes, a dominica ingressus ieiunii quadragesimalis, usque ad pentecosten inclusive dicendae; nec non in dominicis post pentecosten usque ad finem anni; coptice cum rubricis arabicis. Incipiunt fol. 1. Is codex descriptus fuit A. C. 1719. Sic enim fol. 326. in fine habetur. " Absolutus, perfectusque est hic liber „ benedictus sabbatho benedicto, die 19. mensis baonae benedicti, anno 1435. SS. „ martyrum, qui respondet diei 6. mensis sciaabani, anno arabico lunari 1131. Calli- „ graphus autem mendicus orat et obsecrat legentes hunc benedictum librum, ut „ adprecentur ei veniam peccatorum atque delictorum. Quisquis vero offenderit in „ eo aliquod erratum, illudque emendaverit, ampliorem faciat Deus eius famam „ per intercessionem dominae matronae Virginis, et martyrum, et sanctorum, et „ anachoretarum, et athletarum, qui complacuerunt in bonis operibus suis, amen. „ Kyrie eleison; et laus Deo semper in aeternum. "

XXXIV.

Codex in folio chartaceus foliorum 298, copticis litteris et sermone eleganter exaratus, inter codices orientales a S. Congregatione de propaganda fide vaticanae bibliothecae addictos, num. XXX. notatus; quo continetur.

Katameros, sive officium hebdomadae maioris, a dominica palmarum ad dominicam resurrectionis inclusive; copticum cum rubricis arabice scriptis. Init. fol. 1. Huic inseruntur 1. S. Patris nostri Senuthii homilia, seu catechesis ad 1. horam feriae 2. recitanda. Init. fol. 43. 2. Eiusdem catechesis ad 11. horam feriae 2. Init. fol. 60. 3. Eiusdem catechesis ad 1. horam feriae tertiae. Init. fol. 80. 4. S. Iohannis chrysostomi catechesis ad 11. horam feriae 3. Init. fol. 107. 5. S. Senuthii abbatis catechesis ad 1. horam feriae 4. Init. fol. 126. 6. S. Severiani episcopi Gabalorum catechesis ad 11. horam feriae 4. Init. fol. 144. 7. S. Iohannis chrysostomi catechesis ad 1. parasceves. Init. fol. 227. 8. S. Athanasii alexandrini catechesis ad horam 11. horam parasceves. Init. 263. Severi episcopi antiocheni praeconium resurrectionis tono *illuminare illuminare Hierusalem*, alternis choris canendum, addita paraphrasi arabica, fol. 297. Is codex circa initium saeculi XVIII. exaratus fuit.

XXXV.

Codex in fol. membr. foliorum 57, copticis litteris et sermone elegantissime conscriptus, inter codices copticos a Iosepho Simonio Assemano in vaticanam bibliothecam inlatos, num. III. signatus; quo continentur.

Antiphonae et responsoria per annum, et in festis sanctorum. Is codex ad duodecimum Christi saeculum videtur referendus.

XXXVI.

Codex in 4. chartac. foliorum 396, partim copticis, partim arabicis litteris et sermone exaratus, inter codices orientales vaticanae bibliothecae a S. Congregatione de propaganda fide addictos, num. XXIII apud Assemanum loc. cit. pag. 640. signatus; quo continetur.

Psalmodia, seu cantus et odae de Christo domino, de B. V. Maria, de sanctis et angelis, de adventu Domini, qui in mensem chiach (decembrem) incidit, per hebdomadam distributae. 2. Accedit doxologia sive cantus in quadragesima, dominica resurrectionis, ascensione Domini, in festis de S. cruce, B. V. Maria, Michaële, Gabriele, Raphaële, et Uriele archangelis, quatuor animalibus, et viginti quatuor senioribus in apocalypsi memoratis, omnibus angelis, Iohanne Baptista, centum quadraginta quatuor millibus puerorum, apostolis, Stephano protomartyre, Georgio M., Mercurio M., Menna M., tribus pueris, omnibus martyribus, Antonio abbate, Paulo eremita, Macario abbate, Macario episcopo, Macario presbytero, Iohanne nigro abbate, Pesaeo, Paulo thmuitano, Maximo et Domitio fratribus. Mose aethiope, XLIX martyribus Nitriae, omnibus monachis, Elia propheta, Marco evangelista, Severo patriarcha antiocheno, omnibus sanctis, Philotheo martyre, Victore martyre, Claudio martyre, Iulio martyre; ad usum patriarchae, qui sedem Marci tenet; interpretatione arabica e regione adiuncta. Init. fol. 3.

Is codex scriptus fuit A. C. 1709. ad usum Sionis al-Gannami; ut haec docet epigraphe, quae fol. 396. in calce legitur. " Et fuit complementum huius „ psalmodiae benedictae feria 3, 6. mensis hatur (novembris) anno coptico SS. „ matyrum 1425, qui respondet diei 29 mensis sciaabani, anno lunari hegirae 1120. „ Id vero factum est iussu filii benedicti diaconi honorandi, et principis laudabilis, magistri Sionis, filii magistri Mansuri, i. e. Victoris, cognomento al-Gannami, incolae civitatis Achmim, seu Panopoleos. „ Calligraphi nomen sub initium codicis fol. 1. a terg. adnotatum reperies hisce verbis. " In nomine patris et filii et spiritus sancti unius Dei, incipimus ope Dei excelsi, et bonitate „ eius providentiae, exscribere psalmodiam mensis chiach. Calligraphus est humilis, egenus, Michaël, filius Pilati fullonis „.

XXXVII.

Codex in 4. chartac. foliorum 264, copticis litteris et sermone exaratus, inter codices orientales, a S. Congregatione de propaganda fide vaticanae bibliothecae addictos, num. XL. apud Assemanum loco cit. pag. 643. signatus; quo continentur.

Psaliae sive cantus, et odae de Christo domino, de B. V. Maria, de angelis, martyribus, et sanctis, per anni circulum, ut in praecedente codice; coptice cum arabicis rubricis. Initium fol. 1. Confer cum praecedente codice; unum enim, eundemque librum *psalmodiam* et *psalias* vocant. Is codex descriptus fuit a Iohanne Mercurio, presbytero monacho, A. C. 1623. Sic enim in fine, fol. 264. habetur. " Completae sunt *psaliae*, feria 4. benedicta, 27. mensis mesori bene-

„ dicti (augusti) anno 1339. SS. martyrum, quorum intercessio sit nobiscum,
„ amen. Calligraphus autem servus peccator, multorum criminum et delictorum
„ reus, nomine tenus non vero opere monachus, Iohannes Mercurius, immerito
„ sacerdos nuncupatus, implorat gratiam Dei, teque benigne lector enixe rogat,
„ ut eius memineris in bonum. Qui vero aliquid dixerit, Dominus parem ei mer-
„ cedem retribuat. Et pax tecum.„

XXXVIII.

Codex in 4. partim membraneus, partim chartaceus, foliis constans 295, copticis et arabicis litteris ac sermone exaratus, inter codices orientales vaticanae bibliothecae a S. Congregatione de propaganda fide addictos, num. XLVIII. notatus; quo continetur.

Psalmodia, seu cantus et odae de Christo domino, de B. Maria V., et de sanctis, per annum, ut in duobus praecedentibus codicibus; coptice, adiuncta e regione interpretatione arabica. Init. fol. 1. Is codex, si quidem chartacea folia sub initium et medium recenter suppleta excipias, ad decimum quartum Christi saeculum videtur revocandus.

XXXIX.

Codex in 8. bombyc. foliorum 302, copticis litteris et sermone descriptus, inter codices orientales a S. Congregatione de propaganda fide vaticanae bibliothecae addictos, num. XLIX. signatus; quo continentur.

Psaliae, sive laudes et odae de Christo domino, de B. Maria V., et de sanctis, ut in praecedente codice (cum responsoriis post lectiones evangelicas, per annum, et ad osculum pacis in missa recitandis) initio tamen et fine mutilae; coptice, cum rubricis arabicis. Init. fol. 4. Is codex, quem non immerito ad decimum quartum Christi saeculum referas, exaratus fuit a Davide filio magistri Georgii, ceu ipse fol. 155. adnotat hisce verbis. "Memento Domine, servi tui peccatoris, pauperis,
„ in peccatorum et delictorum mari submersi, famuli tui Davidis, filii magistri
„ Georgii, fil. Petri, ex oppido Phanuc filiorum Zaidi in provincia Mamphalutensi.

XL.

Codex in 8. bombyc. foliorum 254, partim copticis partim arabicis litteris et sermone exaratus, inter codices orientales a S. Congregatione de propaganda fide vaticanae bibliothecae addictos, num. LI. notatus; quo continetur.

Horologion, seu septem horae canonicae per hebdomadam, iuxta ritum ecclesiae alexandrinae Coptitarum; coptice cum interpretatione arabica e regione adiuncta. Is codex exaratus fuit A. C. 1334, ut haec ostendunt librarii verba, quae fol. 254. a terg. leguntur. " Mense tybi, anno martyrum 1050; regnan-
„ te Christo super nos. Propter Deum mementote mei egeni et abiecti calligra-

„ phi, ut Christus misericordiam suam mihi impertiatur, meaque peccata permulta „ dimittat. Qui vero legit, dicat amen, amen.

XLI.

Codex in 8. bombyc. foliorum 153, partim copticis, partim arabicis litteris et sermone exaratus, inter codices orientales a S. Congregatione de propaganda fide vaticanae bibliothecae addictos, num. L. apud Assemanum loc. cit. pag. 644. signatus; quo continetur.

Paraphrasis theotociorum, sive mystica verborum, quae in laudibus et canticis de deipara Virgine e sacra scriptura petitis occurrunt, explicatio per hebdomadam recitanda; coptice, adiuncta e regione interpretatione arabica. Init fol. 1. Is codex decimo quarto Christi saeculo videtur descriptus, si aliquot chartacea folia excipiantur, quae sub initium recenter suppleta sunt.

XLII.

Codex in 8. bombyc. foliorum 132, partim copticis, partim arabicis litteris et sermone exaratus, inter codices copticos vaticanos num. XIX. signatus; quo continetur.

Canon, sive officium adorationis in festo pentecostes, coptico-arabicum, in tres adorationes, seu partes distributum, quarum prima incipit fol. 2. a terg. Altera, fol. 44. a terg. Tertia, fol. 82. a terg. Subnectitur ordo orationis, sive ritus in adoratione dominicae pentecostes servandus, arabicus ex autographo Beniamini patriarchae Coptitarum alexandrini XXXVIII. descriptus. Initium fol. 132. Is codex scriptus fuit anno Christi 1316. Sic enim in clausula primae adorationis fol. 44. habetur. " In nomine patris et filii et spiritus sancti unius Dei. Hic liber „ benedictus legatus est ecclesiae dominae matronae virginis S. Mariae in vico inferiore Romaeorum (Graecorum) urbis Chairae a Deo custoditae. Quisquis illum „ vendendum, vel oppignerandum, aut quovis praetextu inde abtraxerit, remotus „ esto a gratia spiritus sancti, nec habeat sortem cum fidelibus. Scriptus autem „ fuit mense bescensio (maio) anno SS. martyrum 1032.

XLIII.

Codex in 8. bombyc. foliorum 46, copticis litteris et sermone exaratus, inter codices copticos vaticanos num. XXIII. signatus; quo continentur.

Antiphonae et responsoria, in quadragesima et dominicis ac festis per annum, coptice cum titulis arabicis. Is codex decimo quinto Christi saeculo videtur exaratus.

XLIV.

Codex in folio bombyc. foliorum 125, partim copticis, partim arabicis litte-

ris longe elegantissimis exaratus, bibliothecae vaticanae ab Aloysio card. Capenio S. R. E. bibliothecario donatus, olim decimus tertius; quo continetur.

Euchologium, sive pontificale et rituale cum rubricis accuratissimis, copticoarabicum; quo continentur 1. ordinatio anagnostae, seu lectoris; incipit fol. 1. a terg. 2. ordinatio subdiaconi, fol. 4. 3. ordinatio diaconi, fol. 7. 4. ordinatio presbyteri, fol. 10. a terg. 5. ordinatio archipresbyteri, fol. 10. a terg. 6. ordinatio archidiaconi, fol. 14. a terg. 7. ordinatio seu consecratio episcopi, fol. 19. 8. ordinatio metropolitae sive archiepiscopi, fol. 31. a terg. 9. ordinatio patriarchae alexandrini, fol. 34. Hanc patriarchae alexandrini ordinationem sub titulo *ritus ordinationis alexandrini Iacobitarum patriarchae*, adiectis orationibus et benedictionibus instrumentorum altaris, quae sequuntur, latine et graece edidit Eusebius Renaudotius in collectione liturgiarum orientalium tom. I. a pag. 467. 10. benedictio baptisterii, fol. 60. 11. oratio seu consecratio omnium altaris instrumentorum, fol. 61. 12. consecratio disci et velorum eius, fol. 61. a terg. 13. consecratio calicis et mappularum eius, fol. 62. 14. consecratio cochlearis, quo sacerdos populo ministrare solet corpus et sanguinem Christi domini, fol. 62. a terg. 15. benedictio mapparum nigrarum altari superimponendarum, fol. 63. 16. benedictio imaginis, fol. 63. a terg. 17. oratio ad constituendum psalmistam, fol. 64. a terg. 18. oratio super eremitam inclusum, fol. 65. 19. oratio super reliquias SS. martyrum, fol. 65. a terg. 20. ordo conficiendi sacrum chrisma, et galilion, seu oleum laetitiae, nempe catechumenorum; praemissa praefatione arabica; in qua statuitur dies, scilicet feria quinta in caena Domini, et locus, nempe monasterium S. Macarii in valle Habib, ubi a patriarcha cum episcopis sacrum chrisma confici debeat; nec non praescribitur materia eiusdem chrismatis, scilicet oleum olivarum, quod tamen in pellibus nunquam fuerit positum, cinnamomum, casia, storax, spicae aromatum, cariophyllon, opobalsamum, lignum indicum, et crocum; cum certa quantitate ex singulis adhibenda. Init. fol. 69.

21. Ordo missae in consecratione chrismatis, fol. 75. 22. ordo missae in consecratione galilion, seu olei catechumenorum, fol. 85. 23. mystagogia, seu professio fidei, quam dominus noster Iesus Christus tradidisse dicitur discipulis suis; ante missam a fidelibus recitanda, fol. 88. 24. liber canonis sacri chrismatis, arabicus, inverso foliorum ordine, scilicet, iuxta Arabum scribendi rationem exaratus. Dividitur in quinque partes; quarum I. de confectione sacri chrismatis, eiusque renovatione apud Coptitas, incipit fol. 106. a terg. II. de modo coquendi sacrum chrisma; ubi de materia chrismatis, et de quatuor coctionibus eiusdem accurate sermo fit, fol. 101. III. historia confecti chrismatis a Theodosio alexandrino, Coptitarum patriarcha LXXIX, in ecclesia S. Mercurii, feria secunda hebdomadae maioris, anno martyrum 1015. (Christi 1299.) Incipit fol. 99. a terg. IV. excerpta ex tomo II. libri de medicamentis peculiaribus Abubakri Hamedis medici; ubi agitur de opobalsamo, et quaenam eius species in confectione chrismatis adhibenda, fol. 97. V. historia confecti chrismatis a Iohanne LXXX. Coptitarum patriarcha, feria secunda, 17. mensis barmudae (aprilis) anno martyrum 1021. (Christi 1305.) fol. 96. 25. consecratio ecclesiae, a fundamentis restitutae, vel ex parte reparatae, copt. arab. fol. 107.

Is codex ad sacculum XIII. videtur referendus. In eius calce haec adnotata reperies. " In nomine Dei. Curavit hunc venerandum librum consecrationum et confectionis chrismatis pater praestantissimus, amator peregrinorum „ et bonorum operum, studiosus doctrinae verbi Dei, castus, iustus, benefi-„ cus, alienus a rebus corporalibus, et a possessionibus, atque desideriis saecularibus, adsiduus in ieiunio, oratione et lectione sacrorum librorum, reverendus presbyter, nomine Asaad Phargialla, rector ecclesiae S. martyris Theodori ducis etc. „ Pertinuit olim ad ecclesiam SS. Sergii et Bacchi Alexandriae, ut fol. 94. legitur hisce verbis. " Gloria Deo semper, in aeternum. Domine salus. Perpetuo addictus, aeternumque legatus est hic liber ecclesiae SS. martyrum Sergii et Bacchi urbis Alexandriae a Deo custoditae; ut adhibeatur quum „ opus fuerit. Et nemini facultas esto (ex iussu Domini, cui laus) sub quovis „ praetextu illum a praedicta ecclesia abstrahendi. Et caveto a transgressione. Et „ pax Domini descendat super audientem, propter Deum, et obedientem; et gra-„ tia illum comprehendat, amen. Et Deo gratias in aeternum. Scripta haec sunt „ mense thoth (septembri) anno SS. martyrum 1230. (Christi 1514.) Eo autem anno Gabriel, patriarcharum alexandrinorum nonagesimus primus, Coptitis praeerat, ac proinde huiusce epigraphes, cuius formula *Domine salus*, quae a solis patriarchis adhiberi solet, scriptor censendus est.

XLV.

Codex in fol. chartac. foliorum 128, partim copticis partim arabicis litteris et sermone eleganter exaratus, inter codices orientales a S. Congregatione de propaganda fide vaticanae bibliothecae addictos, olim XXXIII; quo continetur.

Euchologium, seu pontificale, coptico-arabicum, ad usum ecclesiae alexandrinae Coptitarum, cum rubricis accuratissimis, quae tamen una cum adhortationibus ad ordinatos arabice tantum describuntur. Et primo quidem ordinatio episcopi incipit fol. 1. 2. ordinatio metropolitae; ubi adnotata reperies nomina sedium metropolitanarum, atque episcopalium patriarchatui alexandrino subiectarum, de quibus vide Renaudotium in consecratione patriarchae alexandrini, liturgiis orientalibus inserta. Init. fol. 24. 3. ordinatio anagnostae, seu lectoris, init. fol. 29. a terg. 4. ordinatio subdiaconi. Init. fol. 34. 5. ordinatio diaconi. Init. fol. 41. 6. ordinatio presbyteri. Init. fol. 51. 7. ordinatio hegumeni, seu archipresbyteri. Init. fol. 62. a terg. 8. benedictio monachi. Init. fol. 70. 9. benedictio monialis. Init. fol. 93. 10. benedictio abbatissae monialium. Init. fol. 105. 11. benedictio eremitae inclusi. Init. fol. 108. 12. oratio super lipsana martyrum et sanctorum. Init. fol. 111. a terg. 13. benedictio linteorum versicolorum altaris. Init. fol. 113. a terg. 14. oratio in consecratione omnium altaris instrumentorum. Init. fol. 114. a terg. 15. oratio in consecratione disci seu patenae, eiusque velorum. Init. fol. 115. a terg. 16. oratio in consecratione calicis et mapparum eius. Init. fol. 116. a terg. 17. oratio in consecratione cochlearis. Init. fol. 117. a terg. 18. benedictio imaginis. Init. fol. 118. a terg. 19. oratio super tabula lignea in

altari erigenda. Init. fol. 120. 20. consecratio urnae baptismalis, de uno loco in aliud translatae. Init. fol. 21. a terg. Is codex decimo septimo Christi saeculo videtur exaratus.

XLVI.

Codex in fol. chartac. foliorum 220, partim copticis partim arabicis litteris et sermone exaratus, inter codices orientales a S. Congregatione de propaganda fide vaticanae bibliothecae addictos, olim vigesimus sextus; quo continetur.

Euchologium, seu pontificale et rituale, coptico-arabicum ad usum ecclesiae alexandrinae Coptitarum; praeposito indice eorum quae ibidem exhibentur videlicet 1. absolutio seu benedictio puerperae. Init. fol. 5. 2. ordo sancti baptismi, fol. 7. 3. adhortatio ad baptizatos, S. Iohanni Chrysostomo tributa, arabice tantum, fol. 26. 4. oratio super baptizatum dicenda post ablutionem eius, quae octavo a baptismate die fieri solet, fol. 26. a terg. 5. laudes ex psalmis dicendae ad matutinum in epiphania Domini super pelvim aquae benedictae, fol. 27. a terg. 6. ordo lectionum, quae die 11. mensis tybi (ianuarii) epiphaniae Domini sacro, in memoriam Christi in Iordane baptizati, super aquas recitari solent, fol. 27. a terg. 7. consecratio altaris, fol. 40. 8. benedictio tabulae altaris, ex contactu extraneorum, sive alia de causa, pollutae; coptice cum rubricis tantum arabicis, fol. 46. a terg. 9. oratio in consecratione imaginis. fol. 47. 10. consecratio disci et velorum eius, fol. 47. a terg. 11. exequiae episcoporum, et patriarcharum, fol. 48. 12. exequiae presbyterorum, fol. 63. a terg. 13. exequiae diaconorum, fol. 66. a terg. 14. exequiae monachorum, fol. 69. a terg. 15. S. abbatis Senuthii adhortatio ad monachos, quum eorum aliquis obierit, arabice tantum, fol. 72. 16. exequiae monialium, fol. 72. a terg. 17. exequiae virorum laicorum, fol. 74. a terg. 18. exequiae puerorum, fol. 79. a terg. 19. exequiae mulierum adultarum, fol. 78. a terg. 20. exequiae mulierum ex puerperio mortuarum, fol. 80. a terg. 21. exequiae puellarum, fol. 82. 22. exequiae patriarcharum, aut episcoporum, presbyterorum, diaconorum, monialium, monachorum, virorum laicorum, puerorum, mulierum, et puellarum, in hebdomada maiore defunctorum, fol. 84. 23. lectiones sacrae in missis defunctorum recitandae. fol. 96. 24. lectiones aliae super sepulchris fidelium defunctorum, exactis ab eorum obitu diebus quadraginta, sex mensibus, et anno uno, fol. 97. a terg.

24. Oratio patris nostri S. Tarbi adversus morsum canis rabidi, una cum rubricis eorum, quae in recitatione ipsius et aliarum sacrarum lectionum super morsu saucium peragi debent, superstitiosa, fol. 100. 26. ordo adorationis in die pentecostes, coptico-arabice, exceptis rubricis quae arabice tantum descriptae sunt, fol. 124. 27. ordo dedicationis novarum ecclesiarum, iuxta caerimonias et ritus quos servavit Gabriel alexandrinus Coptitarum patriarcha LXXXIV. in dedicatione ecclesiae S. Mercurii Misrae, die dominica, 8. mensis bescensii (maii) anno martyrum 1127. Christi 1411, arabice, exceptis initiis precum et lectionum quae coptice exhibentur, fol. 125. 28. ordo lampadis, seu extremae unctionis, fol. 137. 29. canon, seu ordo lotionis pedum in festo apostolorum Petri et Pauli,

ante missam; auctore Petro episcopo Behensae, seu Tabennesiotarum, ut in titulo adnotatur (Folia num. 133. 134. et 135. signata huc spectant) fol. 152. 30. adhortatio ad monachos, postquam monasticum institutum professi fuerint; arabice, fol. 158. 31. ordo eorum, quae peragenda sunt aut legenda in benedictione monachi; arabice, fol. 159. 32. ordinatio lectoris, fol. 160. 33. ordinatio subdiaconi, fol. 162. 34. ordinatio diaconi, fol. 164. a terg. 35. ordinatio presbyteri, fol. 168, a terg. 36 ordinatio hegumeni seu archipresbyteri, fol. 137. 37. ordinatio archidiaconi, fol. 176.

38. Consecratio calicis, et velorum eius, fol. 177. 39. consecratio cochlearis, fol. 177. a terg. 40. consecratio linteorum altaris versicolorum, fol. 178. 41. ordo consecrationis baptisterii, coptico-arabicus, auctore Petro episcopo Behensae, fol. 179. 42. ordo renovationis calicis, si ei aliquis casus acciderit, fol. 190. a terg. 43. benedictio monachorum; coptice, si rubricas arabice tantum scriptas, excipias, fol. 193. 44. ordo vestiendi sacri schematis; coptico-arabicus, exceptis rubricis, et adhortatione postrema, quae arabice tantum exhibentur, fol. 196. 45. benedictio monialium, cum rubricis arabicis, fol. 199. a terg. 46. benedictio schematis virginum, coptice, cum rubricis et adhortatione postrema arabicis, fol. 209. a terg. 47. ordo sponsalium coptico-arabicus, fol. 205. 48. ordo matrimonii, coptico-arabicus, fol. 208. a terg. 49. ordo secundi matrimonii, sive viduorum, coptico-arabicus, fol. 218. Is codex exaratus fuit anno Christi 1719. ut haec ostendunt librarii verba, quae in calce lectionum in missa pro defunctis recitandarum, fol. 97. a terg. leguntur. " Absolutae et „ perfectae sunt hae exequiae feria secunda benedicta, 12. mensis abibi (iunii) „ anno martyrum 1435, qui respondet ultimo mensis sciaabani, anno Arabum 1131. „ Laus Deo „.

XLVII.

Codex in fol. bombyc. foliorum 90, partim copticis, partim arabicis litteris et sermone conscriptus, inter codices orientales vaticanae bibliothecae ab Aloysio Petro card. Carafa addictos, olim septuagesimus secundus; quo continetur.

1. Ordo consecrationis chrismatis, copticus, cum interpretatione arabica recentius tamen ad marginem adiecta. Init. fol. 1. 2. ritus consecrationis chrismatis in monasterio S. Macarii, feria quinta maioris hebdomadae anno martyrum 649, Christi 933, peractae iuxta apographum manu Gabrielis alexandrini Coptitarum patriarchae exaratum, arabice ordine inverso. Init. fol. 90. Gabriel praedictus in serie patriarcharum alexandrinorum quinquagesimus septimus recensetur; ex monacho S. Macarii patriarcha ordinatus anno Christi 913. Obiit die 21. mechir, (hoc est 15. februarii) anno Christi 921. Is autem codex decimo quinto Christi saeculo videtur exaratus.

XLVIII.

Codex in fol. chartac. foliorum 69, partim copticis, partim arabicis litteris et sermone eleganter exaratus, inter codices orientales a sacra Congregatione de

19 *

propaganda fide vaticanae bibliothecae addictos, olim trigesimus quintus; quo continetur.

1. Benedictio puerperae quae masculum peperit, post diem quadragesimum, fol. 1. 2. benedictio puerperae quae feminam peperit, post diem octogesimum fol. 8. 3. ordo baptismi, fol. 12. a terg. Adnectitur in calce fol. 69. monitum „ collectum ab hegumeno Hieremia, huius codicis calligrapho, ex monito Athanasii episcopi Cusi ad sacerdotem baptizatorem." Is codex exaratus fuit anno Christi 1638. Sic enim in eius clausula fol. 69. a terg. legitur. " Absolutum et „ completum est ope Dei excelsi, quod legendum est in sancto baptismo, sabbatho be„ nedicto, die 28. mensis bescensii benedicti, anno purorum beatorum martyrum „ 1354. Impertiatur nobis Deus excelsus salutem per eorum acceptas orationes. Amen."

XLIX.

Codex in fol. bombyc. foliorum 100, partim copticis, partim arabicis litteris et sermone elegantissime exaratus, ex bibliotheca S. Andreae a Valle de urbe a cardinale Hieronymo Casanate S. R. E. bibliothecario comparatus, inter codices copticos vaticanos olim vigesimus quintus; quo continetur.

Euchologium, sive pontificale et rituale, ad usum ecclesiae alexandrinae Coptitarum, cum rubricis accuratissimis, coptico-arabicum. Tituli ordinationum, et consecrationum auro et minio expressi sunt. In eo autem ista habentur 1. Ordinatio anagnostae, sive lectoris, fol. 1. incipit. 2. Ordinatio subdiaconi, fol. 8. a terg. 3. Ordinatio diaconi, fol. 19. 4. Ordinatio presbyteri, fol. 32. 5. Ordinatio archipresbyteri, fol. 46. a terg. 6. Ordinatio archidiaconi, fol. 59. 7. Oratio in consecratione omnium altaris instrumentorum, fol. 65. 8. Oratio in consecratione disci et velorum eius, fol. 66. a terg. 9. Oratio in consecratione calicis et velorum eius, fol. 68. 10. Oratio in consecratione cochlearis, fol. 69. a terg. 11. Oratio in consecratione linteorum altaris versicolorum et corporalis, fol. 71. 12. Oratio in consecratione imaginis, fol. 72. a terg. 13. Oratio super reliquias SS. martyrum, fol. 74. a terg. 14. Ordo consecrationis sacri baptisterii, fol. 77. 15. Oratio et benedictio sacris ordinationibus secreto ab episcopo praemittenda, fol. 84. 16. Benedictio loculi calicis, et naviculae, sive areulae, ubi tus ponitur, et sacrorum indumentorum, fol. 86. 17. Benedictio, seu consecratio ecclesiae pollutae, fol. 87. 18. Ordo renovationis calicis, si ei aliquis defectus acciderit, fol. 89. a terg. 19. Adhortatio ad diaconos, postquam ordinati fuerint, arabice, fol. 100. 20. Adhortatio ad presbyteros ordinatos, arabice, fol. 99. 21. Adhortatio ad presbyteros monachos, post eorum ordinationem, itidem arabice, fol. 97. Tres praefatae adhortationes inverso ordine, scilicet iuxta Arabum scribendi rationem dispositae sunt. Is codex exaratus fuit sub Gabriele patriarcha Coptitarum 95, qui sedit annos 43, nempe, ab anno Christi 1526 ad 1569. ut superius monuimus. Sic enim fol. 95. a tergo habetur. " Et fuit complemen„ huius benedicti libri, tempore patris patriarchae abbatis Gabrielis, in serie pa„ trum patriarcharum sedis Marci nonagesimi quinti: perennet Deus excelsus prin-

„ cipatum eius. Curavit autem illius descriptionem pater honorandus Basilius epis-
„ copus Absai. Scripsit illum egenus, multorum peccatorum et delictorum reus,
„ cunctis virtutibus expers, qui indignus omnino est nomine hominis, propter
„ peccata et scelera sua; rogatque omnes qui legerint, aut viderint hunc librum, ut
„ adprecentur ei veniam peccatorum etc. Et quicumque aliquid dixerit, esto ei
„ consimile; et qui invenerit erratum illudque correxerit, Deus faciat finem eius
„ in bonum, per preces dominae nostrae Virginis, amen. Et laus datori intel-
„ lectus „.

L.

Codex in folio bombyc. foliorum 85, partim copticis partim arabicis litteris et sermone eleganter exaratus, inter codices orientales a S. Congregatione de propaganda fide vaticanae bibliothecae addictos, olim trigesimus nonus; quo continetur.

1. Absolutio, seu benedictio puerperae quae masculum pepererit, post quadragesimum diem. Init. fol. 1. 2. Absolutio puerperae, quae feminam pepererit, post diem octogesimum. Init. fol. 9. 3. Ordo baptismi, fol. 14. a terg. 4. Ordo diei septimi post baptismum, fol. 79. a terg. Is codex scriptus fuit a quodam Gabriele presbytero ecclesiae Deiparae in vico Zoailae urbis Cahirae, uti fol. 38. et 85. in calce adnotatur. Eius vero aetas ad decimum sextum Christi saeculum videtur referenda.

LI.

Codex in 4. bombyc. partim copticis partim arabicis litteris exaratus, inter codices arabicos, a Petro Aloysio Carafa archiepiscopo larissaeo, a secretis S. Congregationis de propaganda fide, deinde S. R. E. cardinali episcopo portuensi, vaticanae bibliothecae addictos, num. LXXI. notatus; quo continetur.

1. Consecratio ecclesiae et altaris, copt. arabic. 2. Liturgia S. Gregorii theologi, copt. arab. 3. Liturgia S. Cyrilli alexandrini, copt. arab. [Hunc codicem desiderari, ipse Assemanus monet in catalogo ms.]

LII.

Codex in 4. chartac. foliorum 223, partim copticis partim arabicis litteris et sermone exaratus, inter codices copticos, vaticanae bibliothecae a S. Congregatione de propaganda fide addictos, olim vigesimus quartus; quo continentur.

1. Ordo sponsalium, coptico-arabicus, cum rubricis accuratissimis, arabice tantum descriptis, incipit fol. 1. 2. Ordo legendorum super eos, qui matrimonio iunguntur, copt. arab., fol. 18. 3. Depositio coronae a capite sponsi die 7. post initum matrimonium, copt. arab. fol. 55. a terg. 4. Lectiones, e novo testamento et psalmis, in missa nuptiarum recitandae, copt. arab. fol. 61. 5. Ordo matrimonii secundi, hoc est viduorum, copt. arab. fol. 69. 6. Liber exequiarum, sacerdotum nempe, diaconorum, virorum, mulierum, puellarum, et puerorum, copt. arab., fol. 77. a terg. 7. Absolutio puerperae, si proles feminea fuerit,

copt. arab. fol. 143. 8. Ordo sancti baptismi, copticus cum rubricis arabicis, fol. 147. 9. Solutio cinguli baptizati, octavo a baptismate die peragenda, fol. 214. 10. Adhortatio ad nuper baptizatos, arabica, fol. 218.

Is codex exaratus fuit anno Christi 1707. ut haec ostendunt librarii verba, quae fol. 223. in calce leguntur. " Et fuit complementum huius sancti libri sabbatho benedicto, die 14. mensis emscir (februarii) benedicti, anno 1423. sanctorum „ martyrum (Deus nos adiuvet per benedictiones eorum, et per exauditionem pre- „ cum illorum coram tremendo tribunali, amen) qui respondet diei 17 mensis „ delcade, anno hegirae arabicae 1118. Scriptor vero huius libri est servus hu- „ milis, nomine diaconus, Raphaël filius presbyteri Kyrioduli, filii Dioscori ex „ regione Biarat, incola civitatis Achmim (Panopoleos). Et nemo illum sibi usurpet, „ praeter presbyterum Kyriodulum. Et rogat patres et fratres, qui legerint hunc „ librum, ut adprecentur ei veniam peccatorum. Et Deo gratias semper. „ Subnectitur haec adnotatio rubris litteris descripta. " Et emit hunc librum a patre „ nostro presbytero Kyriodulo magister Sion, filius magistri Mansur, filii magis- „ tri Salomonis, al-Gannami, qui commoratur Achmimi. Et nemo audeat illum „ sibi adindicare, praeter memoratum Sion „.

LIII.

Codex in 4. chartac. foliorum 158, partim copticis partim arabicis litteris ac sermone eleganter exaratus, inter codices orientales, a S. Congregatione de propaganda fide bibliothecae vaticanae addictos, olim vigesimus quintus; quo continetur.

Liber exequiarum, copt. arab., cuius index in calce habetur, videlicet 1. Exequiae episcoporum et patriarcharum, init. fol. 2. 2. Exequiae mulierum puerperio defunctarum, fol. 91. a terg. 3. Exequiae monachorum, fol. 103. 4. Exequiae monialium, fol. 117. 5. Exequiae defunctorum in hebdomada maiore, patriarcharum scilicet, episcoporum, presbyterorum, diaconorum, monachorum, monialium, virorum laicorum, puerorum, mulierum, et puellarum, init. fol. 127. Is codex exaratus fuit anno Christi 1707. Sic enim fol. 157. in calce legitur. " Et „ fuit complementum descriptionis huius libri benedicti, feria secunda benedicta, „ 6. mensis chiach, benedicti, anno coptico, sive martyrum, 1423. qui respondet „ 8. mensis ramadhani, anno hegirae arabicae 1118. Pertinuit olim ad Sionem filium Mansuri, filii Salomonis Gannami, achmimensem, seu panopolitanum, „ ut fol. 158. adnotatur.

LIV.

Codex in 8. bombyc. foliorum 134, partim copticis partim arabicis litteris ac sermone exaratus, inter codices copticos vaticanos olim decimus octavus; quo continetur.

Ordo benedictionis, seu consecrationis monachorum, coptice cum interpretatione arabica ad marginem coniecta, incipit fol. 1. 2. Ordo benedictionis sche-

matis monachorum, fol. 21. 3. Adhortatio ad viros, qui induti fuerunt veste angelica, et sancto schemate, nempe monachos, arabice, incipit fol. 56. a terg. 4. Adhortatio alia ad eosdem, arabice, fol. 5. a terg. 5. Consecratio monialium copt. arab., fol. 57. 6. Ordo benedictionis schematis monialium, copt. arabic., fol. 76. a terg. 7. Adhortatio ad mulieres, cum vestem angelicam et sanctum schema suscipiunt, arabice, fol. 103. a terg. 8. Ordo ministerii in vestiendo schemate monachali, arabice, fol. 107. a terg. 9. Homilia S. Epiphanii episcopi Cypri, de sepultura corporis Christi domini, sabbatho in parasceve, ad matutinum, vel ad tertiam legenda, arabice, fol. 123. 10. Homilia de Christi domini descensu ad inferos, absque auctoris nomine, principio mutila, arabice, fol. 134. Is codex ad decimum quintum Christi saeculum videtur referendus.

LV.

Codex in 8. chartaceus foliorum 56, partim copticis partim arabicis litteris exaratus, inter codices arabicos, ex Aegypto Iosephi Simonii Assemani opera in vaticanam bibliothecam inlatos, olim vigesimus primus; quo continetur.

1. Ordo lampadis, seu extremae unctionis, arabicus copticus; praemissis nonnullis apophthegmatibus, sive sententiis moralibus arabicis, init. fol. 1. 2. Ordo solutionis cinguli nuper baptizatorum, quae fit octavo a baptitmate die, copticus arabicus; adiectis in calce aliis apophthegmatibus, seu sententiis moralibus arabicis quae recentius conscriptae videntur, fol. 50. Is codex scriptus fuit anno Christi 1709. Sic enim fol. 54 a terg. habetur: " Et complementum huius benedicti libri fuit die dominica benedicta 18. mensis paoni (iunii) benedicti, anno „ SS. martyrum 1425, qui respondet diei 15. mensis rabii posterioris, anno hegirae 1121. Et Deus est adiutor, et ei confidimus. Scriba autem fuit, pauper, „ abiectus, humilis, indignus qui nominetur inter homines, propter multitudinem peccatorum suorum, quae elevata sunt super caput eius, Iob filius Theodori, scriptor harum litterarum. Domine dimitte peccata eius. Amen. „

LVI.

Codex in 8. bombyc. foliorum 58, partim copticis partim arabicis litteris ac sermone exaratus, inter codices arabicos a Iosepho Simonio Assemano in vaticanam bibliothecam inlatos, olim vigesimus secundus; quo continetur.

1. Pedum lotio, seu ordo abluendi pedes die 5. mensis abibi (iulii) SS. Petro et Paulo apostolis sacro; non vero feria quinta maioris hebdomadae, ut habet Assemanus tom. I. biblioth. orient. pag. 624. auctore Petro episcopo Behensae, ut in titulo habetur copt. arab. Incip. fol. 1. 2. Lectiones evangelicae, cum suis antiphonis ex psalmis, quae in processionibus festi crucis, et dominicae palmarum legi solent, copt. arab. fol. 48. a terg. Is codex decimo quarto Christi saeculo videtur descriptus.

LVII.

Codex in folio, membranceus, foliorum 279, copticis litteris et sermone eleganter exaratus, inter codices copticos a Iosepho Simonio Assemano in vaticanam bibliothecam ex Aegypto inlatos, olim sextus; quo continentur.

Sancti Iohannis chrysostomi sermones XXXVII; videlicet I. in illud Lucae cap. 12. v. 18. *destruam horrea mea.* Init. fol. 1. II. In illud Matthaei cap. 6. v. 24. *nemo potest duobus dominis servire, aut enim unum odio habebit, et alterum diliget; aut unum sustinebit, et alterum contemnet;* ex homilia XXI. commentariorum eiusdem in evangelium Matthaei desumptus. Init. fol. 6. a terg. III. In illud Matthaei cap. 6. v. 28. *considerate lilia agri quomodo crescunt, non laborant, neque nent; dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut unum ex istis;* ex sermone XXII. eiusdem commentariorum in Matth. Init. fol. 14. a terg. IV. In illud Matth. cap. 18. *quaecumque alligaveritis super terra, erunt ligata et in caelis.* Init. fol. 23. V. De paenitentia, ex commentario eiusdem S. doctoris in evang. Matthaei fol. 31. VI. In illud Matthaei cap. 1. *liber generationis Iesu Christi filii David, filii Abraham;* ex homilia 2. commentariorum, eiusdem in evang. Matthaei, fol. 35. VII. De muliere haemoroissa, nempe quae sanguinis fluxum patiebatur; ex homilia XLVIII. commentariorum moralium eiusdem in Matthaeum fol. 45. a terg. VIII. De eleemosyna; ex homilia LII. eiusdem in Matthaeum, fol. 51. a terg. IX. Adversus superbiam et animi elationem, atque inanem gloriam, et quod is qui pravis animi affectibus assentitur, in omnem amaram servitutem pessime se redigit: insuper gaudere de quaerentibus bona iustorum, et maerere de pravis, nos S. doctor monet. Ex moralibus eiusdem commentariis in Matth. fol. 59. X. De iis, qui spem suam in hoc inani saeculo collocant; et de paenitentia, atque contritione, fol. 66. a terg.

XI. Adversus eos, qui asserunt Deum esse malorum auctorem. Ex eiusdem moralibus commentariis in Matth. fol. 74. XII. De arbore fici, de qua Matthaeus cap. 25, fol. 90. XIII. De nativitate domini nostri Iesu Christi, fol. 98. XIV. De epiphania Domini, fol. 112. XV. In illud genes. cap. XI. v. 1. *erat autem universa terra labii unius, et sermonis unius*, fol. 122. a terg. XVI. De paenitentia, et in illud psalmi XLVIII. v. 6. *cur timebo in die mala? iniquitas calcanei mei circumdabit me*, fol. 132. XVII. De muliere samaritana, fol. 136. a terg. XVIII. In illud Ioh. cap. 41. v. 4. *oportebat autem eum transire per fines Samariae*, usque ad finem capitis, fol. 141. XIX. De samaritana iterum, et in illud Ioh. cap. 12. v. 27. *nunc anima mea turbata est* etc., fol. 153. a terg. XX. De nuptiis Canae Galilaeae, et in illud Ioh. cap. 2. v. 4. *nondum venit hora mea*, fol. 158. XXI. De annunciatione benedictae deiparae Virginis, fine mutilus, fol. 166. a terg. XXII. De versantibus in maestitia, et afflictione; fine mutilus, fol. 172. XXIII. In epistolam II. D. Pauli ad Thessalonicenses, ex eiusdem sermone IV, fol. 179. XXIV. Ex eiusdem S. doctoris sermone V. in praedictam epistolam II. ad Thessalonicenses, fol. 184. a terg. XXV. In ultima verba epistolae II. D. Pauli

ad Thessalonicenses fol. 188. a terg.

XXVI. Ex eiusdem sermone quarto in epistolam I. ad Thessalonicenses, in illud cap. 3. v. 5. *propterea et ego amplius non sustinens, nisi ad cognoscendam fidem vestram*. Item de dilectione, fol. 196. a terg. XXVII. In illud epistolae I. divi Pauli ad Thessalonicenses cap. 4. v. 14. *hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos qui vivimus* etc. usque ad v. 16. inclusive, fol. 201. XXVIII. Ex moralibus item commentariis eiusdem in epistolam II. ad Thessalonicenses, fol. 211. a terg. XXIX. Item ex moralibus commentariis in epistolam II. ad Thessalonicenses fol. 218. XXX. Item in eandem II. epistolam, fol. 225. XXXI. Ex commentariis eiusdem S. doctoris in epistolam I. ad Corinthios, fol. 230. a terg. XXXIII. Item in epistolam I. ad Corinthios ibid. XXXIV. De paenitentia, ex sermone 12. eiusdem in epistolam I. D. Pauli ad Timotheum, legenda dominica quarta mensis abibi (iulii), fol. 256. a terg. XXXV. In epistolam divi Pauli ad Titum, fol. 262. XXXVI. Item in epistolam ad Titum, fol. 267. XXXVII. In epistolam ad Colossenses, fine mutilus, fol. 272. a terg.

Is codex, quem haud immerito ad nonum Christi saeculum referas; pertinuit olim ad monasterium S. Macarii in Nitria Aegypti; quemadmodum haec ostendit epigraphe, quae fol. 184. in calce sermonis XXIII. legitur. " In nomine Dei, " factum est monumentum huius boni libri per placitum Dei, curantibus fideli- " bus populis, sub patre Victore monasterii S. magni Macarii. Eius itaque, " quoad vixerit, mementote, ut Dominus misereatur eiusdem, filiorumque ipsius " spiritualium: cum vero de hac vita migraverit, Dominus animam eius cum " sanctis suis requiescere faciat. Mementote etiam patris Theodori lectoris, ut do- " minus misericordiam animae ipsius impertiatur. Iste enim librorum exscripto- " rum curam adhibuit. Ideo dominus Iesus Christus scribat nomen eius in li- " bro viventium. Amen, amen, amen.

LVIII.

Codex in folio membraneus foliorum 194, copticis litteris et sermone exaratus, inter codices copticos ex Aegypto in bibliothecam vaticanam a Iosepho Simonio Assemano inlatos, olim septimus; quo continetur.

1. Sermo de depositione reliquiarum SS. martyrum seniorum, id est monachorum quadraginta novem, et Magisteriani, eiusque quinque filiorum, facta in monasterio S. P. nostri pneumatophori Macarii in Scete Nitriae, die 5. mensis mechir (februarii) sub abbate sancto Iohanne hegumeno Gebromensinensi. Auctoris nomen latet. Eorum memoria recolitur in synaxario Coptitarum die 26 tybi (ianuarii) his verbis: *martyrium SS. PP. monachorum seniorum XLIX, qui caesi sunt a barbaris in Aegypto, sub Theodosio Arcadii filio imperatore.* Init. 1. 2. S. P. N. Zachariae episcopi civitatis Dei amantis Schou, homilia de ingressu Domini in Hierusalem, cum esset infans, eumque in brachiis suis gestaret Simeon, eidemque benediceret, fol. 10. 3. S. Iohannis chrysostomi, archiepiscopi Constantinopoleos, homilia de S. Michaële archangelo principe caelestis mi-

litiae: item de benignitate Dei, eiusque erga homines commiseratione; deque latrone qui ad dexteram D. N. Iesu Christi crucifixus est, fol. 24. 4. Martyrium athlophori et fortis Iesu Christi martyris S. Eusebii, filii Basilidis ducis, qui certamen suum consummavit die 23 mechir (februarii) sub Diocletiano, fol. 36. 5. Vita S. Dorothei, filii praefecti Isauriae, qui martyrii coronam adeptus est, absque effusione sanguinis, fol. 65. 6. Martyrium S. Polycarpi, Smyrnaeorum episcopi, apostolorum discipuli, quod consummatum est die 29. mensis mechir, fol. 79.

7. Mennae iustissimi, Besciadae seu Theopoleos episcopi, laudatio in sanctissimum ac beatissimum P. N. Macrobium martyrem, eiusdem urbis episcopum, quam dixit die 2. mensis pharmuthi (martii) ipsius S. martyris commemorationi sacro, fol. 90. 8. Zachariae episcopi Schou paraenesis, hocce titulo praenotata: " item „ sermo hortatorius ad religionem, magistri S. P. N. Zachariae, urbis Christi amantis Schou episcopi, habitus ad suos cives, quo eos adhortatur, ut ad Deum ex „ toto corde se convertant; ut nimirum ab eius ira liberentur. Plura enim loca pestis invaserat; sicque eos a malo salvos et incolumes servavit. In eodem „ sermone historiam Ninivitarum refert: „. Deest finis, fol. 108. 9. S. Iohannis chrysostomi archiepiscopi Constantinopoleos, homilia in psalmum sextum, quam sacro ieiunio praemisit, fol. 123. 10. Eiusdem homilia in illud psalmi XXXVIII. *verumtamen universa vanitas omnis homo vivens*, fol. 151. 11. Eiusdem homilia in psalmum quinquagesimum, fol. 160. 12. Magni, et universi orbis doctoris, S. Basilii Caesareae in Cappadocia episcopi, homilia de sancto ieiunio, fol. 178. Is codex ad decimum Christi saeculum videtur referendus.

LIX.

Codex in fol. membraneus foliorum 167, copticis litteris et sermone exaratus, inter codices copticos I. S. Assemani opera ex Aegypto in vaticanam bibliothecam inlatos, olim octavus; quo continetur.

1. Martyrium athlophori Christi martyris Iacobi persae (intercisi) qui agonem suum consummavit die 26. mensis hatur (novembris). Init. fol. 1. a terg. 2. Archelai episcopi Neapoleos, homilia de S. Gabriele archangelo; praemissa hac epigraphe. " Sermo, quem elucubravit magnus doctor divinarum rerum S. Ar- „ chelaus episcopus Neapoleos, in laudem S. Gabrielis archangeli; ubi etiam pro- „ fert dialogum repertum in veteribus constitutionibus, quas dominus noster Ie- „ sus Christus tradidit patribus nostris apostolis in urbe Hierusalem die 22. paoni „ (iulii). „ Init. fol 20. 3. Martyrium fortis Christi martyris S. Paphnutii, consummatum sub Diocletiano imperatore et Ariano praeside, die 20. pharmuthi (aprilis). Concordat cum vulgatis ex Metaphraste apud Surium et Lipomanum, medio tamen et fine mutilum, fol. 50. 4. Vita S. Macarii martyris antiocheni, principio mutila, fol. 58. Adnectitur historia triplicis eiusdem martyrii; quorum primum incipit, fol. 62. a terg. Alterum, fol. 66. a terg. Tertium, fol. 75. a terg. 5. S. Cyrilli alexandrini archiepiscopi Alexandriae, sermo de paenitentia, fol. 85. 6. Acta S. Macarii abbatis, hocce titulo praenotata. " Vita magni lu-

„ minaris, pneumatophori, qui omnes virtutes coluit et perfecit, S. Macarii pa-
„ tris et principis monachorum sacri montis scetensis, quam descripsit sanctis-
„ simus Serapion episcopus civitatis Dei amantis Thmueos, et S. Antonii pneuma-
„ tophori discipulus „. Init. fol. 96. 7. Eiusdem Serapionis laudatio in prae-
dictum S. Macarium, in duos sermones divisa, quorum primus incipit, fol. 137;
alter fol. 150. 8. Narratio de quodam haeretico, nomine Araca, qui negabat
resurrectionem mortuorum, et quomodo a monachis scetensibus falsi atque levi-
tatis fuerit convictus; fine mutila. Init. fol. 154.

Is codex scriptus fuit anno Christi 918. quemadmodum ostendit ista adno-
tatio, quae in clausula martyrii S. Macarii antiocheni, fol. 84. legitur. " Me-
„ mentote mei, quaeso, propter charitatem Dei; ego enim sum egenus, pauper,
„ peccator, huius libri scriptor, Iacobus minimus S. abbatis Iohannis Nigri fi-
„ lius; ut Deus mihi dimittat multa peccata mea, miseramque meam animam re-
„ quiescere faciat. Idcirco rogo vos omnes, ut dicatis: amen, fiat. Quicumque
„ autem dixerit, amen fiat, dominus meus Iesus Christus magnam ei misericor-
„ diam suam tribuet in hoc et in futuro saeculo. Amen. Anno SS. martyrum
„ 634. Bone Deus, amator hominum, qui intentionem pauperis viduae, quae
„ duo obtulit aera minuta suscepisti, suscipe intentionem famulorum tuorum, qui
„ in bonum hunc librum describendum ad perpetuam memoriam operam suam
„ contulerunt. Omni autem animae, quae hocce monumentum inspexerit, domi-
„ nus meus Iesus Christus impertiatur in hoc mundo misericordiam, deinde,
„ quum ex inani hac vita migraverit, praestet ei hereditatem cum sanctis, qui
„ in hoc libro laudantur. Amen, fiat „.

LX.

Codex in fol. membranceus foliorum 125, copticis litteris et sermone exaratus, inter codices copticos a I. S. Assemano in vaticanam bibliothecam ex Aegypto illatos, olim nonus; quo continetur.

1. Martyrium sanctorum Pesurae episcopi Matsil, Aegypti civitatis, et trium sociorum eius episcoporum, nempe Sychii, Phanalichii, et Theodori: quorum capita ob Christi fidem obtruncata fuerunt in persecutione Diocletianaea, sub Kulchiano praeside, die 9. mensis thoth (septembris); principio mutilum, incipit fol. 2. 2. Martyrium strenuissimorum martyrum Abironis, seu Pyrrhi, eiusque fratris Athomi, ex oppido Iascmbudi, Busirio inferioris Thebaidis civitati, finitimo; in tres partes divisum, utpote qui sub tribus praesidibus, nempe Ariano comite Alexandriae, Pompeio Pelusii, et Publiano Busirii, Diocletiano et Maximiano imperatoribus, passi sunt, die 5. mensis epiphi (iulii) quo eorum memoria in synaxario Coptitarum recolitur. Pars prima incipit, fol. 27. Pars secunda, fol. 28. a terg. Pars tertia, fol. 51. 3. Martyrium sanctorum Christi martyrum Iohannis presbyteri, et Simeonis eius patruelis, ex oppido Cenemolos, in confiniis Pannani civitatis Aegypti sito, quorum sanctum certamen consummatum fuit die 11. mensis epiphi, sub Armenio comite, Alexandriae praefecto. Init. fol. 62. 4. Pars

vitae abbatis Iohannis Nigri, cuius memoriam celebrant Coptitae die 25. mensis chiac (decembris) eiusdem abbatis mortuario. Is monophysita fuit; ideoque nomen eius ex missali coptico edito typis sacrae Congregationis de propaganda fide anno 1735. expunctum fuit. Init. fol. 86. Is codex decimo Christi saeculo videtur exaratus.

LXI.

Codex in fol. membraneus foliorum 223, copticis litteris et sermone exaratus, inter codices copticos, a I. S. Assemano in vaticanam bibliothecam ex Aegypto inlatos, olim decimus; quo continetur.

1. Vita S. patris nostri Simeonis Stylitae, ex Mesopotamia Syriae per Antonium monachum eiusdem discipulum conscripta, fine tamen mutila. Init fol. 1. 2. Martyrium S. Aboli, filii Iusti ducis, imperante Diocletiano, principio mutilum, fol. 31. Ad calcem codicis ex oscitantia bibliopegi, reiectum est folium unum, ad finem praedicti martyrii spectans, in quo isthaec adnotantur. " Explicit martyrium S. Aboli, filii ducis Iusti, electi Iesu Christi martyris, quod „ consummatum est die 1. mensis mesori (augusti) in pace Dei. Amen. Domine Iesu „ Christe lux vera et sapientia, atque charitate plene, qui viduae pauperculae in„ tentionem, et duo aera eius minuta accepisti, suscipe, quaeso, nunc domine „ Iesu Christe, Deus S. Aboli martyris, intentionem servi tui Georgii, filii Io„ hannis miseri, coniugis Annae, et filiorum Iohannis, et Iosephi, et remitte pec„ cata eorum. Dona requiem miseris eorum animabus in sinu Abrahami, Isaaci, „ et Iacobi (1), efficianturque digni iustorum resurrectione. Scribe eos in hereditа„ tem sanctorum suorum. Amen „. Quae sub initio huius martyrii desiderantur, ex codice arabico CLVIII. suppleri possunt, ubi idem omnino martyrium arabice redditum exhibetur. 3. Martyrium S. Abaori presbyteri setnuphensis, Diocletiano et Maximiano imperantibus, die 9 mesori, fol. 69.

4. Petri alexandrini archiepiscopi, qui suffectus est S. Athanasio, monita ad eos qui spem suam in divitiis, et opibus, atque in sua fortitudine collocant, aeterna abiicientes, solis vero temporariis incumbentes; ubi etiam agit de resurrectione mortuorum, et de iis qui propter munera a recta sententia deflectunt. Hortatur praeterea optimates et principes viros, ut pauperes diligant eisque opitulentur. In fine vero de laudibus et cultu S. Michaëlis archangeli, caelestium virtutum principe, loquitur, fol. 87. 4. Theodosii alexandrini archiepiscopi trigesimi tertii, homilia de oeconomia Christi domini et de assumptione dominae nostrae sanctae Mariae, quae in diem 16. mesori cadit, habita anno quo is e vivis decessit, nempe Christi 567: deest finis, fol. 122. 6. S. P. N. Athanasii alexandrini archiepiscopi et apostolici viri, homilia de tribus sanctis patribus nostris patriarchis Abraham, Isaac, et Iacob, habita occasione inventionis eorum corporum; ut in titulo dicitur, die 28. mensis mesori, quo eorundem sanctorum patriarcharum memoriam Coptitae recolunt. Dividitur in tres partes, quarum prima de Abrahamo, incipit fol. 148. a terg.; altera de Isaac, fol. 164; ter-

(1) Recole pag. 121. v. 7. a fine.

tia de Iacobo, fol. 178. 7. S. Gregorii theologi, episcopi nazianzeni homilia in illud Dei ad Abrahamum patriarcham, genes. XXII. 2. *tolle filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac, atque offeres mihi holocaustum supra montem, quem ego ostendam tibi*, fol. 191. 8. S. Amphilochii episcopi iconiensis homilia de patriarcha Abraham, cum filium suum Isaac obtulit in holocaustum, fine mutila, fol. 199. 9. S. Iohannis chrysostomi, constantinopolitani archiepiscopi, homilia in psalmum quinquagesimum, fine mutila, fol. 215.

Is codex exaratus fuit ante annum Christi 962. Sic enim fol. 148. diversa tamen a superiore manu adnotatum reperies. " In nomine patris, et filii, et spiritus sancti, trinitatis aequalis sanctae (hic est Deus noster, in quo spem nostram ponimus, eique servimus) factum est hocce monumentum per quemdam fratrem nostrum Dei amantem monachum S. P. N. Macarii in Scete, cuius nomen soli Deo cognitum, qui nempe hunc librum aere suo comparatum bibliothecae patris domini mei Macarii addixit; ut patres posteri illum ex suggestu ad populum recitaturi, eius suorumque parentum meminerint. Ego etiam rogo omnes, qui hunc librum legerint, ut memores sint eiusdem, ut Dominus secundum magnam misericordiam suam misereatur eius, si quidem adhuc vivat, si vero ex hoc saeculo migraverit, illum recumbere faciat in sinu antiquorum sanctorum patrum nostrorum, Abraham, Isaac, et Iacob in paradiso deliciarum. Id quod etiam omni tempore consequetur omnis anima, quae dixerit, amen. Scripta haec sunt anno sanctorum martyrum 678, sub patre nostro Menna patriarcha alexandrino, per quem dominus noster Iesus Christus nos regit: hegumeno laurae S. P. N. Macarii in Scete, P. N. Chaële archipresbytero; oeconomo ecclesiae magni Macarii abbatis, P. N. Menna filio martyrum, episcopo; lectoribus vero ex suggestu S. P. N. Macarii, patribus nostris Menna diacono filio Pigiali, et altero Menna diacono filio magnae cellae. Dominus Deus noster det eis intellectum, quoniam diebus illorum factum est hocce monumentum. Mementote itaque scriptoris infirmi et abiecti Macarii, ut Dominus requiescere faciat miseram eius animam coram tremendo tribunali, amen. Et qui dixerit amen, eandem consequetur sortem in aeternum, amen,,. Mennas supra memoratus, huius nominis secundus, in serie patriarcharum alexandrinorum coptitarum sexagesimus primus recensetur. Ex monacho S. Macarii, ineunte anno Christi 961. creatus, quum annos fere undecim sedisset, obiit die 15. mensis athur (h. e. 11. novembris) anno Christi 970. Vide chronicon orient. Petri Rahebi, a Iosepho Simonio Assemano nova interpretatione donatum, et Venet. 1729. edit. pag. 139.

LXII.

Codex in fol. membraneus foliorum 298, copticis litteris et sermone exaratus, inter codices copticos, I. S. Assemani opera, ex Aegypto in vaticanam bibliothecam inlatos, olim undecimus; quo continetur.

1. Vita S. Macarii aegyptii abbatis monachorum montis scetensis. Festum huius sancti recolunt Coptitae die 27. pharmuthi. Priora commata vetustate consump-

ta. Incipit fol. 1. Desinit fol. 37. in hanc adnotationem. " Domine miserere „ servi tui Chaëlis filii Militis Decachi, amen. Domine fac ut quiescat servus „ tuus Serur filius Mennae „. 2. S. P. N. abbatis Danielis hegumeni scetensis, qui requievit in pace Dei die 8. bescensii, et sanctorum discipulorum eius, acta. Is monophysita fuit, eiusque nomen ex missali coptico, Romae typis S. Congregationis de propaganda fide anno 1735. impresso, expunctum. Init. fol. 37. In eius clausula fol. 55. haec legitur adnotatio " Domine miserere pauperis scriptoris „ Chaëlis filii Militis Decachi. Amen. Domine da intellectum patribus nostris le- „ gentibus, Serapioni diacono, et Mennae diacono. Amen. „ 3. Martyrium S. Apatelis martyris domini nostri Iesu Christi, qui certamen suum consummavit die 16. mensis epiphi (iulii) anno 8. imperii Diocletiani; quo generalis in Christianos persequutio dicitur excitata. Martyr autem ille patriam habuit Sabarum, urbis Bisciadae pagum. Deest finis, qui tamen infra ex codicibus LXII. et LXVI. ubi num. 3. idem martyrium exhibetur, suppleri potest. Init. fol. 56.

4. Petri (Moggi) alexandrini archiepiscopi vigesimi septimi, et Acacii constantinopolitani archiepiscopi, epistolae XIV, quarum octo Petri ad Acacium, cum hic paenitentiam egit, ut in titulo dicitur, id est cum monophysiticam haeresim amplexus est. Sex vero Acacii; quibus inscritur henoticon Zenonis imperatoris. Ibi adversus chalcedonense concilium, eiusque actiones potissimum disseritur. Porro epistola I. Petri Moggi ad Acacium, incipit fol. 69. Epistola II, fol. 70. a terg. Epistola Acacii I. ad Petrum Moggum, fol. 71. Petri epistola III. ad Acacium, fol. 73. Acacii epistola II. ad Petrum, fol. 74. a terg. Petri epistola IV. ad Acacium, fol. 76. Acacii epistola III. ad Petrum, fol. 77. Petri epistola V. ad Acacium, fol. 78. a terg. Acacii epistola IV. ad Petrum, fol. 79. a terg. Petri epistola VI. ad Acacium, fol. 81. Henoticon Zenonis imperatoris, fol. 82. Acacii epistola V. ad Petrum, fol. 84. a terg. Petri epistola VII. ad Acacium, fol. 85. a terg. Acacii epistola VI. ad Petrum, fol. 86. a terg. Petri epistola VIII. ad Acacium, fol. 88. 5. S. P. N. Euchodii magnae urbis Romae archiepiscopi (imo Evodii antiocheni archiepiscopi primi) homilia de domina omnium nostrum sancta Maria, fol. 90. 6. Homilia de S. Iohanne baptista, auctoris nomine atque initio destituta, fol. 120. 7. S. Theophili alexandrini archiepiscopi XXIII, anno Christi 412. defuncti, homilia de tribus pueris martyribus Anania, Azaria, et Misaële, habita die 10. mensis bescensii eorum memoriae sacro, cum templum, quod Alexandriae in honorem eorundem sanctorum ipse aedificaverat, consecravit, fol. 143.

8. S. Cyrilli alexandrini archiepiscopi laudatio in praedictos tres pueros Ananiam, Azariam, et Misaëlem, die dedicationis ecclesiae eorumdem, nempe 19. bescensii, Alexandriae habita; ubi signa recenset et miracula per eosdem sanctos a Deo patrata, fol. 166. 9. S. Alexandri alexandrini archiepiscopi XIX, laudatio in S. Petrum martyrem eiusdem urbis archiepiscopum, habita in ecclesia eiusdem, quae in occidentali parte Alexandriae sita est, die 29 mensis athur (novembris) fol. 189. 10. Martyrium S. Petri alexandrini archiepiscopi XVII, qui sanctum suum certamen consummavit die 29. mensis athur, anno 15. imperii Diocletiani, fine mutilum, fol. 198. 11. Isaacii patriarchae alexandrini XLI, au-

no Christi 688. defuncti, vita a Menna besciadensi episcopo conscripta, fol. 211. 12. Severi patriarchae antiocheni, epistola ad Anastasiam diaconissam, in illud Christi domini Matth. XXII. 35. *ut veniat super eos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, a sanguine Abel iusti, ad sanguinem Zachariae filii Barachiae, quem occidistis inter templum et altare*; fine mutila, fol. 243. 13. Martyrium S. Didymi darsensis ex Teneto, eiusque sociorum, imperante Diocletiano, die 8. mensis toth (septembris) hora diei tertia consummatum; principio mutilum, fol. 253. 14. Homilia de SS. innocentibus ab Herode interfectis, auctoris nomine et principio mutila, fol. 266. 15. S. Martyriani anachoretae vita, principio mutila, fol. 277. Is codex, quem non inmerito ad decimum Christi saeculum referas, addictus olim fuit monasterio S. Macarii in monte scetensi, a Philotheo et Zacharia monachis, quemadmodum folio 142. adnotatur.

LXIII.

Codex in folio membraneus foliorum 188, copticis litteris et sermone exaratus, inter codices copticos a I. S. Assemano in vaticanam bibliothecam inlatos, olim duodecimus; quo continetur.

1. Laudatio in S. Michaëlem archangelum; ubi et de miraculo ab eodem in Dorotheum et Pistem patrato; auctoris nomine et principio mutila, fol. 1. 2. Acta S. Theodori, et sociorum martyrum, hocce titulo praenotata. " Martyrium „ S. Theodori fortis Iesu Christi martyris, qui nuncupatur orientalis, eiusque so- „ ciorum martyrum, quos Dominus ad idem certamen vocavit, quique cum ipso „ martyrii palmam adepti sunt: videlicet S. Leondii arabis, et Panegyri persae, „ qui sanctum agonem suum magna fortitudine consummaverunt die 12. tybi (ianuarii); fine mutilum. Init. fol. 28. 3. Martyrium SS. Apatelis et Irenes eiusdem sororis, filiorum Basilidis Romanorum ducis, qui certamen suum confecerunt die 28. mensis toth (septembris) imperante Diocletiano, fol. 55. 4. S. Iohannis chrysostomi archiepiscopi constantinopolitani, homilia in illud apostoli II. ad Corinthios V. 17. *si qua ergo in Christo nova creatura, vetera transierunt: ecce sunt omnia nova*, fol. 79. 5. B. Theodori Ancyrae in Galatia episcopi laudatio in S. Georgium martyrem ex Diospoli Palaestinae, habita die 23. mensis pharmuthi, venerandae eiusdem S. martyris commemorationi sacro, fol. 106. 6. Martyrium S. Serapamonis, initio mutilum, fol. 173. Is codex ad decimum Christi saeculum videtur referendus.

LXIV.

Codex in folio, membr. foliorum 182, copticis litteris et sermone exaratus, inter codices copticos a I. S. Assemano in vaticanam bibliothecam ex Aegypto inlatos, olim decimus tertius; quo continetur.

1. S. Macarii abbatis vita, principio et medio mutila. Incipit fol. 1. 2. S. Pauli primi eremitae vita a S. Hieronymo conscripta; uti haec ostendunt ver-

ba, quae in eius clausula leguntur: " ego Hieronymus peccator precor vos „ omnes, qui legitis hunc librum, ut mentionem mei faciatis etc. „ Alterum folium deest. Init. fol. 31. 3. S. Antonii abbatis gesta, ex narrationibus seniorum monachorum decerpta; ubi etiam S. Macarius, et SS. abbates laudantur, fol. 39. a terg. 4. De sanctis Macariis, aegyptio, et alexandrino, sermo: ubi eorundem sanctorum praeclara gesta et dicta memorantur, fol. 132. a terg. 5. Palladii historiae lausiacae fragmentum, fol. 153. Is codex decimo Christi saeculo videtur descriptus.

LXV.

Codex in folio membran. foliorum 120, copticis litteris et sermone exaratus, inter codices copticos a I. S. Assemano in vaticanam bibliothecam ex Aegypto inlatos, olim decimus quartus; quo continetur.

1. Marci patriarchae alexandrini XLIX, homilia didascalica, hocce titulo praenotata. "Oratio habita a christophoro fideli pontifice, Christi gregis pastore, novo Marco, Alexandriae archiepiscopo, de servatoris nostri sepultura, clamoribusque illorum, qui in inferis erant. Item de eductione Adami, omniumque cum ipso existentium apud inferos. Ibi quoque disserit adversus eos qui asserunt, Dominum omnino esse mortuum, immortalem nempe Deum mortalis carnis instar efficientes, ipsumque secundum naturam suam passum esse arbitrantur. Probat itaque divinitatem ipsius Domini secundum naturam suam esse immortalem, eundemque secundum carnem pro nobis passiones et mortem subiisse etc. „ Huiusce homiliae meminit Renaudotius in vita eiusdem Marci pag. 246, eamque veluti professionem fidei a praedicto patriarcha editam, quum in sede patriarchali collocatus fuisset, affirmat. Erat quippe in usu ecclesiarum orientalium, ut novi antistites rationem fidei suae coram episcopis, sacerdotibus, et plebe, simulque doctrinae specimen darent. Atque hae erant hexegeses, quarum aliquae adhuc extant in codicibus mss. quamvis, praesertim apud Nestorianos, qui Bagdadi sedem primi fixerunt, maior postea eloquentiae arabicae quam doctrinae ratio habita fuerit. Incipit ea homilia fol. 1. a terg. 2. Theodori patriarchae Antiochiae, in sanctos Theodoros; cuius titulus " laudatio quam elucubravit Christi confessor, „ et martyrum gloriae celebrandae cupidus, sanctus Theodorus archiepiscopus Antiochiae, in sanctos martyres, strenuos viros, Theodorum orientalem, et Theodorum ducem filium Iohannis aegyptium, qui martyrii coronam, Diocletiano imperante, adepti sunt. „ Est in medio et fine mutila. Init. fol. 30. 3. Vita S. P. N. abbatis Onuphrii anachoretae, a S. Paphnutio anachoreta conscripta; ubi etiam gesta S. Timothei anachoretae et aliorum quatuor anachoretarum tabennensium, Iohannis, Andreae, Baclamonis, et Theophili narrantur. Init. fol. 99. Is codex scriptus fuit anno Christi 979, ut haec docet epigraphe, quae fol. 120. ad calcem apposita est. " Mementote Domine servi tui minimi Gabrielis diaconi, filii „ Mennae, ex dioecesi Thmueos, et dimitte illius iniquitates amen. Anno martyrum 695.

LXVI.

Codex in fol. membr. foliorum 313, copticis litteris et sermone varia manu exaratus; inter codices copticos a Iosepho Simonio Assemano in vaticanam bibliothecam ex Aegypto inlatos, olim decimus quintus; quo continetur.

1. " Martyrium S. Ignatii nuncupati deiferi, qui fuit episcopus Antiochiae post „ apostolorum praedicationem; martyrium vero suum Romae consummavit die 7. epi- „ phi (iulii) in pace Dei amen.„ Init. fol. 1. 2. S. Senuthii abbatis vita, hocce titulo praenotata. " Pauca ex virtutibus, et miraculis a Deo per patrem nostrum „ prophetam abbatem Senuthium presbyterum, et archimandritam patratis, et a S. „ Bisa eius discipulo enarratis, ad gloriam Dei et ad utilitatem omnium illa au- „ dientium; ut Deum glorificent omni tempore, praesertim die commemorationi „ eiusdem S. Sanuthii sacra, quae in 7. diem mensis epiphi incidit. In pace Dei, „ amen „. Init. fol. 19. 3. Martyrium S. Isaac monachi ex Dephre in confinio Pannaui, consummatum die 6. bescensii, Diocletiano imperante, fol. 30. Desinit in hanc adnotationem, fol. 95. " In nomine patris, et filii, et spiritus sancti. Fac- „ tum est hoc monumentum parvi huius libri per Dei amantissimum patrem Abra- „ hamum de Colatha, eiusque filios spirituales, a quibus hic ipse liber addictus „ fuit ecclesiae S. P. N. Macarii in Scete, sub patre nostro S. Cosma alexandrino „ archiepiscopo, et Iacobo diacono lectore, suggerente eodem S. P. N. Macario „ En prostratus, quaeso, mementote mei egeni, peccatoris, calligraphi Theodori, „ filii spiritualis patris mei Abrahami de Colatha, ut Dominus meus Iesus Chris- „ tus dimittat mihi peccata, et omnia scelera mea, amen „. Cosmas hic memoratus in serie patriarcharum alexandrinorum coptitarum quinquagesimus octavus, obiit anno Christi 933, quum annos duodecim sedisset.

4. Martyrium athletae Christi S. Epimae ex Beuclao in confinio Bemgae seu Behensae, Thebaidis inferioris urbis, qui sanctum certamen consummavit die 8. mensis epiphi, Diocletiano imperante. Init. fol. 96. a terg. 5. Mosis urbis Copti episcopi, in S. patrem Pisentium seu Basnodium, eiusdem urbis episcopum, laudatio secundum ea quae sibi de eodem sancto retulit Iohannes ipsius discipulus. Eius memoriam Coptitae recolunt die 13. epiphi. Incipit fol. 124. Desinit fol. 155, in isthaec calligraphi verba. " Benedictio S. P. nostri Pisentii sit nobiscum omnibus, amen amen. Mementote „ calligraphi, egeni, peccatoris, Iacobi filii patris Thanuti, filii patris Iohannis „ Chamae, i. e. nigri; ut Dominus miseram eius animam requiescere faciat, amen. „ Anno sanctorum martyrum 634. (Christi 918) „. 6. Martyrium sancti domini nostri Iesu Christi martyris, puri Apatelis, quod fortiter obtinuit die 16. mensis epiphi, imperante Diocletiano. Init. fol. 156. 7. Martyrium S. Theodori ducis, strenui martyris domini nostri Iesu Christi, qui martyrii coronam consequutus est die 25. mensis epiphi, imperantibus Diocletiano et Maximiano, fol. 233. 8. Pauca ex signis et miraculis, quae Deus patravit per eundem sanctum Theodorum, post ipsius S. martyrii consummationem, fol. 194. a terg. 9. S. Cyrilli alexandrini archiepiscopi, sermo de cautela et circumspectione animae, quae Deo se commendat; ubi et de iis, qui moriuntur inimicitias inter se habentes. Item de Theophilo et Epiphanio,

qui in S. Iohannem chrysostomum sententiam condemnationis tulerunt, deque Sisinio eunucho, qui ad aedem S. Theodori ducis accessit, ibique Deum ipsius Theodori precatus est, ut principatui suo restitueretur, fol. 211.

10. Martyrium S. martyris domini nostri Iesu Christi Abanubi naisensis, qui certamen suum consummavit die 24. mensis epiphi, sub Diocletiano imperatore, fol. 233. 11. S. Iosephi sponsi B. V. Mariae vita (apocrypha) cui hic titulus praefigitur. " S. P. N. Iosephi fabri lignarii, Christi secundum carnem (immo opinionem) patris, „ migratio e corpore, sive obitus, quum aetatis annum ageret centesimum undecimum; cuius vitam universam servator apostolis in monte Oliveto exposuit, apostoli vero ea quae sequuntur scriptis mandarunt, et in bibliotheca hierosolymitana „ collocaverunt. Dies autem, quo benedicti senis corpus humatum fuit, in vigesimam sextam diem mensis epiphi incidit; quo eius memoriam Coptitae in synaxario recolunt. „ Init. fol. 269. 12. S. Gregorii theologi Nazianzi urbis episcopi homilia de pauperibus charitate complectendis, legenda dominica prima mensis epiphi. Incipit fol. 288. Desinit fol. 313. a terg. in hanc epigraphen diversa a superioribus manu exaratam. " Oro, obtestorque vos, domini et patres mei, clerici et populi „ domini ac patris mei S. Macarii, ut memores mei sitis, ut Christus Deus meus „ egenae animae meae requiem donet, et in tremendo tribunali peccata mea dimittat, et propitius sit mihi peccatori Bisac diacono monacho filio Macarii de oppido Bihor in confinio Damiatae: utque requiescere faciat, omnes patres meos „ spirituales, et parentes meos corporeos, amen. Qui vero dixerit amen, consequetur „ omnem benedictionem. Scripta haec sunt anno martyrum 741, periodi 13. anno „ 133. (periodus complectitur annos 532) anno creationis mundi 6517, cycli solis „ 13, lunae vero 15, die 25. mensis paophi, feria quinta, hora diei undecima. „ Per Iesum Christum dominum nostrum amen „.

LXVII.

Codex in fol. membr. foliorum 139, copticis litteris et sermone exaratus, inter codices copticos a Iosepho Simonio Assemano in bibliothecam vaticanam ex Aegypto inlatos, olim decimus sextus; quo continetur.

1. Beniamini patriarchae alexandrini trigesimi octavi, homilia de nuptiis Canae Galilaeae. Init. fol. 1. 2. Vita sanctorum Maximi, et Domitii, filiorum Valentiniani imperatoris, hocce titulo praenotata. " Vita sanctorum romanorum Maximi „ et Domitii, filiorum Valentiniani imperatoris Romanorum, qui bonam vitam omnibus praeditam virtutibus exegerunt, quique cuncta sancti evangelii praecepta „ impleverunt. Prior quidem, nempe Maximus, requievit die 14. tybi, alter vero, „ nempe Domitius, die 17. eiusdem mensis. Hanc porro eorum vitam narravit abbas Bisaeus constantinopolitanus, archidiaconus monasterii montis Scetensis, sub „ abbate Macario perfecto viro, et divo Isidoro, qui diaconus obiit, et cui suffectus est abbas Niger. Bisaeus autem candem vitam memoriter scripsit, et in „ ecclesia posuit, ad utilitatem omnium legentium; ut nimirum vitam suam secundum Deum agerent. „ Eorum memoriam Coptitae in suis synaxariis recolunt

die 17. praedicti mensis tybi (ianuarii) his verbis. " Commemoratio sanctorum glorio-
„ sorum Maximi, et eius fratris Domitii, monachorum sub S. Macario. Init. fol. 54.

3. Basilii magni homilia de B. V. Maria, fine mutila; cui haec epigraphe praefigitur. " Sermo, quem S. Basilius Caesareae in Cappadocia episcopus habuit de commemoratione purissimae omni tempore sanctae Mariae verae Dei genitricis, in nova ecclesia sub Eumenio praeposito in orientali parte exstructa, „ quam ipse Basilius die 21. mensis paoni (iunii) consecravit. Quo in sermone „ catechistico sanctus doctor nobis ostendit, eodem die 21. paoni, ecclesiam in „ honorem B. Virginis ab apostolis conditam fuisse atque perfectam. In hoc etiam sermone loquitur de scortatoribus et adulteris, deque divitibus immisericordibus, quorum mansio in aeternis erit poenis „. Init. fol. 69. 4. Martyrium S. Serapionis D. N. I. C. martyris, ex Panephosio oppido in confiniis Mesisciothi sito, consummatum die 27. mensis tybi, quo die eius et centum quadraginta martyrum sociorum memoria in synaxariis Coptitarum celebratur. Init. fol. 90. a terg. 5. Demetrii patriarchae antiocheni homilia fine mutila, cui hic titulus praefixus. " Sermo exaratus a sancto patre Demetrio archiepiscopo Antiochiae (qui magnum „ Iohannem chrysostomum presbyterum ordinavit) in illud Isaiae cap. I. v. 16. „ lavamini mundi estote etc. Ibi etiam agit de paenitentia, demonstratque piorum hominum vitam ad finem usque in paenitentia fuisse exactam. „ Loco Demetrii legendum puto Flaviani, qui Iohannem chrysostomum ad presbyteratus ordinem anno Christi 385. promovit: nullus autem Demetrius in serie patriarcharum antiochenorum recensetur. Init. fol. 110. Is codex scriptus videtur decimo Christi saeculo. Calligraphi nomen fol. 33. a terg. hisce adnotatum verbis reperies. " Misericordia scriptori, amen. Lectori pax nonagies novem, amen. Auditori „ intellectus, amen. Deus remitte peccata minimo Semennudi Babylon, amen. „

LXVIII.

Codex in folio membraneus foliorum 198, copticis litteris et sermone exaratus, inter codices copticos, I. S. Assemani opera, in vaticanam bibliothecam ex Aegypto inlatos, olim decimus septimus; quo continetur.

1. Martyrium S. martyris Christi Cyri militis scetensis, omniumque eius sociorum, qui agonem suum consummaverunt die 14. mensis epiphi (iunii) anno imperii Diocletiani 18. sub Ariano praeside. Init. fol. 1. 2. Martyrium S. Lucae evangelistae, consummatum die 22. mensis paophi (octobris), fol. 16. 3. Martyrium S. Cyriaci archiepiscopi hierosolymitani, qui sanctam crucem Domini invenit, et Annae eius matris, fol. 22. 4. S. Basilii magni homilia hocce titulo praenotata. " Sermo, quem S. Basilius Caesareae in Cappadocia episcopus habuit, quum ad „ eum invisendum monachi venerunt, qui inter se de sacris litteris disserentes, „ interogaverunt illum, dicentes: expone nobis de arca Noë, tempore diluvii „ quod mundo propter peccata hominum supervenit, exstructa. Sanctus igitur Basilius fidem eorum perspiciens, eisdem morem gessit, et textum illum tam spiritaliter, quam litteraliter interpretatus est. Pauca etiam de animarum illorum

„ salute, uti et de honesta conversatione fratrum monachorum effatus est „ . Init. fol. 33. 5. S. Iohannis Colobi (seu exigui) abbatis vita, hocce praefixo titulo. " Vita magni luminaris, omnibusque virtutibus praediti, et Scetes hegumeni, ab„ batis Iohannis Colobi, quam laboris amator, et pietatis magister pater Zacharias „ sanctissimus civitatis Christi amantis Schou enarravit, rogantibus piis ac Dei „ amantibus viris, maximeque urgentibus, ut hocce opus aggrederetur: ipse vero „ recitavit hanc enarrationem die sanctae et venerandae eius commemorationi sa„ cro; h. e. 20. mensis paophi (octobris). Init. fol. 53.

6. S. P. N. omni veneratione digni, Ephraem Syri, sermo de muliere peccatrice, in S. evangelio laudata, quae salvatorem nostrum unguento unxit, et ipse ei peccata remisit, legenda dominica prima mensis paophi, fol. 105. 7. Dioscori alexandrini patriarchae vigesimi quinti, in Macarium Etcopoleos episcopum, laudatio quam dixit, quum hic a Marciano imperatore in Gangram insulam relegaretur; a Petro, et Theopisto eiusdem Dioscori discipulis descripta. Init. fol. 118. 8. S. Iohannis chrysostomi archiepiscopi constantinopolitani, homilia de filio iuniore qui substantiam suam libidinose vivendo dissipavit, legenda dominica tertia mensis paophi, et dominica secunda mensis mesori (augusti). Init. fol. 163. 9. Eiusdem S. Iohannis chrysostomi constantinopolitani archiepiscopi, homilia de timore mortis, et de amaris poenis, deque iudicio Dei, sabbatho primo mensis paophi recitanda, fine mutila. Init. fol. 177. 10. S. Severiani Gabalorum episcopi, homilia de paenitentia, et de egressu animae e corpore, deque extremo iustorum et peccatorum iudicio, legenda sabbatho secundo mensis paophi, fine mutila. Init. fol. 188. 10. Martyrium S. Anatolii persae, imperante Diocletiano, principio et fine mutilum, fol. 191.

Is codex exaratus fuit anno Christi 957, uti haec docent calligraphi verba, quae fol. 162. in clausula laudationis Dioscori alexandrini patriarchae in Macarium episcopum leguntur. " In nomine patris et filii et spiritus sancti, sanctae Trinitatis con„ substantialis, existentis in unitate indivisa. Factum est hoc monumentum boni hu„ ius libri per fratrem nostrum dilectum Theodosium filium patris mei Mennae „ presbyteri magnae cellae, et eius patrem corporeum, patrem meum Homisium, „ eiusdemque matrem Mariam, et fratres spirituales patrem Theodorum, patrem „ Gabrielem, et patrem Macarium diaconum, et reliquos fratres omnes. Perfecit „ ille hunc librum proprio labore, cumque monasterio S. P. nostri magni Maca„ rii in Scete addixit, ad usum populi. Rogo igitur omnes lectores atque audi„ tores, ut dicant: Domine tribue illi magnam misericordiam tuam in hoc mun„ do: quum vero inde migraverit, dona illius animae requiem in sinu priorum „ patrum nostrorum Abrahaam, Isaac, et Iacob in paradiso deliciarum. Et qui „ dixerit amen, accipiet et ipse benedictionem. Mementote patrum nostrorum lec„ torum, Serapionis, Mennae diaconi filii Pighiali, et Mennae diaconi magnae „ cellae; ut Deus impertiatur eis misericordiam suam, in praesenti et in futuro sae„ culo, amen. Die 8. mensis phamenoth (martii), anno sanctorum martyrum sex„ centesimo septuagesimo tertio. „

Eodem folio a terg. recentiore manu addita est isthaec adnotatio, historiae aegyptiacae studiosis haud iniucunda. " Mementote mei, sancti patres mei,

„ clerici, et omnes qui hocce monumentum lecturi estis, sive patriarchae,
„ sive episcopi, aut presbyteri, sive diaconi, hypodiaconi et lectores, si-
„ ve monachi, et laici. En provolutus coram Domino ad benedictos pedes ves-
„ tros, vos precor, ut veniam multorum peccatorum meorum a Deo implore-
„ tis mihi famulo, maximo omnium hominum peccatori, luce huius mundi, ac
„ praesertim magno nomine, quod mihi minimo datum est, prorsus indigno. Ego
„ sum Ioseph diaconus, et apostolus Dompiae (provinciae Aethiopiae in qua
„ urbs regia huius nominis est): qui redii ad monasterium tempore magnae tribu-
„ lationis, quae adversus ecclesias et monasteria contigit, diebus filii Nazari, qui nun-
„ cupatur Hachemus. Verum haec omnia evenerunt nobis mala, propter multa pec-
„ cata et scelera quae commisimus. Deo itaque adiuvante veni ad monasterium,
„ ut in eo corpus Christi sumerem; quoniam locus S. P. N. Macarii in monte
„ Scetes, imperante Hachemo, indemnis fuit. Perficiat Dominus misericordiam
„ suam in nobis. Praeterea maximum tota Aegyptus hoc anno passa est terrae mo-
„ tum, propter tyrannidem principum. Salvus autem et incolumis ex huius
„ mundi aerumnis, et ex morte terrae motus perveni ad praedictum monasterium
„ die 25. mensis mesori (augusti) mane, exeunte anno Diocletiani, i. e. martyrum,
„ septingentesimo trigesimo (Christi 1014.) Attamen, o sancti patres, Deus miser-
„ tus est populi sui. Aquae Nili creverunt in altitudinem duodeviginti brachio-
„ rum super terram, quo quidem tempore abbas Zacharias archiepiscopatum to-
„ tius Aegypti gerit. Christus tamen regnat super nos in aeternum, amen. „

Hachemus heic memoratus, sextus ex dynastia Phatemitarum chalipha, regnavit annis 25, et mense uno, atque a sorore Settalmolka occisus anno Christi 1020, aetatis 36. Eius in Christianos saevissimam persecutionem describit ex Elmacino et Macrizio Renaudotius hist. patriarch. alex. pag. 387. in vita Zachariae alexandrini patriarchae LXIV, cuius supra in eadem adnotatione fit mentio. Aeque Hebraeis et Mahometanis infestus Hachemus fuit; quippe qui se Deum praedicabat: duodecim habuit discipulos, et plurimos asseclas, qui illum adhuc superstitem esse, et ad tempus latere fabulantur: hos inter Drusi, Phoeniciae praesertim incolae, qui eundem, ceu superstitionis suae auctorem, venerantur.

LXIX.

Codex in fol. membr. foliorum 232, copticis litteris et sermone exaratus, inter codices copticos a I. S. Assemano in vaticanam bibliothecam inlatos, olim decimus octavus; quo continentur.

1. Vita, et gesta S. Theodori abbatis, discipuli S. Pachomii, principio et fine mutila. De eo martyrologium romanum bis agit, et primo quidem die 28. decembris, hisce verbis. " In Aegypto S. Theodori monachi discipuli S. Pachomii. „ Deinde vero die 7 ianuarii. " In Aegypto B. Theodori monachi, qui tempore Con-
„ stantini magni, floruit sanctitate, cuius meminit S. Athanasius in vita S. Antonii. „ Synaxarium autem copticum eius memoriam ad diem 2. mensis pachon, seu besceusii, refert; quo quidem die ipsum obiisse, haec tradunt acta, quorum scrip-

tor ignoratur. Init. fol. 1. 2. Martyrium S. Iohannis novi martyris, ex oppido Oliveto regionis Poscin, dioeceseos Pivanae ad ripam fluminis Aegypti (nempe Nili) sito, qui martyrium suum consummavit die 4. mensis bescensii, feria 5, hora 6, sub Alkamelo filio Aladeli Persarum et Arabum rege; diversa tamen et recentiore manu descriptum. Eius memoria in synaxariis copticis desideratur. Init. fol. 40. 3. Martyrium S. Isaac, ex urbe Dephra, provinciae Panaviae, consummatum die 6. bescensii, Diocletiano imperante. De eo eadem die synaxarium copticum agit. Init. fol. 56. 4. Vita et gesta S. Macarii alexandrini, principio mutila. Fol. 67. 5. Laudatio in sanctos tres pueros, Ananiam, Azariam, et Misaëlem; aubiecta historia octo miraculorum a Deo per eosdem sanctos in Aegypto patratorum; auctoris nomine et principio mutilum. Fol. 85. 6. Sermo de trium puerorum et Danielis prophetae gestis; ubi et de vero ieiunio, et de incarnationis filii Dei mysterio; auctoris nomine et principio mutilus; fol. 103. 7. Vita et gesta S. Pachomii abbatis, principio et fine mutila. Fol. 130.

Is codex scriptus fuit anno Christi 1153, pertinuitque olim ad monasterium S. Macarii in monte Scetes, quemadmodum haec docet epigraphe, quae fol. 66. ad calcem martyrii S. Isaac dephrensis apposita est. " In nomine patris, et filii, et „ spiritus sancti, consubstantialis trinitatis, etc. Factum est hoc monumentum bo„ ni huius libri per theophoros monachos P. Chaëlem, et P. Gabrielem, qui „ hunc librum exaravit, eundemque bibliothecae D. P. nostri Macarii abbatis in „ monte Scetes addixit. Precamur igitur lectores et auditores, ut dicant: Domi„ nus impertiatur eis misericordiam in hoc saeculo; et quum inde migraverint, „ praestet eis requiem, eosque recumbere faciat in sinu priorum patrum Abra„ ham, Isaac, et Iacob, in paradiso deliciarum. Qui vero dixerit amen, recipiet „ omnem benedictionem, amen. Anno SS. martyrum 869. Eandem ferme adno„ tationem in clausula laudationis in tres pueros, fol. 102. a terg. repetitam invenies.

LXX.

Codex in fol. chartac. foliorum 125, partim copticis partim arabicis litteris ac sermone exaratus, inter codices orientales a S. Congregatione de propaganda fide vaticanae bibliothecae addictos, olim trigesimus sextus, quo continetur.

1. *Semannudi* grammatica linguae copticae (1), quae *sollom*, i. e. *scala* inscribitur, arab. copt. Init. fol. 2. 2. *Ebn-Kateb Caisar*, i. e. *Caesaris filii*, *scribae*, *tabassora*, i. e. theoria sive grammatica linguae copticae, copt. arab. Init. fol. 12. a terg. (Utramque grammaticam edidit Kirkerius.) 3. *Senioris Asaadi Abulpharagii*, *ebn-Assali*, institutiones linguae copticae. Init. fol. 21. 4. *Al-Uagahi Calliopaei* praefatio in grammaticam quae *kaphia*, i. e. *sufficientia* nuncupatur; copt. arab. fol. 28. 5. *Teki ebn-Dohairi Calliopaei institutiones linguae copticae*, arabice expositae, fol. 37. 6. *Abulbarkati ben-Cabari* presbyteri, *scala magna*, seu lexicon coptico-arabicum per materias, in decem portas, seu capi-

(1) Legesis Stephanum Evodium Assemanum de hoc aliisque grammaticalibus Coptorum scriptis in catalogo codicum orient. bibliothecae mediceae p. 410. sqq.

ta, triginta duas sectiones omnino complectentia, distributum; quarum series initio praefigitur. Init. fol. 62. a terg. (Edidit Kirkerius.) Is codex scriptus fuit a Iohanne hegumeno coptita anno Christi 1684. "Explicit *scala aurea*, collecta „ a doctore fideli praestantissimo Benassali. Requiescere faciat Deus animam eius. „ Absolutae autem sunt decem portae in pace Domini, amen. Et fuit comple- „ mentum huius libri benedicti feria quarta, die 5. mensis barmudi, anno cop- „ tico millesimo quadringentesimo SS. martyrum. Largiatur nobis Deus sanctas „ benedictiones eorum, amen. Famulus vester hegumenus Iohannes hunc li- brum scripsit „. Qui tamen perperam *scalam magnam*, sub numero sexto et ultimo supra recensitam, Benassali tribuit. Eius enim genuinus auctor est Abulbarkatus ben-Cabari, quem in titulo laudavimus, cuius etiam hoc ipsum opus in sequente codice num. 6. exhibetur.

LXXI.

Codex in fol. bombyc. foliorum 170, copticis et arabicis litteris ac sermone eleganter exaratus, inter codices orientales Petri a Valle olim septimus; quo continetur.

1. *Semannudi* grammatica linguae copticae, quae *sollom*, id est *scala* inscribitur; arabice, uti et quae sequuntur, exposita. Init. fol. 4. 2. *Ebn-Kateb Caisar* i. e. *filii Caesaris*, *scribae*, *tabassora*, i. e. *theoria*, sive contemplatio in grammaticam copticam. Init. fol. 12. 3. *Senioris Asaadi Abulpharagii Bennassali* praefatio sive institutiones linguae copticae. Init. fol. 18. 4. *Al-Uaglbi Calliopaei*, praefatio sive grammatica coptica, *kaphia*, i. e. *sufficientia*, nuncupata. Init. fol. 24. a terg. 5. *Al-Teki ben-Dohairi grammatica coptica*, fol. 31. a terg. 6. *Abulbarkati*, *ben-Cabari* presbyteri *scala magna*, sive lexicon coptico-arabicum, per materias, in decem portas, seu capita, distributum. Init. fol. 49. a terg. 7. *Abu-Isaac filii Abilmophdal*, *Benassali*, *scala electa*, *et aurea pura*, sive lexicon sacrum coptico-arabicum, in quo voces copticae, quae in novo testamento occurrunt, iuxta alphabeti coptici seriem digestae, arabice redduntur. Init. fol. 103. (Edidit Kirkerius.)

Is codex scriptus fuit anno Christi 1321, uti haec docent calligraphi verba, quae folio 169. in calce leguntur. "Et exaravit hunc librum pauper, idiota, monachus hu- „ milis, Gabriel filius Arrascidi, cognomento Kateb-Catelbak. Absoluta est autem e- „ ius descriptio in monasterio Tamuieh, feria sexta, die 21. mensis babae, novem- „ bris, anno 1037. SS. martyrum. Elargiatur nobis Deus eorum intercessionem, „ amen: et gloria Deo semper, amen. „ In fronte huius codicis, haec de eo manu Petri a Valle adnotata leguntur. " Anno salutis 1615. exeunte, in urbe Cayro, „ totius Aegypti hac tempestate celeberrima, dum antiquitatis monumenta, bar- „ barie atque ignorantia plane obsita, studiose perquirerem, librum hunc inter „ tenebras rudium ingeniorum latitantem inveni: quem, longinqua demum ac „ diuturna peregrinatione exacta, Romam advexi, ut eius singulari ad hoc ad- „ iumento, vetustissima aegyptia lingua, apud Aegyptios ipsos paene demortua, sa- „ cris ac profanis litteris illustrandis, iam tandem reviviscat, meamque ea in re

„ iuvanda, laborem, ac studium aeternae Urbi, patriae sanctissimae, addictum,
„ eidem bonarum artium parenti grata posteritas perpetuo acceptum ferat. Pe-
„ trus a Valle peregrinus patricius romanus.

LXXII.

Codex in 8. bombyc. foliorum 131, copticis et arabicis litteris ac sermone eleganter exaratus, inter codices orientales Petri a Valle, olim octavus; quo continetur.

1. *Semannudi scala*, sive institutiones linguae copticae, arabico sermone expositae. Init. fol. 1. 2. *Abu-Isaac fil. Abilmophdal Bennassali*, *scala electa*, sive lexicon sacrum coptico-arabicum, quo scilicet voces copticae, quae in testamento novo, in psalmis, et canticis, in liturgiis et in officio feriali Coptitarum occurrant, arabice exponuntur. Diversa est dispositio huius lexici ab eo, quod in praecedento codice recensuimus. Init. fol. 22. Is codex decimo quarto Christi saeculo videtur exaratus.

LXXIII.

Codex in 8. chartac. foliorum 175, copticis, et arabicis litteris exaratus, inter codices orientales a S. Congregatione de propaganda fide vaticanae bibliothecae addictos, olim quinquagesimus tertius; quo continetur.

Abulbarkati ben-Cabari, *scala magna* sive lexicon coptico-arabicum per materias, in decem portas, seu capita, distributum, fine mutilum. Quae tamen desunt, suppleri possunt ex superioribus codd. LXX. et LXXI, ubi idem lexicon exhibetur. Is codex ad decimum septimum Christi saeculum videtur referendus.

LXXIV.

Codex in 8. bombyc. foliorum 150, copticis, ac arabicis litteris et sermone nitidissime exaratus, inter codices copticos a Iohanne Baptista Raymundo bibliothecae vaticanae ex testamento addictos, olim decimus septimus; quo continetur.

1. *Semannudi scala*, seu institutiones linguae copticae, arabice expositae. Init. fol. 1. 2. *Abu-Isaac fil. Almophdal, Bennassali*, *scala electa*, sive lexicon sacrum coptico-arabicum; ubi scilicet vocabula in novo testamento, psalmis, canticis, liturgiis, et officio feriali Coptitarum obvia, arabice exponuntur; ut in superiore codice LXXII. Init. fol. 31. Is codex, quem non immerito ad decimum quintum Christi saeculum referas, pertinuit olim ad *Hebetallah* alexandrinum; quemadmodum fol. 150. in calce adnotatur.

LXXV.

Codex in 8. bombyc. foliorum 113, copticis et arabicis litteris ac sermone exaratus, inter codices copticos a Iohanne Baptista Raymundo vaticanae bibliothecae ex testamento addictos, olim decimus sextus; quo continetur.

1. *Abu-Isaac fil. Abilmophdal Benassali scala electa*, seu lexicon sacrum coptico-arabicum, in quo praecipua vocabula coptica, dialecti tabannensis, quae in novo testamento, in psalmis, et canticis, in liturgiis, et officio feriali Coptitarum occurrunt, arabice explicantur. Iuit. fol. 1. 2. *Semannudi scala*, sive institutiones linguae copticae, arabico sermone expositae. fol. 93. Is codex decimo quinto Christi saeculo videtur exaratus.

LXXVI.

Codex in 12. bombyc. foliorum 324, copticis et arabicis litteris ac sermone exaratus, inter codices copticos a Iohanne Baptista Raymundo vaticanae bibliothecae ex testamento addictos, olim vigesimus secundus; quo continetur.

1. *Semannudi scala*, sive institutiones linguae copticae, arabico sermone expositae. Init. fol. 1. 2. *Abu-Isaac fil. Abilmophdal Benassali*, *scalá electa*, sive lexicon sacrum coptico-arabicum, de quo in praecedentibus codicibus. Init. fol. 33. 3. Interpretatio nominum hebraicorum, quae in sacris libris et evangeliis obvia sunt, a S. Epiphanio episcopo Cypri elucubrata; coptice et arabice. Init. fol. 281. 4. Nomina dierum et mensium Coptitarum, coptice et arabice 5. Lexicon coptico-arabicum, sine titulo et auctoris nomine, principio mutilum, fol. 292. 6. Doctoris eiusdem *Ben-Kateb Caisar*, *tabassora*, i. e. *theoria*, sive grammatica linguae copticae arabicae exposita secundum librum *anmudeg*, *exemplaris*, nuncupatum. Deest finis, qui tamen ex superioribus codicibus LXX. et LXXI. suppleri potest. Init. fol. 308. a terg. 7. Ordo ministerii sacerdotis; ubi de sacris ritibus in celebratione missae observandis: arabicus, fine mutilus; incipit fol. 324. Is codex ad decimum quintum Christi saeculum videtur referendus.

LXXVII.

Codex in 4. bombyc. foliorum 75, copto-arabicus; quo continentur.

Lectiones et evangelia recitanda in die festo S. Iohannis baptistae. Is codex conscriptus fuit partim a quodam presbytero Georgio, partim a quodam Marco, ut pag. 21. a terg. adnotatur; et ad saeculum XIII. videtur referendus.

LXXVIII.

Codex assemanianus in 4. m. chartac. foliorum 143, coptice et arabice exaratus.

Missale, cum liturgia S. Basilii magni, coptico-arabicum, iuxta ritum ecclesiae alexandrinae Coptitarum. Init fol. 1. Accedit *ordo elevationis incensi*, sive turificationis ad vesperas et ad matutinum, iuxta ritum ecclesiae alexandrinae Coptitarum. Init. fol. 108. Is codex scriptus fuit a Macario abbate monasterii deiparae Virginis in Baramus anno Christi 1722, ut haec ostendit adnotatio, quae fol. 106. a terg. legitur. " Absoluta est atque completa ope Dei excelsi missa S. " Basilii, feria 3, die 30. mensis heziran (iunii) unius ex mensibus anni divinae

„ incarnationis 1722, qui respondet anno sanctorum martyrum 1438; instante at-
„ que curante venerando abbate eximio et singulari suae aetatis ac saeculi sacer-
„ dote Dei sublimi, germine florente atque origine pura, patre nostro abbate ar-
„ chipresbytero Iosepho (Simonio Assemano) uno ex sacerdotibus sancti Petri in
„ urbe Roma. Rogamus dominam nostram, et dominum Christum, ut ei retri-
„ buat remissionem peccatorum, precibus eorum quorum acceptae sunt orationes.
„ Amen. Et scriptor harum litterarum humilis monachus Macarius minister Do-
„ minae nostrae in Baramus orat omnes, qui in hunc librum inciderint, ut ap-
„ precentur ei veniam peccatorum. Quique aliquid dixerit, par pari ei reddetur „
etc. Supradictus calligraphus huius codicis, Iosephi Simonii Assemani opera, ab haeresi iacobitica ad catholicam fidem conversus, Romam se contulit; ubi post recuperatum antiquum monasterium S. Stephani Aethiopum et Coptitarum, quod cardinalis Ansideus ceu simplex beneficium occupaverat; revocatis ex Aegypto monachis coptitis et aethiopibus, eiusdem monasterii abbas a sacra Congregatione de propaganda fide constitutus fuit; ibique diem supremum explevit die 23. novembris anno 1740, longaevae aetatis suae 107. cum mensibus 7, ibidemque in ecclesia Aethiopum sepultus est.

LXXIX.

Codex assemanianus in 4. chartae. foliorum 33, copticis et arabicis litteris ac sermone exaratus; quo continetur.

Ordo lampadis, sive extremae unctionis, copticо-arabicus, iuxta ritum ecclesiae alexandrinae Coptitarum. Is codex eadem, qua praecedens codex, manu, nempe Macarii abbatis monasterii urbani S. Stephani Aethiopum, ad usum Iosephi Simonii Assemani, exaratus fuit.

LXXX.

Octogesimum inter codices copticos vix tenere possunt locum ecclesiastica quaedam dissoluta fragmenta perexigua et vetustate variisque casibus consumpta. Sed certe copticis haud est adnumerandus codex rescriptus (inter syriacos vaticanos num. CLXII seu verius CLXIII.) quo continetur in superiore syriaca scriptura Dionysii telmaharensis chronicon; in supposita autem et antiquiore contineri dicit Iosephus Simonius Assemanus bibl. orient T. II. p. 99. copticum scriptum. Prorsus enim fefellerunt hominem doctum oculi sui: nam reapse in universo codice nihil copticum occurrit; illa autem supposita et abrasa, seu potius diluta, antiquior scriptura, tota graeca est; etsi triplicis generis, triplicisque aetatis ac manus; argumentum verum sacrum et quidem ex parte biblicum est. — En quot subsidiis studiosos copticae linguae vaticana bibliotheca iuvat! Sed et alia ferme copiosiora Romae sunt, mihique percognita; quae sane non negligam; quandoquidem in huiusmodi studiis mentem meam conquiescere iam excupto et volo. [EDITOR.]

DELLA NAZIONE DEI COPTI E DELLA VALIDITA' DEL SACRAMENTO DELL'ORDINE PRESSO LORO

DISSERTAZIONE

DI GIUSEPPE SIMONIO ASSEMANI

COMPOSTA NELL' ANNO 1733.

E CONSERVATA IN UN CODICE VATICANO. (*)

Avendo fatto supplica alla sacra Congregazione di Propaganda i monaci e diaconi *Antonio del Cairo* e *Macario della Tebaide*, di nazione e rito coptico o egiziaco della chiesa alessandrina, acciocchè fosse loro ottenuta dalla clemenza di sua Santità l'assoluzione e dispensa necessaria, per essere stati ordinati da un vescovo eretico, mentre essi non aveano ancora conosciuta ed abbracciata la S. fede cattolica romana; a fine di poter legitimamente ricevere il sagro ordine del presbiterato: e desiderando la medesima sacra Congregazione essere informata sopra l'esposto nel loro memoriale, ed in ispecie sopra la validità della forma che usano i vescovi copti eretici nel conferire gli ordini sagri; per ubbidire ai comandi degli emi Porporati, mi dò l'onore di fare la presente informazione, che per maggiore chiarezza dividerò in due parti. La prima parte contiene tre capitoli. Nel primo si espone il nome dei *Copti*, e l'origine della loro separazione dalla chiesa cattolica, ed il loro fondamentale errore. Nel secondo capitolo la riconciliazione ed unione dei loro patriarchi, seguita sotto diversi Pontefici, benchè poco dopo interrotta. Nel terzo lo stato presente dei Copti; e come i monaci di questa nazione, ed in ispecie gli oratori, furono chiamati a Roma dalla sacra Congregazione di Propaganda fide per occupare l'ospizio di S. Stefano, posto dietro la sagrosanta basilica vaticana. La seconda parte contiene otto capitoli, sopra il valore del sacramento dell' ordine conferito dai vescovi copti. Nel primo capitolo si tratta dei libri pontificali coptici. Nel secondo del numero degli ordini presso i Copti, e gli altri orientali. Nel terzo della materia e forma degli ordini nella chiesa orientale. Nel quarto, quale imposizione delle mani sia la materia, e quale orazione sia la forma nella chiesa orientale. Nel quinto, del modo di conciliare la chiesa orientale colla cattolica romana nella materia e forma degli ordini. Nel sesto, della materia e forma degli ordini nella chiesa alessandrina degli Egizi o Copti; premesso il rito delle ordinazioni. Nel settimo, della validità della forma che usano i vescovi copti nella chiesa alessandrina. Nell' ottavo ed ultimo, si risponde agli argomenti, che possono allegarsi contro la validità degli ordini coptici.

(*) Questa dissertazione fu da me annunziata nel Tomo III. part. 2. p. 168. della vaticana collezione di Scrittori antichi. Nota dell' Editore.

PARTE PRIMA.

CAPITOLO PRIMO

Del nome dei Copti, e della origine della loro separazione dalla santa Chiesa cattolica, e del loro errore fondamentale.

I. Nome de' Copti, paese ove abitano, e rito che osservano.

1. I *Copti* sono cristiani del patriarcato alessandrino, che abitano nell' Egitto e nella Tebaide, seguaci degli errori di Dioscoro già patriarca alessandrino, deposto dal sacro concilio calcedonese per l' eresia eutichiana. Stendonsi anche nell' Etiopia o Abissinia, alla quale come soggetta alla sede patriarcale alessandrina, suole destinare il patriarca di detta nazione copta un metropolitano della istessa nazione e rito. Onde, perchè dagli antichi e moderni scrittori (1) l' Etiopia viene chiamata anche *India*, diconsi *Indiani* non solamente gli Abissini, ma i medesimi Copti da Bernardo di Luxemburgo presso il Prateolo (2): " Copti, " auctore Bernardo a Lutzemburgo, christiani quidem sunt, sed haeretici, variis " in locis et circumfuse Indiam incolentes ".

2. Quanto al nome dei *Copti*, alcuni lo derivano dalla città di *Copto* nell' Egitto superiore, posta al mare rosso. Questa opinione viene riferita dal Morino (3) ed appoggiata all' autorità degli antichi geografi, che fanno menzione della città di *Copto*. " Nescio quo fato Aegyptii dicti sunt Copti. Coptus quidem est urbs " non incelebris in superiore Aegypto, cuius mentionem faciunt Strabo lib. XVII, " Plinius lib. XVI. 24, Ptolemaeus in geographia sua, et Plutarchus saepe in tractatu " de Iside et Osiride. Multae enim sunt Aegypti urbes istâ et celebriores et populosiores, a quibus Aegyptios nomen trahere aequum erat. Vocat Strabo *Coptum* " *communem Aegyptiorum et Arabum urbem*; affirmatque *omnes indicas et arabicas merces*, *quae arabico sinu advehuntur*, *Coptum deferri*. Probabile est, " Arabes Coptum urbem frequentare solitos, postquam Mahometis deliramenta amplexi sunt, christianos illius regionis *Coptos* seu *Coptitas* appellasse, eo quod " ii, cum quibus commercia exercebant, *Coptitae* dicerentur ". A questa ragione però del Morino si risponde, che il nome di Copto non si trova dato ai cristiani di Egitto, se non che ne' secoli bassi, allorchè la città di Copto non era frequentata dagli Arabi, più che la città del Cairo. Anzi gli scrittori maomettani sino dal secolo ottavo di Cristo non danno a que' cristiani altro nome, che l' antico preso dalla sacra scrittura di *Mesraim*, chiamando il Copto *Mesri*, ed i Copti *Mesriin*.

3. Altri vogliono che i Copti siano così detti dalla voce greca κόπτω, che significa *tagliare*, e nella lingua egiziaca *privare*. Plutarco nel libro *de Iside et*

(1) Virgil. Georgic. I. vers. 57; Procop. de aedificiis lib. 4; Theophan. ad an. incarnat. 535; Damianus Göes relat. Aethiopiae; Postellus de XII. alphabetis.

(2) De vitis, sectis et dogmatibus haereticorum, edit. Coloniae 1569. p. 135. Verbo *Copti*.

(3) De sacris ecclesiae ordinationibus pag. 504.

Osiride afferma che quella città fosse chiamata *Copto* " quod regina Isis istic „ nuncium acceperit de nece mariti sui Osiridis, praeque dolore absciderit capil„ los: vel quia quum in ea degeret Isis, privata sit Osiride. Nam κόπτειν lingua „ graeca *incidere*, aegyptiaca *privare*, significat. Per l' istessa ragione dicono che quei cristiani furono chiamati Copti, cioè *tagliati*, perchè dopo il battesimo usano anche la circoncisione. Il padre Tomaso di Gesù (1) carmelitano dice: " alii Cophtos nuncupant, quia graece idem quod circumcisi sonat. Hofman nel lessico (2): " *Cophti* quasi incisi, per contemptum a Mahumetanis dicti „ sunt christiani aegyptii, seu monachi, aliique religiosae vitae sectatores, adeoque diversi a *Coptis*. Ma primieramente si desidera di sapere dall' Hofman, se i Cristiani egizi per disprezzo chiamansi da' Maomettani *Cophti*, chi sono gli altri *Copti* da' quali differiscono i *Cophti*? E poi servendosi i Maomettani della lingua arabica, come potevano cercare un vocabolo greco per denotare i Copti circoncisi e tagliati? E finalmente essendo in somma riputazione fra i Maomettani la circoncisione, come avrebbero biasimati i Cristiani egizi, che li imitavano? e come non avrebbero col medesimo nome di Copti chiamati anche gli Abissini, presso i quali più si frequenta la circoncisione (3), che presso gli Egizi?

4. Per tanto la vera etimologia di questo nome è quella che dal Morino, e dal padre Tomaso di Gesù si allega; cioè *Copti* detti corrottamente dalla voce *Aegyptii*. Il Morino (4): " forsan probabilius est, Cophtitas dictos esse Aegyptios „ per aphaeresim prioris syllabae, quasi Gyptios „. Il padre Tomaso (5): " inter has omnes nationes degunt *Aegophti*, hoc est *Aegyptii*, quos nos *Cophtos* „ appellamus. I medesimi Copti nella lingua loro egiziana non hanno altro nome, che di *Aegyptii*. Si chiamarono *Cobti* nella lingua arabica dopo il secolo settimo, rigettata la prima sillaba; e mutato il *G* in K ò *C*; l' *Y* in *O*; ed il *P* in *B*; secondo la proprietà di quella lingua. Così anche nell' ebreo e nel siriaco moderno, in vece dell' antico nome derivato da *Masraim*, cominciarono a chiamarsi *Ghipti* e *Gupti*, voce senza dubbio alterata dalla greca *Aegyptii*.

II. Origine dello scisma de' Copti.

5. Per quanto poi riguarda l' origine della separazione de' Copti dalla chiesa universale; egli è certo, che dal tempo del concilio calcedonese, che fu celebrato l' anno di Cristo 451; benchè condannato Dioscoro, fosse nella di lui sede intronizzato il S. patriarca Proterio; nulladimeno gli Egizi seguaci dello scisma del loro deposto patriarca, non vollero comunicare con S. Proterio: anzi fatto in Alessandria un gran tumulto, empiamente l' uccisero: e da quel tempo crescendo sempre più il numero degli eretici, e diminuendosi quello de' cattolici, non cessarono di crearsi un patriarca distinto dal cattolico; il quale per la moltitudine

(1) Thomas a Iesu de conversione omnium gentium procuranda lib. 7. cap. 5. p. 359. Antuerpiae 1613.

(2) Vocab. *Cophtae*, seu *Cophtitae*.

(3) Iobi Ludolfi historia aethiopica lib. 3. c. 1. n. 30. et seg. Francofurti ad Moenum 1681.

(4) De sacris ordinat. pag. 504.

(5) De convers. omnium gentium pag. 359.

de' suoi settari, e massimamente col favore de' Maomettani (i quali circa l' anno 650 cacciati i contrari di rito e comunione greca s' impadronirono dell' Egitto) rimase con piena autorità sopra tutta quella cristianità, ed anche sopra gli Abissini e Nubiesi, infetti de' medesimi errori per mezzo de' metropolitani da esso patriarca mandati a que' due regni. Il catalogo de' patriarchi copti alessandrini si legge publicato da Gio. Michele Vanslebio (1), da Ottone Dappero (2), dal Moreri (3), da Eduardo Pocokio (4), dal P. Atanasio Kirker (5), da Abramo Ecchellese (6) nel Cronico orientale, dal P. Gio. Battista Sollier (7), da Eusebio Renaudot (8), e finalmente nel Cronico orientale stampato in Venezia nell' anno 1730, coll' aggiunta de' più moderni sino al tempo presente.

III. Errore fondamentale de' Copti.

6. L' errore fondamentale de' Copti è il credere in Gesù Cristo signor nostro *una natura composta dalla divinità ed umanità.* Onde chiamansi *Monofisiti*, perchè affermano *una natura*: e per tanto anatematizzano e detestano la memoria di S. Leone papa, e del santo concilio calcedonese, per aver definito essere in Cristo due nature, l' una divina, e l' altra umana: e tengono per santi gli eretici Dioscoro, Timoteo, Teodosio, ed altri patriarchi alessandrini, Pietro Fullone e Severo, patriarchi antiocheni, Acacio constantinopolitano, Zenone ed Anastasio imperadori, e sopra tutti *Barsuma* archimandrita soriano seguace di Dioscoro e difensore di Eutiche, e Giacomo Baradeo detto da' Greci Zanzalo, parimente soriano, discepolo di Severo, e gran promotore di quella setta; dal quale anche tutti i Monofisiti, tanto soriani, come egizi ed abissini, presero il nome di *Giacobiti.* Onde Eugenio quarto nel decreto dell' unione de Copti (9) chiama questi *Giacobini.* " Hodie vero Iacobini magni etiam per Aegyptum populi „ S. Sedi apostolicae uniti sunt „. E gli Abissini medesimi non isdegnano chiamarsi *Giacobiti*, come attesta il Ludolfo (10) " Agnoscunt Iacobitarum nomen, qui alexandrinam religionem profitentur (cioè i Copti) ipsique Aethiopes nostri semet „ Iacobitas vocitant, ut ex epistola regis Af-seguedi ad gubernatorem generalem „ Hollandorum Indiae, nec non ex epistola anonymi ad regem Susneum, aliisque „ eorum scriptis constat.

(1) Ad calcem libri de ecclesia alexandrina. Paris. 1677.
(2) In descriptione Africae p. 87.
(3) In lexico. tom. I. voc. *Alexandrie.*
(4) In indice ad Eutychii annales.
(5) In Prodromo copto, et post lexicon copticum p. 518.
(6) Chron. orient. in historia byzantina, Paris 1680.
(7) Acta sanctorum tom. 5. iunii. Antuerpiae 1709.
(8) Historia patriarcharum alexandrinorum, Paris. 1713.
(9) Concil. Labb. tom. 13. p. 1204.
(10) Comment. in historiam aethiopicam p. 462.

CAPITOLO SECONDO

Della riconciliazione ed unione de' Copti colla S. Chiesa romana.

I. Unione de' Copti con gli eretici Giacobiti soriani, ed armeni.

1. Da che i Copti, o Egizi, si separarono, come si è detto, dalla chiesa cattolica per opera degli intrusi patriarchi alessandrini seguaci e difensori dell' empio Dioscoro; s' interruppe ogni loro comunicazione e colla chiesa greca orientale e colla latina occidentale. E perchè i Giacobiti soriani, e gli Armeni nell' Armenia e nella Siria, sotto particolari patriarchi, conservarono l' istessa eresia di una natura in Cristo, e avversione al sagro concilio calcedonese; si mantenne fra queste tre nazioni il nodo della scambievole amicizia, e massimamente fra i Giacobiti soriani ed egizi; i patriarchi de' quali sono stati soliti mandare gli uni agli altri le lettere sinodiche, per dichiarare la comune loro partecipazione del domma, come costa dal libro intitolato *fides patrum*, che si trova sì in arabico (1) che in etiopico (2), e non contiene altro che le sinodiche de' patriarchi alessandrini ed antiocheni; come osserva il Renaudot nell' istoria alessandrina (3), ove parlando di Giusabo, o Giuseppe, patriarca LII, dice che si rallegrò molto " quod communionem cum antiochena Iacobitarum ecclesia „ non solum per litteras, sed cum ipso patriarcha Dionysio renovasset „. Ed il P. Tomaso di Gesù (4) dal catechismo de' Giacobiti, che in Roma trovasi nella celebre libreria del Cardinale di S. Severino, raccogliendo diversi errori di quella nazione, fra gli altri al numero 3. riporta questo " se ipsos Syros vocant, et falso „ se iactant Cophti Abyssinos, Armenios, et Nubianos ipsos sequi in fide, quum „ ipsi sint ceteris multo minores ac pauciores, et rege destituti „.

II. Prima unione de' Copti colla S. Chiesa romana sotto Eugenio quarto.

2. Il primo a tentare l' unione de' Copti fu il papa Eugenio quarto, il quale invitò il loro patriarca al S. concilio fiorentino: e questi vi mandò la sua professione con Andrea abbate del monastero di S. Antonio nell' Egitto: come c' insegnano gli atti dell' istesso concilio (5), ove leggesi la lettera di Giovanni patriarca copto, che s' intitola " Iohannes humilis servus servorum Christi, minister „ sedis S. Marci, magnae scilicet Alexandriae, et totius Aegypti, Libyae, Aethiopiae, Pentapoleos occidentalis, Africae, totiusque praedicationis apostoli Marci „: e la bolla di Eugenio quarto (6) intitolata *decretum pro Iacobinis*, che comincia *cantate Domino*; ove il Papa così parla del patriarca, e del di lui inviato " venerabilem fratrem nostrum Iohannem Iacobinorum patriarcham huius „ sanctae unionis cupidissimum a nobis et tota ecclesia merito laudandum et extollendum, ac communi Christianorum favore cum tota sua gente dignum iudicamus. Is enim a nobis per nostrum oratorem, ac litteras excitatus, ut ad nos

(1) Bibliothec. orient. tom. I. cod. arab. 23. pag. 624. et seg.
(2) Ludolf. histor. aethiop. lib. III. cap. 4. §. 41.
(3) Historia patriarch. alexandr. pag. 282.
(4) De salute omnium procuranda. p. 389.
(5) Concil. Labb. tom. 13. p. 1201.
(6) Ibidem pag. 1204.

„ et ad hanc sanctam synodum legationem mitteret, et se ac suam gentem in eadem cum ecclesia romana fide uniret, dilectum filium Andream natione aegyptium, abbatem monasterii S. Antonii apud Aegyptum, in quo et habitasse et mortuus esse sanctus Antonius perhibetur, religione et moribus non mediocriter institutum, ad nos et ipsam synodum destinavit „.

III. Unione de' medesimi tentata da Pio quarto.

3. Nell' anno 1561. Pio quarto procurò di riunire quella nazione, che insieme col suo patriarca era ritornata agli antichi errori. Pertanto inviò a Gabriele patriarca novantesimo quinto il P. Cristoforo Roderico della Compagnia di Gesù; ma senza frutto veruno, come raccontano il P. Sacchino (1), ed il P. Sollier (2) nel catalogo di que' patriarchi « Primus totius fraudulentae machinationis telam exorsus est Abrahamus quidam syrus, Romae ad quadriennium commoratus, optime habitus, multisque ornatus muneribus; quorum vice nonnisi summam ingratitudinem et perfidiam pontificio nuncio exhibuit. Patriarcha Gabriel senex versutus ita se ad omnem simulationem formavit temperavitque, ut acceptis, quae Roma deferebantur, donis non exigui pretii, et personam et obedientiam et fidem exuerit, quam binis primum in litteris, tum coram Roderico saepius et palam fuerat professus „. Il patriarca Gabriele novantesimo settimo nella sua lettera a Clemente ottavo (3) riferisce, che Ambrogio vescovo Auriense, fu spedito per nunzio pontificio al suddetto Gabriele patriarca novantesimo quinto " Certiorem etiam reddimus patris Papae sanctitatem, quod tempore patris patriarchae amba Gabrielis, in patriarcharum numero alexandrinae regionis nonagesimi quinti, venit ad eum nuncius patris Papae urbis Romae vir doctus et virtute praeditus, nomine Ambrosius episcopus Auriensis, qui in ecclesiis nostris aegyptiis celebravit „.

IV. E da Gregorio XIII.

4. Successe a questo Gabriele novantesimo quinto il patriarca Giovanni novantesimo sesto, a cui leggesi che il papa Gregorio XIII. inviò con lettere pontificie il P. Giovanni Battista romano della Compagnia di Gesù, siccome attesta il di lui successore Gabriele patriarca novantesimo settimo nell' accennata lettera a Clemente VIII. (4) " Certiorem autem te facimus, pater spiritualis, olim venisse filium benedictum Iohannem Baptistam cum litteris domini patris papae Gregorii XIII. ad patrem patriarcham amba Iohannem in patriarcharum numero nonagesimum sextum „. Il P. Tomaso di Gesù (5) descrive il concilio tenuto nel Cairo dal mese di decembre 1582. sino al primo febraro 1583. dal patriarca Giovanni, e dal P. Gio. Battista nunzio del Papa; in cui letto il breve di Gregorio XIII, dopo varie dispute finalmente consentì il patriarca con i Copti presenti al sinodo, di abbracciare la dottrina cattolica intorno alla incarnazione del Verbo. Ma in breve seguita la morte di quel patriarca, e carcerati dal bassà turco i padri della Compagnia, si frastornò l' affare della unione. " Sed etsi manus dede-

(1) Hist. societ. part. 2. lib. 5. a num. 135.
(2) Act. sanctor. tom. 5. iunii.
(3) Apud Baron. in append. ad tom. 6. annalium.
(4) Baron. tom. 6. annalium, in appendice.
(5) De convers. gentium p. 362. et seq.

„ re veritati, satanas tum omni conatu prohibuit, quin chirographo, quod pro-
„ fessi fuerant confirmarent, tum patriarchae vicario id procurante homine pes-
„ simo, quique ea ratione consequi se posse patriarchatum speraverat; tum mor-
„ te ipsius patriarchae: Turcis quoque, nostros in teterrimum carcerem coniicien-
„ tibus, quasi orientalem illum tractum sive Pontifici maximo, sive Regi catholico
„ subicere vellent. Quae calumnia licet paulo post fuit agnita a Turcis, tamen pro-
„ regi accepta fuit occasio, ut quinque aureorum millia nostri persolverent, si
„ vellent liberari. Quam summam Cophtis et mercatoribus numerantibus, chari-
„ tas Gregorii pontificis maximi liberaliter restituit. Deinceps Maronitarum, qui
„ degunt in monte Libano, seminarium auctum est, ac fides subinde in eas oras
„ propagatur „. Sicchè tutte le cure, che con molto dispendio, e poco o niun frutto, aveva impiegate Gregorio XIII. per la conversione dei Giacobiti egizi e soriani, mandando ai primi il P. Gio. Battista, ed ai secondi Leonardo Abel vescovo di Sidone (1), le ristrinse poi a coltivare la nazione de' Maroniti, sempre mai ubbidiente alla Sede apostolica.

5. L'istesso P. Gio. Battista fu rimandato in Egitto da Sisto V. al patriarca de' Copti Gabriele novantesimo settimo, siccome questi attesta nella mentovata lettera a Clemente VIII. (2) " Ipsum Iohannem Baptistam rediisse ad humilitatem „ nostram cum litteris domini patris papae Sixti quinti, quae dilectionem et „ unionem cum sancta catholica romana ecclesia, et salutares sermones, gregis- „ que custodiam, ac pro eo mundi creatorem orare et precari admonebant; „ quod quidem acceptavimus, eique obedivimus. Crevitque apud nos, et apud „ omnes filios nostros christianos Dei populos gaudium et laetitia, quod ad nos „ pervenerunt litterae tuae, maxime Pater, per dictum filium tuum Hieronymum „. Era questi Girolamo Vecchietti, mandato da Clemente VIII. al medesimo patriarca Gabriele per continuare l'unione già fatta sotto Sisto V. per opera del P. Gio. Battista: e l'istesso Gabriele patriarca ne fa espressa menzione nella prelodata lettera con queste parole: " quam ob causam, sanctas litteras tuas ad humi- „ litatem nostram misisti per filium benedictum, dilectum, amabilem, devotum, „ orthodoxum, Hieronymum Vecchiettum „. Fra i molti codici manoscritti arabici e coptici procurati in quella occasione per la libreria vaticana da Girolamo Vecchietti inviato di Clemente VIII. alla nazione de' Copti, trovasi nei codici arabici num. 169. e 187. descritta la professione di fede fatta dal detto patriarca Gabriele novantesimo settimo, e mandata a Roma per mezzo dei di lui inviati Giuseppe, ed Abdelmessia, preti e monaci del monastero di S. Macario nella Nitria dell'ordine di S. Antonio; i quali in risposta alle lettere pontificie ricevute per mezzo del Vecchietti, furono da quel patriarca mandati a Roma, ove fecero la celebre legazione descritta dall emo Baronio (3). " Sanctitatem tuam cer-

V. E da Sisto quinto, e seguita poi sotto Clemente VIII.

(1) Thomas a Iesu de conversione gentium lib. 7. c. 14. p. 386.

(2) Apud Baron. tom. 6. annalium.

(3) Tom. 6. annalium.

„ tiorem facio ego humilis, missos esse a nobis cum his litteris filios benedic-„ tos sacerdotem Iosephum, et sacerdotem Abdelmessiam „ Il Baronio descrive 1. la lettera del patriarca Gabriele a Clemente VIII. in data de' 22. novembre 1593. 2. l'istruzione fatta ai detti suoi inviati il dì mese ed anno sudetti. 3. la lettera di Gio. *comus*, cioè *hegumeno*, o arciprete della chiesa alessandrina, all'istesso Pontefice, in data de' 18. decembre 1593. mandata con Barsuma arcidiacono dell'istessa chiesa, e nipote del detto hegumeno 4. la professione di fede fatta dai detti sacerdoti e monaci Giuseppe, ed Abdelmessia, e dall'arcidiacono Barsuma, a nome del patriarca Gabriele, e dell'arciprete Giovanni, *in urbe Roma coram summo Pontifice, praesentibus S. R. E. Cardinalibus, die 15. ianuarii anno 1595.*

VI. Però con poco frutto.

6. Con tutto ciò quanto fosse fruttuosa questa solenne conversione ed unione del patriarca Gabriele, lo dimostrò l'effetto: perchè in lui s'estinse la fede cattolica, che non si legge professata più da veruno de' suoi successori. Onde meritamente scrive il Renaudot (1): " an sincero animo orthodoxam fidem Gabriel „ professus fuerit, Deus novit. Sed quicquid ipse habuerit in animo, decantata „ certe illa et nimium celebrata unio fructum nullum tulit, non magis quam tot „ aliae. „

CAPITOLO TERZO

Dello stato presente de' Copti; e come i monaci di questa nazione furono chiamati a Roma per occupare l'ospizio di S. Stefano posto dietro la basilica vaticana.

I. I patriarchi copti scrivono ad Urbano VIII. ed a Clemente XI.

1. Dal patriarca Gabriele novantesimo settimo, che visse ne' tempi di Clemente VIII, sino al presente, non si trova, che alcun patriarca abbia scritto ai sommi Pontefici, eccetto il patriarca Matteo centesimo (2) che scrisse ad Urbano VIII, e Giovanni patriarca centesimo terzo che scrisse a papa Clemente XI. nell' anno 1700. Ma non contengono simili lettere altro che la ricognizione del primato del romano Pontefice, confessato senza difficoltà da' Copti ed Abissini (3) in virtù de' canoni de' concilii antichi: non però l'abiura degli errori dioscoriani, nè l'accettazione del concilio calcedonese, che sono i punti esenziali, a' quali devono astringersi que' popoli, per essere tenuti sinceramente cattolici.

II. Molti Copti si fanno cattolici nel secolo presente.

2. Quantunque però il mentovato patriarca Giovanni centesimo terzo, che pontificò dall' anno 1676. sin all' anno 1718. non si sia mai indotto a fare publica professione della fede cattolica, fu nondimeno molto propenso verso i professori della medesima. Onde nel suo patriarcato si propagò la dottrina ortodossa presso

(1) Histor. patriarch. alexandrinorum p. 612.
(2) Chron. orient. edit. venet. 1730. Pag. 159.
(3) Ludolf. histor. aethioph. tom. 1. lib. 3. cap. 7. n. 16; et tom. 2. pag. 444.

i Copti, e non pochi di questi nell' Egitto abiurarono apertamenta l'eresia, e si riconciliarono colla S. Chiesa, per opera massime de' missionari della S. Congregazione di Propaganda, dalle relazioni de' quali apparisce che anche sotto Pietro patriarca centesimo quarto, che pontificò dall' anno 1718. all' anno 1727; e sotto Giovanni centesimo quinto, che presentemente governa quella nazione, si è dilatata non poco la religione sino nella Tebaide, cioè in Achmin, in Gerge, in Necade, ed in altre città dell' Egitto superiore.

3. E perchè sino dalla fondazione del collegio urbano di Propaganda furono istituiti dall' eccm̃a casa Barberini alcuni alunnati per gli Abissini, ed altri per i Copti, e de' primi ne erano già venuti alcuni giovani dall' Etiopia per opera de' PP. Riformati di S. Francesco; si procurò d' ordine della santa memoria di papa Clemente XI. di farne anche venire de' Copti: siccome infatti riuscì per mezzo de' medesimi Copti cattolici, che si trovavano nel Cairo, e de' loro corrispondenti in Roma: cosa che per lo passato, non si potè mai ottenere, per quante diligenze si fossero fatte. III. Alunni Copti nel collegio urbano di Propaganda.

4. Intanto per maggiormente stabilire la santa fede fra i Copti, pensò l' istesso Clemente XI. d' introdurre anche in Roma, oltre gli alunni secolari del collegio urbano, i monaci dell' istessa nazione: i quali chiamati per ordine di sua Santità da persone pratiche dell' Egitto, vi giunsero dopo la morte dell' istesso Pontefice. Onde dal successore Innocenzo XIII. di gloriosa memoria ebbero bensì un onesto assegnamento per vivere; ma non già la disegnata chiesa di S. Stefano posta dietro la basilica vaticana a canto alla chiesa di S. Marta. IV. Monaci abissini introdotti nella chiesa di S. Stefano.

5. Questa chiesa di S. Stefano col vicino monastero fu fondata da S. Leone magno pontefice, come si legge presso Anastasio bibliotecario, e nel breviario romano: " aedificavit monasterium vicinum basilicae sancti Petri. „ E nella iscrizione posta da Clemente XI. sopra la porta della medesima chiesa, allorchè nell' anno 1706. la ristorò: " Clemens XI. Pontifex maximus ecclesiam hanc a Leone „ magno pontifice cum monasterio instructam etc. „ Dalla proprietà di quei primi monaci passò al capitolo di S. Pietro per concessione de' papi Sergio secondo e Leone quarto; e confermò la detta concessione Leone nono, dall' anno 1049. al l' anno 1054, come costa della bolla del medesimo Pontefice, che si conserva originalmente in pergamena nell' archivio della basilica vaticana. V. Fondata da S. Leone magno papa.

6. L' em̃o Baronio crede, che Alessandro terzo nell' anno 1177. abbia dato l' uso della detta chiesa agli Etiopi Abissini ad istanza del loro rè, chiamato volgarmente Preteianni (1). " Quae autem secuta sint, nos latet „ (parla (2) delle „ lettere corse tra Alessandro terzo, e quel rè:) nisi quod sive ab ipso Alexandro „ papa, sive ab aliis eiusdem sedis apostolicae Pontificibus constat Aethiopibus is- VI. Non sotto Alessandro terzo ma sotto Eugenio quarto.

(1) L' improprietà di questa volgare denominazione è derisa dal Ludolfi nelle cose etiopiche; e meglio scrive questo nome il Forteguerri nelle missioni p. 25. Nota dell' Editore.

(2) Tom. 12. ad ann. 1177.

„ tis regni Preteianni, Abissinis dictis, datam ecclesiam S. Stephani promartyris, una cum eius habitationibus, sitam post absidem basilicae S. Petri, quam „ in hanc usque possident diem. „ Ma pare più verisimile, che i detti monaci abissini non abbiano ottenuta quella chiesa, che da Eugenio quarto dopo il concilio fiorentino, a cui vennero da Gerusalemme e dall'Egitto molti monaci abissini e copti, siccome apparisce dagli atti (1), ove si fa menzione di Nicodemo abbate degli Abissini di Gerusalemme, e di Andrea abbate di S. Antonio nell'Egitto, del patriarca copto alessandrino, e di Costantino rè dell'Etiopia. Il Ciacconio (2) afferma, che l'abbate Andrea con dodici monaci nel 1441, dopo avere prestata l'ubidienza, e professata la fede nel concilio fiorentino, venne a Roma, e fu d'ordine del Papa alloggiato in S. Lorenzo in Damaso. " Anno 1441. die 10. octobris abbas S. „ Antonii in Aegypto, vir insignis apud imperatorem Aethiopiae, vulgo presbyterum Iohannem vocatum, duodecim ferme monachis comitantibus, Romam venit. „ Hospitatus est ad S. Laurentium in Damaso; et postea capita apostolorum ac „ ceterae reliquiae urbis monstratae ei fuerunt „. Leggesi nell'appendice agli atti del concilio fiorentino (3) il breve di papa Eugenio quarto al capitolo di S. Pietro, per mostrare il volto santo al detto abbate Andrea. Allora credesi concesso agli Abissini l'ospizio e chiesa di S. Stefano: perchè prima del pontificato di Paolo terzo, che regnò dall'anno 1534. all'anno 1549, già se ne trovavano in possesso, come costa dal libro etiopico (4) stampato in Roma nel 1513. per opera de' medesimi monaci abissini; i quali nel 1548. sotto Paolo terzo stamparono anche il nuovo testamento, ove nell'epilogo alle epistole di S. Paolo, Tesfa-Sion uno di que' monaci, dice così parlando del Papa: " non inveni requiem neque corporis neque „ animae, nisi Romae. Requies autem animae est fides Petri orthodoxa; corporis „ vero est successor Petri Paulus tertius „. Nella lapide sepolcrale del medesimo Tesfa-Sion, detto altrimenti Pietro monaco, che sta nella chiesa di S. Stefano, leggesi ch'egli morì nel 1550, dopo di aver dimorato in Roma dodici anni. E in un'altra lapide, che Marco priore de' monaci abissini morì nel 1581.

VII. Vi stanno sino al pontificato di Innocenzo XI; e mancando essi, vi furono istituiti custodi della chiesa di S. Stefano, primieramente Matteo Naironi maronita.

7. Da certe regole fatte e sottoscritte da monsignor Mattei maggiordomo del sacro palazzo apostolico, che si prescrivono all'amministatore, ai monaci abissini (che ivi si chiamano *frati indiani*) ed ai pellegrini della stessa nazione, e si conservano originalmente nel medesimo ospizio di S. Stefano, si deduce che vi si mantennero que' monaci sino al pontificato d'Innocenzo XI, di cui monsigr. Mattei si chiama maggiordomo; e che oltre l'abitazione e chiesa contigua di S. Stefano, avevano anche gli alimenti dal palazzo apostolico. Pochi anni dopo essendo morti gli ultimi Abissini, che abitavano in quell'ospizio, e non venendone altri a Roma, fu data la cura di essa chiesa a D. Matteo Naironi sacerdote maronita, allora scrittore delle lingue siriaca ed arabica nella libreria vaticana.

(1) Concil. labb. tom. 13. a pag. 1201.
(2) Nella vita di Eugenio IV.
(3) Concil. labb. tom. 13. pag. 1218.
(4) Psalterium aethiopic. Romae 1513. in 4.

8. Nell' anno 1705. li 10. ottobre Clemente XI. spedì un breve in favore dell' abbate D. Silvestro Campana beneficiato di S. Pietro, facendolo cappellano perpetuo, e rettore non amovibile della chiesa di S. Stefano, con assegnargli quegli emolumenti, che dal palazzo apostolico si davano agli Etiopi Abissini. VIII. E poi l'abbate D. Silvestro Campana.

9. Nel 1724. li 31. agosto la gloriosa memoria di papa Benedetto XIII. spedì un'altro breve all' emo Ansidei, allora assessore del S. officio, ed arcivescovo titolare di Damiata, nel quale lo dichiarava coadiutore *cum futura successione* del detto abbate Campana nell'officio di cappellano e rettore della chiesa di S. Stefano, ed interprete degli Etiopi Abissini: ed essendo morto l'abbate Campana li 9. agosto 1729, si diede luogo alla successione nel mentovato officio ed emolumenti all' emo Ansidei. IX. E finalmente il sig. card. Ansidei.

10. Intanto per parte de' Copti ed Abissini si presentò un memoriale all' istesso pontefice Benedetto XIII., acciocchè si degnasse, dichiarando nulla la sudetta coadiutoria, di reintregare gli oratori nel possesso della loro chiesa concessa già da' sommi Pontefici, e da essi oratori non mai abbandonata: imperocchè morti gli ultimi monaci, come si è detto, senza avere il modo di farne venire degli altri, la S. Congregazione di Propaganda, come protettrice de' medesimi, in diverse occasioni aveva spedite lettere nell' Egitto e nell' Etiopia per chiamarne altri; e specialmente nell' anno 1704. quando ordinò Clemente XI, che fosse ristorata quella chiesa ed abitazione per gli Etiopi; ed il medesimo Pontefice alcuni anni dopo, vedendo che non era aperta la strada dell'Etiopia, fece chiamare dall'Egitto i Copti, che sono dell'istesso rito degli Abissini, per collocarli in quell'ospizio: e questi giunti in Roma, trovarono già passato a miglior vita il loro benefattore. X. Supplicano i monaci copti per essere reintegrati con gli Abissini nella loro chiesa di S. Stefano.

11. Ma mentre le ragioni de' Copti d'ordine di Benedetto XIII. si esaminavano dalla S. Congregazione di Propaganda, morì l' emo Ansidei nel febraro dell' anno 1730. Onde mediante la protezione del sig. card. Petra prefetto di Propaganda si ottenne per li Copti ed Abissini quell'ospizio: ed in virtù del rescritto del sig. card. Lercari segretario di Stato *ex audientia Sanctissimi* sotto il giorno 17. febraro dell' istesso anno, ne fu preso il possesso li 19. detto dal predetto card. Petra a nome de' Copti ed Abissini, e vi s' introdussero intanto il P. Macario Asmalla monaco antoniano, ed il sacerdote D. Giovanni Teodoro Chiat, amendue Copti, i quali si trovavano presenti in Roma unici di tale nazione. XI. Ottengono la grazia da Benedetto XIII.

12. Essendo poi passato a miglior vita Benedetto XIII, e non potendosi spedire il breve confermatorio della grazia conceduta per rescritto alla supplica de' Copti ed Abissini; s' impetrarono dagli emi capi d'ordine in Sede vacante i soliti emolumenti: i quali poi furono confermati insieme colla concessione dall'eletto Clemente XII. con breve spedito li 15. gennaro 1731, col quale si dichiara, oltre le altre cose spettanti al buon governo di quei monaci copti ed abissini, che debbano in perpetuo dipendere dalla S. Congregazione di Propaganda, e dal di lei prefetto dover- XII. Confermata con breve di Clemente XII.

si deputare per rettore ed amministratore una persona pratica delle loro lingue, siccome fu deputato l'Autore della presente dissertazione.

XIII. Li monaci copti chiamati a Roma per la chiesa di S. Stefano, e collocati nel monastero de' SS. Pietro e Marcellino, per farvi il noviziato.

13: Frattanto l'emo sig. card. Petra protettore scrisse al Cairo li 2. decembre 1730. al vice prefetto de' minori Osservanti riformati, acciocchè scegliesse due altri Copti, e susseguentemente li mandasse quà per essere in detto ospizio collocati. Al di cui comando ubbidendo il vice prefetto, inviò i più volte menzionati diaconi Antonio del Cairo, e Macario della Tebaide. E questi giunti in Roma nel principio dell' anno 1732, con ordine dell' istesso prefetto card. Petra li 7. gennaro furono ammessi dall'amministratore in detto ospizio, e li 17. del medesimo mese mandati al monastero de' SS. Pietro e Marcellino de' monaci maroniti di S. Antonio del monte Libano, per far ivi il noviziato, ed a tempo debito anche la professione monastica dell'istituto di S. Antonio, per ritornare poi al sudetto ospizio e chiesa di S. Stefano, ad esercitarvi l'instituto monastico secondo il proprio rito coptico.

XIV. Fattavi la professione, e volendosi ordinare sacerdoti, dimandano l' assoluzione e dispense necessarie.

14. Ora avendo fatta la professione monastica li 7. gennaro del presente anno 1733., ed essendo sufficientemente istruiti e nel proprio rito coptico e nelle cose necessarie per gli ordini sagri, hanno i medesimi due oratori monaci e diaconi copti umiliato a questa S. Congregazione del S. officio l'annessa supplica per l'assoluzione e dispensa necessaria.

XV. Essendo sospesi, ed irregolari come ordinati dagli eretici.

15. Gli ordinati dagli eretici, sono sospesi ed irregolari; e pertanto hanno bisogno di essere assoluti e dispensati; come è dottrina comune e pratica della chiesa cattolica, cap. *statutum de haereticis* in sexto: e Clemente VIII. in instructione de Italo-graecis ff. *ordinati ab episcopis schismaticis alias rite ordinatis*: e si prova dall'emo Petra *in comment. ad constitutiones apostolicas tom.* 4, *ad constit.* 29. *Eugenii quarti*, *pag.* 579. Onde gli oratori Copti essendo stati ordinati lettori, suddiaconi, e diaconi da vescovi copti eretici, cioè Antonio del Cairo da Giovanni centesimo terzo patriarca alessandrino, e Macario della Tebaide da Pietro vescovo sitifese nell' Egitto superiore; devono essere assoluti e dispensati della Santità sua, per poter ricevere lecitamente il sacerdozio.

XVI. Interstizi non osservati da' Copti negli ordini.

16. Si aggiungono nella presente materia due circostanze notabili. La prima è, che ambedue gli oratori Copti hanno ricevuto in una sola giornata, e nella età di quasi undici anni, tutti e tre gli ordini sudetti, compresovi il diaconato, e ciò secondo l'uso, o più tosto abuso, comune degli eretici Copti, Abissini, Giacobiti, Nestoriani, ed Armeni. Ed in ispecie de' Copti così scrive il P. Tomaso di Gesù (1). " Conferuntur quoque ordines, excepto presbyteratu, omni aetati, etiam immediate post baptismum parvulis, simulque dantur tonsura, et quatuor gradus, et diaconatus, et subdiaconatus; nec hisce conferendis interstitia, vel tempora particularia determinata sunt ". Nel che si pecca contro due canoni; il primo degli interstizi tra un ordine e l' altro; il secondo della età, che si richiede per gli ordini, massimamente del suddiaconato e diaconato. Quanto agli interstizi, Ga-

(1) De convers. gentium pag. 361.

spare Iuenin nel commentario de' sacramentis, dissertat. 8. quaest. 8. cap. 3. p. 587. afferma non incorrersi in alcuna irregolarità per la inosservanza di essi. „ Utrum irregularitatem incurrat, qui non dispensatus a servandis interstitiis, or- „ dines etiam maiores recipit? Resp. in iure novo non extare legem, qua legis „ de servandis interstitiis infractio, suspensione aut irregularitate castigetur. Quanto all'età, egli è certo, che il lettorato in oriente ne' tempi antichissimi si dava anche ai fanciulli immediatamente dopo il battesimo. Palladio nella vita di S. Giovanni grisostomo scrive, che fu da Melezio patriarca antiocheno insieme battezzato ed ordinato lettore *lavacri regeneratione mundatum, lectorem ordinavit*. E lo scrittore della vita di S. Eutimio abbate (1) afferma, che fu dalla madre presentato al vescovo di Melitina, *qui quum eum baptizasset, et pilos, qui ex lege tondentur pueris, totondisset, in gradum lectorum eum cooptavit*. Altri esempi de' Latini porta il Tomasino (2) tom. 1. lib. 2. cap. 68. pag. 443. Con tutto ciò nel concilio sardicese s'inculcano espressamente gli interstizi, mentre ordina (3) " ut non prius ordinetur episcopus nisi ante et lectoris munere, et officio diaco- „ ni et presbyteri, fuerit perfunctus; et ita per singulos gradus, si dignus fuerit, „ ascendat ad culmen episcopatus „. Nel codice poi di Giustiniano (4) si determina, che non si ordini il prete, se non d'anni 35, il diacono e suddiacono d'anni 25, ed il lettore d'anni 18. Finalmente il concilio trullano (5) prescrive a' preti l'anno 30, a' diaconi l'anno 25, ed a' suddiaconi l'anno 20. Niuno però de' concilii orientali prescrive pena di sospensione a' trasgressori delle sudette determinazioni.

17. La seconda circostanza è, che i Copti, siccome anche i Giacobiti soriani, e i Nestoriani, ricevuti come sopra in età fanciullesca gli ordini del lettorato e suddiaconato, e quello ancora del diaconato, contraggono poi il matrimonio; onde in virtù del canone 9. del concilio ancirano, incorrono nella sospensione degli ordini: " diaconi quicumque ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati „ sunt, et dixerint velle se coniugio copulari, quia sic manere non possunt; hi si „ postmodum uxores duxerint, in ministerio maneant, propterea quod eis episco- „ pus licentiam dederit. Quicumque sane tacuerit, et susceperit manus impositio- „ nem, professi continentiam, et postea nuptiis obligati, a ministerio cessare de- bebunt. „ Uno degli due oratori, cioè Antonio del Cairo, sette ovvero otto anni dopo di avere ricevuti i tre sudetti ordini, prese moglie, che poi morì prima di portarsi lui a Roma, secondo l'attestato del P. Idelfonso vice prefetto del Cairo (6). " Li due poi che mando buonissimi cattolici, uno è del superiore Egitto, chia- „ mato Gabrian figlio di Abdessid, ed è d'anni ventuno in circa, non sposato „ mai: l'altro è del Cairo, chiamato Farah, forse d'anni trenta, e chierico dia-

XVII. Matrimonio contratto dai Copti dopo il diaconato.

(1) Apud Surium die 20. ianuarii.
(2) Vetus et nova ecclesiae disciplina de beneficiis.
(3) Can. 13.
(4) Cod. de episcopis et cler. novell. 113. cap. 1.
(5) Can. 14. 15.
(6) Lettera del primo settembre 1731.

„ cono, il quale era sposato con una sola moglie, che era vergine, ordinato chie-
„ rico, suddiacono, e diacono, in un solo giorno, siccome è l'uso de' Copti: e la
„ moglie morì quest' anno 1731. „ Così chiamavansi nel secolo; cioè *Gabrian*, Macario della Tebaide; e *Farah*, Antonio del Cairo. Il dubbio è se Antonio del Cairo, avendo presa moglie dopo il diaconato, sia incorso nella sospensione. Se fosse stato ordinato avanti l'uso della ragione, è certo, che non sarebbe obligato alla castità, siccome presso Tomaso di Gesù (1) rispondono i teologi ai quesiti del patriarca de' Maroniti proposti nel sinodo dell'anno 1578 " 2. Crea-
„ mus insuper pueros quinque vel sex annorum subdiaconos. Responsio ad
„ secundum. Sapienter ecclesia (distinct. 77. et 78.) in ordinandis non solum usum
„ rationis requirit, sed perfectam magis minusve aetatem pro ordinum varietate;
„ idque tum ratione characteris, tum ratione annexi voti castitatis, quo nul-
„ lus nisi sciens et volens debet obstringi. „ Ma perchè si sa, che fu ordinato in età che aveva l'uso della ragione, cioè d'anni in circa undici; perciò da una parte pare che con prender moglie abbia violato il canone, che obbliga anche gli orientali a non contrarre matrimonio dopo l'ordine sagro, sotto pena di sospensione e privazione del ministero; e dall' altra parte la consuetudine universale presso i Copti di ordinarsi in età immatura i diaconi, e di contrarre questi il matrimonio nell'età matura, pare che sia il caso preciso del concilio ancirano, cioè che vi s'intenda la protesta nell'ordinando di essere libero a prendere moglie al tempo suo. " Diaconi quicumque ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt,
„ et dixerint velle se coniugio copulari, quia sic manere non possunt, hi si post-
„ modum uxores duxerint, in ministerio maneant „. Con tutto ciò *ad cautelam*, almeno condizionatamente, si potrebbe dispensare dalla *bigamia similitudinaria*,
„ quae contrahitur, quando quis post susceptum ordinem sacrum contraxit et
„ consummavit matrimonium etiam invalide contractum. (Cabassut. *in instit. canon. lib.* 5. *cap.* 19. *n.* 4. Iuenin. *de sacramentis dissert.* 12. *quaest.* 6. *cap.* 1. *art.* 6. *pag.* 745.)

(1) De convers. gentium pag. 483. 489. 490.

PARTE SECONDA

DEL VALORE DEL SACRAMENTO DELL'ORDINE CONFERITO DAI VESCOVI COPTI.

Poichè questa sacra Congregazione di Propaganda vuole udire relazione intorno alla validità della forma che usano i vescovi copti eretici nel conferire gli ordini sagri; per dare una piena notizia, si divide la presente seconda parte in otto capitoli.

CAPITOLO PRIMO

Libri pontificali coptici.

I. L'unico modo di giudicare del valore de' sagramenti è il riconoscere il rituale ed i pontificali.

1. Fra le interrogazioni, che diconsi fatte al sommo Pontefice dal patriarca de' Maroniti, da manifestarsi poi insieme colle risposte della santa Sede nel sinodo dell'anno 1578. intorno al sagramento dell'ordine, una è questa (1). " In nostro „ pontificali conferuntur ordines sine forma per modum precationis dicendo a Dio: „ *ut eligas hunc diaconum in presbyterum.* Et siquid in hoc sit dubii, nobis in„ sinuare dignemini: quamquam in posterum secundum pontificale romanum, quod „ modo de novo a legatis Sanctitatis vestrae in linguam nostram vulgarem est con„ versum, illos conferemus. „ La risposta è addattata alla proposta. " Responsio. „ Posthac iuxta pontificalis romani ritum habeantur ordinationes. Quae vero ante„ hac praeter illud factae sunt, quales fuerint, iudicari certo non potest, nisi huc „ mittant illi suum pontificale, ut eius ritibus et caerimoniis perspectis, facilius de „ re tota statuatur. „ Non è qui luogo di esaminare la verità del fatto; mentre si sà, che il patriarca de' Maroniti siasi sempre servito, e tuttavia si serva del pontificale e rito siriaco, e non del romano; nè voglio considerare l'assurdità della pretesa proposta e della risposta, che quel patriarca colla nazione si sarebbe in avvenire servito del pontificale romano; mentre se erano nulle o dubbie le ordinazioni passate, dubbie o nulle doveano essere le future ordinazioni anche fatte secondo il pontificale romano, il quale dà bensì la vera materia e forma dell' ordinazione, ma nel caso solamente che il ministro, cioè il vescovo, sia stato prima validamente ordinato: altrimenti un laico col pontificale romano potrebbe fare valide ordinazioni; il che è manifestamente assurdo. Lodo bensì la prudenza della risposta in quanto concerne il giudicare delle ordinazioni passate, ciò che dicesi non potersi prudentemente, senza conoscere il pontificale medesimo, col quale sono state fatte: " quae vero antehac praeter illud factae sunt, quales fue-

(1) Thomas a Iesu pag. 483. Interrogationes factae Sanctitati suae a rmo patriarcha Maronitarum manifestandae in synodo anni 1578.

„ rint, iudicari certo non potest, nisi huc mittant illi suum pontificale, ut eius „ ritibus et caerimoniis perspectis, facilius de re tota statuatur. „ L'unica maniera di poter decidere della validità de' sagramenti, è il riconoscere i rituali. Il che se avessero fatto alcuni teologi e missionari, non avrebbero pronunciato così facilmente contro i riti della chiesa orientale; anzi come dimostrano i più accurati teologi, non avrebbero eccitate tante controversie, con discordia notabile di opinioni anche circa la materia e forma degli ordini del rito della santa chiesa romana.

II. Pontificali manoscritti coptici che si trovano nella libreria vaticana.

2. Nella libreria vaticana abbiamo due codici manoscritti antichissimi, che contengono le ordinazioni de' Copti in lingua coptica o egiziaca, con la propria interpretazione arabica. Il primo segnato num. XIII. fra i MSS. copto—arabici, in 4, di carta bambagina, scritto da Teodoro sacerdote alessandrino, e donato alla vaticana del card. Luigi Capponi bibliotecario, come notasi nel principio e fine del medesimo. Vi stanno le ordinazioni seguenti. Ordinatio *anagnostae*, seu lectoris pag. 1. Ordinatio *subdiaconi* pag. 4. Ordinatio *diaconi* pag. 7. Ordinatio *presbyteri* pag. 10. Ordinatio *hegumeni*, hoc est *archi-presbyteri*, che il Baronio (1) chiama *comus*, e traduce *chorepiscopus*; ed il P. Kirker (2) presso il Morino corrottamente scrive *abigumenos*, pag. 14. Ordinatio *archidiaconi* pag. 18. Ordinatio *episcopi* pag. 19. Benedictio *metropolitani* pag. 31. Consecratio *patriarchae alexandrini* pag. 34. Oratio ad constituendum *psalmistam*, seu cantorem pag. 64.

3. Il secondo codice segnato num. XXV. fra i manoscritti copto-arabici, in fol. di carta bambagina, scritto per uso di Filoteo vescovo copto di Antinoo, che fu a' tempi del patriarca Gabriele novantesimo quinto nel numero de patriarchi alessandrini, a cui sotto Pio quarto nel 1561. furono mandati Ambrosio vescovo auriense, ed il P. Cristoforo Roderico della Compagnia di Gesù, come si è detto di sopra. Vi si contengono le infrascritte ordinazioni. Ordinatio *anagnostae* pag. 1. Ordinatio *subdiaconi* pag. 9. Ordinatio *diaconi* pag. 19. Ordinatio *presbyteri* pag. 32. Ordinatio *hegumeni* pag. 47. Ordinatio *archidiaconi* pag. 59. E questo è quel codice, dal quale fece la sua traduzione il P. Kirker; che fu de' libri della celebre libreria di Pio secondo, e poi passò alla casa dei PP. Teatini di S. Andrea della Valle, e dal card. Casanate bibliotecario fu comperato per la libreria vaticana, come notasi nel principio: e di esso così scrive il Morino (3). " Antiquissimus est codex, lingua et charactere copticis seu aegyptiacis scriptus; nonnulla „ etiam erant arabice et charactere arabico exarata. Hunc codicem iussu cardinalium S. Congregationis de propaganda fide ex lingua coptica et arabica in „ latinum transtulit Athanasius Kircherius e societate Iesu presbyter, vir linguarum, et variarum scentiarum cognitione insignis, qui iampridem linguae et an-

(1) Tom. 6. annalium in appendice.
(2) Morin. de sacris ordinat. pag. 508.
(3) De sacris ordinat. pag. 504.

„ tiquitatum cophticarum illustratione nomen suum celebre reddidit. „ La traduzione kircheriana leggesi inserita da Leone Allazio nel suo libro chiamato *symmicta*; e dal Morino fra le altre ordinazioni orientali, dalla pag. 505.

4. Due altri codici manoscritti moderni sono stati ultimamente portati dall' Egitto d'ordine della S. Congregazione di Propaganda, e collocati nella Vaticana, de' quali si descrive il contenuto nella bibtiotheca orientale tom. 3. part. 1. pag. 641. e 642. Il primo contiene le ordinazioni del *lettore*, del *suddiacono*, del *diacono*, del *prete*, dell' *hegumeno*, e dell' *arcidiacono*. Il secondo le ordinazioni del *vescovo*, del *metropolitano*, del *lettore*, del *suddiacono*, del *diacono*, del *prete*, e dell' *hegumeno*.

CAPITOLO SECONDO

Numero degli ordini presso i Copti e gli altri orientali.

1. Dai pontificali coptici, quì sopra riferiti, si raccoglie che le ordinazioni, consecrazioni, e benedizioni presso i Copti si contano sino al numero di 10. cioè 1. Psalmista, o Cantore. 2. Anagnoste, o Lettore. 3. Hypodiacono, o Suddiacono. 4. Diacono. 5. Arcidiacono. 6. Prete. 7. Hegumeno, o Arciprete. 8. Vescovo. 9. Metropolitano, o Arcivescovo. 10. Patriarca. Ma siccome i Greci, i Melchiti, i Maroniti, i Giacobiti, i Nestoriani, così anche i Copti distinguono gli ordini dagli uffici, benchè gli uni e gli altri abbiano le proprie consecrazioni, come si è notato nella biblioteca orientale tom. 3. part. 2. cap. 13. pag. 789. Nell' eucologio graco sì manoscritto che stampato, hanno particolare consecrazione i seguenti ordini ed uffici (1) 1. Cantor. 2. Lector. 3. Hypodiaconus. 4. Ceroferarius, et deputatus. 5. Oeconomus. 6. Diaconus. 7. Archidiaconus. 8. Diaconissa. 9. Presbyter. 10. Protopresbyter. 11. Chorepiscopus. 12. Hegumenus. 13. Ecclesiarcha. 14. Episcopus. 15. Metropolita. 16. Patriarcha. Nel siriaco de' Maroniti 1. Cantor. 2. Lector. 3. Subdiaconus. 4. Diaconus 5. Archidiaconus. 6. Presbyter. 7. Periodeuta. 8. Archipresbyter. 9. Chorepiscopus. 10. Episcopus, et Metropolita. 11. Patriarcha. I Giacobiti aggiungono 12. Hegumenus, et Diaconissa. I Nestoriani. 1. Lector. 2. Hypodiaconus. 3. Diaconus. 4. Archidiaconus. 5. Presbyter. 6. Chorepiscopus, et Periodeuta. 7. Episcopus. 8. Metropolita. 9. Patriarcha.

1. Numero degli ordini coptici greci e siriaci.

2. Benchè differiscano gli orientali fra di se nel numero o nelle benedizioni de' quì enumerati ordini ed uffici, convengono però in due cose; 1. che distinguono gli ordini dagli uffici. 2. che in tutti i riti è la medesima materia e forma. E quanto al primo, tengono universalmente per ordini i seguenti. 1. Lettore. 2. Suddiacono. 3. Diacono.

(1) Morin. p. 82. 99. 103. 104. 113. 114. 115. 116. 117. Goar pag. 234. 237. 262. 280. 284. 287. 489. 490. Habert. pag. 26.

4. Prete. 5. Vescovo. I Siri premettono al lettorato il cantorato, nè conferiscono quello senza questo. Ma presso i Greci e Copti il cantorato è una semplice benedizione ad arbitrio del vescovo, come si nota nell'eucologio greco, dopo l'ordinazione del lettore. " Et dicto amen, datur lectori liber, in quo continentur epistolae apostolorum; et paucis lectis, accipit a pontifice pacem. Quod si cantor sit qui ordinatur, " aliquid recitat ex psalterio, quod epistolis praemitti solet ". L' arcidiacono e l' hegumeno sono due benedizioni, che non si hanno da' Copti come necessarie per salire agli ordini maggiori di prete o di vescovo, ma solamente a chi è destinato per tal carica di sopraintendere e presiedere ai diaconi o ai preti. Così anche presso i Greci si conferiscono gli uffici colla benedizione episcopale al ceroferario o deputato, all'economo, all'arcidiacono, alla diaconessa, al protopapa o arciprete, al chorepiscopo, all' hegumeno, ed all' ecclesiarca. E presso i Siri all'arcidiacono, al periodeuta, all'arciprete, ed al chorepiscopo. Il vescovo metropolitano e il patriarca, è un solo ordine presso tutti gli Orientali: ma differisce l' ordinazione più nelle cerimonie, che nella sostanza. Notasi però, che quando un prete è eletto metropolitano o patriarca, non riceve tutte e tre le ordinazioni di vescovo, di metropolitano e di patriarca, ma solamente quella del suo titolo. E quando un vescovo o metropolitano è promosso al patriarcato, non gli si recita la forma esenziale dell' ordinazione vescovile, ma si tralascia questa, per non iterare l' ordinazione, e si fanno le cerimonie che non contengono una nuova ordinazione.

3. Che poi gli ordini nella chiesa orientale siano i sopra riferiti, è cosa accertata presso gli eruditi; e per prova basta l' autorità dell'ottavo sinodo generale, e del papa Giovanni VIII. L'ottavo sinodo (1) conta gli ordini in questa guisa. " Si vero quis per " nullam suspicionem praedictae concupiscentiae expectationis, sed propter ipsum bo- " num humilitatis, quae est circa Christum Iesum, abrenuncians mundo fiat clericus " aut monachus, et omnem gradum ecclesiasticum transigens, per definita nunc tem- " pora irreprehensibilis inventus extiterit et probatus, ita ut in gradu lectoris annum " compleat, in subdiaconi vero duos, sitque diaconus tribus, et presbyter qua- " tuor annis; bene placuit huic sanctae et universali synodo eligi hunc et admitti ". Giovanni VIII nella lettera all' imperatore greco dopo la riconciliazione di Fozio: " volumus autem, ut talis promoveatur per singulos gradus ecclesiasticos " probatus, ut sit primum lector, deinde acolythus, post diaconus, tum presby- " ter, post haec episcopus "; ove prendesi il nome di acolito per suddiacono. Che presso gli orientali il suddiaconato e lettorato siano i soli ordini minori, lo dimostra il Morino part. 3. de sacris ordinationibus exercitat. 11. per totum; il quale nel cap. 3. pag. 204. risponde alla obiezione, che contro gli orientali medesimi potrebbe farsi dalla lettera di Innocenzo IV al vescovo tusculano legato della Sede apostolica nel regno di Cipro. " Ad haec volumus et exprssee prae-

(1) Act. 9. can. 5.

„ cipimus, quod episcopi graeci septem ordines secundum morem ecclesiae ro-
„ manae de cetero conferant; quum hucusque tres de minoribus neglexisse,
„ vel praetermisisse dicantur. Illi tamen qui iam sunt taliter ordinati per eos,
„ propter nimiam ipsorum multitudinem, in sic susceptis ordinibus tolerentur „.
Voleva quel Pontefice secondo le insinuazioni de' Latini dominanti allora in Cipro, che i Greci dell' istessa isola si accommodassero al rito latino nelle ordinazioni, cioè nei sette ordini, quattro minori, e tre maggiori; ma non l' ottenne giammai; o perchè i Greci nel loro pontificale non tenevano descritte nè s' indussero a tradurre in greco ed inserirvi le ordinazioni tutte secondo il rito romano, ovvero in parte quelle de' tre ordini minori; o perchè forse replicarono al Papa, e gli mostrarono le antiche loro ordinazioni approvate da' concilii generali, e da' sommi Pontefici romani, ed in ispecie dall' ottavo sinodo, e da Giovanni VIII: onde o non vollero recedere dai loro eucologi, o impetrarono che i Latini non più li molestassero su quella materia: siccome poi nel progresso del tempo veduti ed esaminati i loro riti, furono pienamente approvati nel concilio fiorentino, e nelle bolle di Leone X, Clemente VII, Clemente VIII, Paolo V, ed Urbano VIII; riferite dal Morino nella prima parte delle sacre ordinazioni cap. 4. pag. 11. et seg.

CAPITOLO TERZO

Materia e forma degli ordini nella chiesa orientale.

1. Benchè queste parole di materia e forma nei primi dodici secoli non siano state in uso presso i santi Padri e dottori come si dimostra dal Morino, part. 3. de sacris ordinat. exercitat. 1. pag. 15; niuna ordinazione però è stata senza materia e forma, cioè senza la cosa materiale, e le parole pronunciate dal vescovo nel conferire gli ordini. " Nulla umquam ordinatio (dice Iuuenin
„ de sacramentis dissertat. 8. quaest. 3. cap. 561) celebrata fuit absque materia
„ et forma; seu absque rebus et verbis, quibus tamquam signis exterioribus aut
„ gratia aut officium per ordinem collata exprimerentur „. E la prova si è, che dal tempo degli apostoli sino al presente gli ordini del vescovo, del prete, e del diacono, sono stati conferiti per l' imposizione delle mani, e per l' orazione del vescovo consecrante, come costa dalla scrittura, dai Padri, è dai pontificali sì greci che latini. E così gli altri ordini non furono parimente dati senza le cose materiali e le parole, come si dirà in appresso.

2. Quale poi sia la materia e forma degli ordini presso gli orientali, sì Greci, che Siri, Copti, ed Abissini; apparisce chiaramente dai concilii, dai Padri, e dai pontificali; cioè l' imposizione della mano del vescovo, e l' orazione che esso contemporaneamente recita sopra

l' ordinando. Convengono in questa dottrina dopo gli autori Greci, Siri, e Copti, anche i più celebri fra i Latini che hanno trattata questa materia *ex professo*, come *Arcudio* de septem ecclesiae sacramentis lib. 6. cap. 3 et 8, *Morino* de sacris ordinat. part. 3. exercit. 2. 7. 9; *Habert.* in pontificali ecclesiae graecae pag. 119. 357; *Goar* in rituali Graecorum pag. 256; *Iuenin* de sacramentis pag. 597. 619. 621. 630. 631. 636; ed il dottore angelico *S. Tomaso* espressamente insegna part. 3. quaest. 84. art. 4. " Impositio manuum in sacramentis ecclesiae fit ad „ significandum aliquem copiosum gratiae effectum; quo illi, quibus manus im- „ ponuntur, quodammodo per quandam similitudinem, constituuntur ministri, „ in quibus copia gratiae esse debet: et ideo manus impositio fit in sacramento „ confirmationis, in quo confertur plenitudo spiritus sancti; et in sacramento ordi- „ nis, in quo confertur quaedam excellentia potestatis in divinis mysteriis. Unde „ et secundâ ad Timotheum dicitur: resuscites gratiam Dei, quae est in te per „ impositionem manuum mearum. S. Bonaventura in 4. dist. 24. art. 2. quaest. „ 1. In ordinibus sacris quoniam datur ibi nobilis potestas et excellens, fit ma- „ nus impositio, non tantum instrumenti traditio; quoniam manus est organum or- „ ganorum, in quo scilicet principalius residet potestas ordinandi; unde sic ordi- „ nabant in ecclesia primitiva.

I canonisti Greci osservano darsi gli ordini in tre maniere: la prima διὰ τῆς χειροτονίας, *per chirotoniam seu manus impositionem*. La seconda διὰ τῆς σφραγῖδος, *per sigillum seu consignationem*. La terza διὰ τῆς προβολῆς, *per promotionem*. Zonara nel comment. al can. 2. del concilio calcedonese. " In eo canone singillatim enumerantur, et qui per manuum im- „ positionem ordinantur, et qui promoventur. Nam alii χειροτονοῦνται *ordinantur* „ per manuum impositionem, ut episcopi, presbyteri, diaconi, et hypodiaconi: „ alii σφραγίζονται μόνον, *signantur tantum*, quod ipsum ad manus impositionem „ spectat, veluti lectores, cantores, et his similes: alii προβάλλονται *promoventur*, „ ut *oeconomi*, *defensores* etc. Teodoro Balsamone patriarcha antiocheno intorno all' istesso canone calcedonese scrive: " episcopi, chorepiscopi, presbyteri, diaconi, „ subdiaconi χειροτονοῦνται *ordinantur* per manus impositionem. Cantores, lectores, „ praesides, et alii σφραγίζονται *signantur*. Oeconomi autem, chartularii, para- „ monarii, et alii, προβάλλονται *promoventur* „. Nel pontificale de' Greci (1) il vescovo impone la mano ugualmente sopra il capo del lettore, suddiacono, diacono, e prete, facendovi prima sopra tre segni di croce. I Copti, ed i Siri, si Maroniti che Giacobiti, distinguono il lettore e suddiacono, come ordini minori, dal diacono e prete come maggiori. Onde il vescovo ai primi non pone la mano sul capo ma sulle tempia; ed ai secondi sul capo (2).

(1) Goar in euchog. pag. 233. 244. 250. 292.

(2) Morin. de sacr. ordinat. part. 2. pag. 393. 481. 484. 505. 506.

CAPITOLO QUARTO

Quale imposizione delle mani sia la materia, è quale orazione sia la forma degli ordini nella chiesa orientale.

1. Non può cadere dubbio, quale imposizione delle mani sia la materia, e quale orazione sia la forma in quelle ordinazioni, che hanno una sola imposizione delle mani del vescovo, ed una sola orazione, come accade nel rito greco nelle ordinazioni del lettore e del suddiacono. Nell' eucologio greco (1) si prescrive che l' ordinando lettore: " offertur pontifici, si secularis quidem est, in „ solita veste, et capite nudato; si vero monachus, mandaya indutus; et a pon„ tifice ter in capite signatur; et in crucis formam tondetur ab eo dicente: in no„ mine patris, et filii, et spiritus sancti: ad uniuscuiusque personae invocatio„ nem adstantibus succlamantibus: amen. Mox ex integro in clerici formam ab „ aliquo tondetur. Atque ita rursus pontifici offertur, qui tunica accepta eum in„ duit, et usque tertio caput eius signans, manu illi imposita sic precatur: Domi„ ne Deus omnipotens, elige servum tuum hunc, et eum sanctifica etc. Et post „ exclamationem, codex apostolicus lectori traditur etc. Il suddiacono greco orsi dina così. " Adducitur, qui ordinandus est, propria lectoris tunica ornatus: „ iubetque pontifex tunica illa spoliari, et subdiaconi tunica indui, et cingi; „ tum vero aquamanile et mantile afferri. Deinde caput eius ter cruce signans, „ manu ei imposita, sic precatur: Domine Deus noster, qui per unum et cun„ dem spiritum sanctum etc. Acceptum deinde mantile pontifex ordinati humero „ imponit, et aquamanile accipere iubet, et sibi ad lavandum aquam praeferre etc. Nel qual rito la sostanza della ordinazione del lettore, dopo aver presa la tonsura, consiste nella imposizione delle mani del vescovo, ed in quella orazione che comincia *Domine deus omnipotens*. E la sostanza della ordinazione del suddiacono, nella imposizione delle mani del vescovo, ed in quella orazione *Domine deus noster qui per unum* etc. Ma in quelle ordinazioni, ove trovasi più d'una imposizione delle mani, e più d'una orazione, come accade nel rito coptico, in tutti gli ordini maggiori e minori, e nel rito greco nei tre ordini del diacono, prete, e del vescovo, quivi ha luogo il dubbio quale di esse sia la materia e la forma.

2. Tre imposizioni delle mani, ed altrettante orazioni, leggonsi nell' eucologio greco nelle ordinazioni del diacono, del prete, e del vescovo. La prima nel presentarsi l' ordinando *soddiacono* avanti al vescovo (2). " Pon„ tifex impositam ordinandi capiti dexteram habens exclamat: divina gratia,

(1) Euchol. graec. stampato in Venezia l' an. 1720. pag. 86. Goar pag. 233. Morin. pag. 2. pag. 71. 81. 83. 91. 97. 105. Habert. pag. 38.

(2) Euchol. graec. pag. 88. Goar pag. 250. Habert. 179.

„ quae semper infirma curat, et ea quae desunt adimplet, promovet N.N. „ piissimum subdiaconum in diaconum: oremus pro eo, ut veniat super eum „ gratia sanctissimi spiritus „. — Nel presentarsi l' ordinando prete al vescovo (1) " confestim pontifex dexteram manum eius capiti impositam tenens, ex„ clamat: divina gratia, quae semper infirma curat, et ea quae desunt adim„ plet, promovet N.N. devotissimum diaconum in presbyterum: oremus pro eo, „ ut veniat super eum sanctissimi spiritus gratia „. — Nel presentarsi l' ordinando vescovo avanti all' arcivescovo o patriarca (2) " chartophylax a sinistro „ chartam ei (hoc est archiepiscopo seu patriarchae consecranti) tradit, in qua, si „ ordinans est patriarcha, haec scripta sunt: suffragio et consensu Deo amabilis„ simorum episcoporum, et sanctorum presbyterorum; divina gratia, quae sem„ per infirma curat, et ea quae desunt adimplet, promovet N.N. Deo ama„ bilem presbyterum, episcopum a Deo servatae civitatis N.N.: oremus pro eo „ ut veniat super eum gratia sanctissimi spiritus. Et qui sunt intus et extra „ tribunal dicunt ter, Domine miserere. Tradita itaque pontifici eiusmodi charta, „ et cartophylace aut archidiacono dicente, attendamus; pontifex scripta legit „ audientibus adstantibus, cunctisque exclamantibus, Domine miserere; ut ex su„ perioribus manifestum est. Explicat autem evangelium pontifex, et manum et„ iam admoventibus aliis pontificibus, capiti et cervicibus ordinandi imponit „.

3. La seconda; sopra il *diacono* (3). " Et pontifex ter eius capite signato, et diacono „ dicente, Dominum precemur, pontifex impositam tenens dexteram, precatur hoc „ modo: Domine deus noster, qui in praescientia tua super destinatos ab imperscrutabili „ tua virtute, ut ministri fiant, et illibatis mysteriis tuis deserviant, sancti tui „ spiritus copiam effundis: ipse, Domine, et hunc, quem tibi a me promoveri „ complacuit in diaconi ministerium, in omni honestate fidei sacramentum in „ pura conscientia tenentem, conserva: gratiam vero Stephano protomartyri tuo „ in opus ministerii huius a te primum vocato concessam largire, et gradum a „ bonitate tua praestitum secundum beneplacitum tuum administrare praebe: „ recte namque ministrantes gradum sibi bonum acquirunt: et perfectum osten„ de servum tuum, quia tuum est regnum etc. — Sopra il *prete* (4). " Ite„ rum itaque consignans eum pontifex, et manum impositam tenens dicente dia„ cono, Dominum precemur, orationem istam secreto recitat: Deus principio et fi„ ne carens, omni creatura antiquior, qui presbyteri appellatione, dignos in gradu „ isto veritatis tuae verbum sanctificare habitos, decorasti; ipse omnium Domine, „ istum quem tibi a me promoveri complacuit, in conversatione inculpata et „ fide indeficiente ingentem etiam hanc gratiam sancti tui spiritus recipere com„ placeat; et perfectum servum tuum in omnibus tibi placentem, concesso si-

(1) Euchol. graec. pag. 90. Goar. pag. 292. Habert. 107.

(2) Euchol. graec. 92. Goar. 302. Habert. 67.

(3) Euchol. graec. 88. Goar. 250. Habert. pag. 180.

(4) Euchol. graec. 90. Goar. 293. Habert. 107.

„ bi a praesciente tua virtute magno hoc sacerdotali honore, digne conversaturum renuncia. Quia tua est potentia etc. — Sopra il vescovo (1). " Mox cruces tres in capite eius exprimens, et manum ei impositam tenens, precatur hoc pacto: dominator domine Deus noster, qui per celeberrimum apostolum Paulum, graduum et ordinum seriem ad subserviendum et ministrandum venerandis et illibatis mysteriis tuis in sancto altari tuo, constitutis primo apostolis, secundo prophetis, tertio doctoribus, sanxisti; ipse, omnium Domine, hunc etiam suffragiis electum, et evangelicum iugum dignitatemque pontificalem subire dignum habitum, per meam peccatoris, et adstantium ministrorum, et coëpiscoporum manum (2), adventu et virtute et gratia sancti tui spiritus corrobora, sicut sanctos apostolos et prophetas corroborasti, sicut reges unxisti, sicut pontifices sanctificasti; et irreprehensum eius pontificatum ostende; et omni honestate illum exornans, sanctum illum renuncia: ut quae populi saluti expediunt, postulet; et a te exaudiri dignus fiat. Quia sanctificatum est nomen tuum, et glorificatum est regnum tuum etc.

4. La terza; sopra il diacono (3), recitate dall' arcidiacono le diaconiche " in pace Dominum precemur pro superna pace etc. Pontifex impositam tenens manum precabitur hoc pacto: Deus salvator noster, qui incorrupta tua voce ministerii legem apostolis tuis sanxisti, et protomartyrem Stephanum eiusmodi renunciasti, primumque te ipsum diaconi opus adimplentem praedicasti, sicut in evangelio sancto tuo scriptum est, si quis vult in vobis prior fieri, esto minister vester; ipse, Domine, servum tuum hunc, quem diaconi ministerium subire voluisti, sancti et vivifici tui spiritus adventu omni fide et charitate et virtute et sanctificatione adimple. Non enim in manuum mearum impositione, sed in abundantium miserationum tuarum visitatione gratia te dignis exhibetur: ut et hic omni peccato alienus factus, inculpate tibi adstet, et sinceram promissionis tuae mercedem reportet. Tu enim es Deus noster, et tibi gloriam referimus etc. — Sopra il prete (4); dette le diaconiche dal primo sacerdote " in pace Dominum precemur etc. Pontifex manum impositam tenens precatur hoc pacto: Deus in virtute magnus, intellectu investigabilis, et mirabilis in consiliis super filios hominum; ipse, Domine, etiam istum, quem tibi presbyteri gradum subire complacuit, dono sancti tui spiritus adimple, ut inculpate sancto tuo altari adsistere dignus fiat, regni tui evangelium annunciare, veritatis tuae verbum sanctificare, dona et hostias spirituales tibi offerre, populumque tuum per lavacrum regenerationis innovare: ut et ipse in secundo magni Dei et salvatoris nostri Iesu Christi

(1) Euch. graec. pag. 92. Goar. 302. Habert. 67.

(2) Nella stampa dell' an. 1647. pag. 303. presso il Goar, invece di *manum*, leggesi per errore *nimirum*.

(3) Euch. graec. pag. 89. Goar pag. 251. Habert. pag. 181.

(4) Euch. graec. pag. 91. Goar. 293. Habert. 108.

„ filii tui unigeniti adventu occurrens, rectae administrationis proprii ordinis (1)
„ in multitudine bonitatis tuae mercedem accipiat. Quia benedictum et glorificatum est venerandum et magnum nomen tuum etc. — Sopra il vescovo (2); dette da uno de' vescovi assistenti le diaconiche " in pace Dominum precemur
„ etc. Pontifex eodem modo impositam manum ordinati vertici tenens, hoc pacto precatur: domine Deus noster, qui humana natura deitatis tuae praesentiam
„ nullatenus ferente, tua dispensatione doctores simili nobiscum ratione passibiles
„ thronum tuum obtinentes, hostiam et oblationem pro cuncto populo tuo sacrificaturos constituisti; tu, Domine, etiam hunc pontificalis gratiae dispensatorem
„ renunciatum, tui veri pastoris imitatorem, animam pro tuis ovibus ponentem,
„ caecorum ducem, in tenebris lucem, insipientium praeceptorem, infantium doctorem, in mundo luminare effice: ut animas sibi creditas reparans, tribunali
„ tuo inconfuse in praesenti vita adstet, et magnam mercedem pro evangelii tu.
„ praedicatione decertaturis a te praeparatam reportet. Tuum enim est misereri,
„ et salvare, Deus. Et dicto amen, elevat evangelii codicem, et sanctae mensae
„ imponit.

5. Ho voluto descrivere dall' eucologio greco tutte e tre le orazioni, che si dicono dal vescovo sopra il *diacono*, *prete*, *e vescovo*, nell' atto d' imporre la mano sopra i loro capi; acciocchè con l' oculare inspezione possa più facilmente giudicarsi, quale di esse sia la forma del sacramento dell' ordine. — Simeone vescovo tessalonicese (3) nel libro de sacris ordinationibus cap. 4. stima consistere la materia e forma del diaconato, del presbiterato, e del vescovato, in tutte e tre le imposizioni delle mani ed orazioni qui sopra riferite. " Episcopus edicit clara voce, divina gratia (testificans gratiam commune esse
„ donum trinitatis, et eam advocans) etc. promovet, idest designat, constituit, et
„ perficit. Simul autem cum verbo datur gratia: omnipotens enim, et per se absoluta, et consummata Dei virtus tempore opus non habet. Hunc N. (nomen profert, ut illud superius inscribat etc.) religiosissimum subdiaconum in diaconum
„ honorat, et prius Dei donum possidentem ut Dei servum, ut gratiae divinae possessorem, et per Christum operantem. Cum dicit, ordinans in diaconum; et gratiam donat; et qui ordinatur, diaconatum episcopali verbo statim accipit: efficax enim est per sanctissimum Dei spiritum, eo quod non ut homo, sed ut
„ pontifex loquitur cum gratia, et gratiam producit, et gratiam operatur. Efficax
„ enim et operativus est sermo Dei, et omnia operatur unus et idem spiritus.
„ Tunc quidem statim e subdiacono fit diaconus. At tamen opus adhuc habet mysterio, et perfectione precum episcopalium, et ceterorum omnium,

(1) Il Goar pag. 293. traduce *proprii nimirum sibi ordinis*, ma nel greco dicesi solamente *proprii ordinis*.

(2) Euch. graec. 93. Goar pag. 303. Habert. pag. 69.

(3) Presso il Morino de sacr. ordinat. part. 2. pag. 137. e 138.

„ quae in ordinationum paradigmate continentur. Non enim voce solum sufficit „ dicere, ut subdiaconus (1) in diaconum, vel quemvis alium gradum promo- „ veatur; sed cum hoc oportet etiam caput eius sacrae mensae incumbere, et „ flectentem genu, manum episcopi impositam habere, et descriptas preces et „ orationes recitari, et cruce signari, et dignum proclamari, et sacram saluta- „ tionem fieri. Haec enim omnia ordinandum perficiunt; et omnia, quae prae- „ scripta sunt, fieri necesse est: cum et in ceteris sacramentis res ita se habeat, „ ut omnia, quae constituta sunt peragantur, et nihil eorum praetermittatur, ut- „ pote eorum unoquoque peculiarem rationem habente „.

6. L' Arcudio (2) volendo provare con l' autorità di Simeone tessalonicese, che la forma della ordinazione consiste solamente in quelle parole *divina gratia* etc. riferisce le di lui quì sopra allegate parole, sino a quelle " tunc „ quidem statim e subdiacono fit diaconus „ tralasciando le altre seguenti, colle quali vuole quell' autore, essere necessarie per l' ordinazione anche le altre preci " attamen opus adhuc habet mysterio, et perfectione precum episcopalium, „ et ceterorum omnium quae in ordinationum paradigmate continentur „. E „ quì non distingue il tessalonicese, se tutte le preci dell' ordinazione siano necessarie per la sostanza dell' ordine, o pure necessarie per l' osservanza del precetto ecclesiastico di non tralasciarsi anche le cose ceremoniali. " Monendus „ est praeterea lector, (come dottamente osserva il Morino (3)) Simeonem non „ attendere distinctionem scholasticam necessitatis in necessitatem medii et ne- „ cessitatem praecepti; sed de necessitate generaliter verba facere. Si quis „ illi proposuisset in specie diaconum, in cuius ordinatione ritus omnes ob- „ servati fuissent, praeter decreti istius (*divina gratia* etc.) promulgationem, „ et interrogasset eum, an istius diaconi repetenda esset ordinatio; existimo tum „ adhibiturum fuisse distinctionem scholasticam, aut similem: promulgationem il- „ lam necessariam esse necessitate praecepti, non autem necessitate medii; diaco- „ num illum illicite ordinatum esse, valide tamen: ideo ordinationem illam ra- „ tam habendam „. Forse anche risponderebbe essere necessarie per necessità di mezzo tutte e tre le imposizioni della mano ed orazioni; o pure essere necessaria della stessa necessità la prima, e non le altre due; o la seconda, o non la prima, e terza; ma più verisimilmente credo, che sia stato Simeone della opinione de' canonisti, i quali giudicano necessario per il valore delle ordinazioni tutto quello, che nei canoni si prescrive. " Fortasse amplectebatur Simeon multorum „ canonistarum sententiam (quos refert et sequitur auctor summae astensis lib. 6.

(1) Così stà nel testo graeco di Simeone; ma il Morino pag. 138. traduce: *non enim vox sola sufficit, ut subdiaconus promoveatur, nec dicere in diaconum, vel quemvis alium gradum promoveatur.* E nella part. 3. pag. 29. *non enim vox sola sufficit, ut subdiaconus in diaconum creetur, dicere in diaconum, vel quemvis alium gradum promoveatur.*

(2) De sacramento ordinis pag. 458.

(3) De sacr. ordin. part. 3. pag. 29.

„ de collat. ordin. tit. 4. art. 5.) qui asserebant, omnia illa esse de substantia or-
„ dinationis, quae in iure praecipiebantur, et expressum non erat ad illius sub-
„ stantiam non pertinere. Si igitur expressum erat ad substantiam non pertinere
„ hanc et hanc caerimoniam, et omissa fuerat, tum sufficiebat omissam caerimo-
„ niam caute supplere: si vero id expressum non esset, tum ordinatio de inte-
„ gro esset iteranda, quasi praecedenti actione nihil esset actum: non enim, in-
„ quiebant, intelligitur iteratum, quod nescitur factum. Ita censent Innocentius,
„ Raymundus, Hostiensis, Goffridus. „ Vedi il Morino nella part. 3. de sacr. ordinat. pag. 29.

7. Lo stesso Arcudio nel dotto libro " de concordia ecclesiae occidenta-
„ lis et orientalis in septem sacramentorum administratione (1) „ avendo letto gli scritti di molti dottori moderni, che pongono la forma degli ordini nell' imperativo, e nell' atto della consegna degl' istrumenti, e non trovando nell' eucologio greco (per conciliare le ordinazioni greche con le latine) altra forma più vicina all' imperativo che quella dell' indicativo, espressa nelle parole *divina gratia promovet hunc servum Dei N. subdiaconum in diaconum, vel diaconum in presbyterum, vel presbyterum in episcopum*, essendo tutte le altre deprecatorie; fu il primo a definire (2) che *nelle sudette parole consiste la forma greca delle ordinazioni*: e per conseguenza le altre due preci ed imposizioni della mano essere puramente cerimoniali, e non appartenenti alla sostanza degli ordini. Per l' autorità di un dottore greco sì erudito, come è stato l' Arcudio, non solo delle scienze greche ma anche delle latine adorno, mossi gli scrittori latini, che hanno intrapreso di trattare simile materia, cospiravano nell' istesso sentimento, senza punto esaminarlo o metterlo in dubbio. Così Isaac Haberto (3) nelle osservazioni alla parte 8. del pontificale greco, parlando della materia e forma del presbiterato, le fa consistere (4) secondo la mente dell' Arcudio nelle imposizioni della mano, ed in quelle parole *divina gratia*. " Patriarcha seu pon-
„ tifex graecus, qui consecrat hic in ordinatione presbyteri, semel atque iterum
„ ei manum imponit: primo quidem dum illa verba pronunciat hierotelestica
„ seu consecratoria, ἡ θεία χάρις *divina gratia*: secundo vero dum orationem re-
„ citat, cuius initium est ὁ θεὸς ἄναρχος *Deus principii expers*. Posterior haec ma-
„ nus impositio non est sacramentalis, sed ut vere vocant in scholis, deprecati-
„ va solum et caerimonialis. Prior autem est sacramentalis in ordinatione pres-
„ byteri, et ad ordinationis ipsius naturam ac essentiam pertinet „. Dell' istesso sentimento sono Giacomo Goar nelle note all' eucologio o rituale de' Greci pag. 256. e seg., e Francesco Hallier de sacris electionibus et ordinationibus pag. 436. 437. 461.

8. Ma il dottissimo Giovanni Morino, diligente osservatore delle antichità ecclesiastiche, con pontificali latini e greci di mille e più anni, e

(1) In fol. Parisiis an. 1626.
(2) Lib. 6. cap. 8. pag. 455.
(3) Potificale Graecorum in fol. Paris. 1643.
(4) Pag. 120.

con ragioni teologiche dimostra che quel proclamo del vescovo " divina gratia „ promovet subdiaconum in diaconum , diaconum in presbyterum , presby- „ terum in episcopum „ nel quale vede l'Arcudio che consista la forma delle ordinazioni greche , non è già tale, ma piuttosto una publica denuncia della elezione legitima già fatta ; denuncia solita farsi dal vescovo nell' atto che si accinge alla ordinazione: e che per conseguenza la vera ed unica forma delle ordinazioni greche consiste nella orazione che segue immediatamente dopo la sudetta denuncia, ed è nell' eucologio greco quella che in secondo luogo leggesi con la imposizione delle mani del vescovo sopra l' ordinando diacono, prete, e vescovo. Conferma il parere del Morino Gasparo Iuenin nel commentario sopra i sacramenti (1) dissertat. 9. quaest. 1. cap. 3. pag. 597, ove pone per terza conclune: " haec verba, quae consecrans episcopus graecus profert ex praescripto eu- „ chologii (divina gratia, quae semper infirma sanat, et quae desunt supplet, „ creat seu promovet Dei amantissimum presbyterum in episcopum) non sunt for- „ ma episcopatus apud Graecos; sed oratio per quam spiritus sanctus invocatur ab „ episcopo consecrante, dum ordinando manus imponit.

9. Cinque ragioni a mio credere convincenti, si adducono in prova della dottrina del Morino e del Iuenin. La prima ragione è, che negli eucologi o pontificali antichi greci, nel dirsi dal vescovo quelle parole *divina gratia*, non s' impone la mano sull' ordinando diacono, prete, e vescovo: onde mancandovi la materia che è l' imposizione della mano, è assurdo l' affermare che quelle parole siano la *forma* dell' ordinazione, non potendo stare la forma senza la materia, come è dottrina comune de' teologi. Il Morino nella seconda parte delle sagre ordinazioni descrive le ordinazioni greche da sette codici manoscritti antichi: il primo codice *barberino* (2) dell' età di ottocento anni, che fù del monastero di S. Marco de' Domenicani di Firenze: il secondo di *Grotta ferrata* (3) di seicento anni, donato nel concilio fiorentino da Giorgio Vari prete candiotto al card. Giuliano di S. Sabina, e da questo al card. Bessarione, e dal card. Bessarione ai monaci basiliani di Grotta ferrata: il terzo codice della *bibliotcca regia* di Parigi (4) di anni trecento: il quarto codice della *libreria de padri Teatini di S. Andrea della valle* (5): il quinto codice *vaticano* (6) di anni cinquecento: il sesto codice parimenti *vaticano* (7): il settimo codice di *Leone Allazio* (8). In tutti questi codici manoscritti, quando il vescovo greco dice *divina gratia* etc., non impone le mani sopra l' ordinando: come si può vedere presso il Morino nella ordinazione del *diacono* pag. 66. 78. 85. 92. 98. 108; del *prete* pag. 66. 76. 87. 94. 101. 112; del *vescovo* pag. 74. 89. 95. 102. 124. Solamente nel codice *barberino* nella ordinazione del *vescovo* si esprime l' imposizione della mano pag. 64;

(1) Editio tertia Lugduni 1711.
(2) Morin. part. 2. de sacr. ordinat pag. 64.
(3) Pag. 74.
(4) Pag. 83.
(5) Pag. 91.
(6) Pag. 97.
(7) Pag. 101.
(8) Pag. 104.

e nel codice *Allaziano* in una delle ordinazioni del *prete* pag. 111. Ma in tutte le altre ordinazioni, ed in tutti gli altri codici e pontificali antichi, non è vestigio alcuno della imposizione della mano, allorchè il vescovo dice *divina gratia*, sopra gli ordinandi *vescovo*, *prete*, *e diacono*: bensì si esprime in tutti i pontificali sudetti l' imposizione della mano, allorchè il vescovo dice la seconda prece, che è la forma della ordinazione.

10. E qui pongo sotto gli occhi una per sorte delle tre ordinazioni, per maggiore chiarezza, e per poterne giudicare con sicurezza. — Nella ordinazione del diacono (1). Postquam facta est sancta oblatio, et portae apertae sunt, et proclamaverit archidiaconus *et erunt misericordiae*; ante quam dicat diaconus *omnium sanctorum*, ducitur ordinandus ad sanctam mensam ab archidiacono ex parte dextera episcopi. Archidiaconus autem tradit episcopo chartam scriptam; et proclamante archidiacono *attendamus*, legit episcopus quae in ea scripta sunt, audientibus omnibus circumstantibus: divina gratia, quae semper infirma curat et deficientia supplet, promovet hunc N. religiosissimum subdiaconum in diaconum. Precemur igitur, ut in eum veniat gratia sancti spiritus. Omnibus autem dicentibus *kyrie eleison*, tum ordinandus dextrum genu flectit ante sanctam mensam, et episcopus tres cruces super caput ipsius facit, habensque super caput eiusdem manum impositam, sic precatur: domine Deus noster etc „. - Nella ordinazione del prete (2). " Postquam allata sunt divina dona, et reposita sancta mensa, completusque est mysticus hymnus, ordinandus adducitur a primo presbyterorum, vel alio eorum qui qui assident sacrae mensae. Chartophylace autem tradente episcopo chartam scriptam, eoque proclamante vel archidiacono *attendamus*, legit litteras episcopus omnibus audientibus sic habentes: divina gratia, quae semper infirma curat, et deficientia supplet, promovet hunc religiosissimum diaconum in presbyterum. Oremus igitur pro eo, ut gratia spiritus sancti adveniat super eum. Omnibus autem ter dicentibus *kyrie eleison*, qui ordinatur utrumque genu flectit super crepidinem. Episcopus vero tria crucis signa faciens, habensque manum capiti impositam, sic precatur: Deus qui es principii et finis expers etc. „ — Nella ordinazione del vescovo (3). Post trisagion completum ascendit episcopus ad crepidinem, quae ante sanctam mensam, et a tribus praesentibus episcopis adducitur ei ad dexteram partem qui ordinandus est. Chartophylax autem dat eidem a sinistris chartam in qua scriptum est, siquidem patriarcha ordinationem celebrat: suffragio et approbatione sacerrimorum metropolitarum, et sanctissimorum archiepiscoporum. Istud vero si metropolita est: suffragio et approbatione Deo amabilium episcoporum, et sanctorum presbyterorum, et diaconorum; divina gratia quae semper infirma curat, et deficien-

(1) Morin. pag. 85. 98.
(2) Pag. 87.
(3) Pag. 89.

„ tia supplet, promovet hunc Deo maxime amabilem presbyterum in metropolitam „ huius a Deo servatae urbis N. Oremus igitur pro eo, ut super ipsum veniat „ gratia sancti spiritus. Populus ter dicit *kyrie eleison*. Data igitur episcopo hac „ charta, vel chartophylace vel archidiacono dicente *attendamus*; episcopus eam „ legit circumstantibus audientibus; et omnibus ter clamantibus *kyrie eleison*, a- „ perit evangelium episcopus, et imponit capiti ac cervici ordinandi, contingenti- „ bus aliis episcopis: deinde tres cruces facit super caput eius, habensque ma- „ num capiti impositam, sic precatur: here domine Deus noster, qui per exi- „ mium etc. È cosa dunque manifesta, che la chiesa greca ha creduto e tenuto per materia e forma delle ordinazioni, non quelle parole *divina gratia*, che ne' pontificali antichi stanno senza l' imposizione della mano, come si è veduto; ma la prece o orazione che siegue dopo recitato quel decreto che è elettivo e non consecrativo. Altrimenti i Greci antichi non avrebbero avuto *sacerdozio* per difetto della materia. "Verum quidem est (soggiunge il Morino (1)) „ euchologia edita ex manuscriptis postremum, et Simeonem thessalonicensem „ significare, archiepiscopum, cum hoc decretum pronunciat, manum habere „ super caput ordinandi impositam. Sed hoc recentius est: nos autem ea spectamus, quae semper, et ubique fuerunt, quale quid est manuum impositio cum „ prece coniuncta „.

11. La seconda ragione è, che quel decreto elettivo *divina gratia*, nè meno si legge usato nell' antica chiesa orientale, come costa dal rito delle ordinazioni greche descritto fra le costituzioni apostoliche, ed attribuito a S. Clemente romano; il quale benchè non sia tale, egli è certo però, secondo tutti i dottori, che è rito del terzo o almeno del quarto secolo: e pure in esso non apparisce alcun vestigio di quelle parole *divina gratia*, nè nella ordinazione del *vescovo*, nè del *prete*, nè del *diacono*: ma solamente vi sta espressa l' imposizione della mano, e la prece corrispondente alla seconda orazione da noi sopra riferita.— Così nella ordinazione del *vescovo* (2). " Postea silentio facto, unus „ ex primis episcopis una cum duobus aliis stans prope altare, reliquis episcopis „ et presbyteris tacite precationem facientibus, et diaconis aperta evangelia super „ caput eius qui ordinatur tenentibus, in hunc modum precetur. Invocatio in „ chirotonia (3) seu impositione manus episcopi. Here domine Deus omnipotens „ etc. — Nella ordinazione (4) del *prete*. Cum presbyterum ordinas, episcope, im- „ pone ipse manum super caput eius, adstantibus tibi presbyterio et diaconis, et „ orans dicito: domine omnipotens Deus noster etc. „ — Nella ordinazione del *diacono* (5). " Diaconum ordinabis, episcope, imponens ei manus, praesentibus uni-

(1) Part. 3. pag. 26.

(2) Apud Morinum pag. 22. part. 2. et in constitutionibus apostolicis.

(3) Comunemente sta tradotto, *invocatio in ordinatione episcopi*: ma nel testo graeco leggesi *in chirotonia*, per significare, che qui il vescovo consecrante impone la mano sopra il capo del consecrato.

(4) Morin. pag. 24. part. 2.

(5) Morin. pag. 24. part. 2.

„ verso presbyterio et diaconis, et orans dicat: Deus omnipotens, qui verax est etc. „ Anzi da' fatti riferiti nell' istoria religiosa di Teodoreto intorno alla ordinazione de' monaci (1) Macedonio e Salamano fatta da Flaviano patriarca antiocheno, e dal vescovo della diocesi ove dimorava Salamano, si raccoglie evidentemente che nè meno nel quarto secolo si usava nella chiesa antiochena quel decreto elettivo *divina gratia*; ma consisteva l' ordinazione solamente nella imposizione della mano, e nella orazione che diceva segretamente il vescovo; come dottamente osserva l' istesso Morino (2).

12. La terza ragione è, che ne' sopralodati eucologi greci antichi le parole *divina gratia* non stanno descritte come *forma* della ordinazione nel corpo stesso dell' eucologio, ma come puro *decreto elettivo* in una carta separata che si presenta dall' arcidiacono o cartofilace al vescovo ordinante per essere letta; e che l' ordinando nell' atto di leggersi ad alta voce dal vescovo quel decreto, non s' inginocchia, come secondo il rito greco dee farsi, quando s' impone la mano, e si pronuncia la forma; ma ciò si prescrive solamente dopo di essersi letto quel decreto, quando il vescovo imponendo la mano sul capo dell' ordinando, recita la prece sopraindicata. E finalmente il dirsi nella ordinazione del vescovo: " suffragio et approbatione metropolitarum, archi- „ episcoporum, episcoporum, presbyterorum, et diaconorum divina gratia etc. „ mostra chiaramente essere quello un proclamo della elezione fatta, e non forma della ordinazione. " Manifestum est igitur (3) illud *divina gratia* etc. nihil aliud „ esse, quam decretum electionis antea factae sollemniter publicatum. Ideo eucho- „ logium editum adnotat: in ordinatione episcopi in charta illa, seu brevi quod „ electionis decretum continet, si patriarcha consecrator est, scribi: suffragio et „ approbatione sacratissimorum metropolitarum, archiepiscoporum, et episcopo- „ rum: si vero metropolita sit consecrator, haec: suffragio, et approbatione Deo „ amabilissimorum episcoporum, et reverendorum presbyterorum. Cum patriar- „ cha ordinat, hoc est in provincia patriarchali, concurrunt tantum ad electio- „ nem episcopi, archiepiscopi, et metropolitae: cum vero metropolita, etiam „ presbyteri. Quid opus in forma consecrationis suffragium et approbationem „ dignitatum episcopalium apponere? quid ea distinctione, si consecrator patri- „ archa sit, ita faciendum; si vero metropolita, hoc modo? Quid opus ista pri- „ vatim scribere, et scripta consecranti tradere, eaque publice omnibus audienti- „ bus ante consecrationem inceptam legere? Ea omnia ad electionis legitimae sub- „ stantiales caerimonias pro consuetudine cuiusque provinciae pertinent, aut perti- „ nere possunt, ut unicuique canonibus, legibus, vel levissime imbuto constare „ potest „. Onde meritamente S. Dionisio *in ecclesiastica hierarchia de sacris ordinationibus* chiama quel decreto ἀνάῤῥησιν, cioè *proclamazione*, e lo distingue dalla imposizione della mano, e dalla forma della ordinazione, come interpreta S.

(1) Theodoret. in philotheo cap. 13. et 19.
(2) Part. 3. pag. 30.
(3) Morin par. 3. pag. 25.

Massimo nelle note a quelle parole *divina gratia*. " Hanc autem vocat procla-
" mationem nominis, cum in ipsa ordinatione praedicat ordinandum, dicens *di-*
" *vina gratia promovet hunc N. ad N.*

12. La quarta ragione è, che nel fine del medesimo proclamo *divina gratia*, soggiunge il vescovo: " precemur igitur pro eo, ut in ipsum ve-
" niat sanctissimi spiritus gratia ". Il che conviene dirsi dell' eletto, e non dell' ordinato. " Nam gratiam (1) spiritus sancti ordinatione iam suscepit:
" postulanda est illi gratiae susceptae conservatio, postulandum gratiae sus-
" ceptae augumentum. Vi enim sacramenti atque, ut dicunt, ex opere operato, gra-
" tiam ordinationis praesumendus est obtinuisse, si antea episcopus, presbyter, aut
" diaconus creatus fuerat. Idem disertis verbis docet prima precatio, quae post
" haec verba *divina gratia*, funditur ab archiepiscopo manum tenente super e-
" lectum ad episcopatum. Ipse omnium (2) Domine, hunc electum et dignum a
" nobis iudicatum, qui subiret iugum evangelicum et episcopalem dignitatem per
" manum mei peccatoris et assistentium ministrorum et coëpiscoporum, corrobora
" et confirma sancti spiritus adventu, virtute et gratia.

13. La quinta ragione finalmente è, che dopo quelle parole *divina gratia*, nè il vescovo nè il prete, nè il diacono diconsi consecrati o promossi o ordinati, ma consecrandi, promovendi, ed ordinandi. Al contrario consecrati, promossi, ordinati chiamansi dopo la prece, nella quale certamente consiste la forma dell' ordinazione. " Denique hoc clarissime ostenditur (3)
" ex eo, quod nec episcopus, nec presbyter, nec diaconus, ordinati et con-
" secrati dicuntur post illius decreti super electum pronunciationem, sed tan-
" tum προχειριζόμενοι, χειροτονούμενοι, promovendi ordinandi, donec utraque
" precatio super electum cum manus impositione pronunciata fuerit: tum
" semper χειροτονηθεὶς ordinatus dicitur. Imo pronunciata prima precatione non
" aliter, quam promovendus et ordinandus vocatur, sive qui promovetur et or-
" dinatur, ut videre est in omnibus ritualibus antiquis et recentioribus. Così il Morino. Ma questo proverebbe, che l' ordinazione consiste in tutte e due le preci, e non in una sola, che è la prima. Onde deesi distinguere la parola ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι, et ὁ χειροτονούμενος ordinandus che si legge dopo il decreto *divina gratia* nella ordinazione del (4) vescovo, del prete (5), e del (6) diacono; e la parola χειροτονουμένος qui ordinatur, ὁ χειροτονηθεὶς, qui ordinatus est; delle quali la prima si trova indifferentemente in tutti i luoghi, e prima del decreto *divina gratia*, e dopo di essa, e dopo la prima prece. La seconda parola χειροτονηθεὶς *ordinatus*, leggesi solamente dopo la seconda prece. Con questa distinzione concludesi; primo che il decreto *divina gratia*, non può essere forma

(1) Morin part. 3. pag. 26.
(2) Part. 2. pag. 65.
(3) Part. 3. pag. 26.
(4) Part. 2. pag. 74.
(5) Part. 2. pag. 66. 87. 94. 101.
(6) Part. 2. pag. 78. 85. 93. 98.

della ordinazione, perchè dopo di essere pronunciato, chiamasi il soggetto *ordinando*: secondo, che la parola *qui ordinatur*, che leggesi dopo la prima prece, che è la forma dell'ordinazione greca, non pregiudica punto alla ragione di forma, perchè pronunciata anche la forma, ugualmente bene si chiama il soggetto *qui ordinatur*, *qui ordinatus est*.

14. Confermasi tutto ciò, che fin qui si è asserito del decreto elettivo *divina gratia*, coll' autorità ed esempio del *pontificale romano* antico e moderno, ove leggonsi quasi le medesime parole, che per altro non significano la forma della ordinazione, ma il proclamo solenne delle elezione già fatta, premesso all' atto della consecrazione o ordinazione. Nel sacramentario gelasiano e gregoriano, e nell' ordine romano antico, e nel pontificale romano moderno, presenta l' arcidiacono al vescovo i consecrandi diaconi o preti dicendo: " postulat sancta mater ecclesia catholica, ut hunc praesentem subdiaconum ad onus diaconi, vel diaconum ad onus presbyteri ordinetis etc. Ed il vescovo annuncia al clero e popolo dicendo: " auxiliante domino Deo et salvatore nostro Iesu Christo, eligimus hunc praesentem subdiaconum in ordinem diaconi, vel diaconum in ordinem presbyteri ". E nella consecrazione del vescovo (1), premessa la formola della di lui elezione, quanto alla ordinazione così si prescrive: " tunc advocantur in basilicam presbyteri a dextris eius, diaconi a sinistris. Ipse vero inclinato capite in medio eorum incedit, usque dum veniat ante altare; tunc exuitur casula, et induit eum pontifex planeta, et legit brevem, hunc modum continentem. Cives nostri elegerunt sibi N. pastorem. Oremus itaque pro hoc viro, ut Deus omnipotens infundat in eum gratiam spiritus sui, ut dignus habeatur ad cathedram episcopatus regendam. Et respondetur a schola: Christe audi nos. Et cantat litaniam, et tunc accedit propius ad altare submisso capite. Pontifex vero tenet manum super caput eius, et dicit unam orationem in modum collectae etc. " Questi proclami del rito latino, che si leggono negli antichi pontificali, e si conservano anche nel moderno, sono in tutto uniformi al rito greco: e pure chi direbbe che nella chiesa latina la forma dell' ordinazione consiste in quelle parole?

CAPITOLO QUINTO

Modo di conciliare la chiesa orientale colla cattolica romana nella materia e forma degli ordini.

1. Dopo di aver diffusamente trattato della materia e forma degli ordini greci; prima di parlare delle ordinazioni coptiche o egiziache, è necessario di discorrere brevemente delle latine, perchè conciliando con queste le greche, poca o niuna difficoltà dee restare per le coptiche. Nel definire, quali siano le ma-

(1) Morin. part. 2. pag. 326. e 327. part. 3. pag. 27.

terie e forme degli ordini sagri, non convengono fra di se i dottori. Intorno al vescovato, tre sono le sentenze. La prima che pone per materia " impositionem manus super caput consecrandi; evangelii super caput eiusdem impositionem; unc-„ tionem, et baculi pastoralis anulique traditionem: e per forma, le parole che diconsi dal consecrante nell' atto d' imporre le mani e l' evangelio sul capo del consecrato, e nell'atto della unzione e della consegna del pastorale e dell'anello. Così Isamberto, Michele Medina, e Durando. La seconda sentenza è di quelli che vogliono la materia consistere nella imposizione della mano, e nella imposizione del vangelo sopra il capo del consecrando: e la forma in quelle sole parole *accipe spiritum sanctum*. Così S. Antonino, l' Ostiense, Carlo Bovio, e Turriano. La terza pone la materia del vescovato nella sola imposizione della mano, e nella orazione che dice il consecrante. Così il Morino part. 3. pag. 19. 22. Iuenin diss. 9. pag. 597. Quanto poi al presbiterato, quattro sono le sentenze. La prima tiene per materia la sola imposizione dalla mano del vescovo sopra il capo dell' ordinando, e per forma l' orazione che recita l' istesso vescovo. Morino part. 3. pag. 131. 148, Iuenin pag. 619. 621. e seg. La seconda, per materia congiunge colla imposizione della mano l' unzione del prete, e per forma oltre le altre preci, anche le parole che allora si dicono. Così il card. Osio. La terza, pone per materia insieme colla imposizione della mano, anche la consegna che fa il vescovo all' ordinando del calice col vino ed acqua e della patena col pane, e per forma quelle parole *accipe potestatem*. Così Gio. Maldonato, Filippo Gammacheo, ed altri molti. La quarta è comune de' moderni, cioè che la materia consista *in sola traditione calicis cum vino et aqua*, *et patenae cum pane*: e la forma in quelle parole *accipe potestatem offerre sacrificium Deo* etc.

2. E perchè nella ordinazione del prete sono diverse imposizioni di mano e più orazioni, perciò si disputa da quelli che ciò tengono per materia e forma, o totale o parziale, quali siano precisamente. Nel pontificale romano tre volte s' impone la mano sopra gli ordinandi. 1. Dopo dette le litanie, quando il vescovo impone tutte e due le mani sul capo dell' ordinando, e similmente fanno i sacerdoti assistenti senza dire cosa alcuna. 2. Allorchè sì il vescovo che i sacerdoti tengono stesa la destra sopra l' ordinando, ed il vescovo stando colla mitra recita l' orazione antichissima, che trovasi ne' pontificali antichi e moderni, e chiamasi *consecratio presbyteri*. 3. Nel fine della ordinazione, quando il vescovo sopra chi si ordina proferisce queste parole *accipe spiritum sanctum. Quorum remiseritis* etc. La quarta sentenza rigetta dalla ragione di materia e di forma tutte e tre le quì accennate imposizioni della mano; ed allorchè si allegano l' autorità de' padri e concilii che parlano dell' imposizione della mano come essenziale nell' ordine, rispondono (1): " instrumentorum traditionem et manuum impositionem, eo quod calicem „ vel quid aliud tradendo, manus extenditur et porrigitur; et hanc manus porrec-

(1) Morin. part. 3. pag. 139.

„ tionem et impositionem, de qua PP. loquuntur etc. La terza e quarta ammettono questa sola terza imposizione della mano, come sostanziale, e giudicano le prime due come cerimoniali ed accidentali. Ma la prima sentenza tiene per essenziale solamente la seconda imposizione di mano colla sua annessa orazione.

3. Finalmente quanto al diaconato, quattro parimente sono le sentenze. — La prima pone per materia la sola imposizione della mano, e per forma l'orazione del vescovo che comincia " tu horum vitam caelesti poteris examinare iudicio. Ma perchè nel pontificale moderno si trovano queste parole, che negli antichi non si leggevano " accipe spiritum sanctum ad robur, ad resistendum diabolo et tentationibus „ eius, in nomine Domini „: molti vogliono che in esse consista la forma: altri però sono di sentimento, che consista nelle seguenti, che mai sono state variate, cioè " emitte in eos, quaesumus Domine, spiritum sanctum, quô ad opus „ ministerii tui fideliter exequendum septiformis gratiae tuae munere roborentur. Così „ Morino part. 3. pag. 174, Iuenin pag. 631. „ E quanto alla imposizione della mano, essere questa la sola materia del diaconato, lo insegnano S. Bonaventura, Durando, Scoto, ed altri riferiti dall' istesso Morino pag. 168, e specialmente Becano de sacramento ordinis cap. 26, ove afferma che la materia essenziale è l'imposizione delle mani, e che la consegna degli instrumenti è puramente accidentale. — La seconda sentenza congiunge colla imposizione delle mani per materia anche la consegna del libro degli evangeli, e la imposizione della stola sopra la spalla dell' ordinando; e per forma, le parole che si dicono in quel tempo dal vescovo, cioè l' orazione *tu horum vitam* etc. *accipe stolam* etc. *accipe potestate legendi evangelium* etc. Così Sicardo vescovo di Cremona, e Paolo iadrese citati dal Morino pag. 168. Aggiunge anche l'imposizione della dalmatica Michele Medina; ma questa dai primi due viene esclusa. — La terza; afferma essere materia essenziale del diaconato sì l'imposizione delle mani, sì anche la consegna dell' evangelio, ad esclusione della stola e della dalmatica, che sono cerimoniali ed accidentali; e per forma vuole che sia l' orazione *accipe spiritum sanctum*: e quelle parole *accipe potestatem legendi evangelium*. Così S. Tomaso, il card. Osio, il card. Bellarmino, e Pietro Scoto, e molti altri riferiti dal Morino pag. 169. — La quarta mette per materia la sola consegna dell' evangelio, e per forma le sole parole *accipe potestatem*, ad esclusione della imposizione della stola e dalmatica, e delle preci e parole che allora si dicono, le quali tutte tengonsi per accidentali. Così Ricardo Silvestro, Domenico Soto, Gregorio Valenza, Vasquez, ed altri citati dall' istesso Morino pag. 169.

4. Da questa varietà di pareri dei dottori latini intorno alla materia e forma degli ordini, nascono due questioni; — la prima come possa accordarsi il rito greco col latino, da cui secondo le riferite sentenze non poco si allontana; massime tenendosi comunemente dai moderni per materia e forma essenziale degli ordini del presbiterato e diaconato, se non adequata ed intiera, almeno parziale, la conse-

gna degli istrumenti, e le parole *accipe potestatem* etc.; le quali cose non si trovano nel rito greco. — La seconda questione, come si possa conciliare il medesimo rito latino presente coll' antico; mentre negli antichi rituali, pontificali, e sacramentari che hanno servito per la medesima santa chiesa romana, e conservansi nella vaticana, ed in altre celebri biblioteche, ed appresso gli accurati interpreti e commentatori degli uffici divini, Rabano Mauro, Valafrido Strabone, S. Isidoro di Siviglia, Alcuino, Amalario, ed altri di somma erudizione, integrità, e fede, non si fa menzione di altro che della imposizione della mano, e della orazione che dice il vescovo ordinante sopra l' ordinando. — Quelli che senza attendere ai legittimi documenti dell' istoria ecclesiastica, nè alla sincerità dei rituali e pontificali greci e latini, nè all' oculare ispezione dei codici manoscritti di veneranda antichità che contengono l' uno e l' altro rito, conforme si praticò nella chiesa orientale ed occidentale per dodici e più secoli addietro; quelli, dico, che francamente pronunciano tale essere sempre stata la pratica detta santa chiesa romana nell' amministrazione del sacramento dell' ordine, quale si descrive nel presente pontificale romano, dicono colla medesima franchezza che sono nulli gli ordini presso gli Orientali, come privi di detta materia e forma sostanziale, e che però devono reiterarsi almeno sotto condizione. Così il padre Tomaso di Gesù (1) nelle riflessioni sopra il sagramento dell' ordine amministrato dagli Orientali, decide essere nulli gli ordini ricevuti senza il contatto materiale degli istrumenti. " Deinde ordines collati, absque eo quod suscipientes materiam cuiusque ordinis propriam tangant, ut verior sententia tenet, irriti sunt, nulliusque valoris aut effectus „ Quare ordinati, iterum sub conditione debent ordinari. Ita Romae fuit decretum, ac executioni mandatum cum fratre Thecla abyssino monacho S. Antonii, anno Domini 1594. „

5. Per l' istessa ragione del difetto del contatto materiale, anzi della consegna degli istrumenti, secondo la mente del padre Tomaso, e di chi ha insinuata allora la reiterazione dell' ordinazione di Tecla abissino, sarebbero nulli e di niun valore gli ordini di tutti gli Orientali, Greci, Siri, Egizi, perchè in niuno di questi riti si dà all' ordinando prete la *patena col pane, ed il calice col vino ed acqua*; nè il vescovo ordinante dice *accipe potestatem offerre sacrificium Deo*. Onde in sequela di questa dottrina, bisogna riordinare i vescovi, preti, e diaconi di tutte le nazioni sudette. Il che quanto sia assurdo, lo dimostra il Morino nella prima parte delle sacre ordinazioni cap. 2. 3. e 4. E Gaspare Iuenin nella dissertaz. 9. de sacram. pag. 620. in compendio allega i seguenti motivi. " Nec est quod quis ad nostrum argumentum reponat, irritas esse ac nullas, quae nunc tentantur a Graecis presbyterorum ordinationes: nam primo, ecclesia romana numquam Graecorum ordinationes improbavit, imo numquam de illarum validitate dubitatum fuit aut in concilio lugdunensi aut in

(1) De salute omnium gentium lib. 7. pag. 511.

„ florentino, quibus Graeci cum Latinis adfuere, nec in Armenorum cum eccle-
„ sia romana unione, quae contigit ubi primo soluta fuit florentina synodus. Se-
„ cundo, quae a Graecis celebrantur presbyterorum ordinationes, implicite ac indi-
„ recte probatae fuerunt a Clemente papa VIII, qui Russorum episcopos, presby-
„ teros, et diaconos ad unitatem catholicam admisit cum ordinibus, quibus secun-
„ dum ritum Graecorum insigniti fuerant in suo schismate. Tertio, ecclesia roma-
„ na his temporibus, presbyteris graecis ordinatis facultatem facit missas celebran-
„ di, quibus Latini tum in occidente tum in oriente sese praesentes sistunt; quod
„ quidem idololatris esset intolerabilius, si ii qui secundum graecum ritum
„ ordinati sunt, non essent veri presbyteri „.

6. Finalmente Paolo V. (1) nel breve dei 10 decembre 1615, conferma la costituzione di Clemente VIII dei 22 novembre 1595, intorno alla unione dei Ruteni, ed all' approvazione del rito greco. " Supplicationibus dic-
„ ti Iosephi archiepiscopi nomine super hoc humiliter porrectis inclinati,
„ omnes sacros ritus et caerimonias, quibus Rutheni episcopi et clerus, iux-
„ ta ss. PP. graecorum instituta, in divinis officiis et sacrosanctae missae sa-
„ crificio ceterorumque sacramentorum administratione aliisque sacris func-
„ tionibus utuntur, dummodo veritati et doctrinae fidei catholicae non adver-
„ sentur, et communionem cum romana ecclesia non excludant; per unionem
„ praemissam tollere aut extinguere, ecclesiae romanae intentionem, mentem,
„ et voluntatem non fuisse, non esse, neque id dici vel censeri potuis-
„ se, nec posse. Quin imo dictos ritus eisdem Ruthenis episcopis et clero, ex
„ apostolica benignitate permissos, concessos, et indultos, sicut ex litteris prae-
„ dictis, et concilio florentino apparet, et ex instituto collegii Graecorum urbis
„ nostrae, in quo alumni de ritibus eiusmodi servandis, sicut accepimus, iu-
„ ramentum praestant; apostolica auctoritate, tenore praesentium decernimus et
„ declaramus „. Urbano VIII rinnuovò l' una e l' altra costituzione colle seguenti determinazioni per il collegio greco di Roma. " Curet protector procurationi colle-
„ gii specialiter deputatus, ut graecus aliquis ex oriente ritu graeco consecratus
„ episcopus, Romae sit ad divina officia atque ordinationes ritu graeco in ecclesia
„ S. Athanasii peragendas, qui quae ad caerimonias et ritus orientales ecclesiae
„ faciunt, docere alumnos possit, et ipse per omnia servet. Item iurent Italo-
„ Graeci statum ecclesiasticum, ac sacros ordines usque ad presbyteratum ritu
„ graeco suscepturos, quandoque et ubi superioribus visum fuerit. Qui tales fue-
„ rint, sine litteris dimissorialibus suorum ordinariorum, sed ad titulum collegii ac
„ missionarii, ordinari possint et debeant; dummodo graeco ritu ab episcopo grae-
„ co ad id a sede apostolica deputato ordinentur. È dunque cosa evidentissima che la S. chiesa romana ha sempre approvato le ordinazioni greche, e che non ha mai riordinato i vescovi e preti anche scismatici; ma questi, abiurato lo scisma,

(1) Apud Morin. part. 1. pag. 15. et seq.

ha ammessi all'esercizio degli ordini ricevuti anche dagli scismatici.

7. Gli altri poi, che riflettendo ai pontificali e sacramentari antichi, pongono la materia e forma degli ordini sagri nella imposizione sola della mano, e nella orazione che allora recita il vescovo sopra l'ordinando, ed affermano che la consegna degli istrumenti colle annesse parole, essendo nel rito latino dopo alcuni secoli introdotta, non è sostanziale ma accidentale agli ordini; questi, dico, senza difficoltà conciliano col rito latino il greco, nel quale, conforme si è osservato, le preci che unite alla imposizione della mano si recitano dal vescovo, contengono in sostanza l'istesso senso: siccome l'uno e l'altro rito in questa parte è stato paragonato da Iuenin de sacramentis pag. 597. 619. 620. 631. — Ma perchè la maggior parte dei dottori moderni costituiscono per materia, o adequata ad esclusione della imposizione della mano, o parziale unitamente con essa, anche *la consegna degli istrumenti*, di modo che senza questa ultima, vogliono che l' ordinazione sia nulla e di niun valore; e per forma parimente costituiscono quelle parole *accipe potestatem*, o sole senza l'orazione che si recita insieme colla imposizione della mano, o unitamente con essa orazione, e perchè queste due cose, cioè la *consegna degli istrumenti*, e le parole *accipe potestatem*, si prova evidentemente che non si praticavano nell'antichissimo rito latino, nè tampoco si trovano nell'antico e moderno rito greco; quindi è, che per conciliare il rito latino moderno coll' antico, ed il rito greco col latino presente, ricorrono alla dottrina insegnata comunemente nelle scuole, che *la chiesa cattolica ha la potestà* da Cristo signor nostro di determinare individualmente la materia e forma di que' sacramenti, i quali secondo la materia e forma non sono stati determinati nella specie infima dal medesimo Salvatore: e pertanto accordarsi bene, senza mutazione della sostanza del sacramento dell' ordine, che nell' antico rito latino fosse materia esenziale la sola imposizione della mano, e forma sostanziale la sola orazione del vescovo; e che nel rito presente, per materia sia determinata la consegna degli istrumenti, e per forma le parole *accipe potestatem*, o sole o insieme colle altre antiche. Bene ancora accordarsi, che la chiesa latina abbia determinato in ispecie infima le qui riferite materie e forme, e la chiesa greca in ispecie infima tenga per materia e forma l'imposizione della mano e le preci del vescovo.

8. Per non citare una infinità di autori, adduco le parole dell' emo Bellarmino de sacramento ordinis cap. 9. " Credibile est Dominum instituisse istas omnes „ materias ordinum, non quidem particulariter sed generatim monendo apostolos, „ ut ordines conferrent per caerimoniam instrumentorum, quibus significaretur eorum potestas. „ Il Card. de Lugo disp. 2. de sacramentis in genere sect. 5. num. 87. Aliunde autem habemus nec porrectionem panis et vini determinate re- „ quiri ex divina institutione, cum Graeci absque illa porrectione ordinentur. „ Ergo fatendum est, Christum solum voluisse pro materia aliquod signum

„ proportionatum , *hoc vel illud.* „ Il preposito Atrebas teologo della Compagnia di Gesù trattando della materia e forma del vescovato num. 109. " Notandum ex hactenus dictis de materia et forma ordinationis, ex diversitate in „ ecclesia romana et graeca patere, quam sit probabile, Christum non instituisse ordinum materiam et formam in particulari, sed solum in genere. „ Il Morino nel lib. 8. de sacrament. paenitentiae cap. 17. per prova di questa asserzione allega molti autori antichi e moderni, cioè Innocenzo IV, Rebuffo, Angelo, Felino, Decio, Giacomo card. di Vitriaco, la somma di Pietro cantore, Simeone di Tessalonica, Alessandro di Hales, Pietro Arcudio, Filippo Gammacheo, Francesco Hallier, Nicolò Isamberto ed altri, che insegnano: " Christum dominum nonnullorum sacramentorum materias et formas generaliter tantum instituisse; earum „ vero determinationem et designationem, apostolorum et ecclesiae auctoritati et „ prudentiae commisisse: atque hinc materiarum et formarum varietatem fluxisse; dum ecclesia graeca has materias et formas in specie, latina vero istas, „ unaquaeque pro sibi concessa potestate, definivit. „ Il che, dice Iuenin pag. 619, allegano quelli i quali non hanno che replicare nella materia della consegna degli istrumenti, di cui nell'antichità non si trova documento alcuno: " Ubi vero „ urgentur antiquis canonibus, qui huiusmodi traditionis non meminere, respondent „ Christum non determinasse in specie infima materiam et formam sacrae ordinationis; ab ipso ecclesiae factam fuisse facultatem, ut prout suggereret spiritus, „ eas determinaret.

9. Questa è la comune dottrina per accordare la chiesa greca colla latina medesima nella materia e forma del presente ed antico rito. Il Morino nella part. 3. pag. 149. suggerisce un'altra maniera di accordare le chiese, ed è che dall'una parte rimane sempre fermo e stabile, la materia e forma degli ordini presso la chiesa greca e latina consistere nella sola imposizione della mano, e nella sola orazione del vescovo; e dall'altra parte, che la chiesa ha potestà di apporre, ed ha attualmente apposto al sacramento dell'ordine per condizione necessaria, *sine qua non*, la consegna degli istrumenti, e le parole *accipe potestatem.* " Si enim quis contenderet ea instrumenta, postquam ab „ ecclesia communiter usurpata sunt, veram cum precibus, quae cum priore manuum impositione concipiuntur, materiam et formam consistuere; atque etiam, si „ velit, cum verbis quae cum posteriore manuum impositione recitantur, nec id „ inficiarer nec assererem. Cur enim non poterit ecclesia sacramento ordinis, ut „ saepe fecit sacramento matrimonii, novas pro materia et forma conditiones apponere, quarum praevaricatio sacramentum reddat irritum et nullum, cum „ Christus nullam materiam aut formam huius sacramenti, non secus ac matrimonii, „ in specie definiverit?

CAPITOLO SESTO

Materia e forma degli ordini della chiesa alessandrina degli Egizi o Copti, premesso il rito delle ordinazioni.

1. Benchè il Morino nella part. 2. delle sagre ordinazioni dalla pag. 505. alla pag. 508. descriva il rito coptico delle ordinazioni in latino tradotto dal P. Kirker, come si è notato sopra; stimo però necessario di riportarlo quì nuovamente tradotto, o più tosto corretto; sì perchè il P. Kirker ha presi diversi abbagli, come anche perchè nel manoscritto pontificale, di cui si è servito, non leggesi il rito della consecrazione del vescovo. Tralasciando pertanto le consecrazioni dell' *arcidiacono*, dell' *hegumeno*, del *metropolitano*, e del *patriarca* alessandrino, come non necessarie al nostro proposito, riferirò solamente le ordinazioni del *lettore*, del *suddiacono*, del *diacono*, del *prete*, e del *vescovo*, e di queste ancora non descriverò interamente altro che la rubrica, e quelle preci che possono aver ragione di materia e forma, o illustrarla.

ORDINATIO LECTORIS (1).

" Stet ordinandus sine tunica ante altare, capite operto: episcopus autem „ stet supra gradus altaris: et qui praesentant eum faciunt pro eo metanoeam (2); „ episcopus vero dicit eis. Vos ne testamini hunc revera esse dignum hoc or- „ dine ? Et testantur dicentes: ita, o pater noster, dignus est. — Tum episco- „ pus accipit forficem, et tondet caput eius in quinque cruces, in medio unam, „ et quatuor in lateribus dicens, in nomine S. trinitatis. Deinde dicit gratiarum „ actionem, et orationem turis, et conversa facie ad occidentem (3) dicit hanc „ orationem. — Supplices te rogamus et obsecramus, dominator domine Deus, „ suscipe servum tuum N. anagnosten in ecclesia tua: da ei intellectum in tua iu- „ stitia; concede ei timorem tuum ad serviendum tibi; fac eum dignum qui vasa „ sacra contrectet, ut sit anagnostes venerabilis coram te, et in hoc consequatur „ misericordiam tuam cum iis, qui tibi a saeculo placuerunt; quia misericordiam „ vis, et tibi convenit honor et adoratio ab unoquoque, pater et fili et spiritus „ sancte, nunc etc.—Dicit archidiaconus: orate. Episcopus dicit hanc orationem, „ conversa facie ad orientem. Deus dives in donis tuis, qui ecclesiae tuae largitus „ es ordines, eosque constituisti in ipsa coram te ad hoc ministerium; hunc ser- „ vum tuum N. coram te in omni pietate ac puritate stantem, quem ad lectora- „ tum vocasti, replere digneris omni sapientia et intellectu, ut in divinis eloquiis

(1) Cod. vat. coptic. XIII. pag. 1. Cod. vat. XXV. pag. 1.

(2) Hoc est *paenitentiam*. Sic enim vocant corporis profundam inclinationem, quae fieri solet coram altari, episcopo etc.

(3) Id est *ad virum ordinandum*; nam altare est positum ad orientem. ordinandus stat coram altari; adeoque ad occidentem altaris est.

„ tuis meditetur; et in officio lectoris conserva eum in virtute sine defectu; perfice
„ eum in donis tuis absque offensione, per misericordiam tuam atque unigeniti filii
„ tui et spiritus sancti nunc etc. Conversus ad occidentem , tenet eius tempora
„ dicens. Deus magne, amator hominum, qui omnia manu tua contines, et spiri-
„ tum suum super omnes effundis, cuius potestate cuncta continentur; ostende fa-
„ ciem suam super hunc servum tuum in conspectu tuo stantem, quem sibi stite-
„ runt, ut populo tuo sancta eloquia tua praedicet, tam veteris quam novi testa-
„ menti, et doceat eos sanctum verbum tuum, in quo est salus et sanitas animabus
„ ipsorum. Ita Domine , ostende ei splendorem vultus tui, illumina oculos cordis
„ eius lumine mandatorum tuorum, da ei cor humile ut legat et meditetur in eis
„ ad aedificationem audientium, et ad honorem et gloriam regni tui, pater et fili et
„ spiritus sancte, nunc etc. Conversus ad occidentem tenet tempora eius dicens. Do-
„ minator domine Deus omnipotens, qui praescientia tua ordinem electorum tuorum
„ in mundo cognoscens, illos vocare incepisti; tu qui Esdram famulum tuum elegi-
„ sti, eique sapientiam contulisti, ut legem tuam populo tuo praelegeret; tu etiam
„ nunc elegisti servum tuum hunc N. qui anagnostes ordinatus est: concede ei
„ sapientiam et spiritum propheticum, ut verba tua operetur in virtute immobili,
„ sancte ea praelegens populo tuo, per gratiam et benignitatem unigeniti filii tui
„ domini ac salvatoris nostri Iesu Christi, cum quo etc. — Postea traditur ei li-
„ ber, ut ferat eum super pectus: et osculatur altare et manum episcopi, et as-
„ sistentium. Deinde porrigit ei episcopus divina sacramenta, neque imponit ei ma-
„ num, sed tantum legit super eum hanc adhortationem. — Fili, hic est primus sa-
„ crarii gradus etc.

ORDINATIO SUBDIACONI (1).

3. " Cum vocatur subdiaconus, stabit ante altare sine tunica , inclina-
„ to profunde capite , et adorabit tam ipse quam qui eum praesentant , in
„ medio coram episcopo stantes supra gradus altaris . Episcopus vero dicit
„ orationem gratiarum actionis , et ponit tus et dicit orationem , conversa
„ facie ad orientem . Domine Deus virtutum , qui adduxisti nos ad sortem
„ ministerii huius, qui intellectum hominum excedis, et scrutaris corda et renes;
„ exaudi nos in multitudine misericordiae tuae , et emunda nos ab omni inqui-
„ namento corporis et spiritus: dissipa nubes peccatorum, et iniquitatum nostrarum
„ velut nebulam, reple nos divina tua virtute, et gratia unigeniti filii tui , et o-
„ peratione spiritus sancti; ut digni simus hoc ministerio novi testamenti, quo dig-
„ ne valeamus sanctum nomen tuum exaltare , et stemus, ac sancta tua mysteria
„ administremus, neque permittas nos participes fieri alieni peccati , sed nostra
„ potius dele; et largire nobis, Domine, ut non operemur quae non decet, sed da

(1) Cod. cap. 13. pag. 4; cod. alt. cap. 25. pag. 8.

„ nobis cognitionem, ut quod expedit loquamur, et ad sanctum altare tuum accedamus: et suscipe subdiaconatum perfectum servi tui huius N. qui hic stat, et caelestia dona tua expectat; quoniam bonus es, et multum misericors omnibus sanctum nomen tuum invocantibus, et potens est potestas tua atque unigeniti filii tui Iesu Christi domini nostri et spiritus sancti nunc etc. — Dicit archidiaconus: gratia, quae defectus nostros supplet, veniat super fratrem, cuius nomen supra diximus, ad hunc gradum et hunc ordinem subdiaconatus in sancta Dei ecclesia, quae ab angustiis et laboribus liberata est. Precamini omnes, ut adveniat super eum gratia spiritus sancti, et dicamus omnes ter kyrie eleison. Episcopus dicit hanc orationem conversa facie ad altare. Quaeso Domine, dignum eum effice vocatione subdiaconatus, ut per benignitatem tuam dignus sit nomine sancto tuo, tibique serviat, et sancto altari tuo ministret, et misericordiam tuam in conspectu tuo consequatur; quia apud te misericordia et benignitas, tibique convenit gloria cum filio tuo unigenito et sancto spiritu, nunc etc. — Conversus episcopus ad occidentem tenensque tempora subdiaconi, dicit hanc orationem. Dominator domine Deus omnipotens, qui in tabernaculo testimonii aedituos fecisti sacrorum vasorum custodes, ipse nunc o Domine ostende faciem tuam super servum tuum N., qui ut sit subdiaconus testimonio eorum qui ipsum in medio praesentarunt, adductus est; reple eum spiritu sancto, ut vasa ministerii digne attrectet, et ad fores templi adstet, et lucernam domus tuae, domus orationis, accendat: planta eum in ecclesia tua tamquam olivam fructiferam, proferentem fructum iustitiae omni tempore per gratiam etc. Conversa facie ad altare dicit. Respice, Domine, super ministerium nostrum, et munda nos ab omni iniquinamento, emitte gratiam tuam super servum tuum N., ut per te dignus efficiatur qui subdiaconatum indeclinabiliter perficiat, ut misericordiam tuam consequatur cum iis qui tibi a saeculo placuerunt: quoniam misericordiam vis, tibique convenit honor et adoratio ab unoquoque, pater et fili et spiritus sancte, nunc etc. Conversus ad occidentem, signat frontem eius pollice suo, dicens: vocamus te in sancta Dei ecclesia, amen. Dicit archidiaconus: N. hypodiaconum in sancta Dei ecclesia. Amen. Episcopus exclamat dicens: vocamus te, o N. hypodiaconum in ecclesia N., civitatis N., in nomine patris et filii et spiritus sancti. Episcopus facit tres cruces super faciem eius, cum trinitatem nominat. Tum conversus ad orientem dicit. Gratias agimus tibi, Domine omnipotens, pro omnibus et in omnibus, et laudamus et glorificamus nomen sanctum tuum, quia magna nobiscum fecisti, et benedictionem tuam super servum tuum N. adduxisti. Supplices te precamur, Domine, exaudi nos propter multitudinem misericordiae tuae, et complaceat tibi, ut sit benedictio in subdiaconatu servi tui N. per tuam benignitatem. Da ei timorem et puritatem, et perfice eum in omni ministerio, ut spem suam bonam consequatur per pietatem unigeniti filii tui Iesu Christi domini nostri, cum quo etc. Postea conversus episcopus imponit orarium humero eius

„ sinistro, dicens: ad gloriam et honorem sancti nominis tui, pater, fili, et „ spiritus sancte consubstantialis, ad pacem et aedificationem sanctae ecclesiae. „ Amen. Adhortatio. Fili, iam tibi creditus est gradus optimus, qui est subdia- „ conatus etc.

ORDINATIO DIACONI (1).

4. " Qui eligitur in diaconum, postquam clerici testati fuerint eum es- „ se dignum, praesentant eum episcopo, testificantes de eo. Stabit autem „ ante altare coram episcopo, et genu dextrum flectet supra gradus altaris. „ Dicitque episcopus orationem gratiarum actionis, et ponit tus, et dicit o- „ rationem turis; deinde pronunciat hanc orationem. Domine Deus virtutum, „ qui adduxisti nos ad sortem ministerii huius etc. (ut in ordinatione subdiaco- „ ni supra pag. 210. sed ubi dicit pag. ibid. et suscipe subdiaconatum, hic di- „ citur, et suscipe diaconatum servi tui huius N. etc.) Dicit archidiaconus „ hanc acclamationem. Gratia domini nostri Iesu Christi, quae defectus nostros sup- „ plet, beneplacito Dei patris et spiritus sancti, adveniat super N. hunc qui ad „ hoc sanctum altare ingressus est, cum timore ac tremore adorans, oculosque suos „ sursum elevans ad te, qui in caelo habitas, expectans caelestia dona tua, ut „ transferas a gradu subdiaconatus ad ordinem diaconatus in sancta ecclesia. Pre- „ cemur omnes, ut veniat super eum donum spiritus sancti, dicentes kyrie elei- „ son. Episcopus dicit hanc orationem, conversa facie ad altare. Quaeso, Do- „ mine, dignum eum effice vocatione diaconatus, ut per benignitatem tuam „ dignus sit nomine sancto tuo, tibique serviat etc. (ut in ordinatione subdia- „ coni pag. 211.) Convertitur ad occidentem, et imponit manum suam dextram super „ caput eius, et dicit hanc orationem secreto. Dominator domine Deus omni- „ potens, verax et non mendax in promissionibus suis, dives in omnibus erga „ eos qui te invocant, exaudi nos te deprecantes, et ostende faciem tuam super „ servum tuum N. qui ad diaconatum praesentatus est, secundum testimonium eorum „ qui illum in medium adduxerunt. Reple eum spiritu sancto et sapientia et „ virtute, sicut replevisti Stephanum archidiaconum et protomartyrem et imi- „ tatorem passionum Christi tui: exorna eum gratia tua, constitue eum minis- „ trum sancto altari tuo, ut ministret secundum beneplacitum tuum in gradu si- „ bi credito extra querelam et sine peccato, et sublimiore gradu dignus ha- „ beatur. Non enim gratia per manus nostras peccatrices, sed per visitationem u- „ berrimarum miserationum tuarum ei confertur, qui illa dignus sit. Me quoque „ emunda ab omni alieno peccato; sed et a peccato nostro libera nos per filium tuum „ unigenitum dominum Deum ac salvatorem nostrum Iesum Christum, cum „ quo etc. Conversus ad orientem ad altare dicit hanc orationem. Respice, Do-

(1) Cod. cap. 13. pag. 7; cod. alt. cap. 25. pag. 19.

„ mine, super nos et super ministerium nostrum, et emunda nos ab omni in- „ quinamento, et emitte de caelo gratiam tuam super servum tuum N. ut per „ te dignus efficiatur etc. (ut in ordinatione subdiaconi supra pag. 211.) Conversus ad „ occidentem, signat eius frontem pollice suo dicens: vocamus te in ecclesia Dei „ sancta. Amen. Dicit archidiaconus: N. diaconum in sancta catholica apos- „ tolica ecclesia Dei. Amen. Dicit episcopus: ordinavimus N. diaconum ad „ altare, cuius nomen edictum est, ad orthodoxam ecclesiam N., in nomine pa- „ tris et filii et spiritus sancti. Amen. Facit episcopus tres cruces super facie „ eius in invocatione S. trinitatis. Deinde conversus ad orientem ita precatur. „ Gratias agimus tibi, dominator Domine omnipotens, pro omnibus et in omni- „ bus etc. (ut supra in ordinat. subd. pag. 211. usque ad, et complaceat tibi) in „ ordinatione hac, quae super servum tuum N. peracta est, per adventum spiri- „ tus sancti tui super eum; et dirige vocationem electionis eius, ex puritate et „ gratia bonitatis tuae, vocationemque nostram una cum ipso ad bonum, ut nego- „ tietur lucrumque talenti reportet, quo una cum omnibus, qui voluntatem tuam „ a saeculo fecerunt, recipiat mercedem oeconomi fidelis et prudentis in revela- „ tione domini Dei et salvatoris nostri Iesu Christi, qui etc. Deinde conversus „ episcopus imponit orarium humero eius sinistro, dicens: ad gloriam et hono- „ rem sanctae consubstantialis trinitatis, patris et filii et spiritus sancti; ad „ pacem et aedificationem unius, unicae, sanctae, apostolicae ecclesiae Dei. Amen. „ Tum ille osculatur altare manumque episcopi et assistentium omnium. Adhortatio. „ Scito fili benedicte, hunc quem tibi Deus largitus est gradum, esse gradum „ magnum etc. Deinde iterum benedicit ei episcopus, et porrigit ei sancta sacra- „ menta, manumque imponit super eum tribus vicibus, et omnes sacerdotes di- „ cunt ter: dignus. Tum episcopus dicit: N. diaconus ad sanctam Dei ecclesiam. „ Amen.

ORDINATIO PRESBYTERI (1).

5. " Cum volunt praesentare presbyterum, testificantur primo clerici de bonis „ eius operibus, et quod verbo doctrinae bene sit praeditus, quodque sit man- „ suetus, consolator, et benignus, et quod coniugium eius fuerit secundum le- „ gem et canones, et quod sit diaconus; alioquin ordinetur anagnostes, et hyp- „ odiaconus, et diaconus, et benedicatur altera die. Deinde praesentetur indutus „ habitu diaconi et orario super humerum eius sinistrum coram altari. Stet au- „ tem episcopus cum presbytero; et qui ordinatur flectit utrumque genu ante alta- „ re: episcopus vero dicit gratiarum actionem, et ponit tus, et dicit orationem „ turis, conversaque ad altare facie recitat hanc orationem. Domine Deus vir- „ tutum, qui adduxisti nos ad sortem ministerii huius (et reliqua, ut supra in ord.

(1) Cod. cap. 13. pag. 11; cod. alt. cap. 25. pag. 32.

„ subd. pag. 210, mutatis his verbis, et suscipe presbyteratum perfectum servi tui
„ N.) Dicit archidiaconus. Gratia domini nostri Iesu Christi, quae defectus nos-
„ tros supplet, beneplacito Dei patris et spiritus sancti, adveniat super N. hunc,
„ qui ad sanctum altare cum timore et tremore et humilitate cordis accessit, statque
„ inclinatus, oculosque cordis sui clevans ad te, qui habitas in caelo, expectat
„ caelestia dona tua, ut transferas a gratia diaconatus ad ordinem presbyteratus,
„ ad ecclesiam N, ad sanctum altare. Precemini omnes, ut adveniat super eum donum
„ spiritus sancti. Dicit populus, kyrie eleison, ter. Episcopus vero conversus ad
„ orientem dicit hanc orationem. Quaeso, Domine, fac eum dignum vocatione pres-
„ byteratus, ut per benignitatem tuam dignus sit nomine sancto tuo, tibique serviat
„ (et reliqua ut supra in ord. subd. pag. 211.) Dicit populus ter, kyrie eleison. Episcopus
„ conversus ad occidentem imponit dexteram suam super caput eius, et sic pre-
„ catur. Dominator domine Deus omnipotens, qui verbo tuo essentiali cuncta creas-
„ ti, et omnium curam secundum voluntatem tuam geris, qui ecclesiam tuam
„ sanctam semper respicis, eamque auges, eisque qui in ea praesunt, praes-
„ tas virtutem, ut verbo et opere laborent; respice super servum tuum N., qui
„ iudicio et testimonio eorum, qui ipsum praesentarunt, ad presbyteratum admo-
„ tus est; reple eum spiritu sancto, spiritu gratiae et consilii, ut timeat te,
„ et regat populum tuum in corde puro; quemadmodum respexisti populum
„ tuum quem elegisti, et praecepisti Moysi servo tuo ut sibi eligeret seniores
„ spiritu sancto plenos; qui indeficiens est, et a te procedit. Orate (1). Ita (2)
„ Domine, exaudi nos tibi supplicantes, et conserva in nobis spiritum sanctum,
„ spiritum gratiae tuae non deficientem, concede huic spiritum sapientiae tuae, ut
„ plenus operationibus ad sanandum aptis, sermone ad docendum idoneo, po-
„ pulum tuum in mansuetudine doceat, serviatque tibi in puritate, et mundis
„ cogitationibus, animoque sincero, et opera sacerdotis super populum tuum per-
„ ficiat; et qui ad ipsum accesserint, eos lavacro regenerationis renovet. Me
„ quoque ab omni alieno peccato emunda, et a meis etiam peccatis absolve,
„ per filium tuum unigenitum dominum Deum ac salvatorem nostrum Iesum
„ Christum, cum quo etc. Conversus ad altare, sic orat. Respice, Domine, su-
„ per nos, et super ministerium nostrum, et emunda nos ab omni inquinamen-
„ to, et emitte de caelo gratiam tuam super hunc servum tuum, ut per te dig-
„ nus efficiatur, qui sacerdotium tuum sine reprehensione perficiat, ut misericor-
„ diam tuam consequatur (et reliqua, ut supra in ordin. subd. pag. 211.) Conver-
„ sus ad occidentem, signat frontem eius pollice suo dicens: vocamus te in sanc-
„ ta Dei ecclesia. Amen. Archidiaconus exclamat: N. presbyterum ad sanctum altare
„ sanctae ecclesiae catholicae apostolicae Dei. Amen. Tum episcopus exclamat
„ dicens: vocamus te N. presbyterum ad sanctum supradictum orthodoxorum altare, in
„ nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Facit super fronte eius tres

(1) E proclamò dell' arcidiacono benchè non si noti nella rubrica.

(2) Prosegue il vescovo tenendo la mano sul capo dell' ordinando.

„ cruces ob designandam trinitatem; deinde induit eum stola, dicens: ad gloriam et
„ honorem sanctae consubstantialis trinitatis, patris et filii et spiritus sancti; ad
„ pacem et aedificationem sanctae Dei ecclesiae. Conversus episcopus ad orien-
„ tem orat: gratias agimus tibi, Domine omnipotens, pro omnibus, et in omnibus,
„ (ut in ord. subd. pag. 211 et diaconi pag. 213, ab iis verbis, et complaceat
„ tibi in ordinatione hac, usque in finem.) Adhortatio ad presbyterum. Nota tibi
„ sit, frater, mensura huius doni quo dignus effectus es, nimirum presbytera-
„ tus. Tum ordinatus osculatur altare et episcopum et praesentes. Deinde porri-
„ git ei episcopus sacramenta, et imponit manum super eum ter, et dicunt om-
„ nes ter: dignus N. presbyter ad sanctam catholicam et apostolicam ecclesiam
civitatis N., Christum diligentis in pace Domini. Amen.

ORDINATIO EPISCOPI (1).

6. " Sit bonis moribus praeditus; idemque ab omni populo secundum bene-
„ placitum spiritus sancti eligatur: sit irreprehensibilis, sapiens, purus, mansue-
„ tus, benignus, sobrius, vigilans, haud pecuniae cupidus, sed pauperum ama-
„ tor, in scripturis versatus, nullam rerum huiusce saeculi curam gerens, per-
„ fectus, paratus ad omne opus bonum, quemadmodum eum decet qui ad su-
„ limem bonumque Dei ordinem promovetur. Interrogent quoque, an sit u-
„ nius uxoris vir, quam sibi coniugio legitimo ac vero duxerit. Sit demum
„ aetate provecta. Clerici autem simul cum populo testimonium ei perhibeant,
„ et scribant decretum, mittantque ad archiepiscopum cum fidelibus ex coetu
„ clericorum et populi. Si vero diaconus sit, ordinetur presbyter, et percipiat
„ sancta sacramenta una cum patriarcha. Fiat vero ipsius consecratio die domi-
„ nica secundum canonem, in conventu episcoporum et clericorum; et peracta
„ vigilia, et psalmodia, et doxologia, lectoque evangelio, liturgiam incipiant,
„ et legant actus apostolorum, et dicant hymnum triadicum. Tum sedet ar-
„ chiepiscopus in throno suo una cum episcopis. Archidiaconus autem accipit de-
„ cretum, et adorans sub pedibus archiepiscopi, illud in manus ei tradit. Qui
„ accepto eo, accedentes ad se alloquitur, sic dicens. Vos ne mihi hunc praesen-
„ tatis? At illi humiliter respondent: ita domine noster. Tunc patriarcha tradit
„ illud uni diaconorum legendum coram omnibus, cum interim ordinandus stet
„ inclinato capite. Decretum electionis episcopi. In nomine patris et filii et
„ spiritus sancti, consubstantialis et incomprehensibilis trinitatis, scribimus
„ ad beatum orthodoxum patrem omnium populorum, patrem patrum, et prin-
„ cipem omnium principum, patrem nostrum in Christo N. patriarcham etc.
„ Dicit archidiaconus hanc proclamationem. Civitas Christum diligens, legibus-
„ que eius obtemperans, quae patrem suum diligebat, eo viduata, cum vidui-

(1) Cod. cap. 13. fol. 19.

„ tatem ferre non posset, indicta synodo, consilium iniit, ut patrem sibi quae-
„ reret. Re itaque accurate perpensa, precibusque ad Deum instanter fusis, ut
„ bonum sibi pastorem concederet, indicavit eis Deus ministrum perfectum N.
„ presbyterum monachum monasterii N. — Hunc ego ad vos misi cum presbyteris,
„ et sacerdotibus Christum diligentibus, habentem secum decretum, quemad-
„ modum vos postulastis, ut esset vobis episcopus, et pastor, et rector sancta-
„ rum ecclesiarum, quoniam clerus, et populus de eo testificati sunt, ut succe-
„ deret in locum patris N., cuius et memoriam in orationibus suis faceret. Nos
„ igitur vestris precibus annuentes, habita etiam curarum laborumque vestro-
„ rum ratione, nolumus postulationes vestras, o popule Christum diligens, pro
„ ipso nobis porrectas, cum eum nobis praesentaveritis, reiicere. Quamobrem decet
„ vos, dilectissimi, una nobiscum et cum omnibus circumstantibus suppliciter
„ Deum precari, ut adveniat super eum donum spiritus sancti et gratia caeles-
„ tis; et simul omnes cum universo populo clamemus, dicentes: kyrie eleison.

7. " Postea descendit de throno archiepiscopus; et una cum eo stent omnes episcopi
„ ad altare; ordinandus autem utrumque genu flectat ante altare coram archiepis-
„ copo; et unusquisque stet cum timore ac silentio, orans in corde pavido
„ ac tremente. Tum patriarcha tus offert, et dicit orationem turis, et
„ statim subdit hanc orationem, conversa ad orientem facie, ordinando utrum-
„ que genu supra gradus altaris flectente. Domine Deus virtutum qui induxisti nos
„ in sortem ministerii huius (et reliqua, ut in ordine subdiaconi pag. 210. mutatis
„ his verbis, et suscipe perfectum pontificatum servi tui huius N. qui hic stat etc.)
„ Tum conveniunt episcopi, qui sunt cum eo consecrationis participes. Archidia-
„ conus vero dicit has preces, stante ordinando. Dicamus omnes instanter precan-
„ tes: kyrie eleison. Domine omnipotens, qui in caelis es, Deus patrum nos-
„ trorum, te rogamus, audi nos, et miserere nobis. Orate pro pace unius, unicae,
„ sanctae, catholicae, et apostolicae ecclesiae: et pro salute populorum: exaudi nos
„ Domine, et miserere nobis. Orate pro vita, honore, et salute patris nostri N.
„ patriarchae archiepiscopi, cum reliquis episcopis orthodoxis, et clero, et po-
„ pulo Christum diligente; exaudi nos Domine, et miserere nobis. Orate pro re-
„ missione peccatorum et iniquitatum nostrarum, ut liberet nos Dominus ab an-
„ gustiis, tribulationibus, ac tentationibus, hostiumque incursibus. Te rogamus,
„ Domine, exaudi nos, et miserere nobis. Salvum fac populum tuum, Domine,
„ et benedic hereditati tuae. Visita orbem terrarum in misericordia et pietate:
„ exalta cornu Christianorum per virtutem vivificae crucis: dele iniquitates nos-
„ tras, et dirige opera manuum nostrarum: exaudi deprecationem populi tui per
„ intercessionem dominae nostrae deiparae semper virginis Mariae, et per preces
„ patris nostri beati apostoli Marci, et chori sanctorum tuorum. Ita, Domine, ex-
„ audi nos ad te clamantes, quoniam apud te misericordia est. Te rogamus Do-
„ mine, dimitte nobis delicta nostra, quae commisimus voluntarie et involun-
„ tarie: suscipe deprecationem nostram, emitte super nos misericordiam tuam

„ et clementiam tuam, quoniam omnes a te misericordiam postulamus. Te ro-
„ gamus, ut emittas spiritum sanctum tuum super hanc electum ministrum tuum
„ N., pro quo has tibi preces fundimus. Domine Deus gloriae, te rogamus, ex-
„ audi nos, et miserere nobis. Dicit archidiaconus: elevate sursum manus vestras,
„ o episcopi. Episcopi sursum elevant manus suas, et contingunt electum hinc et in-
„ de, et imponunt manus suas super humeros eius. Tum orat patriarcha,
„ conversa ad occidentem facie. Domine omnipotens, dominator omnium, pa-
„ ter misericordiarum, et Deus totius consolationis; tu es virtus auxiliatrix,
„ tu adiutorium, medicus, liberator, murus fortis, spes nostra, refugium
„ nostrum, gratia, exaltatio, expectatio, vita, et resurrectio: tecum accessus
„ et salus perpetua nobis omnibus in saeculum. Tu omnes vis salvos fieri;
„ corrobora nos, conserva, tuere, protege, ac libera nos. Tu es princeps prin-
cipum, tu dominus dominantium, herus herorum, rex regum. Tu potestatem
„ tradidisti ei, quem in cathedra collocare destinaveras, et concessisti ei ut
„ solveret et ligaret, prout ius fasque poscebat. Tu largitus es ei sapientiam,
„ velut organo ecclesiae Christi tui, quam tamquam formosam sponsam conser-
„ vasti. Quoniam Deus fortissimus es et omnipotens, tuumque est regnum et
„ gloria, pater et fili et spiritus sancte. Amen. Dicit archidiaconus hanc ac-
„ clamationem: gratia, quae salutem infirmis largitur, adveniens super omnes,
„ qui ad regimen universarum sanctarum ecclesiarum congregati sunt, ipsa ad-
„ veniat nunc super N. famulum Dei presbyterum monachum monasterii N.,
„ ut sit episcopus civitatis N. Christum diligentis, pro N. defuncto, quem domi-
„ nus ad se migrare iussit, nobisque praeclaram eius memoriam reliquit. Roga-
„ te igitur omnes, et precamini Dominum, qui congregati estis, ut adveniat su-
„ per eum spiritus sanctus, et dicamus cum universo populo: kyrie eleison.
„ Converte faciem tuam ad altare, et dic hanc orationem. Quaeso, Domine, fac
„ eum dignum vocatione tua sacerdotali, ut per benignitatem tuam (et reliqua,
„ ut in ordine subdiaconi pag. 211.) Conversus ad occidentem impone manum
„ tuam super caput electi, archidiacono exclamante: state honeste, state cum
„ timore, state cum silentio, state cum tremore: orate nobiscum omnes
„ episcopi qui adestis, et elevate manus vestras. Extendunt episcopi manus
„ suas, et contingunt humeros eius. Tum dicit patriarcha hanc orationem
„ consecrationis. Qui es (1), dominator Domine omnipotens, pater domini Dei
„ ac salvatoris nostri Iesu Christi, qui solus es ingenitus, principii expers, et nul-
„ lius imperio subiectus; qui semper es, et ab aeterno, et ante saecula exsistis,
„ qui fine cares; qui solus altissimus es, solus sapiens, solus bonus; qui natura
„ es invisibilis, sine principio; apud quem est scientia; qui infinitus es, cognitor
„ occultorum, sciens omnia prius quam fiant; qui in caelis habitas, et humiles re-
„ spicis; qui ecclesiae canones per filium tuum unigenitum Iesum Christum do-

(1) Nomen Dei ineffabile Hebraeis *Iehova*, nimirum *qui est*, *existens*, *ens* etc.

28

„ minum nostrum condidisti; qui sacerdotes olim constituisti, ut populo tuo prae-
„ essent qui locum sanctum tuum sine ministerio nequaquam reliquisti; qui in
„ electis tuis glorificari voluisti; tu quoque effunde nunc spiritum tuum princi-
„ palem, quem sanctis tuis apostolis tradidisti; largire hanc eandem gratiam ser-
„ vo tuo huic N., quem episcopum elegisti, ut sanctum gregem tuum pascat, ti-
„ bique sine reprehensione ministret, bonitati tuae diu noctuque supplicet, nu-
„ merum eorum qui salvi fiunt congreget, et oblationes in sanctis ecclesiis offe-
„ rat. Eia Domine omnipotens, largire ei per Christum tuum participationem spi-
„ ritus sancti tui, ut habeat potestatem dimittendi peccata secundum mandatum
„ filii tui unigeniti Iesu Christi domini nostri, et constituendi praecepto suo cle-
„ ricos in ordine sacerdotali, et absolvendi omnia vincula ecclesiastica, et om-
„ nes novas aedes in ecclesia dedicandi, et altaria consecrandi; ut placeat tibi
„ in mansuetudine et humilitate cordis, et offerat tibi sine macula et sine re-
„ prehensione sanctas incruentas victimas, quae sunt sacramentum novi testamenti
„ in odorem suavitatis. — Dicit archidiaconus, Dominum precemur. Dignare (1)
„ Domine replere eum omni gratia curationum, et sermone doctrinae, ut sit
„ rector caecorum, lumen iis qui in tenebris sunt, doctor insipientium, ut lumi-
„ nare in mundo; verbo veritatis definiat, verumque pastorem imitetur, et ani-
„ mam suam pro ovibus suis ponat: ut per hoc quoque paratus sit ad sanctam
„ voluntatem tuam exequendam, valeatque coram tremendo tribunali tuo absque
„ confusione sisti, et magnam mercedem consequatur, quam praeparasti iis qui
„ pro evangelii promulgatione decertarunt. Me quoque, Domine, emunda ab omni
„ alieno peccato, sed et a peccatis meis libera me, per filium tuum unigenitum
„ dominum Deum ac salvatorem nostrum Iesum Christum, cum quo etc. — His
„ peractis, conversus ad orientem ad altare dicit, amen. Deinde dicit hanc ora-
„ tionem. Respice, Domine, super nos et super ministerium nostrum, et emun-
„ da nos ab omni inquinamento: emitte desuper gratiam pontificatus super hunc
„ servum tuum, ut per beneplacitum tuum dignus fiat, qui populum tuum sine
„ reprehensione pascat, et ecclesiae tuae praesit. Quoniam misericordiam vis,
„ tibique convenit ab omnibus honor et adoratio, pater et fili et spiritus sanc-
„ te nunc etc. — Converte faciem tuam ad occidentem, et signa recens conse-
„ cratum pollice tuo tribus vicibus dicens. Vocamus N. episcopum in ecclesia
„ sancta civitatis N. Christum diligentis omniumque ad illam pertinentium, in
„ nomine patris et filii et spiritus sancti. Deinde indue eum stola sacerdotali,
„ veste alba, cuculla alba, et pallio albo, et dic: ad gloriam et honorem sanc-
„ tae trinitatis patris et filii et spiritus sancti, ad pacem et aedificationem unius
„ sanctae catholicae et apostolicae ecclesiae. Benedictus dominus Deus. Amen.
— Conversa facie ad occidentem signa caput recens consecrati pollice tuo dicens:
„ vocamus electum Dei N. episcopum in una sancta immaculata ecclesia invisi-

(1) Haec dicuntur non ab archidiacono, sed a patriarcha manum ordinando adhuc imponente.

„ bilis Dei vivi, civitatis orthodoxorum N. Christum diligentis, omniumque ad „ illam pertinentium; ad gloriam et honorem nominis sanctae trinitatis, ad pa- „ cem et aedificationem sanctae ecclesiae, ad iustificationem iudiciorum veracium, „ ad mundas oblationes et puras victimas, ad resurrectionem ex mortuis, et pig- „ nus incorruptibile in saeculum. Dicit populus: dignus, dignus, dignus. Dicit „ archidiaconus has preces. Dicamus omnes deprecantes, kyrie eleison. Orate „ pro una catholica apostolica ecclesia, quae est a finibus usque ad fines orbis „ terrarum. Dominum precemur dicentes, kyrie eleison. Orate pro misericordia „ et salute animarum nostrarum dicentes, kyrie eleison. Orate pro religiosissimo „ patre nostro archiepiscopo sancto patre N.; Dominum precemur pro eo dicen- „ tes, kyrie eleison. Orate ut adveniat spiritus sanctus super hunc episcopum e- „ lectum, et pro hac praesente manus impositione. Postulate a Deo domino glo- „ riae misericordiam dicentes, kyrie eleison. Orate ut dignos nos efficiat Deus „ vocatione superna. Oremus omnes praesentes et absentes dicentes, kyrie elei- „ son. Tum dicit patriarcha: pax omnibus. Et subiungit hanc orationem conver- „ sa facie ad orientem. Gratias agimus tibi, domine Deus omnipotens, pro om- „ nibus et in omnibus, et benedicimus et glorificamus sanctum nomen tuum, „ quia magna fecisti nobiscum, et effudisti uberrimum donum tuum super ser- „ vum tuum N. Supplices te precamur, Domine, exaudi nos propter multitudi- „ nem misericordiae tuae. Complaceat tibi in hac chirotonia pontificatus, quae „ facta est super sanctum servum tuum N. maxime per illapsum spiritus sancti „ super eum. Dirige vocationem electionis eius in puritate et gratia sancti tui „ spiritus, et nos cum illo elige in bonum, ut negotiemur et referamus ta- „ lenti lucrum, et recipiamus cum omnibus, qui voluntatem tuam a saeculo „ executi sunt, mercedem dispensatoris fidelis in apparitione domini Dei et „ salvatoris nostri Iesu Christi, cum quo etc. Postea dicit patriarcha: pax om- „ nibus. — Tum statuatur episcopus novus ad dexteram altaris, tenens in sinu suo „ evangelium. Patriarcha vero iterum ad thronum suum ascendit: et dicitur pro- „ logus, et psalmus, et evangelium de more. Deinde descendit de throno, et „ perficit sacram liturgiam, et sumit de sanctis sacramentis, traditque etiam e- „ piscopis. Postea frangit panem cum episcopo novo, eique porrigit de sacra- „ mentis, deque sanguine. Et elevat dexteram suam super caput eius, et excla- „ mant omnes: dignus, dignus, dignus N. episcopus civitatis N. omniumque ad „ illam pertinentium. Et postquam pacem acceperit, stans patriarcha exuit cum „ stola pontificia, induitque habitu nigro; canente interim clero, quae conveniunt. „ Quibus peractis, sedent iuxta ordinem suum in consessu, et dicunt cantica et „ hymnos: cumque secunda absolutio dicta fuerit, dat ei pacem patriarcha, et „ omnes episcopi ac presbyteri. Laus Deo. Amen. Adhortatio ad episcopum. Di- „ lectissime ac benedicte frater, hic gradus episcopatus, magnus ac periculis „ plenus est gradus etc.

7. Dal rito delle ordinazioni coptiche fin quì descritto di leggieri si raccoglie primo, la di lui uniformità col rito greco; secondo, la materia e forma di ciascun ordine. Nel rito greco (1) si tosa il lettore in nomine sanctae trinitatis, e poi segnato tre volte in forma di croce, gli s' impone la mano dal vescovo, e si recita l' orazione, domine Deus omnipotens; e questa finita, gli si dà il libro apostolico. Nel coptico (2) parimente si tosa, e recitate quattro orazioni, gli si dà il libro da portare sul petto. Ma di queste orazioni le prime due si dicono senza l'imposizione della mano, e per conseguenza non hanno ragione di forma, e le altre due si dicono imponendosi la mano sulle tempie dell'ordinando; e la prima di esse è forma che comincia, Deus magnus amator hominum (3).

8. Nel rito greco (4) il suddiacono presentatosi avanti al vescovo, e vestito della tonica suddiaconale, e cinto con la cinta, il vescovo tre volte segnandolo impone la mano sul capo dicendo, domine Deus noster qui per unum etc.; e poi gli dà la tovaglia col bacile. Nel coptico (5) premessa dal vescovo l' orazione preparatoria, domine Deus virtutum, intona l' arcidiacono il decreto elettivo dell' ordinando, gratia quae defectus nostros supplet: e poi recitata dal vescovo verso l' altare l' orazione, quaeso Domine dignum eum effice, si rivolge verso l' ordinando, e tenendo la mano imposta sulle di lui tempie, dice la forma della ordinazione, dominator domine Deus omnipotens, qui in tabernaculo testimonii. Lasciato poi l' ordinato, si rivolge all' altare pregando, respice Domine super ministerium nostrum: e voltatosi all' ordinato, lo segna tre volte, publicando la di lui ordinazione, e dicendo sì il vescovo, che l' arcidiacono: N. hypodiaconus in ecclesia N. Rivoltosi all' altare dice l' orazione del rendimento di grazie, gratias agimus tibi. E finalmente voltatosi all' ordinato, gl' impone l' orario o stola suddiaconale sopra la spalla sinistra, ad gloriam et honorem sancti nominis tui, pater etc. e gli legge la propria esortazione, fili iam tibi creditus est etc.

9. Nel rito greco (6) il diacono deposta la cinta ed il mantile, che è insegna del suddiaconato, e segnato tre volte nel capo dal vescovo, piega il ginocchio destro avanti al vescovo; e dicendo l' arcidiacono attendamus, il vescovo impone la mano dritta sopra il di lui capo dicendo, divina gratia quae semper infirma curat: e detto dal coro tre volte kyrie eleison, e dall' arcidiacono Dominum precemur, tenendo il vescovo la destra sopra il capo dell' ordinando dice, domine Deus noster qui in praescientia tua. E detto amen, l' arcidiacono intona le preci diaconiche, in pace Dominum precemur etc. ed il vescovo tenendo la mano sopra il capo dell' ordinato dice, Deus salvator noster etc. e gl' impone la stola diaconale sopra la spalla destra dicendo, dignus, sì il vescovo che il coro; poi

(1) Goar in ord. lect.
(2) Supra pag. 209.
(3) Supra pag. 210.
(4) Goar in ord. subd.
(5) Supra pag. 210.
(6) Goar pag. 249—251.

gli consegna il flabello, dicendosi similmente dignus, e gli dà il bacio della pace; e finalmente nel tempo della comunione lo comunica prima degli altri. Nel coptico (1) l'ordinando diacono, piegato il ginocchio destro stà sopra il gradino dell' altare, e premessa dal vescovo l' orazione preparatoria, domine Deus virtutum, come nell' ordine del suddiacono, intona l' arcidiacono il decreto elettivo, gratia domini nostri Iesu Christi quae defectus nostros supplet, invitando gli astanti a pregare Iddio, acciocchè mandi sopra l' ordinando il dono dello spirito santo. Il vescovo recitata verso l' altare l' orazione comune alle altre ordinazioni, quaeso Domine dignum eum effice, si rivolge all' ordinando, ed imponendo la destra sopra il di lui capo, dice la forma della ordinazione, *dominator domine Deus omnipotens*; e rivolgendosi verso l' altare, prosegue la comune, *respice Domine super nos*: e questa terminata, voltatosi verso l' ordinato, lo segna tre volte in fronte, publicando la di lui ordinazione, e dicendo ad alta voce prima il vescovo, e poi l' arcidiacono: *N. diaconum ad ecclesiam N.* Finalmente verso l' altare rende le grazie con l' orazione comune, *gratias agimus tibi*; e voltandosi all' ordinato, gl' impone l' orario diaconale sopra la spalla sinistra, dicendo *ad gloriam et honorem*; e letta l' esortazione, *scito fili benedicte*, lo comunica; e poi gl' impone la mano sul capo tre volte, dicendo *dignus N. diaconus ad sanctam Dei ecclesiam*; ed il coro, *dignus*.

10. Nel rito greco (2) il prete piegando l' uno e l'altro ginocchio sopra il gradino dell' altare, e dicendo l' arcidiacono *attendamus*, il vescovo gl' impone la destra sopra il capo dicendo *divina gratia*: e detto dal coro tre volte *kyrie eleison*, e dall' arcidiacono *Dominum precemur*, tenendo il vescovo la mano imposta sopra il capo dell' ordinando, dice la segreta *Deus principio et fine carens*; e detto *amen*, il primo de' sacerdoti intona le preci diaconiche, *in pace Dominum precemur*: ed il vescovo tenendo la mano imposta sul capo dell' ordinato prosegue la seconda segreta *Deus in virtute magnus*: la quale terminata, e detto *amen*, alza l' ordinato in piedi, ed accommoda la parte posteriore della stola al destro lato anteriore dicendo *dignus*, e gl' impone il fenolio dicendo *dignus*, prima il vescovo e poi il coro; e l' ordinato dà la pace al vescovo ed ai sacerdoti, nel luogo de' quali si ritira leggendo il suo messale. Quando poi si arriva nella messa a quelle parole *ita ut sumentibus fiant*, che si dicono dopo l' invocazione dello spirito santo, si accosta l' ordinato, ed il vescovo gli dà in mano l' eucaristia, dicendo *accipe depositum istud*: quale egli presa, bacia la mano del vescovo, e ritorna al luogo ove stava, appoggiando le mani sopra la sacra mensa. Finalmente prima di dirsi dal celebrante *sancta sanctis*, l' ordinato restituisce l' eucaristia al vescovo, e prima di tutti si comunica dalle di lui mani. Nel coptico (3) l' ordinando prete, in abito di diacono piegate le ginocchia, sta sopra il gradino dell'

(1) Supra pag. 212.
(2) Goar pag. 292—294.
(3) Supra pag. 213.

altare, e premessa dal vescovo la preparatoria comuno *domine Deus virtutum*, intona l'arcidiacono il decreto elettivo *gratia domini nostri Iesu Chrtsti*. Il vescovo recitata verso l'altare l'orazione comune *quaeso Domine*, si rivolge all'ordinando, ed imponegli sopra il capo la destra, dicendo la forma della ordinazione *dominator Domine*: e questa terminata, prosegue verso l'altare la comune *respice Domine*: e poi volgendosi all'ordinato, lo segna tre volte in fronte, dicendo prima il vescovo, e poi l'arcidiacono: *N. presbyterum ad ecclesiam N.* Ed impostagli la stola sacerdotale, dicendo *ad gloriam*, rende le grazie verso l'altare recitando la comune *gratias agimus*: e poi gli legge l'esortazione propria *nota tibi sit*; e l'ammette alla pace. Finalmente lo comunica, e gl'impone la mano sul capo tre volte, dicendo *dignus N. presbyter*.

11. Nel rito greco (1) presentato l'ordinando vescovo dai vescovi assistenti al consecrante, e data a questo dall'arcidiacono la carta, in cui sta scritto *suffragio et consensu sanctissimorum metropolitanorum* etc. *divina gratia* etc. il consecrante la legge alta voce, esclamando il coro *kyrie eleison*; e poi il consecrante spiega il libro degli evangeli, imponendolo sopra il capo ed il collo dell'ordinando, accostando le mani anche gli altri vescovi assistenti: e fatte tre croci sopra il di lui capo, tenendovi la mano imposta, recita l'orazione *dominator domine Deus noster*: e detto *amen*, uno de' vescovi assistenti dice le preci diaconiche *in pace Dominum precemur*. Allora il consecrante tenendo imposta la mano sul capo dell'eletto, recita la seguente orazione *domine Deus noster*; la quale terminata col solito *amen*, alza il libro degli evangeli e lo pone sopra l'altare. Di poi mette il pallio all'ordinato, dicendo *dignus* prima il consecrante e poi il coro; e l'ammette alla pace insieme con gli assistenti: e finita la solita acclamazione, siedono tutti nelle loro sedie: e prima di tutti sedendo l'ordinato letta l'epistola, dà la pace, e innanzi tutti si comunica, e poi esso medesimo comunica il consecrante e gli assistenti. Nel coptico (2) sedendo nel trono il consecrante con gli assistenti, prende dall'arcidiacono il decreto della elezione dell'ordinando vescovo, e lo consegna ad uno de' diaconi per essere letto in publico, che contiene la supplica del clero e popolo al patriarca per consecrargli l'eletto da essi in vece del loro defonto pastore, e comincia *in nomine patris* etc. L'arcidiacono a nome del patriarca approvando la elezione fatta nella persona dell'ordinando che sta in piedi col capo chino, invita tutti a pregare che Dio mandi il dono dello spirito santo sopra l'ordinando *civitas Christum diligens* etc. Ciò detto scende dal trono il consecrante, e con lui gli assistenti, e sta in piedi avanti l'altare: e piegando l'uno e l'altro ginocchio l'ordinando sopra il gradino dell'altare, dice il consecrante la preparatoria comune *domine Deus virtutum*. L'arcidiacono dice le preci diaconiche *dicamus omnes*: e nel fine dice a' vescovi *elevate sursum manus vestras, o episcopi*: e questi al-

(1) Goar pag. 302—304.

(2) Supra pag. 215.

zando le mani, toccano l'eletto dall'una e dall'altra parte, ed impongono le mani sopra le di lui spalle: ed il consecrante patriarca o arcivescovo, voltatosi all'ordinando, dice *Domine omnipotens*; e l'arcidiacono intona *gratia quae salutem infirmis largitur*, invitando a pregare per l'eletto, acciocchè riceva lo spirito santo. Il consecrante recitata verso l'altare l'orazione comune *quaeso Domine*, mentre l'arcidiacono grida *state honeste*, si rivolge all'ordinando, e gl'impone la mano sul capo; e stendendo i vescovi assistenti le mani e toccandogli le spalle, dice il consecrante l'orazione della consecrazione *qui-es dominator Domine*: e dicendo intanto l'arcidiacono *Dominum precemur*, prosegue il medesimo consecrante *dignare Domine replere eum*: e detto *amen*, rivoltosi all'altare, dice la comune *respice Domine*; la quale terminata, voltandosi all'eletto, lo segna tre volte dicendo *vocamus N. episcopum*, e gli impone la stola, la cocolla, ed il pallio bianco dicendo, *ad gloriam*; e di nuovo segnandogli il capo, dice *vocamus electum Dei N. episcopum*. Il popolo tre volte grida *dignus*: e l'arcidiacono dice le diaconiche *dicamus omnes*. Il consecrante data la pace, rende le grazie verso l'altare *gratias agimus*; e di nuovo data la pace, colloca il consecrato vescovo dalla parte destra dell'altare, mettendogli sul petto il libro degli evangeli, e sale sul suo trono, dicendosi intanto il prologo, il salmo, e l'evangelo. Di poi scende dal trono, e termina la messa, comunicandosi esso, e comunicando i vescovi assistenti, e consegna l'eucaristia al consecrato, e lo comunica del corpo e del sangue, ed alzando la sua destra sopra il capo del consecrato, gridano tutti *dignus*. Finalmente datagli la pace, e stando il consecrante in piedi, lo spogliano degli abiti bianchi, e lo vestono dell'abito nero, cantandosi intanto gli inni convenienti: e ciò terminato siedono nelle loro sedie, ciascuno secondo il suo ordine, e diconsi gli inni e canti proporzionati: e detta la seconda assoluzione, gli danno tutti la pace, e gli si legge dal consecrante la seguente esortazione *dilectissime ac benedicte frater* etc.

12. La materia di tutti i sopradescritti ordini coptici, siccome anche dei Greci, è l'imposizione della mano del vescovo: la forma è l'orazione, che comincia nella ordinazione del lettore (1) *Deus magne amator hominum*: del suddiacono (2) *dominator domine Deus omnipotens*: del diacono (3) *dominator domine Deus omnipotens verax et non mendax in promissionibus tuis*: del prete (4) *dominator domine Deus omnipotens qui verbo tuo*: del vescovo (5) *qui es, dominator Domine omnipotens*. Queste orazioni, nelle quali consiste la forma delle ordinazioni coptiche, sono tutte nel rito antichissimo delle ordinazioni attribuite a S. Clemente, e riferite nel libro delle costituzioni apostoliche presso il Morino (6), come si possono confrontare: eccettuatane la prima del lettore,

(1) Supra pag. 210.
(2) Supra pag. 211.
(3) Supra pag. 212.
(4) Supra pag. 214.
(5) Supra pag. 217.
(6) De sacr. ordinat. part. 1. pag. 22. et seq.

che corrisponde più tosto alla greca (1) *domine Deus omnipotens elige servum tuum*: mentre la seconda orazione è presa dalle costituzioni, e comincia (2) *dominator Domine omnipotens, qui praescientia tua*: e si legge presso il Morino (3).

CAPITOLO SETTIMO

Della validità della forma che usano i vescovi copti nella chiesa alessandrina.

1. Da tutto ciò che fin qui si è riferito della materia e forma secondo il rito latino, greco, e coptico, si raccoglie essere indubitata la validità della forma che usano i vescovi copti nella chiesa alessandrina, mentre questa non discorda punto dall'antico rito greco e latino delle ordinazioni da noi sopradescritte, nelle quali è cosa certa che la materia consiste nella imposizione delle mani, e la forma nella orazione conveniente all'ordine. Si aggiunge che essendosi riconciliato colla santa romana chiesa nel concilio fiorentino sotto Eugenio IV. il patriarca alessandrino copto Giovanni, e sotto Clemente VIII. il patriarca Gabriele, que' due sommi Pontefici ammisero alla comunione della chiesa " cum ,, ordinibus, quibus secundum ritum Coptorum insigniti fuerant in suo schisma- ,, te et haeresi,, non solamente i detti patriarchi Giovanni e Gabriele, ma anche i loro inviati (4) Andrea prete ed abbate di S. Antonio, Giuseppe ed Abdelmessia sacerdoti e monaci, e Barsuma arcidiacono. Ed avendo i Papi conceduto alla nazione abissina, che è del rito medesimo de' Copti, la chiesa ed ospizio di S. Stefano protomartire vicino alla sagrosanta basilica vaticana (5), que' monaci esercitarono liberamente in detta chiesa i loro sacri ordini, siccome nella medesima chiesa fanno presentemente i monaci copti.

2. È bensì vero, nè dee dissimularsi, che nel secolo decimo sesto e seguente il patriarca ed i padri della compagnia di Gesù nell'Etiopia reiterarono le ordinazioni de' diaconi e sacerdoti abissini, come riferisce il Ludolfo nella istoria etiopica (6) dall' Alvarez cap. 96. e 97, e dal padre Tellez lib. 6. cap. 3. pag. 518, parlando del metropolitano che il patriarca copto manda per arcivescovo in tutta l'Etiopia: " nihil ,, ergo sciunt, nec faciunt isti metropolitae, nisi ut conceptis certis verbis clericos ordinent, se haud multo doctiores. Ex eo apparet, quam lamentabilis sit ,, rerum ecclesiasticarum in Abassia status, quam male composita hierarchia. Sa- ,, ne patres Societatis Abbunae (cioè del metropolitano) ordinationes flocci fece-

(1) Goar pag. 233.
(2) Supra pag. 210.
(3) De sacr. ordinat. part. 1. pag. 26.
(4) Supra pag. 176. 177.
(5) Supra pag. 179.
(6) Iob. Ludolf. histor. aethiopic. lib. 3. cap. 7. num. 13.

„ runt, omnesque Habessinorum sacerdotes ad sua sacra transgressos aliter et „ more romano ordinaverunt, non sine gravi reliquorum indignatione „. Il patriarca Alfonso Mendez avendo ricevuto nell' anno 1626. la professione di fede del rè Susneo, chiamato sultan-Saghedo, e di tutta la di lui corte, fece publicare l' editto (1) “ ne quis in posterum missam diceret, aut ullo officio ecclesiastico „ fungeretur, sine licentia patriarchae: ordinationes metropolitae alexandrini pro „ legitimis non habebantur; ideoque sacerdotes plerique denno ordinabantur, „ saltem sub conditione „. Ma questa condotta de' Missionari quanto sia dispiaciuta agli Abissini, lo testifica Basilide rè dell' Etiopia figlio di Susneo nella risposta alla lettera del detto patriarca (2): “ potissima autem causa, ob „ quam nostrates nos maxime aversarentur, fuit quod adhuc semel baptizaren„ tur, tamquam antea pagani et publicani fuissent; cum tamen disputatio de „ hoc articulo inter nos et Romanos non adeo magna sit: et quod sacerdotes, „ et diaconos nostros tamquam sacris ordinibus minime initiatos habuerint; ita „ ut sacerdotium sacerdotio, diaconatum diaconatu cumularent.

3. Qual motivo abbiano avuto di tenere per nulle le ordinazioni de' diaconi e preti abissini, e di reiterarle, non l'esprimono que' Missionari. Ma dalle interrogazioni fatte in Roma l'anno 1594. d'ordine di Sisto V. (*) avanti i cardinali, ed in ispecie in presenza del card. di santa Severina protettore della nazione abissina o etiopica, al monaco e prete Tecla Maria abissino, e dalle di lui risposte riferite dal padre Tomaso di Gesù (3), chiaramente si raccoglie, che il motivo di dubitare del valore delle ordinazioni etiopiche e coptiche, sia stato il difetto della consegna degli istrumenti nelle ordinazioni, creduta dai moderni teologi materia necessaria anche nel rito della chiesa orientale; e pertanto secondo la relazione dell' istesso padre Tomaso (4), fu di nuovo ordinato il detto Tecla Maria. Ecco l' esame (5) fatto a quel monaco, e le sue risposte. “ Item interrogatus, ubi, „ quando, a quo, et quibus ordinibus fuerit initiatus; respondit: anno aetatis „ meae quintodecimo in ecclesia S. Mariae monasterii Denobi provinciae Xeva in „ Aethiopia, fui ordinibus initiatus a Iosepho cophto Aethiopiae archiepiscopo in „ hunc modum. Archiepiscopus ante missae celebrationem totondit caput meum in „ quinque locis in modum crucis, et chrismate me unxit in fronte, orationes re„ citando lingua aegyptiaca, et in faciem meam insufflavit, et in eadem hora in„ ter celebrandum fecit me ostiarium, et lectorem sive psalmistam, et acoly„ thum, et nefcadiaconum sive subdiaconum, et diaconum evangelii: et sacro„ sanctam communionem mihi dedit. Et longo tempore post, anno aetatis meae „ trigesimo, in civitate Bed, in Dembia Aethiopiae, in ecclesia S. Georgii, ab „ archiepiscopo Marco supradicti Iosephi successore initiatus sum sacerdotio. In-

(1) Ludolf. lib. cit. cap. 11. num. 25.

(2) Ludolf. lib. cit. cap. 13. num. 28. Idem comment. ad hist. aethiopic. pag. 535.

(*) Atqui anno 1594. non Sixtus V, sed Clemens VIII. sedebat. (EDITOR).

(3) De conversione gentium lib. 7. pag. 379. ad 385.

(4) Ibidem pag. 511.

(5) Ibid. pag. 384.

„ terrogatus, an verba formalia singulorum ordinum audivisset archiepiscopum pro-
„ tulisse in collatione ordinum; respondit, ipsum archiepiscopum protulisse. Sed
„ ego non audivi, neque significationem intellexi: quia celebrabat lingua aegyp-
„ tiaca, quam prorsus ignorabam. Interrogatus, an in collatione singulorum ordi-
„ num tradita fuerit ei materia ab archiepiscopo, et an ipse manibus suis illam te-
„ tigisset; videlicet, in ostiariatu claves ecclesiae, et ostium aperuerit, et cam-
„ panulam pulsaverit: in lectoratu, librum lectionum vel psalterium tetigerit:
„ in exorcistatu, librum exorcismi vel missale: in acolythatu, candelabrum,
„ cum candela extincta, et urceolum vacuum: in subdiaconatu calicem vacuum
„ cum patena vacua superposita, et urceolos cum vino et aqua, et bacile cum
„ manutergio, et librum epistolarum: et an capiti eius fuerit ab eodem archie-
„ piscopo impositus amictus, et manipulus brachio eius sinistro, et indutus fuerit
„ tunicella: et in diaconatu, an librum evangeliorum tetigerit, et stola super hu-
„ merum eius fuerit imposita, et dalmatica vestitus: et in sacerdotio, an tetige-
„ sit calicem cum vino et aqua, et patenam cum hostia, et an archiepiscopus
„ et sacerdotes capiti eius manus imposuerint: et an sibi aptata fuerit stola ante
„ pectus in modum crucis, et an indutus fuerit casula sive planeta, et manus
„ eius unctae fuerint oleo catechumenorum; respondit, certo scio, in om-
„ nibus supradictis ordinibus nullum instrumentum vel materiam in collatione
„ ordinum mihi ab archiepiscopo traditam esse, neque illam me tetigisse, neque
„ me vestitum aliqua veste singulis ordinibus competente, neque capiti meo ma-
„ nus archiepiscopi fuisse impositas, neque oleo sancto manus meas unctas fuis-
„ se. Scio praeterea archiepiscopum nostrum in Aethiopia simul coordinare duo
„ mille et plures clericos eodem die, et singulis sex ordines simul conferre,
„ absque praevio examine, et absque aliquo scrutinio, examine, delectu, appro-
„ batione, scriptura, vel notatione: et propter ordinandorum multitudinem non
„ posse eum singulis materiam tangendam tradere: et vidi eundem modum obser-
„ vari in omnibus ordinationibus a nostris archiepiscopis successive, licet secus ob-
„ servetur in Aegypto, ubi non tanta clericorum multitudo simul et turmatim or-
„ dinatur, et materia singulis ordinibus competens tangenda ordinando traditur.
„ Interrogatus, an sciverit supradictos archiepiscopos Iosephum et Marcum, a quibus
„ initiatus est, tempore suae ordinationis fuisse schismaticos, et extra communio-
„ nem sanctae romanae ecclesiae; respondit nescivisse. Imo potius certo crede-
„ bat, tunc temporis ipsos esse catholicos una cum Aethiopibus et Cophtis, et
„ sedi apostolicae in omnibus obedire, et sanctae romanae ecclesiae communio-
„ nem habere, et credebat christianos omnes in rebus fidei convenire. Sed ea,
„ quae superius dixit, scivit postea, dum esset Hierosolymis et in Aegypto.

4. Dell' esame sudetto, e dalle risposte del monaco Tecla Maria abissino, apparisce manifestamente primo, che chi l'ha interrogato, teneva per materia sostanziale degli ordini la consegna degli istromenti, come sopra, ed il contatto ma-

teriale di essi in ciascun' ordine; onde avendo risposto Tecla Maria di non es- „ sergli stati consegnati dall' arcivescovo copto, e di non averli esso toccati, si sia inferito per conseguenza non essere egli stato validamente ordinato. Secondo, essendo stato nella istessa interrogazione con la consegna degli istrumenti congiunta l' imposizione degli abiti convenienti al suddiacono, diacono, e prete, e l' imposizione delle mani del vescovo, e dei sacerdoti sopra il prete, e l' unzione delle mani di questo; pare che chi fece quell' esame, fosse del sentimento de' canonisti, i quali richiedono per materia e forma essenziale tutto ciò che si prescrive dal pontificale romano nelle ordinazioni: o più tosto pare che ricercando da Tecla Maria, se si ricordava di avere ricevuto dall' arcivescovo copto tutte le cose sudette, abbia avuta l' intenzione di scoprire, se sapeva discernere la materia e forma sostanziale dalle cerimonie accidentali, o che volesse da queste minuzie ricavare la notizia di altre cose. Terzo, avendo l' esaminatore in ultimo luogo interrogato Tecla Maria, se sapeva che gli arcivescovi copti Giuseppe e Marco fossero cattolici, e godessero la comunione della chiesa romana, allorchè gli diedero gli ordini; si raccoglie che scoprendosi i detti arcivescovi per scismatici, quando conferirono a Tecla Maria gli ordini, abbia inteso l' esaminatore che dovesse Tecla Maria essere assoluto dalla sospensione ed irregolarità, come si pratica presentemente con gli ordinati da' vescovi scismatici ed eretici; cioè, benchè si tengano gli ordini per validi, non però si stima lecito l' averli ricevuti dagli scismatici ed eretici, e l' averli esercitati dopo l' ordinazione. Dalla stessa interrogazione si potrebbe parimente inferire che l' esaminatore propendesse al sentimento degli antichi teologi, i quali tenevano per nulli gli ordini conferiti dal vescovo eretico, benchè osservata la debita materia e forma: della quale opinione parleremo quì appresso più diffusamente. Quarto finalmente, apparisce chiaro che il monaco Tecla Maria, o gli arcivescovi copti che l' anno ordinato, fossero poco pratici del rito coptico, o l' avessero in qualche parte alterato, o pure che Tecla Maria non si ricordava bene delle cose praticate nella sua ordinazione. Imperocchè nel rito coptico non sono gli ordini nè nel numero, nè coll' ordine che dice Tecla Maria, cioè ostiario, lettore, salmista, acolito, suddiacono, diacono, e prete; ma solamente lettore, suddiacono, diacono, e prete. L' ostiariato, e l' acolitato sono compresi nel suddiaconato, e non ordini distinti, presso tutti gli orientali Greci, Siri, Egizi, Abissini, come si è detto sopra. Parimente nel rito coptico, ed in tutti gli altri riti orientali greci, siri, ed abissini non si trova vestigio alcuno di ciò che racconta Tecla Maria avere fatto l' arcivescovo Giuseppe nel conferirgli gli ordini del lettorato, suddiaconato, e diaconato, dopo di averlo tosato in cinque parti, cioè " chrismate me unxit in fronte, orationes „ recitando lingua aegyptiaca, et in faciem meam insufflavit „. L' unzione colla cresima in fronte, ed il soffiare in faccia all' ordinando, non si prescrive punto nel pontificale coptico: ed è cosa certa che gli orientali, eccettuatone il sa-

cramento della cresima o confermazione, che si dà ai fanciulli immediatamente dopo il battesimo, non usano l'unzione cresimale nella ordinazione nè di sacerdote, nè di vescovo, come si prova da' pontificali, e lo dimostra il Morino nella part. 3. escrcitazione 6. *de episcoporum et presbyterorum unctione*. L'istesso Tecla Maria (1) confessa che la cresima si dà presso gli Abissini col battesimo. " Item interrogatus de sacramento confirmationis, de materia, forma, et ministro; respondit, confirmatio apud nos confertur a sacerdote una cum baptismo: et ungitur infans chrismate in fronte, in nomine patris et filii et spiritus sancti ". Quale unzione dunque colla cresima in fronte poteva dare quell'arcivescovo copto, dopo di avere data la tonsura a Tecla Maria in età di quindici anni? Crederei per tanto, che abbia stimato per unzione cresimale in fronte, la cerimonia che fa il vescovo copto (2) di segnare col pollice (senza cresima però) la fronte dell'ordinato suddiacono e diacono, dicendo *vocamus te in sancta Dei ecclesia N. hypodiaconum*, ovvero *diaconum* etc.

CAPITOLO OTTAVO

Si risponde agli argomenti che possono allegarsi contro la validità degli ordini coptici.

1. Che che sia dell'esame fatto a Tecla Maria abissino, e delle di lui risposte, e de' motivi che potevano indurre i dottori di quel tempo a credere nulla ed invalida l'ordinazione da esso ricevuta nell'Etiopia; addurrò qui brevemente le ragioni che secondo la buona teologia, generalmente parlando, rendono l'ordinazione nulla, e procurerò di dimostrare che ogni ombra di questo è affatto lontana dalle ordinazioni coptiche. Ma prima di venire a' motivi indubitati di detta invalidità, è necessario di toccare quelli che da alcuni autori credonsi o furono creduti tali, benchè realmente, e conforme la teologia comune, non lo siano.

2. E stata opinione di molti dottori antichi, che i vescovi eretici, scismatici, degradati, simoniaci, e scomunicati, fossero privi della loro potestà di ordinare; di modo tale che le ordinazioni da essi fatte non avessero alcun valore o effetto, non altrimenti che se procedessero da semplici laici. A questa sentenza, quanto agli eretici, propende Pietro Lombardo lib. 4. sentent. 25; e la insegna espressamente Graziano sì per gli eretici che per li degradati, quaest. I. post. can. 4. et 7. " Patet quod sacramenta ecclesiastica, praeter baptisma, ut supra dictum est, ab haereticis ministrari non possunt . . . . degradatus enim episcopus potestatem largiendi sacros ordines non habet; facultatem tamen baptizandi non amisit ". Si estende, quanto a' scomunicati, da alcuni riferiti da U-

(1) Thom. a Iesu pag. 581.

(2) Supra pag. 211. 213.

gone di S. Vittore in summa sententiarum tract. 6. cap. 9. " de iis, qui sunt
„ excommunicati et manifesti haeretici, quaeritur utrum conficiant corpus Christi.
„ Quibusdam videtur, quod quamvis sit eis ad damnationem, tamen conficiant, quia ordinationem non amiserunt, in qua datur potestas illud conficiendi. Aliis videtur, quod nec excommunicati nec manifesti haeretici conficiunt: et istis videtur magis assentiendum „. Onde pare che Ugone abbia creduto che gli eretici manifesti, e gli scomunicati, perdano l'ordinazione, e però restino secondo la sua opinione privi della potestà di consecrare. Altri distinguono le ordinazioni degli eretici, prese nella chiesa e fuori della chiesa. " Utrum haereticus ab ecclesia praecisus et depositus ordinem conferre possit . . .
„ Quidam respondent, aliter de ordine, aliter de eucharistia; distinguentes circa ordinem, utrum haereticus receperit ultimam manus impositionem in ecclesia, an extra. Si in ecclesia recepit, et ordinem habet et potestatem dandi: si extra ecclesiam, dicunt quod habet ordinem, sed non habet potestatem dandi; si tamen ab eo accepit, qui habuit ultimam manus impositionem in ecclesia „. Finalmente, quanto a' simoniaci, molti hanno tenute per nulle le loro ordinazioni, come si decide nel canone del concilio piacentino sotto Urbano II. " In hac quoque synodo haeresis simoniacorum penitus damnata est, ut quidquid in sacris ordinibus, et in ecclesiasticis rebus, data et promissa pecunia, acquisitum simoniace videtur, pro irrito haberetur, nullasque vires habuisse, et habere iudicaretur. „ Siccome di fatto nel concilio quintilemburgense sotto Gregorio VII. furono cassate e dichiarate nulle le ordinazione di Vezelone arcivescovo di Magonza, di Sigefrido vescovo di Augusta, di Norberto di Coira. E l'istesso Urbano II. nella epistola a Pietro vescovo di Pistoia, ed a Rustico abbate di Vallombrosa, concil. par. 2. tomo III, dice di avere di nuovo ordinato Daiberto che era stato ordinato diacono dal detto Vezelone moguntino " Daibertum a Vezelone licet simoniaco non simoniace eiusdem confessione reperimus in diaconum ordinatum: et beati Innocentii papae sententia constat declaratum, quod Vezelon, quem constat ab haereticis ordinatum, quia nihil habuit, nihil dare potuit ei cui manus imposuit. Nos igitur tanti pontificis auctoritate firmati, et Damasi papae testimonio roborati qui ait, reiterare oportet quod male actum est, Daibertum ab haereticis corpore et spiritu digressum, atque utilitatibus ecclesiae pro viribus insudantem, ex integro, ecclesiae necessitate ingruente, diaconum constituimus. „

3. Questo sentimento de' dottori intorno alla invalidità delle ordinazioni conferite dal vescovo eretico, scismatico, degradato, simoniaco, e scomunicato, fu difeso sino al duodecimo secolo e co' libri de' teologi, e col fatot dei papi e vescovi, i quali hanno reiterate le dette ordinazioni. Ma la contraria dottrina del valore di simili ordinazioni s'insegna ora comunemente nelle scuole, e l'insegnarono quanto ai simoniaci S. Pier Damiano nel trattato

sesto intitolato *gratissimus* : quanto a' degradati e sospesi, Roberto Pallo nella somma part. 7. cap. 14: quanto agli eretici apostati e scomunicati, Guglielmo parigino cap. 7. *de sacramento ordinis*: e finalmente quanto agli eretici, ed altri in generale, S. Raimondo nella somma lib. 1. cap. *de haereticis et ordinatis ab eis* ff. 9. " Dicas ergo cum Laurentio, Vincentio, et aliis fere omnibus, „ quod si quis recipiat ultimam manus impositionem (id est ordinem episcopalem „ qui sic dicitur, quia post illum nullus ordo confertur, come espone Roberto „ di Flammesbur nel lib. III. del penitenziale.) in ecclesia seu extra, dum tamen „ formam ecclesiae servet in ordinando, et in forma ecclesiae fuerit ordinatus, „ semper verum ordinem confert, sed non ordinis executionem: et hoc sive scienter „ sive ignoranter aliquis ordinetur ab eo.„ Così anche Alessandro di Hales, S. Bonaventura, S. Tomaso, Scoto, e gli scolastici communemente. Di modo tale, che sebbene non è definito con espresso decreto della chiesa, che le ordinazioni fatte dagli eretici, ed altri " servata ecclesiae forma in ordinando „ siano quanto alla sostanza valide; non si può però senza temerità recedere dalla comune delle scuole. Onde il Morino part. 3. pag. 104. " Hactenus tamen nullo ecclesiae decreto, quaestio tam perplexa et obscura definita est. Sed tam multorum doctorum concors et tam diuturnus consensus nobis est instar legis, quam dissensu nostro „ temerare nec volumus, nec debemus „. E Francesco Hallier nel trattato *de sacris electionibus et ordinationibus*, rispondendo al quesito delle ordinazioni fatte dagli eretici e scismatici, conchiude " post theologorum de proposita quaestione consensum, erroneum esset negare validum esse sacramentum ordinis, „ quod ab haeretico vel schismatico, quantumvis ab ecclesia praeciso, fuerit „ collatum „. E questa finalmente è la pratica della santa chiesa cattolica, la quale nel concilio fiorentino ammise gli scismatici Greci, e gli eretici Armeni, Giacobiti, e Nestoriani " abiurato schismate et haeresi, cum ordinibus qui„ bus cum versarentur in schismate et haeresi, donati fuerant „. E presentemente usa la medesima indulgenza con tutti gli eretici che fossero ordinati con la debita materia e forma; siccome prescrive anche Clemente VIII nella istruzione ai vescovi latini, nelle diocesi de' quali abitano i Greci: " circa sacramen„ tum ordinis, ordinati ab episcopis schismaticis alias rite ordinatis, servata debi„ ta forma, recipiunt quidem ordinem, sed non executionem. Proinde ordinati „ ab episcopis schismaticis, correcti vel emendati, reconciliandi sunt et absol„ vendi paenitentiis salutaribus; dummodo errores, vel schisma ordinatoris abiu„ rent in iudicio vel publico vel secreto pro qualitate facti. In ordinibus au„ tem per eos alias rite susceptis ministrare non permittuntur, nisi cum ipsis „ super irregularitate huiusmodi occasione contracta, auctoritate S. sedis apostolicae „ fuerit dispensatum „.

4. Altri antichi hanno tenuto per nulla ed invalida, non solamente l' ordinazione fatta dal vescovo eretico, degradato, e scomunicato, ma anche ogni or-

dinazione fatta dal vescovo contro i canoni ecclesiastici: essere in potere della chiesa di fare delle costituzioni intorno all' amministrazione del sacramento dell' ordine, le quali non osservate, dichiarasi nullo ed invalido quell' ordine, benchè conferito colla materia e forma. Innocenzo IV. lib. I. decretal. cap. quarto *de consuetudine*, ricerca due condizioni nel sommo Pontefice, per poter fare che tutti i sacramenti amministrati contro la sua proibizione siano nulli, e che per conseguenza debbano reiterarsi; la prima, che ciò non si faccia senza grave causa; la seconda, che è necessaria a questo effetto una costituzione, e non basta una semplice proibizione. " Et quidem satis bene videntur dicere in eo quod dicunt, „ quod possunt facere constitutiones summi Pontifices super praemissis; et eis „ factis, si constituatur quod non valeant sacramenta a talibus collata, non valebunt. Item bene fatemur, quod possunt episcopos prohibere a chrismando, „ vel sacerdotes a baptizando. Sed in hoc non valet prohibitio sine constitutione. „ E nel libro III. *de baptismo et eius effectu* cap. 2. " Sed ecclesia potest facere „ constitutiones super baptismo, non quod non sit, vel quod non credatur ab omnibus: tamen circa baptismi collationem potest facere constitutiones, et praefigere „ formas, quas quia Deus ratas habet, et quia bonae sunt, eis infigitur character qui secundum tales constitutiones baptizati sunt. Idem facit ecclesia in matrimonio et aliis sacramentis, et dispensat in voto et iuramento, et in omnibus „ aliis fere, nisi contra fidem; de quibus alias. „ Il Panormitano commentando il capitolo d'Innocenzo papa *de consuetudine*, si serve della stessa distinzione. " Innocentius concludendo dicit, quod aut papa facit legem, per quam eripit hanc „ potestatem episcopis; et nihil ageret episcopus postea conferendo: aut simpliciter prohibet; et tunc prohibitio non impediret impressionem characteris. „ Per questa ragione osserva il Morino part. III. exercitat. 5. cap. 9. pag. 104. che la chiesa può nelle ordinazioni, siccome nei sacramenti del matrimonio e della penitenza, esigere condizioni tali, oltre la materia e forma debita, che senza esse si rendano non solamente illecite ma ancora invalide. " In ritu ordinationis sacrae, quaedam esse divinae institutionis et traditionis, quae omni ordini sacro semper et ubique conveniunt, veluti manus impositio et oratio „ conveniens, quae et scriptura sacra nobis tradidit, et ecclesiae praxis semper „ et ubique usurpavit. Quaedam vero ecclesiasticae institutionis, quae licet mutari „ possint, et pro temporum et regionum varietate aliter atque aliter observari; tanti „ tamen sunt momenti, quamdiu ab ecclesia revocata aut abrogata non sunt, ut „ eorum omissio ordinationem reddat non modo inhonestam et illicitam, sed etiam irritam et nullam, omnique effectu et gratia cassam. Illa autem omnia eiusmodi, conditiones sunt materiam sacramenti sic afficientes et determinantes, ut „ ex eorum defectu materia reddatur ordinationi inepta „. Così Stefano IV papa, deposto Costantino, il quale nell' anno 767 di laico era stato ordinato chierico, suddiacono, prete, e papa; dichiarò nulle le ordinazioni da esso fatte, e r'ordi-

no quelli che dal medesimo erano stati ordinati vescovi, come si legge nel concilio romano. " De episcopis vero, atque presbyteris, et diaconis, quos ipse
„ Constantinus consecraverat, ita in eodem concilio promulgatum est, ut episco-
„ pi illi, si aliquis eorum presbyter aut diaconus fuerit, in pristinum honoris
„ sui gradum reverteretur: et si placabiles fuissent coram populo civitatis suae,
„ denuo facto decreto electionis more solito, cum clero et plebe ad apostolicam
„ advenirent sedem, et ab eodem sanctissimo Stephano papa benedictionis susci-
„ perent consecrationem. Presbyteri vero illi ac diaconi ab eodem Constantino
„ consecrati, simili modo in eum, quo prius existebant, habitum reverterentur: et
„ postmodum siqui eorum placabiles extitissent, antefatus beatus Pontifex presby-
„ teros eos aut diaconos consecraret „. L' istessa sentenza pronunciarono contro le ordinazioni fatte da Formoso papa, perchè contro i canoni era passato dalla chiesa di Porto alla romana, Stefano VI detto VII, e Sergio III. " His expletis (dice
„ Luitprando lib. I. cap. 8. parlando di Stefano VI che aveva fatto dissotterrare il
„ cadavere di Formoso papa) sacratis mox exutum vestimentis, digitisque tribus
„ abscissis in Tiberim iactari praecepit, cunctosque quos ipse ordinaverat, gradu
„ proprio depositos, iterum ordinavit „. Dalla quale pratica potrebbe inferirsi un motivo di nullità delle ordinazioni coptiche, come fatte senza certe condizioni poste dalla chiesa romana come necessarie, oltre la materia e forma consistenti nella imposizione della mano, e nella orazione conveniente.

5. Ma oltre che ciò proverebbe nulle anche le ordinazioni greche, nelle quali mancano le accennate condizioni della consegna degli istromenti, e delle altre cose prescritte nel pontificale romano; (il che è contro la mente de' sommi Pontefici, i quali ammettono per legitime le dette ordinazioni come si è detto (1) sopra) non costa che i Pontefici medesimi esigano le dette condizioni nel rito orientale, ed in ispecie nel coptico; nè vi è alcuna constituzione che comandi agli orientali di osservarle sotto pena di nullità del sacramento: la quale cosa si richiederebbe nel caso presente, secondo l' allegata autorità d' Innocenzo IV, e del Panormitano. Pertanto benchè fosse vero che la chiesa latina abbia prescritte le tali condizioni per le ordinazioni latine, non le ha però prescritte per le orientali. Onde per questo motivo non si può dare di nullità alle ordinazioni orientali; ma al sommo potrebbe dirsi, ciò che in simile materia, e circa il sacramento del battesimo, affermano alcuni canonisti, che l' orientale validamente amministra il sagramento nel suo rito, ed il latino nel suo; ma che nè il latino può validamente servirsi del rito orientale, nè l' orientale del latino. " Morino part. exercitat. 1. pag. 7. riferisce e confuta questa opinione. " Doctores nonnulli recentiores hanc varietatem ita conciliant, ut admit-
„ tant in materiam et formam ordinationis Latinorum porrectionem istrumen-
„ torum, verbaque sollemnia tunc pronunciari solita: in materiam similiter et

(1) Supra pag. 224.

„ formam graecarum ordinationum quidquid sollemne ab iis agitur. Sed haec va-
„ lere tantum volunt in ecclesiis propriis, id est, Graecos graeco more ordinatos
„ sacerdotio valide donari; Latinos multo magis a Latinis ordinatos. Verum Lati-
„ num graeco more, et Graecum latino invalide ordinari. Latinum ritum in gra-
„ tiam latinae ecclesiae, graecum in gratiam graecae antiquitus institutum esse.
„ Hanc sententiam amplectuntur Innocentius IV. in tit. de baptismo et eius ef-
„ fectu, cap. 2. num. 45; Felinus in cap. quae in ecclesiarum, de constit.
„ num. 26, et alii canonistae, cum de baptismo verba faciunt; Hallerius de sa-
„ cris ordinat. sect. 2. cap. 2. art. 2. §. 6; Praepositus, ubi de forma episco-
„ patus num. 109. Parum mihi probatur ista conciliandi methodus. Quamquam
„ enim nonnulli Pontifices, ut Caelestinus III et alii, rituum commixtorum pro-
„ hibuerint ordinationem, tamen datam non pronunciarunt irritam, sed contra
„ decretis suis supposuerunt validam et ratam.

6. Restano dunque due soli motivi indubitati della invalidità delle ordinazioni: l'uno, per parte del ministro, che è il vescovo: e l'altro, per parte della materia e forma debita. Non parlo della intenzione ricercata nel ministro di volere far ciò che fa la chiesa, cioè di volere operare il rito esterno istituito da Cristo e posto nell'applicazione della forma alla materia: perchè questa si suppone ne' vescovi ordinanti, e non entra in questione nella materia presente. Il difetto per parte del vescovo ordinante, che potesse rendere nulla l'ordinazione da esso fatta, sarebbe l'essere stato il medesimo vescovo nullamente ordinato da un' altro: e questo accaderebbe nel caso nostro, quando si provasse interrotta la successione episcopale nella nazione de' Copti: ma niun' istorico, egizio, greco, siro, o latino c' insegna che sia mancata la successione episcopale nell' Egitto, che riconosce per fonte delle sue ordinazioni S. Pietro principe degli apostoli, ed il di lui discepolo S. Marco, il quale ordinato vescovo dal suo maestro, e mandato in Alessandria, fondò quella chiesa, e trasmise il vescovato ne' successori cattolici sino a Dioscoro: e da questo e dagli altri vescovi egizi, che allora si trovavano, presero i loro ordini l'uno dopo l'altro tutti i patriarchi e vescovi copti sino al presente. Nell' Etiopia bensì, e non nell' Egitto, leggesi che in qualche tempo fosse mancato l'ordine episcopale, presbiterale, e diaconale, a causa di certi preti che ardirono di ordinare un falso vescovo, ed a causa di un' altro prete che senza ordinazione prese falsamente il carattere episcopale, siccome raccontano Dionigi patriarca de' Giacobiti nell' istoria ecclesiastica (1), e l'autore dell' istoria alessandrina presso il Renaudot pag. 336. e seg.

7. Giovanni Seldeno tradusse alcuni frammenti dall' arabo in latino degli annali di Eutichio patriarca alessandrino di rito greco, il quale afferma essere stata antica consuetudine di quella chiesa alessandrina che i preti consecrassero il patriarca; dal che ne siegue, che essendo nulla quella ordinazione, come fatta

(1) Asseman. bibliothec. oriental. tom. I. pag. 385.

da semplici preti resta anche nullo il sacerdozio dell' Egitto, come derivato dall' istesso patriarca nullamente consecrato. Le parole di Eutichio sono le seguenti. " Constituit item Marcus evangelista duodecim presbyteros cum Anania, qui nem-
„ pe manerent cum patriarcha; adeo ut cum vacaret patriarchatus, eligerent u-
„ num e duodecim presbyteris, cuius capiti reliqui undecim manus imponerent,
„ eumque benedicerent, et patriarcham crearent . . . Neque desiit Alexandriae in-
„ stitutum hoc de presbyteris, ut scilicet patriarchas crearent ex presbyteris duode-
„ cim usque ad tempora Alexandri patriarchae, qui fuit ex nicaenis PP. CCCXVIII.
„ Is autem vetuit, ne deinceps patriarcham presbyteri crearent; et decrevit, ut
„ mortuo patriarcha convenirent episcopi qui patriarcham ordinarent. „ E poco
„ appresso " ab Anania, quem constituit Marcus evangelista patriarcham Alexan-
„ driae, usque ad tempora Demetrii patriarchae, ibidem nullus erat in provinciis
„ Aegypti episcopus; nec patriarchae ante eum crearunt episcopos. Ille autem fac-
„ tus patriarcha tres constituit episcopos, et primus fuit hic patriarcha alexandri-
„ nus, qui episcopos fecit. Così Eutichio alessandrino secondo la traduzione del Seldeno.

8. Ma il dottissimo Abramo Ecchellese nel libro intitolato (1) " Eutychius „ patriarcha alexandrinus vindicatus „ corretta la traduzione del Seldeno, dimostra evidentemente essere falso ciò, che si asserisce della consecrazione del patriarca alessandrino fatta da soli preti, e che in tutto l'Egitto non vi fossero stati vescovi sino al tempo di Demetrio patriarca, in quale fosse il primo ad ordinare per l'Egitto qualche vescovo: e finalmente falso ciò che afferma Eutichio, ed il suo interprete Seldeno, di S. Alessandro patriarca, che fu uno de' padri del concilio niceno, e che questo fosse il primo ad prescrivere che i vescovi consecrassero il patriarca. L' istesso provasi con chiari argomenti dal Morino exercit. 7. cap. 7. a pag. 151. ove dall' istoria ecclesiastica e da profani autori convince esservi stati molti vescovi nell' Egitto prima di Demetrio, e quanto alla consecrazione del patriarca alessandrino, non essere stata mai questa fatta da soli preti, ma da vescovi egizi, premessa l' elezione del medesimo che si faceva dal solo clero della chiesa alessandrina. Il che si dimostra ancora al proposito de' Copti dal pontificale egiziaco (2) ove notasi, che il patriarca si ordina da vescovi colla imposizione della mano e colla orazione conveniente, non altrimenti che gli altri vescovi. " Extendunt episcopi manus suas, et dicit archiepiscopus hanc se-
„ cretam consecrationis, manum tenens impositam super caput eius. Aeterne domi-
„ nator domine omnipotens pater misericordiarum, et Deus totius consolationis,
„ pater domini Dei et salvatoris nostri Iesu Christi etc. qui elegisti Abraham
„ dilectum tuum in hereditatem fidei, et Henoch sanctum transtulisti ad thesau-
„ ros lucis, quoniam placuit tibi, qui dedisti Moysi mansuetudinem, et Aaroni

(1) Romae typis S. Congregationis de propaganda fide anno 1661.

(2) Cod. coptic. XIII. pag. 43. 44.

,, pontificatum; qui unxisti reges ab initio et principes, ut iudicarent populum
,, tuum in iustitia etc. Deus veritatis, solus cum unigenito filio tuo et spiritu
,, sancto; super hunc servum tuum N. (pro quo bonitatem tuam supplices roga-
,, mus) quem signasti, glorificasti, et elegisti pontificem ecclesiae tuae, ut po-
,, pulo tuo praestit, illumina Domine vultum tuum, ut cor eius illustretur fon-
,, te gloriae tuae, utque mysteria tua in veritate cognoscat: effunde super eum
,, spiritum tuum potentem etc. spiritum sanctum, spiritum veritatis, spiritum
,, perfectionis, paraclitum quem sanctis apostolis tuis et prophetis dedisti: lar-
,, gire ei virgam virtutis tuae, quae germinavit ex radice Iesse, super quam
,, requievit septiformis spiritus Dei, fructibus iustitiae plenus, spiritus sapien-
,, tiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et timo-
,, ris. Reple eum timore tuo, Deus, ut iudicet populum tuum in rectitudine,
,, teneatque confessionem rectae fidei immobiliter. Indue eum stola sancta gloriae
,, tuae, impone super caput eius coronam, unge eum unctione bonitatis tuae su-
,, per omnes qui infra eum sunt: ut sit tibi, Deus, summus sacerdos praeses
,, domus tuae, quae est ecclesia; ut serviat tibi sine reprehensione cunctis die-
,, bus vitae suae; et pontificatu fungatur die et nocte indesinenter in victimis
,, mundis et orationibus, in corde puro et anima illustrata ieiuniis sanctisque o-
,, peribus, in caritate et mansuetudine et fide non ficta, in prophetia et revelatio-
,, nibus spiritus, offerat tibi victimas puras omni tempore in odorem suavitatis
,, pro delictis populi tui, et contristetur super perduelles et insipientes ex popu-
,, lo tuo, qui sunt oves tuae, eosque a peccati laqueo ad cultum Dei adducat; et
,, pacem tuam cuncto populo tuo et gregi tuo in virtute tua concede. Da ei, Do-
,, mine, potestatem spiritus sancti tui, ut solvat omnia vincula eorum, quos inimi-
,, cus in peccato ligavit; et membra dispersa ecclesiae tuae largire ei ut in unum
,, congreget; et conserva pontificatum eius sine reprehensione, ut ministret tibi in
,, spiritualibus sacrificiis omni tempore, secundum ordinem pontificis magni, qui
,, est in caelis, Iesu Christi domini nostri, cum quo etc.

9. Quanto alla materia e forma degli ordini già si è veduto che nel rito coptico (1) si osservano debitamente, e che consistono (secondo la chiesa orientale, per non dire dell' universale) nella imposizione della mano del vescovo sopra l' ordinando, e nella orazione conveniente all'ordine. Onde per questa parte non si può allegare contro la validità delle ordinazioni coptiche il secondo motivo del difetto della materia e forma debita, che intrinsecamente rende nulla ogni ordinazione. Ma perchè nel rito coptico quelle parole: *divina gratia, quae semper infirma curat et deficientia supplet, promovet N. subdiaconum in diaconum*, ovvero *diaconum in presbyterum*, ovvero *presbyterum in episcopum*; nelle quali l' Arcudio e diversi autori latini vogliono che consista la forma delle ordinazioni orientali, non

(1) Supra pag. 220. seg.

si dicono dal vescovo ordinante, ma dall'arcidiacono, come si è veduto (1) sopra: potrebbe opporsi alle ordinazioni coptiche, che non vi si trova la forma debita, perchè a fine d'essere quelle parole forma debita, non basta che si trovino nel pontificale e si leggano nella ordinazione; ma devono primo, dirsi dal vescovo ordinante; secondo, congiungersi colla materia, cioè colla imposizione della mano episcopale. Il che mancando nel rito coptico, sembra che vi manchi ancora la debita materia e forma. — Questa opposizione però, che in apparenza pare gagliarda, è in sostanza di niun valore, anche secondo i principii dell'Arcudio e de'suoi seguaci. Questi autori suppongono per cosa certa, che gli ordini de'Greci siano validi, e che siano ben ordinati i diaconi, preti, e vescovi nel rito greco. Ma se fosse vero ciò che della forma affermano, consistere questa in quelle parole *divina gratia* etc. seguirebbe, che fossero invalidi tutti gli ordini greci; e la ragione si è, perchè essendo nulla ed invalida l'ordinazione del vescovo, diviene parimente invalida e nulla l'ordinazione che il medesimo vescovo fa de' diaconi e preti, come è evidente: *quoniam qui nihil habuit, nihil dare potuit ei, cui manus imposuit*, secondo la sentenza di S. Innocenzo papa. Che poi l'ordinazione del vesco (posto il principio di questi autori) sia nulla ed invalida, dimostrasi dai pontificali greci antichi e moderni, ne' quali quando si consagra il vescovo, dicendosi dal consecrante sopra l'ordinando quelle parole *divina gratia* etc., non s'impone la mano sopra di esso; e per conseguenza mancherebbe la materia debita, e mancando questa, non si avrebbe la forma debita. Onde siccome il vescovo nullamente si ordinerebbe, così il medesimo nullamente conferirebbe agli altri il diaconato e presbiterato. È vero che nel pontificale greco stampato da Isaac Haberto (2) leggesi, che il consecrante impone la mano sul capo dell'eletto, allorchè pronuncia le parole *divina gratia*. "Deinde exsurgit patriarcha cui adducunt electum, qui et in capite „ ter ab ipso consignatur: figens vero vultum in sanctam mensam, inclinat etiam „ pedes ambos: magnus autem chartophylax tradit patriarchae illud quod vocatur *ala*, „ et clamat, attendamus: patriarcha vero manu sinistra *alam* accipiens, dexteram „ autem impositam habens capiti illius qui ordinatur, legit ea quae in *ala* scripta „ sunt omnibus audientibus, hunc in modum: electione et comprobatione Deo „ dilectissimorum metropolitarum archiepiscoporum et episcoporum divina gratia, „ quae omnia semper infirma sanat et imperfecta complet, promovet N. etc. „ Ma in tutti gli altri pontificali, sì manoscritti antichissimi presso il Morino (3) (eccettuatone il codice barberino (4)) come nello stampato (5), nel dirsi le parole *divina gratia*, non s' impongono le mani dal consecrante sopra l' eletto. Oltre di che si è dimostrato (6) con ragioni convincenti, che la forma delle ordinazioni orientali non consiste nelle parole *divina gratia*, ma nella orazione conve-

(1) Supra pag. 211. seg.
(2) Pag. 66.
(3) Part. 2. pag. 74. 89. 95. 102. 125.
(4) Ibid. pag. 64.
(5) Edit. Venet. 1720.
(6) Supra pag. 223.

niente a ciascun ordine, che si recita dal vescovo tenendo la mano imposta sul capo dell'ordinando, dopo di aver dette quelle parole, le quali sono il decreto elettivo, ma non la forma dell'ordinazione. È superfluo quì di ripetere, e basta solamente riflettere, che il pontificale coptico, non è stato composto da'patriarchi eretici, o da moderni vescovi; ma è l'antichissimo rito della chiesa alessandrina, allorchè stava unita colla chiesa cattolica romana prima dello scisma dioscoriano. Ciò si conosce e dalla purità e semplicità di quel rito, e dalla sua uniformità all'antico rito greco, e massime a quelle ordinazioni che sono attribuite a S. Clemente, le quali benchè non abbiano quell' autore di cui portano il nome, contengono però il rito osservato dalla chiesa orientale prima del concilio niceno, come dimostra il Morino de sacr. ordinat. part. 2. pag. 20. e 21.

10. Potrebbe anche opporsi contro la validità della ordinazione del vescovo copto, che nella consecrazione di questo, non gli s' impone il libro del vangelo, siccome si pratica nel rito greco, latino, e siriaco, la qual cosa alcuni scolastici vogliono essere parte sostanziale della materia del vescovato, come S. Antonino part. 3. tit. 14. cap. 16. ff. 9; l' Ostiense de sacr. unctionibus num. 5; Carlo Bovio nel comment. sopra il lib. 8. delle constituzioni clementine cap. 3; Turriano lib. 2. pro epist. pontific. cap. 21; Isamberto, Medina, Durando, ed altri. — Si risponde però con Morino part. 3. pag. 20, e con Iuenin de sacram. pag. 597, che l'imposizione del vangelo sopra l' eletto vescovo non è materia necessaria dell' ordine, ma pura cerimonia. Il che si prova, primo perchè gli apostoli non adoperarono questa imposizione, ma solamente l' imposizione delle mani: ed i santi padri mentre assegnano la causa e la ragione del vescovato, parlano solamente della imposizione della mano, e non del vangelo. Secondo, in molte e celebri chiese per lungo tempo non fu usata nelle consecrazioni episcopali simile imposizione del vangelo, e fra le altre nella santa chiesa romana, siccome attestano Alcuino ed Amalario. Alcuino nel libro de divinis officiis tit. *qualiter episcopus ordinetur in ecclesia romana.* " Illud vero quod duo episcopi tenent codicem ev„ angeliorum super caput, et uno fundente super eum benedictionem, reliqui „ qui adsunt episcopi manibus suis super caput eius tangunt, non reperitur in „ auctoritate vetere, neque in romana traditione. „ Amalario lib. 2. de officiis eccles. cap. 14. " Dicit libellus, secundum cuius ordinem celebratur ordinatio apud „ quosdam, ut duo episcopi teneant evangelium super caput eius; quod neque ve„ tus auctoritas intimat neque canonica. „ In diversi rituali latini manoscritti, non si fa menzione della detta cerimonia, come si vede presso il Morino part. 2. a pag. 265. — Non v' ha dunque che opporre contro la validità delle ordinazioni coptiche, nè per parte del ministro, nè per parte della debita materia e forma. Che è ciò che intrapresi di provare; sottomettendo il tutto però alla censura di questo sacro tribunale.

FINE.

DI GIUSEPPE SIMONIO ASSEMANI

Frammento intorno alle nazioni cristiane di Oriente.

Otto sono le nazioni cristiane dimoranti nell' Oriente, che con riti, lingue, e prelati particolari, ne formano altrettante chiese; e sono le seguenti.

La prima nazione è quella de' Greci, che sono soggetti principalmente al patriarcato di Costantinopoli, e dalla Grecia ed isole dell' Arcipelago stendendosi negli altri tre patriarcati dell' Oriente, partecipano comunemente i loro dommi e riti agli altri orientali. — La seconda de' Melchiti, che servendosi nelle sacre liturgie e divini uffici insieme colla greca anche della lingua arabica, vivono nella Fenicia sotto l' ubbidienza dei patriarchi melchiti di Alessandria, di Antiochia, e di Gerusalemme, uniformi in tutto ai Greci del patriarcato di Costantinopoli, e solamente differenti nella lingua arabica. — La terza de' Ruteni, i quali quanto al rito convengono intieramente con i Greci del patriarcato constantinopolitano, e differiscono solamente da essi quanto alla lingua rutena, che da loro adoperasi ne' divini uffici invece della greca. — La quarta de' Caldei seguaci di Nestorio. Ha questa nazione il patriarca in Mosul presso l'antica Ninive, ed oltre il fermentato nel santo sacrificio comune agli orientali sopradetti, si serve di riti particolari e della lingua caldea negli uffici divini, e stendesi della Mesopotania e Caldea sino al Malabar nelle Indie orientali. — La quinta degli Armeni. Seguono questi gli errori di Eutiche; usano per materia dell' eucaristia l' azimo, e sono di rito in tutto differente dalle nazioni anzidette, siccome anche nella lingua dai popoli di Oriente, fra i quali abitano. Hanno quattro patriarchi, uno nell' Armenia maggiore, l' altro in Persia, il terzo nella Cilicia, il quarto in Costantinopoli. — La sesta de' Copti o Egiziani, abitanti nelle provincie dell' Egitto. Sono seguaci degli errori di Eutiche e di Dioscoro, ed osservanti de' riti della chiesa antica alessandrina, nella lingua però coptica o egiziaca; e quanto al salterio, usano la lingua arabica. Risiede il loro patriarca nel gran Cairo, la di cui giurisdizione si estende sino alla Etiopia; perciò gli Abissini o Etiopi cristiani abbracciano i dommi e riti de' Copti; benchè si servono ne' divini uffici della lingua etiopica e non della coptica. — La settima de' Siri Giacobiti dimoranti nella Mesopotamia. Hanno un patriarca residente presso la città di Mardin; e quanto agli errori, sono in tutto conformi ai Copti o Egiziani; quanto poi al rito, si servono della lingua siriaca, e sono nel rito conformi ai Maroniti, eccettuatane la materia della eucaristia, che da' Maroniti si adopera in azimo, e da' Giacobiti in fermentato. — L' ottava finalmente de' Maroniti abitanti nel monte Libano e nella Fenicia, e sparsi in diverse parti della Siria e Palestina. Si mantengono questi nella fede cattolica sotto l' ubbidienza del proprio patriarca antiocheno, che loro viene confermato dal sommo Pontefice romano: celebrano nella lingua siriaca, con rito proprio della loro chiesa.

CODICES ARMENIACI
BIBLIOTHECAE VATICANAE.

I. Codex bombycinus in 4. cum ornatibus, litteris quadris exaratus, quo continentur biblia scripta anno aerae armeniacae MLXXIII, id est Christi MDCXXIX. (Etenim aera armeniaca capit initium ab anno Christi DLVI.) Ordo librorum canonicorum idem est qui in ceteris bibliis, in utroque testamento. His adduntur, pro scribentis arbitrio, nonnulli apocryphi libri, nempe tertius Esdrae, qui Armeniis dicitur primus; item quartus, qui Armeniis est tertius. Insuper tertius Maccabaeorum liber; nec non XII. patriarcharum testamenta, qui liber ab Armeniis appellatur paralipomena. Denique inest historia Assenethae quae fuit patriarchae Iosephi uxor. Liber geneseos caret solita praefatione, et capitum argumentis. Ceterarum praefationum sane venustarum, itemque argumentorum, ignoratur auctor. Verumtamen psalmorum praefationem S. Epiphanius, epistolarum catholicarum et Pauli, Euthalius creditur composuisse. Liber ecclesiastici destituitur multis partibus, ut fit in compluribus bibliorum arm. exemplaribus. In Iohannis evangelio desideratur adulterae historia, qui defectus in aliis quoque nonnullis evangeliorum arm. codicibus observatur. Novo testamento nullus apocryphus liber adiungitur, praeter historiam dormitionis seu obitus Iohannis evangelistae, quae in calce scribitur. Post apocalypsin fragmentum legitur ex ecclesiastica Eusebii historia. Hic bibliorum sacrorum codex pertinuit olim ad Gregoriorum III. patriarcham Armeniorum in urbe Byzantio; quae res cognoscitur ex eiusdem metrica epigraphe, cuius initiales litterae nomen praedicti patriarchae conficiunt.

II. Codex recens chartaceus in fol., quo continetur 1. Foedus S. Silvestri papae cum S. Gregorio illuminatore, et Constantini magni cum Tiridate Armeniorum rege. 2. Historia brevis conciliorum. 3. Epistolae quinque, die decima aprilis an. MDLXXXV. scriptae ab Azaria patriarcha Ciliciae ad Gregorium XIII. papam, et ad cardinalem Iulium Antonium S. Severinae; quae litterae professiones fidei responsionesque ad quaedam dubia continent. Sunt ipsa autographa, manu patriarchae subscripta eiusque sigillo munita, testimoniisque complurium tam Latinorum quam Armeniorum firmata. 4. Brevis historia principum armeniacorum Ciliciae, a Rubeno dynastiae auctore, unde et appellationem Rubenitarum ipsa contraxit, usque ad Leonem III. qui anno MCCLXX. regnabat. 5. Epistolae duae autographae (sine temporis nota) a Caciaduro patriarcha Ciliciae, praedicti Azariae decessore, ad Gregorium XIII. papam scriptae.

III. Codex membr. in 4., litteris quadris nitidissimis, cum vario ornatu, et initialibus coloratis, a Rubeno quodam, patria ut videtur cilice scriptus haud post annum Christi MCCLXXX, ut ex canone chronologico, infra citando, aliisque chronicis scriptis intelligitur. Praeit tractatuum in codice comprehensorum index acephalus. Pag. 3. Epistola Eusebii ad Carpianum cum tabulis harmonicis. P. 23. Psalmorum, Isaiae, actorum apostol., epistolarum catholicarum et Pauli, argumenta. P. 44. Liturgia Armeniorum antiquitus ante ultimam reformationem usitata: rubricae eius cum illis Graecorum consonant. P. 55. Liturgia Latinorum. P. 60. Missa iudicii, ex latino sermone conversa. P. 73. Lectiones, et evangelia, cum variis precibus, ex missali Gregorii M. papae, a feria quarta cinerum usque ad dominicam in albis. P. 183. Ritus latinus consecrandi episcopum. P. 185. Ritus latinus ordinandi sacerdotem. P. 186. Ritus latinus ordinandi diaconum. P. 187. Ritus latinus ordinandi anagnosten. P. 188. Ritus latinus ordinandi subdiaconum. Ibid. Ritus latinus benedicendi oleum sanctum. P. 190. Ritus latinus consecrandi ecclesiam. P. 213. Lectiones ex prophetis XII. minoribus, cum brevi eorum obitus historia, quae leguntur in ecclesia armeniaca in praedictorum ss. prophetarum festo die. P. 218. Loca prophetica circa Christi domini passionem. P. 226. Decem Aegyptiorum plagae, cum decalogo. P. 229. Series sanctorum, qui celebrantur in graeca ecclesia, iuxta eiusdem menologium. P. 229. Series sanctorum, qui celebrantur in ecclesia arm., iuxta eiusdem martyrologium. P. 230. Series sanctorum, qui celebrantur in ecclesia rom., iuxta eiusdem martyrologium.

P. 246. Catalogus imperatorum rom. ab Augusto usque ad Othonem IV, ex latino conversus a quodam Eli, qui ivit legatus Leonis II. regis Armeniorum ad praedictum Othonem anno armeniaco DCLIX, Christi MCCX. P. 249. Catalogus romanorum pontificum a S. Petro usque ad Innocentium III, ab eodem Eli ex latino conversus, quo tempore ivit legatus Leonis II. regis, ad Innocentium praedictum papam. P. 254. Catalogus patriarcharum armeniorum a S. Gregorio I. illuminatore usque ad Iacobum I. claiensem, qui patriarchalem honorem obtinuit anno Christi MCCLXVIII. Primus horum catalogorum auctor fuit Iohannes VI. cognomento *historicus*, qui nono Christi saeculo obiit; eosque alii deinceps continuarunt. P. 258. Historia summaria septem conciliorum priorum, in qua concilium chalcedonense cum debito honore commemoratur. P. 270. Ordo et potestatis limites sedium patriarchalium, metropolitanarum, et episcopalium. P. 280. Regna, provinciae, urbes etc. diversarum orbis partium. P. 284. Epistola monachi Nicolai Doxopatris scripta iussu Raymundi regis Siciliae, in qua disseritur de quinque patriarchatibus, eorumque suffraganeis archiepiscopatibus et episcopatibus; item qua ratione et tempore praedictorum patriarchatuum sedes constitutae fuerunt. Huius epistolae interpretationem armeniacam curavit S. Nierses lamprunensis, auxiliante quodam

metropolita Constantino, anno Christi MCLXXIX. P. 298. Explicatio nominum et dignitatum ecclesiasticarum, interprete praedicto Nierse. P. 300. Declaratio aliquot mensurarum et ponderum. P. 301. De tempore et loco, quo scripta evangelia fuerunt.

P. 301. Ritualis armeniaci index historicus, auctore Mose chorenensi; opus momenti maximi, siquis certe cognoscere studet, quo auctore, quo tempore, qua occasione natum sit rituale armeniacum, et a quo consarcinatum fuerit, vel ex aliena lingua conversum. P. 303. Notitiae aliquot provinciarum Asiae, ex geographia Mosis chorenensis; etsi titulus scripti est, *cosmographia Alexandri*. P. 308. Fragmenta geographica nullius pretii. P. 309. De distantia globi nostri a caelestibus corporibus; sunt autem vana verba. Ibid. De quatuor paradisi terrestris fluviis. Ibid. De maioribus orbis fluviis, eorumque cursibus. P. 311. De aliquot generibus arborum, eorumque nominibus. Ibid. De maioribus montibus ac celebrioribus. P. 313. Ordo lectionum quae in ecclesia armeniaca diebus ferialibus festisque canuntur. Ibid. Capita aliquot iuris civilis de cognationis gradibus, ex Leonis et Constantini impp. statutis, ut dicitur in titulo, cum tabula genealogica. P. 320. Capita aliquot de eadem re, cum alia tabula genealogica. P. 322. Tabula kalendarii civilis cum explicatione. P. 324. Tabula dierum quadragesimalium. Ibid. Tabula epocharum celebriorum. P. 326. Tabula et explicatio kalendarum, auctore sacerdote Stephano, iubente excelso Haitone Corici principe, dum patriarchatum gereret Constantinus II, anno Christi MCCLXXXVII.

P. 327. Canon chronologicus ab initio aerae vulgaris usque ad Christi annum MCCLXXX, ex operibus chronicis Eusebii caesariensis et Samuelis aniensis. P. 369. Explicatio summaria locorum evangelii difficilium, per Vartanum doctorem. P. 389. Utrum lacticiniis utendum sit nec ne in natalis Domini pervigilio. P. 390. Vocabulorum aliquot explicatio. P. 395. Summaria geneseos explicatio, auctore Vartano doctore; exemplar imperfectum et mendosum, subsequentibus nonnullis incertorum auctorum fragmentis. P. 431. Epistola Pontii Pilati ad Tiberium Caesarem. Pag. 434. Idem Pilatus dicitur Romam in vinculis ductus. P. 435. Tiberii Caesaris epistola ad Licianum (Licinium) praefectum in partibus orientis. P. 436. Pilati obitus. P. 438. Notitiae aliquot grammaticales. P. 441. Sermo de duabus Christi naturis, de trisagio etc. P. 455. De mundi creatione intra sex dies, quod scriptum tribuitur Eznichio cognomento *iarcman interpres*. P. 456. De studio doctrinarum, scriptum Iohannis *sargavach*, id est *diaconi*. Ibid. Epistola Aristotelis ad Alexandrum περὶ ἀρετῶν. P. 461. Iacobi episcopi de divinarum personarum idiomatibus. P. 462. Aristotelis categoriae.

IV. Preces S. Gregorii naracensis, eiusdemque vita, litteris quadris, a Thaddaeo presbytero scripta anno aerae armeniacae DCLXXV., Christi MCCXXVI.

V. Kalendarium armeniacum, forma oblonga litteris quadratulis, non admodum vetus; idcirco non ignobile, quia congruit cum antiquis exemplaribus, differtque a communibus kalendariis.

VI. Scripta superstitiosa in volumine (*rotolo*) cum locis evangelicis, precibus, medicisque formulis, scribente Abrahamo diacono an. Ch. MDXCI.

VII. Codex non admodum vetus, quo continentur tractatus theologici, professionesque fidei, cum antiquorum epistolis, nempe Cyrilli alexandrini, Iohannis mantacunensis, Niersetis claiensis, itemque sequioris aevi haereticorum.

VIII. Vita S. Gregorii illuminatoris, litteris quadris, anno armeniaco MLXXIX, Christi MDCXXX, scripta. Auctor incognitus; opus ipsum nullius pretii.

IX. S. Iacobi nisibeni sermones; itemque epistola S. Gregorii illuminatoris ad eundem S. Iacobum, litteris cursivis. Codex recens.

X. Acta apostolorum, cum epistolis catholicis. Additur pars liturgiaè in lotione pedum feriae quintae hebdomadae maioris. Hic codex exaratus fuit Perusiae a quodam Davide anno armeniaco DCCL, Christi MCCCI, in coenobio SS. apostolorum Matthaei, et Barnabae, ut in calce adnotatur.

XI. Codex in 4. litteris cursivis scriptus, quo continentur officium breviatum, lectiones aliquot atque evangelia quae in missa canuntur.

XII. Volumen in 8. litteris cursivis, quo continentur formulae medicinales. Opus imperfectum nulliusque pretii.

XIII. Codex chartaceus in 4. Professio fidei lingua armeniaca, litteris tamen non solum armeniacis sed etiam latinis. Pag. 21. haec adnotantur. *Die 15. iunii 1592. Mardarius archiepiscopus Actamar supradictam sanctae fidei professionem in manibus ill. et rev. cardinalis S. Severinae Armeniorum protectoris, interprete Bartholomaeo Abgaro, et Alexio et Iacobo Scand armenis, et rev. episcopo sidoniensi, et aliis testibus praesentibus, emisit.* Sequitur symbolum constantinopolitanum armeniace et latine, cum additamento " qui a patre *filioque* procedit ".

CODICES IBERICI.

I. Codex membraneus in 4. antiquus, quo continentur evangelia.

II. Codex chartaceus in 8°. haud antiquus, quo continetur psalterium Davidis.

INDEX ALPHABETICUS
CODICUM SYRIACORUM ASSEMANIANORUM
BIBLIOTHECAE VATICANAE.

Numerus romanus codicem iuxta seriem nostram; numerus arabicus prior numerum assemanianum codicis, posterior paginam libri nostri denotat.

INDEX ALPHABETICUS

APPENDICIS CODICUM HEBRAICORUM

BIBLIOTHECAE VATICANAE.

Numerus romanus codicem, arabicus paginam denotat.

INDEX ALPHABETICUS
CODICUM COPTICORUM
BIBLIOTHECAE VATICANAE.

Numerus romanus codicem, arabicus paginam denotat.

DELLE DIVERSE CONVERSIONI
DE' NESTORIANI O CALDEI
FRAMMENTO STORICO
DI
GIUSEPPE SIMONIO ASSEMANI
SCRITTO NELL' ANNO 1733.

Antico lamento de' Nestoriani convertiti alla fede cattolica romana è di essere chiamati Nestoriani di nome, quando in fatti sono cattolici. Così scrive Elia patriarca nella epistola sinodica, in data di Amida 8. marzo 1616. a Paolo V: *nomen Nestorii adhaesit nobis, et non possumus illud reicere quantumvis contendamus.* E poco appresso: *misimus ad Sanctitatem vestram haec scripta, id est hanc epistolam, et fidem domini Timothei, et commentarios quos fecit adversus verba Nestorii, et Theodori, quae vidit Romae; et exemplar quo demonstrat quomodo adhaerere fecerint nobis inimici nostri nomen Nestorii.* Allorchè Timoteo metropolitano de' Nestoriani nel regno di Cipro, per opera di Andrea arcivescovo Colocense legato di papa Eugenio IV. nell'anno 1445. si convertì alla fede cattolica, e mandò la sua professione a Roma, il cui principio è *ego Timotheus Tariensis, Chaldaeorum qui in Cypro sunt metropolita*, inserita nella bolla *data Romae apud S. Petrum an.* 1445. *non. augusti*, che incomincia *benedictus Deus* (1); ordinò l'istesso PP. Eugenio, che non si dovessero chiamare più Nestoriani que' popoli sudditi del patriarca Timoteo, ma Caldei: *in primis quod memoratos Chaldaeorum metropolitam, et Maronitarum episcopum, eorundemque clericos et populos, neque ex populo et clero quempiam, de cetero audeant haereticos appellare, aut Chaldaeos de cetero Nestorianos nominare praesumant.* Ma perchè non fu durevole la conversione dei detti Caldei, e perchè da' loro libri ecclesiastici non furono totalmente sbanditi gli errori di Nestorio, le nazioni circonvicine, alle quali non potevano nascondersi, continuarono tuttavia a chiamarli Nestoriani. Nè essi si sono vergognati di questo nome, mentre ne' libri loro e nelle lettere de' patriarchi e vescovi si trovano intitolati indifferentemente ora *orientali*, ora *Caldei*, ed ora *Nestoriani.*

Otto conversioni si leggono della nazione nestoriana alla santa fede cattolica romana. La prima seguì nel 1247, allorchè Ara vicario patriarcale, e l'arcivescovo nisibeno, con due altri arcivescovi ed un vescovo, spedirono la loro professione di fede ad Innocenzo IV. (2) La seconda nel 1304, quando Iabballaha patriarca mandò la sua fede per mezzo del P. Giacomo dell' ordine de' Predicatori a papa Benedetto XI. (3). La terza nel 1445. sotto Eugenio IV, cui scrisse Timoteo arcivesco-

(1) Apud Horat. Iustin. de concil. flor. part. 3. p. 387.

(2) Innoc. IV. lib. 4. ep. 119. Raynald. annal. ad an. 1247. n. 32. et 49.

(3) Raynald. an. 1304. n. 23. Asseman. bibl. orient. T. IV. p. 128. seq.

vo de' Nestoriani in Cipro (1). La quarta sotto Giulio III. nel 1552, quando Sulaca (2) fu ordinato patriarca de' Caldei: la quale conversione fu continuata dai successori di Sulaca Ebediesu, Ahatalla, e da' tre Simeoni, sino all' anno 1653. La quinta nell' anno 1559. nel Malabar (3), per opera di Alessio Menez arcivescovo di Goa, descritta da Gio. Maria Camporeo della C. di Gesù. La sesta nell' anno 1616. sotto Paolo V, quando Elia patriarca nel sinodo di Amida abiurò gli errori nestoriani (4). La settima per opera de' PP. Carmelitani scalzi in Bassora città dell' Arabia nel 1630. (5). L'ottava finalmente nell' anno 1681. sotto Innocenzo XI. per opera de' PP. Cappuccini; quando Giuseppe I. (6) arcivescovo di Amida si fece cattolico, e fu creato patriarca de' cattolici Caldei di quella città: cui successero due altri patriarchi parimenti cattolici, cioè Giuseppe II. e Giuseppe III: e quest' ultimo nell' anno prossimo passato (1732.) fu costretto dagli eretici nestoriani ad abbandonare la sua sede, e se ne venne a Roma, d' onde poi partì per ritornarsene in levante.

Non ostanti le quì descritte conversioni, la maggior parte delle quali fu non di persone private ma de' patriarchi medesimi della nazione nestoriana o caldea, si mantenne quella nazione ne' suoi antichi errori, e sino al presente (eccettuati pochi cattolici di Amida) resta universalmente eretica, e governata da due patriarchi parimenti eretici, l'uno chiamato *Elia* che risiede in Mosul, e ritiene nell' ubbidienza parte della Mesopotamia, ed è il primate e capo per dir così della setta nestoriana, e comanda a quella nazione in tutto il dominio ottomano, ed anche in molte città della Persia; ed è riconosciuto per superiore anche dai Nestoriani del Malabar nelle Indie orientali. L'altro patriarca detto *Simeone* risiede nelle montagne della Media, ed è capo della maggior parte de' Nestoriani che sono soggetti al re di Persia.

La prima origine di questa divisione in due patriarcati, e la successione cronologica di amendue i patriarchi nestoriani, si riferisce nel tomo IV. della biblioteca orientale dalla p. 164. alla 169. Ivi si descrive ancora l' origine dell' altra piccola porzione de' cattolici di Amida o Diarbechir, il vescovo de' quali, che prima era soggetto ad *Elia* patriarca nestoriano, cominciò ad intitolarsi patriarca de' Caldei col sopranome di *Giuseppe*; ma in sostanza non governa che i pochi cattolici di Amida e di Mardin in Mesopotamia; alla cui ubbidienza si era ultimamente ridotto anche un altro vescovo in Mesopotamia; ma il patriarca *Elia*, cui questi soggiaceva, dicesi che l' abbia finalmente obbligato a riconoscerlo per suo patriarca e superiore.

(1) Horat. Iustin. concil. flor. part. 3. p. 387.
(2) Asseman. bibl. orient. T. IV. p. 164-169.
(3) Concil. Labb. T. XV.
(4) Petrus Strozza de synodalibus Chald.
(5) Ignat. a Iesu de Sabaeis seu Christianis S. Iohannis.
(6) Legesis de hoc Aloysium Assemanum *de patriarchis Chald.* p. 242. (Editor)

ALTRO FRAMMENTO STORICO

DEL MEDESIMO ASSEMANI.

Nella città di Damasco, metropoli della Siria, si trovano tre nazioni cristiane orientali, di tre diversi riti, con altrettante chiese, publiche bensì secondo le legi ottomane, ma ristretta ciascuna al proprio rito e nazione, e soggetta al proprio prelato e patriarca. La prima de' greci *Melchiti*; la seconda de' siri *Maroniti*; la terza de' siri *Giacobiti*. Quest' ultima chiesa de' Giacobiti viene amministrata da un prelato, e da alcuni preti eretici, che dipendono dal patriarca giacobita, il quale risiede in Mesopotamia nel monastero di Zafaran vicino alla città di Mardin. La cattolica chiesa de' Maroniti è soggetta al patriarca cattolico della stessa nazione, che risiede nel monastero di Canobin nel monte Libano. Essa per cento e più anni fu amministrata col titolo di parocchia e catedrale di Damasco da' Padri minori osservanti di terra santa; e durò il governo di detti Padri come parochi de' Maroniti sino al 1718: nel quale anno per certe differenze nate fra quella nazione, e fra i Padri di terra santa, fu rinunzieta da questi la cura di detta chiesa, e restituita liberamente al patriarca, che sino al presente vi manda un paroco maronita. La chiesa de Melchiti è stata per molti secoli residenza del patriarca greco di quella nazione: e siccome i patriarchi greci Melchiti sono stati sempre scismatici fin' agli ultimi tempi, quando CIRILLO IL SENIORE ABIURÒ LO SCISMA NEL MDCCXVII, così l'istessa chiesa fu per lo passato amministrata da' prelati e preti Melchiti scismatici.

La nazione de' Melchiti è la più numerosa tra le cristiane del patriarcato antiocheno, ed è del medesimo rito, della stessa nazione e lingua (arabica), di cui sono i Greci de' patriarcati di Alessandria e di Gerusalemme. I Melchiti si sono resi cattolici, come abbiamo detto, da molti anni in quà (dal 1717) in buon numero massimamente nelle città di Aleppo, Damasco, Saida, e Berito. Due patriarchi de' medesimi Melchiti hanno professata la fede cattolica uno dopo l'altro, cioè Cirillo il seniore, ed Atanasio (benchè dopo la morte di Cirillo gli scismatici invasero di nuovo per qualche tempo quella sede.) Dopo la morte di Atanasio, i cattolici di Damasco, dove è la residenza patriarcale, hanno eletto per loro patriarca monsig. Cirillo Serafino Tanas già alunno del collegio urbano, il quale insieme con molti vescovi sostiene la fede cattolica nella sua nazione.

P. 112. v. ult. scribatur *legendus prae ceteris Josephus Sim. Assemanus in orient. bibl. T. IV, nec non* etc.

P. 167. v. 20. corr. *Al—Uagi.*

P. 227. v. 26. *l'anno* corr. *l'hanno.*

IMPRIMATUR

Fr. Ioseph M[a]. Velzi S. P. A. Magister.

Ioseph Della-Porta P. C. Vicesgerens.

195 · 1[illegible] · 191 · 170 · 165 · ~~[illegible]~~ · 145 ·

- 1 · 207 ·
147
110
102
98
167
193 ·